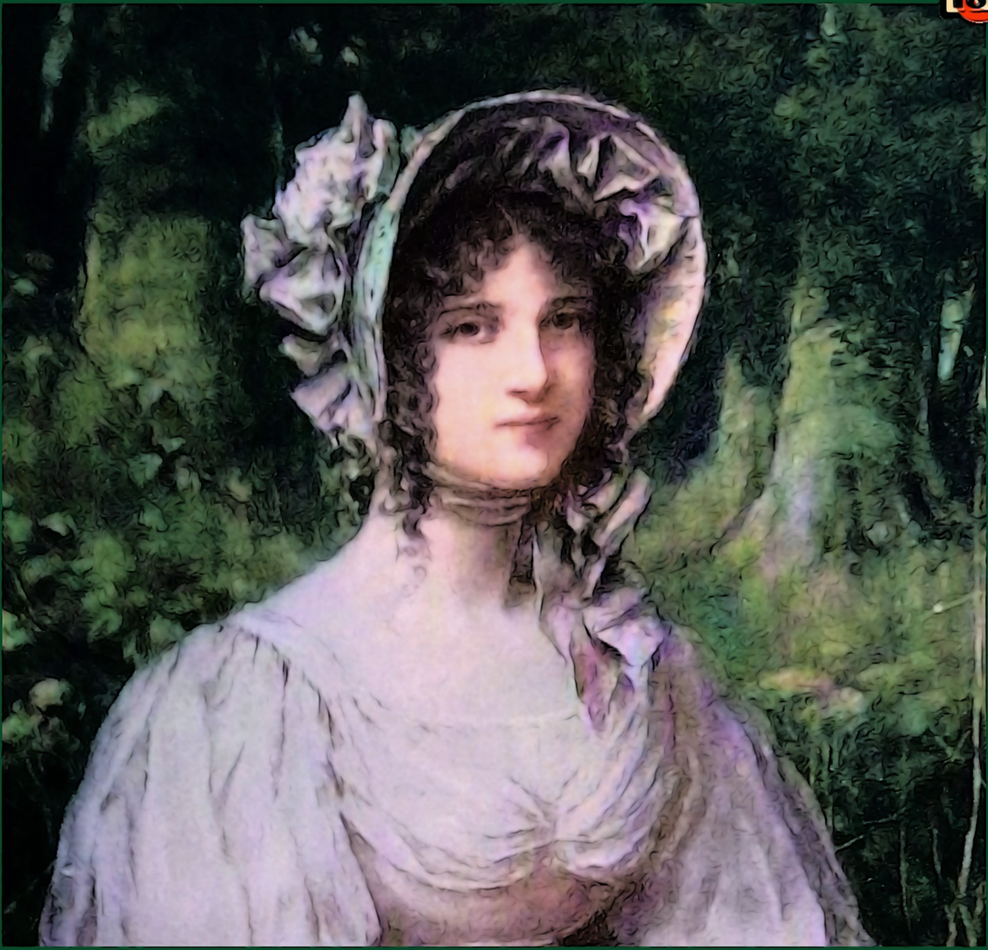

Felix Holt

George Eliot

George Eliot

Felix Holt

eBibliotek 1800

2022

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af George Eliot: *Felix Holt* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of George Eliot: *Felix Holt* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

BY NC SA

Indledning

For en femogtredive år siden Note 1) var herligheden endnu ikke gået af de gamle chausseer, de store kroer udmærkede sig endnu ved vel polerede tinkrus, smukke kælderpigers smilende blikke og gemytlige gårdskarles vittigheder; postvognen forkyndte endnu sit komme ved hornets muntre toner; manden, der klippede hegnet eller tækkede stakken, kunne endnu beregne tiden efter den grønne eller gule diligences ankomst; og ældre herrer gjorde endnu deres bemærkninger om, hvor forandrede tiderne var fra den tid, da man på samme landevej kun så de halvdækkede vogne med de ringende bjælder på hestene.

I hine dage var der miniature-flækker, et Birmingham, som ikke var repræsenteret i Parlamentet, uophævede kornlove, forskellige brevtakster, et kraftigt, proletariat, som formerede sig stærkt, og andre forsvundne onder, men der var også visse behagelige ting, som ligeledes er forsvundet. *Non omnia grandior ætas quæ fugiamus habet*, siger den vise gudinde: man har ikke i alle henseender fordelen på sin side. O, I unge! Den gamle mand har sine misundelsesværdige erindringer, og mindet om en lang rejse om foråret eller efteråret udenpå en diligence er just ikke den mindst kære af dem. Vore efterkommere kan måske blive sendt som en kugle gennem en bøssepibe ved atmosfærisk tryk fra Winchester til Newcastle, det er herlige udsigter for en kommende tid; men den langsomme, gammeldags måde, hvorpå man kom fra den ene ende af landet

til den anden, hører med til de gode minder. Rejsen gennem et rør ved atmosfærisk tryk kan ikke frembyde synderlig maleriske skuer eller give anledning til interessante fortællinger; den er som et enkelt, isoleret udråbsord. Derimod fik den lykkelige passager, der sad på bukken at en diligence fra daggry til aftenskumringen, så meget indblik i det engelske liv, var vidne til så mange arbejder i byen og på landet, så så mange vuer af jorden og himlen, at de afgav en hel række episoder af en moderne Odyssé.

Kusken var en fortræffelig rejsekammerat og kommentator over landskabet; han kunne fortælle én navnene på steder og personer, forklare én betydningen af de forskellige grupper, lige så godt som Virgils skygge i en mere navnkundig rejse, og havde hundreder af historier at fortælle om de enkelte byer og om mændene og kvinderne i dem. Hans livsanskuelse havde oprindelig været mild og venlig, som det sømmede sig for en mand, der var varm både forinden og foruden, og som beklædte en uafhængig og myndig stilling; men den nye opfindelse med jernbanerne havde forbitret hans sind: han så nu stadig for sig det ødelagte land oversået med afrevne lemmer og betragtede Huskissons død som bevis på Guds vrede imod Stephenson. "Hver en kro på landevejen må jo lukke!" og ved disse ord så kusken frem for sig med et forfærdet blik som en mand, der havde kørt sin postvogn til universets yderste rand og så sine forløbere styrte ned i afgrunden. Men det varede ikke længe, inden han fra den høje, profetiske tone vendte tilbage til den fortrolige, fortællende stil. Han vidste, hvem der ejede jorden alle vegne, hvor han kørte, hvilke adelsmænd der havde halvt ruineret sig ved spil, hvem der havde et godt udbytte af deres

godser, og hvem der var dødelig uven med sin ældste søn. Han mindedes måske nuværende baronetters forældre og kunne fortælle historier om deres ødsle eller knebne husholdning, vidste, hvem de var blevet gift med, og hvem de havde afstraffet med deres ridepisk, om de var meget ivrige for at bevare deres vildtbestand, og om de havde haft meget at gøre med kanalkompagnier. Om enhver godsejer kunne han også fortælle, om han var en reformven eller reformmodstander. Det var en distinktion, som var dukket op i den nyere tid, og i forbindelse med den det for kuskens tankegang højst mærkværdige paradoks, at der var mænd af gammel familie og med store godser, som stemte for reformforslagene i Parlamentet. Han gav sig ikke videre i kast med dette paradoks; han lod det ligge med hele en erfaren teologs eller lærd skolasts forsigtighed og foretrak at pege med sin pisk på en eller anden genstand, der ikke kunne fremkalde disput.

Intet sådant paradoks forstyrrede imidlertid vor kusk, da han, idet han forlod byen Treby Magna, kørte mellem de levende hegn en kvartmil eller så, rullede over den løjerlige lange bro over floden Lapp og derpå satte sine heste i en rask galop op ad bakken ved den lavt liggende landsby Lille Treby, indtil de var på den smukke, jævne vej, der på den ene side begrænsedes af store lærketræer, ege og elmetræer, mellem hvilke der stundom var så stor en åbning, at den rejsende kunne se, at der var en park bagved dem.

Hvor mange gange om året, når postvognen rullede forbi de forfaldne portnerhuse, imellem hvilke man kunne se floden, der snoede sig gennem en smukt bevokset park, havde kusken ikke besvaret de samme spørgsmål eller fortalt det samme uden

at være spurgt! Det der? – å, det var Transome Court, et sted, som der var ført en masse processer om. For flere slægtled siden havde arvingen til navnet Transome på en eller anden måde sat godset over styr, og det tilfaldt Durfeyerne, meget fjerne pårørende, der kun kaldte sig Transome, fordi de havde fået godset. Men Durfeyernes ret var atter og atter blevet bestridt, og havde man spurgt kusken, ville han have sagt, om han så skulle være faldet død om på stedet, at ejendomme ikke altid kom i de rette hænder. Imidlertid havde prokuratorerne spundet silke ved det; folk, der arvede godser, som der førtes processer om, levede tit lige så dårligt i dem som mus i en udhulet ost, og efter hvad han kunne skønne, havde det været tilfældet med de nuværende Durfeyer eller Transomer, som de kaldte sig. Hvad mr. Transome angik, var han en stakkels, halvtosset person; men *hun* var herre på gården, hun stammede fra en fornem familie, og stolt var hun – det kunne man se på hendes blik og på den måde, hun sad på sin hest på. For fyrre år siden, da hun kom der til egnen, sagde folk, at hun var ligefrem dejlig, men hendes familie var fattig, og derfor fandt hun sig i at tage sådan en grim fyr som denne Transome. Og den ældste søn havde været akkurat mage til faderen, blot endnu værre – en tosset, vild kumpan, der kom i lag med dårlige personer. Man sagde, at hans moder hadede ham og ønskede ham død, for hun havde en anden søn af en helt forskellig art, der var rejst til udlandet, da han var ganske ung, og hun ville gerne have, at hendes yndling skulle arve godset. Men lige meget om det, prokurator Jermyn havde fået sin gode fortjeneste ud af godset. Der var ikke en dør i hans store hus, uden at den var af det smukkeste polerede egetræ, og det havde han alt sammen fået

fra Transome gods. Havde nogen lyst til at tro, at han havde betalt for det, så vær så artig. Imidlertid havde prokurator Jermyn mangen god gang siddet på denne buk. Han havde skrevet testamenter for de fleste folk her omkring. Kusken ville ikke sige, at prokurator Jermyn ikke var den mand, han engang ville vælge til også at skrive *sit* testamente. Det var ikke så godt for en prokurator at være alt for honnet, ellers kunne han ikke stå sig imod andre folks gavtyvestreger. Og hvad Transome-historien angik, havde der været så meget indviklet ved den, at det ikke var så lige en sag nu at dømme om det. Ved disse ord fortrak Sampson (alverden i North Loamshire kendte Sampsons vogn) sit ansigt til en grimasse, der skulle udtrykke fuldstændig neutralitet, og syntes at rette sin pisk imod et bestemt punkt på siden af hesten. Hvis passageren var nysgerrig efter at erfare noget nærmere om Transome-sagerne, rystede Sampson på hovedet og sagde, at der i hans tid havde været nogle kønne historier, men han nedlod sig aldrig til at sige, hvad det var for historier. Nogle søgte årsagen til denne tavshed i en klog vantro, mens andre mente, at den skyldtes mangel på hukommelse, atter andre, at den simpelthen skrev sig fra uvidenhed. Men Sampson havde i alt fald ret, når han sagde, at der havde været kønne historier – en ironisk betegnelse for historier, der just ikke tjente til berømmelse for de pågældende personer.

1

Den 1. september i det mindeværdige år 1832 ventedes der nogen på Transome Court. Allerede klokken to om eftermiddagen havde den bedagede portner åbnet den svære jernport, der var grøn, som træstammerne var grønne, af naturens farve, som var aflejret der år efter år. Allerede sad i landsbyen Lille Treby, der lå på siden af en stejl høj ikke langt fra indkørslen, de ældre matroner i deres bedste kjoler i de få husdøre, som vendte ud imod vejen, for at de kunne være parate til at rejse sig og neje, når der kom en rejsevogn i sigte; og hinsides landsbyen var flere små drenge posteret på udkig for at løbe væddeløb til den ladelignende gamle kirke, hvor klokkeren ventede i klokketårnet for lige i det rette øjeblik at sætte den ene klokke i glad bevægelse.

Den gamle portner havde lukket porten op og overladt tilsynet med den til sin halte kone, fordi han selv måtte op på gården for at feje bladene bort og måske også give en håndsrækning i stalden. For skønt Transome Court var et stort herresæde, bygget i stilen fra dronning Annes tid, med en park og grund så prægtige, som man kunne se dem i Loamshire, var der kun meget få tjenestefolk. Navnlig, lod det til, måtte der være mangel på havefolk, for når undtages den med en stenbalustrade omgivne terrasse, der lå foran huset, hvor der var et ganske net holdt blomsterparti, havde græsset bredt sig over grusgangene og over alle de lave jordhøje, der i sin tid var omhyggeligt afsatte til buskvækster og større planter. For

mange af vinduerne var skodderne lukket, og under den store skotske fyr, der hældede henimod det ene hjørne, lå mange års brune fyrrenåle på en lille stenaltan foran to sådanne lukkede vinduer. Rundt om, både nær ved og langt borte, var der prægtige træer, der stod ubevægelige i det stille solskin, og som alle ubevægelige ting syntes at gøre stilheden endnu større. Hist og her flagrede et blad til jorden; kronblade af blomster dryssede sagte ned; en tung natsværmer kom sejlende forbi og syntes, når den satte sig, at falde af træthed; de små fugle satte sig i grusgangene og hoppede rundt i fuldkommen ro; selv en forløben kanin sad og nippede til et blad efter dens smag midt på en græsbevokset plet med en mine, der hos et så frygtsomt dyr tog sig helt uforskammet ud. Ingen anden lyd hørtes end en søvnig summen og den sagte, ensformige rislen af den å, som løb gennem parken. Hvis man stod på syd- eller østsiden af huset, ville man aldrig have anet, at nogen ventedes.

Men på vestsiden, hvor indkørslen var, var portene under stenhvælvingen åbnet på vid gab, og det samme var tilfældet med den dobbelte dør til forhallen, gennem hvilken det varme lys faldt på scagliola-søjlerne, marmorstatuerne og den brede stentrappe med dens hullede tæppe. Et endnu stærkere tegn end alt andet på den herskende forventning var det, at der nu og da fra en af de døre, som omgav forhallen, kom en dame ud, der gik hen over det polerede stengulv og stillede sig på dørtrinnet for at spejde og lytte. Hun gik let, for hun var tynd og smækker, skønt hun var mellem halvtreds og tres år. Hun var en høj, stolt udseende kvinde med fyldigt gråt hår, mørke øjne og øjenbryn og et noget ørnelignende, men dog ikke ukvindeligt ansigt. Hendes stramt siddende sorte dragt var

meget slidt; de smukke kniplinger om hendes ærmer og halslinning og om det lille slør, der faldt bagud over hendes nakkekam, var tydeligvis reparerede; men sjældne juveler funklede på hendes hænder, der hvilede på hendes korslagte, af den sorte dragt skjulte arme som fint udskårne onyx-caméer.

Mange gange gik mrs. Transome hen på dørtærsklen og spejdede og lyttede forgæves. Hver gang vendte hun tilbage til det samme værelse; det var et hyggeligt værelse af middelstørrelse, med lave ibentræs bogreoler langs væggene, og det dannede forværelset til en stor bibliotekssal, som man kunne se et glimt af gennem en åben dør, som til dels dækkedes af en svær portiere, der var trukket til den ene side. Der var en hel del mat forgyldning og mærker af tidens tand på vægge og bohave i dette mindre værelse, men malerierne ovenover bogreolerne var alle sammen af en livlig art: pastelmalerier af damer med perlehud, pudder i håret, blå silkebånd og lave livstykker; et prægtigt oliemalet portræt af en Transome i den kostbare dragt fra Restaurationens tid; et andet af en Transome i hans drengeår med hånden på halsen af en lille pony; og et stort flamsk slagstykke, hvor krigen kun så ud som en malerisk blå og rød tildragelse på en mægtig, solbeskinnet flade, der forestillede en slette og himlen. Sandsynligvis var der valgt den slags oplivende billeder, fordi det var mrs. Transomes sædvanlige dagligstue; det var ganske sikkert af den grund, at der i nærheden af den stol, hun satte sig i, hver gang hun trådte ind, hang et maleri af et ungdommeligt ansigt, der havde stor lighed med hendes: et skægløst mandligt ansigt med et yppigt brunt hår, der hang ned i panden og bølgede over begge kinder ned til den løst siddende, hvide krave. I nærheden af samme

stol fandtes hendes skrivebord, hvorpå lå regnskabsbøger indbundet i pergament, det skab, hvori hun gemte sine med stor orden opstillede medicinflasker, kurven til hendes broderi, et foliobind af arkitektoniske tegninger, hvorfra hun tog sine broderimønstre, et nummer af *North Loamshire Herald* og puden til hendes fede Blenheim-spaniel, der var for gammel og søvnig til at lægge mærke til sin frues uro. For i dette øjeblik kunne mrs. Transome ikke fordrive den sollyse kedsomhed ved den smule interesse, hendes dagligdags sysler i huset frembød. Hendes sind var optaget at erindringer og forventninger, og når hun ikke gik hen til forhallens dør for at se ud, sad hun ubevægelig med korslagte arme og vendte sig uvilkårligt nu og da om til portrættet tæt ved hende, men vendte sig lige så ofte, når de tunge brune øjne mødte hendes, igen bort fra det med det forsæt at lægge bånd på sine følelser.

Endelig bragte en pludselig tanke eller en lyd hende til at rejse sig og hastigt gå ind i biblioteket. Hun blev stående ved døren uden at tale; tilsyneladende ønskede hun kun at forvisse sig om, at der ikke skete nogen fortræd. En mand, der var nærmere halvfjerds end tres år, var i begreb med på et stort biblioteksbord at opstille en række lave skuffer, af hvilke nogle indeholdt tørrede insekter, andre mineralier. Hans lyseblå, milde øjne, indadskrånende underansigt og spinkle figur kunne aldrig have vidnet om stor kraft, hverken legemlig eller åndelig; men hans gang var nu usikker, og både af den og af hans matte bevægelser kunne man slutte, at han havde haft et apoplektisk anfald. Hans luvslidte klæder var vel børstede; hans bløde, hvide hår var omhyggeligt redt og skilt; han var ikke en gammel mand med et forsømt ydre; og ved siden af ham sad en ligeledes

gammel, smuk, sort støverhund, der så efter ham, mens han gik frem og tilbage. Men da mrs. Transome viste sig i døråbningen, holdt hendes mand inde med sit arbejde og krøb sammen som et frygtsomt dyr, der i et bur, hvor flugt er umulig, er genstand for forskende blikke. Han var sig bevidst, at han havde noget i sinde, som han før havde fået skænd for – nemlig at bringe alle sine naturhistoriske genstande i uorden for at foretage en ny opstilling af dem.

Efter en pause, hvorunder hans hustru stod ganske stille og så på ham, begyndte han at sætte skufferne tilbage på deres pladser i den række skabe, der fandtes under bogreolerne i den ene ende af bibliotekssalen. Da de alle sammen var sat tilbage og lukket, vendte mrs. Transome sig om og den forskrækkede gamle mand satte sig på en sofa med støveren Nimrod. Da hun nogle minutter efter igen kiggede ind til ham, så hun, at han havde sin arm om Nimrods hals og ytrede sine tanker til hunden med en høj hvisken, som små børn gør til den første den bedste genstand, der befinder sig i nærheden af dem, når de tror, at man ikke lægger mærke til dem.

Endelig hørte mrs. Transome lyden af kirkeklokken, og hun vidste nu, at hun snart også måtte høre en vogn komme kørende; men hun fo'r ikke straks op og gik ikke straks hen til forhallens dør. Hun sad stille, bævende og lyttende; hendes læber blev blege, hendes hænder var kolde og rystende. Kom hendes søn virkelig? Hun var et godt stykke over de halvtreds, og siden hendes ungdoms glæde over denne elskede søn havde hun kun haft ringe udbytte af livet. Var det muligt, at hun nu – da hendes hår var blevet gråt, da hendes syn var svagt, og hendes ungdoms talenter syntes næsten komiske som tonen af

hendes første klaver og ordene i de gamle sange – var det muligt, at hun nu endelig skulle have en varig glæde? Skulle hun føle, at hendes livs tvivlsomme handlinger retfærdiggjordes ved resultater, siden et mildt Forsyn havde givet dem sin bekræftelse? Skulle hun ikke længere i tavshed ynkes af sine naboer for sin mangel på penge, sin svagsindede mand, sin uheldige førstefødte og sit ensomme liv, men skulle have ved sin side en rigt begavet og muligvis kærlig søn? Ja; men de havde været borte fra hinanden i femten år, og i denne lange tid var der hændet meget, som måtte have skudt hende hen i baggrunden i hendes søns erindring og hengivenhed. Og dog – blev mænd ikke undertiden mere sønlige i deres følelser, når livets erfaring havde gjort deres sind blødt, og de selv var blevet fædre? Havde mrs. Transome blot ventet sin søn, ville hun dog have rystet mindre, men hun ventede også en lille sønnesøn, og der var grunde til, at hun ikke var blevet henrykt, da hendes søn, lige som han stod i begreb med at vende hjem, havde skrevet til hende, at han allerede havde en søn.

Hun måtte imidlertid finde sig i forholdene, som de var, og hovedsagen var, at hun ville få sin søn tilbage. Al den stolthed, al den kærlighed, alle de forhåbninger, hun havde nu i sit seksoghalvtredsindstyvende leveår, måtte finde deres fyldestgørelse hos ham – eller intetsteds. Atter så hun på portrættet. De unge brune øjne syntes at hvile på hende med stille glæde, men idet hun med en slags utålmodighed vendte sig fra billedet og højt sagde: "Naturligvis er han forandret!" rejste hun sig næsten med besvær og gik langsommere end før gennem forhallen hen til døren.

Allerede hørtes en vogns rumlen på den grusbelagte vej. Den øjeblikkelige overraskelse, da hun så, at det kun var en postvogn uden tjener og uden synderlig bagage, der kørte ind gennem porten og om til stentrappen, tabte sig snart i følelsen af, at et mørkt ansigt under en rød rejsehue betragtede hende fra vinduet. Hun så intet andet; hun var sig end ikke bevidst, at den lille gruppe af hendes egne tjenestefolk havde stillet sig op, eller at gamle Hickes, butleren, var kommet frem for at lukke vogndøren op. Hun hørte sig kaldet "Moder!" og fornemmede et let kys på hver kind; men stærkere end al denne fornemmelse var den bevidsthed, som ingen forudgående eftertanke havde kunnet forberede hende på, at denne søn, som var kommet tilbage til hende, var en fremmed. Tre minutter før havde hun bildt sig ind, at hun trods alle de forandringer, som femten års skilsmisse havde gjort, dog ville slutte sin søn i sine arme igen, som hun havde gjort, da de skiltes, men i det øjeblik, da deres øjne mødtes, kom der som en skræk over hende, en følelse af, at de var fremmede for hinanden. Det var ikke vanskeligt at forstå, at hun var bevæget, og sønnen førte hende gennem forhallen til dagligstuen og lukkede døren efter dem. Derpå vendte han sig om til hende og sagde smilende:

"Du kunne vel ikke have kendt mig igen, moder?"

Det var måske sandt. Hvis hun havde set ham i en større kreds, kunne hun måske have set på ham uden at genkende ham, men dog ikke uden en vis undrende studsen, for mens ligheden med hende ikke længere var slående, havde årene over den udbredt en anden lighed, som ville have vakt hendes opmærksomhed. Inden hun besvarede hans ord, var hans øjne med en urolig hast, der var så forskellig som muligt fra det

rolige blik på portrættet, vandret rundt i værelset og fæstede sig igen på hende, da hun sagde:

"Alt er forandret, Harold. Jeg er, som du ser, en gammel kone."

"Men rankere og mere lige end adskillige af de unge!" sagde Harold, der imidlertid i sit stille sind følte, at alderen havde gjort hans moders ansigt meget uroligt og ængsteligt. "De gamle kvinder i Smyrna er som sække. Du er ikke blevet klodset og uformelig. Hvor kan det være, at jeg er tilbøjelig til at blive svær?" (Med disse ord løftede Harold sin arm og strakte sin plumpe hånd frem.) "Jeg husker, at min fader var så tynd som en sild. Hvordan har fader det? Hvor er han?"

Mrs. Transome pegede på den af en portiere skjulte døråbning og lod sin søn gå ene ind ad den. Hun var ikke stærk i at fælde tårer; men nu, under trykket af en sindsbevægelse, som ikke kunne få luft på anden måde, brød de frem. Hun passede på, at det blev en stille gråd, og inden Harold kom ud fra bibliotekssalen, var tårerne igen tørret bort. Mrs. Transome havde ikke den almindelige kvindelige tilbøjelighed til at søge indflydelse ved hjælp af det rørende; hun havde været vant til at regere i kraft af en anerkendt overlegenhed. Bevidstheden om, at hun først måtte gøre sin søns bekendtskab, og at hendes kundskab om den nittenårige yndling måske kun ville hjælpe hende lidet til at få et klart begreb om den fireogtrediveårige mand, var faldet som bly på hendes sjæl; men under dette nye bekendtskab imellem dem var det hende magtpåliggende, at hendes søn, der havde set en fremmed verden, skulle føle, at han var kommet hjem til en moder, som han skulle rådføre sig med om alt, og som kunne udfylde hans mangel på den stedlige

erfaring, der er nødvendig for en engelsk godsejer. Hendes rolle i livet havde været en begavet synderindes, og hun var udrustet med de anskuelser, de synsmåder og de livsvaner, som hørte dertil; livet ville kun have ringe betydning for hende, ifald hun skulle blive skubbet blidt til side som en uskadelig gammel kone. Og desuden var der hemmeligheder, som hendes søn aldrig måtte erfare. Da derfor Harold igen kom ind fra bibliotekssalen, var sporene af tårerne ikke synlige undtagen for en meget omhyggelig iagttager. Og han iagttog ikke sin moder omhyggeligt; hans øjne strejfede hende kun på vejen til *North Loamshire Herald*, der lå på bordet i nærheden af hende, og som han tog med sin venstre hånd, mens han sagde:

"Gud, hvor stakkels fader er ynkelig! Han har vel haft et apoplektisk anfald? Han er forskrækkelig ussel og sammensunken – men han kravler dog som sædvanlig rundt mellem sine bøger og insekter. Nå, det er en langsom og let død. Men han er ikke meget over femogtres, er han vel?"

"Syvogtres, når man regner efter fødselsdage, men din fader, tror jeg, var gammel, da han blev født," sagde mrs. Transome, hvis kinder blussede lidt ved beslutningen om ikke at lægge nogen ukaldet følelse for dagen.

Hendes søn lagde ikke mærke til hende. Hele tiden, mens han havde talt, havde han ladet sine øjne løbe ned ad bladets spalter.

"Men din lille dreng, Harold – hvor er han? Hvad kommer det sig af, at han ikke er fulgt med dig?"

"Å, jeg lod ham blive i byen," sagde Harold, der endnu så i avisen. "Min tjener Dominic vil komme med ham og resten af

bagagen. Hvad, jeg ser, at det er den unge Debarry og ikke min gamle ven sir Maximus, der vil stille sig i *North Loamshire*."

"Ja. Du svarede mig ikke, da jeg skrev til dig til London om at stille dig. Der er ikke tale om nogen anden torykandidat, og du vil få al den støtte, som Debarryerne kan råde over."

"Det tror jeg næppe," sagde Harold med stærk betoning.

"Hvorfor ikke? Jermyn siger, at en torykandidat aldrig kan blive valgt uden den."

"Men jeg vil ikke være torykandidat."

Der gik ligesom et elektrisk stød igennem mrs. Transome.

"Hvad da?" sagde hun i en næsten skarp tone. "Du vil dog ikke kalde dig whig?"

"Nej, Vorherre bevares! Jeg er radikal."

Mrs. Transome rystede på alle lemmer og sank ned i en lænestol. Det var en tydelig bekræftelse på den ubestemte, men stærke følelse af, at hendes søn var en fremmed for hende. Det var en åbenbaring, med hvilken det syntes næsten lige så umuligt at forsone hendes forhåbninger og forestillinger om et passende liv, som om hendes søn havde sagt, at han var gået over til muhamedanismen i Smyrna og havde fire koner i stedet for én søn, der snart ville arrivere under bevogtning af Dominic. For øjeblikket havde hun en pinlig følelse af, at det slet ikke var nogen nytte til, at den længe ventede lykke endelig var kommet – slet ingen nytte til, skønt den lidet elskede Durfey var død og begravet, og skønt Harold var kommet hjem med masser af penge. Hun vidste nok, at der var rige radikale, ligesom der var rige jøder og dissentere. Men hun havde aldrig tænkt sig dem som godsejere. Sir Francis Burdett var i almindelighed blevet betragtet som en gal mand. Det var bedre

ingen spørgsmål at stille, men i tavshed at forberede sig på alt andet, der måske kunne komme.

"Vil du gå op på dine værelser, Harold, og se, om der er noget, du vil have forandret?"

"Ja, lad os gå," sagde Harold og kastede avisen, i hvilken han i hast havde læst næsten hver en bekendtgørelse, mens hans moder havde gennemgået sin stærke sjælekamp. "Onkel Lingon, ser jeg, beklæder endnu dommersædet," vedblev han, idet han fulgte med hende gennem forhallen; "er han hjemme – kommer han her i aften?"

"Han siger, at du må tage hen i præstegården, når du vil tale med ham. Du må huske på, at du er kommet tilbage til en familie, som har gammeldags anskuelser. Din onkel fandt, at jeg burde have dig for mig selv i den første time eller to. Han huskede, at jeg ikke havde set min søn i femten år."

"Ja, ved Gud! femten år – så længe er det!" sagde Harold, idet han tog sin moders hånd og trak den ind under sin arm; for han havde nok indset, at der var en bestemt mening i hendes ord. "Og du er endnu så lige som en pil; du vil bære de sjaler, jeg har bragt med til dig, lige så godt som nogensinde."

De gik i tavshed sammen op ad den brede stentrappe. Rystet, som mrs. Transome var, ved opdagelsen af sin søns radikalisme, følte hun ikke tilskyndelse til snarere at sige det ene end det andet, ligesom hos en mand, der lige var blevet brændemærket på panden, alle vante motiver ville være rykket op med rode. Harold nærede på sin side intet ønske, der stod i strid med sønlig venlighed, men hans travle tanker blev bestemt ved sædvaner, der ikke havde noget at gøre med nogen kvindes følelser, og selv om han kunne have forestillet sig,

hvilke hans moders følelser var, ville hans tanker efter et øjebliks standsning være faret afsted i deres sædvanlige bane.

"Jeg har givet dig de sydlige værelser, Harold," sagde mrs. Transome, da de gik gennem en korridor, der oplystes fra oven, og på hvis vægge der hang gamle familieportrætter. "Jeg antog, at de ville passe dig bedst, da der er forbindelse imellem dem alle, og dette her i midten vil afgive en behagelig dagligstue for dig."

"Møblerne er i en dårlig stand," sagde Harold, idet han lod blikket glide rundt i det midterste værelse, som de lige var trådt ind i; "det ser ud til, at der er gået møl i tæpperne og gardinerne."

"Jeg havde intet andet valg end enten at finde mig i møllene eller at leje værelserne ud," sagde mrs. Transome. "Vi har været for fattige til at holde tjenestefolk til ubeboede værelser."

"Så I har haft det noget knebent, hvad?"

"Som vi lever nu, har vi levet i de sidste tolv år."

"Ja, det er sandt, I har jo haft både Durfeys gæld og processerne – de pokkers processer! Det koster en god skilling at indløse pantebrevene. Nu er han jo imidlertid død og borte, stakkels fyr, og jeg ville dog vist engang have givet mere ud for et engelsk gods. Jeg har altid haft i sinde at blive englænder og prygle et par lorder, der pryglede mig i Eton."

"Jeg havde næppe troet, at det var din hensigt, Harold, da jeg hørte, at du havde taget en udenlandsk hustru."

"Ville du have, at jeg skulle have ventet på en affektert, svindsottig englænderinde, der ville have bragt mig alle sine pårørende på halsen? Jeg kan ikke udstå engelske koner; de vil

give deres besyv med om alting og blande sig i alt, hvad manden foretager sig. Jeg gifter mig ikke tiere."

Mrs. Transome bed sig i læben og vendte sig bort for at trække en persienne op. Hun ville ikke svare på ytringer, der viste, hvor fuldstændig enhver forståelse af hende og hendes følelser var udelukket fra hendes søns indre verden.

Da hun igen vendte sig om, sagde hun: "Du har sagtens været vant til megen luksus; disse værelser forekommer dig ynkelige; men du kan snart lade foretage alle de forandringer, som du vil have."

"Jeg må have en dagligstue indrettet til mig nedenunder. Resten er vel sagtens soveværelser," vedblev han og lukkede en sidedør op. "Nå, jeg kan nok sove her en nat eller to. Men så vidt jeg husker, er der nedenunder et soveværelse med et forværelse, der ville passe for min tjener Dominic og den lille dreng. Det vil jeg nok have."

"Der har din fader sovet i mange år. Han vil blive som et fortumlet insekt og ikke vide, hvad vej han skal gå, når du bringer ham ind i et andet spor, end han er vant til."

"Det er skade. Jeg kan ikke udstå at gå op ovenpå."

"Der er hushovmesterens værelse; det bruges ikke og kunne måske nok omdannes til et soveværelse. Jeg kan ikke tilbyde dig mit værelse, for jeg sover ovenpå." (Mrs. Transome kunne ved given lejlighed have en meget skarp tunge, men den bed ikke her.)

"Nej; jeg er bestemt på ikke at have mit soveværelse ovenpå. Vi vil i morgen tage hushovmesterens værelse i øjesyn, og så finder jeg nok et eller andet rum til Dominic. Det er kedsommeligt, at jeg måtte lade ham blive tilbage, for nu har

jeg ingen til at lave mad til mig. Nå, der er den gamle flod, jeg plejede at fiske i. Mens jeg levede i Smyrna, tænkte jeg tit på, at jeg ville købe en park, gennem hvilken der løb en flod, der lignede Lapp så meget som muligt. Hvad det dog er for nogle prægtige ege der henne. Nogle af dem må imidlertid fældes."

"Jeg har, som jeg sagde dig, Harold, fredet om hvert et træ i parken. Jeg stolede på, at du nok en gang ville få godset og klare den gæld, der hvilede på det, og jeg ville holde det i en sådan stand, at det var værd at indløse det. En park uden smukke træer er ikke bedre end en skønhed uden tænder og hår."

"Bravo, moder!" sagde Harold, idet han lagde sin hånd på hendes skulder. "Du har måttet plage dig med ting, som egentlig ikke tilkommer en kvinde, da min fader er så svag. Nu skal vi bringe alt i den rette gænge. Du skul nu ikke have andet at bestille end at hvile som bedstemoder på atlaskes hynder."

"Du må forskåne mig for de atlaskes hynder. Det er af den slags pligter, jeg, skønt jeg også er en gammel kone, ikke har lyst til at underkaste mig. Jeg er vant til selv at være forvalter og at sidde i sadlen to eller tre timer hver dag. Vi har to avlsgårde foruden den, der hører til hovedgården."

"Ja så! Jermyn bestyrer altså godset dårligt. Det skal ikke blive således ved under *min* bestyrelse," sagde Harold, idet han snurrede sig rundt på hælen og følte i sin lomme efter nøglerne til hans vadsække, der var blevet bragt op.

"Når du har været i England lidt længere," sagde mrs. Transome og rødmede som en ung pige, "vil du måske bedre forstå vanskeligheden ved i disse tider at bortforpagte avlsgårde."

"Jeg indser fuldkomment vanskeligheden, moder. For at bortforpagte avlsgårde må man have forstand nok til at skønne, hvad der vil gøre dem tillokkende tor forpagtere, og at få forstand leveret på begæring er den vanskeligste transaktion, jeg kender. Når jeg ringer, er der vel én, der kan fungere som tjener og lære at passe min hooka."

"Der er kældermesteren Hickes, og så er der tjeneren Jabez; det er alle de mandspersoner, vi har i huset. De var her, da du rejste."

"Jeg husker nok Jabez – det var en klodrian. Jeg vil have gamle Hickes. Han var en net lille maskine af en kældermester; hans tale lød omtrent som en dampmaskines klapren. Nu må han imidlertid være en gammel maskine."

"Det lader til, at du husker nogle ting fra hjemmet mærkværdig godt, Harold."

"Jeg glemmer aldrig steder og personer – hvorledes de ser ud, og hvad der kan gøres med dem. Hele egnen her omkring ligger som et landkort i min hjerne. Det er en pokkers køn egn, men folk her plejede at være en tåbelig flok af gamle whigger og toryer, og formodentlig er de endnu omtrent, som de var før."

"Jeg er det i alt fald, Harold. Du er den første af din familie, der nogensinde har talt om at være radikal. Jeg havde ikke troet, at det var derfor, jeg passede på vore gamle ege. Jeg antog altid, at radikale personers huse stod og kiggede ud over små jammerlige unge træer og jernstakitter."

"Ja, men de små radikale træer vokser, moder, og halvdelen af tory-egene rådner," sagde Harold i en munter og ligegyldig tone. "Du har altså truffet aftale med Jermyn om, at han kommer her i morgen tidlig?"

"Han vil møde her klokken ni til frokost. Men nu overlader jeg dig til Hickes; vi spiser til middag om en time."

Mrs. Transome gik og lukkede sig inde i sit toiletteværelse. Det var nu overstået, dette møde med den søn, der havde været genstanden tor så megen længsel; som hun havde længtes efter, inden han blev født, for hvis skyld hun havde syndet, som hun ved skilsmissen havde revet sig løs fra med smerte, og hvis hjemkomst havde været hendes livs eneste store håb. Øjeblikket var forbi; der havde ikke været nogen henrykkelse, ikke engang nogen glæde; næppe en halv time var forløbet, og der var kun blevet vekslet få ord. Men med den hurtighed til at udkaste nye fremtidsbilleder, som er ejendommelig for kvinder, hvis handlinger har holdt dem i en stadig frygt for følgerne, syntes mrs. Transome, at hun med hele en uomstødelig kendsgernings klarhed så, at hendes søns hjemkomst ikke havde været god for hende i den forstand, at den havde gjort hende lykkeligere.

Hun stod foran et højt spejl, og idet hun gik lige hen til det, så hun med et forskende blik på sit ansigt, som om hun ikke ret selv formåede at tyde det. Intet ældet ansigt kan være smukt, når man ser på det således; hver lille enkelthed i det fremtræder på en egen skarp måde, og virkningen af det hele går tabt. Hun så den gulladne teint og de dybe linjer om munden, som bitter kummer havde draget.

"Jeg er en gammel heks!" sagde hun til sig selv (hun var vant til at give sine tanker en meget skarp form), "en hæslig gammel kone, som tilfældigvis er hans moder. Det er, hvad han ser i mig, ligesom jeg i ham ser en fremmed. Jeg vil ikke blive regnet for noget. Det var tåbeligt af mig at vente andet."

Hun vendte sig bort fra spejlet og gik op og ned i sit værelse.

"Hvilken lighed!" sagde hun med en høj hvisken; "men måske ingen vil se det undtagen jeg."

Hun kastede sig ned i en lænestol og sad med stive blikke uden at se noget af, hvad der virkelig omgav hende, mens hendes indre blik med pinlig tydelighed så, hvad der havde været til stede hos hende for over tredive år siden – den lille, buttede fyr, som havde lænet sig til hendes skød og stampet med sine små fødder og set op på hende med en barnlig strubelatter. Hun havde troet, at besiddelsen af dette barn ville give hendes liv enhed og skaffe hende nogen glæde i de kommende år, hvis en frugt ville vokse frem af hine moderlige kærtegn. Men intet var sket, således som hun havde ønsket. Moderens første henrykkelse havde kun varet kort, og selv mens den varede, var der midt i den fremspiret en hungrig attrå, som en sort, giftig plante, der trivedes i solskinnet, – ønsket om, at hendes første grimme, svage barn, der led af den engelske syge, måtte dø og give plads for hendes kæledægge, som hun kunne være stolt af. Slige ønsker gør livet til et afskyeligt lotteri, i hvilket der hver dag kan komme en nitte ud, i hvilket mænd og kvinder, der har de blødeste senge og den fineste spise, som har en meget stor del af den himmel og jord, af hvilken andre må nøjes med en ganske lille brøkdel, dog skæmmer sig, får feber og bliver urolige som de, der begærligt venter på lykken i andre lotterier. Dag efter dag, år efter år havde givet nitter; der var kommet nye sorger og nye attråer efter resultater, som hun umuligt kunne nå, men som hun også spejdede efter i lotteriet; og alt imens var den buttede lille fyr vokset op til en kraftig yngling, der holdt mere af mange andre ting end af sin moders kærtegn, og som havde en meget

stærkere bevidsthed om sin uafhængige tilværelse end om sit forhold til hende; firbenægget, den smukke runde, hvide, passive tingest, var blevet et brunt, vævert, bestemt firben. Moderens kærlighed er først en alt opslugende glade, der sløver alle andre følelser; det er en udvidelse af den dyriske tilværelse; den forøger den indbildte rækkevidde for Jeg'et; men i senere år kan den kun vedblive at være en glæde på samme vilkår som anden varig kærlighed – det vil sige, ved megen undertrykkelse af Jeg'et og evne til at leve i en andens erfaringer. Mrs. Transome havde dunkelt følt trykket af denne uomstødelige kendsgerning. Ikke desto mindre havde hun klynget sig til den tro, at besiddelsen af denne søn var det bedste, hun levede for; havde hun troet andet, ville hendes erindringer have hvilet alt for tungt på hende. Engang med tiden, på en eller anden måde, ville det gods, hun kæmpede for at frelse fra lovens tag, blive Harolds. Den forhadte Durfey, den elendige ældste søn, der syntes at have bidt sig fast i et foragteligt, udskejende liv, ville hun nok til sidst komme af med; lasten kunne måske dræbe ham.

Imidlertid blev godset betynget med gæld; der var ikke gode udsigter for nogen arving. Harold måtte tage ud og selv skabe sig en livsbane; og det var han også tilbøjelig til, idet han tidligt skønnede, på hvilke vilkår han kunne håbe noget godt af livet. Som de fleste energiske naturer havde han en stærk tro til sin lykke; han havde været munter, da de skiltes, og havde lovet at samle en formue; og trods alle tidligere skuffelser var Harolds mulige held endnu en grund, hvori hans moder kunne plante forhåbninger. Lykken havde ikke svigtet ham; og dog var intet gået efter hendes forventninger. Harold var taget med

gesandtskabet til Konstantinopel under protektion af en fornem slægtning, hans moders fætter; han skulle være diplomat og arbejdet sig op i det offentlige liv. Men hans lykke havde antaget en anden skikkelse; han havde frelst en armensk bankiers liv, og i sin taknemmelighed havde denne tilbudt ham en stilling, som han med sin praktiske sans havde foretrukket for diplomatiet og højbårne fætres problematiske løfter. Harold var blevet købmand og bankier i Smyrna, havde ladet årene gå hen uden at bryde sig om at benytte nogen lejlighed til at besøge sit barndomshjem og havde slet ikke været synderlig ivrig for at gøre sin moder bekendt med det liv, han førte, idet han vel gerne ville have breve om England, men kun skrev meget lidt om sig selv. Mrs. Transome havde vedligeholdt den vane at skrive til sin søn, men lidt efter lidt havde de ufrugtbare år sløvet hendes forhåbninger og længsler; voksende pengesorger pinte hende, og hun var mere sikker på at blive ærgret ved dårlige efterretninger om sin udskejende ældste søn end på at høre noget opmuntrende fra Harold. Hun var begyndt kun at leve i små øjeblikkelige bekymringer og sysler, og som alle ivrige kvinder, der skrider frem i i alder uden at kunne øve nogen virksom kærlighed, og uden at have nogen mere omfattende sympati, havde hun vænnet sig til en vis stiv regelmæssighed både i tanke og handling, havde fået visse livsvaner, som hun ikke ville have nogen forstyrrelse i, og havde lært at udfylde livets store tomhed med at udstede må befalinger til sine fæstere, sørge for medicin til syge husmænd, vinde små triumfer ved handler og personlige besparelser og afparere ondskabsfulde bemærkninger af lady Debarry ved tilspidsede epigrammer.

Således var hendes liv gået til for et års tid siden, da det ønske, der havde været så brændende, mens hun var en blomstrende ung moder, endelig blev opfyldt – endelig, da hendes hår var gråt, og hendes ansigt så bittert, uroligt og glædesløst ud ligesom hendes liv. Fra Jersey kom der efterretning om, at Durfey, den svagelige søn, var død. Nu var Harold arving til godset; nu kunne den rigdom, han havde erhvervet, afløse de byrder, der hvilede på det; nu ville han anse det for umagen værd at vende hjem. Endelig var der indtrådt en forandring i hendes liv, og solskinnet, der ved aftenstid brød gennem skyerne, var lifligt, skønt solen snart måtte gå ned. Forhåbninger, kærlige følelser, den skønnere del af hendes erindringer vågnede pludselig op af deres vintersøvn, og det forekom hende atter som et stort gode, at hun havde fået en anden søn. Der i visse henseender havde været dyrekøbt. Men atter var der vilkår, som hun ikke havde gjort regning på. Da de gode tidender var blevet sendt til Harold. Og han havde meldt, at han ville komme tilbage, så snart han kunne afvikle sine forretninger, havde han for første gang underrettet sin moder om, at han havde været gift, at hans græske hustru ikke længere levede, men at han ville komme hjem med en lille dreng, den smukkeste arving og sønnesøn hun kunne ønske sig. Harold, som befandt sig i sit fjerne hjem i Smyrna, mente, at han havde et fornuftigt syn på, hvorledes forholdene nu måtte være på den gamle herregård i England, når han forestillede sig sin moder som en god gammel dame, der absolut måtte blive glad ved at høre, at hun havde et rask barnebarn, og ikke ville bryde sig synderlig om de nærmere omstændigheder ved det længe hemmeligholdte ægteskab.

Mrs. Transome havde forbitret revet brevet itu. Men i de måneder, der var forløbet, inden Harold kunne komme, havde hun, så godt hun formåede, forberedt sig på at tie med alle bebrejdelser og klager, som hendes søn kunne blive vred over, og at bøje sig for hans ønsker. Hun imødeså endnu hans hjemkomst med længsel; kærlighed og tilfredsstillet stolthed ville atter oplive hendes gamle dage. Hun vidste ikke, hvad slags mand Harold nu var blevet, og naturligvis måtte han i mange henseender være forandret; men skønt hun sagde sig dette, havde dog det billede, hun kendte, det billede, hendes ømhed klyngede sig til, nødvendigvis overhånd over de tvivl, som hendes fornuft rejste.

Og derfor havde hun, da hun var gået hen til døren for at møde ham, været sikker på, at hun igen ville slutte sin søn i sine arme og føle, at han var den samme, der havde været hendes dreng, hendes lille, hendes af lidenskaber omtumlede ungdoms elskede barn. En time syntes at have forvandlet alt for hende. En kvindes forhåbninger er vævet af solstråler; en skygge tilintetgør dem. Den skygge, der var faldet over mrs. Transome ved denne første samtale med hendes søn, var forudfølelsen af hendes afmagt. Gik tingene galt, havde Harold ubehagelige tilbøjeligheder i en vis retning; som hun altid havde frygtet for, syntes hun at forudse, at hendes ord ikke ville være til nogen nytte. Harolds raskhed, bestemthed og ligegyldighed for alle indtryk på andre, som ikke fremmede eller hindrede hans formål, havde åbenbaret sig for hende på samme måde, som hun ville have følt den utæmmelige styrke hos en stor fugl, der havde sat sig i hendes nærhed og tilladt hende for et øjeblik at klappe dens vinge, fordi der lå føde tæt ved hende.

Mrs. Transome gyste ved disse tankers kolde vægt. Denne fysiske virkning vakte hende af hendes drømmende tilstand, og hun kunne nu høre den sagte banken på døren, som hun før havde været døv for. Trods sin ivrighed og det ringe antal af hendes tjenestefolk, havde hun aldrig gjort sit toilette uden hjælp, og det lille, nette, overordentlig propre gamle fruentimmer, der nu trådte ind, ville heller ikke have ønsket at spare sit arbejde, når hendes frue skulle bringe et sådant offer for det. Den gamle kone var mrs. Hickes, kældermesterens hustru, der gjorde tjeneste som husholderske, kammerjomfru og overkokkepige. For fyrre år siden var hun kommet i mrs. Transomes tjeneste, da denne dame endnu var den smukke miss Lingon, og hendes frue kaldte hende endnu Denner, som hun havde gjort i gamle dage.

"Klokken har altså ringet, uden at jeg har hørt det, Denner?" sagde mrs. Transome og rejste sig.

"Ja, frue," sagde Denner, idet hun fra et skab udtog en gammel sort fløjlskjole, besat med stærkt reparerede kniplinger, som mrs. Transome var vant til at føre sig som en dronning i.

Denner havde endnu stærke øjne af den nærsynede art, der ser gennem den smalleste sprække mellem øjenhårene. Den fysiske modsætning mellem den høje, ørneansigtede, mørkøjede dame og den lille tittende kone, der havde været rundkindet og gulbleg lige fra ungdommen af til nu, havde uden tvivl haft en stærk indflydelse på Denners følelse for sin frue, der lignede den tilbedelse, som ydedes en gudinde i hine tider, da det ikke blev anset for nødvendigt eller rimeligt, at en gudinde var synderlig sædelig. Der var forskellige klasser af

væsener – det var Denners tro – og hun hørte til en anden klasse end den, hendes frue hørte til. Hun var skarp i sin dom og ville have fundet det latterligt anmassende, om en person, der var født til at være tyende, ikke ydmygt havde fundet sig i den strenge skæbne, der havde givet hende fødte overordnede. Der var en stiltiende forståelse om, at Denner kendte alle sin frues hemmeligheder, og hendes tale var jævn og ligefrem; men med et forunderlig fint instinkt sagde hun aldrig noget, som mrs. Transome kunne føle sig såret ved som over en fortrolighed fra et tyende, der vidste for god besked. Denner identificerede sin egen værdighed med sin frues. Hun var en på en vis måde hård og ikke meget gudfrygtig lille kone, men hun havde en karakter, som man kunne stole på, ligesom man kan stole på jernets egenskaber.

Da hun kiggede mrs. Transome ind i ansigtet, så hun tydeligt, at mødet med sønnen på en eller anden måde havde været en skuffelse. Hun sagde i en sagte, hurtig, ensformig tone og med et vist dannet tonefald:

"Mr. Harold er klædt på; han gav mig hånden i korridoren og var meget køn."

"Hvor han er forandret, Denner! Nu ligner han mig slet ikke."

"Han er alligevel smuk, skønt han er blevet så brun og svær. Der er noget fint ved mr. Harold. Jeg husker godt, fruen plejede at sige, at der var nogle folk, som De altid ville vide var i værelset, om de også stod på den anden side af et hjørne, mens der var andre, som De aldrig kunne se, førend De løb lige på dem. Det er den rene sandhed. Og hvad ligheder angår, så ligner femogtredive og tres ikke hinanden meget undtagen i folks erindring."

Mrs. Transome var ganske på det rene med, at Denner havde gættet hendes tanker.

"Jeg ved ikke, hvorledes det vil gå nu; men det ville vel næsten være for meget forlangt, om det skulle gå godt. Jeg er bange for nogensinde tiere at vente noget godt."

"Det må fruen ikke sige. Om en ting hænder, beror ikke på, om den er god eller dårlig; ellers ville alle æg være golde, eller ingen af dem ville være det. Og det er dog kun højst seks af dusinet. Der er gode muligheder og dårlige muligheder, og man kan lige så gerne være heldig som uheldig."

"Hvad De er for et fruentimmer. Denner! De taler som en fransk ateist. Jeg tror ikke, De er bange for noget. Jeg har hele mit liv igennem været ængstelig af mig – jeg har altid set et eller andet svæve over mit hoved, som jeg ikke kunne udholde, hvis det skete."

"De må gøre gode miner til det, frue, og ikke se ud, som om De kigger efter krager, ellers får De andre til at kigge med. Nu har De fået en rig søn hjem, al gælden vil blive betalt. De har Deres gode helbred og kan ride rundt, og De har sådan et ansigt og sådan en figur og vil, om De så bliver firs år, altid se folk stå med huen i hånden, inden de ved, hvem De er – lad mig fæste Deres slør lidt højere op; – ja, De kan tro, der venter Dem endnu megen glæde i livet."

"Å snak! Der er ingen anden glæde for gamle fruentimmer end den, de kan have af at pine andre. Hvad glæder har De, Denner – undtagen den at være slave for mig?"

"Å, det er en glæde at vide, at man ikke er en tosse som halvdelen af de folk, man ser rundt om. Og at passe sin mand er en glæde, og at gøre alt sit arbejde godt. Har jeg blot noget at

bestille, så vil jeg nødig dø, førend jeg er færdig med det. Og så er der solskin nu og da; det holder jeg af ligesom kattene. Livet er ligesom den whist, vi spiller, når Banks og hans kone om aftenen kommer ind til os. Jeg bryder mig ikke meget om spillet i og for sig, men jeg vil dog gerne spille mine kort godt og se, hvad enden bliver på det. Jeg håber det bedste for Dem, frue, for Deres lykke har nu været min i fyrre år. Men jeg må dog se, hvordan Kitty retter maden an, hvis De ikke har mere at befale."

"Nej, Denner, nu går jeg straks ned."

Da mrs. Transome gik ned ad stentrappen i sin gamle sorte fløjlskjole med kniplingerne, retfærdiggjorde hendes udseende den kompliment, Denner havde sagt hende. Hun havde en fornem, bydende mine, der ville have gjort hende til genstand for en revolutionær pøbelhobs had og spot. Hendes person var alt for typisk for en udmærket social stilling, til at nogen kunne gå ligegyldig forbi den; den ville have passet for en suveræn herskerinde, der havde hersket trods partiernes modstand, havde vovet at krænke traktater og frygtet fjendtlige indfald for at gøre gengæld, havde udstrakt sin hånd efter nye territorier, været trodsig under fortvivlede omstændigheder og evigt haft en uopfyldt kvindelig hjertets attrå. Og dog havde mrs. Transomes bekymringer og sysler slet ikke været af nogen suveræn art. I tredive år havde hun ført det ensomme, sløvende liv, der plejede at være en lod for det fattige engelske *gentry*, der aldrig kom til London og sandsynligvis ikke stod på en sådan fod med to at de fem familier, hvis parker lå i en køreturs afstand, at man talte med dem. Da hun var ung, var hun blevet anset for mageløst begavet og dannet og havde været noget ærgerrig efter en intellektuel overlegenhed, havde hemmeligt

udsøgt til privat læsning de lettere værker af farlige franske forfattere, og havde i selskab kunnet tale om Burkes stil og Chateaubriands veltalenhed, havde lét ad de lyriske ballader og beundret mr. Southeys *Thalaba*. Hun var altid af den mening, at de farlige franske forfattere var slemme, og at det var en synd af hende at læse dem; men mange syndige ting var hende højst behagelige, og mange ting, som hun ikke tvivlede om var gode og sande, var kedelige og meningsløse. Hun fandt det meget morsomt, når der blev gjort nar ad bibelske personer, og fortællinger om en utilladelig kærlighed interesserede hende; men ikke desto mindre troede hun, at sandheden og den rette sikkerhed lå i en flittig overværelse af gudstjenesten, i den fra puritanisme og papisme lige langt fjernede engelske kirkes beundringsværdige lære og ritual, kort sagt, i en sådan betragtning af denne og den anden verden, der ville bevare det engelske samfunds nu bestående ordning aldeles uforstyrret og holde de simples påtrængenhed og de fattiges misfornøjelse nede. Jødernes historie, vidste hun, burde foretrækkes for enhver profan historie; hedningene var naturligvis lastefulde og deres religioner aldeles tåbelige som religioner betragtet – men klassisk lærdom kom fra hedningene; grækerne var berømte for deres billedhuggerkunst, italienerne for deres malerkunst, middelalderen var mørk og papistisk; men nu gik kristendommen hånd i hånd med civilisationen, og verdens forsynsstyrelse, der vel i fremmede lande var lidt forvirret og indfiltret, foregik i det velsignede England efter rette tory- og statskirkeprincipper, som holdtes oppe ved det Braunschweigske hus' arveret og ved sundt tænkende engelske præster. For miss Lingon havde haft en udmærket guvernante,

der var af den mening, at en dame burde kunne skrive et godt brev og ytre sig på passende måde om almindelige emner. Og det er forbavsende, hvor megen virkning denne opdragelse syntes at have på en smuk pige, der sad udmærket til hest, sang og spillede lidt, malede små akvareller, havde en skælmsk spillen i øjnene, når hun kom med vel dristige citater, mens hendes mine var alvorlig og værdig, når hun anførte noget af sit forråd af korrekte meninger. Men om man end kan komme meget godt ud af det med et sådant åndeligt indhold i det elegante selskab og under et par sæsoner i byen, strækker det ikke til i al evighed, og den anskuelse, at det sande og i almindelighed for menneskeheden gavnlige er kedsommeligt og besk som medicin, er ikke en sikker teoretisk grundvold under fristelser og møjsommeligheder.

Mrs. Transome havde været i sin blomstring, inden dette århundrede begyndte, og i de lange, pinefulde år, som var forløbet siden, var det, hun engang havde betragtet som sine kundskaber og sine talenter, blevet lige så værdiløst som gammeldags mukornamenter, hvis materiale intet som helst er værd, medens formen ikke længere stemmer med noget levende menneskes smag. Ærgrelser, ydmygelser, pengesorger, bevidste fejltrin havde forandret verdens udseende for hende; hun betragtede morgensolen med ængstelse; i hilsende naboers blikke så hun triumf eller dadlende medlidenhed: hun blev gammel, og udsigterne skrumpede ind, efterhånden som årene gik. Og hvad kunne da forsøde livet for en begærlig, fordringsfuld person som mrs. Transome? Under en langvarig sygdom er der dog øjeblikke, da den syge befinder sig forholdsvis vel. Og selv når livet synes gennemvævet med

smerte, er den mindre stærke smerte genstand for den lidendes attrå. Mrs. Transome, hvis bydende vilje ikke havde formået at afvende livets store onder, fandt et dulmende middel for sin misfornøjelse i udøvelsen af sin vilje på småting. Hun var ikke grusom og kunne ikke rigtig nyde, hvad hun kaldte den gamle kones glæde ved at pine andre; men hun satte pris på ethvert tegn på magt og myndighed, som skæbnen havde ladet hende beholde tilbage. Hun satte pris på, at fæsteren stod med blottet hoved neden under hende, mens hun sad til hest. Hun satte pris på at forlange, at arbejde, som var udført uden hendes ordre, skulle gøres om igen fra ende til anden. Hun satte pris på, at hele menigheden nejede og bukkede, når hun gik op gennem den lille kirke. Hun satte pris på at ombytte en arbejders medicin, som var hentet fra lægen, med en anden efter sin forskrift. Havde hun blot været grimmere og mindre majestætisk, ville de, der så nogle glimt af hendes ydre liv, sandsynligvis have sagt, at hun var en tyrannisk gammel satan med en tunge som en ragekniv. Det sagde nu just ingen, men de sagde aldrig noget, der lignede den fulde sandhed, om hende, og anede ikke, hvad der var skjult under dette ydre liv – en kvindes stærke følelser og ængstelige bekymringer, der lå dulgte bag alle hendes smålige vaner og begrænsede synsmåder, ligesom et bævende væsen med øjne og bankende hjerte kan ligge krøbet sammen bag noget tørret kvas. Hendes angst var vokset, hendes følelser tiltaget i styrke, jo mere hendes søns hjemkomst nærmede sig; og nu, da hun havde set ham, sagde hun til sig selv på sin bitre måde: "Den ål har held med sig, der slipper for at blive flået. Den bedste lykke, jeg

nogensinde vil lære at kende, vil være den, at jeg slipper for den værste ulykke."

2

Harold Transome skøttede ikke om at tilbringe hele aftenen med sin moder. Han havde for skik at sammentrænge en hel del samtale på et kort tidsrum, hurtigt at fremsætte alle de spørgsmål, han ønskede besvaret, og ikke at spæde noget emne op med irrelevante bemærkninger, omsvøb eller gentagelser. Han gav ikke af egen drift nogen meddelelse om sig selv og sit liv i Smyrna, men besvarede meget forekommende, omend kort, ethvert spørgsmål, hans moder stillede om det. Han var åbenbart utilfreds med maden, kom peber på alting, spurgte, om der ingen sauceingredienser var i huset, prøvede flere flasker med hjemmelavede saucer, som Hickes kom med, men fandt dem uheldige og lænede sig til sidst fortvivlet tilbage i stolen. Ikke desto mindre vedblev han at være forekommende, sagde nu og da noget til sin fader og så til med et medlidende skuldertræk, da Hickes skar hans mad i stykker. Mrs. Transome fandt med en vis bitterhed, at Harold viste større kærlighed for hendes svage mand, der aldrig havde brudt sig det mindste om ham, end for hende, der havde skænket ham en usædvanlig moderkærlighed. En time efter middagsbordet sagde Harold, der allerede havde gennembladet sin moders regnskabsbøger:

"Jeg vil gå lige over parken til præstegården for at hilse på onkel Lingon."

"Javel; han kan besvare flere spørgsmål for dig."

"Ja," sagde Harold, der lod, som om han ikke forstod den spydighed, der lå i disse ord, og kun modtog dem som en

simpel meddelelse om en kendsgerning. "Jeg vil gerne vide rigtig besked om vildtet og jagten i North Loamshire. Jeg holder meget af at jage; vi havde ypperlig jagt i Smyrna, og det forhindrer mig i at blive alt for fed."

Den velærværdige pastor John Lingon blev meget snaksom ved sin anden flaske portvin, der var blevet trukket op ved hans nevøs komme. Han var ikke nysgerrig efter at høre noget om levemåden i Smyrna eller om Harolds erfaringer, men han lettede i vidt omfang sit hjerte med hensyn til, hvad han selv holdt af og ikke holdt af, hvilke forpagtere han mistænkte for at skyde ræve, hvad vildt han havde fældet samme morgen, hvor han ville tilråde anlæggelsen af et nyt rævekrat, og hvor forholdsvis kedsommelig al eksisterende sport var i sammenligning med hanekampene, i hvis tid gamle England havde været stolt og lykkeligt, mens det, så vidt han kunne skønne, ikke havde vundet stort ved afskaffelsen af en øvelse, der skærpede mænds evner, stemmede med fjerkræets instinkter og førte Forsynets planer med de mageløse sporer videre. Fra disse hovedemner, som han stadig gik ud fra, og som han lige så stadig vendte tilbage, strejfede han rundt til en hel del andre sidespørgsmål, så at Harold, da han sent om aftenen kom hjem, følte med sig selv, at han fra sin onkels stortalende, trivielle passiar dog havde fået nogle indtryk, der var af praktisk betydning for ham. Blandt dem, der var genstand for præstens mishag, lod mr. Matthew Jermyn til at være.

"En tykhåndet, glattunget fyr med et parfumeret kammerdugs lommetørklæde; en af disse simple karle, der har fået en smule dannelse; et hittebarn, der har fået sin latin gratis

i Kristushospitalet; en af disse paddehatte af middelklassen, der gerne ville rangere med gentlemen og bilde sig ind, at de dertil bare behøver at skaffe sig glacéhandsker og nye møbler."

Men siden Harold havde i sinde at opstille sig i kredsen, var mr. Lingon ikke mindre bestemt i den formening, at han endelig ikke måtte lægge sig ud med Jermyn, førend valget var overstået. Jermyn måtte være hans agent; Harold måtte finde sig i meget, til han var blevet lykkelig og vel valgt; og selv da var det måske lige så godt kun lidt efter lidt at lade Jermyn falde og ikke gøre nogen skandale. Han havde selv ikke noget udestående med bemeldte person; en præst burde ikke have kævl med folk, og han sørgede for, at han kunne drikke et glas vin med en hvilken som helst mand, han kom sammen med i selskab. Og hvad angik godset og det, at hans søster alt for meget gik efter Jermyns råd, så blandede han sig aldrig i forretninger; det tilkom ikke ham som præst. Det var efter hans mening betydningen af beretningen om Melchisedech og tienden, et emne, som han havde behandlet temmelig udtømmende for tredive år siden, da han prædikede ved en visitats.

Den opdagelse, at Harold havde i sinde at opstille sig som liberal kandidat – ja, at han ligefrem dristigt erklærede sig for radikal – var noget overraskende; men den skikkelige onkel, som ved at sidde og nippe til portvinen var kommet i en yderligt veltilfreds stemning, kunne ikke finde noget så særdeles anstødeligt, når det bare ikke greb forstyrrende ind i denne bedrift. I løbet af en halv time var han kommet så vidt, at han indså, at alt, hvad der virkelig fortjente at kaldes britisk toryisme, havde været helt uddødt, siden hertugen af

Wellington og sir Robert Peel havde sat det katolske emancipations-lovforslag igennem; at whigpartiet, der lod menneskerettighederne stoppe ved familiefædre på ti pund sterling og havde den politik at tæmme vilde dyr ved at narre dem, var en latterlig monstrøsitet; at der følgelig, siden en honnet mand ikke kunne kalde sig tory, hvilket det virkelig nu var lige så umuligt at være som at slås for den gamle prætendent, og endnu mindre kunne blive en så fordømmelig monstrøsitet som en whig, kun var én udvej tilbage for en sådan mand. "Ved du hvad, min dreng, hvis verden blev forvandlet til en sump, antager jeg, at vi ville lægge sko og strømper af og spanke rundt som traner" – og deraf var den simple konsekvens, at der i disse fortvivlede tider ikke var andet tilbage for fornuftige mænd af god familie end at standse den rationale ødelæggelse ved at erklære sig for radikale og foretage den uundgåelige proces at tage alt ud af hænderne på pjalte af demagoger og pengestolte købmænd. Ganske vist blev præsten hjulpet til denne række af ræsonnementer ved Harolds bemærkninger; men han blev snart helt ivrig i at hævde sin påstand.

"Hvis pøbelen ikke kan bringes til at vende om, må en mand af god familie forsøge at gå i spidsen for pøbelen for at frelse nogle hjem og arner og i alt fald holde landet oppe, så længe han kan. Og du er en mand at god familie, min ven – det kan du stole på! Du er en Lingon, hvad du så forresten er, og jeg vil støtte dig. Jeg har ikke stor indflydelse; jeg er en fattig præst. Jeg har været nødt til at opgive jagten, et par hønsehunde og et glas god vin er de eneste for min stand passende små behageligheder, som jeg kan tillade mig. Men jeg vil give dig

min støtte – jeg vil holde på dig som min nevø. Derfor behøver jeg just ikke at skifte parti. Jeg er født tory, og jeg vil aldrig blive whig. Men hvis nogen siger, at du handler forkert, så vil jeg sige 'min nevø gør ret; han er blevet radikal for at frelse sit fædreland. Havde William Pitt levet i nu, ville han have gjort det samme; thi hvad sagde han, da han lå for døden? Han sagde ikke: *O, frels mit parti!*, men han sagde: *O Gud, frels mit fædreland!*' – Det tudede de os i ørerne, og nu skal jeg vende det imod dem selv. De skal blive dryppet i deres eget fedt. Ja, du kan stole på det, jeg skal støtte dig."

Harold var ikke sikker på, at hans onkel i alle måder ville beholde denne tilfredsstillende synsmåde i de mindre inspirerede morgentimer, men der var ingen tvivl om, at den gamle herre i alt fald, når det kom til stykket, ville tage sig sagen let, og han behøvede ikke at frygte for kulde eller kævl fra den kant. Det glædede Harold. Det var ikke, fordi han ville lade sig bringe bort fra nogen beslutning, som han havde fattet, men al strid var ham imod som en ubehagelig kraftanvendelse, der ikke kunne føre til noget godt, praktisk resultat. Han var på én gang virkelysten og ødsel, holdt meget af at regere, men var godmodig nok til at ønske, at alle omkring ham skulle synes om, at han regerede; brød sig ikke stort om at kende andre folks tanker, og var parat til at foragte dem som nogle kødhoveder, hvis deres tanker ikke stemmede med hans, men var dog ivrig for, at de ikke skulle have nogen grund, de kunne bruge som påskud for at nære ringe tanker om *ham*. Kødhovederne skulle tvinges til at respektere ham. Derfor, i samme grad som han forudså, at hans ligemænd der på egnen ville blive indignerede på ham for det politiske valg, han havde truffet, i samme grad

bestræbte han sig for i alle andre henseender at gøre en god figur overfor dem. Hans færd som godsejer skulle være forstandig, han ville føre et flot hus, behandle sin fader med omhu og agtelse og sørge for, at der ikke kom nogen skandale i hans familieforhold. Han vidste, at det var gået ilde til i hans ungdom – at der havde været stygge processer – og at hans udskejende broder Durfey havde bidraget til at forværre familiens fortrykte forfatning. Alt dette måtte der rådes bod på, nu da det passerede havde gjort Harold til familien Transomes hoved.

Jermyn måtte benyttes til valget, og hvis det efter valget var ønskeligt at blive ham kvit, ville det være rettest ganske varsomt at skaffe sig ham fra halsen; i begge disse henseender havde hans onkel sandsynligvis ret. Men Harolds formodning om, at han ville føle trang til af blive Jermyn kvit, var baseret på andre grunde end hans parfumerede lommetørklæde og hans friskolelatin.

Ifald prokuratoren havde gjort sit bestik efter mrs. Transomes kvindelige mangel på indsigt i forretninger og den oprindelige arvings tåbelige trang til udskejelser, så ville den nye arving vise ham, at han havde gjort regning uden vært. I øvrigt havde Harold ingen fordom imod ham. I sine drenge- og ungdomsår havde han set Jermyn komme på Transome Court. Men havde betragtet ham med den fuldstændige ligegyldighed, hvormed ynglinge er tilbøjelige til at se på folk, der hverken nægter dem adspredelser eller skaffer dem sådanne. Jermyn plejede at smile til ham og tale venligt til ham; men halvt stolt, halvt sky unddrog Harold sig så snart som muligt slig nedladende venlighed; han vidste, at Jermyn var en

forretningsmand; hans fader, hans onkel og sir Maximus Debarry betragtede ham ikke som gentleman og deres lige. Han havde ikke hørt noget ondt om manden: men han indså nu, at hvis han virkelig var en pengebegærlig, af lykken begunstiget person, så havde der været en fristelse for ham i bestyrelsen af Transomefamiliens affærer, og det var klart, at godset var i en dårlig forfatning.

Da mr. Jermyn næste morgen blev ført ind i frokoststuen, fandt Harold ham forbavsende lidt forandret i de forløbne femten år. Han var gråhåret, men endnu særdeles smuk, korpulent, men høj nok til, at det ikke misklædte ham. Hans toilette var så omhyggeligt, som om han havde været femogtyve i stedet for tres år. Han gik altid i sorte klæder og havde særlig smag for sorte silkeveste, hvilket bidrog til at forøge det glatte og slebne, der var i hele hans ydre og i forening med hans hvide, buttede, men smukt formede hænder, som han plejede, når han trådte ind i et værelse, at gnide sagte imod hinanden, gav ham et udseende som en damelæge. Harold mindedes lidt forundret den uvilje, hans onkel nærede for disse meget iøjnefaldende hænder; men da også hans hænder var bløde og buttede, og han ligeledes var forfalden til den uskyldige skik at gnide dem imod hinanden, bidrog de ikke til at forøge hans mistanke.

"Jeg gratulerer Dem. Mr. Transome," sagde Jermyn med et sødladent og ærbødigt smil, "og det dobbelt," tilføjede han, idet hun vendte sig om imod Harold, "efter at jeg nu har haft lejlighed til at se Deres søn. Det glæder mig at se, at det østerlandske klima ikke har været skadeligt for ham."

"Nej," sagde Harold, idet han med en skødesløs mine gav Jermyn hånden og talte i en endnu hurtigere og mere ligefrem

tone, end han plejede. "Spørgsmålet er, om det engelske klima vil passe for mig. Det er forbistret foranderligt og fugtigt, og hvad maden angår, ville det være den lykkeligste ting af verden for dette land, om kokkene i syden ville skifte religion, blive forfulgte og flygte til England, ligesom de gamle silkevævere gjorde."

"Der er vist udenlandske kokke nok for dem, der er rige nok til at betale for dem," sagde mrs. Transome, "men det er ubehagelige folk at have i sit hus."

"Å, det tror jeg ikke," sagde Harold.

"De gamle tjenestefolk kommer altid op at skændes med dem."

"Det vedkommer ikke mig. De gamle tjenestefolk kommer til at forliges med min tjener Dominic, der vil vise dem, hvorledes de skal lave mad og gøre alt andet, på en måde, der vil forbavse dem."

"Gamle folk lærer ikke så let at forandre alle deres livsvaner, Harold."

"Så må de lade de unge råde," sagde Harold, der i det øjeblik kun tænkte på gamle mrs. Hickes og Dominic. Men hans moder tænkte ikke kun på dem.

"Det lader til, at De har en tjener, som De sætter megen pris på," sagde Jermyn, som forstod mrs. Transome bedre end hendes søn gjorde, og ønskede at føre samtalen ind i en anden gænge.

"Ja, en af disse mageløse fyre fra Syden, der gør én livet så bekvemt. Han er ikke fra noget specielt land. Jeg ved ikke, om han er mest jøde, iraker, italiener eller spanier, han taler fem eller seks sprog, det ene lige så godt som det andet. Han er kok,

kammertjener, hushovmester og sekretær, alt sammen i én person; og hvad mere er, han er en fyr, hvis hengivenhed jeg kan stole på. Den slags eksemplarer af menneskeslægten vokser, så vidt jeg ved, ikke her i England. Jeg ville have været ilde faren, ifald jeg ikke kunne have bragt Dominic med mig."

Under frokosten vedblev de at passiare på denne lette måde. Men samtidig var de begge i virkeligheden tankefulde og urolige. Harold konstruerede i tankerne allehånde sandsynligheder med hensyn til, hvad han ville opdage om Jermyns slette godsbestyrelse og tvivlsomme kapitalanbringelse, samt den selvbeherskelse, han i værste tilfælde måtte vise for at benytte manden, så længe han havde brug for ham. Jermyn iagttog skarpt Harold med en ubehagelig følelse af, at der var noget forretningsmæssigt og determineret ved ham, som ikke ville gøre ham behagelig at omgås med. Han ville i det øjeblik ganske sikkert have foretrukket, at der ikke havde været nogen ny arving til navnet Transome, som var kommet tilbage til ham fra orienten. Mrs. Transome holdt ikke øje med de to mænd; hendes hænder var kolde, og hele hendes person var ligesom rystet ved deres nærværelse; hun syntes at høre og se, hvad de sagde og gjorde, med overnaturlig klarhed, og dog så og hørte hun samtidig, hvad der var blevet sagt og gjort for mange år siden, og var betaget af en ubestemt rædsel for fremtiden. Der var en pinefuld sensibilitet hos denne falmede kvinde, som for fireogtredive år siden, da hun befandt sig i sin ungdoms fulde blomst, havde befalet som en dronning over den ene af disse mænd og havde trykket den anden, da han var et lille barn, henrykt til sin barm, men som nu følte, at hun var af liden betydning for dem begge.

"Nå, hvad udsigter er der så for valget?" sagde Harold, da man var kommet lidt frem i frokosten. "Efter hvad jeg hører, vil der rimeligvis stille sig to whigger og én konservativ. Hvad er Deres mening om chancerne?"

Mr. Jermyn var i besiddelse af et rigt ordforråd, men han lagde vind på en betænksom stammen, som han havde fundet nyttig i mange forhold, navnlig i forretningsanliggender. I forbindelse med en smuk ro i ansigtet, undtagen når han smilede til en kvinde, eller når den skjulte lidenskabelighed i hans natur til gavns blev vakt. Ingen kunne have opdaget, at han ikke befandt sig rigtig vel.

"Min mening," svarede han, "er for øjeblikket noget vaklende. Denne del af grevskabet indeholder, som De ved, én fabriksby af første rang og flere mindre. Fabrikanternes indflydelse er meget stor. For så vidt – er der en formodning – til gunst for de to liberale kandidater. Men ved en omhyggelig bearbejdelse af landdistrikterne, – sådan som dem, vi har omkring os ved Treby Magna, tror jeg – at auspicierne ikke ville være ugunstige for valget af en konservativ. En fjerde kandidat med en god samfundsstilling, der ville slå sig sammen med mr. Debarry –"

Her betænkte mr. Jermyn sig for tredje gang, og Harold faldt ham i talen.

"Således vil jeg ikke bære mig ad, så det behøver vi ikke at drøfte. Hvis jeg opstiller mig, vil det blive som radikal, og jeg bilder mig ind, at i ethvert grevskab, der ellers ville vælge whigger, ville der være mange vælgere at få fat i for en radikal, der opstillede sig med et godt program."

Der gik en næppe synlig bæven hen over Jermyns ansigt. I øvrigt sad han, ligesom han havde siddet før, med øjnene

åndsfraværende fæstet på det krusede papir om den øverste del af en foran ham stående skinke, mens hans hånd legede med gaflen. Han svarede ikke straks, men da han gjorde det, så han om på Harold med et fast blik.

"Det er mig kært at høre, at De har holdt Dem så vel *à jour* med politikken i England."

"Naturligvis," sagde Harold utålmodig. "Jeg ved nok, hvorledes det er gået i England. Jeg har altid haft til hensigt engang at komme tilbage. Jeg tror, at jeg kender forholdene i Europa lige så godt, som om jeg i de sidste femten år ikke havde sat mine ben udenfor Little Treby. Når en mand tager til Orienten, synes folk at bilde sig ind, at han straks bliver både blind og døv."

"Jeg tror dog, at der er noget, som folk, der ikke har sat deres ben udenfor Little Treby kunne sige dig, Harold." sagde mrs. Transome. "Det gjorde intet, at du hyldede radikale anskuelser i Smyrna; men det lader ikke til, du har nogen forestilling om. Hvad indflydelse det vil have på din og din families stilling her, ifald du opstiller dig som radikal. Ingen vil besøge dig. Og så – tænk, hvad det bliver for folk, der ville støtte dig! Du har virkelig intet begreb om, hvilket indtryk det gør, når du siger, at du er radikal. Der er ingen af vore standsfæller, uden at de ville føle, at du har sat en plet på dig selv."

"Å!" sagde Harold, idet han rejste sig og gik op og ned i værelset.

Men mrs. Transome vedblev med stigende vrede i sin stemme: "Det forekommer mig, at en mand skylder sin familie og sin livsstilling noget og ikke har ret til at anlægge den ene eller den anden anskuelse, ligesom det falder ham ind, endnu

mindre til at arbejde på sin samfundsklasses kuldkastelse. Det sagde alle mennesker om lord Grey, og min familie er i alt fald lige så god som lord Greys. Du er nu rig og kunne udmærke dig her i landet; og havde du været den farve tro, du som gentleman burde hylde, ville du have haft så meget større lejlighed til det, fordi tiderne var så slette. Debarryerne og lord Wyvern ville have sat så meget større pris på dig. Jeg for mit vedkommende kan ikke begribe, hvad du tænker på, og jeg beder dig blot at betænke dig engang endnu, inden du foretager noget afgørende skridt."

"Moder," sagde Harold, ikke vredt eller højrøstet, men i en hurtig, utålmodig tone, som om man snarest muligt måtte se at komme igennem dette optrin, "det er ganske naturligt, at du tænker således. Det er i sin orden, at damer ikke skifter anskuelser, men holder fast ved de meninger, de er opdraget med. Det er temmelig ligegyldigt, hvad de mener – det er ikke deres opgave at fælde nogen dom og handle derefter. Du må virkelig tillade mig at handle, som jeg selv har lyst, i de anliggender, som med rette hører under mændenes ressort. I andre henseender vil jeg opfylde ethvert ønske, som du måtte ville ytre. Du skal få en ny vogn og et par brune heste blot til dit eget brug; du skal få huset udstyret rigtig elegant, og jeg tænker ikke på at gifte mig. Men lad os blive enige om, at der ikke oftere indtræder nogen kollision imellem os angående spørgsmål, med hensyn til hvilke jeg må være herre over mine egne handlinger."

"Du vil sætte kronen på mit livs ydmygelser, Harold. Ingen, efter hvad jeg tror, ville være moder, når hun kunne forudse,

hvilket ubetydeligt væsen hun bliver i sin søns øjne, når hun bliver gammel."

Mrs. Transome gik ved disse ord ud af stuen ad den nærmeste vej – den glasdør, der vendte ud imod terrassen. Mr. Jermyn havde også rejst sig, og hans hænder hvilede på ryggen af hans stol. Han så aldeles rolig ud; det var ikke første gang, han havde set mrs. Transome vred; men nu antog han for første gang, at udbruddet af hendes vrede ville være til gavn for ham. Hun, stakkels kone, vidste meget vel, at hun havde handlet uklogt og uden nytte gjort sig ubehagelig for Harold. Men kvinderne ville kunne spare halvdelen af deres sorger, når de kunne tie med, hvad de ved ingen nytte er til, ja blot tie med noget, som de selv på forhånd har besluttet ikke at sige. Harold vedblev lidt endnu at gå op og ned og sagde så til Jermyn:

"Ryger De?"

"Nej, jeg har altid respekt for damerne, min kone er meget sensibel i slige ting og kan ikke lide tobak."

Harold, som ved siden af alle de tendenser, der havde gjort ham til en liberal politiker, var i besiddelse af megen personlig stolthed, tænkte ved sig selv: "Gid pokker havde den karl med samt hans kone! Tror han, vi står på en sådan fod med hinanden, at jeg bryder mig om at vide, hvad hans kone synes om?"

"Nuvel, jeg røg min pibe før frokost," sagde han højt; "så hvis De ikke har noget imod det, vil vi gå ind i biblioteket. Min fader står, som jeg hører, aldrig op før ved middagstid."

"Sid ned, sid ned," vedblev Harold, da de trådte ind i den smukke, rummelige biblioteksal. Men han blev selv stående foran et kort over grevskabet, som han havde udsøgt fra en

række kortruller, der havde en egen plads mellem bogreolerne. "Det første spørgsmål, mr. Jermyn, nu da De kender mine hensigter, er, om De vil påtage Dem at være min agent ved dette valg og hjælpe mig igennem. Der er ingen tid at spilde, og jeg vil nødig forspilde min chance, da jeg måske ikke får en ny i syv år. Jeg hører," vedblev han, idet han kastede et hurtigt blik lige på Jermyn, "at De ikke har taget nogen fremragende del i politikken, og jeg ved, at Labron er agent for Debarryerne."

"Ja – ser De, min kære sir – en mand har selvfølgelig sin politiske overbevisning, men hvad nytte til er det for en forretningsmand med nogen dannelse at tale om den i en lille provinsby? Der findes virkelig på sådanne steder intet begreb om offentlige spørgsmål. Partifølelsen slumrede her ganske før agitationen i anledning af forslaget om den katolske emancipations. Ganske vist var jeg enig med vor sognepræst om at få en petition lavet imod reformforslaget. Men jeg angav ikke mine grunde for det. De svage punkter i dette lovforslag er alt for iøjnefaldende, og jeg bilder mig ind, at De og jeg i så henseende ikke ville være synderlig uenige. Da jeg nu vidste, at De ville komme tilbage til os, så holdt jeg tilbage, skønt jeg blev meget presset af vennerne af sir James Clement, den ministerielle kandidat, der er – –"

"De vil imidlertid virke for mig – det er afgjort?" sagde Harold.

"Javel," sagde Jermyn, i sit stille sind irriteret over den korte måde, Harold bed ham af på.

"Hvilken af de liberale kandidater, som de kalder sig, har den bedste udsigt?"

"Jeg ville have bemærket, at sir James Clement ikke har så gode udsigter som mr. Garstin, hvis der optræder en tredje liberal kandidat. Der er to betydninger, hvori en politiker kan være liberal" – her smilede mr. Jermyn – "sir James Clement er en fattig baronet, der håber på at få et embede, og kan ikke ventes at være liberal i den videre betydning, der skaber majoriteter."

"Jeg ville ønske, at den mand ikke var så meget talende," tænkte Harold; "han plager mig. – Vi skal se," sagde han, "hvad der kan gøres i retning af en eller anden kombination. Jeg skal komme hen på Deres kontor efter klokken ét, hvis det kan passe Dem."

"Ja, fuldkomment."

"Og så vil De have alle listerne og dokumenterne og andre oplysninger parate til mig. Jeg må arrangere en middag for forpagterne på godset, og dertil kunne vi jo indbyde, hvilke andre vi ville. Jeg har nylig set mig om på en af de ledige gårde med underforvalteren. Apropos, det er en pokkers dårlig forretning at have tre gårde, der ikke er bortforpagtede – hvoraf kommer det?"

"Det var netop det, jeg ville sige et par ord om til Dem. De har allerede bemærket, hvor nær mrs. Transome tager sig visse ting. De kan nok tænke, at hun på mange måder er blevet hårdt prøvet. Mr. Transomes svagelige helbred; mr. Durfeys levevis – –"

"Ja vel, ja vel."

"Hun er en dame, for hvem jeg naturligvis nærer den dybeste agtelse, og hun har i mange år næsten ikke haft anden glæde end følelsen af, at hun til en vis grad selv styrede

forretningerne. Hun er imod forandringer; hun vil ikke have en ny art forpagtere; hun holder mest af den gamle stamme af bønder, der selv malker deres køer og sender deres døtre ud at tjene; alt dette gør det vanskeligt at få så meget ud af godset, som man kunne. Jeg ved nok, at tingene ikke er, som de burde være, for en forbedret agerbrugsmetode er virkelig noget, som jeg interesserer mig meget for. Og den gård, jeg selv har i forpagtning fra godset, tror jeg, De vil finde i fortrinlig stand. Men mrs. Transome er en dame med stærke følelser, og jeg beder Dem indstændigt, min kære sir, at De gør de forandringer som De har ret til at fordre gennemført, hvad jeg ikke havde, så lidet stødende for hende som muligt."

"De skal ikke være bange, sir, jeg ved nok, hvad jeg skal gøre," svarede Harold meget fornærmet.

"Jeg håber, De vil tilgive en måske utilbørlig frihed af en mand i min alder, der så længe har stået i nært forhold til familiens anliggender – jeg har aldrig betragtet dette forhold simpelthen fra et forretnings-synspunkt –"

"Jeg skal snart lade ham vide at *jeg* gør det," tænkte Harold. Men i samme grad som han fandt Jermyns måde at være på besværlig, i samme grad indså han nødvendigheden af at beherske sig. Han foragtede alle personer, der spolerede deres projekter ved at give efter for øjeblikkelige indskydelser.

"Det forstår sig, det forstår sig," sagde han højt. "De har haft mere besvær af vore forretninger, end en families sagfører i reglen har. Lidt efter lidt skal vi nok bringe alt i orden. Men nu valgforberedelserne. Jeg har truffet aftale med en mand i London, der forstår den slags sager til bunds – naturligvis en prokurator – der har bragt en uendelighed af mænd ind i

Parlamentet. Jeg vil sætte ham stævne til at træffe sammen med os i Duffield – hvornår skal det være?"

Fra nu af gik samtalen ganske glat og endte i afgjort venskabelighed. Da Harold på sin ridetur en time eller to efter mødte sin onkel med en bøsse på nakken og fulgt af en sort og en plettet hønsehund, mens hans kraftige person med det røde ørneansigt fremhævedes ved en fløjlsfrakke og lædergamacher, var mr. Lingons første spørgsmål:

"Nå, min dreng, hvordan er du kommet ud af det med Jermyn?"

"Å, jeg tror ikke, jeg vil komme til at synes om den mand. Han er en slags dilettant-gentleman. Men jeg må bruge ham. Jeg antager, at hvad jeg kan få ud af ham knap vil være et rimeligt vederlag for, hvad han har fået ud af os. Men det vil tiden vise."

"Nå ja, brug hans bøsse til at fælde dit vildt, og slå så bagefter tyven med kolben. Det er både klogt og retfærdigt og fornøjeligt, mellem os sagt. Men hør en gang, Harold, jeg ville have sagt dig, at siden jeg er kommet til at tænke nærmere over det, finder jeg dog, at det er en snavs historie, at du kalder dig radikal. Jeg har spekuleret over det, men det ser grimt ud – det er ikke noget, folk er vante til – der hører en god del latin til at få det til at glide ned. Man vil drille mig med det i retten, og jeg kan ikke finde på, hvad jeg skal svare, og som kan tage sig nogenlunde net ud."

"Å passiar, onkel; jeg husker nok, hvad for en god taler du altid har været; du vil aldrig være i forlegenhed. Du vil bare behøve et par aftener endnu til at tænke over det."

"Men du vil dog vel ikke angribe kirken og landets institutioner – så vidt vil du ikke gå; du vil bevare samfundets

bolværker osv., ikke sandt?"

"Nej, jeg vil ikke angribe kirken – kun måske biskoppernes indtægter, der bør beskæres, for at ved deres hjælp den slet lønnede gejstligheds indtægter kan forøges."

"Nå, det har jeg intet imod. Ingen synes om vor biskop; han er det begærligste menneske under solen og så stolt, at han ikke kan spise til middag med sin egen fader. Du kan gerne muntre bisperne lidt. Men du vil jo respektere den nedarvede forfatning – og du vil opmuntre folket til at samle sig om tronen og kongen – Gud velsigne ham! – og de sædvanlige pæne talemåder, ikke sandt?"

"Jo naturligvis. Jeg er kun radikal i udryddelsen af misbrug."

"Det var netop det ord, jeg ville have, min dreng!" sagde præsten og gav Harold et slag på knæet. "Det er noget, der kan laves en tale på. Misbrug – det er ordet; og hvis nogen viser sig fornærmet over det, så gør han sig bare latterlig."

"Jeg fjerner det rådne tømmer," sagde Harold, der i sit stille sind morede sig kosteligt. "Og sætter frisk eg i stedet, det er det hele."

"Brillant sagt, min dreng! Du bliver minsandten nok en taler. Men hør, Harold, jeg håber ikke, du har glemt al din latin. Den unge Debarry er en farlig fyr i sine klassikere og kan gå på stylter, så langt det skal være. Han er en af de nye konservative. Gamle sir Maximus kan slet ikke forstå ham."

"Det duer ikke på talerstolen," sagde Harold. "Der vil han hurtigt blive ekspederet ned af sine stylter."

"Det er forbavsende, hvor godt du er inde i landets anliggender, Harold. Men du skulle dog se at stikke nogle citater ud – *Quod turpe bonis decabat Crispinum* eller sådan noget

– bare for at vise Debarry, hvad du kunne gøre, om du havde lyst. Men du vil ride videre?"

"Jo, jeg skal træffe nogen i Treby. Farvel!"

"Det er en flink fyr," mumlede præsten, da Harold red bort. "Når han har været nogen tid i England og fået lidt øvelse, så bliver han lige så god en Lingon, som han var før. Jeg må gå hen og se, hvorledes Arabella tager det, at han er radikal. Det er lidt kedsommeligt; men en præst må jo sørge for freden i en familie. For pokker! Jeg er ikke forpligtet til at holde mere af torypolitikken end at mit eget kød og blod og det gods, jeg jager på. Det er et hedensk forlangende, ret som om Forsynet ikke kunne tage sig af landet, uden at jeg skulle skændes med min egen søstersøn!"

3

Treby Magna, som ved reformloven havde opnået den nye ære at blive valgsted, havde i århundredets begyndelse været en typisk gammel torveby, som lå døsig mellem grønne græsmarker, hvor en sivkranset flod bugtede sig igennem. I dens hovedgade var der forskellige smukke huse med høje vinduer og haver, omgivet af mure, bagved; og for enden, hvor den udvidede sig til torvepladsen, sås den livlige, med råt stukkaturarbejde beklædte facade af den udmærkede gæstgivergård *Markis'en af Granby*, hvor forpagterne satte deres enspænderkøretøjer ind, ikke blot på markeds- og torvedage, men også på de sjældne søndage, når de kom i kirke. Og kirken var en af de smukke gamle engelske bygninger, som det er værd at rejse for at se, liggende på en stor kirkegård med en række af højtidelige takstræer langs siden og med et majestætisk tårn med spir, der ragede langt op over byens røde tage. Den var ikke stor nok til at rumme alle beboerne i et sogn, der strakte sig ud over fjerne landsbyer, men de var ikke så urimelige at ønske alle sammen at være i den på én gang og havde aldrig klaget over, at rummet i et stort sidekapel var optaget af Debarryernes gravminder og aflukket ved et smukt jerngitter. For da de sorte benediktinere hørte op at bede og synge salmer i denne kirke, da den hellige jomfru og St. Gregorius blev jaget på døren, var naturligvis Debarryerne som godsherrer Forsynet nærmest og indtog helgenernes plads. Længe før den tid havde der været en sir Maximus Debarry, som havde været med til at befæste den

gamle borg, der nu lå i ruiner midt i de grønne græsmarker og, skærmet imod nord af en vold, afgav et fortrinligt opholdssted for de svin, som tilhørte Wace & Co., bryggerne af det navnkundige Treby-øl. Wace & Co. var ikke byens eneste velhavende forretningsmænd efter en stor målestok, for ikke at tale om dem, der havde trukket sig tilbage fra forretningerne; og i ingen provinsby af samme ringe størrelse som Treby var der forholdsvis så mange familier, der havde smukke porcelænsstel uden hanke, puncheboller, der var gået i arv fra forfædrene, og store sølvpotageskeer med en guinea fra dronning Annas tid i midten. Slige folk drak naturligvis hyppigt te og spiste til aften sammen, og da der ikke var nogen købmand eller håndværker i Treby, som ikke enten ved forretningsforhold eller ved slægtskab var knyttet til omegnens forpagtere, blev de rigere blandt disse jævnligt indbudt til dem eller bød dem ud til sig. De spillede whist, spiste og drak dygtigt, roste mr. Pitt og krigen, fordi de holdt priserne oppe og bevarede religionen, og havde omtrent samme undselige glæde ved spøgefulde hentydninger til deres skjulte forretningsdygtighed, som rødmende pigebørn stundom har af en spøg over dem, der i al hemmelighed er deres hjerters udkårne. Sognepræsten var altid af familien Debarry, omgikkes kun godsejerne og var særdeles respekteret for sin venlighed; en gejstlig, der ville have drukket te med byens borgere, ville blot have vakt forargelse derved.

Således var det gammeldags, kvægopdrættende, bryggende, uldpakkende, ostesælgende liv i Treby Magna, indtil der kom nye tilstande, som gjorde byens forhold til den øvrige verden mere indviklet og lidt efter lidt i den vakte den højere

bevidsthed, der som bekendt medfører større sorger. Først kom kanalen; derefter bearbejdelsen af kulminerne i Sproxton en halv mil fra byen; endelig for det tredje opdagelsen af en saltkilde, der bragte en opfindsom hjerne på den tanke at omdanne Treby Magna til et elegant badested. Så dristig en tanke var ikke udsprunget hos en indfødt trebianer, men hos en ung prokurator, der kom langt borte fra, kunne leksikonet udenad og sandsynligvis var uægte søn af en eller anden. Skønt dette projekt leverede byen forøget velstand, blev det straks ikke vel modtaget; damer kunne ikke lide at se patienter trukket rundt i sygevogne, lægen forudså ankomsten af uheldige kolleger, og de fleste detailhandlere var enige med ham i, at nye skikke i reglen kun var til fordel for nye folk. De mere umiddelbare ræsonnører holdt på at Treby var kommet godt ud at det uden bade, og det skulle først vise sig, om den også ville komme godt ud af det med dem, mens et rygte om, at det for dem foreslåede navn var Bethesda Spa truede med at give hele affæren et blasfemisk præg. Selv sir Maximus Debarry, der skulle have en uhørt indtægt for de tusinder, han ville anvende på et pumpehus og et hotel, betragtede sagen som lidt for ny, og holdt sig i nogen tid tilbage. Men den unge prokurators, mr. Matthew Jermyns overtalelsesgaver i forbindelse med den belejlige åbning af et stenbrud besejrede til sidst hans betænkelighed; de smukke bygninger blev opført, der blev trykt en vejviser og kort, prydet med vignetter, og Treby Magna erfarede visse kendsgerninger i sin egen historie, som den hidtil havde været i lykkelig uvidenhed om.

Men det var alt sammen forgæves. Af en eller anden hemmelighedsfuld grund lykkedes badet ikke. Nogle søgte

årsagen i kulminerne og kanalen, andre i freden, der havde ødelæggende virkninger på landet, og atter andre, som ikke kunne lide Jermyn, i planens tåbelighed. Blandt disse sidste var sir Maximus selv, der aldrig tilgav den med overtalelsesgaver alt for vel forsynede sagfører; det var Jermyns skyld, ikke blot, at der var blevet bygget et hotel til ingen nytte, men også at han, sir Maximus, da han var i pengeforlegenhed, endelig havde bortlejet bygningen med den tilhørende jord ved floden på et længere åremål under den forudsætning, at den skulle omdannes til et frit kollegium, og senere havde været ude af stand til at forhindre, at den blev lavet om til et bændelvæveri – en ubehagelig ting for enhver gentleman, specielt da for repræsentanten for en af de ældste familier i England.

På denne måde gik det til, at Treby Magna lidt efter lidt ophørte simpelthen at være en respektabel torvestad – centrum for et stort landdistrikt, i hvilket handelen kun var af den art, der stod i nært forhold til de lokale agerbrugsinteresser – og antog det mere sammensatte liv, der følger med miner og fabrikker, som står i et mere direkte forhold til nationens store livssystem end til det lokale system, til hvilket de er blevet føjet. På denne måde skiftede også dissentermenigheden i Treby lidt efter lidt karakter. Før havde den været af en stille, velstående art, i arkitektonisk henseende repræsenteret ved et lille, ærværdigt, mørkt kapel, der var bygget af presbyterianere, men længe havde været benyttet af en spredt menighed af independenter, der var lige så lidt betaget af trosiver som deres statskirken tilhørende naboer og ikke savnede religionsfrihed, når de blot ikke forhindredes fra nu og da at sove i deres stole og ikke var nødt til regelmæssigt at gå til det ugentlige

bedemøde. Men da stenbrud og kulgruber skabte nye landsbyer, der truede med at brede sig helt ind til selve byen, da bændelvæverne kom med deres bladlæsende inspektører og bogholdere, begyndt independentkapellet at fyldes med ivrige mænd og kvinder, for hvem den exceptionelle besiddelse af religiøs sandhed var den eneste betingelse, som forsonede dem med en fattig tilværelse og lod dem føle sig i sikker pagt med en usynlig, men ophøjet styrelse af en verden, i hvilken deres egen synlige lod kun var ringe. Der var nu i Treby dissentere, der ikke af statskirkens tilhængere kunne betragtes som gamle naboer, for hvilke den vane at gå i kapellet var en uskyldig arv tilligemed et eget hus med have, en garvergård eller en urtekræmmerforretning – dissentere, der for deres vedkommende uden at have til hensigt i mindste måde at være grove, omtalte den højbårne sognepræst som en blind fører for de blinde. Og dissentermenigheden var ikke det eneste, som tiderne havde forandret; priserne var faldet, fattigskatten var steget, forpagtningsafgift og tiende var ikke elastiske nok, og forpagterne begyndte at spekulere over tingenes årsager og at føre dem tilbage til det grundløse mysterium, indkaldelsen af ét-punds sedlerne. Da derfor den politiske agitation i en stærk strømning gik hen over landet, var Treby Magna beredt til at påvirkes af den. Den katolske emancipationslov åbnede øjnene på naboer og gjorde dem visse på, hvor særdeles skadelige de var for hinanden og for menneskeslægtens vel i almindelighed. Mr. Tiliot, den højkirkelige brændevinshandler, vidste nu, at mr. Nuttwood, den forekommende urtekræmmer, var en af disse dissentere, deister, socinianere, papister og radikale, der var i pagt med hinanden om at kuldkaste forfatningen. En

gammel forhenværende londonsk købmand, der nu levede som particulier og antoges at forstå sig på politik, sagde, at tænkende mennesker måtte ønske George den Tredje levende igen i hele sin ungdoms åndskraft, og selv forpagterne blev mindre materialistiske i deres betragtning af tingenes årsager og henførte meget til Djævelens og de irske katolikkers virksomhed. Sognepræsten, pastor Augustus Debarry, virkelig et smukt eksemplar af den gammeldags aristokratiske gejstlighed, der holdt korte prædikener, forstod sig på forretninger og var liberal med tienden, havde aldrig før befundet sig i kollision med dissenterne; men nu begyndte han at føle, at disse folk var en plage i sognet, at hans broder, sir Maximus, måtte passe på, at de ikke fik jord til at bygge flere kapeller, og at det måske ikke havde været så galt, om loven havde givet ham som øvrighedsperson myndighed til at sætte en stopper for independent-prædikantens politiske prædikener, der på deres vis var lige så skadelige kilder til beruselse som ølstuerne. Dissenterne var på deres side ikke tilbøjelige til at ofre sandhedens og frihedens sag for en temporiserende mildhed i sprog; men de værgede sig imod beskyldningen for religiøs indifferentisme og protesterede højtideligt imod, at de skulle nære nogen slap forventning om, at katolikkerne rimeligvis kunne frelses, mens de samtidig udtalte, at de ejheller nærede stort håb for protestanter, der hang ved et opblæst og verdsligt prælatur. Treby Magna, der havde levet rolig under den franske revolutions og de napoleoniske kriges store jordskælv, og som ikke var bragt ud af sine folder ved "menneskerettighederne", begyndte således endelig at lære de alvorlige sorger at kende, som følge med en gryende politisk

bevidsthed, og den nylig stedfundne agitation om reformloven havde i høj grad bidraget til at fremme denne udvikling. Var denne lov ikke blevet sat igennem, og havde den ikke påvirket de politiske forhold i Treby Magna, ville mr. Harold Transome ikke have stillet sig som kandidat for North Loamshire, Treby ville ikke være blevet et valgsted, mr. Matthew Jermyn ville ikke have stået på en venskabelig fod med en dissenterpræst og hans hjord, og den ærværdige by ville ikke var blevet overklistret med valgprogrammer. Det var også disse nye forhold, der var årsag til, at en ung mand ved navn Felix Holt gjorde en betydelig forandring i Harold Transomes liv, skønt naturen og lykken syntes at have gjort, hvad de formåede for at holde disse to mænd langt borte fra hinanden.

Felix var ikke arving til andet end et arkanum; hans moder boede i en lille sidegade i Treby Magna, og hendes dagligstue var prydet med hendes bedste præsentérbakke og flere vidnesbyrd i glas og ramme for de udmærkede virkninger af *Holts Afføringsbonbons* og *Holts Livselixir*. Der kunne næppe tænkes en fra Harold Transomes mere forskellig lod end kvaksalversønnens, undtagen for så vidt han også kaldte sig radikal, var sin moders eneste søn og i den sidste tid var vendt tilbage til sit hjem med forestillinger og beslutninger, der ikke lidet forstyrrede hans moders sindsro.

Men i modsætning til mrs. Transome var mrs. Holt meget tilbøjelig til at betro andre sine bekymringer og savnede ikke en rådgiver, i hvis øre hun kunne udøse dem. Hin 2. september, da mr. Harold Transome havde haft sin første samtale med Jermyn, og da prokuratoren gik tilbage til sit kontor med nye anskuelser om den måde, hvorpå han skulle hverve stemmer til

valget, havde mrs. Holt allerede klokken ni om morgenen taget sin hat på og var gået hen for at tale med pastor Rufus Lyon, præst ved det independent-kapel, der i reglen omtaltes som "Malthouse Yard".

4

Mr. Lyon boede i et lille hus, ikke fuldt så godt som degnen ved sognekirkens, beliggende i nærheden at kapellet. Den nye udvikling, dissentermenigheden i Treby havde fået, havde ført til en udvidelse af kapellet, som medtog alle ekstraordinære midler, så at der ingen blev tilbage til at forøge præstens indtægter. Han sad på denne morgen som sædvanlig i et lavt værelse ovenpå, der benævnedes hans studereværelse, og som ved hjælp af en alkove, der kunne rumme hans seng, også tjente som soveværelse. Bogreolerne var ikke tilstrækkelige til at rumme hans samling af gamle bøger, der lå omkring ham i stabler, således ordnede, at der var små gange imellem dem, for præsten var meget tilbøjelig til at spadsere rundt, når han spekulerede på et eller andet, og hans små ben, der ikke var besværet ved noget andet draperi end hans sorte silkestrømper og de sorte bånd, hans knæbenklæder var bundet med, kunne få plads i meget smalle gange. Han gik nu rundt med hænderne foldet bag på, en stilling, hvori hans legeme syntes at stå i omtrent samme forhold til hans hoved, som det hvori den nederste del af en stenhermes står til det udskårne billede, hvormed den afsluttes. Hans ansigt så gammelt og medtaget ud. Men det lange hår, der faldt ned fra hans skaldede isse og hang ned over hans hals, havde dog endnu meget af dets oprindelige brune farve, og hans store, brune, nærsynede øjne var endnu klare og lyse. Ved det første øjekast fandt enhver, at han var en løjerlig gammel mand at se til; drengene i friskolen

hujede tit efter ham og kaldte ham "Åbenbaringen", og mange respektable, højkirkelige folk fandt, at gamle Lyons' små ben og store hoved gjorde dissenterne end mere uforskammede. Men han var for nærsynet til at lægge mærke til dem, der fnisede ad ham – for langt borte fra den verden af små kendsgerninger og smålige indskydelser, hvori grinebiderne lever. Mens han diskuterede med Satan i sager af den alvorligste betydning for ham og for kirkestyrelsen, og grundede over store problemer, der syntes at blive dybere, jo mere han forsøgte at komme, til bunds i dem, var det aldrig faldet ham ind at tænke over, hvilket billede hans lille person ville efterlade på nethinden i en letsindig beskuers øjne. Den gode Rufus havde sin vrede og sin egoisme; men de eksisterede kun som den glødende varme, der gav hans tro og hans lære kraft. Hans lille, nervøse legeme dirrede fra hoved til fod, når han mødte et argument, som han ikke kunne svare på, og de eneste øjeblikke, i hvilke han virkelig kunne siges at være sig sit legeme bevidst, var i grunden dem, da han rystede under trykket af en eller anden tanke, som bevægede hans sind stærkt.

Han grundede over teksten til hans prædiken søndag formiddag: "Og alt folket sagde Amen." Straks faldt denne tekst kun i to afsnit: "Hvad der blev sagt" og "Hvem der sagde det"; men lidt efter lidt voksede disse til en mangegrenet udvikling, og præstens øjne åbnede sig vidt, og der spillede et smil om hans mund, indtil han, som han plejede, når han blev inspireret, begyndte at ytre sine tanker højt:

"Mine brødre, tror I, at dette store råb rejstes i Israel derved, at hver mand ventede med at sige Amen, indtil hans næste sagde det? Tror I, at der nogen sinde vil blive sligt et stort råb på

retfærdighed – en hel nations råb enstemmigt som en enkelt mands – lig ærkeenglens stemme, der forenede alle lyttende sjæle i himmel og på jord – hvis hver kristen vender sig for at se, hvad hans næste i de rige klæder vil siger, eller holder sin hovedbedækning for ansigtet, for at han kan råbe uden at blive hørt? – Men jeg siger jer, således handler I; når Guds tjener står op blandt jer for at forkynde jer et budskab, lægger I da jere sjæle under ordet, som I sætter jere planter ud under den faldende regn? Nej, den ene af jer sender blikket om i alle hjørner, han kuer sin sjæl under usle, smålige spørgsmål som: 'Hvad tænker broder Y – Er denne lære broder Z tilpas? – og den anden –"

Mens han var således optaget, gik døren op, og gamle Lyddy, præstens pige, stak sit hoved ind og sagde i en forknyt tone, der endte i en formelig stønnen: "Mrs. Holt er her og vil gerne tale med Dem. Hun siger, at hun nok ved, hun kommer på en forkert tid, men der er noget, som ligger hende så meget på sinde."

"Lyddy," sagde mr. Lyon, der straks slog over i en rolig konversationstone, "hvis De brydes med den Slemme, lad mig så henvise Dem til Ezekiel, trettende kapitel, toogtyvende vers, og bede Dem ikke at sukke. Det er en anstødssten og forargelse for min datter; hun ville i går ingen kødsuppe spise, fordi hun sagde, at De havde grædt i suppen. Således volder De, at der føres letsindig tale om sandheden, og at den Slemme fryder sig. Hvis Deres ansigtsværk fremmer hans sag, så drik lidt varmt øl til Deres mad – jeg vil såmænd gerne spendere det på Dem."

"Når jeg blot troede, at det, at jeg drak varmt øl, kunne afholde miss Esther fra letsindig tale – men hun kan ikke udstå

lugten af det."

"Svar ikke igen, Lyddy, men lad mrs. Holt komme op til mig."

Lyddy lukkede straks døren.

"Der fattes mig gave til at omgås disse svage søstre," sagde præsten, idet han atter tænkte højt og gik op og ned ad gulvet. "Deres fornødenheder ligger for meget udenfor mine tankers spor, og kommer lidt overraskende for mig. Mrs. Holt er også én, som forvirrer én ved meningsløs tale og opirrer det naturlige menneske. Herre, giv mig tålmodighed; mine synder er tungere at bære end denne kvindes dårskab. Kom ind, mrs. Holt, kom ind."

Han skyndte sig at tage Matthew Henrys *Kommentar* bort fra en stol og bad sin gæst om at tage plads. Det var en høj, gammelagtig kone med sort kjole, lysebrunt, forlorent forhår og et sort bånd over panden. Hun flyttede stolen lidt og satte sig eftertrykkeligt i den, mens hun så på væggen foran sig med et krænket og vredt udtryk. Mr. Lyon havde sat sig i den stol, der stod ved hans pult, og ventede med samme resignerede mine som en patient, der står i begreb med at undergå en operation. Men hun talte ikke.

"De har noget på hjerte, mrs. Holt?" sagde han endelig.

"Ja, det har jeg rigtignok, sir, ellers ville jeg ikke være her."

"Tal kun frit og frejdigt."

"De ved nok, mr. Lyon, at min mand kom fra det nordlige og var medlem af menigheden i Malthouse Yard, længe inden *De* begyndte at være præst ved den, hvilket var syv år siden sidste Mikkelsdag. Det er sandhed, mr. Lyon, og jeg er ikke den kone, der ville sidde her og sige det, hvis det ikke var sandt."

"Ja, vist er det sandt."

"Og havde min mand været levende, den gang De kom for at prædike på prøve, så ville han have været lige så god en dommer over Deres gaver som mr. Nuttwood eller mr. Muscat, mens jeg dog ikke kan sige, om han ville have været enig med nogle i, at Deres lærdom ikke var høj nok. Hvad mig angår, har jeg min egen mening om høj lærdom."

"Er det min prædiken, De er kommet for at tale om?" spurgte præsten hastigt.

"Nej. Mr. Lyon, den kone er jeg ikke. Men det *vil* jeg sige, for min mand døde før Deres tid, at han havde en vidunderlig bønnens gave, som de gamle medlemmer af menigheden nok ved, hvis nogen ellers har lyst til at spørge dem om det, hvis man ikke vil tro mig på mit ord; og han troede selv, at den recept på kræftkuren, som jeg har sendt ud på flasker lige til sidste april – og nu er det september, og jeg har flasker stående hos mig – han troede, at den var sendt ham til svar på en bøn; og ingen kan benægte det, for han bad regelmæssigt og læste af den grønne bajs Bibel."

Mrs. Holt tav og syntes at mene, at mr. Lyon var blevet gendrevet med held og skulle erklære sig for overbevist.

"Har nogen revet ned på Deres mands karakter?" spurgte mr. Lyon med en svag tilbøjelighed til at søge den lettelse i et suk, som han havde bebrejdet Lyddy.

"Nej, det tør de ikke. For skønt han var en bønnens mand, manglede han ikke dygtighed og kundskab til selv at finde på noget; og det sagde jeg også til *min* familie, da den undrede sig over, at jeg tog en mand fra Lancashire uden anden forretning eller formue, end hvad han havde i sit hoved. Men min mands tunge ville have været en formue for enhver, og der var mangen

én, der sagde, at det var lige så godt som en dosis medicin at høre ham tale. Det er ikke for det, det bragte ham i forlegenhed i Lancashire, men han sagde altid, at hvis det gik helt galt, kunne han tage ud og prædike for de sorte. Men han gjorde, hvad der var bedre, mr. Lyon, for han giftede sig med mig, og *det* vil jeg sige, at hvad alder og opførsel og dygtighed i huset angår –"

"Mrs. Holt," afbrød præsten hende, "det er ikke den slags ting, vi kan opbygge hinanden. Tør jeg bede Dem at være så kortfattet som muligt. Min tid er ikke min egen."

"Å, mr. Lyon, jeg har lov til at tale om, hvordan jeg er, og jeg hører med til Deres menighed, skønt jeg ikke er medlem af kirken, for jeg blev født af baptister; og hvad det angår at blive frelst uden gerninger, så er der såmænd mange, der ikke hylder den lære; men Gud være lovet, jeg har aldrig behøvet at stille *mig* lige med røveren på korset. Jeg har gjort min pligt og mere end det, hvis det kommer an på det; for jeg er gået fastende hen for at lave suppe til en syg naboerske, og hvis der er medlemmer af kirken, der siger, at de har gjort det samme, så vil jeg sige, at de vistnok ikke har haft en så slunken mave som jeg, for jeg har altid stræbt at gøre det rette og mere end det, for godmodig har jeg altid været; og jeg anede rigtignok ikke, at jeg efter at have været respekteret af alle skulle være udsat for bebrejdelser af min egen søn. Og da min mand lå for døden, sagde han: 'Mary,' sagde han, 'den eliksir og de piller og kuren imod kræft, dem kan du leve af, for de har et stort navn rundt om i landet, og du beder om velsignelse for dem.' Og det har jeg gjort, mr. Lyon, og så at sige, at de ikke er god medicin, når de er blevet brugt i mange miles omkreds af høje og lave, rige og fattige, og ingen

har sagt noget imod dem undtagen doktor Lukyn, hvilket, synes mig, er lige det samme som at byde Himlen trods; for hvis det var forkert at tage medicinen, kunne så ikke Vorherre have forhindret det?"

Mrs. Holt var ikke tilbøjelig til at fælde tårer, dertil havde hun en alt for stærk bevidsthed om sin egen ufejlbarhed og en tendens til ikke at lade sig noget sige, der i reglen forhindrer alt for stor virksomhed af tårekirtlen; ikke desto mindre var hendes øjne blevet fugtige, hendes fingre bevægede sig nervøst på hendes skød, og tog til sidst et fast tag i hendes kjole. Ved at lytte opmærksomt efter havde mr. Lyon imidlertid begyndt nogenlunde at gætte, hvad kilden var til hendes kummer.

"Har jeg uret i at slutte af, hvad De siger, mrs. Holt, at Deres søn på en eller anden måde har sat sig imod, at De sælger Deres afdøde mands medicin?"

"Mr. Lyon, han er egenrådig over alle grænser og taler mere, end hans fader gjorde. Vorherre har givet mig en god, sund fornuft, og når nogen taler fornuftigt, kan jeg godt følge med; men Felix taler ufornuftigt og modsiger sin moder. Og hvad tror De, han siger, efter at han har opgivet den plads, hvor han var i lære, og været henne og studeret i Glasgow og sat den smule penge til, som hans fader havde sparet sammen til hans opdragelse – hvad er al hans lærdom blevet til? Han siger, jeg gjorde bedre i aldrig at lukke min Bibel op, for den er lige så slem en gift for mig, som pillerne er for halvdelen af de folk, der tager dem. De taler naturligvis ikke om det, mr. Lyon – jeg tænker ikke så ilde om Dem, at jeg skulle tro *det*. For jeg bilder mig ind, at en kristen nok kan forstå Guds ord uden at man behøver at tage til Glasgow, og der er det ene skriftsprog efter

det andet om salve og medicin, og der er et, der passer ganske på en af min mands recepter – det er lige som om det var en gåde, som *Holts Livselixir* var løsningen på."

"Deres søn fører uoverlagt tale, mrs. Holt," sagde præsten. "Men det er ganske sandt, at vi kan fejle ved at give Skriften en for personlig fortolkning. Guds ord skal fyldestgøre hans folks almindelige behov lige som regnen og solskinnet, som intet menneske må antage for udelukkende bestemt for hans plet jord. Er det ikke bedst, at jeg får fat i Deres søn og taler med ham om sagen? Jeg så, at han var med i kapellet, så jeg skal vel sagtens være hans præst."

"Det var netop det, jeg ville bede Dem om, mr. Lyon. For måske han ville høre på Dem og ikke feje Dem således af, som han gør ved sin stakkels moder. For da vi havde været i kapellet, talte han bedre om Dem, end han gør om de fleste; han sagde, at De var en net gammel mand og en gammeldags puritaner – han bruger forskrækkelige ord, mr. Lyon; men jeg så ikke desto mindre, at han ikke mente det ilde med Dem. Han kalder de fleste folks religion rådden, og dog kan han til andre tider sige til mig, at jeg bør føle mig som en synderinde og gøre Guds vilje og ikke min egen. Men jeg tror, at han siger først det ene og så det andet, bare for at ærgre sin moder. Eller også er han ikke rigtig i hovedet, og så må jeg have ham på en sindssygeanstalt. Men ifald han går hen og skriver i *North Loamshire Herald* og fortæller alle, at medicinen ikke duer noget, hvorledes kan jeg så nogensinde underholde ham og mig?"

"Sig til ham, at det vil være mig kært, om han vil se hen til mig i aften," sagde mr. Lyon, lidt forudindtaget for den unge mand, hvis ord om præsten i Malthouse Yard ikke forekom ham

at være så forskrækkelige endda. "Imidlertid råder jeg Dem til at opsende en bøn til Vorherre, som jeg også nok skal bede, at De må blive besjælet af en ydmyg og Gud underdanig ånd, så at ingen falsk stolthed og halsstarrighed hindrer Dem i at skønne, hvad der er det rette i denne sag. Det skal jeg tale mere med Dem om, når jeg har talt med Deres søn."

"Jeg er ikke stolt eller halsstarrig, mr. Lyon. Men hvorfor denne sorg har ramt mig frem for alle andre, det begriber jeg ikke – for jeg har endnu ikke fortalt Dem det hele. Kan De tænke Dem, han har givet sig til at være svend hos urmager Prowd – efter al den lærdom, han har fået – og han siger, at han vil gå med lapper på knæene og være stolt af det. Og så læser han med små drenge, der i al slags vejr kommer ind til os med smudsige sko. Det er galskab, mr. Lyon. Og det kan ikke nytte at tale med ham."

"Vi får at se. Måske kan det også være den måde, Nåden virker på hos ham. Vi må ikke dømme overilet. Mange udmærkede Herrens tjenere er blevet ført ad lige så forunderlige veje."

"Så gør det mig ondt for deres mødre, mr. Lyon. Især når de har været koner, der har haft et godt navn. For selv min bitreste fjende kan ikke, hvis han vil sige sandheden, påstå, at jeg har fortjent denne sorg. Og når hver får, hvad der tilkommer dem, og folks gerninger forkyndes fra tagene, som der står i Bibelen, så vil det blive bekendt, hvad jeg har gået igennem med den medicin – hvordan jeg har stødt den og kogt den og svalet den af og vejet den – været tidligt oppe og silde i seng – der er ingen, der ved det uden den Almægtige – og hvordan jeg har klistret de trykte sedler på og passet, at den rigtige side kom

opad. Der er ikke mange koner, som kan have gået det igennem, og det er rimeligt, at jeg vil få min løn for det. Men hvis min søn Felix ikke får spændetrøje på, så bliver der intet udkomme med ham. Men jeg siger ikke mere. Jeg byder Dem farvel, mr. Lyon, og takker Dem, skønt jeg nok ved, det er Deres pligt at handle, som De gør."

"Farvel, mrs. Holt, farvel. Jeg beder til Gud, at en lærer, der har større kraft end jeg, vil oplyse Deres sind."

Døren lukkedes, og den hårdt prøvede Rufus gik igen rundt og sagde med et suk:

"Denne kone har hele sit liv været under evangeliet, men desuagtet er hun så blind som en hedning og så stolt og stivnakket som en farisæer; og hun er en af de sjæle, jeg har at våge over. Det er sandt, at selv Sara, der var udvalgt til moder for Guds folk, viste en vantro ånd ug måske også egennyttig vrede. Og skriften byder os at ære hustruen og kvinden som det skrøbelige kar. Dette bud bør det os at følge."

5

Om aftenen, da mr. Lyon ventede den banken på døren, der skulle melde Felix Holts komme, sad han i sin hårde lænestol i sin dagligstue og lod på sin nærsynede måde ved skinnet af et enkelt lys sine øjne løbe igennem en missionsberetning, mens han nu og da lod et lille "Hm!" høre, der snarere tydede på kritisk tvivl end på bifald. Værelset var meget tarveligt møbleret, og de eneste genstande, der havde en lille smule dekorativ karakter, var en bogreol, et kort over det hellige land, et kobberstukket portræt af dr. Doddridge og en buste, som af en eller anden grund var dækket med grøn gaze. Ikke desto mindre måtte enhver, hvis opmærksomhed var rigtig vågen, straks når han trådte ind, have lagt mærke til vise ting, der ikke stod i rigtig harmoni med det almindelige triste og fattige præg. Der var en fin duft af tørrede rosenblade; det lys, præsten læste ved, var et vokslys i en porcelænslysestage, og på bordet i nærheden af kaminen stod der en lille sykurv, betrukket med blåt atlask.

Da Felix Holt trådte ind, var han ikke i humør til at anstille iagttagelser, og da han efter på præstens indbydelse at have sat sig ned i nærheden af det lille bord med sykurven stirrede på det vokslys, ser stod lige foran ham, gjorde han det uden nogen forundring eller bevidsthed om, at lyset ikke var af tælle. Men præsten fortolkede det stirrende blik på en anden måde, og ængstelig for, at denne disharmoniske luksus skulle forhindre hans ord fra at gøre den rette nytte, skyndte han sig at sige:

"De er uden tvivl forbavset over at se mig med et vokslys, min unge ven; men for denne utilbørlige luksus betaler min datter, der ikke kan tåle lugten af tælle, med, hvad hun selv tjener."

"Jeg lagde ikke mærke til lyset, sir. Gud være lovet, jeg er ingen mus og har ingen næse, der kan snuse, om det er voks eller tælle."

Den gamle mand rystede lidt ved den høje, barske tone. Han havde forinden strøget sig sagte om hagen med en følelse af, at han måtte være meget rolig og betænksom i den måde, han behandlede den excentriske unge mand på; men uden at tænke videre over det tog han nu et par briller frem, som han gerne tog på, når han ville se nøjere, end han plejede, på den, han talte med.

"Mig er det virkelig også ganske ligegyldigt," sagde han, idet han lukkede sine briller op og satte dem på, "når jeg blot har tilstrækkeligt lys på min bog." Ved disse ord så hans store øjne forskende gennem brillerne.

"Det er bogens og ikke lysets kvalitet, De bryder Dem om," sagde Felix med et ganske velvilligt smil. "De mener, at den bog, De nu har siddende foran Dem, er skrevet med lidt grove træk."

Det var sandt. Præsten, som var vant til provinsborgerens satte ydre og navnlig til den velfriserede, glatte alvor hos de mandlige medlemmer at hans egen menighed, studsede lidt, da han gennem brillerne mere tydeligt så det buskede hoved, de store øjne og de kraftige lemmer på denne unge mand, om hvis karakter der var rejst tvivl, og som hverken havde vest eller krave på. Men den ved nogle af mrs. Holts ord støttede mulighed, at der foregik et skjult nådens værk hos den søn, som

hun beklagede sig så bitterligt over, gjorde at han vel vogtede sig for alle overilede tydninger.

"Jeg dømmer ikke gerne blot efter det ydre," svarede han med sin sædvanlige jævne ligefremhed. "Jeg har selv haft erfaring for, at når ånden er stærkt optaget, er det vanskeligt at huske halstørklæder og bånd og andre af den slags småting ved vor dragt, som ikke desto mindre er sømmelige og nødvendige, så længe vi færdes i kødet. Også De, min unge ven, befinder Dem, så vidt jeg kan skønne af Deres moders bekymrede og forvirrede beretning, for tiden under et åndeligt tryk. De vil forhåbentlig ikke have noget imod at betro Dem til mig som en bedaget præst, der selv har gennemgået mange indre kampe og navnlig har haft megen af tvivl udsprungen fristelse at bekæmpe."

"Hvad tvivlen angår," sagde Felix i samme høje og korte tone som før, "så vil jeg blot sige, at hvis det er de tossede lægemidler og løgnagtige avertissementer, min moder har talt til Dem om – og det formoder jeg – så har jeg ikke mere tvivl om dem end om lommetyveri. Jeg ved, at man tvivler om, at en lommetyv er strafværdig – men jeg er ikke en af de skarpsindige fyre, der bliver ved at se på jorden gennem deres egne ben. Hvis jeg tillod moder at vedblive med salget af de lægemidler og leve af indtægten af dem, på trods af jeg kan ernære hende ved mine hænders ærlige arbejde, så nærer jeg ikke mindste tvivl om, at jeg ville være en slyngel."

"Jeg ville gerne spørge Dem noget nærmere om, hvad De har at indvende imod disse lægemidler," sagde mr. Lyon alvorligt. Trods sin samvittighedsfuldhed var han for lidt vant til at tænke over ting, der ikke stod i mindste forbindelse med hans

sekteriske anskuelser, til at han straks kunne sympatisere med den unge mands udtalelse. "Jeg ved, at de har et godt navn, og mange kloge personer har prøvet lægemidler, som ved Forsynets bistand er blevet opdaget af folk, som ikke egentlig er læger, og har fundet en velsignelse i brugen af dem. Jeg skal blot nævne den udmærkede mr. Wesley, som, skønt jeg ikke billiger hans armenske lære eller skikkene i det af ham indstiftede samfund, dog visselig var en Guds mand, og dagbøger, forfattet af forskellige kristne, hvis navne har efterladt en liflig duft, kan anføres til bekræftelse på dette. Desuden var Deres fader, som oprindelig tilberedte disse lægemidler og efterlod Deres moder dem som et middel til at tjene udkommet, efter hvad jeg har hørt, en mand, hvis bane ikke var ugudelig."

"Min fader var uvidende," sagde Felix mut. "Han kendte hverken den menneskelige organismes sammensætning eller den måde, lægemidler modvirker hinanden på. Uvidenhed er ikke så fordømmelig som humbug, men når den foreskriver piller, kan den let gøre større skade. Jeg kender noget til disse ting. Jeg har i fem ulykkelige år været lærling hos et dumt uhyre af en provinsapoteker – min stakkels fader efterlod penge til det – han mente, at intet kunne være bedre for mig. Men lige meget med det; jeg ved, at de afførende piller er et meget stærkt middel, der kan være lige så slemt som gift for halvdelen af de mennesker, der bruger dem; at eliksiren er et tåbeligt miskmask af et dusin uforligelige ting, og at kræftmidlet lige så godt kunne være grøftevand på flaske."

Mr. Lyon rejste sig og gik op og ned i værelset. Hans enfold var stærkt blandet med en vis snildhed og sekterisk fordom, og han stolede ikke straks på stærke udtalelser om egen renhed –

Satan kunne meget vel have krydret dem med syndigt praleri. Han spurgte sagte: "Hvor længe har De vidst det, unge mand?"

"Det er godt spurgt, sir," sagde Felix. "Jeg har vidst det en hel del længere, end jeg har handlet efter det, som det er gået med så meget andet. Men De tror jo på omvendelse?"

"Ja, det gør jeg visselig."

"Det gør jeg med. Jeg blev omvendt ved seks ugers uordentligt levned."

Præsten studsede. "Unge mand," sagde han højtideligt, idet han gik tæt hen til Felix og lagde en hånd på hans skulder, "tal ikke lemfældigt om de guddommelige virkninger i menneskehjertet, og hold usømmelige ord tilbage."

"Jeg taler ikke letsindigt," sagde Felix. "Hvis jeg ikke havde set, at jeg meget hurtigt gjorde mig til et svin, og at svineføde, om jeg også kunne have fået nok af det, var en dårlig ting, ville jeg aldrig have set rigtig alvorligt på livet for at se, hvad der burde gøres ud af det. Jeg lo endelig højt ved tanken om, at en fattig djævel som jeg, der boede på et kvistkammer, med huller på strømperne og en shilling eller to til at svire op, mens lugten af rå lungepølse steg op nedefra og gamle kællinger, der stank af brændevin, kom forbi mig på trappen – at jeg kunne have lyst til bare at leve for at more mig. Så begyndte jeg at grunde på, hvad andet der kunne gøres ud af livet. Ikke meget måske; denne verden er ikke noget synderlig godt sted for en mængde af de folk, der lever i den. Men jeg har besluttet, at den ikke skal blive så gal for mig, hvis jeg kan gøre noget til det. Man kan gerne sige til mig, at jeg ikke kan forandre verden – at der må være et vist antal tyve og røvere i den, og at hvis jeg ikke lyver og stjæler, vil andre gøre det. Nu vel, så må andre gøre det, for jeg

vil ikke. Således er det gået til med min omvendelse, mr. Lyon, hvis De ellers vil vide det."

Mr. Lyon tog sin hånd fra Felix' skulder og gik rundt igen. "Sluttede De Dem til nogen præst i Glasgow, unge mand?"

"Nej; jeg hørte de fleste af præsterne én gang; men jeg brød mig aldrig om at høre dem to gange."

Den gode Rufus kunne ikke undlade at blive lidt vred over denne unge mands mangel på ærbødighed. Det var endnu ikke klart, om han ville høre præsten i Malthouse Yard to gange. Men han betvang omhyggeligt den bitre følelse; en sjæl i en så ejendommelig forfatning måtte behandles varsomt.

"Og må jeg nu spørge," sagde han, "hvad De agter at tage Dem for, hvis De vil forhindre Deres moder i at lave og sælge denne medicin? Efter hvad De har sagt, vil jeg ikke mere tage ordet for Dem. Gud forbyde, at jeg skulle forhindre Dem fra at søge, hvad der er hæderligt og agtværdigt. Men Deres moder er i en fremrykket alder; hun trænger til at have sit gode udkomme; De har uden tvivl betænkt, hvorledes De kan sørge for hende? 'Den, der ikke sørger for sit eget –' Jeg håber, De agter den autoritet, der taler således. Og jeg antager ikke, at De, siden De har en så øm samvittighed overfor fremmede, vil være ligegyldig imod Deres moder"

"Jeg skal sørge lige så godt – ja bedre for min moder, end hun selv har gjort. Hun har aldrig haft brug for meget. Ved at reparere ure og undervise et par småfyre, som kommer til mig, kan jeg tjene nok. Hvad mig selv angår, kan jeg leve af melsuppe. Jeg har en mave som et næsehorn."

"Men var det ikke lige så godt for en ung mand, der er så vel udstyret som De og uden tvivl skriver en god hånd og kan føre

bøger, at søge en plads som fuldmægtig eller assistent? Jeg kan tale med broder Muscat, der er vel bekendt med alle den slags ting. I Pendrells bank kan nok desværre ingen andre få plads for tiden end højkirkelige folk. Således var det ikke i gamle dage. Men for et år siden afskedigede han broder Bodkin, skønt han var en værdifuld tjener. Men noget kunne dog måske nok findes. Deres stakkels moder er ikke helt –"

"Undskyld, mr. Lyon, alt det har jeg talt om med min moder, og jeg kan lige så gerne spare Dem al ulejlighed ved at sige Dem, at jeg for længe siden har taget min beslutning. Jeg vil ikke modtage nogen plads, der nøder mig til at gå med højt halsbind og stropper og tilbringe hele den udslagne dag sammen med mennesker, der øder deres sparepenge til brystnåle. Den slags arbejde er i virkeligheden ringere end mangt et håndværk; det bliver blot betalt uforholdsmæssigt højt. Derfor sørgede jeg for at lære urmagerhåndværket. Min fader var først væver. Det ville have været bedre for ham, om han var blevet ved at være det. Jeg kom hjem gennem Lancashire og talte med en onkel af mig, der endnu er væver. Jeg har i sinde at holde mig til den klasse, jeg tilhører – folk, som ikke følger moderne."

Mr. Lyon tav nogle øjeblikke. Denne samtale var just ikke nogen ganske let sejlads; han var ikke sikker på sin længde og bredde. Hvis den person, der foragtede præsterne i Glasgow, havde talt for at drikke genever og krænke sabbatten, ville mr. Lyons kurs have været klarere. "Nuvel," sagde han tankefuldt, "det er sandt, at den hellige Paulus øvede teltmagerens håndtering, skønt han var indviet i al rabbinernes lærdom."

"Den hellige Paulus var en viis mand," sagde Felix. "Hvorfor skulle jeg ønske at komme ind i middelklassen, fordi jeg har lært noget? De fleste af middelklassen er lige så uvidende som arbejderne om alt, hvad der ikke hører til deres specielle næring. Grunden til, at arbejderne sætter sig tossede planer i hovedet og spolerer sig selv, er den, at de bedste hoveder iblandt dem svigter deres kammerater og stræber efter at få et hus med et højt dørtrin og en messingdørhammer."

Mr. Lyon strøg sig om munden og hagen, måske fordi han følte en vis tilbøjelighed til at smile; og det var ikke rigtigt sådan alt for let at smile ad noget, som kun lod til at være en dadelværdig efterabelse af kristelig uverdslighed. Tværtimod kunne der ligge en farlig snare ved på slig uhellig måde at overskride den almindelige kristne praksis.

"Ikke desto mindre," bemærkede han alvorligt, "er det ved en sådan forfremmelse, at mangt et menneske har formået at gøre friheden og folket store tjenester. Josefs ring og kåbe hindrede ikke denne gode mands ambitioner, men var tegn på den ophøjelse, han have vundet for sig ved sin guddommeligt inspirerede evne, og som gjorde ham i stand til at optræde som sine brødres frelser."

"Å ja, disse ringbesatte og duftende folkets mænd – jeg vil ikke være en af dem. Når et menneske først én gang har stivet sig af med et atlaskeshalsbind, får han nye fornødenheder; forvandlingen begynder med halsbindet og fortsættes, indtil den har forandret først hans tilbøjeligheder og dernæst hans anskuelser, der vil følge hans tilbøjeligheder, ligesom en sulten hunds poter følger dens snude. – Jeg kunne udmærket ende med at skrabe fedtede skillinger sammen fra fattige mennesker

for at kunne købe mig en fin kjole og en lækker middag under påskud af, at jeg tjente disse fattige mennesker med det – nej, jeg vil ikke være en af de demagoger, der ikke består af andet end en tunge og en mave – skønt," og her talte Felix pludselig i en forandret tone – "jeg ville meget gerne være en anden slags demagog, hvis jeg kunne."

"De interesserer Dem måske for vor tids store politiske bevægelser?" sagde mr. Lyon med et åbenlyst glimt i øjnene.

"Ja, det skulle jeg mene. Jeg foragter enhver mand, der ikke har en sådan interesse, eller, hvis han har den, ikke søger at vække den hos andre."

"Det er rigtigt, min unge ven. Det er rigtigt," sagde præsten i en dyb, hjertelig tone. Uvilkårligt droges hans tanker bort fra hensynet til Felix Holts åndelige interesser ved den udsigt, der åbnede sig til politisk samstemning. "Det er også min mening, som jeg hævder trods adskillig opposition af brødre, der påstår, at deltagelse i de politiske bevægelser forhindrer det inderlige menighedsforhold, og at prædikestolen ikke er det rette sted til at lære menigheden deres pligter som medlemmer af det borgerlige samfund. Jeg har måttet døje mangen barnagtig dadel, fordi jeg har nævnet sådanne navne som Brougham og Wellington på prædikestolen. Hvorfor ikke Wellington lige så godt som Rabshakeh? og hvorfor ikke Brougham så vel som Balaam? Kender Gud mindre til menneskene, end han gjorde i Ezekias og Moses' dage? Er hans arm blevet kortere, og er verden blevet for stor for hans forsyn? Men, siger folk, der er ingen politik i det nye testamente –"

"Ja, det har de ret i," sagde Felix med sin sædvanlige ligefremhed.

"De er altså også af den slags folk, der mener, at en kristen præst ikke bør blande sig i offentlige anliggender på prædikestolen?" sagde mr. Lyon rødmende. "Jeg er rede til at drøfte den sag med Dem!" og blev blussende rød.

"Det er ikke min hensigt at diskutere om det," sagde Felix; "min mening er tværtimod, at De skal lære menigheden al den sandhed, De formår, enten den findes i testamentet eller ej. Det er lidt nok, hvert enkelt menneske kan få fat i, og endnu mindre, som man kan banke ind i hjernerne på sådan en pengebegærlig kræmmerflok som den, der for størstedelen fylder kapellerne."

"Unge mand," sagde mr. Lyon, idet han blev stående foran Felix, "det er ikke for min egen skyld, jeg taler, ikke fordi jeg kræver ærbødighed for min alder og min stand – ikke fordi jeg ønsker at irettesætte Dem, men fordi jeg vil advare Dem. Det er godt og rigtigt, at De taler åbent og ligefremt, og jeg hører ikke til dem, som vil pålægge de unge en ydmyg tavshed, for at de selv som de ældre kan høres så meget bedre; thi Elihu var den yngste af Jobs venner, og dog var hans revsende ord kloge, og den bedagede Eli blev belært ved en åbenbaring til drengen Samuel. Men ikke desto mindre er det som sagt min pligt at advare Dem, min unge ven. De fristelser, som mest hjemsøger dem, der har store naturgaver og er kloge på kødets vis, er stolthed og ringeagt overfor verdens skrøbeligheder. Den hånligt opspilede næse og det højt opløftede hoved kunne ikke opfange den duft, der findes på sandhedens spor. Det sind, som er for tilbøjeligt til ringeagt og fordømmelse, er –"

Her gik døren op, og mr. Lyon holdt inde for at se sig om, men da han kun så Lyddy med tebakken, vedblev han:

"- er, om jeg så må sige, som en knyttet næve, der kan give slag, men er lukket, så at den ikke kan modtage og rumme, hvad der er kosteligt – om det så var himmelfalden manna."

"Jeg forstår Dem nok, sir," sagde Felix godmodigt, idet han rakte sin hånd til den lille mand, der var kommet tæt hen til ham, da han langsomt og med eftertryk ytrede sin sidste sætning. "Men jeg er ikke tilbøjelig til at knytte min næve imod Dem."

"Nuvel," sagde mr. Lyon og trykkede den fremrakte hånd, "vi vil lære hinanden nærmere at kende, og jeg håber, vi vil have megen gavn af at omgås. De bliver nok og drikker en kop te med os; vi nyder vort aftensmåltid sent om torsdagen, fordi min datter er ude og giver undervisning i fransk. Men nu er hun uden tvivl kommet hjem og vil snart komme ind og skænke te for os."

"Tak, jeg vil gerne blive," sagde Felix, just ikke af nysgerrighed efter at se præstens datter, men fordi han syntes om selve præstens selskab, om hans løjerlige væsen og tydelige, klare tale, der gav selv hans skrøbeligheder en egen tillokkelse. Datteren var sandsynligvis en eller anden stiv frøken, en net, fornuftig, from pige, men alt efter en lille kvindelig målestok, som Felix ikke kunne have mindste interesse for.

"Jeg holder nok lidt for meget af at dundre løs mod alt og alle," vedblev han, "der var engang en frenolog i Glasgow, som sagde, at jeg var en stor idealist; en anden, som var til stede, og som kendte mig, lo og sagde, at jeg var den meste blasfemiske spotter i verden. 'Det skyldes netop hans idealisme.' sagde frenologen, 'den forhindrer ham i at finde noget som helst fuldkomment nok, til at han kan ære det.' Og naturligvis lagde

jeg ørerne tilbage og logrede med halen af glæde ved at blive klappet på den måde."

"Ja, jeg har også ladet mit hoved undersøge med et lignende resultat. Jeg er bange for, at det kun er et noget overfladisk forsøg på at følge den hedenske forskrift: Kend dig selv. Men alligevel – Esther, det er mr. Holt, hvis bekendtskab det har interesseret mig særdeles at gøre. Han vil drikke te med os."

Esther hilste let, idet hun gik hen for at hente lyset og sætte det ved bakken. Felix rejste sig og bukkede med en ligegyldig mine, skønt han i virkeligheden var noget overrasket. Præstens datter var ikke en sådan dame, som han havde ventet, og helt forskellig fra de forestillinger, han havde gjort sig om præstedøtre i almindelighed; og skønt han havde ventet noget alt andet end yndigt, stødte denne uoverensstemmelse ham. En meget fin duft, som af blomster, spredte sig i værelset, da hun gik forbi. Han ville ikke se indgående på hende, men han havde en følelse af, at hendes gang var elastisk, hendes fødder små, og at hun på hovedet havde en høj krans af glinsende brune fletninger, hvorfra lokker bølgede ned ad nakken – kort sagt, et ydre, der tydede på en fin dame og bragte ham til den beslutning, at han ville tage så lidt notits af hende som muligt. En fin dame var altid en slags nipsgenstand i hans øjne, ikke naturlig og uden nogen skønhed som kunstgenstand betragtet; men en fin dame, der var datter af denne skimlede gamle puritaner, var ham ganske specielt imod.

"Alligevel," vedblev præsten, der sjældent lod tråden fald i nogen samtale, "strider frenologien ikke mod troen, og det er sikkert, at vi alle sammen har forskellige medfødte tilbøjeligheder, som end ikke Nåden kan udslette. Jeg selv har

altid været tilbøjelig til alt for ivrigt at granske efter sandheden, alt for nøje at undersøge og sigte sjælens medicin frem for blot at anvende den."

"Hvis sandheden er af samme slags som min fader piller og eliksirer, så er det des bedre, jo mindre man tager af den. Men både sandhedssælgere og medicinsælgere anbefaler altid folk at sluge deres varer uden videre. Hvis en mand har sin forretning enten i piller eller livsanskuelser, så foretrækker han at få bestillinger på dem, frem for uvelkomne spørgsmål."

Disse ord grænsede til det uhøflige, men man mærkede på tonen, at der ikke skjulte sig nogen personlig fornærmelse under det. Præstens datter blev nu for første gang ansporet til at se på Felix. Men hendes undersøgelse af den usædvanlige taler var snart færdig, og hun befriede sin fader for at svare med ordene:

"Teen er skænket, fader."

Mr. Lyon nærmede sig til bordet, løftede sin højre hånd i vejret og bad en bøn, der var lang nok til, at Esther kunne få lejlighed til at kaste et fornyet blik på den fremmede; der lod ikke til at være far for, at han skulle se på hende, han sad og iagttog hendes fader. Hun så, at han var en mand med et ejendommeligt ydre, men han så ikke ubetydelig ud, og ubetydelighed var i hendes øjne den værste af alle egenskaber hos en mand. Han var kraftigt bygget. Det mest slående i hans ansigt var store, klare grå øjne og fyldige læber.

"Vil De sætte Dem hen til bordet, mr. Holt?" sagde præsten.

Da Felix rejste sig, skubbede han så rask sin stol tilbage og imod det skrøbelige bord bag ham, at den med blåt betrukne sykurv faldt ned og i faldet fløj op, så at der på gulvet spredtes

garn, vindsler, et fingerbøl, noget musselins sytøj, en lille flakon med rosenessens og en bog i duodez, der faldt tæt ved ham imellem bordet og kaminristen.

"Gud!" sagde Felix, "jeg beder om forladelse."

Esther var allerede faret op og havde med vidunderlig hurtighed samlet halvdelen af de små rullende genstande op, mens Felix tog kurven og bogen op. Denne var gået op og havde fået sine blade krøllet i faldet, og med en bogelskende mands instinkt skønnede han ikke, at han kunne gøre noget bedre end at glatte hjørnerne ud på bladene.

"Byrons digte!" sagde han i en hånlig tone, mens Esther samlede alle de andre sager sammen. "Drømmen! – Det havde været bedre, om han havde snorksovet. Propper De virkelig Deres hjerne med Byron, miss Lyon?"

Felix så nu endelig lige på Esther, men det var med et strengt fordømmende og pædagogisk blik. Naturligvis så han nu mere tydeligt end før, at hun var en *fin* dame.

Hun rødmede, rettede sin lange hals i vejret og sagde, idet hun igen gik hen og satte sig på sin stol:

"Jeg nærer stor beundring for Byron."

Mr. Lyon var blevet stående stille og så på denne scene, mens han med et forvirret smil trak sine øjenkroge sammen i rynker. Esther ville helst have haft, at han ikke skulle have vidst noget om det pågældende bind af Byron, men hun var for stolt til at røbe nogen anfægtelse.

"Jeg er bange for, han er en forfængelig og verdslig forfatter," sagde mr. Lyon. Han kendte næsten slet intet til denne digter, hvis bøger var både loven og evangeliet for mange unge damer og herrer.

"En udsvævende misantrop," sagde Felix, idet han løftede i stol op med den ene hånd og holdt bogen åben i den anden, "hvis forestilling om en helt var, at han skulle bringe sin mave i uorden og foragte menneskeslægten. Hans korsarer og renegater og Manfred er de usleste dukker, der nogensinde er blevet trukket ved vellystens og stolthedens snore."

"Ræk mig bogen," sagde mr. Lyon.

"Vil du ikke lægge den til side, til vi har drukket te, fader," sagde Esther. "Hvor modbydelige mr. Holt end finder dens sider, ville de ganske bestemt blive endnu værre, hvis de blev fedtet til med smørrebrød."

"Det har du ret i, mit barn," sagde mr. Lyon og lagde bogen på det lille bord bag ved sig. Han så, at hans datter var vred.

"Ho, ho!" tænkte Felix, "hendes fader er bange for hende. Hvorledes er det gået til at han har fået sådan en sirlig, langhalset påfugl til datter? Men hun skal se, at jeg ikke er bange." Derpå sagde han højt: "Jeg gad nok vide, hvorledes De vil retfærdiggøre Deres beundring for sådan en forfatter, miss Lyon?"

"Jeg vil ikke forsøge på det overfor Dem, mr. Holt," sagde Esther. "De har så stærke ord til Deres rådighed, at selv det ubetydeligste argument i Deres mund tager sig forfærdeligt ud. Hvis jeg nogensinde var truffet sammen med kæmpen Cormoran, ville jeg have anset det for hensigtsmæssigst at være enig med ham i hans litterære meninger."

Esther havde – hvad der for en dame er en overmåde fortræffelig ting – en blød stemme og en klar og flydende udtale. Hendes halsstarrighed var altid indtagende, fordi den

ikke var stødende i sin form, og ledsagedes af små graciøse kast med hovedet.

Felix lo med ungdommelig hjertelighed ad hendes kontraangreb.

"Min datter holder meget af at kritisere folks tale, mr. Holt," sagde præsten med et mildt smil, "og retter ofte mine ord, fordi hun mener, at de ikke rigtig udtrykker, hvad de skulle. Jeg søger med iver at være nøjagtig og ville gerne finde ord, der udtrykker de fineste nuancer af de sjælelige rørelser; men jeg kan ikke indse, hvorfor et ærligt ord, der betegner en eller anden genstand, som er skabt af Vorherre skal brændemærkes og bandlyses som noget ondt."

"Ja, jeg kender nok de finesser," sagde Felix med sin sædvanlige *fortissimo*. "De hører med til verdens maskespil. 'Råddenskab' kan betyde noget ubehageligt, derfor gør man bedst i at sige 'sukkergodt' eller noget lignende, der er så langt borte fra de virkelige forhold, at ingen er nødt til at tænke på dem. Det er omsvøbstalemåderne, der pynter således på snyderiet, at det til sidst tager sig lige så godt ud som ærlighed, og skyder med kogte ærter i stedet for kugler. Jeg hader sådanne sirlige talere."

"Så ville De vistnok ikke synes om mr. Jermyn," sagde Esther. "Det er sandt, fader, jeg kommer i tanker om, at i dag, da jeg læste med miss Louisa Jermyn, kom mr. Jermyn ind og talte meget artigt med mig og spurgte mig, hvornår jeg troede, du havde bedst tid, da han gerne ville gøre nærmere bekendtskab med dig og spørge dig til råds om nogle sager af vigtighed. Før har han aldrig taget mindste notits af mig. Kan du tænke dig grunden til denne pludselige høflighed?"

"Nej, barn," sagde præsten eftertænksomt.

"Det er naturligvis politik," sagde Felix. "Han er i en eller anden komité, der forestår et valg. Så forkyndes der almindelig fred, og rævene har en oprigtig interesse af at forlænge fjerkræets levetid. Hvad, Mr. Lyon, er det ikke grunden?"

"Nej, det tror jeg ikke. Han står i meget nært forhold til familien Transome, der altid er blinde toryer ligesom Debarryerne og driver sine forpagtere til stemmeurnen, som om de var får. Der har endog været tale om at arvingen til godset, som ventes hjem fra Orienten, måske kan blive en ny torykandidat og slå sig sammen med den yngre Debarry. Det siges, at han er uhyre rig og ville kunne købe enhver stemme i grevskabet, som er noget værd."

"Han er kommet," sagde Esther. "Jeg hørte miss Jermyn fortælle sin søster, at hun havde set ham gå ud af hendes faders værelse."

"Det er mærkeligt," sagde mr. Lyon.

"Der må være hændt noget usædvanligt," sagde Esther, "siden mr. Jermyn har i sinde at vise os opmærksomhed. Det er ikke mere end et par dage siden, at miss Jermyn sagde til mig, at hun ikke kunne begribe, hvorledes jeg var blevet sådan en dannet dame. Hun havde altid troet, at dissentere var simple, uvidende folk. Jeg sagde, at det var både de og de højkirkelige i reglen i små byer. Hun mener, at hun kan dømme om, hvad der er fint og dannet, og så er hun dog den personificerede simpelhed med store fødder og den gyseligste parfume på sit lommetørklæde og en hat, der ser ud som om der er prentet "Modejournal" tværs over den."

"Den ene art fine damer er lige så god som den anden," sagde Felix.

"Nej, det må De undskylde," sagde Esther. "En virkelig fin dame går ikke med grelle farver, bruger ikke generende stærke parfumer, og gør ingen støj, når hun bevæger sig; hun er dannet og graciøs og indtagende og aldrig påtrængende."

"Å jo," sagde Felix hånligt. "Og hun læser også Byron og beundrer *Childe Harold* – herrer med en usigelig verdenssmerte, som lader sig frisere og ser alvorligt på sig selv i spejlet."

Esther rødmede og kastede lidt med nakken. Felix vedblev triumferende: "En fin dame er et væsen med et hoved som et egern, affekterte manerer og forestillinger, der omtrent duer lige så lidt til livets praktiske gerning som en knibtang duer til at rydde en skov. Spørg Deres fader, hvad de gamle forfulgte puritanske emigranter ville have gjort, om de havde haft fine damer til koner og døtre."

"Å, der er ingen fare for slige mesalliancer," sagde Esther. "Mænd, der er ubehagelige bussemænd, kan altid være visse på at få koner, der er plumpe nok til at passe for deres smag."

"Min kære Esther," sagde mr. Lyon, "lad ikke din lyst til at skæmte forlede dig til at vise mangel på agtelse for hine ærværdige pilgrimme. De kæmpede og led for på ny at opelske og udså den hellige læres og den rene tugts sædekorn."

"Ja, det ved jeg," sagde Esther hastigt, bange for en diskussion om de ærværdige fædre.

"Å, det var en styg race," udbrød Felix i en tone, der bragte mr. Lyon til at studse. "Det er sagtens en buste af en af dem?" tilføjede han med et nik til den med gaze tilhyllede buste.

"Nej," sagde mr. Lyon, "det er den udmærkede George Whitfield, der, som De ved, besad så rige talegaver, som om ildtungen havde hvilet på ham. Men Forsynet havde – uden tvivl i en vis hensigt – beskikket det så, at den gode mand var skeløjet, og min datter har endnu ikke lært at finde sig i denne legemssvaghed."

"Og derfor har hun hængt et slør over den. Sæt nu, at De selv havde skelet?" sagde Felix og så på Esther.

"Så ville De uden tvivl have været høfligere imod mig, mr. Holt," sagde Esther, idet hun rejste sig og gik hen til sit sybord. "De synes at foretrække, hvad der er usædvanligt og grimt."

"Den påfugl!" tænkte Felix. "Jeg havde lyst til at komme hver dag og skænde på hende, til jeg kunne få hende til at græde og klippe sit smukke hår af."

Felix rejste sig for at gå og sagde: "Jeg vil ikke lægge beslag på mere af Deres kostbare tid, mr. Lyon. Jeg ved, at De ikke har mange aftener til overs."

"Det er sandt, min unge ven, for jeg tager nu til Sproxton en aften om ugen. Jeg tvivler ikke om, at vi en dag kunne komme til at trænge til et kapel der, skønt tilhørerne ikke tiltager synderligt, undtagen blandt kvinderne, og der er endnu ikke begyndt noget arbejde blandt selve minearbejderne. Det vil være mig kært, om De vil følge med mig derhen i morgen klokken fem, hvis De har lyst til at se, hvorledes befolkningen dér er vokset i de senere år."

"Jeg har allerede flere gange været i Sproxton. Jeg havde selv en forsamling der forrige søndag aften."

"Hvad for noget! Prædiker De?" sagde mr. Lyon med strålende blik.

"Nej, ikke så ganske. Jeg var i kroen."

Mr. Lyon studsede. "Jeg håber, at det er en gåde, De forelægger mig, unge mand, ligesom Samson forelagde sine ledsagere. Efter hvad De før sagde, kan jeg ikke tro, at De er forfalden til at drikke og gå på værtshus."

"Å, jeg drikker ikke meget. Jeg forlanger et krus øl og får mig så er passiar med folkene ved deres piber og øl. En og anden kan måske på den måde få en smule kundskaber og sund fornuft, hvorledes skulle de ellers få det? Jeg bestræber mig for at opdrage dem, der ikke er vælgere, derfor sætter jeg mig i mine elevers sted – mit akademi er kroen. Det skal være mig en fornøjelse at følge med Dem i morgen."

"Ja, gør det, gør det," sagde mr. Lyon og trykkede sin løjerlige ny bekendts hånd. "Jeg tvivler ikke om, at vi med tiden vil forstå hinanden bedre."

"Farvel, miss Lyon."

Esther hilste let uden at sige noget.

"Det er en forunderlig ung mand, Esther," sagde præsten, mens han gik frem og tilbage, efter at Felix var gået. "Jeg finder hos ham en kærlighed til alt, hvad der er ærligt og sandt, som jeg gerne vil tro varsler en yderligere forlening med den visdom, som er fra det høje. Det er sandt, at ligesom vandringsmanden i ørkenen ofte narres ved falske syner af vand og grønne lunde og således drages bort fra det spor, som fører til de prøvede og sikre kilder, således benytter den Onde en naturlig higen efter det bedre til at skuffe sjælen med en smigrende tro på en indbildt dyd, der er højere end åndens vante frugter. Men jeg håber, at det ikke må være tilfældet her. Jeg føler min tankekreds udvide sig i denne unge mands

nærværelse, trods en vis frihed i sproget, som jeg skal bestræbe mig for at rette."

"Jeg finder, at han er meget simpel og ubehøvlet," sagde Esther lidt vrippent. "Men han taler sit modersmål bedre end de fleste, som kommer her. Hvad er hans beskæftigelse?"

"Urmageri, og derved, såvel som ved lidt undervisning håber han, efter hvad jeg hører, at kunne underholde sin moder, da han ikke finder det rigtigt, at hun skal leve af salget af lægemidler, hvis kraft han ikke tror på. Det er ikke almindeligt at høre slige betænkeligheder."

"Herregud," sagde Esther, "jeg troede, at han var i en højere stilling." Hun var skuffet.

Felix sagde for sit vedkommende til sig selv, da han spadserede ud i aftenluften:

"Gud ved, ved hvilken sær tilfældighed denne løjerlige, fromme gamle mand med den forfærdelige tro, der gør denne verden til en forhal med dobbelte døre til Helvede og en smal trappe på den ene side, ad hvilken de tyndere individer kan klatre op til Himlen – ved hvilket sært spil af kød og ånd han er kommet til at få en datter, der ligner ham så lidet. Han har sagtens giftet sig tåbeligt. Jeg vil aldrig gifte mig, om jeg så skulle leve af rå roer for at kue kødet. Jeg vil aldrig se tilbage og sige: 'Jeg havde engang gode forsætter – jeg havde i sinde at holde mine hænder rene og min sjæl fri for det onde, og at skue sandheden i øjnene; men De må undskylde, jeg har kone og børn – jeg må lyve og forstille mig lidt, ellers vil de komme til at sulte'; eller 'Min kone er fin, hun må have rigeligt smør på brødet, og hendes følelser ville blive såret, hvis hun ikke bliver anset for elegant'. Det er den lod miss Esther vil berede en eller

anden mand. Jeg kunne blive rasende over den slags selvtilfredse fruentimmer, der bilder sig ind, at de kan sige enhver, hvad der er det rette, og hvis egen intelligens dog er så særdeles mangelfuld. Jeg gad nok se, om hun kunne bringes til at skamme sig over sig selv."

6

Der var næppe nogen i Treby, som overhovedet tænkte på mr. Lyon og hans datter, uden at han havde følt samme slags forundring med hensyn til Esther som den, Felix følte. Hun var ikke synderlig afholdt af sin faders menighed. De mindre alvorlige ankede over, at hun var for fin og sirlig og bar sit hoved meget for højt, den strengere art var meget bange for at mr. Lyon ikke havde passet rigtig på at anbringe sin datter hos gudfrygtige folk, og at han, forledet af en uheldig attrå efter at skaffe hende en mere end almindelig dannelse, havde sendt hende til en fransk skole og ladet hende tage pladser, hvor hun havde fået forestillinger, som ikke blot var over hendes stand, men var for verdslige til at være heldige for hvilken som helst stand. Men ingen vidste, hvad slags kvinde hendes moder havde været, for mr. Lyon talte aldrig om sine tidligere huslige forhold. Da han i 1825 blev valgt til præst i Treby, hed det sig, at han havde været enkemand i mange år, og han havde ingen andre i huset end tårepersen Lyddy, da hans datter endnu var i skole. Først for to år siden var Esther kommet hjem for at bo til stadighed hos sin fader og give privat undervisning i byen. I den tid havde hun vakt en heftig lidenskab i to unge dissenteres bryst og forbavset beundring over hendes dygtighed hos de pigebørn af forskellig alder, som var hendes elever; ja, hendes kundskab i fransk ansås almindeligt for at give selve Treby en forrang for andre torvestæder. Men hun havde ikke vundet synderlig anseelse af nogen anden art. Kloge

dissentermatroner var delt imellem frygt for at deres sønner skulle få i sinde at gifte sig med hende, og ærgrelse over, at hun behandlede disse "ulastelige" unge mænd med en kold ringeagt, der næppe kunne tåles af en præstedatter, ikke blot fordi det nære slægtskab med en præst syntes at pålægge hende en forpligtelse til at vise speciel kristelig ydmyghed, men også fordi en fattig præst, set fra et verdsligt synspunkt, måtte være ringere på strå end de velhavende familiefædre, der underholdt ham. For på den tid betragtedes den prædikant, der lønnedes ved frivillige bidrag, af sin hjord med ikke mindre blandede følelser end den gejstlige i statskirken, der endnu tog sit tiendesvin eller sit vederlag for det. Hans gaver som prædikant blev beundret, og der blev fældet tårer under søndagshattene ved hans prædikener, men man fandt, at tynd te var god nok til ham, og selv når han begav sig til en fremmed by for at prædike uden vederlag, blev han kun trakteret med hjemmelavet vin og fik det mindste sovekammer. Ligesom det gode højkirkelige menighedsmedlems ærbødighed for præsten ofte var blandet med knurren, og man var mest tilbøjelig til at skænke den til en abstrakt person der var, hvad en præst burde være, således blandede den gode dissenter stundom sin ros over de præstelige gaver med betydelig kritik over det menneskelige kar, som indeholdt disse skatte. Mrs. Muscat og mrs. Nuttwood udførte princippet om kristelig lighed ved at bemærke, at mr. Lyon havde sine særheder, og at han ikke burde lade sin datter tillade sig så upassende udgifter til handsker, sko og manufakturvarer, selv om hun betalte for dem med, hvad hun selv tjente. Hvad angik de højkirken tilhørende folk, der antog miss Lyon til at undervise i deres familier, kunne de slet ikke

bringe harmoni mellem dannelse og dissenterlære, imellem ugentlige bedemøder og fortroligt kendskab til et så livligt og fuldstændig verdsligt sprog som det franske.

Esther selv var heller ikke fri for en følelse af, at der var en uforsonlig modsætning mellem genstandene for hendes smag og de vilkår, hun levede under. Hun vidste, at de, hun betragtede som de mest dannede klasser, så ned på dissentere; hendes bedste veninder, både i Frankrig og i en engelsk skole, hvor hun havde været lærerinde for de små elever, havde fundet det aldeles latterligt at have en fader, der var dissenterprædikant; og da en skolekammerat, der nærede en levende beundring for hende, havde formået sine forældre til at tage Esther til guvernante for de mindre børn, bestyrkedes al hendes medfødte tilbøjelighed til luksus og foragt for indbildt fornemhed derved, at hun var vidne til livet i en virkelig fornem og rig familie.

Ikke desto mindre faldt den tjenende stilling hende besværlig, og hun var til sidst glad over at bo hjemme hos sin fader; for skønt hun i sin første ungdom havde ønsket at undgå denne lod, havde erfaringen lært hende at foretrække den relative uafhængighed, som fulgte med. Men hun var ikke tilfreds med sit liv; hun syntes at hun levede under ringe og uinteressante vilkår, som det var umuligt at komme bort fra; for selv om hun kunne have været uelskværdig nok til med forsæt at volde sin fader smerte, ville det ikke have været nogen tilfredsstillelse for hende at gå i sognekirken i Treby og på en iøjnefaldende måde vende dissenterne ryggen. Det var ikke religiøse forskelligheder, men sociale forskelligheder, der voldte Esther bekymringer, og hendes ærgerrige smag ville ikke have

fundet sig mere tilfreds Wacernes end i Muscaternes selskab. Wace talte et temmelig udannet sprog og spillede whist. Muscat talte samme dialekt og holdt *Evangelisk Kirketidende*. Og Esther brød sig ikke om nogen af de to adspredelser.

Hun havde en af disse sjældne naturer, der er let modtagelige, fintfølende, uden at være i ringeste mål sygelige, hun opfattede den fineste nuance i væsen, tale og udtale, hun havde sin egen lille kodeks hvad angik parfumer og farver, stoffer og opførsel, efter hvilken hun fordømte eller anerkendte alt og alle. Og hun var vel tilfreds med sig selv for sin fornemme smag og tvivlede ikke et øjeblik på, at hendes egen standard var den højest tænkelige. Hun var stolt over, at de fornemste, smukkeste piger i skolen altid havde sagt, at man kunne have antaget hende for en adelig dame. Hendes egen smukke vrist, dækket af en silkestrømpe, hendes lille hæl i en blød skindtøffel, hendes udadlelige negle og fine håndled var alle genstande for hendes inderlige glæde, og hun følte, at det var hendes overlegenhed, der gjorde hende det umuligt at bruge andet end de fineste kammerdugslommetørklæder og reneste handsker. Alle hendes penge gik til tilfredsstillelsen af disse tilbøjeligheder. Og hun slet intet samvittighedsnag i den retning, hun følte sig overbevist om, at hun var ædelmodig, hun hadede al gerrighed, kunne, når nogen bad hende om hjælp, tømme sin pung for dem, og hvis hun opdagede, at hendes fader havde et ønske, fandt hun altid en eller fiks måde at opfylde de på.

Men den gode man havde så sjældent noget ønske – undtagen det ene, som hun ikke kunne opfylde, nemlig at hun skulle blive en begejstret troende.

Hvad den lille mr. Lyon angik, elskede og beundrede han dette barn mere, end det efter hans mening egentlig stemmede med de hensyn hans præstelige stilling pålagde ham; han bad for hende med tårer og bøjede sig i sit stille studerekammer i ydmyg erkendelse af hendes fejl og skrøbeligheder, og så kom han ned i dagligstuen for frygtsomt at underkaste sig hendes ønsker, for ikke, som han i sit stille sind sagde, at gøre sin lære ubehagelig ved at vise sig alt for streng. Trods saliske og andre love af senere datum end Adam og Eva vil der altid vedblive at være dronninger, og her, i dette lille, skumle hus, hvor præsten ved Malthouse Yard boede, var der en letfodet, sødt mælende dronning Esther.

Esther nærede virkelig hengivenhed for sin fader; hun anerkendte hans karakters renhed og en åndelig bevægelighed hos ham, der harmonerede med hendes egen livlighed, trods den tilsyneladende mørke fromhedsretning, der kastede sig over alt, hvad der var mindst interessant og romantisk i livet og historien. Men hans gamle klæder lugtede af røg, og hun holdt ikke af at spadsere med ham, fordi han, når folk talte til ham på gaden, i stedet for at svare noget om vejret og derpå gå videre, gerne på en åndsfraværende måde fremsatte nogle betragtninger, der beskæftigede hans tanker, om den guddommelige verdensstyrelse eller om en mærkelig tildragelse, der fortaltes i den udmærkede mr. Richard Baxters *Levned*. Esther havde en rædsel for at komme til at tage sig latterlig ud i selv simple trebianeres øjne. Hun bildte sig ind, at hun ville have elsket sin moder højere, end hun var i stand til at elske sin fader, og hun ønskede at hun kunne have erindret denne moder noget mere bestemt.

Men hun havde kun en meget dunkel erindring om tiden, førend hun var fem år gammel – den tid, da det ord, som hyppigst var på hendes læber, var "moder"; da en sagte stemme talte kærtegnende franske ord til hende, og hun til gengæld gentog disse ord til sin dukke; da en ganske lille, hvid hånd, der var forskellig fra enhver hånd, der var kommet bagefter, plejede at klappe hende og kæle for hende og binde hendes kjole og busseronne, og da hun til sidst sad med en dukke på en seng, hvor hendes moder lå, indtil hendes fader bar hende bort. Hvor en bestemt erindring begyndte, savnedes den sagte, kærtegnende stemme og den lille, hvide hånd. Hun vidste, at hendes moder var en fransk dame, at hun havde været i sorg og nød. Og at hendes pigenavn var Annette Ledru. Hendes fader havde ikke fortalt hende mere, og engang i hendes barndom, da hun havde stillet ham et spørgsmål, havde han sagt: "Min Esther, indtil du bliver voksen, vil vi kun tænke på din moder; når du skal giftes og forlade mig, vil vi tale om hende, og da skal jeg levere dig hendes ring og alt, hvad der var hendes; men uden at der er en bydende nødvendighed for det, kan jeg ikke holde ud at tale om det, som var, og ikke er mere." Esther havde aldrig glemt disse ord, og jo ældre hun blev, desto mere umuligt forekom det hende at trænge ind på sin fader med spørgsmål om fortiden.

At det var ham umuligt at tale til hende om denne fortid, skrev sig fra mangehånde årsager. For det første havde han ikke mod til at sige Esther, at han i virkeligheden ikke var hendes fader; han havde ikke mod til at give afkald på det krav på hendes kærlighed, som hendes tro på, at han var hendes fader, gav ham, eller til at udsætte sig for den vrede, han kunne føle

over, at hun var blevet opdraget under en falsk antagelse. Men der var andre ting, som det var endnu vanskeligere for ham at udtale sig ganske åbent om – dybe sorger i hans liv som kristen præst, der ikke godt kunne fortælles en ung pige.

For toogtyve år siden, da Rufus Lyon ikke var mere end seksogtredive år gammel, var han den beundrede præst ved en stor independent-menighed i en af de sydengelske søstæder. Han var ugift og havde besvaret alle opmuntringer af venner, der forestillede ham, at en biskop – dvs. en tilsynsmand ved en independent-kirke og menighed skulle være én hustrus mand, med den erklæring, at den hellige Paulus derved havde villet give en begrænsning, ikke et pålæg; at en præst havde lov til at have én kone, men at han, Rufus Lyon, ikke ønskede at benytte denne tilladelse, da hans studier og andre hans kald vedrørende arbejder optog alle hans interesser, og da han så, at de, der ikke havde nogen særlig livsgerning, tilstrækkeligt sørgede for mødre i Israel. Hans kirke og menighed var stolte af ham; han talte ved politiske møder, blev afsendt som "deputation" og fik anmodning om at prædike en gang om året i fjerne byer. Over alt, hvor der taltes om berømte prædikanter, kunne Rufus Lyon næsten være vis på at blive nævnet som en mand, der gjorde independent-samfundet ære; hans prædikener havde ord for at være på én gang vel overtænkte og fulde af varme, og mens han besad mere menneskekundskab end mange af hans brødre, vidnede meget om, at han var besjælet af et sandt præsteligt kald. Men lige med ét syntes dette brændende og skinnende lys at slukkes; mr. Lyon gav frivilligt afkald på sit embede og forlod byen.

En forfærdelig krise havde ramt ham; der var kommet et øjeblik, da religiøse tvivl og en nyvakt lidenskab havde forenet sig om at lamme hans præstelige gaver. Hans liv indtil hans seksogtredivte år havde udelukkende været viet religiøse studier; hans lidenskab havde været rettet mod teologiske lærdomme, sejre over teologiske modstandere; de synder han væsentligt havde haft årsag til at bede imod, var sådanne, som skyldtes personlig ærgerrighed (i den slags former, som ærgerrigheden antager hos en mand, der har valgt en independent-prædikants livsstilling og en for urolig ånd, der idelig rejste nye spørgsmål i stedet for at søge næring i det givne. Allerede dengang, da han dog var forholdsvis ung, gav hans mangel på verdsligt sind og hans enfold i alle småting (thi for verdens store anliggender havde han et åbent øje) hans ydre og væsen en vis særhed, og skønt hans følelsesfulde ansigt var meget smukt, syntes hele hans person at stå i en så bestemt strid med alt, hvad der hedder mode, at velklædte damer og herrer plejede at le ad ham, som de sandsynligvis havde leet ad John Milton og endnu mere ad hin apostel med det svagelige ydre, der i Efesos' snævre gader og andetsteds prædikede et nyt syn og en ny religion, som næsten ingen troede på. Rufus Lyon var den løjerlige apostel for menigheden i Skipper's Lane. Var det rimeligt, at nogen roman ville falde i en sådan mands lod? Måske ikke; men romanen kom dog.

En vinteraften 1812 var mr. Lyon på vej hjem fra en landsby, hvor han havde prædiket. Han gik med sin sædvanlige hastige gang, optaget af sine tanker, der ikke adspredtes ved andre syner end af de mørke buske og træer langs vejen, på hvilke der faldt et svagt månelys. Men med ét kom han i tanker om, at han

vist havde glemt at medtage en lille regnskabsbog, hvori han noterede visse subskriptioner. Han standsede, knappede overfrakken op og følte i alle sine lommer, tog derefter sin hat af og så i den.

Bogen var ikke til at finde, og han ville lige til at gå videre, da han studsede ved at høre en sagte, velklingende stemme sige med en stærkt fremmed accent:

"Hav medlidenhed med mig, sir."

Idet han så sig om med sine nærsynede øjne, opdagede han, at der sad én i vejkanten, og da han trådte nærmere, så han, at det var en ung kvinde med et lille barn på skødet. Hun talte atter og sagde i en endnu svagere tone end før:

"Sir, jeg dør af sult; for Guds skyld, tag den lille."

Ingen kunne nære mistillid til det blege ansigt og den sagte, yndige stemme. Uden tøven tog mr. Lyon det lille barn i sine arme og sagde: "Kan De gå ved siden af mig, unge kvinde?"

Hun rejste sig, men syntes at vakle. "Støt Dem på mig," sagde mr. Lyon. Og derpå gik de sagte videre, mens præsten for første gang i sit liv bar et lille barn i sine arme.

Der faldt ham ikke nogen bedre udvej ind end at bringe kvinden og barnet til sit eget hus; det var den simpleste måde, hvorpå han kunne sørge for hendes fornødenheder og skaffe sig underretning om, hvorledes han yderligere kunne hjælpe hende, og han tænkte sig ingen andre muligheder. Hun var for svag til, at der kunne veksles flere ord imellem dem, førend hun sad ved hans arne. Hans gamle tjenestepige blev ikke let forbavset over noget af, hvad hendes herre foretog sig i retning af velgørenhed, og tog sig straks af den lille, mens mr. Lyon tog moderens fugtige hat og sjal af og gav hende noget varmt at

drikke. Mens han derefter ventede hos hende, til den tid kom, da han kunne byde hende noget mere, havde han ikke andet at bestille end at lægge mærke til hendes yndige ansigt, der forekom ham som en engels. Lidt efter lidt kom hun noget til kræfter, løftede sine fine hænder op mellem sit ansigt og blusset fra kaminen og så på det lille barn, der lå på den gamle tjenestepiges skød, hvor det vel fornøjet spiste af en teske og strakte sine nøgne fødder hen imod varmen. Efter et øjebliks forløb løftede hun sine øjne op imod mr. Lyon, der stod tæt ved hende, og sagde:

"Jeg kunde se på Dem, at De havde et godt hjerte, da De tog Deres hat af. De forekom mig som billedet af *le bien-aimé Saint Jean*."

Det taknemmelige blik fra hine blågrå øjne med de lange øjenhår var noget ganske nyt for Rufus Lyon; det forekom ham, som om en kvinde aldrig før havde set på ham. Og dog var denne stakkel, som det lod til, en i vildfarelser hildet fransk katolik, hvis hænder imidlertid tydede på en fin opdragelse. Han var i stor forlegenhed; han følte, at det ville være hårdt at spørge hende ud, og han tilskyndede hende derfor nu kun til at spise en smule. Hun fulgte med glæde hans opfordring, mens hun stadig så på barnet, og med et nyt udbrud af taknemmelighed bøjede hun sig da frem, trykkede tjenestepigens hånd og sagde: "O, De er god." Derpå så hun igen op på mr. Lyon og sagde: "Eksisterer der noget smukkere lille barn i verden?"

Aftenen gik; der blev redt en seng til den fremmede kvinde, og mr. Lyon havde ikke så meget som spurgt hende om hendes navn. Han gik ikke selv i seng den nat. Han tilbragte den i en

ulykkelig stemning, udholdende et forfærdeligt angreb af Satan. Han troede, at han var blevet forrykt. Vilde syner af en umulig fremtid trængte sig ind på ham. Han frygtede for, at kvinden havde en mand, han ønskede, at han kunne kalde hende sin egen, at han kunne tilbede hendes skønhed, at hun kunne elske og kærtegne ham. Og hvad der for de fleste mænd kun ville have været en tilladelig dårskab – en forbigående fortryllelse, der ville forsvinde ved dagslyset og berøringen med de dagligdags forhold, hvoraf den jævne, sunde fornuft er en refleks – var for ham en åndelig rystelse. Han var som en person, der talte i vildelse og vidste, at han gjorde det. Disse vanvittige ønsker var uforenelige med, hvad han var og måtte være som kristen præst; ja, gennemtrængende hans sjæl, som tropisk hede gennemtrænger legemet og forvandler dets sanselige indtryk, var de uforenelige med den verdensopfattelse, hans tro hvilede på. Al den travle tvivl, der før kun havde været flygtige skygger, som flagrede om en fast og urokkelig tro, fik nu kød og blod. Den forskende ånd var pludselig blevet dristig og blasfemisk; den rejste ikke længere tvivl, men bød trods; den var ikke længere et udtryk for en koldsindig, granskende tanke, men var en lidenskabelig stemnings røst. Ikke desto mindre hørte han aldrig op at betragte den som Fristerens røst; den overbevisning, der havde været loven for hans bedre liv, blev hos ham som en samvittighed.

Næste morgen hørte mr. Lyon sin gæsts historie. Hun var datter af en fransk officer af høj rang, der var faldet i det russiske felttog. Hun var med stort besvær sluppet fra Frankrig over til England for at opsøge sin mand, en ung englænder, som

hun var blevet forelsket i, mens han opholdt sig som krigsfange på æresord i Vesoul, hvor hun boede hos nogle slægtninge, og som hun havde giftet sig med uden sin families samtykke. Hendes mand havde tjent i den hannoveranske hær, havde fået sin afsked for at besøge England i anledning af nogle forretninger, hvis beskaffenhed hun ikke kendte, og var blevet taget til fange som mistænkt for spioneri. Kort tid efter deres giftermål var han og hans medfanger blevet flyttet til en by nærmere ved kysten, og hun havde levet i ulykkelig uvished om ham, indtil der til sidst var kommet et brev fra ham, hvori han fortalte hende, at der var foregået en udveksling af fanger, at han var i England, at hun måtte gøre sit yderste for at følge efter ham, og at hun, når hun kom på engelsk grund, måtte sende ham et brev om det i en vedlagt konvolut, der var forsynet med en adresse i London. Da hun var bange for sine pårørendes indsigelser, begav hun sig, uden at de vidste det, på rejse med en meget lille sum penge, og efter at have døjet meget og levet i stadig angst, mens hun ventede på at komme over, hvilket til sidst lykkedes hende ombord i en lille koffardismakke, kom hun til Southampton, men var da syg. Inden hun kunne skrive, blev hendes barn født, og inden hun fik sin mands svar, havde hun måttet pantsætte nogle klædningsstykker og smykker. Han bad hende at rejse til London, hvor han ville møde hende i *La Belle Sauvage*, og tilføjede, at han selv var ulykkelig og ikke kunne komme til hende; så snart hun kom til London, ville de gå ombord på et skib og forlade landet. Efter at være kommet til *La Belle Sauvage*, ventede staklen i tre dage forgæves på sin mand; på den fjerde dag kom der et brev med en fremmed håndskrift, hvori det meddeltes, at han i sine sidste øjeblikke havde ønsket,

at dette brev skulle skrives for at underrette hende om hans død og tilråde hende at vende tilbage til sine slægtninge. Hun kunne ikke gøre andet, men hun havde snart været nødt til at gå for at spare sine penge til at købe brød for, og den aften, da hun havde henvendt sig til mr. Lyon, havde hun pantsat det sidste stykke ud over de nødvendigste klæder, som hun kunne overtale sig til at skilles ved. De ting, hun ikke havde nænnet at skilles ved, var hendes bryllupsring og en medaljon, som indeholdt en lok af hendes mands hår, og hvorpå hans døbenavn fandtes. Denne medaljon, sagde hun, lignede ganske en, som hendes mand havde båret ved sin urkæde, kun at der på hans stod navnet Annette, og at den indeholdt en lok af hendes hår. Den dyrebare lille ting hang nu om hendes hals ved en snor, for hun havde solgt den lille guldkæde, den tidligere havde været fæstet ved.

Den eneste garanti for sandheden af denne historie, foruden den sjældne oprigtighed i hendes ansigt, var en lille pakke papirer, som hun havde i lommen, bestående af hende mands få breve, det brev, der meldte hans død, og hendes vielsesattest. Det var ikke så sandsynlig en historie som mangen en opfindsom omløbers, men mr. Lyon tvivlede ikke noget øjeblik om den. Det var umuligt for ham at nære mistanke til denne kvinde med det englelige ansigt, derimod nærede han stærk mistanke til hendes mand. Han kunne ikke lade være at glæde sig over, at hun ikke mindedes den adresse, han havde pålagt hende at skrive til i London, da hun derved gik glip af på den simpleste måde at skaffe sig nærmere underretning om ham. Derimod kunne der ved brev have været gjort forespørgsler i Vesoul, og der kunne have været appelleret til hendes derværende slægtninge. En indre stemme, der ikke kunne

bringes helt til tavshed, sagde mr. Lyon, at det var den fremgangsmåde, han burde følge, men den ville have krævet en energisk selvovervindelse, og han søgte et påskud til ikke at følge den deri, at Annette selv ikke havde lyst til at vende tilbage til sin familie, hvis der kunne åbne sig nogen anden tålelig mulighed for hende.

Betaget af en følelse så heftig, at den overvandt alle betænkeligheder, frygtede han for, at noget skulle tage hende bort og rejse sådanne skranker imellem dem, at det ville være usandsynligt eller umuligt, at hun nogensinde skulle kunne komme til at holde så meget af ham, at hun ville blive hans kone. Ikke desto mindre indså han klart, at hvis han ikke rev denne vanvittige lidenskab op med rode, ville det være forbi både med hans præstelige gerning og med hans sindsro. Denne kvinde var katolik, da han havde hørt ti minutter på hendes ukunstlede tale, stod det klart for ham; selv om hendes stilling havde været mindre tvetydig, ville det at indgå ægteskab med en sådan kvinde være et decideret åndeligt fald. Det var allerede et fald, at han havde ønsket, at der ingen højere formål var, som han skyldte troskab – at han havde længtes efter at flygte til en udørken, hvor der ingen menighed var, som kunne sætte ham i rette, og hvor han kunne gøre denne yndige kvinde til sin hustru og lære kærlighedens fryd at kende. Disse ømme følelser, der i de fleste menneskers liv er spredt ligeligt over ungdomsårene, vågnede pludselig hos mr. Lyon, således som nogle mænd ser deres særlige kald åbenbaret for dem ved et sent i livet indtrådt sammenstød af omstændigheder. Hans kærlighed var et friskt, ungt hjertes første kærlighed, fuld af undren og tilbedelse.

Resultatet var, at Annette blev i hans hus. Han havde for så vidt bekæmpet sin tilbøjelighed, som han havde meddelt hendes stilling til nogle fremragende matroner i hans menighed og, om end lønligt, i håb om et afslag, bedt dem at tage sig af hende, for således ved deres hjælp at pålægge sig den resignation, som han fandt det for hårdt af egen fri vilje at gå ind på. Men de tog sagen koldsindigt; kvinden var, mente de, utvivlsomt et dårligt fruentimmer. Man fandt, at mr. Lyon var forbavsende svag i denne sag – hans iver forekom dem upassende stor. Denne unge franske kvinde, der ikke kunne udtrykke sig synderlig klart, var i disse matroners og deres mænds øjne ikke mere interessant end andre smukke unge kvinder i mistænkelige omstændigheder. De var villige til at yde nogle pengebidrag til at hjælpe hende på vej hjem, eller hvis hun foretrak at indlogere sig et sted, ville de give hende lidt sytøj og bestræbe sig for at omvende hende fra papismen. Hvis hun imidlertid, som hun sagde, var en respektabel dame, var det eneste passende for hende at vende tilbage til sit fædreland og sine pårørende. Uden selv at ville det var mr. Lyon hjertensglad over dette svar. Nu forekom der ham at være grund for ham til at beholde Annette under sit eget umiddelbare tilsyn. Han sagde til sig selv, at der ikke ville opnås noget ved at sørge for kost og bolig til hende andetsteds – en udgift, som han også havde dårligt råd til. Og hun var øjensynlig så hjælpeløs, undtagen til den ene ting at passe sit lille barn, at det ville have været dårskab at tænke på, at hun skulle kunne sørge for sig.

Men denne hans fremgangsmåde blev strengt misbilliget af hans menighed. Der var forskellige tegn til, at præsten befandt

sig under en eller anden slet indflydelse; hans prædikener savnede deres gamle inderlighed, han syntes at sky omgangen med sine brødre og man nærede allehånde bedrøvelige tanker. Der overraktes ham en formelig forestilling om hans seneste optræden, men han besvarede den, som om han havde forudset, at den ville komme, og taget sin beslutning. Han indrømmede, at ydre forhold i forbindelse med en ejendommelig sindstilstand rimeligvis ville forhindre ham fra at virke med fuld nytte i sit kald, og han opgav derfor sin stilling. Der var megen sorg, mange indsigelser, men han erklærede, at han for øjeblikket ikke var i stand til at udtale sig nærmere; han ønskede kun at afgive den højtidelige forsikring, at Annette Ledru, skønt hun var blind i åndelig henseende, dog i verdslig forstand var en ren og dydig kvinde. Han ville ikke sige mere, og han rejste bort til en fjern by. Her underholdt han sig, Annette og barnet ved, hvad han havde til overs af sin løn, og ved den fortjeneste, han havde som korrekturlæser. Annette var en af de uskyldige, hjælpeløse kvinder, der modtager alt som manna fra Himlen; den gode mand, der lignede den højtelskede St. Johannes, ønskede, at hun skulle blive hos ham, og der var intet andet, hun ønskede, undtagen det uopnåelige. I et helt år vovede mr. Lyon dog ikke at sige Annette, at han elskede hende; han skælvede for denne kvinde; han så, at tanken om, at han var hendes tilbeder, var alt for langt borte fra hendes sind til, at hun havde nogen forestilling om, at hun ikke burde bo hos ham. Hun havde aldrig vidst, aldrig spurgt om grunden til, at han opgav sit præsteembede. Hun syntes så lidet at ænse den fremmede verden, hun levede i, som fuglen i dens rede; en lavine var styrtet ned over fortiden, men hun sad lunt

og ubeskadiget – der var føde nok hver dag, og hendes lille barn blomstrede og trivedes. Hun syntes ikke engang at bryde sig om at tale med en katolsk præst eller om at få sit barn døbt, og med hensyn til religionen var mr. Lyon lige så ængstelig og skyede lige så meget at tale med hende som med hensyn til sin kærlighed. Han var bange for alt, der kunne fremkalde en pludselig uvilje imod ham hos hende. Han frygtede for at bringe forstyrrelse i hendes enfoldige taknemmelighed og tilfredshed. På denne tid slumrede hans religiøse tro ikke; den var lysvågen, og han var sig med smerte bevidst, at han var faldet i en kamp. Der havde været betroet ham en stor skat, og han havde kastet den bort; han betragtede sig som en frafalden.

En dag erfarede Annette imidlertid mr. Lyons hemmelighed. Barnet skulle have en tand, og da det nu var stort og stærkt, var det meget gnavent. Skønt mr. Lyon havde haft mere at bestille end sædvanlig og trængte højlig til hvile, tog han barnet fra dets moder, så snart han kom ind i huset, og gik rundt med det, mens han klappede det og talte trøstende til det. Det lykkedes ham at bringe det til ro, så at det faldt i søvn på hans skulder. Men bange for, at nogen bevægelse skulle forstyrre det, satte han sig ned og fandt sig i det besvær fremdeles at holde det op til sin skulder.

"Det passer den lille godt," sagde Annette venligt. "De har dog aldrig passet børn, førend jeg kom?"

"Nej," sagde mr. Lyon. "Jeg havde ingen søskende."

"Hvorfor giftede De Dem ikke?" Annette havde aldrig før tænkt på at stille ham dette spørgsmål.

"Fordi jeg aldrig har elsket nogen kvinde – før nu. Jeg troede, at jeg aldrig ville gifte mig. Nu ønsker jeg at blive gift."

Annette standsede. Hun fattede ikke straks, at hun var den kvinde, han ønskede at blive gift med; hvad der imidlertid var gået op for hende, var, at der måske kunne indtræde en stor forandring i mr. Lyons liv. Det var, som om der var faldet et lynglimt ind i hendes drøm og halvt havde vækket hende.

"Finder De det tåbeligt, Annette, at jeg ønsker at gifte mig?"

"Jeg ventede det ikke," sagde hun tvivlende. "Jeg vidste ikke af at De tænkte på det."

"De kender den kvinde, jeg gerne ville giftes med."

"Jeg kender hende?" sagde hun spørgende og blev blusende rød.

"Det er Dem, Annette – Dem, som jeg har elsket højere end min pligt. Jeg opgav alt for Deres skyld."

Mr. Lyon holdt inde; han stod i begreb med at gøre, hvad han følte ville være mindre smukt – gøre noget, der lignede et krav.

"Kan De elske mig, Annette? Vil De være min hustru?"
Annette skælvede og så ulykkelig ud.

"Tal ikke – glem det," sagde mr. Lyon pludselig bestemt, idet han rejste sig. "Nej, nej – jeg vil ikke have det – jeg ønsker det ikke."

Barnet vågnede, da han fo'r op; han lagde det i Annettes arme og forlod hende.

Hans arbejde kaldte ham ud af huset tidligt næste morgen og ligeledes morgenen efter. De behøvede ikke at tale meget med hinanden. Den tredje dag var mr. Lyon for syg til at gå til sit arbejde. Han havde overanstrengt sig; han havde været for fattig til at skaffe sig tilstrækkeligt nærende mad, og da hans længe nærede håb var bristet, havde hans kræfter svigtet ham. De havde ingen fast tjenestepige – kun lidt hjælp fra en gammel

kone, der tændte op og satte kedlerne over. Annette var nødt til at være sygeplejerske, og det krav, der således pludselig stilledes til hende, vakte en ny energi i hende. Sygdommen var alvorlig, og da lægen en dag hørte mr. Lyon i vildelse med forbavsende tungefærdighed citere skriftsteder, så han pludselig nysgerrigt om på Annette og spurgte, om hun var den syge mands kone eller en anden pårørende.

"Nej, ikke pårørende," sagde Annette og rystede på hovedet. "Han har været god imod mig."

"Hvor længe har De boet hos ham?"

"I over et år."

"Har han engang været præst?"

"Ja."

"Hvornår hørte han op at være præst?"

"Kort efter, at han havde taget sig af mig."

"Er det hans barn?"

"Min herre," sagde Annette med en indigneret rødme, "jeg er enke."

Lægen, syntes hun, så løjerligt på hende, men stillede ikke flere spørgsmål.

Da den syge mand begyndte at blive bedre og var i stand til at nyde rekonvalescentmad, lagde han en dag, mens han spiste noget kødsuppe, mærke til, at Annette så på ham; han holdt inde for også at se på hende, og følte sig slået af et nyt udtryk i hendes ansigt, som var aldeles forskelligt fra den blot passive yndighed, der i reglen karakteriserede det. Hun lagde sin lille hånd på hans, der nu var gennemsigtig tynd, og sagde: "Jeg begynder at blive rigtig klog; jeg har solgt nogle af bøgerne for at skaffe penge – doktoren sagde mig, hvor jeg skulle gøre det;

og jeg har set på butikkerne, hvor de sælger kapper og hatte og andre smukke ting, og alt det kan jeg lave og tjene flere penge til vort ophold. Og når De er rask nok til at stå op, vil vi gå ud og blive gift – skulle vi ikke det? Så *la petite*" (barnet var aldrig blevet kaldet andet), "skal kalde Dem papa – og så vil vi aldrig skilles."

Mr. Lyon skælvede. Denne sygdom – og måske også noget andet – havde fremkaldt en stor forandring hos Annette. Fjorten dage efter blev de gift. Dagen i forvejen havde han vovet at spørge hende, om hun følte nogen samvittighedsskrupler i anledning af sin religion, og om hun ville gå ind på at lade *la petite* døbe og opdrage som protestant. Hun rystede på hovedet og sagde med et ukunstlet udtryk:

"Nej; i Frankrig, i gamle dage, ville jeg have brudt mig om det; men alt er forandret. Jeg har aldrig holdt meget af religionen, men jeg vidste, at den var rigtig. Jeg holdt af blomsterne, ballerne, musikken og min smukke mand. Men alt det er borte. Der er ikke noget af min religion her i landet. Men den gode Gud må være her, for De er god; jeg overlader alt til Dem."

Det var klart, at Annette betragtede sit nuværende liv som en slags død for verden – en tilværelse på en fjern ø, hvor hun var blevet frelst fra skibbrud. Hun var i åndelig henseende for indolent, havde for lidt interesse til at gøre sig bekendt med nogen af øens hemmeligheder. Den forbigående energi, den mere levende bevidsthed og sympati, som var blevet vakt hos hende under mr. Lyons sygdom, var snart blevet afløst af den gamle ligegyldighed for alt undtagen hendes barn. Hun visnede hen som en plante i fremmed luft, og de tre år, hun endnu levede, var kun en langsom og mild død. Disse tre år var for mr.

Lyon et tidsrum af sådan selvfornægtelse og liv i en anden, som få mænd kender magen til. Forunderligt, at lidenskaben for denne kvinde, som han følte havde draget ham bort fra det rette i lige så høj grad, som om han havde brudt de højtideligste løfter – for kun det var ret i hans øjne, som han betragtede som det bedste og højeste – at lidenskaben for et væsen, som ikke havde et glimt af hans tanker, førte til en mere fuldstændig resignation, end han nogen sinde havde kendt i den tid, da han udelukkende gik op i sin præstelige virksomhed. Han var nu ikke genstand for nogen smiger, hverken fra sig selv eller fra verden; han vidste, at han var faldet, og at *hans* verden havde glemt eller rystede på hovedet ved erindringen om ham. Den eneste tilfredshed, han havde, var den, som hans kærlighed voldte ham – den bestod i utrætteligt arbejde, utrættelig tålmodighed, utrættelig opmærksomhed selv for de stumme tegn på følelse hos den skabning, som han ene brød sig om.

Adskillelsens dag kom, og han beholdt kun lille Esther som det eneste synlige tegn på hint fire års brud i hans liv. Et år efter trådte han igen ind i præstestanden, og levede med den yderste sparsommelighed, for at Esther kunne blive opdraget således, at hun i tilfælde af hans død selv kunne tjene sit brød. Det, at hun sandsynligvis ville have let ved at tilegne sig det franske sprog, bevægede ham til at sende hende i en fransk skole, hvilket ville give hende et særligt fortrin som lærerinde. Det var en protestantisk skole, og fransk protestantisme anbefalede sig ved, at den ingen prælater kendte. Det forudsattes, at Esther ikke ville antage nogen papistisk overtro, og det gjorde hun heller ikke; derimod fik hun, som vi har set, en hel del ikke-papistisk forfængelighed.

Mr. Lyons ry som prædikant og opofrende sjælesørger vendte tilbage, men da hans menighed begyndte at føle misfornøjelse over en vis slaphed, som den havde opdaget i hans anskuelser om grænserne for frelsen, som han i en prædiken havde antydet endog kunne udstrække sig til ubevidste modtagere af Nåden, havde han fundet det ønskeligt for syv år siden at forlade det præsteembede, han havde beklædt i ti år, og modtage kaldelse fra den mindre betydelige menighed i Malthouse Yard, Treby Magna.

Dette var Rufus Lyons historie, som på den tid i sin helhed ikke var bekendt for noget andet menneskeligt væsen end ham selv. Vi kan måske gætte, hvad det var for erindringer, der gjorde hans lære om frelsen mindre streng end den før havde været. Skønt død, levede hun endnu bestandig i hans hjerte.

7

Efterretningen om, at Transomernes rige arving var kommet tilbage og var blevet set i Treby, blev bragt til en anden, der havde mere grund til at interessere sig for den end pastor Rufus Lyon endnu var sig bevidst, at han havde. Denne omstændighed skyldtes det, at to dage efter en ekvipage med kusk og tjener i karmoisinrødt og drapfarvet liberi rullede gennem indkørselsporten til Transome Court. I den sad en rask, godmodigt udseende mand på tresindstyve år, hvis hænder hvilede på en knortestok, som han holdt mellem sine knæ, og en blåøjet, korpulent, midaldrende dame med smukke ansigtstræk – et bjerg af atlask, kniplinger og fint frank broderi. Det var ikke personer med noget særdeles bemærkelsesværdigt ydre, men i de fleste trebianeres øjne var de ganske enestående i deres art, og man anså det for rimeligt, at de var kendt allevegne. Havde man set ned på dem fra bukken på Sampsons postvogn, ville han have lettet på hatten og sagt: "Sir Maximus og hans frue – så De dem?", og ville have anset det for overflødigt at tilføje efternavnet.

"Vi vil uden tvivl finde hende meget opblæst," sagde lady Debarry. "Hun har så længe været i skygge."

"Ja, stakkel!" sagde sir Maximus. "En smuk dame var hun, da hun var ung. Jeg mindes det første bal her i grevskabet, som hun var på, og hvordan vi allesammen sloges om at komme til at danse med hende. Jeg har altid godt kunnet lide hende fra

den tid af – jeg har selv aldrig rigtigt villet tro på de skandaler, man fortalte om hende."

"Hvis vi skal stå på en fortrolig fod med hende," sagde lady Debarry, "så vil jeg ønske, at du vil undgå alle slige hentydninger, Maximus. Jeg vil nødig have, at Selina og Harriet skal høre dem."

"Min kære, jeg ville have glemt hele skandalen, hvis du ikke af og til mindede mig om den," svarede baronetten smilende og tog sin snusdåse frem.

"Disse pludselige lykkens omskiftelser er ofte farlige for en pirrelig konstitution," sagde lady Debarry, der lod som om hun ikke lagde mærke til sin mands stikpille. "Stakkels lady Alice Methurst fik en hjertesygdom på grund af en pludselig lykke – du husker nok, hendes onkels død. Hvis mr. Transome var klog, ville hun tage til London – nu har hun jo råd til det – og konsultere dr. Truncheon. Jeg antager, at han vil ordinere digitalis; jeg har tit præcist gættet, hvad lægen vil foreskrive. Men det har ganske vist altid været et af hendes svage punkter, at hun bildte sig ind, at hun forstod sig bedre på medicin end andre folk."

"Hun er såmænd en rask kone; tænk, hvor rank hun er, og hun rider som en pige på tyve år."

"Hun er så mager, at jeg gyser ved at se på det."

"Å hvad! hun er smækker og rask i sine bevægelser; man vurderer ikke damer i pundevis."

"Må vi ikke være fri for dine simpelheder."

Sir Maximus lo og fremviste sine smukke tænder, der gjorde hans latter meget klædelig. Vognen holdt, og de blev snart ført ind i mrs. Transomes dagligstue, hvor hun sad og syede på sit

kulørte broderi. Lidt broderen hver dag havde været et stadigt element i mrs. Transomes liv; denne beroligende beskæftigelse med at gøre sting for at frembringe noget, som hverken hun eller nogen anden havde brug for, var en tilflugt for mangen en fornem og ulykkelig dame.

Hun modtog mange varme lykønskninger og håndtryk med fuldkommen ro og fatning. Men hun blev blegere end sædvanlig, og hendes hænder var ganske kolde. Debarryerne vidste endnu ikke, hvilke politiske anskuelser Harold havde.

"Nå, vort heldige unge menneske er kommet hjem lige i rette øjeblik," sagde Maximus; "hvis han vil stille sig, kunne han og Philip gå i spand sammen og slå begge whiggerne."

"Det er virkelig en hel Forsynets styrelse, at han netop nu er kommet hjem," sagde lady Debarry. "Jeg har hele tiden tænkt, at der nok ville hænde noget, som forhindrede, at Philip fik sådan en mand som Peter Garstin til kollega."

"Jeg kalder min ven Harold et ungt menneske," sagde sir Maximus, "fordi jeg kun erindrer ham, som han var, da det portræt blev malet."

"Det er længe siden," sagde mrs. Transome. "Min søn er, som De kan tænke Dem, meget forandret."

Der hørtes en forvirret lyd af stemmer i biblioteket, mens denne samtale blev ført. Mrs. Transome lod, som om hun ikke hørte denne tummel, men hendes ansigt, som havde været så blegt, begyndte nu at blusse lidt.

"Ja naturligvis, i det ydre. Men han var en flink fyr – jeg har altid godt kunnet lide ham. Og hvis nogen havde spurgt mig, hvad jeg ville ønske til bedste for grevskabet, kunne jeg ikke have tænkt mig noget bedre end at have til nabo en ung

Transome, der vil tage virksom del i det offentlige liv. Transomerne og Debarryerne har i gamle dage altid været på den rette side sammen. Naturligvis vil han stille sig – det har han vel besluttet sig til?"

Hun slap for straks at svare på dette generende spørgsmål. Da de uartikulerede lyde inde i biblioteket tiltog i styrke, akkompagnerede af en gøen, og da man pludselig i den med en portiere dækkede døråbning så den gamle mr. Transome med en snor om livet, forestillende en meget tarvelig hest for en sortmanket lille dreng på tre år, der drev ham fremad med høje opmuntrende råb og nu og da et lille puf med en stok, som han havde svært ved at håndtere. Den gamle mand stod stille i døren med et mildt, usikkert smil, mens baronetten gik hen for at hilse på ham. Nimrod snusede til sin herres ben for at forvisse sig om, at han ikke var kommet til skade, og da den lille dreng opdagede, at der var noget nyt at se på, slap han snoren og gik hen foran selskabet, slæbende sin stok efter sig og holdende sig i sikker afstand, idet han fæstede sine store, sorte øjne på lady Debarry.

"Gud, hvad det er for en prægtig lille dreng, mrs. Transome! Det er da ikke muligt – er det muligt – at De har den lykke at være bedstemoder?"

"Ja, det er min søns lille dreng."

"Nej virkelig!" sagde lady Debarry virkelig forbavset. "Jeg har aldrig hørt Dem tale om hans giftermål. Han har altså bragt Dem en svigerdatter hjem med?"

"Nej," sagde mrs. Transome koldt, "hun er død."

"Å – ja så!" sagde lady Debarry i en tone, der var en komisk blanding af deltagelse, tilfredshed og tåget ubestemthed. "Hvor

det er mærkeligt – jeg mener, at vi ikke har hørt noget om mr. Harolds giftermål. Men han er en yndig lille fyr; kom hen til mig, du rundkindede kerub."

De sorte øjne vedblev som ved en slags fortryllelse at være fæstet på lady Debarrys ansigt, og hendes venlige opfordring forblev uænset.

Til sidst stak keruben sit hoved og sine læber frem, og råbte gentagne gange meget ivrigt: "*Nav-o-om!*" Det udtrykte øjensynlig i afkortet form hans mening om lady Debarry, og betød måske "ækel gammel kone", men hans tale var en fremstødt, læspende blanding af forskellige sprog, som det var noget dristigt af ville udtyde. Derpå vendte han sig om for at trække i den lille bologneserhund, som, da den var gammel og vranten, snappede efter ham.

"Lad være, Harry, Du må ikke gøre stakkels Puff fortræd – den bider dig bare," sagde mrs. Transome, idet hun bukkede sig ned for at befri sit gamle yndlingsdyr.

Hendes ord syntes at give Harry et vink, for han snappede straks i hendes arm med sine tænder og bed til at al magt. Heldigvis ydede kjoleærmet nogen beskyttelse, men smerten aftvang dog mrs. Transome et sagte skrig, og sir Maximus, som nu havde vendt sig om for igen at tage plads, rev den lille slyngel bort, hvorpå han løb sin vej og igen travede ind i biblioteket.

"Jeg er bange for, at De er blevet slemt bidt," sagde lady Debarry med oprigtig deltagelse. "Sikken en lille grobrian! De må se at få gjort noget ved Deres arm – jeg tror, De skal tage et omslag på – De må endelig ikke bryde Dem om mig."

"Å tak, det har ingenting at betyde," sagde mrs. Transome, idet hun skiftevis bed sig i læben og smilede; "det går snart over. Det er fornøjelsen ved at være bedste moder, som De ser. Barnet har fået et ondt øje til mig, men han har bragt Transome et helt nyt liv: de var straks legekammerater."

"Herregud!" sagde sir Maximus, "hvor det er løjerligt at tænke på, at Harold så længe har været familiefader. Jeg havde hele tiden troet, at han var ungkarl. Der ser man, hvad for en gammel fyr jeg er. Og hvem er han blevet gift med? Jeg håber, vi snart vil havde den fornøjelse at se mrs. Harold Transome."

Sir Maximus, der havde været beskæftiget med gamle mr. Transome, havde ikke hørt den de to kvinders samtale om dette emne.

"Hun lever ikke længere," tog lady Debarry ordet; "men nu, kære Maximus, må vi ikke længere forhindre mrs. Transome fra at passe sin arm. Hun har bestemt en del pine i den. Nej, De må endelig ikke holde os tilbage – vi ser Dem nok snart igen – De og mr. Harold ville måske komme og spise til middag hos os på torsdag – sig ja, sig blot ja. Maximus længes efter at se ham, og Philip kommer her til den tid."

"Ja, ja!" sagde sir Maximus, "han må endelig straks gøre Philips bekendtskab. Sig til ham, at Philip er en flink fyr – det gik ham så udmærket i Oxford. Deres søn må vælges sammen med ham for North Loamshire. De sagde jo, at han havde i sinde at stille sig?"

"Jeg skal skrive og lade Dem det vide, hvis Harold har lovet sig bort på torsdag, ellers vil det naturligvis være ham en fornøjelse," sagde mrs. Transome, der søgte at slippe bort fra spørgsmålet.

"Hvis ikke torsdag, så fredag – den allerførste dag, han kan."

De fremmede tog bort, og mrs. Transome var næsten glad over det smertefulde bid, der havde friet hende fra at blive udspurgt nærmere om Harolds politik. "Det er det sidste besøg, jeg får af dem," sagde hun til sig selv, da døren lukkede sig efter dem, og derpå ringede hun på Denner.

"Den stakkels kone er ikke lykkelig, Maximus," sagde lady Debarry, da de kørte bort. "Der er noget ved hendes søn, som ærgrer hende. Jeg håber dog, at der ikke er noget ubehageligt ved hans karakter. Enten har han holdt sit giftermål skjult for hende, eller også skammer hun sig over det. Han er nu mindst fireogtredive år. Efter at have levet så længe i Orienten kan han gerne være blevet en person, som man ikke ville bryde sig om at stå på en fortrolig fod med; og den pokkers dreng – han ser ikke ud til at have haft nogen ordentlig dame til moder."

"Å, snak, min ven," sagde sir Maximus, "damer tænker så meget på den slags småting. I landets nærværende tilstand er det vor pligt blot at se på en mands stilling og politik. Philip og min broder er begge to af den mening, og jeg tror, de så godt som nogen ved, hvad der er rigtigt. Vi er forpligtet til at betragte enhver mand af vort parti som et redskab i statens tjeneste, og at arbejde sammen. Transomerne har altid været en god tory-familie, men i de senere år har den været som et nul. Det er en åbenbar vinding for grevskabet, at den unge mand er kommet hjem med en formue, så at han kan give familien et hoved og en stilling, og hos Philip vil han komme i de rette hænder – naturligvis trænger han til nogen vejledning, når han har været borte fra landet så længe. Vi har ikke at spørge om andet end om en mand er tory, og vil virke for landets bedste –

det er kort og godt hele sagen. Og jeg beder dig, min ven, at lade, al denne sladder fare, og som en forstandig og dygtig dame bestræbe dig for at bringe de rette folk sammen."

Ved disse ord hostede sir Maximus, tog sin snusdåse frem og slog et slag på den; han havde holdt en alvorlig ægteskabelig tale, en anstrengelse, som han sjældent lod sig drive til ved noget mindre end en samvittighedssag. Og dette omrids af hele en torys pligt *var* en samvittighedssag for ham, skønt *Duffield Watchman* udtrykkelig havde hentydet til sir Maximus Debarry blandt andre ved at stemple toryernes samvirken som bevidst egennytte og tankeløs umoralitet, som imidlertid ville blive slået ved samvirken af alle sandhedens og frihedens venner, som – det stolede *The Watchman* på – ville glemme al ikke-politisk meningsforskel for at sætte repræsentanter igennem, der forpligtede sig til at støtte den nuværende regering.

"Jeg er overbevist om, Maximus," svarede lady Debarry, "at du ikke kan have fundet noget stødende i min opførsel imod mrs. Transome."

"Nej, min ven; men jeg siger det blot for at advare dig. Bryd dig aldrig om, hvad der er foregået i Smyrna, eller om Transome har lyst til at sidde med hælene oppe under sig. Vi kan sagtens lukke øjnene for nogle enkelte ting for den offentlige interesses skyld, når den almægtige Gud gør det, og hvis han ikke gjorde det, ved jeg ikke, hvad der ville være blevet af landet – regeringen kunne aldrig have bestået, og mangen en god kamp ville være blevet tabt. Det er en praktisk og fornuftig filosofi."

Den gode sir Maximus hostede igen dybt og bankede på sin snusdåse, idet han i sit stille sind bemærkede, at hvis han ikke

havde været sådan en doven fyr, kunne han have gjort lige så god en figur som sin søn Philip.

Men i dette øjeblik kom vognen, der rullede ad en omvej hen ad Treby Magna til, forbi en vel klædt mand, der tog sin hat af for sir Maximus og råbte til kusken, at han skulle holde.

"Undskyld, sir Maximus," sagde personen, der blev stående med hatten i hånden ved vogndøren, "men jeg har netop hørt noget af vigtighed i Treby, som jeg antog, De gerne ville have at vide så snart som muligt."

"Ah! Hvad er det – noget om Garstin eller Clement?" sagde sir Maximus, da han så manden trække en plakat op af lommen.

"Nej, jeg er bange for, at De vil finde det værre. En ny radikal kandidat. Jeg har fået denne ved et fif fra trykkerdrengen. De er ikke slået op endnu."

"En radikal!" sagde sir Maximus i en vantro og hånlig tone, idet han tog den sammenfoldede plakat. "Hvad er det for en tosse? – Han vil ingen udsigt have."

"Folk siger, at han er rigere end Garstin."

"Harold Transome!" råbte sir Maximus, da han læste navnet med bogstaver af tre tommers højde. "Jeg tror det ikke – det er en spøg – det er en vittighed; vi – vi har lige været der henne. Ved De noget mere? Så tal dog – tal! Kom ikke med Deres historie som en fordømt markskriger, der bestræber sig for, at folk skal stå og måbe."

"Maximus, for Guds skyld, bliv dog ikke så heftig," sagde lady Debarry.

"Jeg er bange for, at der ikke er nogen tvivl om det, sir," sagde Christian. "Efter at have fået plakaten mødte jeg mr. Labrons fuldmægtig, og han sagde, at han lige havde fået hele historien

af Jermyns fuldmægtig. Ram Inn er allerede lejet, og man er i færd med at danne en komité. Han siger, at Jermyn, når han har lyst, kan sætte dampen op som et lokomotiv, skønt han holder sådanne vidtløftige taler."

"Pokker tage Jermyn, den tvetungede slyngel! Sig til Mitchell, at han skal køre til. Det kan ikke nytte at holde her og sladre. Spring op på bukken og følg hjem med os. Jeg kan måske få brug for Dem."

"Der ser du, at jeg havde ret, Maximus," sagde baronettens kone; "jeg havde en instinktmæssig følelse af, at vi ville finde, at det var en ubehagelig person."

"Sladder! Havde du haft sådanne fine instinkter, hvorfor lod du os så tage til Transome Court og gøre os til nar?"

"Ville du have hørt efter mig? Men naturligvis vil du nu ikke have, at han skal spise hos dig?"

"Spise hos mig? Nej, det ønsker jeg rigtignok ikke. Nu ser jeg grant, hvorledes det forholder sig. Han er blevet et rent uhyre blandt muhamedanerne – han har hverken religion eller moral tilbage. Han kan ikke have noget begreb om engelsk politik. Uden at vide af det, vil han i bund og grund spolere sin egen stilling som godsejer. Han vil imidlertid ikke blive valgt – han vil kaste sine penge bort til ingen nytte."

"Jeg er bange for, at han er en meget dårlig person," sagde lady Debarry. "Vi ved ikke, hvorfor hans moder så ud til at være så bedrøvet. Hun har vist adskilligt at spekulere på, stakkel."

"Det er forbistret kedeligt, at vi ikke traf Christian på vejen derhen i stedet for på vejen hjem; men det er altid bedre nu end senere. Han er en ualmindelig snild og brugbar fyr, denne Philips faktotum. Jeg ville ønske, at Philip ville tage min tjener

og overlade mig Christian. Jeg ville gøre ham til hushovmester; han kunne måske nok få regningerne bragt lidt ned."

Sir Maximus ville dog måske ikke have været så sangvinsk med hensyn til Christians økonomiske dyder, hvis han havde set denne herre samme aften slå sig løs blandt familiens andre udmærkede undergivne og de øvrige gæster i hovmesterens værelse. Men en mand af sir Maximus' rang er som hine antediluvianske dyr, som verdensordenen fordømte til at bære på en så vældig krop, at de virkelig ikke kunne have øje med alt, hvad der hørte med til den, og ikke havde noget begreb om deres egne haler; deres parasitter havde det uden tvivl gemytligt og levede særdeles godt, mens den højbårne tykhud selv var temmelig ilde tilpas. Målt fra salonen i forhuset til det længst bortliggende skur var Treby Manor så stor som en tålelig landsby, og der blev ganske sikkert hver aften brændt flere lys, drukket mere vin, spiritus og øl, ødet mere og begået flere dårskaber end i adskillige store landsbyer. Der var stor svir i hovmesterens værelse, mindre svir i den skotske ladefogeds værelse; whistparti, elegante toiletter og koketteren i husholderskens værelse, og det samme til billigere pris i borgestuen; en udsøgt olympisk fest hos kokkepigen, der var en meget mere storagtig person end Hendes Nåde, og gik med guld og juveler for et uhyre kvantum nyretælle; en hasardspillende gruppe i stalden, mens kusken, måske den uskyldigste af det hele personale, nød sit glas i majestætisk ensomhed ved kaminen i seletøjskammeret. For sir Maximus var, som alle sagde, en gentleman af den rette art, nedlod sig ikke til lurvet kiggen efter, hilste på sine øverste tjenere med et "God aften, mine herrer", når han mødte dem i parken, og

brummede kun ganske småt, når han så regnskaberne igennem, villig til at finde sig i en og anden personlig ulempe for at opretholde landets institutioner, bevare den nedarvede organisation af hans hus, og gøre pligt i den antediluvianske livsstilling, det havde behaget Forsynet at anvise ham plads i.

Brændpunktet for glansen og herligheden på Treby Manor hin aften var på ingen måde spisestuen, hvor sir Maximus nippede til sin portvin i en nedtrykt stemning, mens han med sin broder, den velærværdige pastor Augustus Debarry, drøftede den sørgelige kendsgerning, at et af de ældste navne i grevskabet ville være på den forkerte side – ej heller i salonen, hvor miss Debarry og miss Selina, stille elegante i deres dragt og væsen, var i jævnt kedsommeligt humør, efter at de var blevet færdige med Bulwers *Eugene Aram* og nu havde måttet ty til det sidste store prosaarbejde af Southey, mens deres moder sov lidt på sofaen.

Nej, midtpunktet for den ivrige konversation og morskaben var hovmesterens værelse, hvor mr. Heales, hushovmester og overkældermester, en mand, der var særdeles omhyggelig med sine støvler, sine manchetter, sine bakkenbarter og andre gentleman-attributter, uddelte cigarer, cognac og whisky til forskellige kolleger og gæster, der med den frihed i gisninger, som er en af det britiske folks ukrænkelige rettigheder, drøftede den sandsynlige størrelse af Harold Transomes formue, med hensyn til hvilken rygtet allerede havde haft travlt længe nok til at vise sin uhyre forstørrende magt.

Hovedpersonen i denne scene var utvivlsomt mr. Christian, skønt han hidtil havde forholdt sig temmelig rolig; men han optog med megen elegance to stole – han holdt sin cigar og

fremviste en prægtig signetring med en så klædelig nonchalance, og hans grå hår var arrangeret så smagfuld, at erfarne øjne straks ville have set, at selv den store Scales var nummer to her.

"Ja," sagde mr. Crowder, en gammel, respektabel forpagter, der rigtignok var meget tilbage med sin forpagtningsafgift, og som hyppigt nedlod sig til at drikke et glas i hovmesterens værelse for at få sig en passiar, "ja, det er mageløst, så hurtigt de får penge der ude i Østerland. Ja," vedblev han med et betænksomt blik på mr. Scales, "denne Transome har måske tjent sådant noget som en hundrede tusinde pund."

"Hundrede tusinde, min bedste! Blæse være med Deres hundrede tusinde!" sagde mr. Scales med en foragt, som det var meget hårdt for en beskeden mand at finde sig i.

"Nuvel," sagde mr. Crowder forknyt, mens den alvidende kældermester blæste røgen fra sin cigar og stirrede på ham, "det er måske ikke så meget."

"Ikke så meget! Jeg siger Dem, at hundrede tusinde pund er en bagatel."

"Jeg ved nok, at det er en stor sum," sagde mr. Crowder undskyldende.

Man brast i en almindelig latter. Alle de andre var mere civiliserede end mr. Crowder.

"Bagatel er et fransk ord, der betyder en ubetydelighed, min ven," sagde mr. Christian. "De må ikke være så frygtelig fin i Deres tale, Scales. Jeg vil snart selv have ondt ved at forstå Dem."

"Jo, der skulle vi have det," sagde overgartneren, som altid var parat til at udtale sin beundring; "jeg gad nok høre den ting, De

ikke forstår, Christian."

"Han forstår rigtignok at gøre nar," sagde mr. Scales lidt irriteret.

"Lad nu være at være spydig. Jeg skal ringe efter citroner og lave noget punch. Det er det rette middel til at bringe folk til at forstå fremmede tungemål," sagde mr. Christian, idet han fo'r op og gav Scales et slag på skulderen, idet han gik forbi ham.

"Hvad jeg mener, mr. Crowder, er følgende." Her holdt mr. Scales inde for at tage et par drag af sin cigar, trække sin vest ned på gentlemanfacon og drikke en slurk. Han plejede på denne måde at give sine tilhørere tid til at betænke sig.

"Tal bare engelsk; jeg har ikke noget imod at blive belært," sagde den skikkelige Crowder.

"Hvad jeg mener, er det, at i en stor forretning omsætter en mand sin kapital næsten lige så hurtigt, som han kan vende sig. Jo, jeg ved nogen besked med den slags ting, hvad, Brent?"

"Ja, det gør De – der er ikke mange, som forstår det bedre," sagde gartneren, til hvem appellen var rettet.

"Det er ikke, fordi jeg selv har haft noget at gøre med handelsfamilier. Jeg er af den beskaffenhed, at der også er andre ting end pengefordel, som interesserer mig. Men jeg tør ikke påstå, at jeg ikke godt har kendt personer, der har været mindre nette, end jeg selv er, og efter det, jeg ved, skulle det ikke undre mig om Transome havde en fem hundrede tusinde pund. De kan stole på, at folk som skal have deres penge af jorden, bruger lige så lang tid til at skrabe fem pund sammen som handelsmænd bruger til at forvandle fem pund til hundrede."

"Det er alligevel en slem ting," sagde mr. Crowder tankefuldt. "Men det er det samme," vedblev han, idet han trak sig tilbage fra det vanskelige terræn, "enten det nu er handel eller ej, så har Transomes i mange år været fattige nok. Jeg har en broder, som er forpagter på deres gods – så jeg må da vide lidt besked med det."

"De har slet ikke holdt noget hus," sagde mr. Scales hånligt. "De har endog lejet deres køkkenhave ud. Det var nok den ældste søns spil, som var skyld i det. Jeg har set sådan noget. En mand, der altid har levet i familier af højeste rang, må nok vide en lille kende besked med slige sager."

"Ja, men det var ikke spillet, som gjorde den første ulykke," sagde mr. Crowder med et let smil, for han følte, at det nu var hans tur til at være overlegen. "Folk, der ikke har opholdt sig her ret længe, ved ikke, hvad der foregik her på egnen for en tyve-tredive år siden. Jeg er selv halvhundrede år, og min fader havde allerede en forpagtning fra sir Maximus' fader. Men hvis nogen fra London kan fortælle mig mere, end jeg ved, om denne egn, så vil jeg gerne høre på det."

"Hvad var det da, når det ikke var spil?" sagde Scales lidt utålmodig. "*Jeg* vil ikke påstå, at jeg ved det."

"Det var processer – processer – det var det. Skønt, det er ikke for det, Transomes vandt altid."

"Og tabte altid," bemærkede Scales der altid havde et ord på rede hånd. "Jo, vi ved nok alle sammen, hvad processer vil sige."

"Den allersidste proces var der mest snak om," vedblev Crowder, "men den blev ikke ført her. Folk sagde, at der blev gjort megen falsk ed. En ung mand påstod, at han var den rette arving – lad mig se – jeg husker ikke rigtig navnene – han

havde to. *Han* gjorde ed på, at han var én mand, og *de* gjorde ed på, at han var en anden. Imidlertid vandt prokurator Jermyn sagen – folk siger, at han ville vinde over den slemme selv – og den unge fyr viste sig at være en gavtyv. Tøv lidt – han hed Scaddon – Henry Scaddon."

Christian tabte citronen ud af hånden ned i punchebollen med et plask, så at noget af nektaren sprøjtede op i ansigterne på selskabet.

"Halløj! Sikken klodrian jeg er!" sagde han og så ud, som om han var helt ærgerlig over denne usædvanlige kejtethed af ham. "Bliv bare ved med Deres fortælling, mr. Crowder – en gavtyv ved navn Harry Scaddon."

"Ja, det er det hele," sagde mr. Crowder. "Man så aldrig mere til ham. Der taltes dengang meget om det – jeg hørte det tit; og min fader rystede gerne på hovedet, når der var tale om denne mrs. Transome, og sagde, at hun engang havde spillet højt spil. Men herregud! det var før slaget ved Waterloo, og jeg duer ikke til at fortælle; jeg kan heller ikke indse, at det er til stor nytte – men hvis nogen kan sige mig et godt middel imod fårepesten, så skal han have tak."

Med disse ord gav mr. Crowder sig igen til i tavshed at ryge på sin cigar, lidt ærgerlig over, at den viden, han var blevet forløst med, var kommet til verden som noget temmelig formløst og ubetydeligt.

"Nå, hvad der er forbi, bør være forbi; der er hemmeligheder i de fleste gode familier," sagde mr. Scales blinkende, "og nu, da denne unge Transome kommer tilbage en formue til at holde hus for og arrangere det hele på en sømmelig ug gentlemanmæssig måde, ville det alt sammen have været i

orden, når han blot ikke havde været sådan en gal radikal. Men nu er han færdig. Jeg hørte sir Maximus sige ved bordet, at han ville blive ekskommuniceret, og det, mener jeg, er et meget stærkt ord."

"Hvad betyder det, Scales?" sagde Christian, der holdt meget af at pine folk.

"Ja, hvad betyder det?" spurgte mr. Crowder ivrigt, opmuntret ved at høre, at selv Christian var uvidende om det.

"Ja, det er et lovudtryk – sådan en figurlig talemåde – der betyder, at en radikal ikke er nogen gentleman."

"Det kan måske til dels forklares af, at han har fået sine penge så hurtigt og i fremmede lande," sagde mr. Crowder tøvende. "Det er rimeligt nok, at han er imod jordbesiddelsen og landet her – hvad, Sircome?"

Sircome var en udmærket møller, der gjorde betydelige omsætninger på herregården og vurderede mr. Scales' fortjenester ved at give ham gode procenter, når årsopgørelsen fandt sted. Det var en særdeles hæderlig handelsmand, men han bøjede sig i denne og andre sager for sit fædrelands institutioner; for store huse må, som han bemærkede, have store kældermestre. Han svarede sin ven Crowder med fyndig korthed.

"Jeg siger ingenting. Af megen tale kommer fortrydelse. Der er agerbruget, og der er handelen – jeg holder med dem begge. Jeg svømmer med strømmen."

"Halløj, mr. Sircome! det er en radikal grundsætning," sagde Christian, der vidste, at mr. Sircomes sidste sætning var hans yndlingsformel. "Jeg vil råde Dem til at opgive det, ellers vil det skade kvaliteten af Deres mel."

"En radikal grundsætning!" sagde mr. Sircome i en vred og forbavset tone. "Det gad jeg nok høre Dem bevise. Den er i alt fald lige så gammel som min bedstefader."

"Jeg skal bevise det på et minut," sagde den glattungede Christian. "Reform kommer efter flertallets vilje – det vil sige pøbelens, forstår De, og landets hæderlige og forstandige mænd, som er i mindretal, er bange for, at det skal gå for rask med reformer. Altså må strømmen løbe hen imod reformvæsen og radikalisme, og hvis De svømmer med den, mr. Sircome, så er De en reformven og radikal, og Deres mel er da dårligt og undervægtigt, og når det bliver prøvet af Scales, vil det befindes mangelfuldt."

Forsamlingen brast i en skraldende latter. Dette ordspil imellem navnet Scales og *scales*, vægtskål, morede kosteligt alle undtagen mølleren og kældermesteren. Den sidste trak sin vest ned og dampede og gloede på en temmelig irriteret måde. Mr. Christians vid forekom ham i almindelighed at være en temmelig tarvelig art ordkløveri.

"De klarer rigtignok brillant for Dem, Christian," sagde gartneren. "jeg tror, De kan, hvad det skal være."

"Den kompliment kan man også give den Slemme," sagde mr. Sircome, der var ærgerlig over, at han havde mistet sin formel.

"Ja vel," sagde mr. Scales, "jeg er selv ingen tosse og kunne godt svare på et angreb, hvis jeg havde lyst, men jeg ville nødigt have, at det skulle siges om mig, at jeg kunne, hvad det skulle være. Jeg holder nok af en smule principper."

"Ja, naturligvis," sagde Christian, idet han øste punchen op. "Hvad ville retfærdigheden være uden vægtskål."

Latteren var ikke fuldt så højrøstet som før. en sådan overordentlig vittighed var virkelig lidt satanisk.

"En spøg er en spøg mellem gentlemen," sagde kældermesteren, der nu blev forbitret for alvor; "jeg tror, man har taget sig friheder nok med mit navn. Men siden vi taler om navne, så har jeg før hørt tale om en person, der kaldte sig Christian, men var alt andet end kristelig."

"Nej holdt, det er mere end en spøg," sagde doktorens medhjælper, en kraftig mand der nok holdt af at få sig et glas på herregården. "Lad være med det, Scales."

"Ja, det er vistnok mere end en spøg. Jeg er ikke sådan en harlekin, at jeg ikke skulle komme med andet end spøg. Det overlader jeg til andre 'kristne', der kan gøre, hvad det skal være, og har været alle vegne – på galejerne med, så vidt jeg ved, og som kommer, ingen ved hvorfra, og forsøger at snige sig ind i gentlemens fortrolighed til skade for folk, som er bedre end de."

Det var åbenbart, at mr. Scales kunne sige mere, hvis han ville, og selskabet var i spændt forventning. Der stak noget bagved, som det var værd at vide, og hvad man så, var også nok værd at se. Under det almindelige forfald af andre skønne britiske kamp-idrætter var en strid mellem et par gentlemen så meget mere opmuntrende, og skønt ingen selv ville have haft lyst til at gå løs på Scales, var der på den anden side ingen, som ville have noget imod at se ham sat til vægs. Men den forbavsende Christian var ganske rolig. Han havde taget sit lommetørklæde frem og gned sig omhyggeligt om munden. Efter en lille pause sagde han ganske koldblodigt:

"Jeg har ikke i sinde at skændes med Dem, Scales. Tale af den art er ikke gavnlig for nogen af os. Det gør Dem helt purpurrød

i ansigtet – De er jo apoplektisk – og det spolerer godt selskab. Det er bedre at fortælle nogle løgne om mig bag min ryg – det gør Dem mindre varm og gør mig mere skade. Jeg vil give Dem lejlighed til det, mens jeg går ind og får et parti whist med damerne."

Da døren lukkede sig efter den mistænkelige mr. Christian, var mr. Scales så betuttet, at han ikke kunne tale, og alle var noget forlegne.

"Det er en mærkelig fyr," sagde mr. Crowder sagte til sin nabo, gartneren; "mr. Philip har nok fået fat på ham i udlandet, ikke sandt?"

"Han rejste som kurer," sagde gartneren. "Han har set sig meget om, og jeg tror, efter hvad jeg har kunnet komme under vejr med – for han har sommetider udtalt sig temmelig åbent til mig – at der har været en tid, da han var i en sådan livsstilling, at han havde en duel."

"Å, det er det, der gør ham så koldblodig," sagde mr. Crowder.

"Han er, hvad jeg kalder en storsnudet fyr," sagde mr. Sircome, ligeledes *sotto voce*, til sin nabo, mr. Filmore, lægeassistenten. "Han snakker Fanden et øre af, og har altid lommen fuld af eksempler, som jeg slet ikke synes om."

"Jeg ved bare, at han er en mageløs karl i kortspil," sagde mr. Filmore, hvis bakkenbarter og brystnål hævede sig over gennemsnitsmængden af disse prydelser. "Jeg ville ønske, at jeg kunne spille ecarté, således som han kan; det er en fornøjelse at se på ham; han kan få en mand til at gå helt fra koncepterne, og på et øjeblik kan han tømme hans lommer."

"Det taler ikke til hans ros," sagde mr. Sircome.

Samtalen var på denne måde gået over til at føres mellem to og to, og aftenens lystighed var forbi. Ikke desto mindre blev punchen drukket, udgiftssiden af gårdens regnskab fik den tilbørlige forøgelse, og trods tidens omdannende ånd holdtes sir Maximus Debarrys hus fremdeles på sund, nedarvet britisk vis.

8

Det snaksomme Rygte, der i kunsten fremstilles som en ungdommelig, bevinget skønhed med flagrende klæder, der svæver over menneskers hoved og hvisker nyheder, som sætter verden i bevægelse gennem en yndefuldt krummet trompet, er i virkeligheden en meget gammel pige, der sidder med sit enfoldige, rynkede ansigt ved kaminen og ikke gør andet end at pibe en forkert gisning eller en dårlig historie i øret på en med-sladderhank; hele resten af det Fama tilskrevne arbejde udføres ved den sædvanlige virksomhed af de lidenskaber, imod hvis magt mennesker beder i de i foreskrevne kirkebønner, og ved hjælp af et rigeligt kvantum dumhed, imod hvilken vi endnu ikke har haft nogen autoriseret form af bøn.

Da mr. Scales' stærke trang til at give en interessant figur i samtalen i forbindelse med hans meget ringe trang til andre præmisser end hans formentlige dybe almindelige indsigt og sandsynlige ufejlbarhed bragte ham til at nævne fem hundrede tusinde pund som det mindste, der kunne være tale om, når man ville udtale et skøn over den formue, Harold Transome havde erhvervet ved handelen, var det ikke rimeligt at give den stakkels gamle jomfru Fama skyld for det, idet hun kun havde fortalt Scales, at formuen var betydelig. Og ligeledes, da den lille mr. Sircome fik lejlighed til i Treby at nævne de fem hundrede tusinde pund som en kendsgerning, som folk syntes temmelig sikre på, skyldtes denne udvidelse af kældermesteren til "folk" helt og holdent mr. Sircomes sædvanlige forkærlighed

for ord, som man ikke kunne gribe fat i, og som ikke kunne give andre noget tag i ham. På denne simple måde blev rygtet om Harold Transomes formue udbredt og forstørret, og føjede megen glans til hans meninger i liberales øjne, samtidig med, at det tvang selv mænd af det modsatte parti til at indrømme, at det gjorde ham yderligere skikket til at blive valgt som medlem for North Loamshire. En ædruelig engelsk tænker gjorde engang den bemærkning, at formue var ballast, og da man først havde indset rigtigheden at denne lignelse, var konsekvensen den, at en mand ikke egnede sig til at befare politikkens hav uden en god slump af denne ballast, og at, ret beset, alt, hvad der forøgede valgudgifterne, for så vidt som det faktisk også forøgede formue-kvalifikationen, var et usigeligt gode for landet.

Imidlertid begyndte den formue, der stadig blev større i vælgernes fantasi, at skrumpe lidt ind i sin egen ejers indbildning. Den var næppe mere end halvandet hundrede tusinde, og ikke blot var der svære panteforskrivninger at betale, men der hørte også en stor kapital til at reparere forpagtergårdenes bygninger på hele godset, udføre omfattende dræningsarbejder og gøre nye forpagtere forskellige indrømmelser for at fjerne vanskeligheden ved på ny at bortforpagte gårdene i en for landbruget trykket tid. De nuværende forpagtere var folk, der havde gjort deres yderste for at få forpagtningerne efter deres forældre, men som ligesom de hvert år var blevet fattigere ved at sidde på gårde, som også med hvert år blev ringere, hvor den største stigning var i restancen med forpagtningsafgiften, og hvor godsherren med en bulet hat og corduroysklæder så ynkelig vindtør og ulykkelig

ud ved siden af fattiglemmet, som viste den overlegne assimilationsevne, der ofte er iagttaget at følge med bespisning på offentlig bekostning. Mr. Goffe på Kaningården havde aldrig fået forklaret, at efter den rette økonomiske teori måtte en gård absolut opgives, når den ikke gav et overskud, som svarede til den almindelige rente, og af mangel på kundskab om det absolut rigtige, ikke af nogen titanisk oppositionsånd, blev han derfor hængende ved gården. Han sagde tit om sig selv, idet han melankolsk tørrede sig med ærmet over panden, at han "ikke vidste, hvad vej han skulle vende sig", og han ville have været i endnu større forlegenhed, hvis han havde forladt Kaningården med en vogn fuld af bohave og husgeråd, en bunke recepter, en kone med fem børn og en trist hyrdehund.

Det varede ikke længe, inden Harold Transome havde opdaget denne tingenes tilstand, og ydermere havde set, at skoven også var blevet ødelagt, undtagen lige omkring selve herregården. Der var blevet skovet aldeles hensynsløst og var ikke blevet plantet nok i stedet. Han havde endnu ikke fået helt gennemset de forskellige regnskaber, som var ført af hans moder, Jermyn og ladefogden Banks; men hvad der var blevet af de store summer, der var kommet ind for tømmer og brænde, var for ham en mistænksom gåde. Han lagde mærke til, at den gård, Jermyn havde forpagtet, var i udmærket orden, at der var anvendt en hel del på bygningerne, og at afgiften havde henstået ubetalt. Mrs. Transome havde lejlighedsvis sagt, at Jermyn havde fået nogle af pantebrevene transporteret til sig, og at hans forpagtningsafgift var likvideret med et tilsvarende rentebeløb.

Harold havde kun på sin flotte, men bestemte måde sagt: "Pokker tage Jermyn! Det forekommer mig, at hvis Durfey ikke var død og havde givet plads for mig, ville Jermyn til sidst være kommet til at bo her, og du var kommet til at leve i portnerboligen og lukke porten op for ham. Men jeg skal betale ham – pantebreve og det hele – ved lejlighed. Jeg vil ikke skylde ham noget – ikke engang en forbandelse."

Mrs. Transome sagde ikke mere. Harold brød sig ikke om at drøfte sagen mere udførligt med sin moder. Den kendsgerning, at hun havde taget aktiv del i godsets bestyrelse – stadig var redet rundt, havde givet sig al med regnskabsvæsen, havde været forvalter for de ledige forpagtergårde og dog havde ladet alt gå forkert – betragtedes af ham kun som et nyt vidnesbyrd om, at fruentimmeres forsøg på at udføre mandlige forretninger i reglen mislykkes. Han ville ikke sige mere for ikke at ærgre hende; han var blot bestemt på så roligt som muligt at give hende at forstå, at hun gjorde bedst i at høre op med at blande sig i noget som helst.

Mrs. Transome forstod dette, og det var meget lidt, hun vovede at sige om forretninger, skønt vrede og stolthed førte en hård kamp med en i virkeligheden overdreven frygt. Hvad de gamle forpagtere angik, bemærkede hun blot, da hun hørte Harold tale om deres ulykkelige stilling, at "så bebyrdet som godset var, kunne man bedre tåle det årlige tab ved restancer end de pengeudlæg og ofre, som var nødvendige, når man ville bortforpagte gårdene på ny".

"Jeg kan virkelig meget godt regne, Harold," endte hun med et anstrøg af bitterhed. "Det forekommer en uden tvivl let at give sig af med forpagtere og deres affærer, når man kun ser

dem omtalt på tryk; men det er ikke fuldt så let, når man lever iblandt dem. Du behøver blot at betragte sir Maximus' gods; der vil du se meget af samme slags. Det har været forfærdelige tider, og gamle familier sætter pris på at beholde deres gamle forpagtere. Men det er vel sagtens ensidige toryprincipper."

"Det er en løjerlig hakkemad, hvis det er toryprincipper, kære moder. Imidlertid ville jeg ønske, at du havde haft tre gamle forpagtere til, for så ville jeg have haft tre vælgere flere à halvtreds pund. Og når det kniber, kan en enkelt person gøre udslaget. Men," tilføjede Harold smilende, idet han rakte hende et nøgle uldgarn, som var trillet på gulvet, "en dame bør ganske vist være tory og smuk og graciøs ligesom du. Jeg ville ikke kunne udstå den dame, der adopterede mine meninger og forsvarede dem. Jeg er østerlænder i så henseende, ved du nok. Hør, moder, skulle vi lade dette værelse montere i rosenrødt? Jeg synes, det passer så godt til dit smukke grå hår."

Harold fandt det ganske naturligt, at hans moder under familiens trykkede pengeforhold havde stået i en slags afhængighedsforhold til Jermyn. Det var almindeligt, at damer og alle andre svage gemytter bildte sig ind, at det, de havde været vant til, ikke lod sig forandre, og enhver strid med en mand, der styrede deres anliggender, var selvfølgelig en højst ubehagelig ting. Han gik selv meget forsigtigt til værks, og ville helst ikke engang vide for nøje besked for øjeblikket, for at ikke en vis personlig antipati, som han var sig bevidst, at han følte mod Jermyn, og en nu og da indtrædende tilbøjelighed til at blive hidsig, skulle vinde overhånd over en rolig og forstandig beslutning om ikke at strides med manden, så længe han havde brug for ham. Harold ville have ærgret sig gyseligt, hvis han selv

havde bidraget til at bringe sine planer til at strande. Og hans vigtigste plan var nu at blive valgt til Parlamentet, at spille en rolle der som liberalt medlem og i alle henseender at blive en indflydelsesrig person i North Loamshire.

Hvorledes Harold Transome imod alle sin families traditioner var blevet liberal, var noget, som han ikke selv brød sig om at komme på det rene med. Bladene påtog sig imidlertid at forklare det. *North Loamshire Herald* var med en sorg og harme, det var overbevist om deltes af alle personer, der besjæledes af ægte britisk følelse, vidne til dette frafald af arvingen til et familienavn, som i gamle dage havde været inderlig knyttet til de rette grundsætninger og til håndhævelsen af vor forfatning i kirke og stat, og så deri et nyt bevis på, at mænd, der havde tilbragt en større del af deres liv udenfor vort kære fædrelands grænser, ikke blot fik en slaphed i følelsen for protestantismen, ja for selve religionen – en fritænkerisk retning, der ikke var væsentlig forskellig fra ateisme – men også en letsindighed, der forledte dem til at rokke ved de institutioner, ved hvilke Storbritannien ene havde vundet sin overlegne stilling blandt folkene. Slige mænd, der var besmittede med udenlandske vaner, berusede af forfængelighed, gribende efter en flygtig magt ved at smigre for mængden, som var uden menneskefrygt, fordi de ikke kendte til gudsfrygt, og liberale, fordi de var engelske, var rede til at rive den ene sten ned efter den anden af den store nationale bygning, indtil den vaklede og faldt. – På den anden side så *Duffield Watchman* i dette mærkelige eksempel på selvbefrielse fra fordommens net en afgørende borgen for åndelig overlegenhed i forbindelse med et ædelt hjertelag for

menneskets rettigheder som menneske, der ved en frivillig kraftanstrengelse havde sprængt og afkastet den nedarvede partiskheds og klasseinteresses snærende og udslidte bånd.

Men disse hæderlige ledere af den offentlige mening argumenterede fra et mere abstrakt synspunkt, end selv den foreliggende sag berettigede til. Harold Transome var hverken den ryggesløse kosmopolit, som torybladet *Herald* havde skildret med så stærke farver, eller den åndens kæmpe, som *Watchman*'s fantasi havde afmalet. For tyve år siden havde han været en livsglad, virkelysten, godmodig fyr med skarpe øjne og en god forstand; han glædede sig ved ethvert held og enhver triumf, men han sigtede ikke efter umulige triumfer og blev ikke tvær og gnaven, fordi de var umulige. Han spillede de spil, han duede til, og vandt i reglen; alle andre spil lod han være og anså dem for lidet værd. Hjemme og i Eton havde han været side om side med sin dumme ældre broder Durfey, som han foragtede, og han begyndte meget tidligt at tænke på, at siden denne kedsommelige person var ældre end han, måtte han være sin egen lykkes smed. Det var en kedelig ting, og i det hele forekom verden ham temmelig dårligt ordnet, navnlig i Eton, hvor der var mange grunde til, at Harold ikke spillede nogen stor rolle. Han var ikke bedrøvet over, at der manglede penge til at sende ham til Oxford; han indså ikke, at Oxford var til nogen nytte; han havde i sit korte liv været omgivet af mange ting, hvis nytte han ikke klart havde kunnet se, og han var ikke tilbøjelig til at anerkende betydningen af noget gode, som andre og ikke han selv så. Han vendte meget fornøjet hjemmet ryggen, skønt han holdt ikke så lidt af sin moder og holdt meget af Transome Court og af den flod, han havde været vant til at fiske i; men han

sagde til sig selv, da han kom igennem porten: "Jeg skal nok på en eller anden måde blive rig og selv få et gods og gøre med det, hvad jeg har lyst til." Denne bestemte sigten efter noget, der ikke var let, men dog øjensynlig muligt, betegnede den retning, i hvilken Harolds karakter var stærk; han besad den energiske vilje, den selvtillid, den hurtige opfattelse og den begrænsede fantasi, der danner, hvad der med beundring kaldes den praktiske ånd.

Siden den tid var hans karakter blevet modnet ved forskelligartet erfaring og ligeledes ved megen kundskab, som han med flid havde søgt at erhverve sig. Men manden var ikke mere end drengen præget af store ideer og vide syner. Årene havde næret en tilbøjelighed hos ham til så megen opposition, at han ville være i stand til at hævde sin selvstændighed og indflydelse uden at kaste sig ind i den isolerede stilling, der berøver magten dens triumf. Og denne tilbøjelighed havde medvirket til hos ham at fremkalde anskuelser, der på én gang var reformatoriske og umådeholdne. Han var på én gang tilbøjelig til oprør og til lempelse efter det givne, og kun et nøje personligt kendskab kunne sætte nogen i stand til på forhånd at sige, hvor det ene endte og det andet begyndte. Grænsen var ikke bestemt ved nogen teori, men var draget i zigzag ved ungdomstilbøjeligheder og tankeforbindelser; og den beslutning, som han aldrig havde opgivet, engang igen at blive en ægte englænder, havde bevaret den vane hos ham at sætte alle sine følgeslutninger i forhold til engelsk politik og engelske sociale forhold. Han agtede at optræde for enhver forandring, som landets økonomiske forhold krævede, og han nærede en indigneret foragt for mænd med adelskroner på deres kareter,

men for liden forstand til at indse, når de gjorde bedst i at gøre en dyd af nødvendigheden. Han havde snarest agtelse for mænd, der ingen adelskroner havde, men øvede en berettiget indflydelse ved at fremme alle forholdsregler, som landets sunde sans og flertallets voksende selvbevidsthed bydende krævede. En sådan mand kunne han selv blive.

Harold Transome var i virkeligheden en flink, åbenhjertig, godmodig egoist, ikke strengt konsekvent, men uden anlæg til falskhed; stolt, men af den slags stolthed, der har et mere personligt end arveligt præg; uspekulativ, usentimental, usympatetisk; en ven af sanselige glæder, men ikke tilbøjelig til nogen last, og som en sund klartseende person hyldende al konventionel moralitet, om end tydet med en vis frihed som noget, man i teorien må vedkende sig for den offentlige ordens skyld. Havde Harold Transome været blandt éns bekendte, og man havde dømt om hans karakter efter hans behagelige ydre, hans venlige smil og en vis tiltrækkende lethed i omgang, som gerne følger med sanselighed, når den ikke er besudlet af plathed, samt efter de mange lejligheder, ved hvilke han havde været én til nytte eller til fornøjelse – så ville man have anset ham for en flink fyr, som man ville være glad ved at se som gæst, kollega eller svigersøn. Om alle mødre gerne ville have haft ham til søn, er et andet spørgsmål.

Det er en måske ikke tilstrækkelig påagtet kendsgerning, at mødre har et Jeg, der ikke er begrænset af deres følelser som mødre, og at der, når deres sønner er blevet højere end de og er draget fra dem til kollegiet eller ud i verden, er store afsnit af deres tid, der ikke udfyldes med at bede for deres drenge, læse gamle breve og misunde, men dog velsigne dem, som sørger for

at holde deres skjorteknapper i orden. Mrs. Transome var visselig ikke en af hine bløde, tilbedende og med tårer rigeligt forsynede kvinder. Efter at have hengivet sig til den almindelige drøm, at hendes lykkes bæger ville være fuldt, når der fødtes hende et smukt, mandligt barn, havde hun gennemlevet mange lange år adskilt fra dette barn og befandt sig til sidst ansigt til ansigt med en søn, som hun var bange for, som hun aldeles ikke kunde regere, og til hvis anskuelser i ethvert givet tilfælde hun ikke besad nogen nøgle. Og dog var Harold en god søn: han kyssede sin moder på panden, bød hende sin arm, lod hende vælge, hvad hun selv havde lyst til, til huset og haven, spurgte hende, om hun ville have brune eller grå heste til sin nye vogn og ville gerne se hende spille lige så god en rolle der på egnen som nogen anden dame af hendes rang. Hun skælvede ved denne godhed; den var ikke nok til at tilfredsstille hende, og dog, hvis den nogensinde skulle høre op og give plads for noget andet – hun var alt for uvis om Harolds følelser til klart at forestille sig, hvad dette andet ville være. De fineste tråde, som intet øje ser, kan, når de er bundet med snildhed om de mest følsomme steder, så at enhver bevægelse for at sprænge dem må fremkalde pine, være et værre bånd end tunge lænker. Mrs. Transome følte, at hun var bundet med disse skæbnesvangre tråde, og bitterheden over denne hjælpeløse trældom blandede sig med den nye elegance i spisestue og sal og alle de forandringer i huset, som Harold med magisk hast havde gennemført. Intet var, som hun engang havde ventet, at det skulle være. Hvis Harold havde vist den mindste interesse for at få hende til at blive i det værelse, hvor han befandt sig – hvis han virkelig havde brudt sig om hendes mening – hvis han

havde været, hvad hun havde drømt om, at han ville blive i de folks øjne, som havde udgjort hendes verden – hvis hele fortiden kunne udslettes og ikke efterlade noget bestemt spor – lutter betydningsfulde hvis'er, som alle var umulige – så ville hun have haft nogen glæde; men nu begyndte hun med savn at se tilbage til de dage, da hun sad ene mellem de gamle møbler og endnu længtes efter noget, der *måske* kunne hænde. Når undtages en enkelt bitter ytring eller et dybt suk som ikke hørtes af nogen anden end Denner, beholdt hun dog alle disse ting skjult i sit hjerte og gik ud i efterårssolskinnet for at se på forandringerne i parken, ganske som en lykkelig kvinde kunne have gjort. En dag, da hun var beskæftiget på denne måde, kom der imidlertid en lejlighed, da hun følte sig drevet til indirekte at udøse en del af sit hjertes kummer.

Hun stod i den brede grusgang om eftermiddagen; de lange skygger hvilede over græsset; et prægtigt lys faldt på træerne og gav dem et rødligt og gyldent skær. Havekarlene havde travlt med deres tiltalende arbejde; den nylig gravede jord udsendte en behagelig duft, og lille Harry legede med Nimrod rundt om gamle mr. Transome, der sad med et velvilligt smil på en lav havestol. Det hele optrin ville have kunnet afgive stof til et yndigt billede af husligt liv i England, og den smukke, majestætiske, gråhårede dame (øjensynlig bedstemoder) ville navnlig være blevet beundret. Men kunstneren ville have anset det for nødvendigt at vende hendes ansigt imod hendes mand og lille sønnesøn og at give hende et ældre, elskværdigt udtryk, som kunne blive genstand for publikums omtale i forbindelse med hans fortrinlige gengivelse af hendes indiske sjal. Mrs. Transomes ansigt var vendt den anden vej og af denne grund

hørte hun kun nogen nærme sig og så ikke, hvem det var. Men hun studsede dog ved det; gangen var ikke hurtig nok til at være hendes søns, og Harold var desuden i Duffield. Det var mr. Jermyn.

9

Matthew Jermyn nærmede sig mrs. Transome og tog smilende sin hat af. Hun smilede ikke, men sagde:

"De vidste, at Harold ikke var hjemme?"

"Ja; jeg er kommet for at tale med Dem, for at høre, om De har noget ønske, som jeg kan opfylde, da jeg ikke har haft nogen lejlighed til at forhandle med Dem, siden han kom hjem."

"Så lad os gå hen ad rågelunden til."

De gik sammen bort, mens mr. Jermyn vedblivende havde hatten i hånden og holdt den bag på ryggen; luften var så mild og behagelig, at mrs. Transome selv ikke havde andet end et stort slør over hovedet.

De gik en kort tid i tavshed, indtil de var ude af syne, og vandrede lydløst hen over det nedfaldne løv under de høje træer. Hvad Jermyn i virkeligheden var mest spændt på, var at erfare af mrs. Transome, om der var forefaldet noget, som vidnede om Harolds stemning imod ham, som han havde en mistanke om var meget langt fra at være venskabelig. Jermyn havde ikke af naturen noget flinthjerte: da han var femogtyve år gammel, havde han skrevet vers og ladet sig gennembløde for ikke at narre en sortøjet kvinde, som han var stolt af at tro elskede ham; men en familiefader med voksne sønner og døtre, en mand i en stilling som hans og optaget af indviklede sager, hvori det er vanskeligt at komme nøje på det rene med forholdet mellem aktiver og passiver, må nødvendigvis tænke på sig selv og på, hvad der kan true ham.

"Harold er et mageløst skarpt og hurtigt hoved," begyndte han endelig, da mrs. Transome intet sagde. "Hvis han kommer ind i Parlamentet, tvivler jeg ikke om, at han vil gøre sig bemærket. Han har et hurtigt blik for alle slags forretninger."

"Det er ingen trøst for mig," sagde mrs. Transome. I dag følte hun mere end hun plejede den bitterhed, som altid var tilstede i hendes sind i Jermyns nærværelse, men som hun med flid bekæmpede – bekæmpede, fordi hun ikke kunne finde sig i al den ydmygelse, hun følte i sit stille sind, nogensinde blev synlig eller hørlig i handlinger eller ord af hende – nogensinde afspejlede sig i noget ord eller blik af ham. I mange år havde der mellem dem været en dyb tavshed om fortiden på hendes side, fordi hun mindedes den, på hans side, fordi han mere og mere glemte den.

"Jeg håber da, at han ikke på nogen måde er uvenlig imod Dem. Jeg ved, at hans anskuelser bedrøver Dem; men jeg håber, at De i øvrigt i enhver henseende finder en bestræbelse hos ham efter at være en god søn."

"Ja, ganske sikkert – god på den måde, som mænd er tilbøjelige til at være gode imod kvinder, det vil sige ved at give dem hynder og ekvipager og opmuntre dem til at more sig, og så venter, at de skal føle sig tilfredse med at blive ringeagtede og tilsidesatte. Jeg har ingen magt over ham – læg vel mærke til det – slet ingen."

Jermyn vendte sig om for at se mrs. Transome ind i ansigtet; det var længe siden, at han havde hørt hende tale til ham, som om hun stod i begreb med at miste sin selvbeherskelse.

"Har han lagt mishag for dagen over den måde, De har styret sagerne på?"

"*Jeg* har styret sagerne på!" sagde mrs. Transome med indædt forbitrelse, idet hun kastede et heftigt blik på Jermyn. Hun lagde imidlertid bånd på sig selv; hun havde en følelse, som om hun stod i begreb med at tænde en fakkel, hvis lue skulle næres af hendes egen fordums tåbelighed og ulykke det var en beslutning hos hende, som var blevet til en vane, at hun aldrig ville skændes med denne mand – aldrig sige ham, hvad hun anså ham for at være. Hun havde bevaret sin kvindelige stolthed og finfølelse uskadt, hele hendes liv igennem havde der hos hende rørt sig en jomfruelig trang til at modtage håndkys og være genstand for ridderlig artighed. Derfor hensank hun atter i tavshed, mens hun rystede over hele kroppen.

Jermyn var ærgerlig til mode – andet ikke. Der var intet i hans sind, som harmonerede med de fine masker i Mrs. Transomes. Han var alt andet end dum; men dog begik han altid en buk, når han ville være taktfuld eller højsindet; han søgte bestandig at formilde andre ved at rose sig selv. Simpelhed i tænkemåde klæbede ved ham som en medfødt duft. Han begik også en bommert nu.

"Min kære mrs. Transome," sagde han i en sødladen tone, "De er bevæget – det lader til, at De er vred på mig. Men jeg tror dog, at De, når De vil tænke Dem om, vil indse, at De ikke har nogen grund til at beklage Dem over mig, med mindre De vil beklage Dem over, hvad der er tingenes almindelige gang i en mands liv. Jeg har altid imødekommet Deres ønsker både under lykkelige og ulykkelige forhold. Jeg ville også gerne nu gøre det, hvis det var muligt."

Hver sætning var hende omtrent så behagelig, som om den havde været et snit i hendes nøgne arm. Nogle mænds

venlighed og kurmageri er mere irriterende, mere ydmygende end andre mænds spot; men den beklagelsesværdige kvinde, der engang i hemmelighed har gjort sig afhængig af en mand, der står under hende i åndens og hjertets egenskaber, må finde sig i denne ydmygelse, for at der ikke skal times hende noget værre. Simpel venlighed er i alt fald bedre end simpel vrede, og i alle private stridigheder sejrer den lavere karakter på grund af sin lavhed. Mrs. Transome følte i sin inderste sjæl, at de forhold, der havde lagt et segl for hendes læber med hensyn til Jermyns adfærd i forretningssager, havde hos ham fremkaldt den formodning, at han ikke kunne røres for alle de transaktioner af tvivlsom beskaffenhed, som omstændighederne havde ført ham ind i. Hun vidste, at hun selv havde måttet døje så meget større savn på grund af hans uredelige egennytte. Og nu havde Harolds længe udsatte tiltrædelse af arven, hans hjemkomst og den uventet store skarpsynethed, virkelyst og tilbøjelighed til at hævde sin overlegenhed, som han viste sig i besiddelse af, bragt dem begge lige overfor en vanskelighed, som var blevet forberedt gennem de mange år, da det syntes tvivlsomt og usikkert, hvad enden ville blive. I denne stilling, da der over hende svævede en stor angst, som Jermyn kendte og burde have følt, at han var skyld i, var hun tilbøjelig til at hudflette ham med berettiget harme, tiltale ham med ord, der var den rette betegnelse for hans færd – dobbelt tilbøjelig, når han talte med en uforskammet venlighed, der intet hensyn tog til alt, hvad der virkelig tyngede på hendes sind. Men aldrig så snart trængte de ord "De har bragt det over mig" sig frem på hendes læber, førend hun også i tankerne hørte svaret: "De har selv bragt det

over Dem." Ikke for alt i verden kunne hun udholde at høre dette svar af en anden. Hvad gjorde hun da? Underligt som det var efter de stormende følelser, der havde bevæget hendes sind, sagde hun efter nogle øjeblikkes tavshed i en sagte, næsten skælvende tone:

"Lad mig tage Deres arm."

Han gav hende den straks, idet han forundret satte sin hat på. I over tyve år havde mrs. Transome aldrig fundet for godt at tage hans arm.

"Jeg har kun én ting at bede Dem om, og den må De love mig."

"Hvad er det?"

"At De aldrig vil kives med Harold."

"De ved selvfølgelig godt, at jeg ikke ønsker at kives med ham."

"Men giv mig et løfte – lad det være en fast beslutning hos Dem. Find Dem hellere i alt af ham end at indlade Dem i strid med ham."

"En mand kan ikke afgive et løfte om ikke at komme i strid med en anden," sagde Jermyn, der allerede var lidt irriteret ved den indirekte antydning af, at Harold måske nok kunne få i sinde at behandle ham på en noget grov måde. "En mands hidsighed kan til en hvilken som helst tid løbe af med ham. Jeg har ikke i sinde at finde mig i *alt*."

"Du gode Gud!" sagde mrs. Transome, idet hun tog sin hånd bort fra hans arm, "føler de dog ikke, hvor forfærdeligt det ville være?"

Da hun tog sin hånd bort, lod Jermyn sin arm synke, puttede begge sine hænder i lommen og sagde med et skuldertræk: "Jeg

vil behandle ham, som han behandler mig."

Jermyn havde nu vendt det lodne ud, og al venligheden var forsvundet. Det var det, der altid havde gjort mrs. Transome bange; der var en mulighed for opfarende uforskammethed hos denne mand, der for hendes nærmeste skulle gå og gælde for en tjener, som stod i gæld til hende, men hvis brændemærke hun hemmeligt bar. Hun var lige så afmægtig i selskab med ham, som hun var med sin søn.

Denne kvinde, som satte så stor pris på at herske, turde ikke sige et ord mere for at overtale ham til at opfylde hendes ønske. De tav begge to, mens de atter gik den nærmeste vej ind i solskinnet. Der var i begges sind – selv i moderens – et halvt bevidst ønske om, at Harold Transome aldrig var blevet født.

"Vi arbejder af alle kræfter for valget," sagde Jermyn, der genvandt sin fatning, da de igen bøjede ind i solskinnet. "Jeg antager, at vi vil få ham valgt, og i så tilfælde vil han være i strålende humør. Alt vil da gå heldigere, end De er tilbøjelig til at tro. De må se at vinde den overbevisning," tilføjede han smilende, "at det er bedre for en mand i hans stilling at være i Parlamentet på den forkerte side end slet ikke at være der."

"Nej, aldrig," sagde mrs. Transome. "Jeg er for gammel til at lære at kalde det bitre sødt og det søde bittert. Men hvad jeg mener eller føler, er nu uden betydning. Jeg er en lige så overflødig ting som et kaminornament."

Og på denne måde skiltes de på grusgangen i de smukke omgivelser, hvor de havde mødt hinanden. Mrs. Transome gøs, da hun stod ene; rundt om hende, hvor der engang havde været lys og varme, var der nu øde og tomhed, og solskinnet så trist og sørgeligt ud.

Mr. Jermyns alvorligste betragtninger, mens han red hjem, drejede sig om muligheden af, at der kunne forefalde noget mellem ham og Harold Transome, som kunne have ubehagelige følger, som kunne tvinge ham til at rejse penge og måske fremkalde skandale, hvilket også på sin vis kunne volde ham pekuniære bryderier. En mand på tres år, hvis kone omgikkes de mest ansete familier i Duffield, og som havde voksne døtre, førte et kostbart hus og sad i en betydelig forretning som sagfører, skyldte sig selv som hovedstøtten for disse solide ting betydeligt mere hensyn, end han skyldte allehånde luftige følelser og ideer. Der var mange uheldige sammenstødende omstændigheder, som netop nu bragte mr. Jermyn i en ubehagelig stilling; han havde efter sit skøn ikke været meget at dadle; hvis der ikke var kommet en pludselig vending i sagerne, ville ingen have beklaget sig.

Han gad nok have set den mand, der ville påstå, at han havde haft i sinde at forurette folk; han var i stand til at tilbagebetale, til at give erstatning, hvis det med grund kunne forlanges. Men ganske vist ville han foretrække, at det ikke blev forlangt.

Der blev engang betroet en tysk digter en usædvanlig fortrinlig pølse, som han skulle bringe til en mands ven i Paris. I løbet af en lang rejse lugtede han hele tiden pølsen, han blev sulten og fik lyst til at smage den; han skar et stykke af, så et til og et til, efterhånden som han fristedes på ny, indtil pølsen til sidst var forbi. Det var ikke nogen overlagt synd. Digteren havde aldrig holdt af det slette, men han holdt af pølse, og resultatet var unægtelig temmelig forkert.

Således var det også med Matthew Jermyn. Han var langt fra at synes om det grimme abstrakte begreb kæltringestreger,

men han havde syntes om andre ting, der havde bragt ham til at nippe til bægeret. Han havde måttet gøre mange ting både som sagfører og i det daglige liv, som han abstrakt taget ville have fordømt, og *in abstracto* var han virkelig aldrig blevet fristet af dem. Men ulykken var, at han havde syndet af hensyn til visse konkrete ting, og der ville rimeligvis komme visse konkrete følger deraf.

Men han var en resolut mand, der efter at være kommet på det rene med sig selv om, hvilken fremgangsmåde der var den bedste under vanskelige forhold, gik lige løs på målet. Dette valg måtte sættes igennem; det ville sætte Harold i godt humør, give ham noget at bestille, og give ham selv mere tid til at forberede sig på en krise.

Han var alt andet end forstemt den aften. Det var hans ældste datters fødselsdag, og ungdommen fik sig en svingom. Papa var mageløs – han dansede med både i en kvadrille og i en kontradans, fortalte historier ved aftensbordet og kom med humoristiske citater af, hvad han havde læst i sin ungdom; når de var på latin, gjorde han undskyldning og oversatte dem for damerne, så at en døv dame fra Duffield stadig holdt sit hørerør for øret for ikke at gå glip af nogen af mr. Jermyns bemærkninger, og ønskede, at hendes niece Maria, der var ung og havde en god hukommelse, havde været til stede.

Ikke desto mindre var selskabet mindre, end det plejede at være, for nogle familier i Treby vægrede sig ved at komme hos Jermyn, nu da han virkede for en radikal kandidat.

10

En søndag eftermiddag bankede Felix Holt på døren til mr. Lyons hus, skønt han kunne høre præsten prædike i kapellet. Han stod med en bog under armen, øjensynlig vis på, at der nok var nogen i huset, som kunne lukke op for ham. Esther gik virkelig aldrig i kapellet om eftermiddagen; det var en anstrengelse som hun fik hovedpine af.

I disse septemberuger var Felix kommet på en temmelig fortrolig fod med mr. Lyon. De havde de samme politiske sympatier, og skønt for liberale, der hverken var selvejere, arvefæstere eller forpagtere, deltagelsen i et valg hovedsagelig bestod i den hævdvundne adspredelse for majoriteten, der benævnedes "at se til", var der dog noget at sige, om ikke at gøre i den anledning. De fornøjeligste venskaber er måske dem, hvor der er enighed om meget, strid om meget og endnu mere personlig tilbøjelighed; og den af offentlige interesser optagne, til modsigelser tilbøjelige, og dog varmhjertede Felix' indtræden i livet i Treby havde været en velkommen begivenhed for præsten. At tale med denne unge mand var som en god bid kød for kraftige tænder efter en for rigelig servering med søbemad. At søge omgang med ham i den hensigt at rette hans vildfarende tilbøjeligheder var et priseligt formål; men var Felix hurtigt blevet kuet og bragt til fuld enighed, ville den lille mr. Lyon måske have fundet samtalen meget kedeligere.

Esther havde ikke set så meget til deres nye bekendt, som hendes fader havde. Men hun var begyndt at finde ham

morsom og tillige noget irriterende for hendes kvindelige erobringslyst. Han sagde hende altid imod og kritiserede hende; og desuden så han på hende, som om han aldrig så en eneste detalje ved hendes person – ret som om hun var en midaldrende kvinde med kappe på. Hun troede ikke, at han nogensinde havde beundret hendes hænder eller hendes lange hals eller hendes yndefulde bevægelser, som havde foranlediget alle pigerne i skolen til at kalde hende Calypso (uden tvivl formedelst deres fortrolige kendskab til *Télémaque*). Felix burde egentlig have været lidt forelsket i hende – naturligvis uden nogensinde at omtale det, for det ville have været ubehageligt, og at han skulle ligefrem gøre kur til hende, kunne der ikke være tale om. Men det var aldeles klart, at han i stedet for beskedent at føle sig stående i skygge tværtimod anså sig for at være hende umådelig overlegen; og, hvad værre var, Esther havde en hemmelig følelse af, at han virkelig *var* hende overlegen. Hun var ærgerlig ved mistanken om, at han nærede ringe tanker om hende, og ønskede i sin ærgrelse, at hun kunne have fundet mere at udsætte på ham – at hun ikke havde været nødt til mere og mere at beundre de vekslende udtryk i hans åbne ansigt og hans tiltalende godmodige latter, der altid lød, når der blev sagt en spøg om ham. Desuden kunne hun ikke lade være at føle sin nysgerrighed vakt ved de usædvanlige kombinationer både i hans sind og i hans ydre stilling, og hun havde en dag overrasket både sig selv og sin fader ved pludselig at fare op og foreslå at følge med ham, da han ville aflægge et eftermiddagsbesøg hos mrs. Holt for at søge at formilde hende med hensyn til Felix. "Hvad det er for en underlig moder, han har!" sagde hun til sig selv, da de igen gik bort; "men simpel og

løjerlig som hun er, kan jeg ikke sige, at der er noget simpelt ved *ham*. Og dog, jeg ved ikke – når jeg så ham ved siden af en rigtig fuldendt gentleman –" Esther ønskede, at denne fuldendte gentleman var blandt hendes bekendte; han ville ganske bestemt beundre hende og åbne hendes øjne for Felix' underlegenhed.

På hin søndag eftermiddag, da hun hørte det banke på døren, sad hun i en krog i køkkenet mellem kaminen og vinduet og læste i *Réné* [Note 2)]. I sin smukt syede lyseblå kjole – hun gik næsten altid klædt i en eller anden nuance af blåt – med sin fine fod strakt hen imod ilden, sit lille guldur, der havde kostet hende næsten tre måneders fortjeneste, hængende på siden, med de yppige brune lokker, som hendes lange, tynde fingre legede med, og en krans af skinnende fletninger på issen, var hun en sjælden Askepot. Da det bankede, rødmede hun og ville til at lukke sin bog og lægge den til side i vindueskarmen; men med et let kast med hovedet opgav hun sit forsæt, lagde den opslået på bordet ved siden af sig og gik hen til yderdøren, der førte ind til køkkenet. Der var et vist drilagtigt udtryk i hendes ansigt; det var ikke nogen sagte, beskeden banken; den hidrørte sandsynligvis fra en stor person med en kraftig arm.

"Goddag, miss Lyon," sagde Felix, idet han tog sin klædes hue af; han ville ikke på nogen måde indlade sig på at gå med et så dyrt og grimt stykke som en hat, og med sin hue på hovedet og uden halstørklæde gav han en figur, som hans moder græd over hver søndag, og som hun med en langsom hovedrysten tænkte på ved adskillige steder i præstens bøn.

"Gud, er det Dem, mr. Holt? Jeg er bange for, De vil komme til at vente noget, inden De kan få fader i tale. Prædikenen er ikke

forbi endnu, og så kommer salmen og bønnen og måske endnu et og andet, som må besørges, inden han kan komme."

"Nuvel, vil De tillade mig at sidde her i køkkenet? Jeg ønsker ikke at falde til besvær."

"Nej," sagde Esther med sin kønne latter, "det tror jeg heller ikke om Dem. Men vær så god at komme indenfor, hvis De ikke bryder Dem om at vente. Jeg sad netop i køkkenet; kedlen sang helt kønt. Her er meget hyggeligere end i stuen – ikke nær så trist."

"Det er jeg enig med Dem i."

"Det, må jeg sige, er højst mærkværdigt! Men hvis De foretrækker køkkenet og ikke gerne vil være i mit selskab, så kan jeg gå ind i stuen."

"Jeg er netop kommet for at være i Deres selskab," sagde Felix på sin kejtede, ligefremme måde, "men jeg anså det for rimeligt, at De ville blive ærgerlig ved synet af mig. Jeg ville tale med Dem, men jeg har ikke noget behageligt at sige. Jeg er, som Deres fader ville sige, ikke tilbøjelig til at være nogen falsk profet."

"Nej, ganske vist," sagde Esther og satte sig. "Vær så artig at tage plads. De har formodentlig ment, at da jeg ikke fik nogen eftermiddagsprædiken, ville De holde en for mig."

"Ja," sagde Felix, idet han satte sig sidelæns på en stol ikke langt fra hende og bøjede sig over ryggen for at se på hende med sine store, klare grå øjne, "og min tekst er noget, som De sagde forleden dag. De sagde, at De ikke brød Dem om, at folk havde rigtige meninger, når de blot havde en god smag. Jeg ville nu gerne gøre Dem begribeligt, hvad det er for en flov tale."

"Det tvivler jeg ikke om, siden De siger det. Jeg ved nok, at De har de rigtige meninger."

"Men ved meninger forstår De folks tanker om vigtige emner, og ved smag for står De deres tanker om bagateller: klædedragt, ydre optræden, adspredelser, smykker."

"Nå ja – eller rettere de indtryk, de modtager af disse ting."

"Det kommer ud på ét; tanker meninger, kundskaber er kun udtryk for en modtagelighed for visse kendsgerninger og forestillinger. Når jeg forstår et geometrisk problem, er det, fordi jeg har en følelse af den måde, hvorpå linjer og figurer står i forhold til hinanden, og jeg ville gerne gøre Dem begribeligt, at den person, der har en sådan modtagelighed for indtryk, som De kalder smag, og ikke har den art fornemmelser, som man kalder meninger, er et væsen af lavere rang – et insekt, der lægger mærke til, når bordet ryster, men aldrig lægger mærke til tordenen."

"Meget vel, jeg er et insekt; men jeg lægger dog mærke til, at De tordner for mig."

"Nej, De er ikke noget insekt. Det et det, der irriterer mig, at De gør Dem til af Deres lidenhed. De har forstand nok til, at det ville være synd, om De også skulle blive en af de kvinder, som forhindrer mænd fra at få noget ædelt formål ind i deres liv."

Esther rødmede dybt; hun harmedes over denne tale, men syntes dog mindre ilde om den end om meget af, hvad Felix før havde sagt til hende.

"Hvori består min gyselige brøde?" sagde hun, idet hun rejste sig op, som hun plejede, stod med den ene fod på kamingitteret og så på ilden. Hvis det havde været nogen anden end Felix, der havde været i hendes selskab, kunne det måske være faldet

hende ind, at hun tog sig godt ud i denne stilling, men hun havde kun en krænket følelse af, at han var aldeles ligegyldig for, hvad andre roste hos hende.

"Hvorfor læser De nu f.eks. dette dumme stads på en søndag?" sagde han, idet han snappede *Réné* og lod øjnene løbe hen over dens sider.

"Hvorfor går De ikke altid i kirke, mr. Holt, og læser Howes '*Levende Tempel*' og slutter Dem til statskirken?"

"Der er den forskel imellem os, at jeg ved, hvorfor jeg ikke gør den slags ting. Jeg indser bestemt, at jeg kan gøre noget bedre. Jeg har andre grundsætninger og ville nedværdige mig ved at gøre, hvad jeg ikke anerkender som det bedste."

"Jeg forstår Dem nok," sagde Esther i en så let tone, som hun kunne råde over, for at skjule sin bitre stemning. "Jeg er et væsen af en lavere art, og kan ikke så let nedværdige mig."

"Ikke ved at gå ind på Deres faders ideer. Hvis en kvinde virkelig tror, at hun er et væsen af en lavere art, så bør hun underordne sig og lade sig lede af sin faders eller sin mands meninger. Hvis ikke, så må hun vise sin evne til at vælge noget bedre. De må vide, at Deres faders grundsætninger er bedre og mere ophøjede end det, som er ledende i Deres liv. De har ikke nogen anden grund end tom indbildning og egennyttige tilbøjeligheder til at sky hans belæring og give Deres sjæl hen til bagateller."

"Det er meget venligt af Dem, at De siger mig det. Men jeg ved ikke af, at jeg nogensinde har betroet Dem mine grunde."

"Hvilken ting, som fortjener at kaldes en grund, kan bringe nogen dødelig til at beskæftige sig med dette usle tøj? – dum umoralitet, der er stadset op til at se godt ud med en smule

lærdom, som er klistret på det som en harefod til et stykke kød for at bilde folk ind, at det ikke er kattekød. Se her! '*Est-ce ma faute, si je trouve partout des bornes, si ce qui est fini n'a pour moi aucune valeur?*' Jo, min gode hr. forfatter, det er netop Deres skyld, fordi De er et fæ. Klodrianen, der ikke kan regne sit stykke, har altid smag for det uendelige. Ved De, min hr. forfatter, hvad en rhomboide er? Nej, den slags begrænsede ting sætter jeg ingen pris på. '*Cependant, j'aime la monotonie des sentimens de la vie, et si j'avais encore la folie de croire au bonheur –*'"

"Å, for Guds skyld, mr. Holt, bliv ikke ved at læse med den forfærdelige accent; det isner én gennem tænderne."

Esther, der havde våndet sig hjælpeløst under de tidligere svøbeslag, følte sig lettet ved således at kunne gøre en kritisk diversion.

"Således er det!" sagde Felix, idet han kastede bogen på bordet og rejste sig for at gå frem og tilbage. "De er kun lykkelig, når De kan opdage, at en stift eller en kvast er løs, for således at lede talen hen på noget andet og slippe for en kritik, der må føre alvorlige bestræbelser med sig."

"Jeg tror, jeg har fundet mig i en hel del tale uden at lede den hen på noget andet."

"Ikke nok, miss Lyon – ikke alt, hvad jeg kom for at sige. Jeg ønsker, at De skal forandre Dem. Naturligvis er jeg en ubehøvlet person, fordi jeg siger det. Jeg burde sige, at De er fuldendt. Det ville en anden mand måske gøre. Men *jeg* siger, at jeg ønsker, at De vil forandre Dem."

"Hvorledes skal jeg imødekomme Deres ønske? Ved at på over til statskirken?"

"Nej, men ved at spørge Dem selv, om livet ikke er en så vigtig ting, som Deres fader mener – om De ikke i det kan blive enten til velsignelse eller til forbandelse for mange. Det har De aldrig gjort. De bryder Dem ikke om at være bedre end en fugl, der pynter på sine fjer og tripper rundt og nipper efter, hvad der behager den. De er misfornøjet med verden, fordi De ikke kan få netop de bagateller, som De synes om, ikke fordi det er en verden, hvori myriader af mænd og kvinder må døje uret og elendighed og besmittes af al slags smuds."

Esthers hjerte svulmede af harme over den frihed, han tog sig, af krænket stolthed over den ringe mening, han nærede om hende, af, at hun ikke kunne sig noget imod det, Felix sagde. Han var forfærdelig uopdragen, men hun følte, at det ville være en nedværdigelse, om hun sagde ham det og lagde sin vrede for dagen; på den måde ville hun bekræfte hans beskyldninger for, at hun levede i en kreds af smålige interesser og skyede den hårde sandhed; og desuden var der i al hendes krænkelse en stærk fornemmelse af, at denne Felix' irritation for hendes skyld i virkeligheden var en større kompliment til hende end hele hans tidligere måde at være på. Hun havde selvbeherskelse nok til at sige med sin sædvanlige sølvklare stemme:

"Bliv endelig ved, mr. Holt. Let Deres hjerte for disse brændende sandheder. Det må bestemt være besværligt at gå rundt med dem uden at kunne komme af med dem."

"Ja, det er det," sagde Felix, idet han gjorde en pause, mens han blev stående ikke langt fra hende. "Jeg kan ikke holde ud at se Dem gå samme vej som de tåbelige kvinder, der ødelægger mænds liv. Mænd kan ikke lade være at elske dem, og så gør de sig til slaver af ubetydelige væseners ubetydelige ønsker. På den

måde tilbringer personer, som kunne gøre noget bedre, deres liv i tomhed – hver en stor stræben bliver kuet og kvalt – de må arbejde med hjerne og hænder for ting, som ikke har mere at bestille med et mandigt liv end tærter og konditorsager. Det er det, som gør kvinder til en forbandelse; alt liv hindres i sin udvikling for at gøre deres lidenhed til behag. Derfor vil jeg aldrig elske nogen kvinde, hvis jeg kan undgå det, og hvis jeg elsker nogen, vil jeg lade være med at tage mig af det og aldrig gifte mig."

De stormende følelser i Esthers sind – ydmygelse, vrede, følelsen af en skrækkelig magt over hende, som Felix syntes at have, mens hans vrede ord gennembævede hende – blev næsten for stærke for hendes selvbeherskelse. Hun følte, at hendes læber skælvede; men hendes stolthed, der ikke var så bange for noget som for, at hun skulle røbe sin sindsbevægelse, hjalp hende til at gøre en fortvivlet anstrengelse. Hun knugede sin hånd hårdt sammen for at besejre sin skælven og sagde i en hånlig tone:

"Jeg bør være Dem særdeles forbunden, fordi De i så rigt mål har vist mig Deres fortrolighed."

"Så, nu er De fornærmet og ærgerlig på mig. Jeg ventede nok, at det ville blive tilfældet. En kvinde kan ikke lide en mand, som siger hende sandheden."

"Jeg tror, De gør Dem lidt for meget til af Deres sigen sandheden, mr. Holt," sagde Esther, som endelig tabte tålmodigheden. "Det er en dyd, som er meget let for folk, når de blot sårer andre og ikke sig selv. At sige sandheden betyder tit ikke andet end at tage sig en frihed."

"Ja, jeg ville sagtens også have taget mig en frihed, hvis jeg havde søgt at trække Dem tilbage ved kjolen, hvis jeg så Dem løbe i en faldgrube."

"De skulle virkelig stifte en sekt. At prædike er Deres kald. Det er skade, at De altid kun har én tilhører."

"Jeg indser nok, at jeg har gjort mig til nar. Jeg troede, at De var mere højsindet – at De kunne opflammes til en bedre ærgerrighed. Men jeg har kun sat Deres forfængelighed i brand – Andet ikke. Jeg går. Farvel."

"Farvel," sagde Esther uden at se på ham. Han åbnede ikke døren straks. Han tog sin hue på og trak den ned over hovedet. Esther havde den største lyst til at kaste en slynge om han hals og tvinge ham til at blive, for at hun kunne sige til ham, hvad hun havde lyst til; selve hendes vrede gjorde denne bortgang irriterende, navnlig da han havde haft det sidste ord, og det et meget bittert ord. Men snart løftede han klinken op, og døren lukkede sig efter ham. Hun løb op i sit soveværelse og brast i gråd. Stakkels pige! Hendes sind omtumledes i hine første øjeblikke af forunderligt modstridende følelser. Hun kunne ikke udholde, at Felix ikke nærede agtelse for hende, og dog kunne hun heller ikke finde sig i, at han skulle se hende bøje sig for hans bydende krav. Hun oprørtes over den overlegne holdning, han tiltog sig, og dog følte hun sig i en ny slags underordnelsesforhold til ham. Han var uopdragen, han var ubehøvlet, han havde taget sig en uforsvarlig frihed; og dog var hans harmfulde ord en hyldest til hende; han fandt, at hun var mere ulejlighed værd end de kvinder, som han ikke tog nogen notits af. Det var overordentlig uforskammet af ham at sige til hende, at han havde besluttet ikke at elske nogen kvinde – ikke

at gifte sig – som om hun brød sig om det, som om han troede sig i stand til at indgyde en kærlighed, der ville gøre nogen kvinde tilbøjelig til at gifte sig med ham efter de excentriske skridt, han havde gjort. Havde han noget øjeblik bildt sig ind, at hun havde tænkt på ham som en mand, der ville gøre kur til hende? … Men elskede han hende måske en lille smule, og var det grunden til, at han ville have hende til at forandre sig? Esther var mindre vred over de friheder, han tog sig, når hun betragtede dem fra dette synspunkt, skønt hun var ganske vis på, at hun ikke elskede ham. Og at hun aldrig kunne elske nogen mand, der var så skolemesteragtig, for ikke at tale om hans særheder. Men han ville have, at hun skulle forandre sig. For første gang i sit liv følte Esther sin selvtilfredshed alvorligt rystet. Hun vidste nu, at der var en person, som hun forekom ubetydelig, indskrænket og egenkærlig. Hvert ord, Felix havde sagt til hende, syntes at have brændt sig fast i hendes erindring. Hun var til mode, som om hun for fremtiden bestandig ville blive plaget af selvkritik og aldrig ville kunne gøre noget for at tilfredsstille de luner, som hun tidligere uden selvprøvelse havde hengivet sig til. Hendes faders ønske om hendes omvendelse havde aldrig rørt hende; hun så, at han alligevel tilbad hende, og han talte aldrig om hendes verdslige færd, som om den fornedrede hende her på jorden, men sørgede kun over den, fordi den gjorde hende uskikket for Himlen.

At hun var uskikket for Himlen (der omtaltes som "det himmelske Jerusalem" og "Herlighedens Rige"), og at der blev bedt for hende af en god lille fader, hvis tanker og bevæggrunde forekom hende at ligne *Dr. Doddridges Levned*, som hun var glad ved ikke at have læst, forstyrrede ikke hendes selvagtelse og

selvtilfredshed. Men nu var hun blevet såret i sit inderste – og derved var der endog hos hende vågnet en ny bevidsthed med hensyn til hendes fader. Var det sandt, at hans liv var så meget fortræffeligere end hendes? Hun kunne ikke forandre sig, hvad så Felix sagde, men hun sagde til sig selv, at han tog fejl, hvis han antog, at hun var ude at stand til at føle ædle tanker.

Hun hørte sin fader komme ind i huset, hun aftørrede sine tårer, søgte hurtigt at fatte sig og gik ned til ham.

"Du vil have din te, fader; hvor din pande brænder!" sagde hun venligt, idet hun kyssede ham på panden og derefter lagde sin kolde hånd på den.

Mr. Lyon var lidt overrasket; en sådan af egen drift udvist ømhed var ikke meget almindelig hos hende; den mindede ham om hendes moder.

"Mit søde barn," sagde han taknemmeligt, idet han med undren tænkte på, hvilke skatte der endnu var blevet tilbage i vor faldne verden.

11

Felix gik til Sproxton den søndag eftermiddag. Han havde altid fornøjelse af sin spadseretur til denne afsides liggende landsby; den førte ham gennem et hjørne af sir Maximus Debarrys park. Derpå over et stykke fælled, hvor der hist og her sås kamme af en rød stenart mellem den mørke tornbladbevoksning, og på resten af vejen langs kanalen, hvor den søndagsstilhed, der syntes at hvile over de tilgrænsende enge og agre kun lidet forstyrredes, om der også kom en hest gående på trækvejen og en båd, fra hvis blikskorsten der opsteg en lille krølle af blå røg, kom langsomt glidende bagved. Felix havde fra drengeårene bevaret et vist indtryk af, at de dage, der tilbragtes i en kanalbåd, alle sammen var som søndage; men havde det stået til hesten, ville den sandsynligvis have foretrukket en mere jødisk eller skotsk strenghed med hensyn til kanalbåde, eller ville i alt fald have forlangt, at der om søndagen til trækning skulle være benyttet æsler som dyr af lavere rang.

Denne kanal var kun en gren af den store kanal, og endte mellem kulgruberne, hvor Felix, skridende hen over et net af sorte sporveje, snart nåede sit bestemmelsessted – den offentlige institution i Sproxton, der var mest kendt af sine gæster under navnet *Chubb's*, men i mindre fortrolig tale benævnedes *Sukkertoppen* eller *De nye Gruber*, hvilket sidste også var navnet på den mere moderne og livlige del af landsbyen Sproxton. Den anden del, der var bekendt under navnet *De gamle Gruber*, havde også sit værtshus, men den havde noget af

det triste præg, som man finder hos en forhenværende hovedstad, og selskabet i *Den blå Ko* var af en ringere art – selvfølgelig ligestillet med hensyn til menneskehedens fundamentale attributter, såsom trangen til øl, men ikke ligestillet med hensyn til evnen til at betale for det.

Da Felix kom, stod den store Chubb i døren. Mr. Chubb var en mærkelig værtshusholder, ikke en af disse kluntede, rødkindede, oppustede, gemytlige fyre. Han var tværtimod tynd og mager og blev, som hans stadige gæster bemærkede, aldrig set overkørt (eller salig) af drik; ja, ligesom blandt soldater en udmærket general gerne menes at have et fortryllet liv, således mente medlemmerne af Velgørenhedsklubben, at Chubb besad en fortryllet ædruelighed, et vågent øje med sin egen interesse, der modstod alle søvndyssende midler. Selv i hans drømme, således som han fortalte dem, var der en metode, som overgik andre mænds tanker i vågen tilstand. Faraos drøm, bemærkede han, var intet imod dem, og da de lå så meget udenfor almindelig erfaring, betragtedes de som særdeles passende til at fortælles søndag aften, når de lyttende kulgrubearbejdere, vel vaskede og i deres bedste klæder, rystede på hovedet med en fornemmelse af den ejendommelige opbyggelse, der følger med det uforklarlige. Mr. Chubbs grunde til at blive vært i *Sukkertoppen* var baseret på den omhyggeligste beregning. Da han havde megen virkelyst, men legemligt var arbejde var ham imod, havde han grundigt overvejet, hvilken virksomhed der ville give ham det bedste levebrød med den mindst mulige anstrengelse, og var ved denne prøvelse kommet til det resultat, at det var en ganske god chance at være værtshusholder blandt grubearbejdere, der tjente en høj løn. Han havde haft så meget

held med sig, som en sådan fornuftig beregning fortjente, var landejendomsbesidder og havde stemmeret. Han var ikke en af de lave sjæle, der fandt denne ret besværlig og hellere ville have undværet den; for han betragtede sin stemme som en part af sin formue og agtede at benytte den på bedste måde. Han kaldte sig en ærlig og oprigtig mand og udtalte til sine tider sine anskuelser meget åbent; men faktisk var han bekendt for kun at have én hovedsondring mellem alle anskuelser, nemlig "min idé" og "humbug".

Da Felix nærmede sig, stod mr. Chubb som sædvanlig med sine hænder nervøst rodende i lommerne, sine øjne stirrende rundt om på det sorte landskab med et spejdende udtryk og sin tynde mund sammenpresset, men dog i stadig bevægelse. For en overfladisk betragtning kunne det antages, at en person, der så ud til at være så ivrig af sig, var uskikket til værtshusholdernæringen; men i virkeligheden var denne egenskab hos ham meget æggende til drik. Ligesom en arrig kones skingrende tale nødte den én til at "tage en tår" for at berolige sine nerver.

Hidtil havde værtshusholderen behandlet Felix overordentlig høfligt, selv om han kun drak så lidt øl. Det forestående valg var en udmærket lejlighed for ham til at udføre sin politiske "idé", nemlig at samfundet eksisterede for individets skyld, og at navnet på dette individ var Chubb. På grund af et sammentræf af tåbelige forhold, der ikke stemmede med denne idé, traf det sig nu så, at Sproxton hidtil var blevet noget tilsidesat ved valgagitationen. Formanden for det selskab, der bearbejdede minerne, var mr. Peter Garstin. Og det samme selskab oppebar afgiften af *Sukkertoppen*, som den person, der mest havde det i

sin magt at fortrædige mr. Chubb og være ham til plage var derfor mr. Garstin naturligvis den kandidat, han havde forbeholdt sin stemme. Men når der er en sådan hensigt til stede om, når det kommer til stykket, at fornøje en gentleman ved at stemme for ham på åben britisk vis på valgdagen, har en mand så meget større frihed i sit forhold til hine skuffede personer, der antager ham for, hvad han ikke er, og bilde sig ind at han står og vakler. Men i nogen tid havde der manglet på lejlighed. Der var kun tre tvivlsomme stemmer foruden mr. Chubbs i det lille distrikt, for hvilket *Sukkertoppen* kunne betragtes som intelligensens og inspirationens centrum; minearbejderne havde naturligvis ingen stemmer og havde ingen politisk omvendelse behov; følgelig havde Sproxtons interesser kun i al stilhed været genstand for ømme tanker i kandidaternes bryst. Men lige siden det var blevet bekendt, at der var en radikal kandidat oppe, at som følge deraf mr. Debarry havde allieret sig med mr. Garstin, og at sir James Clement, den fattige baronet havde trukket sig tilbage, havde mr. Chubb været sysselsat med de sindrigeste åndelige kombinationer for at komme på det rene med, hvilke profitable muligheder for *Sukkertoppen*, der kunne ligge i denne forandrede valgsituation.

Han havde en fætter i et andet grevskab, også en værtshusholder, men efter en større målestok og boende i en flække, og af ham havde mr. Chubb fået mere detaljerede politiske oplysninger, end han kunne finde i Loamshire-bladene. Han var nu oplyst nok til at vide, at der var en måde, hvorpå man kunne bruge ikke stemmeberettigede mine- og jernbanearbejdere ved opstilling af kandidater og ved valg. Han

fandt det ganske i sin orden; det optoges i hans politiske "idé", og han ville endog have været stemt for at udstrække valgretten til denne samfundsklasse – i alt fald i Sproxton. Hvis nogen havde bemærket, at man måtte drage en grænse et sted, ville mr. Chubb have samstemmet og ville have givet tilladelse til at drage den med en radius af en halv mil fra hans egen skænkestue.

Fra den første søndag aften, da Felix havde indfundet sig i *Sukkertoppen*, var mr. Chubb blevet enig med sig selv om, at denne snilde mand, der holdt sig ædru var en valgagent. At han var lejet i et eller andet øjemed, var der ingen tvivl om; en mand måtte have sine gode grunde, når han kom på værtshus uden at drikke noget. I samme grad som Felix' formål ikke var klart for mr. Chubb, måtte det være dybt, og denne voksende overbevisning havde endog bevæget værtshusholderen til sidste søndag aften privat at tilskynde sin hemmelighedsfulde gæst til at tage noget øl på kredit – det havde jo ingenting at betyde. Felix kendte sin mand og havde vogtet sig for alt for tidligt at røbe, at hans virkelige øjemed var at vinde sådan indgang hos de bedste folk, der kom på kroen, at han kunne formå dem til en lørdag aften at mødes med ham i det værelse, hvor mr. Lyon eller en af hans diakoner i reglen holdt deres onsdagsprædikener. Kun kvinder og børn, tre gamle mænd, en skræddersvend og en brystsvag yngling overværede disse prædikener; ikke én kulminearbejder var blevet draget bort fra det stærke øl i *Sukkertoppen*, ikke en jernbanearbejder fra den mere grumsede drik i *Den blå Ko*. Felix var sangvinsk; han så flere kønne ansigter blandt minearbejderne, når de var vasket om søndagen; man kunne dog måske lære dem at bruge deres

løn bedre. I alt fald ville han forsøge på det; han nærede stor tillid til sine talegaver, og det var ganske sandt, at han aldrig talte uden at fængsle opmærksomheden hos tilhørerne. Der var ikke nogen anden skole i landsbyen end en, som holdtes af en gammel jomfru; han mente, at hvis han kunne formå familiefædrene, hvis sværtede hverdagsskikkelser og uldne huer, prydede med tællelys [Note 3)] i stedet for fjer, var et tegn på anstrengt arbejde, som han havde større sympati for end for noget ordensbånd i knaphullet, – hvis han kunne formå disse mænd til at spare noget på, hvad de drak op, og for dette lønne en lærer til deres drenge, så ville der herved vises dem en større tjeneste, end om mr. Garstin og hans selskab lod sig overtale til at oprette en skole.

"Jeg vil søge at gøre indtryk på deres faderfølelser," sagde Felix; "jeg vil tage en af deres små fyre og stille midt iblandt dem. Førend de lægger for dagen, at der er noget, som de sætter mere pris på end at drikke sig fulde, kan stemmerettens udvidelse ikke have nogen virkelig betydning for dem. Man må begynde et sted; jeg vil begynde med, hvad jeg har lige for næsen. Jeg vil begynde i Sproxton."

Felix Holt havde som andre unge mænd sine illusioner, der dog ikke var af nogen fashionabel art, og hverken drejede sig om det indtryk, hans dragt og færdighed som rytter ville gøre på beskuerne, eller om den lethed, hvormed han ville kunne betale ågerkarlene, når han gav sine talenter tøjlen og gav sig til at bestille noget. Han havde kastet sine øjne på den plettede Mike (hver minearbejder havde sit øgenavn) som den, han ville se at få til at følge et stykke med på vejen om aftenen for at formå ham til at indbyde nogle af sine kammerater til at mødes

med ham næste lørdag. "Den plettede" var en af de bedste arbejdere i minerne. Han havde et åbent, godmodigt ansigt og havde med særlig opmærksomhed fulgt nogle eksperimenter med en magnet, som Felix gik med i lommen.

Mr. Chubb, der også havde sine illusioner, smilede velvilligt til den gådefulde gæst, da han kom op ad trappen.

"Nå, det lader til, at søndagen er Deres dag; jeg begynder nu hver søndag at vente Dem."

"Ja, jeg er arbejder; søndag er min fridag," sagde Felix, der blev stående i døren, da værten syntes at ville have en passiar med ham.

"Ja, sir, der er mange måder at arbejde på. Jeg er af den mening, at De er en af dem, som arbejder med hjernen. Det gør jeg også."

"Man kan gøre en del af den slags, og dog også arbejde med hænderne."

"Ser De, sir," sagde mr. Chubb med en vis bitterhed i sit smil, "jeg har sådant et hoved, at jeg tit har ønsket, jeg var dummere. Jeg er forud med alting; jeg ser alt for hurtigt, hvordan både det ene og det andet er. Det er, som om jeg spiste til middag ved frokosttid. Det er også grunden til, at jeg næsten aldrig ryger en pibe. Aldrig så snart stikker jeg en pibe i munden, førend jeg damper væk, så at den er røget ud, inden andre folk har fået vel tændt; og hvad fornøjelse har jeg så af den? Jeg kunne lige så gerne have ladet den være. I denne verden er det bedst ikke at være for hurtig. Men De ved nok, hvad det vil sige, sir."

"Nej, det ved jeg såmænd ikke," sagde Felix, idet han med en grimasse gned sig i nakken. "Jeg synes i reglen, at jeg er en

temmelig stor dosmer. Der er grumme meget i verden, og jeg har endnu ikke fået vendt det indvendige ud på alting."

"Det er, fordi De går til bunds i alt. Jeg tror nok, vi forstår hinanden. Og angående dette hersens valg, så tør jeg nok holde to imod én på, at vi ville være enige, hvis vi kom til at tale om det."

"Ja så!" sagde Felix med en forsigtig mine.

"De er jo ikke tory, sir, vel? De vil ikke stemme for Debarry? Det sagde jeg lige straks. Han er ikke tory, sagde jeg. Og jeg tror nok, jeg havde ret, sir – hvad?"

"Ja, det er ganske rigtigt; jeg er ikke tory."

"Nej, man skal ikke så let lure mig. Nå, mellem os sagt bryder jeg mig pokker om Debarryerne. Jeg bor ikke på deres jord, og de har aldrig undt *Sukkertoppen* for en hvid fortjeneste. Jeg er ikke bange for Debarryerne; ingen mand kan være mere uafhængig end jeg. Jeg stemmer for dem, som behandler mig rettest og er mest af, hvad jeg kalder gentlemen; det er min idé. Og det vil jeg sige, at når det gælder om at hverve stemmer, så er det nogle tosser, der ikke benytter mig."

Vi dødelige gør stundom en temmelig ynkelig figur, når vi rigtigt vil vise os. Vi kan være sikre på vore egne fortrin og dog sørgeligt uvidende om det synspunkt, hvorfra vi betragtes af vor næste. Det kan godt være, at vor smukke tatovering slet ikke vækker en så overordentlig beundring, hvor meget vi end vender og drejer os for at vise den frem. Således gik det med mr. Chubb.

"Ja," sagde Felix tørt, "der er vist nok noget arbejde, som De duer til."

"Nå, så det kan De også indse? Ja, vi forstår hinanden. De er ikke tory, og det er jeg heller ikke. Og om jeg så havde fire hænder at række op ved et valg, skulle Debarryerne ikke få nogen af dem. Min idé er, at der er en hel del for meget af deres våbenskjolde og deres monumenter i Treby kirke. Hvad betyder deres våben? Ja, jeg ved det ikke, og jeg har aldrig hørt, at nogen har kunnet forklare det."

Mr. Chubb forhindredes fra yderligere at udvikle sine anskuelser om det historiske element i samfundet ved ankomsten af nye gæster, der nærmede sig i to grupper. Den forreste gruppe bestod af vel bekendte minearbejdere med deres gode søndagshatte og kulørte lommetørklæder med lange flagrende ender til halstørklæder. Den anden gruppe var af en mere usædvanlig art og bragte mr. Chubb til at presse sin mund sammen og bevæge musklerne omkring den på en temmelig nervøs måde.

Først kom en pynteligt klædt person til hest med en meget bred skjortekrave og et figureret atlaskes halsbind. Det var en korpulent mand med et udpræget borgerligt ydre. En vild tanke fløj igennem mr. Chubbs hjerne: kunne denne store gæst være Harold Transome? Man må undskylde ham; det var blevet fortalt ham af hans fætter i den fjerne flække, at en radikal kandidat, når han hvervede stemmer, endog stundom var gået så vidt i sin nedladenhed, at han havde spist brød med sirup på sammen med en agtbar borgers børn og erklæret denne simple kost for en herreret. Mr. Chubbs anskuelse om en radikal var, at han var en ny og behagelig art spytslikker, der krøb for de fattige og ikke for de rige og derfor rimeligvis ville sende gæster

til kroen, så at han argumenterede ganske godt fra de præmisser, der stod til hans rådighed.

Den beredne borger havde et følge: flere lurvet klædte mænd og drenge fra Sproxton i alle størrelser, hvis nysgerrighed var blevet ansporet ved en uventet rundhåndethed. En fremmed til hest, der strøede halfpences om sig på en søndag var en så uhørt fremtoning, at ingen kunne vide, hvad han kunne falde på, og de bageste småfyre i sælskindshuer var ikke uden håb om, at der var indtrådt en helt ny verdensorden.

Alle blev stående udenfor, mens den fremmede steg af hesten, og mr. Chubb trådte frem for at tage tømmen.

"Goddag, mr. Chubb," var de første ord, den store mand sagde, da han var kommet lykkelig og vel ned af hesten, "jeg har tit hørt tale om Deres gode øl, og jeg er kommet for at smage på det."

"Træd indenfor, sir – vær så artig at træde indenfor," sagde mr. Chubb, idet han gav hesten til staldkarlen. "Det vil være mig en ære at tappe for Dem. Hvis nogen har rost mig, tror jeg nok mit øl skal retfærdiggøre hans dom."

Alle trådte ind bag efter den fremmede undtagen drengene, som kiggede ind ad vinduet.

"Vil De ikke behage at gå ind i storstuen, sir?" sagde Chubb underdanigt.

"Nej, jeg vil blive her. Det er noget, som jeg kan lide at se," sagde den fremmede, idet han så sig om på minearbejderne, der betragtede ham med lidt sky blikke – "et hyggeligt sted, hvor arbejderne kan fornøje sig. Jeg vil imidlertid gå ind et par minutter for blot at tale en halv snes ord med Dem."

Mr. Chubb åbnede døren til storstuen og idet han derpå trådte et skridt tilbage, benyttede han lejligheden til at hviske til Felix: "Kender De denne herre?"

"Nej, jeg gør ikke."

Felix sank fra det øjeblik af betydeligt i mr. Chubbs agtelse. Døren til storstuen blev lukket, men ingen satte sig ned eller bestilte øl.

"Hør, De," sagde den plettede Mike, idet han gik hen til Felix, "tror De ikke, at det er en af valgfolkene?"

"Jo, det er meget rimeligt."

"Jeg har hørt, at de farer om allevegne," sagde den plettede, "og nu, siger de, er den tid kommet, da en mand kan få øl for ingenting."

"Ja, det er siden reformen," sagde en svær mand med røde bakkenbarter ved navn Dredge. "Den har skaffet os i denne kant af landet både valg og gratis øl, som vi før den tid ikke så en døjt til."

"Endnu har da reformen aldrig vist sig Sproxton," sagde en gråhåret, men kraftig mand, der gik under navnet Gamle Sleck. "Jeg tror ikke på den – nej, jeg gør ikke."

"Gør du ikke?" sagde den plettede noget hånligt. "Men det gør jeg. Der er folk, som aldrig vil tro andet end hvad der er for næsen af dem. Man kan ikke få noget banket ind i dem, om man så kløvede deres pandeskal. Jeg ved ganske bestemt, at en fyr, jeg kender, har fået både penge og øl blot for at råbe Hurra. Hvad siger *De*, min gode mand?" sagde den plettede, idet han med en vis agtelse vendte sig mod Felix.

"Kunne I have lyst til at vide rigtig besked om reformen?" sagde Felix, idet han greb lejligheden. "Har I lyst til det, så kan

jeg forklare jer det hele."

"Ja, ja – lad os høre. De ved nok besked, det er jeg vis på," sagde flere stemmer på én gang.

"Ja, men det vil tage nogen tid. Og vi må tie stille med det. De dygtigste af jer – de, som I ser op til i klubben – kan komme hen og træffe mig i Peggy Buttons hus på lørdag klokken syv, når det er blevet mørkt. Og hør, Mike, De må tage Deres lille gulhårede dreng med. Enhver, der har en lille dreng – en ganske lille fyr, som ikke kan forstå, hvad der bliver talt om – kan gerne tage ham med. Men I må holde tæt med det. Vi vil ikke have narre derhen. Men enhver, som er til stede her, kan gerne komme. Jeg skal nok møde hos Peggy Button."

"Ih, det er jo, hvor der holdes onsdagsprædiken," sagde Dredge. "Jeg har været nødt til at give min kone et blåt øje for at holde hende fra at gå til prædikenen. Gudfader bevares, hun bilder sig ind, at hun ved bedre besked end jeg, og jeg kan hverken finde ud eller ind i hendes snak."

"Hvorfor lader du ikke konen gøre, som hun vil?" sagde Mike med et noget vredt udtryk. "Jeg ville skamme mig ved at slå en stakkel, fordi hun holder af at gå til prædiken."

"Jeg har heller ikke slået hende før, om hun også fo'r løs på mig," sagde Dredge til sin undskyldning; "men når hun bruger kæft imod mig, kan jeg ikke finde mig i det. Men lige meget om det, jeg skal nok tage min Jack hen til Peggys på lørdag. Hans moder skal vaske ham. Han er kun fire år gammel, men det kan nok hænde sig, han kan stikke mig en ordentlig én ud, når jeg gør fyren noget, som han ikke synes om."

"Det er noget vrøvl, du kommer med der," sagde Mike.

Samtalen tegnede således til at blive lovlig personlig, da den heldigvis blev afbrudt derved, at døren ind til storstuen igen gik op, og den mærkelige fremmede viste sig med mr. Chubb, hvis ansigt så ualmindelig strålende ud.

"Vær så god at tage plads her, mr. Johnson," sagde Chubb og rykkede en lænestol frem til ham. "Denne herre er så artig at traktere selskabet," tilføjede han og så sig om, "og han vil oven i købet selv drikke et glas med Dem. Jeg tænker ikke, her er nogen som ikke vil sige, at det er en ære."

Selskabet havde ikke noget ækvivalent for et "Hør, hør!" til sin rådighed, men det følte måske så meget mere, da det satte sig ned med en forventning, som ikke havde fået luft i nogen ytring. Der var en almindelig glad følelse af, at reformen, der hidtil havde haft en temmelig skyggeagtig karakter, endelig var kommet til Sproxton i en god, fyldig skikkelse med fin frakke og gode lommer. Felix havde ikke i sinde at tage imod traktementet, men han ville dog nok blive og høre, mens han drak sit glas øl, som han plejede.

"Udmærket øl, udmærket øl," sagde mr. Johnson med en hurtig, lidt pibende stemme, da han satte sit glas fra sig. "Ved De hvad," vedblev han med en vis patos i tonen, idet han så på mr. Chubb, der sad lige overfor ham, "det er mig en tilfredsstillelse at finde et sådant etablissement ved minerne. For hvad havde højere løn at betyde for arbejderen, hvis han ikke kunne få gode varer for sine penge? Ja, mine herrer" – med disse ord så han sig om – "jeg har været i ølhuse, hvor jeg har set en prægtig karl af en minearbejder eller stenhugger komme ind og måtte betale i dyre domme for øl, som jeg nødig ville give mine svin!" Mr. Johnson bøjede sig frem med fremstående

albuer, hænderne hvilende på sine knæ og en harmfuld rysten på hovedet.

"Ligesom i 'Den blå Ko'," faldt den snakkelystne Dredge ham i talen med en dyb bas, men tilrettevistes med et dygtigt puf i siden af Mike.

"Ja, vist så, De ved, hvad det vil sige, min ven," sagde mr. Johnson, idet han så på Dredge og således gav denne hans selvtilfredshed tilbage. "Men det vil da heldigvis ikke vare meget længere. Dårlige drikkevarer vil blive kastet bort tilligemed andre dårlige varer. Handelen vil florere – og hvad er handel nu uden damp? Og hvad er damp uden kul? Og læg vel mærke til det, mine herrer – der er ikke noget menneske og ikke nogen regering, som kan lave kul."

Et kort, højt "Ha, ha!" viste, at dette faktum var blevet rigtigt opfattet.

"Og heller ikke kvadersten," sagde en kraftig mand med en stor mund, der hed Gills og nok ville have emnet udtømmende behandlet, eftersom han var stenhugger.

"Nej, heller ikke kvadersten, som De siger; ellers tænker jeg, at hvis kul kunne laves over jorden, så ville brave mænd, der er vort folks marv, ikke behøvede at bøje deres ryg og svede i en grube seks dage af ugen. Nej, nej; jeg siger, at jo mere velhavende dette land bliver, desto større trang har det til Dem, mine herrer. Det kan undvære en flok dovne lorder og fine damer, men det kan aldrig undvære brave arbejdere i kulminerne. Og landet vil florere. Jeg giver Dem mit ord på, mine herrer, at dette land vil komme så højt til vejrs som aldrig før, og der er ikke en mand i det, uden at han vil have et godt stykke sul i sin gryde og penge raslende i lommen, når vi bare

bestræber os for at sende de rette mænd til Parlamentet – mænd, som vil tage ordet for kulminearbejderen og stenhuggeren og jernbanearbejderen" – (mr. Johnson slog ud med hånden, hver gang han nævnede en af disse arbejdere) "og ikke vil høre på noget nonsens. Vi befinder os i en krise, og vi må anstrenge os. Vi har fået reform, mine herrer, men nu gælder det om at gøre reformarbejde. Vi befinder os i en krise – jeg giver Dem mit ord på, vi befinder os i en krise."

Mr. Johnson kastede sig tilbage i stolen, ligesom betaget af det stærke indtryk, dette betydningsfulde ord havde gjort på ham. Han antog ikke, at nogen af hans tilhørere vidste, hvad en krise betød, men han havde en rig erfaring for den virkning, ord gør, som man ikke forstår. Og i dette tilfælde blev der hos kulminearbejderne vakt en overbevisning om, de vidste ikke selv hvad, som var en passende forberedelse til at rykke mere ud med sproget.

Felix var lige ved at blive rasende. Der gives næppe nogen større åndelig kval end at høre vore egne alvorlige udtryk, vore egne rodfæstede meninger karikeret af en charlatan eller en lejesvend. Han begyndte at føle på den skarpe underkant af det tinkrus, han havde stående foran sig, og at finde, at det var et fristende kastevåben.

Mr. Johnson besad ubestrideligt adskillige af en folketalers egenskaber. Efter en vel beregnet pause bøjede han sig igen frem og sagde i en sagtere tone, idet han så sig omkring:

"Jeg antager, at De allesammen har hørt den gode nyhed."

Der hørtes en bevægelse af skosåler på stengulvet og en skraben med nogle stoleben, men ellers kom der intet svar.

"Den gode nyhed, jeg sigter til, er, at en udmærket mand, mr. Transome til Transome Court, har tilbudt at repræsentere Dem i Parlamentet, mine herrer. Jeg siger specielt *Dem*. For hvad der ligger ham på sinde, er arbejdernes vel – de brave mænds vel, der bruger hakken og saven og hammeren. Han er rig – har flere penge end Garstin – men han bryder sig ikke om at beholde dem for sig selv. Hvad han ønsker, er at gøre en god brug af dem, mine herrer. Han er kommet hjem fra fremmede lande med lommerne fulde af guld. Han kunne købe Debarryerne, hvis det var umagen værd at købe dem, men har noget bedre at bruge sine penge til. Han agter at bruge dem til arbejdernes bedste her på egnen. Jeg ved, at der gives folk, der opstiller sig og fører store ord, så længe det står på. De kan f.eks. sige, at de har i sinde at hjælpe kulminearbejderne. Men jeg kunne nok have lyst til at spørge dem: 'Hvad for kulminearbejdere?' Der er kulminearbejdere oppe ved Newcastle, og der er kulminearbejdere nede i Wales. Kan det fornøje den brave Tom, der sulter i Sproxton, at høre, at Jack oppe ved Newcastle har maven fuld af bøfsteg og budding –"

"Det bør fornøje ham," tog Felix ordet med sin høje, korte stemme, der stod i en sælsom modsætning til mr. Johnsons glatte tale. "Når han ved, at det er slemt at være sulten og ikke at få nok at spise, så bør han være glad over, at en anden mand, der ikke dovner, ikke må døje det samme."

Alle studsede. Tilhørerne følte sig meget imponerede af mr. Johnsons flothed, kundskaber og store talegaver. Hans glimrende løfter bestyrkede det indtryk, at reformen endelig også havde nået de nye gruber, og hvis reformen overhovedet duede til noget, måtte dens endelige resultat blive flere penge –

det vil sige mere at drikke og frihed for arbejde nogle dage om ugen. Disse "brave" mænd i Sproxton kunne godt lide Felix som en af deres egne, blot med flere kundskaber, som en arbejder, der havde set mange fjerne egne, men som måtte være meget fattig, siden han aldrig drak mere end en halv pot øl eller så. De var meget tilbøjelige til at høre, hvad han havde at sige, ved en anden lejlighed, men de var noget irriterede over hans afbrydelse lige i dette øjeblik. Mr. Johnson var ærgerlig, men talte med samme glattungede ro som før, om end med et udtryk af foragt.

"Jeg kalder det usselt at tage en mands åbne og ærlige ord og forvanske dem. Hvad jeg mente, var tydeligt nok – nemlig at ingen mand kan blive friet fra at sulte ved at se til, mens andre spiser. Jeg bilder mig ind, at det er fornuftigt, hvad, mine herrer?"

Atter lød der et bifaldende "Ha, ha!" At høre noget blive sagt og at forstå det var en så opmuntrende ting, at det gjorde samme indtryk som en vittighed. Mr. Chubb kastede et mistænksomt og giftigt blik på Felix, som indså, at han havde båret sig dumt ad.

"Nuvel," vedblev mr. Johnson, "så kan jeg vel få lov til at tale videre. Men hvis der er nogen her, som er bedre i stand til at belære selskabet, så viger jeg pladsen – så viger jeg."

"Sir," sagde mr. Chubb myndigt, "ingen mand skal tage Dem ordet af munden i dette hus. Og," tilføjede han med et skarpt blik på Felix, "folk, der ikke agter at fortære mere og gør kvalm med dem, der vil give os fortjeneste, gør bedre i at gå deres vej end at blive her og optage pladsen. Enighed og broderskab er det, der står på klubbens flag, og enighed og broderskab er også

valgsproget for '*Sukkertoppen*, William Chubb'. Folk, der er anderledes til sinds, gør bedst i at søge et andet sted."

"Meget vel," sagde Felix, idet han lagde sine penge og tog sin hue, "jeg går." Han indså klart, at hvis han sagde mere, ville der komme spektakler, som let kunne få en bedrøvelig ende.

Da døren var lukket efter ham, sagde mr. Johnson: "Hvad hedder den person?"

"Er der nogen, der ved det?" sagde mr. Chubb.

Der hørtes et par Nej'er.

"Jeg har hørt ham tale som en ivrig reformven, ellers skulle jeg nok have holdt lidt skarpere øje med ham. Men De kan jo nok se, at han ikke er noget synderligt."

"Det er et dårligt tegn, at ingen ved, hvad han hedder," sagde mr. Johnson. "Han er rimeligvis en forklædt tory – en tory-spion! De må tage Dem i agt, mine herrer, for folk, som kommer til Dem og siger, at de er radikale, men dog ikke gør noget for Dem. De vil fylde Dem med ord – ord har de ingen mangel på – men ord er vind. Nej, så er det en anden sag, når en mand som Transome kommer frem og siger til arbejderne her på egnen: 'Her er jeg, villig til at tjene jer og tale jeres sag i Parlamentet og få lovene lavet for jer, som de bør være, og hvis der imidlertid er nogen af jer, som er mine naboer, der har lyst til en fridag eller til at drikke et glas med venner eller til et eksemplar af kongens billede – nå, så er jeg jeres mand. Jeg er ikke en papirsplakat – lutter ord og intet indhold – og heller ikke en mand med jord og intet andet; jeg har både jord og poser med guld.' De ved velsagtens, hvad jeg mener med kongens billede?"

Med disse ord tog mr. Johnson en halvkrone op af lommen og holdt den op med billedet vendt imod selskabet.

"Nå, mine herrer, der gives nogle mænd, som gerne vil beholde dette smukke billede en hel del for meget for sig selv. Jeg ved ikke, om jeg har ret, men jeg synes, jeg har hørt tale om sådan en, der ikke bor hundrede mile herfra. Jeg synes, han hed Spratt og bestyrede et selskabs kulminer."

"Ha, ha! Spratt – Spratt hedder han," lød det kredsen rundt til et akkompagnement af skrabende skosåler.

"En karrig fyr, efter hvad jeg hører – en tyran – der forlanger, at folk skal gøre, som han vil have det, men ikke nænner at betale dem for det. Jeg tror ikke, der er nogen hæderlig mand, uden at han nok kunne have lyst til, at sådan en fyr, der er skudt op som en paddehat, skulle blive narret."

Der hørtes en mumlen, som mr. Chubb påtog sig at udlægge. "Jeg svarer for dem, sir."

"Hør mig nu: Der er Garstin; han er med i det selskab, I arbejder for. Men hvad er Garstin for jer? Hvem ser ham? Og når I ser ham, så ser I en vissen gnavser, der holder sine lommer vel tilknappet. Han kalder sig whig, og dog vil han akkordere om stemmerne med en tory – han vil gå i spænd med Debarryerne. Hvis jeg nu, mine herrer, sagde, at jeg havde en stemme, og nogen spurgte mig, hvad jeg ville gøre med den, så ville jeg sige: 'Jeg vil stemme for Transome.' – I har ingen stemmer, og det er en stor skam. Men I *vil* engang få stemmer, når sådanne mænd som Transome bliver valgt, og så vil I være på lige fod med den fineste herre i landet, og hvis han vil have sæde i Parlamentet, så må han tage sin hat af og spørge jer om forlov. Men om I end ikke har nogen stemme, så kan I dog råbe

et hurra for den rette mand, og Transome er ikke en mand som Garstin; hvis I gik glip af en dags løn, fordi I ville råbe hurra for Transome, så ville han erstatte jer den. Det er den måde, hvorpå en mand, der ingen stemme har, dog kan tjene sig selv og sit fædreland; han kan løfte sin hånd i vejret og råbe: 'Transome skal leve! Hurra for Transome!' Lad arbejderne – lad kulminearbejdere og jernbanearbejdere og stenhuggere, der imellem os sagt er meget for dårligt stillet, således som forholdene nu er – lad dem slutte sig sammen og bruge deres hænder og deres struber for den rette mand, så vil de fine folk ryst lidt i bukserne, og når I råber hurra for Transome, så husk på, at I råber for mere løn og større rettigheder, og I råber for at blive rotter og Spratt'er og andet utøj kvit, der er de redskaber, som de rige bruger for at presse blodet ud af den fattige mand."

"Jeg ville ønske, at der ville blive spektakler – jeg skulle ordentligt dunke ham," sagde Dredge som i reglen talte lige ud af posen.

"Nej, vist ikke nej, min ven – deri er De lidt forkert på det. Ingen dunken – ingen slåen først. I det har De loven og politiet imod Dem. Lidt rullen i støvet og slåen hatte af, lidt kasten med bløde ting, der hænger fast, men ikke gør skade – alt det spolerer ikke morskaben. Når en mand vil tale, og I ikke gider høre på ham, så er det ikke mere end rimeligt, at I til gengæld giver ham noget, som han ikke gider have. Og det samme gælder, når han har en stemme og ikke bruger den til bedste for fædrelandet; jeg skønner ikke, at der er noget ondt i, om man da i al stilhed gør kål på hans frakke. Man må lære en mand, hvad der er det rette, når han ikke selv ved det. Men ingen sparken, ingen kasten omkuld, ingen dunken!"

"Det kunne alligevel være morsomt," sagde gamle Sleck, der allerede i tankerne godtede sig til en sådan historie.

"Nå, når en Spratt vil have jer til at sige Garstin, så er det en fornøjelse at vide, at I kan sige Transome. Min mening er nu følgende. I er mænd, som kan lægge to og to sammen – jeg kender ikke en samling mere solide mennesker, end I er; og det siger jeg, lad de hæderlige mænd her i landet, der ikke har nogen stemme, vise sig i samlet mængde, når de har lejlighed til det. Ja, mine herrer, for hver sleskende tory, der har stemme, er der femoghalvtreds mænd, der må stå og se til, og af hvem man forlanger, at de skal holde mund. Men jeg siger, lad dem hysse ad de sleske karle, lad dem hyle de sleske karle ud, og de vil til sidst skamme sig over sig selv. De mænd, der har stemmer, forstår ikke at bruge dem. Der er mangen en tosse, som har stemmeret, og som ikke er på det rene med sig selv om, enten han skal stemme f.eks. for Debarry, Garstin eller Transome – om han kun skal stemme på én kandidat eller på to; en ren bagatel kan forandre hans beslutning. Lad ham få at vide, hvad jeres mening er, når han ikke ved, hvad han selv mener. Hvorfor bliver Debarry egentlig valgt? Fordi folk er bange for Debarryerne. Hvad kommer det jer ved? I bryder jer ikke om Debarryerne. Hvis folk er bange for toryerne, vil vi vende os om og gøre *dem* bange. I ved, hvad en tory er – en person, der gerne vil drive arbejderne, som han driver kvæg. Sådan er en tory, og en whig er ikke bedre, hvis han er som Garstin. En whig vil slå toryen omkuld og tage pisken fra ham, det er det hele. Men Transome er hverken whig eller tory, han er arbejderens ven, kulminearbejderens ven, den hæderlige jernbanearbejders ven. Og hvis han kommer ind i Parlamentet,

så vil jeg sige jer, at det vil være til gavn for jer. Jeg vil ikke påstå, at det vil være til gavn for opsynsmændene og pengepugerne og den slags folk, men det vil være til gavn for hver en honnet mand, der drikker et krus øl i *Sukkertoppen*."

Mr. Johnsons bestræbelser for Sproxton-folkenes politiske opdragelse standsede ikke her, hvilket var så meget mere uegennyttigt af ham, som han ikke ventede at se dem mere og kun kunne skabe en organisation, hvorved deres belæring kunne fortsættes uden hans nærværelse. I så henseende var han overmåde heldig. En mand, der var bekendt blandt stamgæsterne i kroen under navnet Snapop, og som allerede var blevet omtalt af mr. Chubb, sluttede sig nu til selskabet og havde en privat audiens hos mr. Johnson, for at han kunne blive indsat som hyrde for denne nye hjord.

"Det er en rigtig gentleman," sagde Snapop, da han indtog den plads, der var rømmet af taleren, som var redet bort.

"Hvad tror De, hans forretning er?" sagde Gills, den kraftige stenhugger.

"Forretning?" sagde mr. Chubb. "Han er en af landets topskærere. Han arbejder med sit hoved, kunne I nok mærke."

"Lad os få vore piber," sagde gamle Sleck; "nu er jeg træt i kæben."

"Det er jeg med," sagde Dredge. "Det tager på kræfterne og gør én tør i halsen. Det er næsten lige så galt som at høre på en prædiken på det nær, at det får man ingenting for. Jeg ville ikke være på det rene med, på hvad kant jeg stod, når det ikke var for traktementets skyld."

12

Denne søndag aften, der tegnede til at blive så mindeværdig i Sproxtons minearbejderes erfaring, havde også sit drama for de uheldige genstande for mr. Johnsons moralske indignation, Debarryerne. Visse på Treby Manor forefaldende tildragelser vakte en bevægelse der, som udbredte sig fra spisestuen til stalden; men ingen gennem gik en sådan omskiften af følelser som mr. Scales. Klokken seks frydede denne udmærkede kældermester sig stolt over, at han havde spillet sin rival mr. Christian et glimrende og originalt puds. Et par timer efter var han ængstelig, bekymret, forknyt; han var lige på nippet til en ydmygende tilståelse; hans kinder var næsten gulblege; hans hår lå fladt ned på issen, fordi han havde glemt at purre op i det med sine fingre, og hans bakkenbarters smukke runding, der var for fast til at falde ud, syntes kun at være en bedrøvelig erindring om fordums glans og herlighed. Årsagen til hans sorg var følgende:

Efter gudstjenesten søndag formiddag havde mr. Philip Debarry ladet resten af familien køre hjem i ekvipagen og var blevet i præstegården for at spise frokost med sin onkel Augustus og rådføre sig med ham angående nogle breve af vigtighed. Han havde lagt brevene tilbage i sin tegnebog, men havde ikke lagt tegnebogen i lommen igen og glemte den derfor, da han tog bort, med dens indhold af private papirer og banknoter på sin onkels sekretær. Da han var kommet hjem, opdagede han sin forglemmelse og sendte straks Christian

afsted med et brev, hvori han bad sin onkel om at forsegle tegnebogen og sende den til ham med overbringeren. Dette ærinde, som blev givet mellem klokken tre og fire, var tilfældigvis meget ubelejligt for mr. Christian. Sagen var den, at bemeldte herre, der hele sit liv igennem havde udmærket sig ved den evne til at lempe sig efter forholdene, som gør, at en mand under de vanskeligste omstændigheder falder sikkert på alle fire, ikke var fri for legemlige lidelser – et forhold, som der ikke vides at være nogen metode til at lempe sig således efter, at man enten selv befinder sig vel under det, eller kan lægge det over på andres skuldre. Han gjorde, hvad han kunne; han tog doser af opium, når han fik et anfald af mavesmerter, og han trøstede sig med hensyn til fremtidige muligheder ved den tanke, at hvis smerten nogensinde blev utålelig, kunne en betydelig forøgelse af dosissen helt gøre en ende på den. Han var hverken en Cato eller en Hamlet, og skønt han havde lært deres monologer i sin første skoletid, ville han sandsynligvis have forøget sin dosis uden at recitere fra hine mesterværker. Næst selve smerten havde han mest imod, at nogen fik noget at vide om den: svagt helbred formindskede en mands markedsværdi; han holdt ikke af at være genstand for den slags medlidenhed, som han selv ydede en stakkels djævel, der var nødt til at skære ansigter eller give helt fortabt.

Han havde fundet det hensigtsmæssigt at tage en lille dosis den eftermiddag, og han var endnu ikke helt fri for smerte, dengang han begav sig til præstegården. Da han vendte tilbage med den værdifulde lommebog lykkelig og vel gemt i sin baglomme, følte han et tiltagende legemligt ildebefindende og tog en ny dosis. Da han anså det for sandsynligt, at han så

noget ynkelig ud, foretrak han ikke at begive sig til huset ad kørevejen. Tjenestefolkene spadserede ofte i parken om søndagen, og han ønskede at undgå ethvert møde. Han ville tage en omvej, liste sig ind i huset og efter at have leveret sin pakke til mr. Debarry lukke sig inde, til det ringede til middag. Men da han nåede en bænk under en valbirk-løn, følte han sig så ilde tilpas, at han gav efter for fristelsen til at kaste sig på den og hvile sig lidt. Han så på sit ur: klokken var kun fem; han havde hidtil besørget sit ærinde hurtigt, og mr. Debarry havde ikke sagt noget til ham om, at han skulle skynde sig. Men mindre end ti minutter efter sov han sødeligt. Visse forhold i hans legemssystem havde bevirket, at opiummen havde gjort større virkning, end den plejede.

Som han havde ventet, strejfede der folk fra gården om i parken, men de færdedes ikke alle i de mest besøgte dele af den. Mr. Scales, der havde en lille kærlighedsaffære med en af kammerjomfruerne, havde foretrukket en mere ensom spadseretur i denne tiltalende nymfes selskab. Og tilfældigvis traf netop dette par på den sovende Christian – et syn, som lige straks voldte mr. Scales en ubestemt glæde som et tilfælde, der måtte føre til en eller anden snild bedrift af ham. At spille en eller anden et puds, der gjorde ham latterlig, betragtedes i de nedre regioner på herregården som den mest interessante form af vittighed, og tjente som et stadigt surrogat for dramatiske adspredelser: hvad farcen manglede i kostumering og iscenesættelse, vandt den ved virkeligheden af den ydmygelse, der vakte den almindelige latter. Og se! her befandt den ubehagelige, den irriterende koldblodige og overlegne Christian sig i en forholdsvis hjælpeløs tilstand med sit hoved

hængende ned på sin skulder og det ene frakkeskøde hængende tungt ud under ryggen på den landlige bænk. Det var dette frakkeskøde, der gav den geniale mr. Scales en idé. Idet han rakte sin finger i vejret som en advarsel til mrs. Cherry og sagde "Tys – vær stille – så skal De se løjer!", tog han en kniv op af lommen, gik bagved den sovende Christian, og snittede hurtigt det nedhængende frakkeskøde af. Scales vidste ikke noget om, at i Christian var sendt i et ærinde til præstegården, og da han mærkede, at der var noget i lommen, antog han, at det sandsynligvis var et stort cigarfutteral. Så meget bedre – han havde ingen tid til at blive stående. Han kastede frakkeskødet så langt bort, som han kunne, og lagde mærke til, at det faldt mellem de elmetræer, de havde spadseret under. Derpå vinkede han til mrs. Cherry og ilede bort med hende hen imod den mere åbne del af parken, da han ikke vovede at briste i latter, førend han var sikker på, at han ikke ville vække den sovende ved det. Men tanken om, hvorledes den vigtige mr. Christian, der gjorde nar ad Scales og hans måde at være på, måtte gå tilbage til huset med kun ét frakkeskøde var da en kilde til så megen fornøjelse for kældermesteren, at den smukke Cherry begyndte at blive helt skinsyg på den bedrevne spas. Imidlertid indrømmede hun, at den virkelig var morsom, fnisede nu og da, og lovede bestemt at tie stille. Mr. Scales forklarede hende, at Christian ville forøge på at liste sig ubemærket ind, men at det måtte forhindres, og han bad hende at forestille sig, hvilken figur denne i andres rettigheder indgribende person ville gøre, når alverden spurgte ham, hvad der var sket. "Halløj, Christian, hvor er Deres frakkeskøde?" ville blive til en almindelig talemåde på herregården, hvor vittigheder holdt sig

bemærkelsesværdig godt uden nogen hjælp af salt, og mr. Christians hanekam ville blive studset så eftertrykkeligt, at det ville tage lang tid for den at vokse ud igen. Altså forsvinder Scales leende fra scenen, frembydende et smukt eksempel på ironi i skæbnens lønlige drama.

Da Christian vågnede, blev han forskrækket ved at opdage, at det var tusmørke. Han fo'r op, rystede sig, savnede noget, og kom snart på det rene med sig selv om, hvad det var, han savnede. Han tvivlede ikke om, at han var blevet plyndret, og han forudså straks at følgerne ville blive højst ubehagelige. Årsagen til den ulykkelige hændelse kunne på ingen måde fremstilles således for mr. Philip Debarry, at det kunne forhindre ham fra at se sit hidtil ulastelige faktotum i et nyt og ugunstigt lys. Og skønt mr. Christian ikke betragtede sin nuværende stilling som glimrende, så han dog ikke udvej til at få noget bedre. En mand nær ved de halvtreds, som ikke altid er rigtig rask, er sjældent sangvinsk i sine forhåbninger; han ved, at vi lever i en verden, hvor fortjenesten ofte overses.

Da han fuldt og fast troede, at han havde været genstand for et tyveri, ville det at se sig om og søge i mørket, selv om det var faldet ham ind, have forekommet ham som en urimelig ødslen med tid og energi. Han vidste, at mr. Debarrys tegnebog rimeligvis havde et vigtigt og værdifuldt indhold, og at han ville gøre sin forseelse større ved at udsætte meddelelsen om den ulykkelige kendsgerning. Han ilede tilbage til huset, befriet ved mørket for den krænkelse af hans forfængelighed, som kældermesteren havde gjort regning på.

For Scales selv var sagen imidlertid allerede begyndt at se mindre morsom ud, end han havde ventet. For han havde lagt

mærke til, at det, at Christian ikke indfandt sig før middagsbordet, havde vakt nogen forbavselse hos mr. Debarry, og han havde erklæret, at samme Christian var blevet sendt i et ærinde til præstegården.

"Min onkel må have opholdt ham af en eller anden grund," hørte han mr. Philip sige; "men det er løjerligt. Hvis han var mindre pålidelig i besørgelsen af sine ærinder, eller han nogensinde havde set ud til at drikke for meget, ville jeg være urolig."

I det hele tog sagen ikke den vending, mr. Scales havde tænkt sig.

Endelig, da maden var taget af bordet, og kældermesterens hovedforretninger var forbi, hørte man, at Christian var kommet hjem uden sit frakkeskøde og med en alvorlig, ja bevæget mine; at han havde bedt om straks at få mr. Debarry i tale, og at han for øjeblikket befandt sig hos herrerne i spisestuen.

Scales var urolig; det måtte have været noget, der tilhørte mr. Debarry, som havde tynget lommen ned. Han tog en lygte, fik en staldkarl til at følge med sig med en anden lygte og begav sig med den største hast, han kunne udfolde, til det skæbnesvangre sted i parken. Han søgte under elmetræerne – han var vis på, at lommen var faldet der – og han fandt lommen; men han fandt den tom, og trods yderligere søgen fandt han ikke indholdet, skønt han straks havde trøstet sig med den tanke, at det måtte være faldet ud og måtte ligge ikke langt derfra. Han vendte tilbage med lygten og frakkeskødet og en højst uhyggelig fornemmelse i hovedsædet for en kældermesters sindsbevægelse, maven.

Aldrig så snart var han kommet ind i huset igen, førend han mødte mrs. Cherry, der bleg og urolig trak ham til side for at lade ham vide, at hvis han ikke fortalte alt, ville hun gøre det; at der skulle sendes bud efter politiet; at der havde været en uendelighed af banknoter og breve og andre vigtige ting i mr. Debarrys brevtaske, som Christian havde i den lomme, Scales havde skåret af; at der var sendt bud efter præsten, at politibetjenten snart kom, og at de alle sammen ville blive hængt.

Mr. Scales' egne forestillinger om de mulige følger var alt andet end klare. Modfalden og med frakkeskødet i hånden som bevis for, at han kun havde tilsigtet en spøg, gik han ind og afgav sin bekendelse. Hans historie lettede Christians sind lidt, men trøstede ikke mr. Debarry, der var mere ærgerlig over tabet af brevene og muligheden for, at de kunne falde i folks hænder, som kunne gøre brug af dem, end over tabet af banknoterne.

Der kunne ikke gøres noget for øjeblikket, undtagen at præsten, der var øvrighedsperson, skulle instruere politibetjentene, og at den plet i parken, som Scales havde angivet, igen skulle gennemsøges omhyggeligt. Dette blev gjort, men forgæves; og mangt et medlem af familien på herregården sov dårligt den nat.

13

Imidlertid var Felix Holt vandret tilbage fra Sproxton til Treby i en noget irriteret og bitter sindsstemning. En kort tid gik han langsomt hen ad landevejen i det håb, at mr. Johnson ville indhente ham, i hvilket tilfælde han ville have den fornøjelse at yppe klammeri med ham og sige ham, hvad han mente om hans hensigter med at komme og snakke for folkene i *Sukkertoppen*.

Men han indså dog snart, at det var en tåbelighed, og drejede igen af hen imod kanalen for at undgå fristelsen til uden nytte at blive hidsig.

"Hvad kan det nytte," tænkte han, "at trække i sådan en indfiltret dukke garn som disse valgfif? Så længe tre fjerdedele af menneskene her i landet ikke ser andet i et valg end egen interesse og ikke andet i egen interesse end en form af grådighed, kunne man lige så gerne forsøge på at lutre fiskenes levevis og sige til en sulten kabliau: 'Min gode ven, lad være; stir ikke sådan med øjnene, og slå ikke sådan et grådigt gab op, og tro ikke, at de små fisk ikke have nogen anden værdi end den, at de kan fylde din bug.' Den ville ikke være tilgængelig for noget andet argument end det at snitte den i stykker. Jeg ville blive rasende på denne karl og måske til sidst give mig til at prygle ham. Jeg har nogen fornuft, så længe jeg kan bevare min sindsro, men bliver jeg først hidsig er det, som om jeg blev drukken uden at have nydt noget vin. Det skulle ikke undre mig, om han kuldkaster alle mine planer med disse

minearbejdere. Naturligvis trakterer han dem for at få spektakler i gang ved valgmøderne. De ville drikke dobbelt så meget som ellers og aldrig komme i min nærhed en lørdag aften. Jeg ved ikke, hvilken slags mand Transome i virkeligheden er. Det kan ikke nytte, at jeg taler med nogen anden, men hvis jeg kunne få ham i tale, kunne han dog måske nedlægge et forbud imod sådant noget. Skønt, når folkene først har fået løfter og er sat i bevægelse, er det rimeligvis for sent at råde bod på skaden. Gid pokker havde den liberale torsk! Jeg ville ikke have brudt mig så meget om det, hvis det havde været en tory."

Felix gik videre i skumringen, kæmpende på denne måde med de livets forviklinger, der ganske vist ville blive i høj grad simplificerede, hvis en fordærvelig praksis ufejlbarligt var et tegn på forkerte anskuelser. Da han var kommet over fælleden og var gået ind i parken, gjorde træerne aftenskumringen endnu mørkere; det kunne ikke nytte at forsøge på at følge den smalle sti, og han kunne kun passe på, at han gik i retning af porten ved udgangen af parken. Han gik nu en hurtig march og fløjtede en melodi, der afgav et passende akkompagnement til hans indre strid, da noget glat og blødt, som hans fod trådte på, standsede ham med en løjerlig, ubehagelig fornemmelse og bragte ham til at bukke sig ned for at undersøge den pågældende genstand. Han så, at det var en stor læderbrevtaske, der var dygtigt proppet og lukket både med en lås og med et forseglet bånd. Da han bukkede sig ned, så han et par meter borte noget firkantet og hvidt noget ligge på det mørke græs. Det var en elegant lommebog af lyst læder med et guldstempel på. Den lod til at være sprunget op ved faldet, og af

tasken i den stak en omtrent fire tommer lang, lille guldkæde frem med forskellige signeter og andre småting fæstet til den ved en ring. Felix lagde kæden tilbage, og da han så, at spændet på lommebogen var krukket, lukkede han den sammen og stak den i sin sidelomme, mens han fortsatte sin gang, lidt ærgerlig over at skæbnen havde gjort ham til finder af genstande, der sandsynligvis tilhørte et medlem af familien på Treby Manor. Han var meget for stolt en mand til at skøtte om nogen berøring med aristokratiet, og han kunne endnu mindre finde sig i at komme til at tale med dets tjenestefolk. Han måtte finde på en plan, hvorved han kunne undgå selv at bringe disse ting op på herregården; han tænkte først på at aflevere dem hos portneren, men han havde nogen betænkelighed ved at levere sager, om hvis rette ejere han jo dog var i uvished, til personer, som han ikke kendte. Det var muligt, at den store brevtaske indeholdt papirer af stor vigtighed, og at den ikke tilhørte noget medlem af familien Debarry.

Endelig besluttede han at bringe sit hittegods til mr. Lyon, som måske ville være så god at befri ham fra de nødvendige forhandlinger med folkene på herregården ved selv at påtage sig dem. Med denne beslutning gik han lige til Malthouse Yard og ventede udenfor kapellet, indtil menigheden begyndte at gå fra hinanden, hvorpå han gik op gennem kirkens skib til sakristiet for at tale i enrum med præsten.

Men mr. Lyon var ikke alene, da Felix trådte derind. Mr. Nuttwood, urtekræmmeren, som var en af menighedsforstanderne, var i færd med at klage til ham over den stædige opførsel af korsangerne, der havde vægret sig ved at ombytte melodierne i overensstemmelse med en foretagen

forandring i salmerne og havde gjort korte versemål til lange af bare egensindighed og trods, idet de på en skammelig måde sang hellige enstavelsesord med en mængde tremulanter, der desværre vist var lavet af en musiker, som var mere inspireret af forfængelighed end af den rette salmeånd.

"Kom ind, min ven," sagde mr. Lyon med et smil til Felix og vedblev så med en svag stemme, mens han tørrede sveden af sin pande og sin skaldede isse: "Broder Nuttwood, vi må finde os i den slags ulemper, så længe vor ufuldkommenhed kræver, at der må være en særlig korporation, som kaldes et kor, og hvis specielle hverv det er at lede kirkesangen, ikke fordi det er mere oplagt til from bøn og andagt, men fordi det er begavet med bedre stemmemidler og har erhvervet sig mere af musikerens kunstfærdighed. For enhver bestilling bliver, når ikke Guds nåde i en særlig grad er over den, let ligesom et sygt organ, der alt for meget søger at gøre sig til centrum. Det må indrømmes, at de, det fører det særlige navn kirkesangere, er en anomali blandt os, der søger at føre kirken tilbage til dens oprindelige simpelhed og at bortkaste alt det, der kan forhindre den ene ånds direkte samkvem med den anden."

"De er så egensindige," sagde mr. Nuttwood i en sørgmodig tone, "at hvis vi ikke behandlede dem varligt, kunne de til sidst splitte kirken, og det netop nu, da vi har fået kapellet udvidet. Broder Kemp ville tage parti for dem og drage halvparten af menigheden med sig. Jeg kan ikke andet end være af den mening, at det er en snare af Fristeren, når en troende kristen har en sådan basstemme som broder Kemps. Det vækker attrå hos ham om at blive hørt af mennesker; men den ydmyge kristnes svagere sang kan måske klinge lifligere i Guds øre."

"Tror De, det er en bedre forfængelighed at smigre Dem med den tro, at Gud gerne vil høre Dem, skønt mennesker ikke bryder sig om det?" sagde Felix med utilladelig plumphed.

Den høflige urtekræmmer var forberedt på at blive forarget over alt, hvad der kom fra Felix. I lighed med mange andre tilhørere i Malthouse Yard nærede han allerede uvilje imod en ung mand, om hvem man vidste, at han havde blandet sig i et handelsspørgsmål, som turde have været overladt til Forsynets afgørelse. Gamle mr. Holt, der havde været medlem af menigheden, havde sandsynligvis haft "førelser", som man kunne stole mere på end på de kundskaber, hans søn gjorde sig til af. I ethvert tilfælde ville lidt forstyrrelse i indvoldene og en smule indvendig pine hos forbrugerne af en tvivlsom medicin virke mindre til at fordunkle den guddommelige menighed end en paraderen med smålig moralitet af en person, der ikke var "troende". Hvoraf vidste man desuden, at Gud ikke ville give sin velsignelse til medicinen, hvis den toges med den rette tillid til en højere magt? En kristen burde ikke betragte medicinen alene i dens forhold til vore skrøbelige legemer (som ikkun er støv og aske), men som noget, bag hvilket Almagten fandtes. Derfor ville en from sælger spejde efter vink af Forsynet, og dem ville han finde i en aftagen af begæret og et mindre heldigt forhold mellem udgifter og indtægter. Urtekræmmeren var således på sin post imod den anmassende disputant.

"Mr. Lyon kan måske forstå Dem, sir," svarede han. "Det lader til, at han holder af Deres samtale. Men De har mig for meget af stoltheden over menneskelig lærdom. Jeg går ikke efter nye lys."

"Så gå efter et gammelt," sagde Felix, der ikke var videre venligt stemt imod den skinhellige købmand. "Gå efter de

gammeldags presbyterianere, som jeg har hørt synge i Glasgow. Prædikanten begynder at synge salmen, og så synger hver især en forskellig melodi, alt efter som det tilfældigvis falder ham ind. Det er despotisk at synge en melodi for og så vente, at alle andre skulle stemme i med. Det er en fornægtelse af individets ret til selv at vælge."

"Tys, tys, min unge ven," sagde mr. Lyon, krænket over denne letsindige tale, der lige så vel var rettet imod ham som imod menighedsforstanderen. "Spøg ikke således med paradokser. Det ætsende salt, hvormed De vil brænde andre, kan gerne svide Deres egne fingre, så at de bliver følelsesløse for tingenes sande egenskaber. Det er vanskeligt nok at finde vej og holde vor fakkel rolig i denne mørke labyrint; at svinge faklen rundt og blænde vore medsøgendes øjne er et dårligt vovestykke, der let kan ende med fuldstændigt mørke. De elsker selv friheden og sætter Dem dristigt op imod misbrug af myndigheden. Men retten til at sætte sig op imod myndigheden er kun en ret til at søge en højere og bedre styrelse og ikke en ret til blot at leve i lovløshed. Derfor besværger jeg Dem, tal ikke, som om De mente, at frihed er ensbetydende med tøjlesløshed. Og skønt jeg ikke er begavet med noget øre til at høre de jordiske harmonier, der er forekommet adskillige fromme sjæle at være som de svage ekkoer af et himmelsk kor, tror jeg nok, at der er en lov i musikken, som vi ikke kan sætte os op imod uden i vor sang at komme på samme standpunkt som skrigende galehuslemmer eller hylende vilde dyr. Det lærer os, at sand frihed ikke kan være andet end overførelse af lydigheden fra en enkelt eller nogle enkelte menneskers vilje til den vilje, som er normen og rettesnoren for alle mennesker. Og selv om vi

stundom i vor søgen efter denne vilje kan fare vild, er dog selve vor søgen god og nødvendig, for at vi til sidst kan finde. Og ligesom i musikken, hvor alle adlyder og stræber hen imod ét mål, så at hver især har den glæde at bidrage til et hele, hvorved han henrykkes og opløftes til Himlens forgårde, således vil det også blive i hint herlige tusindårige rige, da vor daglige bøn vil blive opfyldt, og da én lov vil være skrevet i alles hjerter og være normen for alle vore tanker og det ledende princip i alle vore handlinger."

Træt, ja udmattet, som præsten havde været, da Felix Holt trådte ind, gav den iver, hvormed han talte, hans stemme og holdning mere og mere kraft; han gik bort fra bordet i sakristiet, han standsede og vendte tilbage til det; han gik igen bort, kom så tilbage, og endte sin tale i sin dybeste tone, mens han holdt sine hænder foldet bag på ryggen, og hans brune øjne strålede med begejstrede tankers og en inderlig kærligheds evige ungdom. Men enhver, der ikke havde del i den åndens kraft, som gennembævede hans lille legeme, ville dog have fundet, at han så ganske løjerlig ud. Aldrig så snart havde han endt sin ivrige tale, førend han rakte menighedsforstanderen sin hånd og i sin tidligere svage og matte tone sagde:

"Gud være med Dem, broder. Vi vil mødes i morgen, og vil da se, hvad der kan gøres for at kue disse genstridige ånder."

Da menighedsforstanderen var gået, sagde Felix:

"Tilgiv mig, mr. Lyon, jeg har uret, og De har ret."

"Ja, min ven, De har hos Dem det nådens tegn, at De er rede til at erkende berettigelsen af en dadel. Sæt Dem ned; De har noget at sige – og en pakke dér."

De satte sig ned ved et hjørne at det lille bord, og Felix tog lommebogen op af lommen for at lægge den fra sig tillige med brevtasken, idet han sagde:

"Jeg har haft det uheld at finde disse ting i Debarrys park. Sandsynligvis tilhører de en eller anden på herregården eller en stormand, som er på besøg der. Jeg vil grumme nødigt have noget at bestille med den slags folk. De ville anse mig for en fattig stymper og tilbyde mig penge. De er en kendt mand, og jeg antog, at De måske ville være så god at hjælpe mig ved at tage disse ting i Deres varetægt og uden at nævne mig skrive til Debarry for at anmode ham om at sende én efter dem. Jeg fandt dem nu i aften omtrent klokken halv otte i græsset i parken i det hjørne, vi kommer igennem, når vi går til Sproxton."

"Bliv lidt," sagde mr. Lyon. "Denne lille bog er åben; vi kunne måske driste os til at se lidt på den for måske at finde et eller andet tegn på, hvem dens ejer er. Der er andre end Debarryerne, som ejer noget, og som måske kunne komme igennem den ende af parken."

Da han løftede lommebogen tæt op til sine øjne, gled kæden igen ud. Han holdt den i hånden, mens han undersøgte nogle bogstaver, der så ud til at være et navn, på læderet indvendig i bogen. Han så længe på det, som om han forsøgte at dechifrere noget, der tildels var udvisket, og hans hænder begyndte at ryste synligt. Han gjorde en nervøs bevægelse, som om han ville undersøge kæden og signeterne, han holdt i hånden. Men han betvang sig, lukkede sin hånd igen og hvilede den på bordet, mens han med den anden hånd trykkede lommebogen sammen.

Felix lagde mærke til hans sindsbevægelse, og var højst forundret over den; men med den takt, som han trods sit korte, ligefremme væsen nok var i stand til at vise, sagde han: "De er overvældet af træthed, sir. Det var tankeløst af mig at plage Dem med disse sager en søndag aften, efter at De har holdt tre prædikener."

Mr. Lyon talte ikke i nogle øjeblikke, men sagde til sidst:

"Det er sandt jeg er overvældet. Det var et navn. Jeg så – et navn, som kaldte en tidligere sorg tilbage i mit sind. De skal ikke være bange; jeg vil gøre, hvad der behøves, med disse ting. De kan betro dem til mig."

Med rystende fingre lagde han igen kæden på dens plads og bandt både den store brevtaske og lommebogen ind i sit lommetørklæde. Det kostede ham øjensynlig stor anstrengelse at blive herre over sig selv. Men da han havde samlet knuden på lommetørklædet i sin hånd, sagde han:

"Lad mig støtte mig på Deres arm, mens jeg når hjem til døren, min ven. Jeg er ilde tilpas. Uden tvivl er jeg overanstrengt."

Døren var allerede åben, og Lyddy stod og så efter sin husbond. Felix sagde derfor godnat og gik sin vej, vis på, at det var, hvad mr. Lyon helst ville have. Den varme suppe, præsten skulle have til aften, stod færdig ved kaminen i køkkenet, hvor han altid nød den søndag aften, hvorefter han røg sin ugentlige pibe – den eneste store luksus, han tillod sig. At ryge betragtede han som en vederkvægelse for den udmattede ånd, som, når man hengav sig meget til den, kunne binde os til denne verden ved et blot sanseligt velværes uædle bånd. At ryge én gang om dagen kunne være berettiget, men det var ikke gavnligt. Og

dette tiltrådte Esther med en trosiver, som ellers ikke var almindelig hos hende. Hun plejede at gå op på sit eget værelse, efter foregivende i seng, meget tidligt om søndagen – straks efter, at hun var kommet hjem fra kapellet – for at undgå sin faders pibe. Men denne aften var hun blevet hjemme, fordi hun – og det var sandt – ikke befandt sig vel, og da hun hørte ham komme, ilede hun ud af dagligstuen for at tage imod ham.

"Fader, du er syg," sagde hun, da han vaklede hen til rør-lænestolen, mens Lyddy stod ved siden af og rystede på hovedet.

"Nej, mit barn," svarede han mat, idet hun tog hans hat af og så ham spørgende ind i ansigtet, "jeg er træt."

"Lad mig gemme disse ting for dig," sagde Esther og rørte ved den af lommetørklædet dannede bylt.

"Nej, det er nogle sager, som jeg skal efterse," sagde han, idet han lagde dem på bordet og lagde sin arm over dem. "Gå i seng, Lyddy"

"Nej, herre. Hvis nogensinde en mand har set ud, som om han var ramt af døden, så er det Dem den aften i aften."

"Å snak, Lyddy," sagde Esther vredt; "gå i seng, når fader ønsker det. Jeg skal blive hos ham."

Lyddy blev som ramt af et elektrisk stød ved denne uvante adfærd af miss Esther. Hun tog i tavshed sit lys og gik.

"Gå du også, mit barn," sagde mr. Lyon ømt og rakte Esther sin hånd, da Lyddy var gået. "Du plejer jo at gå tidligt i seng. Hvorfor er du oppe?"

"Lad mig tage din suppe af ilden og blive hos dig, fader. Du tror, at jeg er så slem; at jeg ikke synes om at gøre noget for dig," sagde Esther med et lidt sørgmodigt smil.

"Barn, hvad er der sket? Du er blevet din moders udtrykte billede i aften," sagde præsten med en høj hvisken. Tårerne randt ham ned ad kinderne og bragte hans sind lindring, mens Esther, som havde bukket sig ned for at tage suppen af ilden, blev liggende på det ene knæ og så op på ham.

"Hun var vel rigtig god imod dig?" spurgte Esther mildt.

"Ja, mit barn. Hun forsmåede ikke min hengivenhed. Hun tænkte ikke hånligt om min kærlighed. Hun ville have tilgivet mig, hvis jeg netop af kærlighed havde fejlet imod hende. Kan du tilgive mig, barn?"

"Fader, jeg har ikke været god imod dig; men jeg vil være det, jeg vil være det," sagde Esther og lagde sit hoved på hans knæ.

Han kyssede hende på hovedet. "Gå i seng, mit barn; jeg vil helst være ene."

Da Esther lagde sig i seng den aften, havde hun en følelse, som om de små tildragelser mellem hende og hendes fader på denne søndag havde givet den en epokegørende betydning. Meget ringe ord og handlinger kan have en formelig sakramental virkning, hvis vi kan skyde vor egenkærlighed til side for at sige eller udføre dem. Og det har været en god tro gennem mange tider, at begyndelsen til anger er begyndelsen til et nyt liv, at den, der betragter sig selv som dadelfri, dog kan gøre sig skyldig i misbrug af andres svaghed og synder mod andres kærlighed.

Men Esther vedblev at forsikre sig selv, at hun ikke var til sinds at underkaste sig nogen kritik fra Felix' side. Hun var fuld af harme over hans plumphed og endnu mere over hans alt for hårde bedømmelse af hendes karakter. Hun var bestemt på at holde sig så langt borte fra ham som muligt.

14

Næste morgen, da Debarryerne, inklusive sognepræsten, der ganske tidligt var redet over til herregården, endnu sad ved morgenbordet, kom Christian ind med et brev og sagde, at det var blevet bragt af en mand, som havde en bestilling ved kapellet i Malthouse Yard, og som havde fået besked på af præsten at aflevere det hurtigt og akkurat.

Brevet var adresseret til sir Maximus.

"Bliv lidt, Christian, det angår muligvis den tabte brevtaske," sagde Philip Debarry, der som en reaktion imod tidligere mistanke og harme begyndte at have ganske ondt af sit faktotum.

Sir Maximus åbnede brevet og følte efter sine briller, men sagde da: "Å, læs du det, Phil. Manden skriver en hånd som småt tryk."

Philip lod sine øjne løbe hen over det og læste så højt i en fornøjet tone:

"Sir!

Jeg tillader mig herved at underrette Dem om, at jeg har i mit værge visse sager, som i aftes omtrent klokken halv otte blev fundet liggende i græsset i den vestlige udkant af Deres park. Genstandene er følgende: 1) En vel fyldt brevtaske af brunt læder, ombundet med et sort bånd og forseglet med rødt lak. 2) En lille lommebog med et forgyldt fløjlsbind, hvis spænde var brækket itu, og hvoraf der til dels var udfaldet en

lille guldkæde med vedhængende signet og en medaljon, på hvis bagside der er en devise, mens der på forsiden står et damenavn.

Jeg beder Dem derfor at understøtte min bestræbelse for at skaffe disse genstande i de rette hænder ved at forhøre, om nogen person i Deres hus gør krav på dem som sin ejendom, og ved at sende denne person (hvis en sådan måtte findes) til mig; for jeg vil under ingen omstændigheder udlevere dem til nogen anden end den, der, idet han erklærer sig for ejer, kan sige mig, hvad præget er i signetet, og hvad devisen og navnet på medaljonen er.

Jeg forbliver, sir,til Deres tjeneste i alt, hvad ret er,

Rufus Lyon.

Malthouse Yard,
d. 3. okt. 1832."

"Godt gjort, gamle Lyon," sagde præsten, "jeg havde aldrig troet, at noget af hans værker nogensinde ville volde mig så megen fornøjelse."

"Hvad han er for en gammel ræv!" sagde sir Maximus. "Hvorfor kunne han ikke sende mig disse ting straks tillige med brevet?"

"Nej, nej, Max, det er en meget rimelig forsigtighed," sagde præsten, et finere og strengere afbillede af hans broder, med en klang af fasthed og bestemthed i stemmen, der gjorde indtryk på alle svage mænd og uregerlige drenge. "Hvad agter du at gøre, Philip?" tilføjede han, da han så sin nevø rejse sig.

"Naturligvis skrive. De andre sager er vel Deres?" sagde mr. Debarry og så på Christian.

"Ja, sir."

"Jeg skal sende Dem hen til prædikanten med et brev. De kan jo selv beskrive Deres ejendom. Og signetet, onkel – var det dit våben?"

"Nej. Det var dette akilleshoved. Jeg kan tage det af ringen, og så kan De tage det med, Christian. Men tab det ikke, for jeg har haft det lige siden år attenhundrede. Jeg havde lyst til at sende en hilsen med," vedblev sognepræsten og så på sin broder, "og bede ham, siden han råder over så meget forsigtighed, at vise lidt af den i mere offentlige anliggender i stedet for at gøre sig til en brand i mit sogn og lære høkere og bændelvævere, at det er deres opgave at kommandere over statsmænd."

"Hvorledes kom dissentere og metodister og kvækere og den slags folk først op, onkel?" sagde miss Selina, en strålende tyveårig pige, der havde anvendt megen tid på at spille på harpe.

"Herregud, Selina," sagde hendes ældre søster Harriet, der havde sin styrke i almindelige kundskaber, "husker du ikke Woodstock? Det var i Cromwells tid."

"Å, Holdenough og de folk? Ja, men de prædikede i kirkerne, de havde ingen kapeller. Fortæl mig noget om dem, onkel Gus; jeg vil så gerne være klog," sagde Selina, idet hun så op på det ansigt, der smilede ned til hende med en slags streng velvilje. "Phil siger, at jeg er et uvidende pus."

"Nonkonformitetens sædekorn blev udsået ved reformationstiden, mit barn, da nogle halsstarrige mænd rejste betænkeligheder over messeskjorter, alterbordets plads og andre lignende ubetydeligheder. Men kvækerne kom op ved

Cromwells tid og metodisterne først i forrige århundrede. De første metodister var desværre præster i statskirken."

"Men alle disse forkerte ting – hvorfor undertrykte regeringen dem ikke?"

"Ja, hvorfor?" istemmede sir Maximus i en tone, der udtrykte hjertelig samstemning.

"Fordi vildfarelsen ofte er stærk og regeringen ofte svag, mit barn. Nå, Phil, er du blevet færdig med dit brev?"

"Ja, jeg skal læse det for dig," sagde Philip, idet han vendte sig om og lænede sig over ryggen af sin stol med brevet i hånden.

Der kan endnu ses et portræt af mr. Philip Debarry på Treby Manor, og der findes en meget smuk buste af ham i Rom, hvor han døde femten år senere, efter at være gået over til katolicismen. Hans ansigt ville have været ganske almindeligt, hvis han ikke havde haft de udmærket smukke brune øjne, der fortryllede endog familiens hunde. De andre træk var vel ubetydelige og uregelmæssige, men der var dog et præg af alvor af åndelige sysler i hans ansigt og holdning, som gjorde, at de ikke kunne kaldes trivielle. Da han læste højt, var hans stemme således som hans onkels kunne have været, hvis et skrøbeligt helbred og en hyppig i hjemsøgelse af selvkritik havde moduleret den.

"Sir!

Som svar på det brev, hvormed De i dag har beæret mig, tillader jeg mig at meddele, at de sager, De beskriver, er tabt fra lommen hos min tjener, som er overbringer af dette brev til Dem og selv er ejer af den fløjls lommebog og guldkæden. Den store læderbrevtaske er min ejendom og seglet, et hjelmsmykket akilleshoved, er min onkels, pastor Augustus

Debarrys, som har tilladt mig at oversende hans signet som bevis på, at jeg ikke gør noget urigtigt krav.

Jeg er Dem særdeles forbunden, sir, for den omhu og det besvær hvormed De har søgt at bringe en genstand, der tilfældigvis er af særlig vigtighed for mig, tilbage i dens rette ejers hænder. Jeg vil betragte det som et dobbelt held for mig, hvis De nogensinde kan angive mig en måde, hvorpå jeg kan forskaffe Dem en så levende glæde, som jeg nu føler over den fuldstændige og hurtige befrielse for al bekymring, som jeg skylder Deres betænksomme opførsel.

Jeg forbliver, sir, Deres forbundne og ærbødige

Philip Debarry."

"Du forstår dig naturligvis bedst på sligt, Phil," sagde sir Maximus, idet han som en slags udråbstegn skubbede sin tallerken fra sig; "men det forekommer mig, at du forskrækkeligt overdriver enhver lille tjeneste, som en mand tilfældigvis gør dig. Hvorfor vil du give et almindeligt tilbud af den art? Hvor ved du, hvad han vil bede dig om? Det er noget passiar! Sig til Willis, at han skal sende ham nogle stykker vildt. Du skulle betænke dig to gange, inden du giver sådan en blankoanvisning til en af disse ordkløvende radikale, der holder så ubeskrivelig meget af at blande sig i andre folks anliggender."

"Du er bange for, at jeg skal komme ind på noget, som jeg ikke kan se bunden på," sagde Philip smilende, idet han vendte sig om for at lægge sit brev sammen. "Men jeg tror ikke, at jeg gør nogen skade; i alt fald kan jeg ikke lade mig nøje med at sige mindre. Og jeg har en forestilling om, at han ville betragte en

foræring af vildt netop nu som en fornærmelse. Det ville jeg gøre i hans sted."

"Ja, du; men du vil da forhåbentlig ikke sammenligne dig med dissenterprædikanter," sagde sir Maximus lidt vredt. "Hvad siger *du*, Gus?"

"Phil har ret," sagde præsten i en bestemt tone. "Jeg ville ikke handle med en dissenter eller putte nogen profit i lommen på en radikal, som jeg kunne putte i lommen på et godt medlem af vor statskirke og en rolig undersåt. Men hvis den største slyngel i verden gik af vejen for mig eller tog min hat op, ville jeg takke ham og det ville du med, Max."

"Ja hvad! Jeg mente ikke, at man ikke skulle opføre sig som gentleman," sagde sir Maximus noget ærgerlig. Han var meget stolt over sin søns overlegenhed endog over ham selv, men han holdt ikke af at se sin egen mening argumenteret bort, således som den altid blev, og havde ikke fuld tillid til det uklare syn på sagerne, som åbnedes for ham ved Phils nye ord og nye anskuelser. Han kunne kun underkaste sig i tavshed, mens brevet blev leveret til Christian med ordre til straks at begive sig til Malthouse Yard.

På dette tarvelige sted tænkte man imidlertid på og ventede med heftig sindsbevægelse den person, der måske ville gøre krav på lommebogen og guldkæden. Mr. Lyon sad i sit studereværelse og så dårlig og gammel ud efter en søvnløs nat. Han var så bange for, at hans bevægelse skulle berøve ham den åndsnærværelse, der var nødvendig, for at han kunne skænke enkelthederne i den forestående samtale tilbørlig opmærksomhed, og han vedblev at se på og røre ved de genstande, der havde vakt både dybe minder og en stærk angst

hos ham. Atter åbnede han et lille skrin, der stod ved siden af hans skrivepult, og tog op af det en lille oval medaljon, som han sammenlignede med den, der tillige med signeterne hang ved guldkæden. Der var den samme devise i emaljen bag på dem begge: et par foldede hænder, omgivet af blå blomster. Begge havde i en kreds på forsiden et navn i guldbogstaver på blå grund: navnet på den medaljon, som han havde taget op af skrinet, var *Maurice,* navnet på den medaljon, der hang ved signeterne, var *Annette,* og indenfor den kreds, som dette navn dannede, var der en lille lok lysebrunt hår, der svarede til en lok, som lå i skrinet. Håret i den medaljon, som var mærket med navnet Maurice, var meget mørkebrunt, og inden mr. Lyon lagde den tilbage i skrinet, så han mere omhyggeligt end nogensinde på dette hårs farve og beskaffenhed. Derpå tog han igen fat på lommebogen; der havde utvivlsomt stået noget, sandsynligvis et tredje navn, under navnene *Maurice Christian,* der selv var udviskede og lidt oversmurte, som ved et tilfælde, og lige fra den allerførste undersøgelse i sakristiet kunne mr. Lyon ikke lade var at indbilde sig, at han kunne forfølge de svage linjer af det tredje navn på det slidte læder. Bladene i lommebogen så ud til nylig at være satte derind; de var af frisk, hvidt papir, og på dem sås kun nogle abbrevierede blyantsnotitser og nogle tal, der betegnede små summer. Der kunne ikke erfares noget ved en sammenligning mellem håndskriften i bogen med skriften i nogle gule breve, der lå i skrinet; det oversmurte navn var trykt og lignede derfor ikke underskriften i hine breve, og blyantsnotitserne og tallene var nedskrevet for hastigt til, at de kunne afgive noget afgørende vidnesbyrd.

"Jeg vil bede ham om at skrive – give mig en skriftlig beskrivelse af medaljonen," havde været en af mr. Lyons tanker; men han vaklede i denne beslutning. Om han ville være i stand til at bringe den til udførelse, måtte bero på, hvorledes denne fremmede var, hvis komme han havde en gyselig angst for, samtidig med, at han skrev for at foranledige det. Da han gjorde det, adlød han sin strenge samvittighed, der aldrig havde ladet ham være fuldstændig rolig ved det ene bedrageri, han havde gjort sig skyldig i, idet han nemlig skjulte for Esther, at han ikke var hendes rigtige fader, og således stillede et uberettiget krav til hende. "Lad min vej for fremtiden være åben og ærlig," havde han sagt til sig selv i hin nats ængstelige spænding; "lad mig søge at erfare, hvorledes det forholder sig, og om muligt bringe det klart for dagen." Hvis han virkelig skulle befinde sig ansigt til ansigt med den mand, der havde været Annettes mand, og som var Esthers fader – hvis hans bortgang i sin tid fra lyset havde til straf og som resultat af en bevidst overtrædelse medført en ubevidst grov synd – da bad han, at han måtte blive i stand til at bære alle de pinefulde følger deraf for ham. Men han så også andre muligheder med hensyn til den person, der ville gøre krav på lommebogen og kæden. Hans ubekendtskab med og mistanke om Annettes mands livshistorie og karakter havde bibragt ham den tro, at han havde lagt en plan til at overbevise hende om sin død som et middel til at befri sig for et besværligt bånd; men det var unægtelig lige så sandsynligt, at han virkelig var død, og at disse sager, der havde tilhørt ham, var gået i arv til deres nuværende ejer eller givet ham som betaling eller måske endog solgt til ham. Ingen kunne jo vide, i hvor mange hænder

sådanne kønne småting i de mange forløbne år kunne være gået over. Og endelig stod den retmæssige besidder måske slet ikke i noget forhold til Debarryerne, og han ville måske hverken komme på denne dag eller den næste. Han kunne måske få mere tid til overvejelse og bøn.

Alle disse muligheder, der ville fjerne den øjeblikkelige nødvendighed af et vanskeligt valg, fremstillede mr. Lyon for sig selv, men han havde ikke nogen rigtig tro til dem; hans tro bestemtes af hans stærkeste følelse, og i disse øjeblikke var hans stærkeste følelse angst. Han skælvede under den byrde, der allerede syntes føjet til hans synd: han følte sig allerede stående ansigt til ansigt med Annettes mand og Esthers fader. Måske var faderen en gentleman, der var på besøg hos Debarrys. Intet kunne lindre den smerte, hvormed den gamle mand sagde til sig selv:

"Barnet vil ikke have noget imod at forlade dette gamle hjem, og jeg vil stå som en synder i hendes øjne."

Han gik op og ned mellem sine bøger, da det bankede stærkt på gadedøren. Denne banken gjorde et så heftigt indtryk på ham, at han næsten afmægtig sank tilbage i sin lænestol. Lyddy trådte ind.

"Her er en fin mand fra herregården, der vil tale med Dem, sir. Herregud! Herregud dog! skal jeg sige til ham, at De er for dårlig til at tage imod ham?"

"Lad ham komme herind," sagde mr. Lyon, idet han gjorde en anstrengelse for at fatte sig. Da Christian trådte ind, rejste præsten sig halvt op, idet han lænede sig på en arm af sin lænestol, og sagde: "Vær så artig at tage plads, sir", mens han ikke så andet end at en høj mand kom ind ad døren.

"Jeg har et brev til Dem fra mr. Debarry," sagde Christian i en nonchalant tone. Denne lille visne mand i det uhyggelige værelse forekom tjenerværelsets Ulysses som en slags ynkelig menneskelig kuriositet, til hvem en verdensmand ville tale temmelig højt, da hans excentriske væsen efter al sandsynlighed var ledsaget af døvhed. Man kan ikke være udmærket i alt; og hvis mr. Christian havde anvendt sine evner på studier, der havde ført ham til andre synspunkter, end verden i almindelighed har, ville han måske også være gået med en forkert slags støvler og have været mindre dygtig til at vinde i ecarté eller i væddemål eller i nogen anden kamp, der passede for en mand, som gerne ville spille en vis rolle i samfundet.

Da han satte sig, åbnede mr. Lyon brevet og holdt det tæt op til sine øjne, så at hans ansigt var skjult. Men ved ordet "tjener" kunne han ikke lade være at studse og se over brevet hen på dets overbringer. Da Christian vidste, hvad der stod i brevet, antog han, at den gamle mand var forbavset over at erfare, at en så udmærket personlighed var tjener; han bøjede sig fremad med sine albuer støttet på sine knæ, balancerede med sin spanskrørsstok på fingrene og begyndte sagte at fløjte. Præsten betvang sig, læste brevet til ende, og satte så langsomt og nervøst sine briller på for at tage denne mand i øjesyn, mellem hvis skæbne og hans der muligvis var en forfærdelig kollision. Ordet "tjener" havde været en ny advarsel for ham. Han måtte ikke gøre noget i overilelse. Esthers fremtid stod på spil.

"Her er det i brevet omtalte signet," sagde Christian.

Mr. Lyon tog brevtasken op af sin pult, og efter at have sammenlignet signetet med seglet sagde han: "Det er rigtigt, sir; jeg overleverer Dem brevtasken."

Han rakte den frem tillige med signetet, og Christian rejste sig for at modtage disse genstande, idet han ligegyldigt sagde: "De andre sager – guldkæden og den lille bog – er mine."

"Deres navn er altså –"

"Maurice Christian."

Der gik en trækning gennem mr. Lyon. Det havde forekommet ham muligt, at han kunne få et andet navn at høre, og således blive befriet for den værste del af sin bekymring. Hans næste ord var ikke klogt valgte, men undslap ham uvilkårligt.

"Og De har ikke noget andet navn?"

"Hvad mener De?" spurgte Christian skarpt.

"Vær så god at tage plads igen."

Christian efterkom ikke denne opfordring. "Jeg har ikke megen tid, sir," sagde han, idet han genvandt sin koldblodighed. "Hvis De vil være så artig at udlevere mig de småting, der tilhører mig, vil det være mig kært; men jeg vil hellere lade dem blive her end blive opholdt." Han var kommet til den overbevisning, at præsten simpelthen var en kedelig gammel Per Nittengryn. Spørgsmålet betød ikke noget videre. Men mr. Lyon havde sat sig den opgave om muligt straks at få klaret, om det var Annettes mand eller ej. Hvorledes kunne han lægge sig selv og sin synd for Guds fødder, når han med forsæt vægrede sig ved at blive belært om sandheden?

"Nej, sir, jeg vil ikke opholde Dem længere end nødvendigt," sagde han i en fastere tone end før. "Hvor længe har disse sager været Deres ejendom?"

"Å, i over tyve år," sagde Christian ligegyldigt. Han følte sig slet ikke rigtig vel ved præstens stadige spørgen. Men netop af

den grund viste han ikke mere utålmodighed.

"De har været i Frankrig og Tyskland?"

"Jeg har været i de fleste lande på kontinentet."

"Vær så god at skrive Deres navn for mig," sagde mr. Lyon, idet han dyppede en pen i blækket og rakte ham den tillige med et stykke papir.

Christian var overmåde forbavset, men var nu ikke synderlig urolig. Mellem de gisninger, han i en fart anstillede om årsagen til præstens nysgerrighed, var han blevet stående ved en, som måske snarere kunne være ham til gavn end til skade, men han ville ikke kompromittere sig.

"Inden jeg føjer Dem deri, sir," sagde han, idet han lagde pennen fra sig og så lige på mr. Lyon, "må jeg bestemt kende de grunde, De har til at stille mig disse spørgsmål. De er en fremmed for mig – uden tvivl en overmåde fortræffelig mand – men jeg har ikke andet med Dem at bestille end at få disse småsager fra Dem. Tvivler De endnu om, at de er mine? De ønsker formodentlig, at jeg skal sige Dem, hvorledes medaljonen ser ud. På den ene side er der et par hænder og nogle blå blomster, og på den anden side navnet Annette omkring en hårlok. Det er alt, hvad jeg har at sige. Hvis De ønsker mere af mig, vil De være så god at sige mig, hvorfor De ønsker det. Hvad vil De mig nu, sir?"

Det kolde, stirrende blik, den hårde, udfordrende stemme, disse ord blev udtalt med, gjorde samme virkning på mr. Lyon som en skarp, isnende haglbyge. Han sank fuldstændig tvivlrådig og hjælpeløs tilbage i sin stol. Hvorledes var det muligt at åbenbare den sørgelige og af et helligt slør omgivne fortid som svar på et sådant spørgsmål? Den angst, han havde

tænkt på denne mands komme med, den i høj grad bestyrkede mistanke om, at han virkelig var Annettes mand, forøgede den antipati, hans væsen og blikke havde vakt. Den følsomme lille præst havde en instinktmæssig formodning om, at ord, der ville koste ham en lige så pinefuld anstrengelse som en såret, blødende hunds lydige gang til et sted, hvor den ved, at der venter den mere smerte, kun ville gøre samme indtryk på denne mand, som bløde fingre på en stålhandske. Og Esther – hvis denne mand var hendes fader, kunne hvert ord mere, han sagde, bidrage til at bringe uigenkaldelige, måske grusomme følger over hende. Der syntes at have bredt sig en tyk tåge der, hvor mr. Lyon spejdede efter pligtens spor; det vanskelige spørgsmål, hvorvidt han skulle bryde sig om følgerne i sin søgen efter og tilståelse af sandheden, syntes på ny hyllet i mørke. Alle disse ting var som synet af en kommende ulykke koncentreret i et øjebliks tanke. Der kunne ikke gøres noget i dag; alt måtte opsættes. Han svarede Christian i en sagte, undskyldende tone:

"De har ret sir; De har sagt mig alt, hvad jeg kan forlange. Jeg har ikke tilstrækkelig grund til længere at beholde Deres ejendele."

Han rakte lommebogen og kæden til Christian, der havde set skarpt på ham og nu, idet han stak sagerne i lommen, sagde i en ligegyldig tone:

"Meget vel, sir. Jeg siger Dem farvel."

"Farvel," sagde mr. Lyon inderligt, mens døren lukkede sig efter hans gæst, betaget af den blanding af uro og lettelse, som enhver udsættelse af en vanskelig afgørelse fremkalder i dybe gemytter. Hans gerning var endnu uudført. Han havde endnu

for sig den opgave at få alt at vide, hvad der kunne erfares om denne mands forhold til ham og Esther.

Da Christian gik tilbage gennem Malthouse Lane, tænkte han ved sig selv: "Den gamle fyr har en eller anden hemmelighed at bære på. Det er ikke rimeligt, at han ved noget om mig; det må være om Bycliffe. Men Bycliffe var en gentleman; hvorledes kan han nogensinde have haft noget at gøre med sådan en luvslidt gammel sværmer?"

15

Mr. Lyon sørgede for at se ind til Felix så snart som muligt efter Christians bortgang for at fortælle ham, at han havde afleveret de ham betroede genstande. Resten af dagen befriedes han noget for sindsbevægende tanker derved, at det var nødvendigt for ham at besørge sine præstelige forretninger, deriblandt irettesættelsen af de genstridige sangere; og da han kom hjem fra bedemødet mandag aften, var han så overvældet af træthed, at han gik i seng uden at ænse noget af, hvad der befandt sig i hans studereværelse. Men da han stod op næste morgen, faldt hans tanker, der atter var i ivrig virksomhed, på Philip Debarrys brev, der endnu lå åbent på skrivepulten, og fængsledes netop af den del af det, som han dagen i forvejen ikke havde ænset: – "Jeg vil betragte det som et dobbelt held for mig, hvis De nogensinde kan angive mig en måde, hvorpå jeg kan forskaffe Dem en så levende glæde, som jeg nu føler over den fuldstændige og hurtige befrielse fra al bekymring, som jeg skylder Deres betænksomme opførsel."

For at forstå, hvorledes disse ord kunne lede til den tankegang, som de førte til, under en krise af stor personlig uro og sjælekamp, må vi erindre, at han i mange år var vandret gennem livet med en følelse af, at han i en vis periode havde været utro imod, hvad han betragtede som det højeste hverv, der nogensinde betros et menneske – præstens kald. I et ædelt sind bliver resultatet af en forseelse imod noget, der vedblivende står for én som en ophøjet genstand, en ny og

renere hengivenhed, der er optugtet ved ydmyghed, og som der våges over af en dyb anger. Således var det med den fyrige ånd, der levede i Rufus Lyons lille legeme. Én gang i sit liv havde en oprørsk drift gjort ham blind og døv, revet ham med sig: han havde fulgt sine attråer og ladet ilden slukkes på alteret, og ligesom den sande angrende, der afskyr sin dårlige vildfarelse, af hele det kommende liv kræver pligter i stedet for glæder, arbejde i stedet for hvile, således var Rufus Lyon stadig på sin post, for at han ikke nogensinde igen skulle tilsidesætte det offentlige bedste for sine private tilbøjeligheder.

Nu frembød der sig en lejlighed ved en kombination af den uventede, uberegnelige art, der kan betragtes som et guddommeligt bud, der kræver særlig opmærksomhed for tilsyneladende ubetydelige tildragelser – en lejlighed til at opnå, hvad Rufus Lyon ofte havde attrået som et middel til at give sandheden æren og fremstille vildfarelsen i skikkelse at en stammende, haltende, kortåndet usurpator af embede og værdighed. Hvad var mere irriterende for en nidkær prædikant, for hvem rigt strømmende tale ikke var et besvær, men en trøst og glæde – som aldrig manglede argumenter, men kun modstandere og tilhørere – end at tænke på, at der var tusinder af prædikestole i riget, forsynet med smukke himle og indtagende en fremragende plads i bygninger, der var langt større end kapellet i Malthouse Yard – bygninger, som var sikre på at samle mange mennesker ligesom torvene, om så blot af vane eller af egennyttige bevæggrunde, og at disse prædikestole udfyldtes eller rettere ikke udfyldtes af mænd, hvis privilegerede opdragelse i de gamle lærdomscentre ikke havde andet resultat end tyve minutters kedsommelig afhaspning af

lunkne formaninger eller tarvelige udviklinger af præmisser, der hvilede på en rådden grund? Og det ligger i indignationens natur, at den lidt efter lidt koncentrerer sig. En hunds medfødte antipati imod katte i almindelighed antager nødvendigvis formen af en forbitret gøen ad naboens sorte kat, der dagligt generer den; en gøen ad tænkte katte er, skønt hyppig hos hunde, dog forholdsvis svag. Mr. Lyons sarkasmer var ikke uden brod, når han i almindelighed udbredte sig over en omhyggelig uddannelse af lærere, hvis resultat var et minimum af lærdom, men det specielle eksempel på dette slette system, der fandtes i sognepræsten for Treby Magna, tjente som en hvæssesten for hans sarkastiske lune. Der kunne ikke siges noget positivt imod pastor Augustus Debarry; hans liv kunne ikke betegnes som dadelværdigt undtagen i negativ retning. Og den gode Rufus var alt for ren i sind til ikke at glæde sig over dette. Han havde ingen fornøjelse af at se sine modstandere skæmmet ved laster; han dvælede nødigt ved, hvad der var plumpt og nederdrægtigt, og hans harme vaktes i reglen kun ved de moralske og åndelige fejl, der formørker sjælen, men ikke skader eller fornedrer dens legemlige tempel. Havde sognepræsten været en mindre respektabel mand, ville Rufus have betænkt sig mere på at gøre ham til genstand for sine angreb; men som en inkarnation af en sjælen ødelæggende vildfarelse, der ikke var forbundet med de lavere synder, som ikke har noget godt navn selv hos verdens børn, ville det være en højst fornøjelig ting at komme rigtigt ind på livet af ham i en debat og udfægte en dialektisk duel med ham i Trebys påsyn samt at sende en beretning om det til de vigtigste dissenter-organer.

Nu tilbød den længe attråede lejlighed sig. Her forelå et tilsagn – et stærkt ønske – fra Philip Debarrys side om, hvis det stod i hans magt, at skaffe Rufus Lyon en glæde. Hvorledes havde hin Guds mand, dette mønster på en independenter-præst, mr. Ainsworth, der forfulgtes for sin hellighed, båret sig ad, da der var faldet en lignende lejlighed i hans lod i Amsterdam? Han havde ikke tænkt på andet end den højeste sags ære, og havde, da der tilbødes ham en belønning, i stedet for en sådan opnået en offentlig diskussion med en jøde om troens vigtigste mysterier. Det var et eksempel til efterfølgelse; her forelå noget nær en bestemt anvisning fra Forsynet, og han, Rufus Lyon, ville gribe lejligheden til at udbede sig en diskussion med sognepræsten om den sande kirkes forfatning.

Hvad gjorde det til sagen, at hans indre var sønderrevet af tvivl og uro med hensyn til hans private forhold og hans tidligere livs hændelser? Denne fare for at indsnævres indenfor Jegets snævre grænser drev ham kun så meget mere fremad til en handling, der havde en større rækkevidde og muligvis kunne tjene Englands vel i det hele. Han tog sin beslutning, og inden han den morgen gik ned til frokost, havde han skrevet følgende brev til mr. Philip Debarry:

"Sir!

I Deres brev af gårs dato finder jeg følgende ord: 'Jeg vil betragte det som et dobbelt held for mig, hvis De nogensinde kan angive mig en måde, hvorpå jeg kan forskaffe Dem en så levende glæde, som jeg nu føler over den fuldstændige og hurtige befrielse fra al bekymring, som jeg skylder Deres betænksomme opførsel.'

Det er mig ikke ubekendt, sir, at der efter sædvane i verden findes såkaldte høflige talemåder, der af dem, mellem hvilke de er gængse, ikke antages at betyde noget og ikke menes at pålægge nogen forpligtelse. Jeg vil nu ikke gøre gældende, at det er en misbrug af sproget, der gør det nødvendigt for vor skrøbelige natur at søge de sikreste garantier imod løse og vrange udtydninger, for jeg frygter ikke for, at De ved at skrive de ovenfor anførte ord har gjort Dem skyldig i at bruge talemåder, som, mens de tilsyneladende har en særlig betydning, i virkeligheden ikke er andet, end hvad man kalder en høflig form. Jeg tror, sir, at De har brugt disse ord med velberåd hu, oprigtigt og med en hæderlig attrå efter at handle efter dem, hvis noget sådant måtte blive krævet af Dem. Ingen anden antagelse fra min side ville stemme med det navn, De har som en ung mand, der, skønt han griber fejl, søger at indpode offentlig hæderligheds skønneste frugter på en tro og på institutioner, hvis væsen mere består af menneskelig tragten end af evig sandhed.

Jeg handler derfor efter denne min tro på oprigtigheden af Deres skrevne ord, og beder Dem at forskaffe mig, hvad der uden tvivl står i Deres magt, en offentlig forhandling med Deres nære slægtning, sognepræsten i dette sogn, pastor Augustus Debarry, i friskolens store sal eller i *Markis'en af Granby*s sal, som er de største rum under tag, der står til vor rådighed. For jeg formoder, at han hverken ville tillade mig at tale i sin kirke eller ville gå ind på selv at tale i mit kapel, og det ublide vejrlig, som efter al sandsynlighed snart vil indtræde, gør, at vi ikke med sikkerhed kan gøre regning på at tale under åben himmel. De emner, jeg ønsker at

forhandle, er for det første den sande kirkes forfatning; for det andet den engelske reformations forhold dertil. Idet jeg sikkert venter, at De vil opfylde denne begæring, som fremkommer efter det af Dem udtalte ønske, forbliver jeg, sir, med den agtelse, som skyldes en hæderlig modstander,

Deres

Rufus Lyon."

Malthouse Yard.

Efter at have skrevet dette brev følte den gode Rufus den sindsro og fred, der ufejlbarligt følger med en syslen med livets mest ophøjede forhold. Optaget af tanken om hvorledes han bedst skulle føre den forestående offentlige forhandling, kom han ned og satte sig helt mekanisk til frokostbordet, hverken tænkende på kaffe eller ristet franskbrød, da Esthers stemme og berøring på ny fremkaldte hos ham en indre debat, i hvilken han følte sig langt svagere.

Atter opsteg hos ham billedet af den kolde, verdslige mand med det hårde blik, der måske var dette kære barns fader, og hvis ret han måske havde hårdelig krænket. Altid, når dette billede opsteg, opsendte mr. Lyon en bøn til Gud om at blive ledet på rette vej, men endnu havde han ikke skønnet, hvor denne vej gik. Det kunne ikke være Guds røst – det måtte være Fristeren – der sagde til ham: "Lad sagen hvile; søg ikke at få mere at vide, end hvad der ligefrem pånødes dig." Mindet om, at han, mens han vandrede om, med forsæt havde undladt at skaffe sig kundskab om kendsgerninger, om hvilke han kunne have anstillet efterforskninger, forstærkede det indtryk, at det

nu var en bydende pligt for ham at søge en så omfattende kundskab, som han kunne forskaffe sig. Og en sådan søgen kunne måske føre til en velsignet fred ved at kuldkaste al hans mistanke. Men jo mere levende alle forholdene fremstillede sig for ham, desto mere uskikket følte han sig til at anstille nogen efterforskning med hensyn til denne mand, der kaldte sig Maurice Christian. Han kunne ikke søge nogen fortrolig eller hjælper blandt "brødrene", han var nødt til at vedgå for sig selv, at medlemmerne af hans menighed, som han håbede at vandre til Himlen med, ikke egnede sig til at tale med på jorden angående hans livs dybere sorger og endnu mindre var i stand til at råde ham med hensyn til den klogeste fremgangsmåde i en særdeles delikat sag imod et verdensbarn, der havde omhyggeligt friserede bakkenbarter og en elegant dragt. For første gang i præstens liv slog det ham, at han ville være glad over at have en rådgiver, der besad mere verdslig end åndelig erfaring, og at det ikke kunne være et brud på hans principper, om han søgte nogen oplysning fra en mand, der havde studeret de menneskelige love. Men det var en tanke, som han måtte dvæle nærmere ved og ikke bringe til udførelse uden moden overvejelse; imidlertid kunne der jo måske komme et andet vink fra det høje.

Esther lagde mærke til, at hendes fader var hensunken i tanker, at han syntes at nyde sin kaffe og sit ristede brød helt ubevidst, og at han fra tid til anden lod en sagte strubelyd høre, hvilket var almindeligt hos ham, når han var optaget af betragtninger og overvejelser. Hun forstyrrede ham ikke ved bemærkninger og spekulerede kun på, om der var hændt noget usædvanligt søndag aften. Men til sidst anså hun det for

nødvendigt at sige: "Du husker jo nok, hvad jeg sagde dig i går, fader?"

"Nej, barn, hvad var det?" spurgte mr. Lyon, idet han søgte at gøre vold på sig selv.

"At mr. Jermyn spurgte mig, om jeg troede, du var hjemme i dag til klokken ét."

Esther blev overrasket ved at se sin fader fare sammen og skifte farve, som om han blevet ramt af et pludseligt stød. Men endelig sagde han:

"Javel; jeg har ikke i sinde at forlade mit studereværelse, når jeg først har været ude og givet Zacharias dette brev."

"Skal jeg sige til Lyddy, at hun skal lade ham komme lige op til dig, hvis han kommer? Ellers bliver jeg jo nødt til at sidde i mit værelse, for jeg bliver hjemme hele formiddagen – og nu er det næsten for koldt at sidde, hvor der ikke er lagt i."

"Ja, mit barn, lad ham kun komme op til mig, med mindre han har en person til med sig, hvilket kan hænde, da han efter at sandsynlighed ligesom før kommer i anledning af valgene. To fremmede kan jeg ikke godt have plads til i mit studereværelse."

Mens mr. Lyon gik ud til kirkebetjenten Zacharias for anden gang at give ham det hverv at bringe et brev til Treby Manor, gav Esther Lyddy ordre til, at hvis der kom én herre, skulle han vises op ovenpå – hvis der kom to, skulle de føres ind i dagligstuen. Men hun måtte klare forskellige spørgsmål, inden Lyddy var ganske på det rene med, hvad hun skulle gøre – f.eks. "hvis det var den herre i den grå frakke, som var her i torsdags, skulle han så vises ovenpå? Og herren fra Treby Manor, der i går gik fløjtende ud – havde miss Esther hørt tale om ham? Det var en forskrækkelig mængde fine folk, der kom til Malthouse Yard,

siden der var tale om valget, men de fleste af dem var måske nok stakkels fortabte skabninger." Og Lyddy rystede på hovedet og sukkede dybt med en opbyggelig tvivl om fine herrers vordende skæbne.

Esther undgik altid at spørge Lyddy om noget, fordi denne gerne fandt et svar på samme måde, som hun fandt en nøgle, nemlig ved at vende lommen, så at en mængde forskellige, hinanden uvedkommende genstande kom for dagen. Men hun havde sporet så mange tegn til, at der var hændt noget, som havde sat hendes fader i usædvanlig sindsbevægelse, at hun ikke kunne lade være at sætte det i forbindelse med dette besøg fra herregården, som ikke var blevet omtalt for hende.

Hun satte sig ned i den triste dagligstue og tog sit filérarbejde frem, for siden om søndagen havde hun ikke kunnet læse, når hun var alene, da hun imod sin vilje stadig måtte tænke på Felix Holt, på, hvad han anså hende for, og hvilke anskuelser han havde om livet, siden han kunne finde det værd at eje, når det var blottet for al elegance, luksus, munterhed og romantik. Mon han havde tænkt på, at han havde opført sig meget plumpt imod hende om søndagen? Måske ikke. Måske havde han med foragt jaget hende bort af sit sind. Ved denne tanke fik Esther en ubehagelig, pinefuld fornemmelse i øjnene. Hun holdt af at filere, fordi det viste både hendes hænder og hendes fødder til hendes fordel; og over billedet af Felix Holts ligegyldighed og ringeagt gled der et mere ubestemt billede af en eller anden, der ville beundre hendes hænder og fødder og glæde sig over at se deres skønhed og længes efter at kysse dem uden at turde gøre det. Livet ville være langt behageligere, hvis hun var genstand for en sådan

kærlighed. Men det var netop denne længsel efter egen tilfredsstillelse, som Felix havde dadlet hos hende. Ville han have, at hun skulle være en heltinde? Det forekom hende umuligt når der ikke frembød sig en eller anden stor lejlighed til det. Hendes liv var en samling af brudstykker og det var hendes tanker med. Der krævedes stor energi for at knytte dem sammen. Esther begyndte at miste sin selvtilfredshed over sit vid og sin kritiske sans. Hendes følelse af overlegenhed begyndte at tabe sig i en vågnende trang til at kunne sætte sin lid til en anden, hvis syn var videre, hvis karakter var renere og stærkere end hendes. Men så sagde hun til sig selv, at denne anden måtte være kærlig imod hende, ikke ubehøvlet og dominerende i sit væsen. En mand, der besad nogen ridderlighed, kunne ikke tillade sig at tale i en skændende tone til en kvinde – det vil sige, en smuk kvinde. Men der var ingen ridderlighed hos Felix. Han holdt alt for meget af at holde forelæsninger og gøre sine egne meninger gældende, til at han skulle bryde sig om nogen kvinde.

På denne måde bestræbte Esther sig for at styrke sin overbevisning om, at Felix havde fuldstændig uret – i alt fald hvis han ikke kom igen for udtrykkelig at lægge for dagen, at han fortrød, hvad han havde gjort.

16

Den ventede vigtige banken på døren lød omtrent klokken tolv, og Esther kunne høre, at der var to fremmede. Straks efter blev dagligstuedøren lukket op, og billedet af Felix Holt med det strittende hår og det lidet soignerede toilette, der netop da stod meget levende for Esther, afløstes af billedet af en stik modsat person, hvis navn hun gættede sig til, inden mr. Jermyn havde nævnt det. Den tids elegante formiddagsdragt var meget forskellig fra, hvad den nu er; det var nødvendigt, at en herres hage skulle stives af med et stort halsbind, at hans vest var af brogede farver, og at hans knapper var anbragt på en måde, som nu ville gøre ham til genstand for almindelig spot. Og det må ikke glemmes, at i hin fjerne periode, da Treby Magna første gang lærte den med et valg følgende spænding at kende, eksisterede der foruden de kortlivede frakker og de stive halsbind mange andre anomalier, som nu for længst er gået af brug.

Men der er visse forestillinger om skønhed og anstand, der holder sig gennem århundreder, og aldeles uden hensyn til tidsalderen ville det blive erklæret, at Harold Transome i en alder af fireogtredive år var en smuk mand med et interessant ydre. Han var en af de folk, om hvilke Denner havde bemærket, at man ikke kunne være ligegyldig ved deres nærværelse i en stue; hvis man ikke hader eller frygter dem, må man finde berøringen af deres hånd, ja den blotte skygge af dem behagelige.

Esther følte et for hende helt nyt velbehag, da hun så hans smukke, brune ansigt og hans store, klare øjne vendt imod hende med et udtryk at ærbødighed, der måtte gøre et godt indtryk på en dannet dame, som ikke var helt fri for forfængelighed. Harold Transome betragtede kvinder som bagateller, men i ledige timer kunne han også nok lide at give sig af med bagateller. Og han anså det for en af livets vigtigste opgaver at holde disse behagelige adspredelser indenfor sådanne grænser, at de aldrig greb ind i hans alvorlige planer. Da han tog plads på en stol i nærheden af Esther, havde han en bestemt følelse af, at han var betaget af en vis beundrende overraskelse over hendes udseende og væsen. Hvorledes kunne det være andet? Hun troede, at i en elegant mands øjne kunne ingen ung dame i Treby måle sig med hende, og glæden jog blodet op i kinderne ved følelsen af, at der var en, som *så* på hende.

"Fader ventede Dem," sagde hun til mr. Jermyn. "Jeg leverede ham Deres brev i går. Han kommer lige straks ned."

Hun trak sin fod ud af sit filérarbejde og viklede det op.

"De må endelig ikke lade os forstyrre Dem," sagde Harold, da han lagde mærke til, hvad hun foretog sig. "Vi kommer for at tale om valgaffærer, og det er os særligt magtpåliggende at vække damernes interesse."

"Jeg har ikke interesse for nogen, der ikke allerede er på den rette side," sagde Esther smilende.

"Det glæder mig at se, at De i alt fald går med de liberale farver."

"Jeg må desværre tilstå, at det mere er af smag for blåt end af kærlighed til liberalismen. Gule anskuelser kan kun have

brunetter på deres side." Esther talte på sin sædvanlige smukke, flydende måde, men aldrig så snart havde hun ytret disse ord, førend hun tænkte på, hvor vred de ville have gjort Felix.

"Hvis min sag skal støttes ved farvens klædelighed, så er jeg vis på, at De handler i min interesse ved at bære den."

Esther rejste sig for at gå ud af stuen.

"Skal De virkelig gå?" sagde Harold, idet han beredte sig til at åbne døren for hende.

"Ja, jeg har noget at bestille – jeg skal give en time klokken halv et," sagde Esther med et let buk og gled ud af stuen som en blåklædt najade, men ikke uden en temmelig stærk rødme, da hun gik ud ad døren.

Det var skade, at værelset var så lille, tænkte Harold Transome; denne unge pige burde færdes i et hus, hvor der var store haller og brede korridorer. Men han havde snart jaget denne tilfældige syslen med Esther ud af sine tanker, for inden døren igen var lukket, var mr. Lyon trådt ind, og Harold gav sig da ene hen til det, der havde været målet for hans besøg. Skønt præsten selv ikke var vælger, havde han betydelig indflydelse på liberale vælgere, og det hørte med til en kandidats visdom om muligt at befæste al den politiske understøttelse, han kunne påregne, ved lidt personlig opmærksomhed. Garstin var en temmelig tvær og ubehagelig person, og det kunne måske bidrage til radikalismens teoretiske fremgang, hvis den optrådte på en mere tiltalende ydre måde. Hvad der kunne vinde den gamle mr. Lyons personlige velvilje, forekom Harold som et temmelig vanskeligt problem, nu da den lille mand viste sig for ham. Men stemmehvervning gør en gentleman bekendt med mange løjerlige dyr såvel som med de metoder, hvorved

man kan fange og tæmme dem, og på denne måde udvikles de naturhistoriske kundskaber mellem det engelske aristokrati og de rige engelske borgere.

"Det glæder mig, at jeg kan have lejlighed til at gøre Deres personlige bekendtskab, mr. Lyon," sagde Harold, idet han rakte præsten sin hånd, da Jermyn havde nævnet hans navn. "Jeg skal holde en tale til vælgerne her på torvet i morgen, og jeg ville nødig gøre det uden først privat at gøre mine vigtigste meningsfæller min opvartning, da der måske kan være punkter, de særligt ønsker, at jeg skal udtale mig om for dem."

"De taler høfligt og forstandigt, sir," sagde mr. Lyon med et ubestemt, nærsynet blik, som en kandidats udseende åbenbart intet havde at betyde for. "Vær så artig at tage plads, mine herrer. Jeg plejer gerne at stå op."

Han stillede sig i en ret vinkel til de fremmede, og det trætte, febrilske udtryk i hans øjne, hans lille, skrøbelige legeme og tarvelige dragt dannede en forunderlig modsætning til deres blomstrende ydre, ulastelige toilette og rolige væsen. Det var en typisk gruppe for forskellen mellem de mænd, der besjæles af ideer, og de mænd, der ventes at skulle bringe dem til udførelse. Han tog sine briller frem og begyndte at gnide dem med enden af sit frakkeskøde. I sit stille sind øvede han stor selvbeherskelse og betvang den tanke om hans personlige anliggender, som Jermyns nærværelse bidrog til at fremmane på ny, for at være i stand til at opfylde de vigtigere pligter, som øjeblikket pålagde ham.

"Jeg ved – mr. Jermyn har meddelt mig det," sagde Harold, "hvilke tjenester De allerede har vist mig, mr. Lyon. I min stilling trængte jeg særlig til en intelligent mand som Dem. I

virkeligheden kæmper jeg kun imod Garstin, der kalder sig liberal, men i grunden ikke bryder sig om noget og ikke forstår sig på noget undtagen de rige købmænds interesser. Og De har formået at forklare forskellen mellem liberal og liberal, der, som De og jeg ved, omtrent er lige så stor som imellem den ene og den anden fisk."

"Det var ikke noget dårligt udtryk," sagde mr. Lyon, som endnu havde brillerne i hånden. "Og De har ret. Hvor der skal drages et tungt læs, behøver man ikke så meget udvalgte redskaber som tilstrækkelig hestestyrke. Men det er det uundgåelige onde ved den slags foretagende, at de i reglen har en vis demoraliserende virkning og overdrevne forhåbninger, som på grund af vor faldne natur ikke kan opfyldes. Jeg siger ikke, at kompromisser er unødvendige, men de har en dårlig indflydelse på os ufuldkomne mennesker, og jeg vil bede alle og enhver om at lægge mærke til, at dér, hvor kompromiset breder sig, bliver der mindre plads for intelligens og samvittighed. Derfor har det været mit mål at vise vort folk, at der har været mange, der har hjulpet til at bære reformlæsset, hvis mål kun var egennyttige, som ikke forsager det ugudelige princip, at indlade sig på interesserede alliancer, men kun vil sætte Syrien i Ægyptens sted – og hovedsagelig kun tænker på deres egen andel i påfugle, guld og elfenben."

"Ja, netop," sagde Harold, som altid hurtigt opfattede alle slags sprog og endnu hurtigere oversatte andre almindelige bemærkninger til sit eget specielle brug. "Folk, der vil være tilfredse, når blot de kan indføre pengeværdet, opkøbe jorden og sætte de gamle våben over deres nye porte. Det er mod disse falske liberale, jeg beder Dem bruge Deres indflydelse, mr.

Lyon. Vi kandidater er ofte nødt til at rose os selv mere, end det egentlig er passende; men De ved, at mens jeg af fødslen hører til de samfundsklasser, der har deres rod i traditionen og den gamle troskab imod kongehuset, har jeg hovedsagelig tilbragt mit liv mellem folk, der selv bryder deres bane og stoler mere på det nye end på det gamle. Jeg har haft det held at se folkenes vel under forskellige synspunkter, og jeg har derfor et videre syn end en almindelig bomuldslord. I spørgsmål vedrørende religionsfrihed vil jeg ikke lade mig nøje med nogen som helst halv forholdsregel."

"Det håber jeg, sir – det håber jeg," sagde mr. Lyon alvorligt, idet han satte sine briller på og så prøvende på kandidaten, som han derpå underkastede et lille forhør. For den brave Rufus, der var sig sin politiske betydning bevidst, følte, at det var hans pligt at eksaminere kandidaten og samtidig benytte lejligheden til at indskærpe den eventuelle lovgiver det ansvar, han påtog sig. Men den sidste del af hans pligt hindrede den første, for han var optaget af adskillige ting, som han frygtede skulle blive overset, at spørgsmålene og svarene kun blev en meget ubetydelig del af hans foredrag. Det var umuligt at forlade spørgsmålet om kirkeskatter uden først at påpege, hvorfor de var så uretfærdige, og uden kortelig at nævne grunden til, at han, mr. Lyon, ikke ville gøre den passive modstand mod en lovlig befaling, som mange rettroende havde gjort, skønt han naturligvis fandt deres mod og fasthed al ære værd.

Meget talende mennesker kan ofte være kedelige, når vi ikke netop tørster efter deres kundskaber, men for at være ganske ærlige, må vi også indrømme, at en overlegen tavshed ofte skyldes mangel på noget at sige. Talen er ofte gold, men

tavsheden ruger ikke altid over en fuld rede. Den lille høne, der sidder og blinker uden at sige det mindste, kan hele tiden sidde på et vindæg, og når den begynder at kagle, har den ikke andet end dette tomme blændværk at melde.

Harold Transome var slet ikke nogen tålmodig mand, men han var en dygtig forretningsmand og hørte derfor villigt efter mr. Lyons tale og formaninger. Mr. Jermyn, der havde meget at bestille, benyttede imidlertid en lejlighed til at rejse sig, og idet han så på sit ur, sagde han:

"Jeg skal absolut være på kontoret om fem minutter. De vil finde mig der, mr. Transome; De har sandsynligvis endnu meget at sige mr. Lyon."

"Jeg beder Dem, sir," sagde præsten, idet han skiftede farve og med en hurtig bevægelse lagde sin hånd på Jermyns arm – "jeg beder Dem at forunde mig en samtale om private anliggender – om muligt endnu i aften."

Mr. Lyon havde, som så mange, der til stadighed beskæftiger sig med upersonlige emner, en vis tilbøjelighed til at handle efter den slags pludselige indskydelser. Han greb så at sig livets enkeltheder i flugten, som var de lig sløjferne på hans knæbenklæder, der måtte bindes straks om morgenen, da de ellers blev glemt hele dagen igennem. På grund af disse pludselige spring fra abstraktionerne ud i det virkelige liv, hændte det ofte, at han foretog sig skridt, som havde været genstand for så megen tvivl, at han aldrig efter moden overvejelse ville have gjort det. Og hvis Jermyn ikke havde gjort ham bange ved at true med at forsvinde, mens han var optaget af politikken, havde han måske aldrig besluttet sig til at betro sig til en verdslig embedsmand.

Jermyn var overrasket over den lille mands ivrighed. " Med fornøjelse," svarede han hjerteligt. "Kan De komme hen på mit kontor klokken otte?"

"Af flere grunde må jeg bede Dem at komme herhen."

"Godt; så skal jeg om muligt se at komme herhen i aften. Det vil være mig særdeles kært, om jeg kan være Dem til nogen nytte." Jermyn indså, at han i Harolds øjne måtte stige i værdi, jo mere der således blev lagt beslag på hans tjeneste. Han gik, og mr. Lyon begyndte straks igen samtalen om politik, for han havde lige berørt et yndlingsemne, som han var af en anden mening om end sine liberale partifæller.

Mens de talte, gik døren op, og Lyddy stak sit hoved ind af den og sagde:

"Mr. Holt er her og spørger, om han må komme ind og tale med den fremmede herre. Han siger, De må undskylde, og at De blot skal sige nej, hvis De ikke vil have det."

"Jo, lad ham bare komme ind, Lyddy. – Det er en ung mand," vedblev mr. Lyon til Harold, "som en folkerepræsentant bør kende – ikke en vælger, men en mand med mange ideer og kundskaber."

"Han skal være mig velkommen," sagde Harold ganske oprigtigt, skønt han i den unge mand, der ikke var vælger, kun så et middel til at slippe bort fra en vanskelig situation, hvori han var kommet ved sin samtale med præsten.

"Mr. Holt, sir," sagde præsten, da Felix trådte ind, "er en ung ven af mig, hvis meninger om nogle spørgsmål jeg vel håber at se forandret, men som er besjælet af en iver for det rette, som jeg håber, han aldrig vil miste."

"Det er mig kært at gøre mr. Holts bekendtskab," sagde Harold med et buk; af den måde, hvorpå Felix hilste og trak sig så langt tilbage som muligt, forstod han, at et håndtryk ikke ville være velset her. "Det er et farligt menneske," tænkte han, "han vil være i stand til at stille sig op på en kærre på torvet i morgen og krydsforhøre mig, hvis jeg siger noget, der ikke behager ham."

"Mr. Lyon," sagde Felix, "jeg har taget mig den frihed at bede om tilladelse til at tale med mr. Transome, mens han er på besøg hos Dem. Men jeg må tale med ham om en sag, som jeg ikke skøtter om nu at bringe offentligt frem, og det er en sag, hvori jeg er vis på, at De vil understøtte mig. Jeg hørte, at mr. Transome var her, og derfor dristede jeg mig til også at komme herhen. Jeg håber, at De begge vil undskylde mig, da det, jeg har at sige, angår nogle valgagitationer, der drives af mr. Transomes agenter."

"Vær så artig at tale videre," sagde Harold, der var forberedt på at høre noget ubehageligt.

"Jeg vil ikke sige noget imod at traktere vælgere," sagde Felix. "Jeg formoder, at øl og mad og anden vognsmørelse af den art hører med til den repræsentative humbug. Men jeg vil gerne spørge Dem, mr. Transome, om det er med Deres vidende, at Deres agenter bestikker simple fyre, der ikke er vælgere – kulminearbejderne og jernbanearbejderne i Sproxton – ved udsigter til en ekstrasvir, for at de kan gøre spektakler til bedste for Dem ved valget."

"Nej, ganske bestemt ikke," sagde Harold. "De ved vel, min kære hr. Holt, at en kandidat i høj grad er prisgivet for sine agenter med hensyn til den måde, han bliver valgt på, navnlig

når mange års fraværelse har gjort ham til en fremmed for de ledende mænd. Men er De vis på, at det forholder sig således?"

"Så vis, som jeg kan være, når jeg selv har hørt og set det," sagde Felix, idet han derpå kortelig beskrev, hvad der var sket om søndagen. "Jeg antog, at De var uvidende om alt dette, mr. Transome," tilføjede han, "og derfor mente jeg, at det ville hjælpe, hvis jeg talte til Dem om det. Hvis ikke, ville jeg være fristet til at offentliggøre hele sagen som en skam for det liberale parti. Jeg er selv radikal og agter hele mit liv igennem at bekæmpe forrettigheder, monopoler og undertrykkelse. Men jeg ville hellere være en liberilakaj, der var stolt af min herres titel, end jeg ville have udseende af at gøre fælles sag med slyngler, der bruger menneskenes bedste forhåbninger som omkvæd til uhæderlig tale."

"Deres energiske protest er overflødig her, sir," sagde Harold, fornærmet over, hvad der lød som en trussel og ganske bestemt ikke var videre taktfuldt. Denne fejl i Felix optræden hidrørte fra en antipati, der var fuldstændig gensidig. Det var en stadig kilde til forbitrelse for ham, at politikerne på hans side som helhed ikke var iøjnefaldende meget bedre end modstanderne; at den reformiver, der for ham var en religionssag, hos mange af dem ikke var mere religion end troen på "rådne flækker"Note 4 var det, og han var således forud tilbøjelig til at nære mistillid til Harold Transome. Og Harold på sin side holdt ikke af upraktiske ideer om højhed og renhed – holdt ikke af entusiasme; og han troede i Felix at se en besværlig og kra tig personifikation af netop dette vrøvl. Men det ville være dumt ligefrem at tirre ham.

"Hvis De har lyst til at følge med mig hen på Jermyns kontor, skal sagen blive undersøgt i Deres nærværelse. Jeg antager, De vil være enig med mig i, mr. Lyon, at det vil være den mest tilfredsstillende fremgangsmåde?"

"Utvivlsomt," sagde præsten, der syntes overmåde godt om kandidaten og troede, at han var af dem, der nok kunne lade sig overbevise; "og jeg vil advare Dem, min unge ven, imod overilelse i ord og handlinger. Davids sag imod Saul var retfærdig, men ikke alle, der sluttede sig til David, var derfor retfærdige mænd."

"Så meget mere uheldigt, sir," sagde Felix; "især hvis han lukkede øjnene for deres dårlige handlinger."

Mr. Lyon smilede, rystede på hovedet og klappede beroligende sin yndlings arm.

"Det er lovlig meget forlangt af nogen mand, at han skal svare for alt, hvad hans parti foretager sig," sagde Harold. "Havde De levet i Orienten, som jeg har, ville De være mere tolerant – mere tolerant f.eks. med hensyn til en flittig og stræbsom egennytte, således som vi har den her, skønt den måske ikke altid er ganske nøjeregnende; De ville da indse, hvor meget den er at foretrække for doven egenkærlighed. Jeg har hørt sige, at en bro er en god ting, som det nok er værd at hjælpe med til at bygge, om også halvdelen af de mænd, der arbejder på den, er halunker."

"Ja vist så!" sagde Felix hånligt; "med almindelige floskler og analogier kan man hjælpe sig igennem, hvad det skal være. Men jeg vil ikke finde mig i andre ulemper end dem, jeg ikke kan forhindre, og spørgsmålet er nu, om vi kan komme af med –

ikke alle de ulemper, der findes i verden, men med en speciel ulempe, som vi har lige for næsen."

"Så gør vi bedst i, som jeg foreslår, at gøre kort besked ved straks at gå hen til Jermyn," sagde Harold. "Jeg må altså sige Dem farvel, mr. Lyon."

"Jeg ville gerne," sagde præsten urolig – "jeg ville gerne have haft lejlighed til at tale noget mere med Dem om spørgsmålet angående hemmelig afstemning."

"Det har ingen nød, sir," sagde Harold og trykkede hjerteligt mr. Lyons hånd, "der vil sikkert blive en lejlighed. Ser jeg Dem ikke i komiteværelset i morgen?"

"Det tror jeg ikke," sagde mr. Lyon og gned sin pande med en bedrøvet mine, da hans personlige bekymringer randt ham i hu. "Men hvis De tillader det, vil jeg sende Dem en kort skriftlig udvikling af mine anskuelser, som De kan tænke nærmere over, når De får tid."

"Det skal være mig en fornøjelse. Farvel."

Harold og Felix gik sammen hen til mr. Jermyns kontor, hvor enden på en længere samtale blev et bestemt løfte fra Harolds side om, at der skulle blive gjort, hvad der kunne gøres, for at råde bod på det passerede.

Mens præsten gik op på sit mørke studereværelse og på vejen dertil spurgte sig selv, om han nu også, trykket som han havde været af sine private sager, trofast havde opfyldt sine pligter i den forløbne samtale.

Hvis en spotsk lille nisse havde redet på et af de mange støvgran i værelset, ville han sikkert have gjort nar ad den lille præst, der anvendte så stor samvittighedsfuldhed med så ringe et resultat. Jeg må tilstå, at jeg selv smiler, da jeg tvivler på

virkningen af en ivrig appel på herrer, der både ud- og indvendig er skabt som vor tids valgkandidater, men jeg har aldrig smilet ad mr. Lyons tillidsfulde energi uden straks efter at føle anger og ærefrygt. For hvad vi kalder illusioner, er i virkeligheden ofte et større syn på fortidens og nutidens realiteter – en menneskesjæls frivillige stræben mod et større mål, end der kan nås i et enkelt menneskeliv. Vi ser kun den enkeltes heroisme og siger: denne enkelte udrettede dog kun lidt – han kunne lige så godt have ladet være at eksistere. Men på denne måde kunne vi også splitte en hær ud i enkelte smådele, på samme måde kunne man bryde sollyset i fragmenter og tænke, at man godt kunne undvære dette eller hint af dem; lad os heller oprette et monument for de soldater, hvis mod bevarede rækkerne ubrudte, og som uforfærdede mødte døden; et monument for de trofaste, der ikke var berømte, og som dog er dyrebare, som solstrålernes uafbrudte virksomhed er det, skønt nogle af dem falder uset eller på golde, ufrugtbare strækninger.

I øjeblikket forekommer det mig, når jeg ser tilbage på den dag, at det var Harold Transome, hvis illusioner var de sørgeligste; han stolede på, at han ved sin egen dygtighed kunne skabe sin egen fremtid, uden at vide hvilken skæbne, fortiden allerede for længe siden havde beredt ham.

17

Jermyn var ikke just glad over, at der måtte være et eller andet, som havde forhindret Harold Transome i at aflægge andre politiske besøg straks efter, at han var kommet fra Lyon, så at han kom tilbage til kontoret førend han var ventet. Denne forhindring måtte, tænkte han, være Felix Holt, som han kendte som en ung mand, hvis anskuelser om stand og stilling her i verden var så forskellige fra almindelige kristenmenneskers, at ingen fornuftig, respektabel person kunne have noget udbytte af at søge hans hjælp.

Harold Transome selv var ærgerlig over at blive plaget af Felix med spørgsmål om valgdetaljer. Den virkelige stolthed og ærgerrighed, som fandtes hos ham, fik ham til kun undvigende at søge at tilfredsstille en mand med en skarp tunge, der kunne blive besværlig; det var, som om han skulle vise sig forarget ved opdagelsen af en tønde med dobbelt bund, når han havde anbragt sine penge i en fabrik, hvor der altid var blevet fremstillet et større eller mindre antal af sådanne tønder. En praktisk man må søge at opnå en god hensigt med det eneste mulige middel; det vil sig, hvis han vil vælges til parlamentsmedlem, nå han ikke være alt for nøjeregnende. Der var ikke noget vanærende i ikke at være en Don Quixote, der søger at forandre denne verdens morallove. Men hvad enten var, eller truede med at blive vanærende, det hadede Harold. I denne stemning gik han aldeles omgående og uden at vente og spørge efter Jermyn, lige ind i det inderste kontor, og da han

opdagede, at Jermyn ikke var alene, sagde han hurtigt og overlegent:

"Det drejer sig om valgene her i Sproxton; har De tid nu straks? Mr. Holt her er netop kommet til mig for at tale om denne sag."

"Hm – ja – med største fornøjelse," sagde Jermyn, der som han havde for vane var endnu roligere og sindigere end ellers, fordi han ærgrede sig. Han rejste sig, og da han vendte sig helt om imod dem, skjulte hans brede skikkelse det menneske, som sad ved skrivebordet og skrev. "Mr. Holt vil – sikkert bestræbe sig for at spare en travl mands tid. De kan begynde straks. Den herre der" – Jermyn bøjede hovedet let tilbage – "er en af vore folk; en god radikal."

"Jeg vil blot klage over, at en af Deres agenter er blevet sendt ud for at bestikke folk i Sproxton – i hvilken hensigt ved De sikker bedre end jeg. Som det lader, ved mr. Transome ikke noget om denne sag, og billiger det ikke."

Jermyn så alvorligt og fast på Felix, mens denne talte, og tog samtidig en bunke papirer op af lommen; derpå vendte han langsomt blikket hen på Harold, mens han søgte i vestelommen efter sin blyant.

"Nej, jeg billiger det slet ikke," sagde Harold, der hadede Jermyns beregnede langsomhed og hans tro på sin egen uigennemtrængelighed. "Vær så venlig at sætte en stopper for det."

"Jeg ved, at mr. Holt er en udmærket liberal," sagde Jermyn, idet han bøjede hovedet ganske let som svar på Harolds ord, og derpå skiftevis så på Felix og skrev udenpå sine papirer, "men han er måske for uerfaren til at vide, at der ikke kan drives

agitation uden ved hjælp af dygtige mænd, som man stoler på og ikke hindrer i deres arbejde. Og hvad det angår, at – hm! – sætte en stopper for nogen af deres handlinger – hm! – så kommer det vist an på, om det endnu lader sig gøre. Hvis mr. Holt nogen sinde har haft en tømme i hånden, sådan som jeg har haft det i mine yngre dage, så vil han også vide, at det ikke altid er så let at standse vognen."

"Jeg ved meget lidt om at holde tømmerne i hånden," sagde Felix, "men jeg forstår nu nok, at der allerede er gjort mere skade, end der kan rettes op. Dog tror jeg, at hvis man for alvor prøvede, kunne traktementet sikkert indskrænkes, og der kan gøres noget for at hindre mændene i at gå ud i samlet flok og gøre spektakler, der let kan ende med noget værre."

"Vi kunne måske forhindre dem i at gøre spektakler for vort parti," sagde Jermyn smilende, "det har De fuldstændig ret i. Men hvis de så i stedet gjorde spektakler for de andre, ville De så have opnået Deres hensigt?"

Harold gik nervøst rundt, mens Felix og Jermyn talte sammen. Han foretrak at overlade ordet til Jermyn, men søgt så vidt muligt at høre, hvad han sagde.

"Jeg kan kun sige," svarede Felix, "at når De gør brug af disse store kraftige karle, når de netop har fået rigeligt at drikke, så vil jeg nødig have Deres ansvar. De kunne lige så godt drive en flok tyre sammen for at brøle for os, som bestikke en flok minearbejdere og kanalarbejdere til at råbe hurra og hysse."

"En sagfører ville med rette misunde Dem Deres ordforråd, mr. Holt," sagde Jermyn, idet han atter stak sine regninger i lommen, "men han ville ikke være tilfreds med Deres udtryks nøjagtighed. De må tillade mig at standse Deres brug af ordet

bestikkelse. Man må først bevise det; der gives ikke – hm – in *rerum natura* Note 5) en ting som ubevist bestikkelse. Og der har ikke fundet nogen bestikkelse sted i Sproxton, det indestår jeg Dem for. En forsamling af kraftige mænds nærværelse på den liberale side vil hjælpe til at opretholde ordenen, for vi ved jo, at klubberne fra Pitchley-distriktet vil møde fuldtallige for at støtte Debarry. Og den herre, som har ledet agitationen i Sproxton er meget erfaren i disse dele, og ville ikke overskride de nødvendige forholdsregler, som en sund fornuft fordrer."

"Hvad, mener De denne Johnson?" sagde Felix i en foragtelig tone.

Før Jermyn behagede at svare, sagde Harold hurtigt og bydende:

"Nå, kort og godt, mr. Holt, jeg vil på det bestemteste forlange, at hvad der kan gøres for at bøde på denne sag, skal blive gjort. Er De tilfreds med det? – Ja, der ser De nogle af en kandidats vanskeligheder," tilføjede han, ide han smilede sit mest vindende smil, "jeg håber, De vil have medlidenhed med mig."

"Ja, jeg antager, at jeg vel må slå mig til ro med det," sagde Felix, som dog ikke var fuldstændig forsonet. "Godmorgen."

Da han var gået og havde lukket døren efter sig, vendte Harold sig om og sendte, mod sin vilje, Jermyn et funklende blik og sagde:

"Og hvem er denne Johnson? Det er vel et pseudonym. Det lader til, at De sværmer for dette navn."

Jermyn blev synligt blegere, men han havde i den senere tid alt for ofte forudset, at der ville vinde sådanne ubehageligheder

sted mellem Harold og ham selv, til at han skulle blive forbavset. Han vendte sig roligt om og berørte let den mands skulder, som sad ved skrivebordet, og som nu rejste sig.

"Tværtimod," svarede Jermyn, "den omtalte Johnson er den herre, som jeg her har den fornøjelse at præsentere for Dem, og som er en af mine virksomste medhjælpere i valganliggender – mr. Johnson, fra Bedford Row i London. Jeg er kun forholdsvis indviet i disse sager – en ren novice. Men han var engageret hos James Putty under kampen om to meget omstridte kandidaturer, og der kan vanskeligt tænkes nogen bedre anbefaling. Putty er en af de bedste valgagenter her i landet – på liberal side – ikke sandt, Johnson? Jeg tror end ikke, at Makepiece helt er i stand til at måle sig med ham, han er ikke helt af samme kaliber – *haud consimili ingenio* [Note 6)] – hvad angår taktikken og – hm! – erfaringen!"

"Makepiece er en mærkværdig mand, og det er Putty med," sagde den glattungede Johnson, som var alt for forfængelig til ikke at være glad over at få lejlighed til at tale, selv når situationen var temmelig ubehagelig. "Makepiece har de bedste ideer, men Putty har sådan et udmærket greb på at ordne alting. – Putty har menneskekundskab," vedblev han, henvendt til Harold, "det er skade, at De ikke kan føje hans talenter til Deres tjeneste. Han overgår hvem som helst i at spare en kandidats penge – det halve arbejde gør han med sin tunge. Han taler om alt, lige fra Areopagus [Note 7)] ned til de meste grove spøgefuldheder. Sådan noget forstår han sig på. Han sagde engang til mig: 'Johnson, husk vel på, at der er to måder at tale på, som en forsamling værdsætter: den ene er at sige noget, den ikke forstår – den anden at fortælle den, hvad de er vant til at

høre.' Jeg skal ikke nægte, at jeg skylder Putty en del. Jeg siger altid, at det var heldigt, at Putty ved Mughamvalget forrige år ikke stod på toryernes side. Han tog sig af kvindfolkene, og vil De tro mig, en fjerdedel af mændene ville ikke have stemt, hvis ikke konerne fik dem til det, for deres familiers bedste. Og havde hans taler angår – ja, det siges almindeligt i vore londonerkredse, at Putty skriver i *Times*. Sådan er hans sprog – og højere er der ikke godt nogen, som kan nå. Jeg har selv været medlem af en diskussionsklub, så jeg ved, hvad et godt sprog vil sige; men dengang mr. Jermyn først talte til mig om, at jeg have den ære at hjælpe Dem med Deres valg her i North Loamshire" – her begyndte Johnson at lege med signetet ved sin urkæde og vippe på tåspidserne – "var det første, jeg sagde: 'Og Garstin har fået Putty. Der er ingen whig, som kan stå sig mod en whig, der har Putty på sin side,' sagde jeg, 'så jeg håber, at mr. Transome er mere radikal. Jeg vil vel ikke ligefrem sige, at det ved et valg kommer så meget an på politiske anskuelser, det kommer mere an på, hvem ens modstander er, og hvilke agenter man har. Men som radikal, og oven i købet en velhavende radikal, står De i en udmærket stilling, og med omhu og forstand – omhu og forstand –"

Det havde været umuligt at afbryde Johnson før, uden at opvise den mest uhøflige uartighed. Jermyn var slet ikke ked af, at Johnson talte, selv om han gjorde sig til nar, for i sin solide skikkelse og fremvisende sit almindelige kvantum menneskelige skrøbeligheder, forekom han mindre at være det luftige pseudonym, som Harold havde troet, han var.

Harold havde med foragtelig resignation kastet sig i sin stol, havde trukket en af sine handsker af, og sad nu og så på sin

hånd. Men da Johnson gentog sine sidste ord, lidt langsommere, så Harold op og afbrød ham:

"Nå, mr. Johnson, så ville det da glæde mig, hvis De ville benytte Deres omhu og forstand til at få en ende på denne affære i Sproxton, da det ellers kunne blive en slem historie."

"Undskyld, mr. Transome, jeg må bede Dem tænke lidt nærmere over sagen. Så vil De indse, at det ikke er mig muligt at gå et eneste skridt tilbage i Sproxton; ellers ved jeg bestemt, at vor modpart vil bemægtige sig den. Nu har jeg narret Garstins folk; de vil naturligvis bruge deres myndighed, ofre et lille usselt traktement – men det kommer der ikke noget ud af. Men hvis nu derimod mr. Jermyn eller jeg efter Deres ordre bryder mit løfte til disse hæderlige mennesker og fornærme værtshusholder Chubb, hvad vil der så ske? Chubb ville ikke hvile, før han havde gjort Dem al den skade, han kunne, han ville ophidse sine kunder imod Dem, minearbejderne og kanalarbejderne vil være til stede ved valgene lige så godt, eller rettere skidt, for de vil være der for at hjælpe Deres modstandere og i stedet for at skubbe lidt godmodigt til folk, nærmest sådan for spøg – og opveje leve-råbene for Debarry, vil de i sparke til vore folk, så de glemmer at råbe hurra og give os deres stemmer. I stedet for at De får måske en fem-seks stemmer mere end Garstin, får De fem-seks stemmer færre – det er det hele. Jeg taler lige ud til Dem, mr. Transome, skønt jeg har den største respekt for Dem med Deres høje stilling og udmærkede talenter. For at dømme om disse ting, må man først kende den engelske vælger og den engelske værtshusholder, og det ville sandelig være en sørgelig historie" – her lagde der sig et på en gang bittert og sørgmodigt udtryk om

Johnsons mund – "om en herre som De, for ikke at tale om landets vel, skulle have haft den ulejlighed og bekostning at sætte al denne agitation i scene for i sidste ende dog ikke at komme ind i Parlamentet. Jeg har set det så tit, og det er flovt, selv for den mest begavede mand, at trække det korteste strå."

Johnsons argumenter var ikke mindre logiske, blot fordi hans udtryksmåde ikke var den mest udsøgte. Der kræves en fasthed og bestemthed, der næsten grænser til heroisme, for ikke at vride sig ved ord, som stiller vore forudanede lidelser i klasse med de trivielle og vanærende bekymringer, som verden snarere spotter over end beklager. Harold blev et øjeblik siddende i harmfuld tavshed og så ned mod gulvet, med venstre hånd støttet på knæet og den højre på hatten, som om han var parat til at fare op.

"Og hvad angår det at gøre noget om, af det, der er blevet gjort i Sproxton," sagde Johnson, idet han henkastede denne bemærkning, som var det noget, han gav med i købet, "så må jeg bede mig fritaget. Jeg kan ikke med fuld bevidsthed arbejde imod Deres interesse. Og den unge mand, som forlod os før – tror De, at De behøver at tage Dem af, hvad han siger? Chubb hader ham – han ville straks gætte, hvem der var skyld i, at arbejderne ikke mere blev trakteret med hans øl, og ville pudse en halv snes arbejdere på ham for at give ham en dukkert i kanalen eller slå hovedet i stykker på ham – ved et uheld. Jeg er en erfaren mand, forsikrer jeg Dem, og jeg håber at have gjort Dem sagen klar."

"Ja bestemt, og fremstillingen passer udmærket med emnet," sagde Harold foragteligt; hans antipati mod Johnsons personlighed var blevet forstærket af grund, som Jermyn mere

end anede. "Det er en fordømt, ubehagelig indviklet sag, De og Jermyn har fået lavet sammen – det er det eneste, jeg kan sige."

"Nå, mr. Transome, da De så altså ikke har mere at befale, vil jeg ikke besvære Dem længere. Farvel," sagde Johnson, og gik hurtigt ud af stuen.

Harold vidste, at han gav efter for sin vrede, og han ville rimeligvis have betvunget den som en dumhed, hvis han havde troet, at der var nogen fare ved det. Men han begyndte at aflægge meget af sin forsigtighed og selvbeherskelse overfor Jermyn under den voksende overbevisning, at prokuratoren havde gode grunde til at være bange for ham, og at disse grunde kun ville blive forøgede ved en hvilken som helst handling, som måtte være imod Transomernes interesser. Og sådan en slesk karl som denne Johnson – det var en mand, som en gentleman skulle betale, men ikke nødvendigvis behage.

Harold havde altid et smil til sin rådighed på rette sted, men han smilede ikke, når det hverken var nødvendigt eller behageligt. Han var en af disse godmodige og dog energiske mænd, der kan føle vrede, had og foragt ved given lejlighed, men er alt for sunde og selvtilfredse til, at disse følelser fremstår hos dem uden nogen ydre anledning. Og i forhold til Jermyn blev denne evne skarpt øvet.

"Hm! Undskyld, mr. Harold," sagde Jermyn, lige som Johnson var ude af døren; "men det gør mig ondt, at De har vist Dem uhøflig med en mand, i hvis magt det står at gøre os megen nytte, og som holder så mange tråde i sin hånd. Jeg indrømmer, at *nemo mortalium omnibus horis sapit* [Note 8)] – som man siger –"

"Tal for Dem selv," sagde Harold. "Jeg bruger ikke latinske gloser, som enhver skolelærers bydreng kan læse sig til! Jeg

finder, at mit modersmål udtrykker mine meninger bedre."

"Nå ja, så vil jeg sige Dem på Deres modersmål, at en kandidat helst må vente med at sparke ud, indtil han er blevet valgt."

"Å, jeg antager nok, at Johnson finder sig i et spark, hvis De giver ham det. De er jo hans principal."

"Ja – for så vidt – han er min agent i London. Men han er en velstående mand, og –"

"Jeg får sikkert at vide, hvem han er, hvis jeg ønsker det. Men nu må jeg afsted – jeg har ingen tid at spilde – jeg skal hen på fabrikken og tale med Hawkins. Vil De med?"

Da Harold var gået, blev Jermyns smukke ansigt endnu mørkere end før. Han havde næsten aldrig sin værste mine på i andres nærværelse, og kun sjældent, når han var alene, for han var ikke tilbøjelig til at tro, at noget som helst spil i sidste ende ville gå galt for ham. Han havde altid haft held med sig; der kunne altid opstå nye forhold, som bragte nye chancer med sig, og hvis det skulle komme til større ubehageligheder mellem ham og Harold, stolede han på at kunne finde andre hjælpekilder.

"Han har i sinde at gå til bunds i alting, hvis det er ham muligt, det er jo tydeligt nok," sagde Jermyn til sig selv. "Jeg tror, han har fået en anden til at se på sagerne; rimeligvis har han opdaget de prioriteter i godset, der står i Johnsons navn. Han har arvet et fordømt forretningstalent – det kan man ikke nægte. Men jeg må tillade mig at sige ham, at jeg har støttet hans familie, og jeg ved ikke, hvad der skulle være blevet af dem, hvis de ikke havde haft mig. Og hvis vi skal afveje noget – så ved jeg, i hvis vægtskål, taknemmeligheden bør ligge. Ikke at

jeg tror, han føler nogen taknemmelighed, men han kan måske føle noget andet, og hvis han gør tegn til at pudse hundene på mig, så skal han også komme til det. De folk, som bærer navnet Transome, skylder mig en hel del mere, end jeg skylder dem."

På denne måde gjorde Jermyn i sit stille sind indsigelser mod en uretfærdig vurdering, som han forudså, at hans gamle bekendte, Retten, ville gøre på visse punkter af hans historie.

Jeg har kendt folk, som er blevet mistænkt for at undervurdere taknemmelighed og udelukke den af dydernes tal; men ved nærmere betragtning har det vist sig, at hvis de aldrig har følt taknemmelighed, så skyldes det, at de ikke har haft lejlighed til det, og de så langt fra at foragte taknemmeligheden, tværtimod har betragtet den som en dyd, det fremfor alt påligger – andre at vide overfor dem.

18

Jermyn glemte ikke at aflægge sit besøg hos præsten i Malthouse Yard om aftenen. Den blandede forbitrelse, frygt og trods, han havde følt mod Harold tidligere på dagen, havde alt for mange og vidtrækkende grunde til, at den helt kunne adspredes klokken otte; men da han forlod Lyons hus, var han i en triumferende sindsstemning, for han troede nu, at han, og han alene, var vidende om kendsgerninger, som, når de sammenstilledes, udgjorde en hemmelighed, der gav ham en ny magt over Harold.

I sin trang til hjælp af en mand, der besad den slangens visdom, som ikke i og for sig er forbudt, men gerne bør parres med duens uskyld, havde mr. Lyon lidt efter lidt betroet prokuratoren alle sine grunde til, at han gerne ville vide hele sammenhængen med den mand, der kaldte sig Maurice Christian. Han havde vist ham alle de dyrebare relikvier, medaljonen, brevene og vielsesattesten, og Jermyn havde trøstet ham ved bestemt at love, uden at vække skandale og uden overilet at røbe noget, at skaffe at vide, om denne mand virkelig var Anettes mand, Maurice Christian Bycliffe

Det var ikke letsindigt af Jermyn at give dette løfte, da han havde særdeles gode grunde til at tro, at han allerede var kommet til en rigtig slutning i sagen. Men han ønskede både selv at skaffe sig lidt mere at vide om manden og at holde mr. Lyon i uvidenhed om det, hvilket sidste ikke var forbundet med nogen vanskelighed. Der ville sagtens inden ret længe tilbyde

sig en lejlighed til at tale med Christian – ja, den kunne måske allerede komme i morgen. Jermyn havde set ham mere end én gang, men havde hidtil ikke haft grund til at betragte ham med nogen særlig interesse; han havde hørt, at Philip Debarrys kammertjener ofte færdedes i byen, og det forekom ham meget sandsynligt, at han ville vise sig der, når der kom politisk røre på torvet, og den nye kandidat skulle til at præsentere sig.

Den verden, Treby Magna var centrum for, var ganske naturligt nysgerrig efter at se den unge Transome, der var kommet fra Orienten, var så rig som en Krøsus og kaldte sig radikal, betegnelser, der alle var lige ubestemte i de fortræffelige skatteyderes øjne, der kørte til torvs i deres arbejdsvogne eller traditionelle gigger. Der var på forhånd blevet sikret nogle enkelte damer pladser i vinduer, hvorfra man havde en god udsigt, men i det hele kunne en radikal kandidat ikke gøre regning på nogen stor tilslutning i den kvindelige verden, selv ikke blandt dissentermatronerne i Treby, hvis de var af den velstående gamle borgerklasse. Nogle af damerne holdt ikke af politik, fordi den ødelagde alt godt naboskab og skilte gamle venner ad, der havde samme anskuelser om primulavin og vinterrengøring; andre, af den mere melankolske slags, sagde, at det ville være bedst, om folk tænkte mindre på at forbedre Parlamentet og mere på at behage Gud. Dadelfri dissentermatroner, som fx. mrs. Muscat, hvis ungdom var tilbragt i korte kjoleliv og snævre skørter, var aldrig blevet opildnet for folkets kamp for frihed, og have den svag følelse af, at religionen blev vanhelliget ved at blive anvendt i sådanne verdslige sagers tjeneste. Siden mr. Lyon var kommet til Malthouse Yard, var religion og politik blevet

blandet alt for meget sammen; men i hvert fald havde disse damer aldrig hengivet sig til at høre politiske taler på torvet, og de havde ikke i sinde at begynde på det nu.

Esther havde imidlertid hørt nogle af sine kvindelige bekendte sige, at de havde i sinde at sidde i materialistens vindue, og hun var tilbøjelig til at spørge sin fader, om han ikke også kunne skaffe hende en plads, hvorfra hun også kunne se og høre. To indbyrdes modstridende bevæggrunde tilskyndede hende til dette. Hun vidste, at Felix havde en levende interesse for alle offentlige spørgsmål, og hun antog, at han betragtede det som en af hendes mangler, at hun ikke interesserede sig for den slags; nu vel, hun ville søge at komme ind i hemmeligheden ved denne interesse, der var så stærk hos ham, at den udfyldte et liv, som i hendes øjne måtte være grumme kedeligt. Hun var ikke så dum, at hun ikke nok måtte kunne opdage, hvorledes det egentlig forholdt sig med det. Men ved siden af dette motiv var der et af en helt anden art. Det havde været en behagelig afveksling i hendes ensformige liv at se en så smuk og beleven mand som Harold Transome, og hun kunne nok have lyst til at se ham igen; han åbenbarede for hende det muntrere og mere overdådige liv, som hendes fantasi dvælede ved uden den pinefulde anstrengelse, der krævedes til at sætte sig ind i en sådan åndelig tilstand, at hun fuldt ud kunne sympatisere med Felix Holt. Det var hovedsagelig tanken om Harold, der optog hende, mens hun ventede på, at hendes fader skulle komme ned til frokost. Hvorfor skulle hun også i grunden bryde sig så meget om Felix?

Mr. Lyon, der nu var roligere, da han havde betroet mr. Jermyn sin bekymring og fået løfte om hans hjælp, svømmede

allerede så lykkeligt rundt i polemikkens dybe vande i forventning om Philip Debarrys svar på hans udfordring, at han, beskæftiget med at optegne nogle heldige indskydelser, for at de ikke skulle gå ham af minde, havde glemt at komme ned til frokost. Esther, som havde en mistanke om hans distraktion, gik op på hans studereværelse og fandt ham siddende ved sin pult, som han så op fra, forundret over at blive afbrudt af hende i sit arbejde.

"Fader, du har glemt din morgenmad."

"Ja, det er sandt, barn; nu skal jeg komme," sagde han, men tøvede dog lidt endnu for at skrive et par ord.

"Du slemme fader!" sagde Esther, da han rejste sig fra sin stol, "dit halstørklæde er bundet helt forkert, din vest er knappet i de gale huller, og du har ikke børstet dit hår. Sæt dig ned og lad mig børste det, ligesom jeg gjorde i går."

Han satte sig roligt ned, mens Esther tog et håndklæde, som hun kastede over hans skuldre, hvorpå hun børstede det lange bløde, brune hår. Denne overmåde ubetydelige handling, som hun første gang havde foretaget dagen i forvejen, havde meget at betyde i Esthers lille historie. Hun havde plejet at overlade det til Lyddy at sy på hendes faders klæder; hun havde ikke engang holdt af at røre ved hans klædestøj; endnu mindre var det af egen drift faldet hende ind at rette på hans toilette og børste hans hår. Men da hun, tilskyndet af den hos hende vågnende følelse af, at hun forsømte sine pligter, først havde gjort det én gang, blev hun så glad ved at se, hvor meget det rørte hendes fader, at hun formelig længtes efter at komme til det igen. Denne morgen var der, mens han var genstand for hendes omhu, en så rolig glæde i hans ansigt, at hun ikke kunne

lade være at kysse hans skaldede isse, og bagefter, da de sad ved frokostbordet, sagde hun muntert:

"Fader, jeg vil med tiden gøre en formelig *petit maitre* af dig; dit hår ser så smukt og silkeblødt ud, når det er godt børstet."

"Nej, barn; skønt jeg gerne vil aflægge den slette vane at være lidt glemsom og sjusket i min påklædning, håber jeg, at jeg aldrig vil gå over til den modsatte yderlighed. For skønt der i dragten er noget, der tiltaler øjet, og bestræbelser for at være net og ordentlig er berettigede, så nøder livets korthed og dets trængsel i den store kamp med vildfarelsen og synden os ofte til med beråd hu at forsømme det, som er mindre vigtigt. Det er, så vidt jeg skønner, det princip, min ven Felix Holt handler efter, og jeg kan ikke andet end tro, at lyset kommer fra den rette kilde, om det end har hindringer at besejre for at bryde igennem."

"Du har vel ikke talt med mr. Holt siden i søndags?"

"Jo, han var her i går. Han søgte efter mr. Transome, da han havde en sag af nogen vigtighed at tale med ham om. Og jeg traf ham siden på gaden, da han aftalte med mig, at jeg skulle se ind til ham i dag, inden jeg går op på torvet. Han vil ikke have," vedblev mr. Lyon smilende, "at jeg må gå rundt i mængden uden at have ham som min specielle konstabel ved siden af mig."

Esther var ærgerlig på sig selv fordi hendes hjerte pludselig begyndte at banke usædvanlig stærkt, og fordi hendes sidste beslutning om ikke at bekymre sig om, hvad Felix tænkte, med magisk hurtighed havde forvandlet sig til en krænket følelse af, at han åbenbart undgik at komme i huset, når hun var hjemme, skønt han før plejede at komme ved den ubetydeligste lejlighed.

Han vidste, at hun altid var hjemme på torvedage til om eftermiddagen; det var grunden til, at han ikke ville komme efter hendes fader. Naturligvis var det, fordi han anså hende for så smålig, at han ikke troede, hun havde anden følelse overfor ham end krænkelse over, hvad han havde sagt til hende. En sådan mistillid til noget godt hos andre, en sådan anmassende mening om sin egen uendelige overlegenhed var ikke smuk. Hun sagde imidlertid:

"Jeg ville gerne have hørt mr. Transome tale, men nu er det vel for sent at få plads."

"Det er jeg ikke sikker på; jeg ville gerne have dig derhen, hvis du ønsker det, mit barn," sagde mr. Lyon, der ikke kunne nænne at nægte Esther opfyldelsen af noget rimeligt ønske. "Gå med mig hen til mrs. Holt. Så vil vi spørge Felix, der sikkert allerede har været ude, om han kan føre dig i sikkerhed hen til broder Lamberts."

Esther glædede sig over dette forslag, fordi det, selv om det ikke førte til noget andet, dog i alt fald ville tvinge Felix til at se hende og vise ham, at det ikke var hende, der holdt af at spille den fornærmede.

Men da hun længere op på formiddagen gik hen ad mrs. Holts hus til med sin fader, mødte de mr. Jermyn, der standsede dem for på sin mest elskværdige måde at spørge, om miss Lyon havde i sinde at høre kandidaten, og om hun havde fået en god plads. Han tilbød til sidst, at hans døtre, der straks kom i en åben vogn, skulle hente hende, hvis hun ville tillade dem det. Det var umuligt at sige nej til det høflige tilbud, og Esther gik hjem igen for at vente på vognen, glad over, at hun i alt fald var

vis på at komme til at se og høre, om det end samtidig gjorde hende ondt, at hun ville gå glip af Felix.

19

Kun på markedsdagene om sommeren havde torvet nogensinde set livligere ud, end det gjorde nu ved middagstid i efterårsdagens solskin. Der var masser af blå kokarder og vimpler, ansigter ved alle vinduer og en summende stimmel, der bølgede frem og tilbage omkring den lille talerstol foran gæstgivergården. *Vædderen*, hvis mere plebejiske skilt hang skrås overfor den ærværdige *Markis af Granby*. Stundom lød hånlige råb, stundom rungende hurraer, stundom også en skillingsfløjtes skingrende toner; men over alle disse afvekslende lyde udsendte det smukke gamle kirketårn, der ragede op over træerne på den anden side af bækken, hvert kvarter de malmfulde toner fra dets store klokke, den gode "Dronning Elisabeth".

To vogne med blå bånd på seletøjet faldt særligt i øjnene i nærheden af talerstolen. Den ene var Jermyns, og i den sad hans elegant klædte døtre, ledsaget af Esther, hvis mere beskedne dragt bidrog til at vække opmærksomheden for hende som den mest interessante figur i gruppen. Den anden var Harold Transomes; men i den var der ingen dame – blot den olivenhudede Dominic, hvis skarpt tegnede, men dog milde ansigt var oplivet ved hans syslen med at more den lille Harry og befri en bologneserhvalp med store øjne, omtrent efter samme mønster som drengens, fra hans tyranniske greb.

Denne trebianske skare talte ikke meget i nationens politiske styrke, men den var ikke desto mindre bestemt på, hvem den

ville låne øre og hvem ikke. Ingen mand fik lov til at tale fra talerstolen undtagen Harold og hans onkel Lingon, skønt der i pauserne optrådte flere liberale, som ønskede at tale. Men blandt disse uheldige personer var den, hvis forsøg mødte den mest eftertrykkelige modstand, Rufus Lyon. Man kunne have anset det for indignation over den urimelighed af gejstligheden at den, ikke tilfreds med prædikestolen, hvorfra den kunne tyrannisere folks øren, oven i købet ville have broderparten af talerstolen; men det var dog ikke tilfældet, for pastor Lingon hørtes med meget bifald og ville med glæde være blevet hørt igen.

Sognepræsten i Lille Treby havde lige fra århundredets begyndelse været meget afholdt der i egnen. En præst, ved hvem der ikke var det mindste præstelige, var en så pikant fremtoning, at det alene kunne gøre ham populær. Han var altid blevet kaldt Jack Lingon eller Pastor Jack – stundom i gamle dage, da man var mindre alvorlige, endog "Hanekamps-Jack". Han bandede lidt, når det syntes at gøres behov, og gik gerne med et broget ostindisk silketørklæde bundet løst om halsen og store, brune lædergamacher; han talte på en fyndig, jævn måde, som folk kunne forstå, og var ikke plaget med noget af den kolde snerpethed, som kaldes værdighed, og som nogle har anset for en speciel gejstlig sygdom. Han var en virkelig original, noget, der var ganske morsomt at tænke på, og som ikke passede så helt dårligt med søndage og prædikener. Og det stod også i fuldstændig samklang med alt det andet, at han pludselig var drejet skarpt omkring i politik, da hans meninger jo kun var en del af hele den udmærkede spørg, der hed Pastor Jack. Da hans røde ørneansigt og hvide hår viste sig på

talerstolen, modtog dissenterne vel ikke denne tvivlsomme radikale med bifald; men til gengæld gav alle tory-forpagterne ham et venskabeligt hurra. "Lad os høre, hvad gamle Jack har at sige," var den fremherskende følelse hos dem. "Jeg tør vædde på, han har nok noget morsomt at fortælle os."

Kun prokurator Labrons unge kontorister og deres kammerater fulgte så lidt med traditionen i Treby, at de angreb præsten med diverse mindre behagelige interjektioner, såsom nøddeskaller og "kykliky"-råb.

"Hør, kammerater," begyndte han med sin fyldige, kraftige og dog gemytlige stemme, idet han stak sine hænder i lommerne på sin overfrakke, "nu skal jeg sige jer noget; jeg er præst, ved I nok, så jeg bør gengælde ondt med godt. Her har I nogle gode nødder at knække til gengæld for jeres skaller."

Der lød skraldende latter og rungende hurraer, da han kastede nogle håndfulde nødder ud imellem mængden.

"Hør nu, I siger jo sagtens, at jeg før har været tory, og nogle af jer, hvis ansigter jeg kender lige så godt, som jeg kender knappen på min knortekæp, siger vel, at det er, fordi jeg er en skikkelig fyr. Men nu skal jeg fortælle jer en anden historie. Det er netop af den grund – netop fordi jeg før har været tory og er en skikkelig fyr – at jeg følger med min nevø her, som er en rigtig ægte liberal. For vil nogen træde frem her og sige: 'En skikkelig fyr behøver ikke at vende og slå ind på en anden vej?' Nej, ingen af jer er sådan et tossehoved. Hvad der duer for én tid, duer ikke for en anden. Hvis nogen vil sige noget imod det, så bed ham bare om at spise salt flæsk, når han er tørstig, og bade sig i åen der, når der er is på. Se, det er grunden til, at de mænd, som er de bedste liberale nu, er de samme mænd, som

før har været de bedste toryer. Der gives ikke nogen ringere hest end den, der bliver sky og stejler og gør omkring, når der kun er én vej for den at gå, og det er vejen lige ud. Og min nevø her – han er af et godt torykuld, ved I nok – jeg står inde for Lingonerne. I de gamle torytider var der ikke en hundehvalp som tilhørte en Lingon, uden at den hylede, når en whig kom den nær. Lingonernes blod er godt, fyldigt, gammelt toryblod – ligesom god, fyldig mælk – og netop derfor sætter det, når den rette tid kommer, en fin liberal fløde. Den bedste slags tory bliver til den bedste slags radikale. Der er radikal skummetmælk nok – jeg råder jer til, tag jer i agt for skummetmælken og hold jer til fløden. Og her er nu min nevø – han hører til fløden så godt som nogen; han er ikke en af disse whigger, ikke af det malede vand, der ser ud, som om det løber, men hele tiden står stille, ikke en af disse spindemaskine-fyre. Han er en gentleman, men inde i alle slags forretninger. Jeg er selv ingen tosse, og jeg er tit nødt til at lukke øjnene på halv for ikke at se for meget, for en omgængelig mand må finde sig i, at han bliver taget lidt ved næsen. Men skønt jeg aldrig har været udenfor mit fædreland, ved jeg mindre besked med det, end min nevø gør. Der er nogle mennesker, der aldrig ser andet end deres egen næsetip, og der er andre, der ikke ser andet end bagen af månen; men min nevø Harold er af en anden sort; han ser alt, hvad hans øjne kan række, og han ser skarpt. Han er en køn mand i sin bedste alder – hverken en grønskolling eller en gammel rynket fyr, der kommer for at tale til jer og så opdager, at han ved en fejltagelse har glemt sine tanker hjemme. Harold Transome vil gøre jer ære; hvis nogen siger, at de radikale er en flok lumske gavtyve, falske halunker og røvere, der vil spille plat

og krone med landets ejendomme, så kan I sige: 'Se på medlemmet for North Loamshire!' Og læg mærke til, hvad han vil sige til jer; han vil bestræbe sig for at bringe alt i den rette gænge – fattiglove og fattigunderstøttelse og kirker – ja, han vil reformere det alt sammen. Måske vil I sige 'Der står pastor Lingon og taler om kirkereform – han hører jo selv til kirken – og han trænger nok også til en reform.' Ja, tøv bare lidt, så vil I få at høre, at gamle pastor Lingon er blevet reformeret med – skyder ikke mere, siger ingen vittigheder mere, har drukket sin sidste flaske; hundene, de gamle støvere, vil være kede af det, men I vil erfare, at præsten i Lille Treby er blevet et nyt menneske. *Det* er meningen med kirkereformen. Her har I nogle flere nødder, folkens, og nu går jeg, for at I kan få jeres kandidat at høre. Der er han – giv ham et godt hurra og sving med jeres hatte, så skal jeg begynde – Hurra!"

Harold havde ikke på forhånd stolet rigtigt på den gode virkning af hans onkels indledningstale; men han blev snart ganske beroliget. Der var ikke noget iltert partisind hos de gammeldags toryer, der holdt sig mandstærke omkring *Markis'en af Granby*, og "Pastor Jack" havde sat dem i godt humør. Den veltalende fuldmægtig på fabrikken, der agerede en slags dissentertribun og følte sig forpligtet til at rette interpellationer, kunne måske være blevet besværlig nok; men da hans stemme var ubehagelig skarp, mens Harolds var fyldig og kraftig, blev interpellationen overdøvet. Harolds tale gjorde sig godt; den var ikke af den vrøvlevorne, tungerappe slags, heller ikke grundig, alvorlig og langsom – med andre ord, det var ikke en af to almindelige engelske taler. Bifaldet overdøvede

også ganske oppositionen, og der herskede almindelig tilfredshed.

Men måske det øjeblik, hvor offentlige taler vækker den største glæde, er det, hvor selve talen hører op, og publikum kan begynde at gøre sine bemærkninger. Den ene tale, der undertiden bliver fremført med stor fare for et efterfølgende mindre behageligt bombardement og lignende følger, giver stof til tyve andre talere, stof, som ikke udsætter sig for nogen fare. End ikke i duellernes dage blev en mand udfordret, fordi han var kedelig.

Mængden på torvet lod til virkelig at føle denne glæde, da talen på tribunen foran *Vædderen* var holdt, og der ikke var færre end tre mænd, der holdt taler oppe fra nogle kærrer, uden at gøre noget afbræk i samtalerne blandt dem, der var i øjenhøjde med hinanden. Der var kun meget lidt misstemning blandt tilhørerne, for kirkeuret slog nu kvart i to, og en behagelig duft fra krokøkkenerne indgav dem den behagelige bevidsthed, at talerne blot hjalp dem med at forkorte tiden, til bordene var dækket til middag.

To eller tre medlemmer af Harolds komité var blevet stående på tribunen, og efter at have talt et par ord med dem gik Jermyn hen ad det hjørne til, hvor vognene holdt, for at sige til Transomes kusk, at han skulle køre om til sidedøren, og give sin egen kusk et vink om at følge efter. Men en samtale, som førtes nedenunder, bragte ham til at standse og høre efter. Christian, som prokuratoren allerede før havde fået øje på i et vindue i *Markis'en af Granby*, stod og talte med Dominic. Det lod til at være et gensyn, for han hørte Christian sige:

"De er ikke blevet gråhåret således som jeg, mr. Lenoni; De er ikke blevet en dag ældre i disse seksten år. Men det er intet under, at De ikke kendte mig; jeg er blevet så afbleget som et tørret ben."

"Nej, såmænd er De ej. Rigtignok var jeg et øjeblik lidt fortumlet og vidste ikke, hvor jeg skulle føre Deres ansigt hen; men så kom jeg i tanker om Neapel, og så sagde jeg: Mr. Christian! Så De er altså på Treby Manor, og jeg er på Transome Court."

"Det er da fordømt kedeligt, at De ikke er på vores parti, ellers kunne vi have spist sammen i *Markis'en*," sagde Christian. "Kan De ikke alligevel gøre det?" tilføjede han mat, vel vidende, at der ikke var nogen udsigt til, at han ville få et Ja.

"Nej, ellers tak. Jeg kan ikke gå fra den lille dreng. Hør, Arry, Arry, du må ikke knibe stakkels Moro."

Mens Dominic svarede, så Christian sig spejdende om, som han gerne gjorde, når nogen talte med ham, og hans blik faldt på Esther, der bøjede sig frem for at se på Harold Transomes mærkelige lille tatersøn. Men da hendes øje tilfældigt mødte Christians stirrende blik, vendte hun rødmende sit hoved bort.

"Hvad er det for damer?" sagde Christian i en sagte tone til Dominic, som om han pludselig havde fået lyst til at vide besked med det.

"Det er mr. Jermyns døtre," sagde Dominic, der ikke kendte videre til hverken prokuratorens familie eller til Esther.

Christian så et øjeblik forvirret ud og tav.

"Nå – *au revoir*," sagde han og tilkastede Dominic et kys med fingeren, da kusken, som havde fået Jermyns ordre, begyndte at sætte hestene i bevægelse.

"Ser han nogen lighed hos den unge pige?" tænkte Jermyn, idet han vendte sig bort. "Det ville vist have været bedre, om jeg ikke havde inviteret hende til at køre med."

20

Middagsmaden i *Markis'en* på torvedagene var berømt i Treby og omegn. Gæsterne omtalte gerne denne kro overalt, således som folk gerne omtaler alt, hvad der antyder, at de bevæger sig i godt selskab og hyppigt taler med indflydelsesrige folk.

Gæsterne bestod ikke kun af bønder, der var kommet til torvs, men også af nogle af de mest velstående byboer, der altid forsikrede deres konger, at forretningen krævede denne ugentlige opofrelse af de hjemlige glæder. De fattige forpagtere, der tog ind på *Vædderen* eller *De syv Stjerner*, hvor man aldrig fik fisk, følte deres ringhed, og nogle af dem bar det ydmygt, andre bittert; og skønt *Markis'en* var en tory-kro, der var Debarry meget hengiven, var det alt for meget at forlange, at de af Transomes forpagtere, som altid havde været vant til at spise dér, nu skulle finde sig i at spise dårligt og være i dårligt selskab, fordi de pludselig havde fået en radikal herremand, der bekæmpede det parti, som der på egnen gik under navnet "Sir Maximus' parti". Følgelig havde den ny politiske opdeling ikke medført nogen indskrænkning i kuverternes antal.

Den dag var der dækket et ekstrabord til eventuelle uventede gæster, og ved dette tog Christian plads sammen med nogle af de yngre forpagtere, der havde en følelse af, at de tillod sig en hel del udskejelse ved at tale med en mand i hans tvivlsomme stilling og ubekendte erfaring. Måltidet var meget rigeligt, og den lille minoritets tilstedeværelse, der skulle stemme på Transome, gav anledning til spøgefulde bemærkninger, der

forøgede de vigtigste taleres gode humør. En god gammel bekendt, som var blevet radikal mod sin vilje, blev drillet med endnu større fryd, end om hans kone havde fået tvillinger to gange i træk. Selv de bedste trebianske toryer var alt for godmodige til at rage uklar med sådanne gamle venner og ikke gøre forskel på dem og så det øvrige slæng af radikale dissentere, papister og deister, som de aldrig ville spise sammen med, og rimeligvis heller aldrig så, undtagen i deres fantasi. Men talen kom naturligvis ikke rigtigt i gang, før måltidet var forbi og spiritus og tobak havde forvandlet den nøgterne tilfredshed til salighed.

Bland de hyppige, skønt ikke regelmæssige gæster, som alle var glade over at se, var der mr. Nolan, en londonerkræmmer, der havde trukket sig tilbage fra forretningerne, en rask gammel mand på over de halvfjerds, hvis smalle pande med dens stive hæk af gråt hår, buskede øjenbryn, skarpe mørke øjne og mærkværdig krogede næse gav hele skikkelsen et særpræg mellem de mere bondeagtige fysiognomier. Han havde giftet sig med en miss Pendrell i sin tidlige ungdom, dengang han var en fattig ung londoner, og dette parti var af hendes familie blevet betragtet som den rene ødelæggelse for hende, men for femten år siden havde han haft den tilfredsstillelse at kunne bosætte sig med sin kone blandt hendes slægtninge og venner, og blive modtaget med stolthed som en svoger, der havde trukket sig tilbage fra forretningen i besiddelse af – Gud måtte vide, hvor mange tusinde, samt et højst behageligt talent for at fortælle anekdoter og føre en konversation. Der var aldrig blevet stillet noget spørgsmål angående Nolans herkomst i anledning af hans krogede næse eller hans hebraiske fornavn,

Baruch. Hebraiske navne var almindelige i de bedste angelsaksisike familier – de kom fra Bibelen, og der var ingen blandt denne egns opland og hulveje, som blev mistænkt for at være af orientalsk oprindelse, med mindre han gik omkring med en bissekræmmerkasse. Og hvad opdagelser man end kunne havde gjort ved undersøgelse af hans slægtsregister, var den brave mr. Nolan så fri som nogen for noget tegn på afvigende religiøs overbevisning – han i kirke med så almindelige en uregelmæssighed og brummede så ofte over prædikenen – at der ikke var grund til at henregne ham til andet end de gode tilhængere af statskirken. Han blev i reglen betragtet som en smuk gammel herre, og en vis skarphed og magerhed blev tilskrevet livet i hovedstaden, hvor den ringe plads havde samme virkning på menneskene som på de tæt plantede træer. Mr. Nolan bestilte altid sit krus øl, der, når han havde nippet lidt til det, plejede at oplive hans erindringer om den kongelige familie og de forskellige ministerier, der havde været samtidige med de forskellige stadier af hans velstand. Han blev altid hørt med interesse; en mand, der var født samme år, som den gode gamle kong George besteg tronen – som havde været fortrolig med prinsregentens bare ben, og som havde sine grunde til at tro, at prinsesse Charlotte ikke burde have døet – havde emner lige så ualmindelige og interessant for sin tilhørerkreds, som Marco Polos efter hans hjemkomst fra Asien.

"Ja, min gode mr. Wace," sagde han, idet han lagde benene over kors og bredte sit silketørklæde over knæene, "Transome kan blive valgt, eller han kan ikke blive valgt – det er et spørgsmål, som kun angår North Loamshire – men det har kun

lidt betydning for riget som helhed. Jeg ville ikke gerne sige noget, der kan bedrøve yngre folk, men jeg tror, at vort land har set sine bedste dage – ja, det tror jeg sandelig."

"Det gør mig ondt at høre fra en mand med Deres erfaring, mr. Nolan," sagde bryggeren, en stor mand med et lykkeligt ansigtsudtryk. "Jeg ville slå et ordentligt slag, før jeg ville efterlade en værre verden til mine drenge, end jeg selv har levet i. Der er ingen større fornøjelse end at plante lidt og forbedre sine bygninger og stikke sine penge i nogle smukke tønder land, som man har kendt, fra man var dreng. Det er skrækkeligt at tænke på, at disse radikale skal vende op og ned på alting, så man ikke kan regne sikkert på noget; man holder ikke af det for ens egen skyld, og ikke heller for ens naboers. Men jeg tror nu alligevel ikke, det går; kan vi ikke stole på regeringen for øjeblikket, så har vi dog Forsynet og landets sunde fornuft; det ordner sig nok alt sammen, det har jeg altid sagt. Den tungeste ende går dog til sidst nedad. Og når det er godt for landet at have en statskirke og en konge og love, så at hver mands ejendom er sikker, så er der en Gud over os, som vil passe på, at vi beholder alt dette."

"Ja, lad os håbe det," sagde mr. Nolan; "da Peel og hertugen i 1829 skiftede taktik med hensyn til katolikkerne, så jeg, at det var forbi med os. Vi kan aldrig mere stole på nogen minister. Det var for at hindre et oprør, sagde de; men jeg siger, det var for at beholde deres pladser. De holder umådelig meget af de pladser, de to –" Her skiftede mr. Nolan stilling og hostede i bevidstheden om at have sagt noget meget slående. Derpå fortsatte han: "Hvad vi trænger til, er en konge med en kraftig vilje. Hvis vi havde haft det, ville vi ikke have hørt det, som vi

har hørt i dag. Reformen ville aldrig være kommet så vidt. Da vor gode gamle kong George den Tredje hørte sine ministre tale om katolsk emancipation, gav han dem alle en ørefigen. Ja, den salig mand – det gjorde han virkelig," sluttede mr. Nolan, rystet af en dyb, beundrende latter.

"Ja, se – det var noget, der ligner en konge," sagde Crowder, der var en ivrig tilhører.

"Men det var dog uhøfligt – hvordan fandt de sig i det?" spurgte mr. Timothy Rose, en "gentleman" og landmand fra Leek Malton, der som modvægt mod sin uafhængige stilling af naturen var blevet udstyret med en frivillig servilitet. Hans store, fede kinder, runde blinkende øjne og evigt urolige tommelfingre udtrykte en koncentreret anstrengelse for ikke at komme i ulejlighed og give alle folk ret, undtagen når de var sikkert udenfor hørevidde.

"Hvordan de fandt sig i det? Det blev de skam nødt til at finde sig i," sagde den heftige unge Joyce, en mere oplyst landmand. "Her De nogensinde hørt om kongen prærogativ?"

"Ja, det siger jeg ikke, jeg ikke har," sagde Rose. "Og jeg har ikke noget imod det – slet ikke."

"Nej, men det har de radikale," sagde Joyce. "Det er netop prærogativet, de gerne vil beklippe. De vil have, vi skal regeres af udsendinge fra arbejderforeningerne, som skal kommandere med os alle sammen."

"Ja, det er et kønt slæng, disse udsendinge," sagde mr. Wace forarget. "Jeg har engang hørt to af dem holde taler. Den slags fyr ville jeg aldrig have i mit bryggeri eller noget andet sted. Jeg har set det så tit – når en mand først begynder at arbejde med snakketøjet, så er det forbi med ham. 'Alting er forkert,' siger

han. Det er den store tekst. Men vil han gøre alting i orden? Nej, det falder ham ikke ind, så mistede han jo sin gode tekst. 'Vi ønsker alle menneskers vel,' siger de. Men de ved ikke, hvad alle menneskers vel er. Og hvordan skulle de også vide det? Det er at arbejde for sit brød – ikke at prøve at få fat i et stykke af de andres."

"Ja," sagde den unge Joyce hjerteligt, "jeg ville nok se dem i geled med vor væbning herude – det er det eneste, jeg kan sige. Så skulle de nok få at se, hvor kraften findes i gamle England. Der kan man bedst se, hvad det er at stole på handelen, når den frembringer sådan nogle usle magre fyre –"

"Det er ikke handelens fejl, min gode mand," sagde mr. Nolan, der ofte følte sig smerteligt berørt ved bøndernes mangelfulde oplysning. "Når handelen blot bliver ført rigtigt, er det en meget sund levevej. Jeg kunne i min tid have vist Dem vævere over de halvfjerds, som var raske og rørige og arbejdede uden briller. Det er kun det nye handelssystem, der er galt; et land kan ikke have for meget handel, når den blot bliver ordentligt passet. Der er en mængde gode toryer, der har gjort deres lykke ved handelen. De har jo nok hørt om Calibut & Co. – ham har alle mennesker hørt om. Nå, jeg kendte gamle Calibut lige så godt, som jeg kender Dem, han var engang min kammerat i et af de store lagre i City; og nu svarer jeg Dem for, at han har en større formue end lord Wyvern. Gud velsigne Dem – hans årlige gaver til de fattige ville være en smuk indtægt for en adelsmand. Og han er lige så god en tory, som jeg er. Og hvad angår hans hus i byen – hvor meget smør tror De, der bliver brugt om året dér?"

Mr. Nolan holdt et øjeblik inde, og derpå strålede hans ansigt af stolthed, da han besvarede sit eget spørgsmål. "Tænk Dem – ikke mindre end to tusinde pund smør i de par måneder, familien er i byen. Handelen skaber kapital, og kapitalen er konservativ, som man siger nu om stunder. Calibuts svigersøn er lord Fortinbras. Han betalte mig en stor gæld lige efter sit bryllup. Det er alt sammen ét væv – hele landets velfærd hænger sammen."

"Ja," sagde Christian, der sad og røg sin cigar med ryggen til bordet og gerne ville gøre sig behagelig og deltage i konversationen. "Vi kan ikke undvære adelen. Se nu Frankrig, da de var blevet af med deres gamle adel, var de nødt til at lave sig en ny."

"Ja, rigtigt, ganske rigtigt," sagde mr. Nolan, der vel fandt Christian lidt for klog for hans stilling, men ikke kunne modstå det gode eksempel, der bekræftede hans påstand. "Det er den franske revolution, der har gjort os skade der. Det var ved slutningen af forrige århundrede, men Pitt frelste os. Jeg kendte Pitt – jeg havde engang en sammenkomst med ham."

"De har aldrig sagt et sandere ord end det om kapitalen," sagde mr. Wace. "Når man har en smule ejendom, en lille del i landet, så vil man helst holde alting i orden. Hvor den ene ikke er sikker, er den anden også i fare. Men det er det, der gør det så ualmindelig slemt, at en mand som Transome vil slå sig sammen med disse radikale. Jeg tror virkelig han gør det for at komme ind i Parlamentet. Han skifter nok parti, når han først sidder der. – Nå, Dibbs, det er vist noget, der kan sætte dig i ånde," vedblev mr. Wace, idet han hævede stemmen og så hen på en gæst længere nede. "Du kommer til at stemme for en

radikal med den ene side af munden og gøre sure miner med den anden, men han vil nok skifte mening efterhånden. Han har jo det rigtige blod, som pastor Jack siger."

"Jeg bryder mig ikke en smule om, hvem jeg stemmer for," sagde Dibbs roligt, "og jeg gør ikke sure miner. Det er rimeligt, at man stemmer på sin herremand. Min gård er i den bedste forfatning, og jeg har de bedste græsgange på godset – fårepesten har aldrig været hos mig. Lad så dem brumme, der har grund til det."

"Gud ved, om Jermyn skaffer ham ind i Parlamentet," sagde den store møller Sircome. "Han er dygtig til at få sat igennem, hvad han vil. Jeg ved, han vandt den proces for mig om min dæmning – det kostede en køn skilling, men han vandt den dog."

"Han var vist også ked af, at han skulle blive radikal," sagde mr. Wace, "man siger, han havde regnet med at gøre sig gode venner med sir Maximus, når Transome kom hjem, og så gøre fælles sag med den unge Debarry."

"Men jeg tør nok vædde på, at han skaffer Transome valgt," sagde Sircome. "Folk siger, at han ikke har mange stemmer her omkring, men i Duffield og der i nærheden, hvor de radikale er, stemmer de alle for ham. Ikke sandt, mr. Christian, De må jo vide bedst besked – hvad siger de nu om dette oppe på gården?"

Da den almindelige opmærksomhed nu blev henledt på Christian, så den unge Joyce ned ad sine egne klæder og berørte let sine lokker, ligesom for at måle, hvor nær han kom denne korrekte kopi af en fornem herre. Mr. Wace vendte hovedet for at høre efter, hvad Christian svarede, med en nedladenhed

overfor den laverestående, som det sømmer sig at vise på offentlige steder.

"De tror, det bliver en hård kamp mellem Transome og Garstin," sagde Christian. "Det kommer an på, om mange af hans vælgere giver ham begge deres stemmer."

"Jeg ved i hvert fald, at jeg ikke giver Garstin min ene stemme. Der er ingen mening i, at Debarrys vælgere skulle dele deres stemmer, så den ene gik til en whig. Enten er man tory, eller også er man ikke tory."

"Ja, men det er da kun rimeligt, at der skal være en fra hver side," sagde mr. Timothy Rose, "jeg holder ikke af at foretrække den ene for den anden. Når det ene parti ikke kan sætte fattigskatten ned, så lad det andet prøve."

"Men der er det ved det, Wace," sagde Sircome, "at jeg er ikke helt imod whiggerne, for de går ikke så vidt som de radikale, og når de mærker, at de er gledet lidt for langt frem, så holder de så meget des stærkere igen. Og whiggerne har overtaget i øjeblikke, og det kan ikke nytte at kæmpe mod strømmen – vel, mr. Nolan?"

"Der har været meget berømte whigger," sagde mr. Nolan. "Fox var en whig. Fox var en stor taler – og en meget ivrig spiller. Han var meget intim med prinsen af Wales. Jeg har set ham – og hertugen af York med – gå hjem henad morgenstunden med en fladtrykt hat. Fox var en stor fører for oppositionen, og regeringen trænger til en opposition. Whiggerne skal altid være i opposition og toryerne på ministerpladserne. Sådan var det altid før i tiden. Det sagde vekselerer Gottlib så ofte til mig. Det var en meget hæderlig mand, denne Gottlib. Da der engang var pengepanik, og folk

strømmede hen til Gottlib for at få deres penge, så jeg en herre komme ind med nogle poser guld og sige: 'Sig til hr. Gottlib, at der er mere, hvor det kom fra.' Det standsede panikken – det kan jeg forsikre Dem for."

Denne anekdote blev modtaget med stor beundring, men Sircome vendte tilbage til sit tidligere spørgsmål.

"Der ser De, Wace, det er bedst, der er både whigger og toryer – Pitt og Fox – dem har jeg altid hørt nævne sammen."

"Ja, ja – jeg kan nu ikke lide Garstin," sagde bryggeren, "jeg kunne ikke lide, sådan som han bar sig ad med kanalselskabet. Af de to kan jeg bedre lide Transome. Når jeg skal lade mig kaste af en hest, må jeg så bede om en fuldblods."

"Ja, hvad det angår, Wace," sagde mr. Salt, uld-agenten, som kun talte, når der var lejlighed til at sige imod, "så spørg kun min svoger Labron. Disse Transomer er ikke af det gamle blod."

"Nå, det vel i hvert fald det ældste, der findes i øjeblikket," sagde mr. Wace leende, "med mindre De tror på gamle Tommy Trounsem. Jeg gad vide, hvor den gamle fyr er henne for tiden?"

"Jeg så ham forleden – han var halvfuld," sagde den unge Joyce. "Han havde en kurv med plakater over skulderen."

"Jeg troede, den gamle fyr var død," sagde mr. Wace. "Nej, men Jermyn!" vedblev han muntert, idet han vendte sig om og så prokuratoren komme ind. "De radikaler, hvordan tør De vise Dem her i dette tory-hus! Ved De hvad, nu går De for vidt. Vi har ikke noget imod, at Fanden besørger processerne for os – det har jo alle tider været hans forretning, men –"

"Men – men," sagde Jermyn smilende, altid parat til at gå ind på en spøg, som hans langsomhed gav noget særlig pikant, "hvis han blander sig i politikken, må han være tory."

Jermyn var ikke bange for at vise sig noget sted i Treby. Han vidste, der var mange, som ikke just elskede ham, men det kan man også godt undvære, hvis man ellers har heldet med sig. En provinssagfører var i de dage lige så uafhængig af den offentlige mening om ham som selve lord-kansleren.

Der lød en godmodig latter ved den øverste ende af bordet, da Jermyn satte sig ned med omtrent lige stor afstand til mr. Wace og Christian.

"Vi sad netop og talte om gamle Tommy Trounsem – De husker ham nok; man siger, han igen har vist sig her," sagde mr. Wace.

"Ja så," sagde Jermyn ligegyldigt. "Men – – hm! – Wace – jeg har lidt travlt i dag – men jeg ville gerne tale med Dem om det stykke land af Deres på hjørnet af Pod's End. Jeg har et udmærket tilbud til Dem – jeg har ikke lov at sige fra hjem – men det er et tilbud, som burde friste Dem."

"Nej, det frister mig ikke," sagde mr. Wace bestemt. "Når jeg har et stykke land, vil jeg beholde det. – Det er svært nok at få fat på her på egnen."

"Så De vil altså ikke indlade Dem på nogen handel," sagde Jermyn, der havde bestilt et glas sherry og nu så sig langsomt om, mens han nippede til det, indtil hans blik syntes at falde på Christian for første gang, skønt han straks havde set ham, dengang han trådte ind i rummet.

"Nej, med mindre skulle komme en af disse fordømte jernbaner; men så skal jeg også nok lade dem bløde ordentligt for det."

Der lød en bifaldende mumlen. Jernbanen var en offentlig forurettelse, der blev meget dårligt optaget i Treby.

"Hm – er mr. Philip Debarry hjemme i dag?" sagde Jermyn pludselig til Christian i den hovmodige, overlegne tone, han ofte benyttede sig af.

"Nej," sagde Christian, "men han kommer i morgen."

"Nå!" Jermyn holdt inde et minut eller så og tilføjede derpå:

"Jeg antager, De er så betroet, at jeg kan lade Dem bringe ham en besked, tillige med et lille dokument?"

"Mr. Debarry har ofte betroet mig sådan noget," sagde Christian ligegyldigt, "men hvis det er en af Deres egne affærer, kan De rimeligvis nok finde nogen, De kender bedre."

De, der hørte dette svar, blinkede lidt og gjorde grimasser til hinanden.

"Ja–a–, det er meget sandt," sagde Jermyn, uden at vise sig fornærmet; "hvis De afslår det. Men jeg tror, at hvis De vil gøre mig den tjeneste at komme op til mig i min privatbolig, når De går hjem, og høre, hvad det er, vil De nok hellere selv tage Dem af beskeden. Men husk det nu – i min privatbolig, ikke på kontoret."

"Godt," sagde Christian, "det skal være mig en fornøjelse." Christian lod sig aldrig behandle som tyende af nogen anden end sin herre, og hans herre behandlede et tyende mere hensynsfuldt end sin ligemand.

"Bliver det så klokken fem – eller hvornår skal vi sige?" spurgte Jermyn.

Christian så på sit ur og sagde: "Henad fem kan jeg nok være der."

"Godt," sagde Jermyn, idet han drak sin sherry ud. "Nå, Wace – De vil altså ikke høre noget om Pod's End?"

"Nej, De kan tro nej."

"Sådan en stump jord, man kan jo knapt se den," her lagde der sig et smil over Jermyns ansigt, – "uden et forstørrelsesglas."

"Det kan gerne være, men den tilhører nu mig, helt ned i jorden og op i luften. Jeg kunne bygge Babelstårnet på den, ikke sandt, mr. Nolan?"

"Det ville være en dårlig anvendelse, kære ven," sagde mr. Nolan og morede sig over det stænk af blasfemi, der lå i dette svar, og lo ad det på sin mærkelige indvendige måde.

"Se nu, hvor blinde I toryer er," sagde Jermyn, idet han rejste sig; "hvis jeg havde været Deres prokurator, ville jeg have kunnet skaffe Dem endnu en landbesidder og vælger med den stump jord – og det i rette tid før valget. Men – hm! – *verbum sapientibus* kommer lidt for sent nu."

Jermyn var i færd med at gå, da han sagde disse sidste ord, men mr. Wace råbte efter ham: "Å, men det står slet ikke så dårligt til med vore stemmer som med Deres – og det er rigtige stemmer, der kan tåle en revision. Debarry vinder!"

Sagføreren var allerede ude af døren.

21

Mr. Jermyns smukke hus lå lidt udenfor byen, omgivet af en have og en lund. Da Christian nærmede sig til det, var han i en ganske rolig sindsstemning – den forretning, han kom i, angik ikke ham, undtagen for så vidt som han var meget fornøjet med at have lejlighed til at gøre sig værdsat af sin herre. Da han så på Jermyns lange jernrækværk og havemur, sagde han til sig selv: "De prokuratorer forstår at komme frem i verden med så ringe høflighed som muligt. De har deres hoveder fulde af den pokkers hemmelighed, som kaldes loven, og bilder sig derfor ind, at alle mennesker er bange for dem. Den gode Jermyn er mage til alle de andre, glat som en rotte, men også bidsk som en rotte. Jo, jeg kender ganske godt den slags utøj. Jeg har været med til at fede et par stykker af dem."

Christian blev af tjeneren ført ind i Jermyns private værelse, hvor prokuratoren sad, omgivet af massive egetræsreoler og andet tilsvarende bohave, lige fra det tykbenede skrivebord til kalenderrammen og visitkortstativet. Det var et sådant værelse, som en mand laver sig, når han er sikker på en lang og respektabel fremtid. Han sad lænet tilbage i sin lænestol ved det brede vindue, som vendte ud imod plænen, og havde lige taget sine briller af og ladet avisen falde ned på sit knæ, da han ikke kunne læse mere ved det svage dagslys.

Da tjeneren åbnede døren og sagde: "Mr. Christian", sagde Jermyn: "Godaften, mr. Christian, vær så god at tage plads," og pegede på en stol, hvori Christian vendte ansigtet imod ham og

vinduet. "Tænd lysene på reolen, John. Men lad kun gardinerne være oppe."

Han talte ikke mere, førend tjeneren var gået ud, men syntes at se efter i et dokument, der lå på skrivebordet foran ham. Da døren var lukket, rettede han sig igen op, begyndte at gnide stue hænder og vendte sig om imod Christian, der syntes aldeles ligegyldig for den kendsgerning, at prokuratoren sad i skygge, mens lyset faldt på ham.

"Hm! – Deres navn – hm! – er Henry Scaddon?"

Der gik et sæt gennem Christian, som han næsten øjeblikkelig søgte at maskere ved at skifte stilling. Han flyttede benene og knappede sin frakke op; men inden han fik tid til at sige noget, vedblev Jermyn langsomt og med stærk betoning:

"De er født i Blackheath den 16. december 1782. Deres fader var klædehandler i London; han døde, da De lige var blevet myndig, og efterlod en betydelig forretning; inden De var femogtyve år gammel, havde De sat størstedelen af formuen overstyr og bragt Dem i en yderst mislig stilling ved et forsøg på at bedrage Deres kreditorer. Senere skrev De en falsk veksel på Deres faders ældre broder, som havde haft i sinde at gøre Dem til sin arving."

Her gjorde Jermyn en lille pause og så efter i dokumentet. Christian tav.

"I 1808 fandt De det hensigtsmæssigst at forlade landet i en militær forklædning og blev taget til fange af de franske. Da der engang skulle udveksles fanger, tilbød der sig lejlighed for Dem til at vende tilbage til Deres fædreland og i Deres families skød. De var højmodig nok til at give afkald på dette til fordel for en medfange, der var omtrent jævnaldrende med Dem og af

samme højde og figur, og som havde mere presserende grunde end De til at ønske at være på denne side af vandet. De byttede dragt, bagage og navn med ham, og han kom til England i stedet for Dem som Henry Scaddon. Næsten straks efter undveg De af Deres fangenskab efter at have fingeret en sygdom, som forhindrede, at Deres ombytning af navne blev opdaget, og det berettedes, at De – det vil sige De under Deres medfanges navn – var druknet i en åben båd, da De forsøgte på at komme ud til et til Malta bestemt neapolitansk skib. Ikke desto mindre kan jeg gratulere Dem til, at rygtet var falsk, og at De nu efter over tyve års forløb sidder her i bedste velgående."

Jermyn gjorde en så lang pause, at han åbenbart ventede et eller andet svar. Endelig sagde Christian i en mut tone:

"Jeg har hørt meget længere historier, sir, fortalt fuldt så højtideligt, uden at der var et sandt ord i dem. Hvad om jeg nu benægter selve den lille knage, De hænger Deres fortælling på – hvad om jeg nu erklærer, at jeg ikke er Henry Scaddon?"

"Hm! – i så tilfælde – hm!" sagde Jermyn med den mest uforstyrrede ro, "ville De gå glip af den fordel, som måske kan flyde af, at De ved besked med Henry Scaddons forhold. Men hvis det – hm! – var i mindste måde ubelejligt for Dem at blive genkendt som Henry Scaddon, ville Deres benægtelse dog på den anden side ikke forhindre, at jeg vidste, hvad jeg ved, og havde de beviser i hænde, som jeg har, det ville blot forhindre os fra at fortsætte den nuværende samtale."

"Nuvel, sir, sæt at vi for samtalens skyld ville indrømme, at Deres beretning var rigtig, hvilken fordel har De da at tilbyde den mand, som hedder Henry Scaddon?"

"Fordelen – hm! – er problematisk; men den kan måske blive betydelig. Den kan måske befri Dem fra den nødvendighed at fungere som kurer eller – hm! – eller kammertjener, eller hvad anden stilling De nu har, som forhindrer Dem i at være Deres egen herre. På den anden side er min kundskab om Deres hemmelighed ikke nødvendigvis en uheldig omstændighed for Dem. Kort sagt, jeg er ikke på forhånd tilbøjelig til at gøre Dem nogen skade, og jeg kan måske vise Dem en væsentlig tjeneste."

"Som De vil have, at jeg på en eller anden måde skal gøre gengæld for," sagde Christian. "De tilbyder mig en chance i et lotteri?"

"Netop. Den pågældende sag er ikke af nogen som helst interesse for Dem, undtagen for så vidt den – hm! – muligvis kan give Dem en gevinst. Vi prokuratorer har at gøre med indviklede spørgsmål og – hm! – juridiske finesser, som ikke engang er fuldt bekendte for selve de umiddelbart interesserede personer, endsige da for vidnerne. Skulle vi altså være enige om, at De vedbliver at beholde to tredjedele af det navn, som De fik ved bytning, og at De er så god at besvare visse spørgsmål med hensyn til Henry Scaddons liv?"

"Meget vel. Lad os høre."

"Hvilke genstande, som engang har tilhørt Deres medfange Maurice Christian Bycliffe, har De endnu i Deres besiddelse?"

"Denne ring," sagde Christian, idet han drejede den smukke signetring på fingeren rundt, "hans ur og de små nipssager, der hang ved det, samt et skrin med papirer. Jeg skilte mig af med en guld-snustobaksdåse engang, da jeg var i pengeforlegenhed. Klæderne er naturligvis alle sammen borte. Vi byttede alt; det skete i stor hast. Bycliffe antog, at vi inden ret længe ville mødes

igen i England, og han var gyselig forhippet på at komme dertil. Men det var umuligt – jeg mener at vi kort efter kunne mødes. Jeg ved ikke, hvad der er blevet af ham, ellers ville jeg give ham hans papirer og uret og det andet tilbage – skønt det var mig, der gjorde ham en tjeneste, og det indrømmede han også."

"De var sammen i Vesoul, inden De blev flyttet til Verdun?"

"Ja."

"Hvad andet ved De om Bycliffe?"

"Å, ikke synderligt," sagde Christian, idet han gjorde en pause og slog sig på sin støvle med sin spanskrørsstok. "Han havde været i den hannoveranske arme – det var en kæk fyr, der ikke tog noget let, men ikke så overdrevent stærk af helbred. Han begik den tåbelighed at gifte sig i Vesoul, og pokker var løs med pigebarnets familie. Da fangerne blev kommanderet bort, måtte de skilles. Om de nogensinde er kommet sammen igen, ved jeg ikke."

"Var giftermålet dengang ganske i orden?"

"Ja, det var klappet og klart – borgerlig vielse, kirkelig vielse – hele historien. Bycliffe var en tosse – en godmodig, stolt, ilter fyr."

"Hvor længe var det, inden De forlod Vesoul, at vielsen fandt sted?"

"Omtrent tre måneder. Jeg var forlover."

"Og De ved ikke mere om konen?"

"Nej, siden har jeg ikke set hende. Jeg kendte hende meget godt før – den kønne Annette – Annette Ledru hed hun. Hun var af god familie, og de havde arrangeret et godt parti for hende. Men hun var en af de små blide sataner, der én gang i

deres liv har en egen vilje, idet de nemlig selv vil vælge deres herre."

"Bycliffe betroede Dem ikke noget om sine andre anliggender?"

"Nej – han var af den slags mennesker, som man ikke turde spørge om noget. Folk fortalte ham alt, men han fortalte intet til gengæld. Hvis fru Annette nogensinde fandt ham igen, så har hun fundet en husbond og herre i ham. Imidlertid spærrede hendes familie hende inde – holdt hende fanget – for at forhindre hende fra at løbe sin vej."

"Ja så – det er godt. Meget af, hvad De har været så artig at meddele mig, er ganske ligegyldigt for mit formål, der kun gælder en gammel skimlet retssag, som muligvis engang kan blive trukket frem igen. De vil uden tvivl for Deres egen skyld tie ganske stille om, hvad der er forefaldet mellem os, og på den betingelse – hm! – er det muligt, at det lotteri, som De har gjort en indsats i – hm! – kan bringe Dem en gevinst."

"Det er altså alt, hvad De vil mig?" sagde Christian og rejste sig.

"Ja, det er det hele. De gemmer naturligvis omhyggeligt alle papirerne og de andre sager, til hvilke der knytter sig så mange – hm! – erindringer."

"Javel. Skulle Bycliffe nogensinde dukke op igen, ville det gøre mig ondt, at jeg har skilt mig ved snusdåsen: men jeg var i svær pengeforlegenhed i Neapel. Ja, som De ser, var jeg til sidst nødt til at tage tjeneste som kurer."

"Det er et overmåde behageligt liv for en mand med nogle – hm! – talenter og – hm! – ingen indtægter," sagde Jermyn, idet han rejste sig og tog et lys, som han satte op på sin pult.

Christian indså, at det var et tegn til, at han nu helst måtte gå, men han blev stående med den ene hånd hvilende på ryggen af sin stol. Endelig sagde han noget mut:

"Jeg tror, De er for dygtig en mand, mr. Jermyn, til ikke at se, at jeg ikke er en mand, som lader sig gøre til nar."

"Gudbevares," sagde Jermyn smilende, "jeg skønner slet ikke, at det ville kunne være til nogen nytte for mig at forsøge på en sådan – hm! – metamorfose."

"Den gamle, der aldrig burde have taget sig den historie videre nær, er nu død, og efter over tyve års forløb er jeg ikke bange for kreditorer."

"Nej, ganske vist; – hm! – der kan imidlertid være krav, som vel ikke kunne gøres juridisk gældende, men som dog er generende for en mand med et godt navn og rygte. Men De er måske så heldig at være fri for alle sådanne bekymringer."

Jermyn vendte sin stol om imod sit skrivebord, og Christian, der var for klog til uden nytte at blive ved, sagde farvel og gik sin vej.

Efter at have lænet sig tilbage i sin stol i nogle minutter for at tænke sig om skrev Jermyn følgende brev:

"Kære Johnson!

Jeg ser af Deres dags morgen modtagne brev, at De har i sinde at tage tilbage til London på lørdag. Vær så god, mens De er der, at opsøge Medwin, der før var hos Batt & Cowley, og se at få ud af ham *en passant* under en samtale om andre emner, om i den gamle sag i 1810-11 Scaddon *alias* Bycliffe eller Bycliffe alias Scaddon før sin arrestation gav Batt & Cowley nogen grund til at tro, at han var gift og ventede at få et barn. Spørgsmålet har, som i De ved, ingen praktisk

betydning, men jeg er i færd med at udarbejde en kort fremstilling af sagen med Bycliffe og den stilling, hvori den befandt sig, inden den sluttedes ved citantens død, for at mr. Harold Transome, hvis han ønsker det, kan se, hvorledes det uheldige resultat af det sidste forsøg på at bestride hans og familiens ret har sikret ham titlen Durfey-Transome, og om der er den allerfjerneste mulighed for at der kan rejses et nyt krav.

Naturligvis er der ikke skygge af udsigt til det. For selv om Batt & Cowley antog, at de havde fået fat på en efterlevende repræsentant for Byclifferne, ville det ikke falde dem ind et begynde en ny proces, eftersom de førte vidner for, at det sidste liv, der var en hindring for Bycliffes adkomst, var udslukt, førend sagen blev endt, for godt og vel tyve år siden.

Ikke desto mindre ønsker jeg nøje at vise Durfey-Transomernes nuværende arving, hvorledes det forholder sig med hans families ret til godserne. Skaf mig derfor et svar fra Medwin om det ovennævnte punkt.

Jeg træffer Dem i Duffield næste uge. Vi må have Transome valgt. De skal ikke bryde Dem om, hvad han siger, men bliv bare ved at gøre, hvad De anser for nødvendigt i hans interesse, hans interesse er min. Og jeg behøver ikke at sige Dem, at den også er John Johnsons.

Deres hengivne

Matthew Jermyn"

Da prokuratoren havde forseglet dette brev og igen lænede sig tilbage i sin stol, sagde han til sig selv:

"Nu, mr. Harold, gemmer jeg denne sag i en hemmelig skuffe, til du behager at foretage noget yderliggående skridt, der tvinger mig til at tage den frem. Jeg har sagen ganske i min magt. Ingen uden gamle Lyon ved noget om den unge piges herkomst. Ingen uden Scaddon kan afgive vidnesbyrd om Bycliffe, og ham har jeg krammet på. Ikke en sjæl undtagen jeg og Johnson, der kun gør, hvad jeg vil, ved, at der er et halvdødt liv, der nu kan give den unge pige et nyt krav på den Bycliffe'ske arv. Gennem Medwin vil jeg få at vide, om Batt & Cowley fra Bycliffe vidste noget om, at denne kvinde var kommet til England. Jeg vil have alle trådene i min hånd og kan enten bruge vidnesbyrdet eller lade være at bruge det, alt efter som det konvenerer mig. Hvis derfor mr. Harold driver mig til yderligheder og truer mig med kanslerretten og med at ruinere mig, har jeg en modtrussel, som enten vil frelse mig eller blive til fordærvelse for ham."

Han rejste sig, slukkede lysene og blev stående tankefuld med ryggen vendt til kaminen, mens han så ud på den dunkle plæne og de mørke buske omkring den. Tanken gennemløb hurtigt femogtredive år, opfyldt med mere eller mindre snilde planer, som mere eller mindre godt kun tåle at afsløres. De, som ustraffet kunne afsløres, lod sig ikke altid skelne fra dem, som det var rådeligst at holde skjult. I en stilling, hvor mange slemme ting kan gøres uden skam, er en samvittighed let udsat for at være uden trøst, når forholdene har drevet en mand til at overskride den linje, hvor hans gode tekniske indsigt siger ham, at en opdagelse rimeligvis vil føre til ulykke og skændsel.

Familien Transome havde været i presserende pengetrang, og det havde været hans opgave at skaffe den penge; kunne man da

vente, at han ikke ville tage hensyn til sin egen fordel, når han havde ydet sådanne tjenester, at de aldrig ville kunne blive fuldt gengældte? Var der tale om den moralske ret i stedet for om den juridiske ret, så var de mindst forsvarlige ting han nogensinde havde gjort, foretaget for Transomernes skyld. Det havde været en forbistret ubehagelig ting for ham at lade Bycliffe anholde og kaste i fængsel som Henry Scaddon og måske på den måde fremskynde mandens død. Men var det ikke sket, så gad han nok vidst, hvor Durfey-Transomerne nu ville have været henne. Hvad ret og uret angik, så skyldtes vistnok, når sandheden var rigtigt kendt, selve godsets besiddelse af Durfey-Transomerne forskellige juridiske fif, som blev udført for næsten et århundrede siden.

Men alle den slags spekulationer opløste sig nu som altid i harme, i forbitrelse over, at Harold, netop Harold Transome, var blevet det sandsynlige redskab for en skæbnens tilskikkelse, der ville være et uheld, ikke en retfærdig gengældelse. For kan der være tale om retfærdighed, hvor nioghalvfems af hundrede slipper godt fra det? Han følte, at han begyndte at hade Harold, som han aldrig havde hadet før.

Netop da kom Jermyns tredje datter, en høj, slank ung pige, indsvøbt i et hvidt uldsjal, gående over plænen hen imod væksthuset for at hente en blomst. Det gav et sæt i Jermyn, for han kendte ikke straks denne skikkelse, eller rettere han forvekslede den med en anden høj, i et hvidt overstykke indsvøbt skikkelse, der stundom for over tredive år siden havde bragt hans hjerte til at banke hurtigt. Et øjeblik følte han sig i tankerne sat fuldstændig tilbage til hine længst henrundne år, da han og en anden lysøjet kvinde uden forbehold hengav sig til

deres lidenskab og kun tænkte på, trods ydre forhold, der ikke kunne forandres, at nyde livets glæder. Siden var der forløbet mange år, og den smukke, slanke, lidt sentimentale Jermyn med det bedårende blik var blevet til en anselig prokurator på tresindstyve år, for hvem livets opgave var blevet at bære sit hoved højt blandt kolleger og føre et stort hus – en gråhåret ægtemand og fader, hvis tredje kærlige og dyrebare datter nu bankede på vinduet og råbte til ham: "Papa, papa, du må klæde dig på til middag; husker du ikke, at Lukyns kommer?"

22

Torvedagens aften var gået, og Felix havde ikke set indenfor i Malthouse Yard for at tale med mr. Lyon om dagens begivenheder. Da Esther næste morgen klædte sig på, var hun kommet så vidt i irriteret længsel efter at se Felix, at hun stod og spekulerede på, hvorledes hun skulle nå dette mål på en eller anden måde, der var så snildt beregnet, at den kunne synes helt naturlig. Hendes ur havde en gammel skavank med at tabe, muligvis trængte det til at renses; Felix ville sige hende, hvis det blot trængte til at reguleres, mens mr. Prowd gerne kunne beholde det uden nødvendighed. Eller hun kunne måske få et værdifuldt vink af mrs. Holt om det hjemmelavede brød, der var omtrent lige så bedrøveligt som Lyddy selv. Eller, hvis hun gik hjem ad den vej klokken tolv, kunne hun måske møde Felix, så at hun ikke var nødt til at opsøge ham i hans hjem. Eller – men det ville være i høj grad under hendes værdighed at gøre noget sådant skridt. Hendes ur havde tabt i de sidste to måneder – hvorfor skulle det så ikke blive ved at tabe lidt længere? Hun kunne ikke finde på nogen plan, der ikke var så gennemsigtig, at den var uværdig. Og så meget mere uværdig, som Felix jo fandt for godt at leve på en måde, som i alle menneskers øjne satte ham under den klasse, han tilhørte ifølge sin dannelse – "der virkelig er ualmindelig!" sagde Esther rødmende til sig selv, ligesom til svar på en modsat påstand, "ellers ville hans mening ikke have nogen betydning for mig." Men hun kom altså

til det resultat, at hun ikke på nogen måde kunne aflægge et besøg hos mrs. Holt.

Da hun derfor et par minutter over tolv nåede omdrejningen til mrs. Holts gade, troede hun, at hun ville gå hjem den anden vej; men i det sidste øjeblik viser der sig altid en grund, som ikke har eksisteret før, og således gik det også her. Uden at tøve drejede Esther om hjørnet, og et minut efter bankede hun på mrs. Holts dør, omend ikke uden en vis indre uro, som hun søgte at skjule.

"Nej, er det Dem, miss Lyon! Hvem skulle have troet, at man ville se Dem på denne tid? Er præsten syg? Jeg syntes nok, han så dårlig ud. Trænger De til hjælp, så skal jeg straks tage hatten på."

"Lad ikke miss Lyon blive stående i døren, moder; bed hende om at komme ind," sagde Felix' klangfulde stemme inde fra stuen, overdøvende adskillige barnestemmer.

"Ja, jeg ser gerne, at hun kommer ind," sagde mrs. Holt, idet hun trådte til side; "men hvad kan jeg byde hende ind til? Gulvet ser værre ud end i en krostue. Men har De lyst, så træd kun indenfor, vær så artig. Når jeg allerede har været nødt til at fjerne min smule gulvtæppe og har bænke i stedet for stole, så ved jeg ikke, hvorfor jeg skulle bryde mig om noget mere."

"Jeg kommer blot for at bede mr. Holt om at se på mit ur for mig," sagde Esther, idet hun trådte ind, rødmende som en blussende rose.

"Det gør han i en fart," sagde mrs. Holt med eftertryk; "det er en af de ting, han har lyst til at gøre."

"Undskyld, at jeg ikke rejser mig, miss Lyon," sagde Felix, "men jeg er netop i færd med at forbinde Jobs finger."

Job var en lille fyr på fem år med en lille opstoppernæse, store blå øjne og rødligt hår, der krøllede sig på hovedet af ham som ulden på ryggen af et lille lam. Han havde øjensynlig grædt, og ved hans mund var der endnu et smerteligt udtryk. Felix havde ham på skødet, mens han meget behændigt forbandt en lille pegefinger. Foran Felix, op til vinduet, stod et bord med hans urmagerinstrumenter og nogle opslåede bøger. To bænke stod i en ret vinkel på det med sand bestrøede gulv, og seks eller syv drenge i forskellige aldre indtil tolv år var i færd med at tage deres tøj og lave sig til at gå hjem. De trykkede sig sammen og blev stående stille, da Esther trådte ind. Felix kunne ikke se op, førend han var færdig med sin forbinding, men han vedblev at tale.

"Dette er en helt, miss Lyon. Han hedder Job Tudge og er en rigtig kæk brite, for skønt hans finger gør ondt, vil han ikke græde. Farvel, drenge. Spild ikke tiden, men se straks at komme ud i luften."

Esther satte sig på enden af bænken i nærheden af Felix, meget lettet ved, at Job var den umiddelbare genstand for hans opmærksomhed, og de andre drenge styrtede ud bagved hende med et kort "Farvel".

"Har De nogensinde set," sagde mrs. Holt, der stod ved siden af og så til, "hvor mageløs Felix er til sådan noget pillearbejde med sine store fingre? Det er, fordi han har lært at doktorere. Det er ikke, fordi han ikke er dygtig nok, at han går og ser ud som en fattig mand, miss Lyon. Jeg er hørt op at tale om det, ellers ville jeg sige, at det er synd og skam."

"Moder," sagde Felix, der tit morede sig med at give sin moder svar, som hun ikke forstod, "du har en forbavsende

færdighed i den ciceroniske antifrase i betragtning af, at du aldrig har studeret retorik. Så, Job – du er en tålmodig lille fyr – sid nu stille der, så vil vi se på, hvad miss Lyon kommer med."

Esther havde taget sit ur af og holdt det i hånden. Men han så hende ind i ansigtet eller rettere ind i øjnene, da han sagde: "De vil have mig til at kurere Deres ur?"

Udtrykket i Esthers ansigt var så bønligt og frygtsomt, som det aldrig før havde været i Felix' nærværelse; men da hun så den fuldstændige rolighed i hans klare grå øjne, der forekom hende som kulde og syntes at vise, at han ikke lagde den mindste vægt på dette møde, gik der et smerteligt sting som et elektrisk stød igennem hende. Det havde været meget tåbeligt af hende at tænke så meget på det. Det forekom hende, at hendes underlegenhed under Felix skabte en stor kløft imellem dem. Hun kunne ikke straks genvinde sin stolthed og selvbeherskelse, men lod sit blik falde på uret og sagde med en lidt rystende stemme: "Det taber. Det er meget kedeligt. Det har tabt længe."

Felix tog uret af hendes hånd, så sig så om, og da han så, at hans moder var gået ud af stuen, sagde han mildt:

"De ser bedrøvet ud, miss Lyon. Jeg håber, at der ikke er noget i vejen hjemme." (Felix tænkte på præstens sindsbevægelse den foregående søndag). "Men jeg bør måske bede om forladelse, fordi jeg således blander mig i Deres sager."

Stakkels Esther var ganske forknyt. Hendes øjne fyldtes med tårer, og en af dem trillede ned ad kinden, mens hun i en hviskende tone, der var lige så ufrivillig som hendes tårer, sagde:

"Jeg ville gerne sige Dem, at jeg ikke var fornærmet – at jeg ikke er slet – jeg troede, at De måske antog – men De har naturligvis ikke tænkt på det."

Kunne man tænke sig en mere kejtet tale eller en opførsel, der stemmede mindre mod den graciøse, selvbeherskede miss Lyons almindelige måde at være på, hun, hvis ord i reglen var så vel beregnede, og som plejede altid at have et svar på rede hånd?

Et øjeblik tav de begge. Esthers to små fine, behandskede hænder lå foldede på bordet. I det næste øjeblik følte hun, at en af Felix' hænder lagde sig over dem begge og trykkede dem varmt; men han talte ikke. Nu var tårerne fra øjnene kommet ned på hendes kinder, og hun kunne se op på ham. Der var i hans blik et for hende ganske nyt, sørgmodigt udtryk. Pludselig udbrød lille Job, der gjorde sig sine egne tanker om, hvad der foregik:

"Hun har stødt sin finger."

Felix og Esther lo og trak deres hænder bort, og idet Esther tog sit lommetørklæde for at tørre tårerne af sine kinder, sagde hun:

"Du ser nok, Job, at jeg er en kryster; jeg kan ikke lade være at græde, når jeg har stødt mig."

"Du skulle ikke græde," sagde Job ivrigt, der var meget optaget af denne lære, som han havde erhvervet sig efter en tidligere rigelig overtrædelse af den.

"Job ligner mig," sagde Felix, "han holder meget af at prædike, mere end af selv at handle efter sin prædiken. Men lad os nu se på uret," vedblev han, idet han lukkede det op og begyndte at undersøge det. "Disse små genferure er snildt lavede, således at de altid går lidt forkert. Men når man trækker dem op og stiller

dem hver aften, så ved man i alt fald, at klokken ikke er tolv, når viseren står på tre."

Felix blev ved at passiare for at give Esther tid til at fatte sig, og snart efter kom mrs. Holt ind.

"De må undskylde, jeg gik ud, miss Lyon. Men jeg skulle passe æbleskiverne; det lidt, jeg har at gøre, holder jeg af at gøre godt. Ikke fordi – jeg har såmænd mere at vaske og skure, end jeg nogen sinde i mit liv har haft, som De nok kan tænke Dem, når De ser det gulv der. Men når man har været vant til at bestille noget, og det er blevet taget fra én, så er det, ligesom éns hænder er blevet skåret af, og man kan føle de fingre, der ikke mere er én til nytte."

"Det var et stort billede, moder," sagde Felix, idet han lukkede uret og rakte det til Esther, "jeg har aldrig hørt dig bruge sådan et billede før."

"Ja, jeg ved nok, at du altid har noget at udsætte på, hvad din moder siger. Men er der nogen kvinde, der kan høre på Biblens ord uden at skamme sig, så er det mig. Jeg har aldrig sagt en usandhed, og vil heller aldrig gøre det, skønt jeg ved, der er mange, som gør det, miss Lyon, og det oven i købet nogle af de ældste medlemmer af menigheden, når de sælger lys til kirken, det kan jeg bevidne. Men det har jeg aldrig gjort, lad så Felix sige, hvad han vil om anbefalingerne af medicinen. Han fader troede, det var den dyreste sandhed, og det er formasteligt at sige, at det ikke var det. For hvor kan man vide, hvad der kan kurere én? Der er ingen medicin, der hjælper uden Himlens velsignelse, og med dens velsignelse ved jeg, at jeg har set en sennepskage virke, skønt der ikke var mere kraft eller lugt ved senneppen, end der er ved almindeligt mel. Og det havde side

gode grunde, for senneppen havde ligget i papir, Gud må vide hvor længe – så kan De nok vide, hvordan den var."

Madam Holt så stift ud af vinduet og gav en lille uartikuleret, foragtelig lyd fra sig.

Felix havde lænet sig tilbage i stolen med et resigneret smil og kneb Job i øret.

"Nu tror jeg, det er bedst jeg går," sagde Esther, der ikke vidste, hvad andet hun skulle sige, men dog ikke ønskede at give det udseende af, at hun flygtede for mrs. Holt. Hun indså til fulde, at denne moder ofte måtte kunne sætte Felix' tålmodighed på en alvorlig prøve. Hun havde jo selv tit været misfornøjet med sin fader og kaldt ham kedelig.

"Hvor bor Job Tudge?" sagde hun, idet hun så på den komiske lille skikkelse, som var iført en pjaltet trøje med et skød, der var omtrent tre tomer langt og stak frem over det par morsomme små corduroysbenklæder.

"Job har to boliger," sagde Felix. "Han bor mest her, men han har et andet hjem, hvor hans bedstefader, stenhugger Tudge, bor. Min moder er meget god imod Job, miss Lyon. Hun har lavet en lille seng til ham i et skab og giver ham sukker på hans grød."

Den store godhed, som disse ord fra Felix antydede, gjorde så meget mere indtryk på Esther, som hans tale ellers altid, når hun havde hørt ham, havde været skarp og anklagende. Da hun så hen på mrs. Holt, bemærkede hun, at det strenge udtryk var forsvundet af hendes øjne, og at de hvilede med en vis mildhed på lille Job, der havde vendt sig om imod hende, mens han støttede sit hoved til Felix.

"Nå ja, hvorfor skulle jeg ikke være moderlig imod barnet, miss Lyon?" sagde mrs. Holt. "Jeg har aldrig været hårdhjertet og vil aldrig være det. Felix fik fat i det barn, og hvorfor skulle jeg være slem imod den lille stakkel? Han har hverken fader eller moder og er så lige som en pil, når han er klædt af, og jeg har altid holdt så meget af børn. Jeg har selv haft tre børn, miss Lyon. Men Vorherre lod mig kun beholde Felix, og det var den mørkeste og mest stivsindede af dem. Men jeg gjorde min pligt imod ham og sagde til mig selv: Han får mere lærdom end sin fader, så han vil nok blive doktor og gifte sig med en pige, der bringer et godt indbo med – ligesom jeg gjorde, for jeg havde skeer og alt muligt – og så vil jeg få børnebørn, der vil se op til mig, og af og til vil jeg blive kørt ud i en gig ligesom gamle mrs. Lukyn. Men nu ser De, hvad det hele er blevet til, miss Lyon. Her har Felix gjort sig til simpel arbejder og siger, at han aldrig vil gifte sig – og det er så meget mere urimeligt, som han aldrig er rigtig glad, undtagen når han har et barn på skødet, eller når –"

"Stop lidt, moder," faldt Felix hende i talen; "kom nu ikke igen med den forkerte påstand, at en mand skal gifte sig, fordi han holder af børn. Det er netop en grund til ikke at gifte sig. En ungkarls børn er altid små – altid stammende, rokkende, hjælpeløse væsener med en mulighed for at blive gode."

"Vorherre må vide, hvad du mener! Har andre folks børn da ikke udsigt til at blive gode?"

"Å, de vokser hurtigt fra den. Her er nu f.eks. Job Tudge," sagde Felix, idet han drejede den lille fyr rundt på skødet og holdt sin hånd om nakken på ham – "Jobs lemmer vil blive lange og ranglede; den lille hånd, der ser ud som en støvbold og ikke

kan skjule noget større end et stikkelsbær, vil blive stor og knoklet og måske tilbøjelig til at gribe om mere, end der tilkommer den; disse store blå øjne, der siger mig mere sandhed, end Job ved af, ville trække sig sammen og søge at skjule sandheder, som job ville have bedst af ikke at kende; denne lille beskedne næse vil blive lang og trodsig; og denne lille tunge – ræk din tunge ud, Job" – Job rakte lydigt og frygtsomt sin lille røde tunge ud – "denne tunge, der næsten ikke er større end et rosenblad, vil blive stor og tyk, køre på i utide, gøre ulykker, skvadronere og klynke af forfængelighed eller vindesyge og trods al sin klumpethed bide så slemt som et skarpægget knivsblad. Store Job vil måske blive en slem, uartig –"

Da Felix med sin sædvanlige stærke betoning udtalte dette vel bekendte ord, kunne Job ikke holde sig længere, men begyndte at græde.

"Se nu," sagde mrs. Holt, "du gør det uskyldige barn helt bange med den tale – og det er intet under, for andre end børn kunne såmænd blive bange for det."

"Nå, Job, min lille ven," sagde Felix, idet han satte drengen ned på gulvet og vendte ham om imod Esther, "gå nu hen til miss Esther og bed hende om at smile til dig, det vil tørre dine tårer som solskin."

Job lagde sine to små brune hænder på Esthers skød, og hun bukkede sig ned for at kysse ham. Mens hun holdt hans ansigt mellem sine hænder, sagde hun: "Sig du til mr. Holt, at vi ikke har i sinde at være uartige, Job. Han skal stole mere på os. Men nu må jeg virkelig hjem."

Esther rejste sig og rakte sin hånd til mrs. Holt, der holdt den fast i sin, mens hun gjorde Esther lidt forvirret ved at sige:

"Det er mig kært, at De er fået lyst til at komme herhen engang, miss Lyon. Jeg ved nok, folk synes, at De er noget stor på det, men jeg dømmer om folk, sådan som jeg finder dem. Og det er vist, at den ikke kan være stor på det, der kommer et sted, hvor der er sådan et gulv. Jeg må søge trøst hos Vorherre nu, men jeg vil ikke af den grund sige, at jeg ikke er værdig at nogen besøger mig."

Felix havde rejst sig og var gået hen ad døren til for at åbne den og skærme Esther imod flere afskedsord fra hans moder.

"Farvel, mr. Holt."

"Tror De, mr. Lyon vil synes om, at jeg kommer og sidder en times tid hos ham i aften?"

"Ja, hvorfor ikke? Han vil altid gerne se Dem."

"Så kommer jeg. Farvel."

"Hun er en net pige," sagde mrs. Holt, "og fører sig smukt. Men jeg er bange for, der er noget sandt i, hvad vore folk i menigheden siger. Hvis hun kimser ad den unge Muscat, så er det vist bedst for ham. Den, der skal gifte sig med hende, vil trænge til at have en stor formue."

"Det er sandt, moder," sagde Felix, idet han satte sig ned, tog den lille Job op til sig og gav visse uforklarlige følelser luft ved at tage ganske hårdt på ham.

Esther var lidt melankolsk, da hun gik hjem, men dog i det hele lykkeligere, end hun i mange dage havde været. "Jeg behøver ikke at bryde mig om," tænkte hun, "at jeg har vist så stor bekymring for hans mening. Han er for klart seende til at miskende vor gensidige stilling; han kan ikke underlægge det

skridt, jeg har gjort, en falsk udtydning. Desuden havde han slet ikke tænkt på mig – det så jeg tydeligt. Og han var dog så god, meget bedre, end jeg havde troet. Hans opførsel i dag – både imod sin moder og imod mig – var så beleven og smuk, som den kunne være. Men han har valgt en utålelig levevis; skønt – var jeg som han, og han holdt rigtig meget af mig, så ville jeg måske vælge det samme liv."

Ester følte, at hun havde sat en umulig betingelse for et sådant resultat. Men nu, da hun havde lært Felix at kende, var hendes opfattelse af, hvad lykkelig kærlighed måtte være, som en række tågebilleder, hvor de enkelte, en gang så klare billeder, efterhånden gik over i nye former, med nye farver; hendes byronske yndlingshelte begyndte at se ud, som balsalens dekorationer fra natten før ser ud i det sobre dagslys. Så hurtigt breder gæringsstoffet sig i os, så uberegnelig er den ene personligheds indflydelse på den anden. Bag alle Esthers tanker lå der – som en utilstået, men dog tydelig følelse af, at hendes liv, hvis Felix kom til at elske hende, ville blive ophøjet til noget helt nyt, til en med vanskelighed erhvervet lyksalighed – som man kan tænke sig den hos væsener, der føler, at de med smerte og møje vinder frem til besiddelsen af højere evner.

Det var ganske sandt, at hin samtale søndag eftermiddag, der havde gjort et så dybt indtryk på Esther, ikke havde forandret noget i hans forhold til hende. Når han havde undladt at besøge mr. Lyon, var det, fordi han troede, at en eller anden privat bekymring hvilede på præstens sind. Han havde tænkt meget på Esther med en blanding af stærk misbilligelse og stærk sympati, der i forening frembragte en følelse, der var lige det modsatte af ligegyldighed; men han ville ikke lade hende

øve nogen indflydelse på sit liv. Selv om hans beslutning ikke havde været fast og urokkelig, ville han have været af den mening, at hun ville foragte ham i enhver anden egenskab end som bekendt, og den bevægelse, hun havde vist i dag, forandrede ikke denne tro. Men han var ikke desto mindre dybt rørt over denne åbenbaring af hendes bedre egenskaber og følte, at der var knyttet et nyt venskabsbånd imellem dem. På den måde ville Felix have beskrevet sit forhold til Esther, og han var vant til at iagttage sig selv. Men selv en meget skarp og omhyggelig iagttagelse af levende væsner, om den end sker med det bedste mikroskop, forhindrer ikke, at der kan gøres nye og fra de tidligere helt forskellige opdagelser.

Felix fandt mr. Lyon særdeles glad ved at tale med ham. Præsten havde endnu aldrig talt om sit brev til mr. Philip Debarry angående den offentlige forhandling, men da han nu havde alle hovedpunkterne i den forestående debat fuldt klarede, var det ham kært at omtale dem og samtidig at ytre sin beklagelse over, at der var spildt nogen tid ved mr. Debarrys fraværelse fra herregården, som havde forhindret ham fra straks at indfri sit løfte.

"Jeg skønner ikke, hvorledes han indfri det, hvis præsten siger nej," sagde Felix, som fandt det rettest at dæmpe den lille mands sikre forventning lidt.

"Præsten er ikke den mand, der vil pådrage sig jordisk dadel, og han kan ikke sige nej til, hvad der er nødvendigt for, at hans nevø indfrier en ærespligt," sagde mr. Lyon. "Min unge ven, der foreligger her et tilfælde, da alle de ydre vilkår egner sig så fortrinligt til at fremkalde det resultat, jeg længe har stræbt efter, at jeg ville have anset mig for en forræder imod den

opgave der er stillet mig, hvis jeg havde forsømt at benytte lejligheden."

23

Da Philip Debarry samme dags formiddag kom hjem og læste de breve, som ikke var sendt til ham under hans rejse, lo han så hjerteligt ad mr. Lyons, at han var glad ved, at han var alene i sit private værelse. Ellers ville hans latter have vakt sir Maximus' nysgerrighed, og Philip havde ikke lyst til at fortælle nogen brevets indhold, førend han havde vist det til sin onkel. Han besluttede at ride over til præstegården til frokost; for da lady Mary var ude, kunne han og hans onkel være sammen under fire øjne.

Præstegården lå på den anden side af floden, tæt ved kirken, som den harmonerede godt med. Det var en smuk gammel bygning, opført af granitkvadre og mursten; et stort buevindue vendte fra bogsalen ud imod den frodige plæne, på dørtrinnet sov en fed hund, mens en anden fed hund vraltede døsigt hen ad gangen; det nedfaldne løv var revet omhyggeligt til side, de sent blomstrende krysantemum var vel holdt, høje træer bøjede deres kroner i malerisk mangfoldighed, og en slyngplante forvandlede et simpelt træskur til en livlig, rød pavillon. Det var en af de præstegårde, der hører med blandt bolværkerne for Storbritanniens ærværdige institutioner – som standser de samfundsopløsende tvivl, tjener som en dobbelt dæmning imod papisme og dissentervæsen og styrker mandlige tanker og beslutninger ved kvindeligt instinkt og kvindelig hengivenhed.

"Hvorfor ser du så fornøjet ud, Phil?" sagde præsten, da hans nevø trådte ind i det smukke bogværelse.

"Det er noget, der vedrører dig," sagde Philip og tog brevet frem. "En gejstlig udfordring. Her er en lejlighed for dig til at kappes med det sekstende århundredes præstemænd og have en teologisk tvekamp. Læs dette brev."

"Hvad svar har du sendt den forrykte lille fyr?" sagde præsten, der holdt brevet i hånden og læste det om og om igen med rynket pande, men et ganske godmodigt udtryk i øjnene.

"Jeg har ikke sendt ham noget svar. Jeg måtte først høre, hvad du ville sige."

"Jeg!" sagde præsten, idet han kastede brevet på bordet. "Du tror dog vel ikke, at jeg har i sinde at holde en offentlig diskussion med en skismatiker af den art? Følgen ville være, at snart enhver vantro skomager ville vente af mig, at jeg skulle svare på gudsbespottelser i almuedialekt."

"Men du ser, hvorledes han stiller sagen," sagde Philip, halvt alvorlig, halvt skæmtende. "Jeg tror, at hvis du siger nej, vil jeg være nødt til at tilbyde mig selv."

"Å passiar! Sig til ham, at han selv spiller en lidet hæderlig rolle, når han fortolker dine ord som en forpligtelse til at gøre alle de forryktheder, som kunne falde ham ind. Hvad om han havde bedt dig om at give jord til at bygge et kapel på? Det ville uden tvivl have voldet ham 'levende glæde'. En mand, der giver et løfte en unaturlig og tvungen fortolkning, er lige så god som en røver."

"Men han har ikke forlangt jord, og han tror vistnok, at du ikke vil modsætte dig hans forslag. Jeg må tilstå, at brevet har et naivt og troskyldigt præg, som tiltaler mig."

"Jeg må sige dig, Phil, at han er en forrykt lille ildflue, der gør en hel del skade i mit sogn. Han ægger også dissenterne i

politisk retning. Disse fyre, der bestandig lader munden løbe, gør uendelig fortræd. De gør mængden til dommere over de vigtigste både politiske og religiøse spørgsmål, og snart har vi vel ikke en institution tilbage, uden at den befinder sig i niveau med en høkers eller en bryggerkarls fatteevne. Der kan ikke tænkes nogen større tilbagegang – man forspilder på den måde alle civilisationens resultater, alle Forsynets lærdomme – slipper spillet og lader det løbe ned, efter at mennesker tålmodigt har drejet på det i mange slægtled. Hvis de, der har lært noget, ikke skulle dømme for dem, som intet har lært, så lad os sætte en vejrprofet fra landet til at lave vore almanakker og lade præsidenten i Videnskabernes Selskab vælges efter den almindelige stemmeret."

Præsten havde rejst sig, stillet sig med ryggen op til kaminen og stukket sine hænder i lommerne, rede til at drøfte denne sag videre. Philip sad og klappede sig på benet og hørte ærbødigt efter, som han altid gjorde, skønt det tit kun var et klangfuldt ekko, han hørte af sin egne udtalelser, der harmonerede så godt med hans onkels ønsker, at denne ikke formåede at skelne dem fra sine egne gamle indtryk.

"Det er sandt," sagde Philip, "men i specielle tilfælde har vi med specielle forhold at gøre. Du ved jo, at jeg forsvarer kasuisterne. Og det kan hænde, at forholdene for kirkens æres skyld i Treby, og lidt også for *min* æres skyld kunne kræve en indrømmelse selv til nogle af en dissenterprædikants anskuelser."

"Nej, på ingen måde. Jeg ville spille en rolle, som mine gejstlige kolleger kunne betragte som en fornærmelse imod dem. Statskirken har allerede lidt nok ved de evangeliske med

deres ekstemporerede passiar og deres i tobaksdunst indhyllede fromhed. Se blot engang på Wimple, den mand, der er præst i Shuttleton – havde han ikke præstekjolen på, ville enhver antage ham for en urtekræmmer i sorg."

"Men jeg vil komme til at give en endnu dårligere figur, og det vil du med, i dissenternes blade og tidsskrifter. Det vil gå landet rundt. I alle de blade vil man læse en artikel med overskriften: 'Tory-falskhed og gejstlig fejhed' eller 'Aristokratiets lumpenhed og den højere statskirke-gejstligheds mangel på dygtighed'."

"Der ville komme en værre artikel, hvis jeg gik ind på debatten. Naturligvis ville det blive sagt, at jeg var blevet slået sønder og sammen, og at nu, da spørgsmålet var blevet klaret i Treby Magna, havde kirken ikke nogen sikker grundvold at stå på. Desuden," vedblev sognepræsten med et smil, "kan du sagtens tale, Phil, men sådan en diskussion er ikke så helt let for en mand, der er lige ved de tres. Hvad man skriver eller siger, må være noget godt og videnskabelig dygtigt; og når det så var besørget, ville denne lille Lyon summe om én som en hveps, underkaste én et krydsforhør og tage til genmæle. Og jeg må gøre dig opmærksom på, at en simpel og vitterlig sandhed kan blive således medtaget ved falske påstande, at den trækker det korteste strå i en debat. Det er ikke muligt at trætte sådan en talemaskine som Lyon."

"Du siger altså decideret nej?"

"Ja, det gør jeg."

"Du husker nok, at da jeg skrev til Lyon og takkede ham, billigede du, at jeg tilbød at være ham til tjeneste, hvis det var mig muligt."

"Ja, det husker jeg godt. Men hvad om han nu havde forlangt, at du skulle stemme for borgerligt ægteskab, eller at du skulle gå hen og høre ham prædike hver søndag?"

"Men det har han ikke forlangt."

"Nej, men om noget lige så urimeligt."

"Nå," sagde Philip, idet han tog mr. Lyons brev frem og så alvorligere, ja endog lidt ærgerlig ud. "Det er en noget kedelig historie for mig. Jeg følte mig ham virkelig forbunden, og jeg tror, at der er mere ved ham end ved den slags folk i almindelighed. Hvor megen grund der end kan være til dit afslag, så vil jeg dog skuffe ham i stedet for at gøre ham den tjeneste, jeg tilbød ham."

"Ja, det er uheldigt; men det er der intet at gøre ved."

"Det værste er, at jeg ville fornærme ham, om jeg sagde: 'Jeg vil gøre alt andet, men blot ikke det, De ønsker.' Han føler sig åbenbart i slægtskab med Luther, Zwingli og Calvin og betragter vore breve som aktstykker henhørende til protestantismens historie."

"Ja, ganske rigtigt. Jeg indrømmer, at det er en noget ubehagelig sag for dig, Phil, og du ved, at jeg ville have gjort alt, hvad der med rimelighed kunne forlanges, for at forhindre, at du blev upopulær her."

"Jeg tror, at jeg straks må gøre en visit hos ham for at bringe ham en forklaring og undskyldning."

"Nej, bliv lidt. Der falder mig noget ind," sagde præsten med pludselig fornyet liv. "Jeg så for lidt siden Sherlock komme; han skal spise frokost hos mig i dag. Det ville ikke kunne skade ham at holde en sådan offentlig diskussion – som kapellan og en ung mand kunne han kun vinde ved det; og det ville hjælpe dig ud af

forlegenheden, Phil. Sherlock vil ikke blive her længe; han venter snart at få kald. Jeg skal bringe sagen frem for ham, og når jeg ønsker det, vil han ikke sige nej. Det er en udmærket idé. Det vil være til gavn for Sherlock. Han er et dygtigt menneske, men mangler selvtillid."

Phillip fik ikke tid til at gøre indvendinger imod det, før mr. Sherlock trådte ind – en ung gejstlig af god herkomst og god figur, med gusten ansigtsfarve og beskeden optræden.

"De kommer grumme belejligt, Sherlock," sagde sognepræsten. "Der er opstået en sag i sognet, i hvilken De kan gøre fortrinlig nytte. Jeg ved, at De har ønsket det i al den tid, De har været hos mig; men jeg har selv taget mig så meget af alt, at der ikke har været tilstrækkelig virkekreds for Dem. Jeg ved, De er en flittig mand, og jeg er vis på, at De har alt det nødvendige materiale på rede hånd."

Mr. Sherlock smilede med en lidt skælvende mund, villig til at udmærke sig, men håbende, at sognepræsten kun sigtede til en dialog om dåben eller et eller andet flyveskrift. Men da sognepræsten nærmere udviklede de forhold, hvorunder han skulle yde sin betydningsfulde tjeneste, blev han mere og mere nervøs.

"De vil gøre mig en stor tjeneste, Sherlock," sluttede sognepræsten, "ved at tage Dem med iver af denne sag. Kan De omtrent skønne, hvor meget tid De vil behøve? For vi har lov til at bestemme dagen."

"Det ville være mig kært at vise Dem en tjeneste, mr. Debarry, men jeg tror virkelig ikke, jeg er kompetent til –"

"Det er lutter beskedenhed. Sherlock. Lad mig ikke høre mere om det. Filmore har forsikret mig, at De ville være en

aldeles udmærket mand, når De blot havde noget større selvtillid. Og De kan jo rådføre Dem med mig om alt. De tager altså straks fat på sagen. Men hør, Phil, du må sige til prædikanten, at han må sende os et skema for diskussionen – alle de forskellige hovedafsnit – og han må love at holde sig strengt indenfor skemaet. Sæt dig nu ned ved min pult og skriv brevet, så kan Thomas besørge det."

Philip satte sig til at skrive, mens præsten med sin klangfulde, faste stemme vedblev at give sin nervøse kapellan forskellige nyttige "vink".

"De kan straks begynde at skrive en god, klar, sammenhængende fremstilling, hvori De imødegår de sandsynlige angrebspunkter. De kan se efter hos Jewel, Hall, Hooker, Whitgift og de andre; De vil finde dem alle sammen her. Jeg skal give Dem et udmærket citat af Burke om dissenterne og et par andre citater, som jeg selv har brugt i to prædikener om den engelske kirkes stilling i kristenheden. Hvor lang tid tror De, det vil tage at sammenstille Deres tanker? Bagefter kan De udarbejde dem i form af en afhandling, som vi så vil lade trykke; det vil gavne Dem hos biskoppen."

Trods al mr. Sherlocks frygtsomhed var der noget fortryllende for ham i denne udmærkelse. Han tænkte på, at han kunne drikke kaffe og sidde længe oppe og måske frembringe noget meget smukt. Det kunne måske være det første skridt til den fremragende stilling, som det ikke var mere end hans pligt at aspirere til. Selv en Philpotts ry som polemiker måtte jo have haft en begyndelse. Sherlock var ikke ufølsom for den fornøjelse at kunne forme tanker smukt og klart, og det var en beskæftigelse, som undertiden førte en forfremmelse med

sig. Forsagte mennesker holder af at tænke sig, at de vil kunne udføre noget bemærkelsesværdigt, der vil vække folks tro på dem uden i øjeblikket at omgive dem med nogen strålende glans. Sherlock indvilligede til sidst, skønt han skælvede ved det og kun ønskede, at hans afhandling allerede var i trykken.

"Jeg tror næppe, jeg kan blive færdig på kortere tid end fjorten dage," svarede han.

"Meget vel. Skriv så det, Phil, og bed ham at fastsætte dagen og mødestedet. Så går vi ind til frokost."

Sognepræsten var overmåde vel tilfreds. Han var efterhånden kommet på det rene med sig selv om, at det ville være ganske hensigtsmæssigt at give Sherlock nogle nyttige vink, se sine egne gamle prædikener efter, og stå kapellanen bi ved sin kritik, når denne havde fået formet sin argumentation. Han var en mand med en sund natur, men det forhindrede ikke, at han havde den slags meget hyppige forfængelighed, der består i at give andre vink om, at de kan gøre en hel del ved et bestemt givet emne, når de på det anvender et tilstrækkeligt kvantum kundskaber, forstandigt ræsonnement og vid.

Philip ville have haft noget samvittighedsnag med hensyn til kapellanen, hvis han ikke havde antaget, at den ære, der var blevet ham til del, ikke var ham helt ubehagelig. Kirken kunne måske nok have fået en dygtigere talsmand; men for sit eget vedkommende havde han gjort, hvad han var forpligtet til at gøre: han havde gjort sit bedste for at opfylde mr. Lyons ønske.

24

Rufus Lyon var meget lykkelig på hin milde november formiddag, der var blevet fastsat til den store debat mellem ham og pastor Theodorus Sherlock i friskolens sal. Den første bitre skuffelse over, at han ikke ville komme til at bryde en lanse med sognepræsten i egen person, havde lidt efter lidt tabt sig i glæden over at få lejlighed til, ligegyldigt på hvilke vilkår, at føre en diskussion. Der var to hovedgrunde til mr. Lyons glæde ved en sådan lejlighed: han havde tillid til sin sag, og han havde tillid til sine talegaver. Det var ikke, fordi han gjorde sig til af det, for det at tale og udvikle en anskuelse var så let for ham, at når han argumenterede med styrke, troede han, at det simpelthen hidrørte fra den kraft, sandheden ejede. Han var ikke stolt af, at han bevægede sig med lethed i det medfødte medium. Et gispende menneske i vandet bilder sig ind, at det er en dygtig svømmer; men en fisk svømmer langt bedre og betragter sin præstation som en selvfølge.

Om mr. Sherlock var dette gispende, selvglade menneske, vedblev at være en hemmelighed. Meget optaget, som Philip Debarry var, af sine valgaffærer, havde han kun én gang haft lejlighed til at spørge sin onkel, hvorledes det gik med Sherlock, og præsten havde kort svaret: "Jeg tænker, det går godt. Jeg har forsynet ham med citater og rådet ham til blot at læse sin afhandling op og afslå al yderligere forhandling. Først taler Lyon og så læser Sherlock – det vil gøre så meget bedre virkning og er altid lidt afveksling."

Men på den til mødet fastsatte morgen kaldtes sognepræsten bort ved forretninger, der stod i forbindelse med hans stilling som øvrighedsperson.

Der var blevet udstedt fornøden bekendtgørelse om konferencen, og den kvindelige verden i Treby Magna var langt mere optaget at den end af noget politisk valgmøde. Mrs. Pendrell i banken, mrs. Tiliot og de højkirkelige damer i det hele følte sig forpligtede til at høre kapellanen, der – som tilfældet gerne er med kapellaner – var anset for at være en dygtig ung mand, der nok ville vise, hvad lærdom havde at betyde, når den var på den rette side. Én eller to dissenterdamer var ikke uden en vis sindsbevægelse ved tanken om, at de, siddende på de forreste bænke, ville komme i nærheden af gamle højkirkelige veninder og få en længere passiar med dem, end de havde fået siden den katolske emancipation.

Mrs. Muscat, der havde været en skønhed og var så pyntet og pæn som nogen højkirkelig dame i Treby, besluttede at tage sin bedste broderede krave på og at spørge mrs. Tiliot, hvor det var, at hun engang fik sit sengeomhæng farvet så smukt. Da mrs. Tiliot hed Mary Salt, havde de to damer været intime veninder; men mr. Tiliot havde stukket næsen højere og højere til vejrs, siden hans genever var blevet så berømt, og i året 1829 havde han i mr. Muscats påhør omtalt dissenterne som lumske og krybende hyklere – en uforskammethed, som man ikke kunne lade være at tage notits af.

Diskussionen skulle begynde klokken elleve, for sognepræsten havde ikke villet gå ind på, at den blev holdt om aftenen, eftersom da simple mandfolk og drenge kunne strømme til bare for at gøre spektakler. Det var en af grundene

til, at den kvindelige del af tilhørerne var talrigere end den mandlige. Men nogle fremragende trebianere var der dog også, mænd som mr. Pendrell og mr. Wace, hvis timelige vilkår gjorde dem aldeles uafhængige af alle teorier, og som var tilskyndede til at gå derhen ved den betragtning, at det jo ikke var en kirke, og at de altså kunne gå deres vej, når de ikke havde lyst til at blive længere. Der var en tilstrømning af alle dissentere, som kunne disponere over formiddagen, og på de bageste bænke sad alle de bedagede højkirkelige kvinder, der plejede at dele, hvad der blev tilovers af nadvervinen, og som ikke gerne forsømte nogen lejlighed, der stod i forbindelse med kirken og det andet liv.

Klokken elleve syntes ankomsten af tilhørere at være ophørt. Mr. Lyon sad på tribunen ved et særligt rundt bord; et andet rundt bord med en lænestol ved ventede på kapellanen, med hvis overlegne stilling det stemmede godt, at han ikke var først på pletten. Et par ekstrastole var stillet længere tilbage, og mere end én indflydelsesrig person var blevet anmodet om at fungere som dirigent; men ingen højkirkelig mand ville påtage sig en post, der var så tvetydig med hensyn til den dermed forbundne hæder, men så utvetydig med hensyn til forpligtelsen til at blive, til diskussionen var forbi, og sognepræsten havde på forhånd nedlagt et veto imod, at nogen dissenter toges til dirigent.

Mr. Lyon sad tålmodigt hensunken i sine tanker med sine småt skrevne notater liggende foran sig og syntes at se ud på tilhørerne uden at se dem. Alle andre var glade over, at der var en pause, i hvilken man kunne få sig en lille passiar med sine naboer.

Esther var specielt lykkelig. Hun sad på en bænk i nærheden af hendes faders side af tribunen, og lige bagved hende sad Felix, så at hun kunne vende sit hoved om og tale med ham. Han havde været meget venlig siden den formiddag, da hun havde besøgt ham i hans hjem, mere tilbøjelig til med overbærenhed at høre efter, hvad hun havde at sige, og mindre blind for hendes skønhed og ynde. Når han aldrig havde sat hende i rette eller ignoreret hende, ville hun have været mindre følsom for den opmærksomhed, han viste hende; men nu syntes udsigten til at være sammen med ham at opklare hendes liv og sprede den gamle kedsomhed.

Hun så usædvanlig smuk ud i dag netop af den grund, at hun ikke var sig noget andet levende bevidst, end at der i nærheden af hende var en person, som forlangte af hende, at hun skulle blive noget bedre, end hun nu var. Bevidstheden om hendes egen overlegenhed over de folk hun færdedes iblandt, var neddæmpet, og de sidste uger havde givet hendes øjne et mildere udtryk, hendes væsen en mere kvindelig ydmyghed og tvivl om eget værd. Måske begyndte der dog at vågne en lille ny trods i stedet for den gamle foragt – trods imod de trebianske anskuelser om Felix Holt.

"Hvad Deres præsts datter er for en nydelig ung pige!" sagde mrs. Tiliot i en hviskende tone til mrs. Muscat, der, som hun havde håbet, havde fundet en plads i nærheden af sin fordums veninde. "En fuldstændig dame."

"Ja, i grunden vel meget, efter hendes stilling," sagde mrs. Muscat. "Hun har ord for at være stolt, og det er ikke kønt hos en ung pige, selv om der var noget at være stolt af. Men nu lader det til, at hun opmuntrer den unge Holt, der driver spot med

alting, som man da også kan se af den måde, han klæder sig på. Hun har kimset ad folk, der var i meget bedre vej end han, og jeg beder Dem betænke, om en ung mand, der søger sit ophold som simpel arbejder, kan have råd til at købe kammerdugs lommetørklæder og lyse handsker."

Mrs. Muscat slog sine blonde øjenhår ned og rokkede sit nette hoved ganske lidt frem og tilbage med et oprigtigt ønske om at være mådeholden i sine udtryk, hvor meget hun end følte sig stødt over de forhold, hun omtalte.

"Ja så!" sagde mrs. Tiliot. "Så det er den unge Holt, der nu bøjer sig frem, og som intet halstørklæde har på? Jeg har aldrig før set ham eller lagt mærke til ham. Men jeg har hørt Tiliot omtale ham. Man siger, at han er en farlig person, og at han går og sætter arbejderne i Sproxton fluer i hovedet. Og – sådanne store øjne og sådan et hår, som han har – det er jo nok til at gøre én bange. Hvad kan hun se i ham? Han står da langt under hende."

"Ja, og hun er endda opdraget til guvernante," sagde mrs. Muscat, "så man skulle have troet, at hun kunne træffe et bedre valg. Men præsten har ladet hende vel meget råde sig selv. Det er skade, at det må siges om en Guds mand – for jeg nægter ikke, at det er han."

"Det gør mig rigtig ondt," sagde mrs. Tiliot, "for jeg havde tænkt på, at mine pigebørn skulle have haft timer hos hende, når de var færdige med skolen."

Mr. Wace og mr. Pendrell stod imidlertid og så sig om på tilhørerne, nikkende til deres medborgere med den venlighed, som kunne ventes af mænd i deres stilling.

"Det ville være på tide, at han kom nu," sagde mr. Wace, idet han så på sit ur og sammenlignede det med skoleuret. "Denne diskussion er et nyt påfund; men sognepræsten ville aldrig været gået ind på det, hvis der ikke havde været gode grunde til det. Nolan sagde, at han ikke ville komme. Han siger, at denne disputeren er noget ateistisk noget; ateisterne holder meget af det. Det er slemme folk at efterligne. Imidlertid vil vi ikke få andet at høre, end hvad godt er, af mr. Sherlock. Han prædiker udmærket – af sådan en ung mand at være."

"Det var jo vor pligt at støtte ham – ikke at lade ham være ene mellem dissenterne," sagde mr. Pendrell. "Men det er ikke alle, som har haft den følelse. Labron kunne dog gerne være mødt, når Lukyn ikke kunne komme. Havde jeg fundet det passende, kunne jeg selv godt i forretninger have søgt et påskud til at blive borte."

"Der kommer han, tror jeg," sagde mr. Wace og vendte sig om, da han hørte en bevægelse i nærheden af den lille dør i niveau med tribunen. "Nej, det er såmænd mr. Debarry. Det er rigtig kønt af ham."

Mr. Wace og mr. Pendrell klappede i hænderne, og eksemplet blev fulgt selv af de fleste af dissenterne. Philip vidste godt, at det var en populær handling, han foretog, af den slags, som Treby ikke var vant til fra de ældre Debarryer; men hans komme skyldtes ikke nogen længere overvejelse. Han var kørt gennem byen for at begive sig til et sted noget derfra, men på Labrons kontor havde han hørt, at den sag, som krævede hans nærværelse, var blevet udsat, og derfor var han kørt om til friskolen. Christian kom ind bagved ham.

Mr. Lyon vågnede nu op af sin åndsfraværende tilstand, og idet han gik hen til mr. Debarry fra sin lidt ophøjede plads, bad han ham om at fungere som dirigent.

"Med fornøjelse," sagde Philip. "Men mr. Sherlock er nok ikke kommet?"

"Han bliver temmelig længe borte," sagde mr. Lyon. "Men der kan jo være en grund til det, som vi ikke kender. Skal jeg imens samle de tilstedeværendes tanker ved en kort indledningstale?"

"Nej, nej, nej," sagde mr. Wace, for hvis tålmodighed der var visse grænser. "Mr. Sherlock kommer her ganske bestemt om et minut eller to."

"Christian," sagde Philip Debarry, der havde en lille anelse om, at der var noget galt på færde, "vil De ikke være så god – nej, bliv kun, jeg vil selv gå. Undskyld, mine herrer, jeg vil køre om til mr. Sherlock; han tager måske fejl af tiden. Folk, der studerer meget, er sommetider lidt distræte. De behøver ikke at følge med, Christian."

Da mr. Debarry gik ud, begav Rufus Lyon sig igen i en noget urolig sindsstemning op på tribunen. Der var faldet ham nogle ideer ind, som egnede sig udmærket til at fængsle tilhørerne på en gavnlig måde og således skabe nogen opbyggelse af en uforudset udsættelse. Men hans medfødte finfølelse sagde ham, at i denne forsamling kunne de højkirkelige folk med grund modsætte sig enhver udtalelse af ham, der gik udenfor programmet, og mr. Waces indsigelse havde været meget energisk. Men den lille mand led under de tilbageholdte tanker og var lige så urolig som en væddeløbshest, der ikke kunne få lov til at sætte af. Han kunne ikke sidde på sin stol, men i gik op og ned, strygende sig om hagen, udstødende sagte strubelyde

under trykket af sætninger og udviklinger, som han længtes efter at ytre højt, som han ville have gjort i sit eget studereværelse. Der var en dæmpet summen i lokalet, der bidrog til at styrke præstens følelse af, at tankerne hos ham var som guddommelige sendebud, der ikke ænsedes eller helt blev afvist af en tankeløs slægt. Mange af tilhørerne stod op; alle undtagen de gamle kvinder på de bageste bænke og nogle andægtige dissentere, der holdt deres øjne lukkede og rokkede sagte frem og tilbage med kroppen, passiarede indbyrdes.

"Deres fader er urolig," sagde Felix til Esther.

"Ja, og nu synes jeg, han føler efter sine briller. Jeg håber da, at han ikke har glemt dem hjemme; uden dem kan han ikke se noget tre alen borte, og så kan han ikke komme i det rette forhold til sine tilhørere."

"Jeg skal gå hen og spørge ham, om han har dem," sagde Felix, idet han skrævede over bænken foran ham og nærmede sig til mr. Lyon, i hvis ansigt der kom et glad udtryk, da han således kunne komme til at tale med en.

"Miss Lyon er bange for, at De savner Deres briller, sir," sagde Felix.

"Min kære unge ven," sagde mr. Lyon, idet han lagde sin hånd på Felix' arm, der var omtrent i niveau med præstens skulder, "det er en herlig sandhed, skønt forholdene i øjeblikket gør den noget pinlig for mig, at som en modvægt imod kortheden af vort jordiske liv (i hvilket, efter hvad jeg antager, vore evner udvikles ikke blot, som jeg har hørt Dem påstå, for at vi kan overantvorde efterslægten en rigere arv, men også for at vi selv kan vinde et højere indblik i Forsynets verdensplaner) – det er, siger jeg, en herlig sandhed, at selv i, hvad der kaldes vort livs

spildte øjeblikke, f.eks. dem, hvor vi venter på noget, kan sjælen flakke viden om som i nogle af vore drømme, der er kortvarige som regnbuen, men dog synes at omfatte et langt tidsrum af fryd eller sorg. Og hvert øjeblik kan jo også være begyndelsen til en ny åndelig kraftudfoldelse, og –"

Esther holdt øje med sin fader og Felix, og skønt hun ikke kunne høre, hvad der blev sagt, anede hun nok, hvorledes det forholdt sig, at nemlig hendes fader ikke havde ænset spørgsmålet om brillerne, men fortabte sig i en dialektisk udvikling til Felix. Der var ikke så stille omkring hende, at man kunne lægge videre mærke til, hvad hun foretog sig, og hun tilskyndedes af sin ængstelse til at gå op på tribunen og hen til sin fader, som lidt forundret holdt inde.

"Fader, vil du ikke se efter, om du har glemt dine briller? Hvis du har det, vil jeg straks gå hjem og se efter dem."

Mr. Lyon adlød automatisk Esther og begyndte straks at føle i sine lommer.

"Hvoraf kommer det sig, at miss Jermyn er så venskabelig imod dissenterpræsten?" sagde Christian til Quorlen, tory-bogtrykkeren, der var en god ven af ham. "De fine Jermyns er dog vist ikke dissentere?"

"Hvad for en miss Jermyn?"

"Ih – ser De hende ikke? den smukke pige, som taler med ham."

"Miss Jermyn! Ih, det er jo den lille præsts datter."

"Hans datter!" Christian lod en kort, sagte fløjten høre, der syntes at være et naturligt udtryk for overraskelse over, at "den skimlede gamle ordgyder" havde en så udmærket smuk datter.

Imidlertid havde søgningen efter brillerne vist sig frugtesløs. "Det er en kedelig forglemmelse af mig, barn," sagde den lille mand ydmygt; "jeg volder dig så meget besvær."

"Jeg skal straks gå hjem," sagde Esther, der vægrede sig ved at lade Felix gå i stedet for hende. Men næppe var hun gået ned fra tribunen, førend mr. Debarry igen kom ind, og der opstod en bevægelse, som foranledigede hende til at vente. Efter en sagte samtale med mr. Pendrell og mr. Wace gik Philip Debarry op på tribunen med hatten i hånden og sagde med en fortrædelig mine:

"Det gør mig ondt at måtte meddele Dem, mine damer og herrer, at mr. Sherlock – uden tvivl af en eller anden tilfældig årsag, som jeg håber snart vil vise sig ikke at have nogen alvorlig betydning – ikke befinder sig i sin bolig og ikke er til at finde. Han gik, som hans værtinde meddeler mig, tidligt ud for at forfriske sig ved en spadseretur på denne skønne morgen, som han, efter hvad hun siger, gerne plejer, når han har siddet længe oppe og studeret, og han er ikke kommet hjem. Lad os ikke være alt for urolige. Jeg skal lade anstille efterforskninger i den retning, han er gået i. Man kan sagtens tænke sig mange hændelser, der ikke er af nogen alvorlig karakter, men som ikke desto mindre imod hans vilje nødvendigvis måtte opholde ham. Under disse omstændigheder, mr. Lyon," vedblev Philip og vendte sig til præsten, "må sagtens diskussionen opsættes."

"Ja, diskussionen ganske vist," begyndte mr. Lyon, men hvad han videre sagde, overdøvedes af den støj, de højkirkelige gjorde, da de rejste sig fra deres pladser. Mange af dem havde en følelse af, at om end årsagen var beklagelig, var opsættelsen dog slet ikke så helt ubehagelig.

"Herregud," sagde mrs. Tiliot, idet hun tog sin mands arm, "jeg vil da håbe, at den stakkels unge mand ikke er faldet i floden eller har brækket sit ben."

Men nogle af de mere bidske dissentere, der ikke i en detailforretningsskole havde lært at lægge bånd på deres heftige sind, havde begyndt at hysse for at tilkendegive, at efter deres udtydning var kapellanens fraværelse ikke begrundet i, at han havde taget skade på liv og lemmer.

"Han er ganske bestemt knebet ud," sagde mr. Muscat til en nabo bagved ham, idet han skød sine øjenbryn og skuldre til vejrs og lo på en måde, der viste, at han, skønt han var menighedsforstander, betragtede sagen fra et fuldstændig verdsligt synspunkt.

Men mrs. Muscat mente, at det ikke ville være mere end rimeligt at foretage en grundig søgen i alle vandløb, og var heri enig med flertallet af de højkirkelige damer.

"Jeg beklager oprigtigt, mr. Lyon," sagde Philip Debarry høfligt til præsten, "at jeg må sige Dem farvel med den følelse, at jeg for øjeblikket ikke har været i stand til at bidrage således til Deres tilfredshed, som jeg havde ønsket."

"De behøver sandelig ikke at gøre undskyldninger, sir," sagde mr. Lyon i en forknyt tone. "Jeg tvivler ikke om, at De selv har handlet i god tro, og vil ej heller åbne døren for udtydninger af den art, som vreden ofte anser for sindrige, men som afsløringen af den simple sandhed måske kan vise er fejlagtige og ubarmhjertige påfund. Jeg siger Dem farvel, min herre."

Da de højkirkelige havde forladt lokalet, ønskede mr. Lyon at mildne sit eget og sin hjords sind ved nogle betragtninger, der kunne danne indledningen til en slutningsbøn. Men dette

forsøg mødte almindelig modstand. Mændene flokkedes om præsten og erklærede det for deres mening, at hele tildragelsen var en skam for statskirken. Nogle sagde, at kapellanens udeblivelse havde været påtænkt lige fra først af. Andre lod meget tydelige vink falde om, at det havde været en tåbelighed af mr. Lyon at arrangere noget sammen med toryer og gejstlige, der, hvis de nogensinde lod, som om de var høflige imod dissenterne, bare ville le ad dem bag deres ryg. Broder Kemp udtalte med sin dybe bas, at mr. Lyon ufortøvet skulle sende en beretning om det passerede til *Patrioten*, og broder Hawkins bemærkede med sin høje tenor, at det var en lejlighed, hvor der kunne gives adskillige skarpe sidehug.

Mr. Lyon var vant til at modtage mangestemmede vink fra medlemmerne af sin menighed; men nu var han træt, skuffet og tvivlrådig om sin egen stemning. Felix, der stod ved siden af ham og så, at denne mand med det følsomme nervesystem led under al denne støjende og overfladiske tale, blev irriteret over den. "Det forekommer mig, mine herrer," tog han ordet med sin malmfulde røst, "at mr. Lyon hidtil har haft den besværlige del at forretningen, mens De herrer af hans menighed har haft den lette. Riv ned på den højkirkelige gejstlighed, hvis De har lyst – den kan værge sig selv. Men riv ikke ned på Deres egen præst. Det kommer måske ikke mig ved, undtagen forsåvidt som det kommer enhver ved, at der vises retfærdighed, men det forekommer mig at være på tide at bede mr. Lyon om at unde sig nogen hvile i stedet for at fare løs på ham som en sværm af hvepse."

Ved denne tale vakte Felix en misfornøjelse, der gik ud over præsten lige så vel som over ham selv; men han nåede sin

umiddelbare hensigt. De højrøstede menighedsmedlemmer forsvandt efter en kort tid endnu at have givet deres følelser luft, og mr. Lyon forlod den valplads, hvor der ingen kamp havde været, med en lille gruppe af sine mindre fordringsfulde venner, som han betroede, at han agtede at nedskrive hele sin påtænkte udvikling og sende den til en skønsom redaktør.

"Hvad derimod personlige angreb angår, så er jeg ikke så klar over, hvad jeg bør gøre. For selv om denne unge mand har været bange, så skulle jeg da være meget dårligt forsynet med argumenter, hvis jeg ville påstå, at fordi en præst er dårligt udrustet til kamp, så skulle hele den biskoppelige lære være falsk. Hvis jeg ville rette nogen retfærdig dadel mod nogen, så skulle det da være mod sognepræsten her, der kalder sig kirkens stridsmand og så sender en ung og svag gejstlig i kamp i sit sted."

Mr. Philip Debarry forsømte ikke at anstille omhyggelige efterforskninger om de tilfældigheder, der havde opholdt pastor Theodore Sherlock på hans morgentur. Denne velmenende unge gejstlige sås ikke mere i Treby Magna. Men der blev ikke trukket vod efter hans lig i floden, for med aftenposten fik sognepræsten et forklarende brev fra ham. Pastor Theodores sindsbevægelse var tiltaget så meget på hans spadseretur, at den forbikørende diligence havde været et redningsmiddel, som han ikke havde kunnet modstå, og bogstavelig talt i den ellevte time havde han prajet og besteget det raske befordringsmiddel og båret sin del af diskussionen bort i sin lomme.

Men sognepræsten havde senere den glæde at modtage mr. Sherlocks møjsommeligt udarbejdede afhandling på tryk med

en dedikation til pastor Augustus Debarry, et motto af St. Chrysostomos og andre tilsætninger, frugten af grundige studier i ledige timer. Det "gjorde ham ondt for stakkels Sherlock, der manglede selvtillid"; men han var overbevist om, at han for sit vedkommende havde valgt den fremgangsmåde, som under de givne forhold var mindst kompromitterende for statskirken. Sir Maximus bemærkede imidlertid til sin søn og broder, at han havde haft ret, og at de havde haft ret med hensyn til faren ved ubestemte, urimeligt stærke taknemmelighedsytringer til en dissenterprædikant, og undlod sjældent, når der senere opstod nogen meningsforskel imellem dem, at minde dem om denne præcedens.

25

Da Christian forlod friskolen med den opdagelse, at den unge dame, hvis træk straks havde gjort et ubeskriveligt indtryk på ham, da han så hende på torvet, var en datter af den gamle dissenterpræst, der havde været så bevæget og nysgerrig for at få hans navn at vide, var han omtrent til mode som en uindviet skakspiller, der ser, at brikkerne står i en egen stilling på brættet og kunne åbne vejen for ham til at gøre skak mat, når han bare vidste hvordan. Lige siden hans samtale med Jermyn havde hans sind været optaget af den gåde, den havde opstillet for hans opfindsomhed. Hvad var den sande mening af prokuratorens interesse for ham og for hans forhold til Maurice Christian Bycliffe? Her var en hemmelighed, og hemmeligheder var ofte en kilde til vinding af den behagelige art, der kun krævede lidet arbejde. Jermyn havde hentydet til en profit, som muligvis kunne opnås ved ham. Men Christian sagde vel fornøjet til sig selv, at han ikke var en så ynkværdig tosse, at han skulle stole på Jermyn. Tværtimod, det eneste problem, der forelå for ham, var at finde ud af, ved hvilken kombination af selvstændigt erhvervede oplysninger han kunne narre Jermyn, smutte fra ethvert tag, som prokuratoren havde i ham på grund af hans tidligere liv, og opnå en køn præmie for sine anstrengelser, ved hvis hjælp en mand med et noget nedbrudt helbred kunne leve godt uden nogen herre. Efter tidligt at have udtømt livets mere spændende glæder var Christian blevet en ædruelig beregner, og han var kommet på det rene med, at for

en mand, der for længe siden havde opbrugt sine egne penge, var det at tjene i en fornem familie den bedste alderdomsforsørgelse næst efter det at være pensionist; men hvis der tilbød sig en bedre chance, måtte en mand med talent ikke lade den slippe af hænderne på sig. Han havde fat i enderne på forskellige tråde, men det var farligt at trække for ivrigt i dem. Han havde ikke glemt den overraskelse, som havde bragt ham til at tabe puncheskeen, da mr. Crowder i hovmesterens værelse havde fortalt, at en gavtyv ved navn Henry Scaddon havde været indviklet i en proces om Transomes gods. På den anden side var Jermyn Transomernes familiesagfører; han vidste, at navnene Scaddon og Bycliffe var blevet ombyttet; han ønskede øjensynlig at få så meget som muligt at vide om Bycliffes historie. Den slutning lå ikke fjernt, at Bycliffe havde haft et eller andet krav på Transomes gods, og at der var opstået en vanskelighed ved, at han var blevet forvekslet med Henry Scaddon. Men den anden tildragelse, der åbenbart også stod i forbindelse med ombytningen af navnene – mr. Lyons anmodning til ham om at skrive navnet Maurice Christian i forbindelse med det spørgsmål, om det var hele hans navn – havde hidtil ikke kunnet bringes i noget sammenhæng med de slutninger, han var kommet til ved Crowders og Jermyns ytringer.

Den opdagelse, han i dag havde gjort i friskolen, at nemlig Esther var dissenterprædikantens datter, gav ham endelig et lille vink. Hidtil havde Christian ikke vidst, hvorfor Esthers ansigt havde gjort et så eget indtryk på ham; men når han tænkte på præsten, var det gerne i forbindelse med Bycliffe, og denne tankeforbindelse lod det med ét gå op for ham, at

Esthers træk og udtrykket i hendes ansigt og endnu mere hendes holdning, nu da hun stod og gik, kaldte Bycliffes billede højst levende tilbage i hans erindring. Præstens datter? Der var forskellige måder at være datter på. Sæt, at det var ved adoption; sæt, at Bycliffe vidstes at være død eller antoges at være død. "Ved Gud, hvis den gamle præst bildte sig ind, at den rigtige fader var kommet til live igen, så var det nok til at gøre ham lidt bange. – Nu bare langsomt og sikkert," sagde Christian til sig selv; "jeg skal sørge for at få en passiar med den gamle mand igen. Han er sikker nok; man kan sagtens tumle ham uden at skade sig selv. Jeg vil fortælle ham, at jeg kendte Bycliffe og var hans medfange. Jeg skal få lokket ud af ham, hvorledes det forholder sig med hans datter. Kan den smukke Annette have giftet sig igen med dette lille fugleskræmsel? Ja, ingen kan sige, hvad et fruentimmer kan tage sig for."

Christian kunne ikke opdage noget bestemt resultat for sig af sine bestræbelser; men kunne noget sådant resultat opnås, så måtte det være ved at forfølge ethvert spor, og for den ikke-juridiske tanke er der dunkle muligheder i processer og arvesager, som gør, at intet resultat synes den for vidunderligt.

Følgen af disse overvejelser var, at Christian i sin fritid drev mere end sædvanligt om i Treby, og at han ved den første lejlighed i al høflighed tiltalte mr. Lyon på gaden og meddelte ham, at han siden den lejlighed, der havde ført dem sammen for nogle uger siden, ofte havde ønsket at forny deres samtale og nu med mr. Lyons tilladelse ville bede om, at dette måtte ske. Efter at Jermyn havde forsikret præsten om, at denne tjener, der ved en eller anden tilfældighed var i besiddelse af medaljonen og lommebogen, ganske sikkert ikke var Annettes mand og var

uvidende om, enten Maurice Christian Bycliffe var levende eller død, var mr. Lyons sind igen blevet roligt, og hans sædvanlige mangel på interesse for personelle detaljer havde lidt efter lidt ladet ham glemme Jermyns erklæring om, at han var i færd med at anstille efterforskninger og skulle lade mr. Lyon vide, hvis der kom noget af interesse for dagen. Da derfor Christian tiltalte ham, sagde præsten, overrasket og betaget af erindringen om tidligere ængstelser, i en forvirret tone:

"Hvis det er forretningsanliggender, sir, er det måske bedst, at De henvender Dem til mr. Jermyn."

Han kunne ikke have sagt noget, der var et mere værdifuldt vink for Christian. Han sluttede deraf, at præsten havde betroet sig til Jermyn, og at det var nødvendigt at være forsigtig.

"Tværtimod, sir," svarede han, "det er måske af den største vigtighed for Dem, at det, der forefalder mellem os, ikke bliver bekendt for mr. Jermyn."

Mr. Lyon var forvirret og indså straks, at han lige så lidt befandt sig på det rene med hensyn til Jermyn som med hensyn til Christian. Han turde ikke svigte den mulige pligt at høre, hvad denne mand havde at sige, og han indbød ham til at følge med til Malthouse Yard, hvor de kunne tale sammen under fire øjne.

Da de var kommet ind i mr. Lyons studereværelse, åbnede Christian samtalen med at sige, at siden han forrige gang var i dette værelse, var det faldet ham ind, at den uro, han havde bemærket hos mr. Lyon, måske skrev sig fra bekendtskab med Maurice Christian Bycliffe – en medfange i Frankrig, som han, Christian, havde hjulpet med at komme ud af fangenskabet, og som i virkeligheden havde været ejer af de småting, som mr.

Lyon nylig havde haft i sin besiddelse og havde leveret tilbage. Christian skyndte sig at tilføje, at han ikke vidste noget om, hvad der var blevet af Bycliffe, siden de var skiltes fra hinanden i Frankrig, men at hans giftermål med Annette Ledru var ham bekendt, og at han selv havde kendt Annette. Det ville være ham meget kært at erfare, hvad der var blevet af Bycliffe, for han havde syntes ualmindelig godt om ham.

Christian gjorde nu en pause, men mr. Lyon sad kun og skiftede farve og rystede. Denne mands væsen og tone var blevet ham modbydelige derved, at de var bragt i berøring med dybe minder, og han havde vanskeligt ved at mande sig op til at svare eller spørge.

"Tør jeg spørge, om De har kendt min ven Bycliffe?" sagde Christian for at prøve en mere direkte metode.

"Nej, sir, jeg har aldrig set ham."

"Ja så – men så har De i alt fald set en, der ligner ham slående. Det er forunderligt – uforklarligt; men da jeg forleden dag så miss Lyon i friskolen, turde jeg næsten have svoret på, at hun var Bycliffes datter."

"Sir!" sagde mr. Lyon i sin dybeste tone, idet han rejste sig halvt op og holdt sig ved armene på sin lænestol, "disse emner afficerer mig for stærkt til, at De er berettiget til letsindigt at bringe dem på bane for mig. Er der noget gode, De søger, eller nogen uret, De frygter, og som berøres af disse forhold?"

"Ja netop, sir. Nu vil vi komme til en forståelse. Sæt, at jeg troede, at den unge dame, der går under navnet miss Lyon, var Bycliffes datter?"

Mr. Lyon bevægede i tavshed sine læber.

"Og sæt, at jeg havde grund til at formode, at hun kunne opnå en eller anden stor fordel, hvis det kunne juridisk godtgøres, hvem der var hendes fader?"

"Sir," sagde mr. Lyon, der nu anså det for sin pligt ikke længere at tie, "så vil jeg ikke lægge dølgsmål på det. Hun tror, hun er min datter, men jeg vil hellere finde mig i alt end berøve hende en ret. Ikke desto mindre beder jeg indstændigt enhver om ikke at trænge sig ind mellem hende og mig, men lade mig selv åbenbare hende sagens sande sammenhæng."

"Ja, når tiden kommer," sagde Christian. "Vi må ikke handle overilet. Miss Lyon er altså Annettes barn?"

Præsten gøs, som om æggen af en kniv var blevet trukket hen over hans hånd. Men tonen i dette spørgsmål, der forøgede hans antipati imod Christian, satte ham netop derved i stand til at fatte sig så meget, at han kunne underkaste sig, hvad han betragtede som en smertelig operation. Et øjeblik efter sagde han roligere: "Det er sandt, sir, hendes moder blev min hustru. Vær så artig at meddele mig alt, hvad der vedrører min pligt."

"Jeg har ikke videre at sige end det, at hvis der er noget gode, som retten kunne tildele Bycliffes datter, så skulle jeg tage meget fejl, om der ikke er en prokurator, som vil gøre sig den yderste umage for at binde retfærdigheden for øjnene. Og denne prokurator er Matthew Jermyn. Hvis De, min gode herre, har betroet Dem til Jermyn, så har De sat ræven til at holde væslen borte fra hønsehuset. Jeg har en anelse om, at da De blev lidt urolig i anledning af de sager, der havde tilhørt stakkels Bycliffe, så bad De Jermyn om at fritte mig ud. Ikke sandt? Jeg tror nok, at jeg har ret."

"Jeg benægter det ikke."

"Ja så! – det var meget godt, at De gjorde det, for på den måde har jeg fået at vide, at han ved noget om Bycliffe, som han vil holde skjult. Hvis De nu ønsker, at Deres datter, eller hvad jeg ville sige: steddatter, skal komme til sin ret, så må De ikke sige et ord til Jermyn. Og hvis De har papirer eller sager, der kunne tjene til vidnesbyrd, som de fordømte slyngler af prokuratorer kalder det, så hold godt fast på dem, for hvis de falder i hænderne på Jermyn, så vil de snart gå op gennem skorstenen. Har De forstået mig?"

"Jeg havde ikke tænkt på at tale mere om sagen med Jermyn og har heller intet mere at meddele. Når jeg undtager min datters familieforhold, som jeg har gjort uret i at skjule for hende, så hverken søger jeg afsløringer eller frygter sådanne."

"De giver mig altså Deres ord på, at De vil tie stille om denne samtale mellem os. De må erindre, at det er til Deres datters bedste."

"Sir, jeg skal tie stille," sagde mr. Lyon med kold alvor. "Medmindre," tilføjede han med et blik for kommende muligheder, der overraskede Christian, som nærede en dyb foragt for den troskyldige gamle mand – "med mindre jeg af en eller anden domstol blev kaldet til at meddele den hele sandhed; for i så tilfælde ville jeg bøje mig for den undersøgelsesautoritet, der er en nødvendighed for det borgerlige samfund."

Christian gik sin vej med den overbevisning, at han havde fået så meget ud af dissenterpræsten, som der for øjeblikket kunne fås. Han havde ikke vovet at spørge ham mere ud, men måtte vente på tilfældige oplysninger og kunne måske også skaffe sig et eller andet vink ved at røre rundt i bundfaldet af

mr. Crowders hukommelse. Men han måtte vogte sig for at anstille efterforskninger, som folk kunne lægge mærke til. Han havde respekt for Jermyn.

Da mr. Lyon var ene, gik han op og ned mellem sine bøger og tænkte højt for at lette sindet efter den tvang, samtalen havde pålagt ham. "Jeg vil ikke vente, til det bliver absolut nødvendigt," sagde han mere end én gang. "Jeg vil af egen drift sige barnet det. Og så vil jeg ikke være bange for noget. Hun er i den sidste tid blevet meget kærligere imod mig, end hun før har været. Hun vil tilgive mig."

26

Efter megen bøn om den nødvendige kraft og visdom kom mr. Lyon næste morgen ned i stuen med den beslutning, at der ikke skulle gå en dag til, uden at han havde udført den gerning, han havde pålagt sig, men hvilken stund han skulle vælge til sin højtidelige meddelelse til Esther, måtte bero på deres gensidige sysler. Måske måtte han opsætte det, til de sad oppe ene sammen, efter at Lyddy var gået i seng. Men ved frokosten sagde Esther:

"I dag har jeg ferie, fader. Mine elever skal allesammen til Duffield for at se på de vilde dyr. Hvad har du at bestille i dag? Men du spiser jo ingen frokost. Å, Lyddy, Lyddy, nu er æggene igen hårdkogte. Jeg ville ønske, at De ville lade være at læse Alleynes *Vækkeren* før frokost; så græder De bare og glemmer æggene."

"De *er* hårde, det indrømmer jeg; men der er hjerter, som er hårdere, miss Esther," sagde Lyddy.

"Det tror jeg ikke," sagde Esther. "Dette æg er lige så sejt som den mest forhærdede jødes hjerte. Giv det hellere til lille Zachary at spille fodbold med."

"Ak Gud, ak Gud, tal dog ikke så letsindigt, frøken. Vi kan alle være døde inden aften."

"De taler i utide, min gode Lyddy," sagde mr. Lyon træt; "gå ud i køkkenet."

"Hvad har du at bestille i dag, fader?" spurgte Esther igen. "Jeg har ferie."

Mr. Lyon havde en følelse, som om der kom en ny mindelse til ham om ikke at tøve med sin tilståelse. "Jeg har noget af stor vigtighed at gøre, mit barn, og siden du ikke har forretninger andetsteds, vil jeg bede dig om at komme og sidde hos mig oppe på mit værelse."

Esther undrede sig over, hvad der kunne hvile mere trykkende på hendes fader end hans morgenstudier.

Hun fik det snart at vide. Ubevægelig, men så stærkt åndeligt bevæget, som hun aldrig før havde været, lyttede Esther til sin moders historie og til meddelelsen af hendes stedfaders længe skjulte sjælsrørelser. Morgensolens stråler, der faldt hen over bøgerne, følelsen af, at dagen var ved sin begyndelse, gjorde øjeblikket højtideligere, end om det havde været mørkt. Al viden, som medfører en væsentlig forandring i vort liv, gør et dybere indtryk på os, når den kommer i den tidlige morgen; dagen, som skal gennemvandres med noget nyt og måske sørgeligt i dens lys er et billede på det liv, der forestår. Men om aftenen er hviletiden nær.

Mr. Lyon betragtede sin meddelelse som en bekendelse – som en åbenbaring for dette elskede barn af hans egen ulykkelige svaghed og vildfarelse. Men hende forekom den som en åbenbaring af en anden art; hendes ånd syntes pludselig ved dette syn af lidenskab og kamp, glæde og forsagelse at være blevet indviet i væseners lod, der hidtil havde været en dunkel gåde for hende. Og mens den løjerlige, af livets kamp og møje prægede, for verdens færd så fremmede mand åbenbarede hende, at han ikke var hendes virkelige fader, men blot havde stræbt at elske hende som en fader, blot havde higet efter at blive elsket som en fader, blev han genstand for en ny sympati,

ved hvilken Esther følte sit sind lutret. Måske ville denne følelse have været mindre stærk hos hende, når ikke den åndelige forberedelse havde været, der var kommet i de sidste to måneder ved hendes bekendtskab med Felix Holt, som havde lært hende at tvivle om ufejlbarheden af udgangspunktet for hendes domme og vakt en anelse om sædelige dybder, der var skjult for hende.

Esther havde taget plads overfor sin fader og havde ikke så meget som rørt sine foldede hænder, mens han talte. Men efter den lange meddelelse, under hvilken han syntes at tabe bevidstheden om alt undtagen de erindringer, han dvælede ved, gjorde han en kort pause og sagde da frygtsomt:

"Det er sent, at jeg stræber at gøre min fejl god, Esther. Jeg vil ikke forsøge på at undskylde mig, for vi bør stræbe efter, at vor kærlighed har sin rod i sandheden. Men hvis du dog –"

Esther havde rejst sig og var sagte gået hen til en træskammel ved siden af hendes faders stol, hvor han plejede at lægge sine bøger. Hun ville tale, men tårer kvalte hendes stemme. Hun slyngede sine arme om den gamle mands hals og udbrød hulkende: "Fader! fader! tilgiv mig, hvis jeg ikke har elsket dig nok. Jeg vil gøre det i fremtiden – ja, jeg vil gøre det!"

Den gamle mands lille, skrøbelige skikkelse gennembævedes af en overraskelse og glæde så stærk, at det næsten var smerteligt at skue. Han havde villet bede hende om tilgivelse, og nu bad hun selv om den. I dette øjeblik, da så mange rørelser strømmede ind på præstens sind, var en af hans glade tanker den: "Visselig er nådens værk begyndt hos hende – visselig er her et hjerte, som Herren har berørt."

De sad således i tavshed, mens Esther i sin faders favn fandt lettelse for sit fulde hjerte. Da hun opløftede sit hoved, sad hun et par minutter ganske stille, så stift frem for sig og holdt den ene af sine små hænder i præstens. Hun så på ham og sagde:

"Du levede altså som en arbejder, fader; du var meget, meget fattig og dog havde moder været vant til rigdom og overflod. Hun var af god familie – hun var en dame."

"Det er sandt, barn; det var kun et tarveligt liv, jeg kunne byde hende."

Mr. Lyon svarede uden at have nogen anelse om, hvilken retning Esthers tanker tog. Førend han gjorde sin meddelelse, havde han efter lang iagttagelse af tendenser hos hende, der ofte voldte ham stille kummer, antaget, at den opdagelse, der rimeligvis ville have størst interesse for hende, ville være den, at hendes forældre havde en højere rang end den fattige dissenterpræst; men hun havde vist, at andre og bedre følelser var fremherskende. Nu bebrejdede han sig, at han havde fældet en overfladisk og forhastet dom om barnets indre liv, og ventede på ny klarhed.

"Men det må være det bedste liv, fader," sagde Esther, idet hun pludselig rejste sig, mens en rødme gled hen over hendes blege kinder, og stående med hovedet kastet lidt tilbage, som om en åbenbaring fra oven havde vakt en ny beslutning hos hende, gentog hun: "Det må være det bedste liv."

"Hvilket liv, mit kære barn?"

"Det, hvori man finder sig i og gør alt formedelst en stærk og mægtig følelse, så at det ene og det andet i ens ydre forhold intet har at betyde."

"Ja visselig; men den følelse, der således bør være rådende, er hengivenhed under Guds vilje."

Esther talte ikke; hendes faders ord stemmede ikke med de indtryk, der var vakt hos hende ved, hvad han havde fortalt hende. Hun satte sig igen ned og sagde roligere:

"Moder talte vel ikke meget om min – første fader?"

"Ikke meget, barn. Hun sagde, at han var smuk at se til, god og ædel, og at hans familie hørte til dem, der længe har haft en forrang blandt deres medmennesker. Men nu vil jeg overgive til dig de breve, der tillige med en ring og en medaljon er de eneste synlige minder, hun havde tilbage om ham."

Mr. Lyon tog det skrin, som indeholdt disse erindringer, og gav det til Esther. "Tag dem, og se dem efter i enrum, mit barn. Og for ikke mere at fejle ved fortielse vil jeg meddele dig nogle tildragelser fra den sidste tid, som knytter sig til disse erindringer, skønt det endnu ikke står klart for mig, hvorledes det forholder sig."

Han fortalte da Esther alt, hvad der var forefaldet mellem ham og Christian. Den af mr. Lyon antydede mulighed, at hendes virkelige fader levede endnu, var et nyt stød for hende. Hun kunne ikke tale om det med sin nuværende fader, men hun indregistrerede det i sit hjerte som et pinefuldt tillæg til de uvisheder, som hun pludselig så svæve over sit liv.

"Jeg har ikke stor tiltro til denne mands påstande," endte mr. Lyon. "Jeg tilstår, at hans væsen og tale gør et frastødende indtryk på mig. Han bærer præget af at være en mand, hvis rettesnor i livet har været kødets lyst og verdslig attrå. Han giver antydninger om, at du muligvis kan få en arv, og advarer mig på en hemmelighedsfuld måde imod mr. Jermyns planer.

Alt dette kan hvile på en sand grund, men det kan også være, at det ikke gør det. I hvert fald tilkommer det mig ikke at gøre noget skridt i denne sag, førend jeg har erfaret noget nærmere."

"Nej, ganske vist, fader," sagde Esther ivrigt. For kort tid siden ville disse problematiske udsigter måske have vakt behagelige drømme hos hende; men af grunde, som hun ikke kunne have fremsat i ord, fyldte de hende nu med angst.

27

Om eftermiddagen gik mr. Lyon ud for at besøge de syge i sin menighed, og Esther, som havde tilbragt formiddagen med at dvæle ved mindet om sine forældre og de få synlige erindringer om dem, blev ene tilbage i dagligstuen i lugten af middagsmaden, som det ikke var så let at komme af med i dette lille hus. Rige folk, der ikke kender noget til den slags ubehageligheder, kan næppe forestille sig, hvilken betydning de har for masser af mennesker, hvis smag og følelser ikke svarer til de ydre vilkår, de lever under. Denne madlugt generede altid Esther så meget, at hun i reglen benyttede enhver lejlighed til at slippe bort fra den, og i dag generede den hende dobbelt, fordi hun var medtaget af en langvarig sindsbevægelse. Hvorfor tog hun ikke som sædvanlig sin hat på og tyede ud i det frie? Det var en af de behagelige novembereftermiddage – behagelige ude på landet – da solen spiller på de unge eges endnu ikke affaldne brune løv, og elmetræernes sidste gule blade flagrer ned i den friske, men ikke stærke brise. Men Esther sad stille på sofaen – bleg og med røde øjenlåg, med alle sine lokker skudt skødesløst tilbage og albuen hvilende på det skarpe, sorte hestehårsbetræk, som til daglig brug fremkaldte en isnende fornemmelse i hendes hænder, når hun blot trykkede sit ærme stærkt imod det – mens hendes øjne hvilede med et åndsfraværende udtryk på den ensformige gade. Lyddy havde sagt: "De ser dårlig ud, frøken; hvis De ikke kan gå en tur, skulle De gå ind og lægge Dem." – Hun havde aldrig set lokkerne i

sådan uorden, og hun tænkte på, at der nylig var død en af tyfus. Men den stivsindede frøken rystede blot på hovedet.

Esther ventede for – ikke en sandsynligheds, men – en blot muligheds skyld, der gjorde madlugten udholdelig. Mindre end en halv time efter syntes muligheden virkelig at indtræde, for hun skiftede stilling, fo'r næsten op fra sofaen, men satte sig igen ned og lyttede med spændt opmærksomhed. Hvis Lyddy sendte ham bort, kunne hun da selv styrte ud og kalde ham tilbage? Hvorfor ikke? Slige ting var tilstedelige, når det blot var klart, at der kun var tale om venskab. Men Lyddy åbnede døren og sagde: "Her er mr. Holt, miss, som spørger, om De vil lade ham komme ind. Jeg sagde til ham, at De var dårlig."

"Ja, lad ham kun komme ind, Lyddy."

"Jeg ville straks være gået," sagde Felix, da de gav hinanden hånden, "hvis jeg ikke kendte Lyddys melankolske syn på alt. Men De ser virkelig dårlig ud," vedblev han, idet han satte sig i den anden ende af sofaen, "eller rettere – for det er ikke et korrekt udtryk – De ser ud, som om De havde haft en stor sorg. Er det Dem imod, at jeg lægger mærke til det?"

Han talte meget venligt og så mere vedholdende på hende, end han nogensinde før havde gjort, når hendes hår sad bedre end nu.

"De har ganske ret. Jeg er slet ikke syg. Men jeg har haft en stor sindsbevægelse i formiddags. Min fader har fortalt mig noget om min moder, som jeg aldrig før har hørt, og givet mig ting, som har tilhørt hende. Hun døde, da jeg var en ganske lille pige."

"Så et er altså ikke nogen ny sorg for Dem og mr. Lyon?"

Esther strøg sig med hånden over panden, inden hun svarede: "Jeg ved knap, om det er sorg eller noget, der er bedre end glæde. Det har åbnet mine øjne for noget, som jeg før var blind for – for træk i min faders karakter, som jeg hidtil ikke har forstået."

Da hun sagde dette, så hun på Felix, og deres øjne mødtes med et meget alvorligt udtryk.

"Det er sådan en smuk dag," sagde han, "De kunne have godt af at komme ud i luften. Vil De tillade mig at følge Dem langs floden hen ad Lille Treby til?"

"Jeg skal tage min hat på," sagde Esther uden betænkning, skønt de aldrig før var gået ud sammen.

Rigtignok måtte de for at komme udenfor byen gå gennem gaderne, og da Esther så nogle bekendte, tænkte hun på, at det, at hun spadserede alene med Felix, måske kunne fremkalde bemærkninger – og det så meget mere, som han havde hue på i hovedet, lappede støvler, intet halstørklæde og en tyk stok. Esther var selv lidt forbavset over, hvad hun havde indladt sig på. Således glider vort liv hen: floden ender, vi ved ikke hvor, og havet begynder, og så er der ikke mere tale om at springe i land.

Mens de var i gaderne, talte Esther næsten slet ikke. Felix talte med sin sædvanlige lethed, som om han ikke gjorde det udelukkende for at adsprede hendes tanker, først om Job Tudges svage bryst og sandsynligheden for, at den lille blege fyr ikke ville leve ret længe, så om en ynkelig begyndelse til en aftenskole, som var alt, hvad han kunne få samlet i Sproxton, og om de bedrøvelige forhold i denne landsby, hvor livet deltes imellem kulgruben og værtshuset, men som dog var et paradis i sammenligning med de snævre gyder i Glasgow, hvor der kun

var en lille stribe af dagslys, hvori man kunne se de bitre, hadefulde udtryk i de kvindelige ansigter.

Men snart kom de udenfor byen, hvor en gangsti til Lille Treby snart fulgte flodens løb, snart krydsede en smal vej mellem levende hegn, snart bøjede ind på en kørevej, der gik gennem en plantage.

"Nu er vi der!" sagde Felix, da de var kommet over træbroen og vandrede i elmetræernes skygge. "Jeg synes, at her er herligt. Jeg føler mig aldrig mindre ulykkelig end på disse efterårsdage, når solen skinner."

"Mindre ulykkelig! Hør blot!" sagde Esther og smilede til ham med noget af sit vante skælmeri. "Der har jeg grebet Dem i en selvmodsigelse. Jeg har hørt Dem være ganske rasende på klynkende, melankolske folk. Hvis jeg havde sagt det, som De netop sagde, så ville De have holdt en lang prædiken for mig og bedt mig gå hjem og regne et reguladetri-stykke."

"Ja, det er meget rimeligt," sagde Felix, idet han slog i græsset, en tilbøjelighed, som vi svage mennesker får, når vi har en stok i hånden. "Men jeg bilder mig ikke ind, at der er noget smukt ved at være melankolsk. Jeg sætter ikke min styrke i det negative og tror ikke, at min sjæl er stærk, fordi den er mere hengiven til ørkesløs lidelse end til velgørende virksomhed. Det er det som Deres yndlingskavalerer gør, dem af den galdesyge byronske type."

"Jeg indrømmer ikke, at de er mine yndlingstyper."

"Jeg har hørt Dem forsvare dem – folk som denne René, der ikke har noget specielt talent for det endelige, men en almindelig følelse af, at det uendelige er det rette for dem. De kunne lige så gerne påstå at kvalme er bevis på en stærk mave."

"Nej, stop! Nu taler De om andre ting for at slippe bort fra mig. Jeg overbeviste Dem om, at De havde indrømmet, at De var melankolsk."

"Ja," sagde Felix og stak med et skuldertræk sin venstre hånd i lommen, "ligesom jeg kunne indrømme meget andet, som jeg ikke er stolt af. Sagen er, at der ikke findes så mange blide kår her i livet – og dem, der er, bryder jeg mig ikke om. Jeg påstår ikke, at livet ikke er værd at have; det er værd at have for den mand, der har forstand, hjerte og mod. Det herligste menneske ville være det, der kunne være glad over, at det havde levet, fordi verden gennemgående var ulykkelig, og fordi dets liv havde bidraget til at yde en og anden, som trængte til det, hjælp. Men på det stade står jeg ikke. Jeg er ofte en begærlig og misfornøjet person."

"Hvorfor har De da gjort Deres liv så strengt?" spurgte Esther lidt ængstelig ved at stille dette spørgsmål. "Det forekommer mig, at De har forsøgt at finde netop det allervanskeligste liv."

"Nej, på ingen måde," sagde Felix kort og bestemt. "Min livsbane var ganske simpel. Den var mig anvist ved forhold, som jeg så lige så tydeligt, som jeg ser den stente der. Det er for resten en besværlig stente," tilføjede han, idet han skrævede over den. "Skal jeg hjælpe Dem, eller vil De hjælpe Dem selv?"

"Tak, jeg kan nok komme ud af det uden hjælp."

"Det var ganske simpelt," vedblev Felix, mens de gik videre. "Hvis jeg ville sætte en stopper for salget af de medikamenter, så måtte jeg underholde min moder, og i hendes alder ville hun naturligvis ikke forlade det sted, hvor hun havde været vant til at bo. Og jeg havde ingen lyst til de såkaldte gentile beskæftigelser."

"Men om nu alle var af samme mening? Undskyld, at jeg siger det; men jeg kan ikke indse, hvorfor De ikke kunne have levet lige så hæderligt ved en beskæftigelse, der forudsætter dannelse og god opdragelse."

"Det er, fordi De ikke kender mig og min natur," sagde Felix mut. "Jeg må bestemme for mig selv, og ikke for andre. Jeg dadler dem ikke og tror ikke, at jeg er bedre end de; deres forhold er blot anderledes end mine. Jeg kunne aldrig ønske at unddrage mig verdens arbejde og fælles byrde; men jeg vil ikke være med til at hige og jage efter penge og ære. Det står enhver frit for at kalde mig en tåbe og påstå, at denne higen og jagen i længden gavner verden. Jeg bryder mig om de folk, som lever nu, ikke om dem, som vil leve engang i tiden, og som forholdene er, foretrækker jeg at dele lod med de ulykkelige."

Esther sagde intet, og i et par minutter herskede der tavshed imellem dem, indtil de kom gennem en låge ind i en plantage, hvor der ikke var nogen store træer, men lutter små træer og underskov, så at sollyset faldt på de mosklædte pletter hist og her.

"Se, hvor de hængende birketræer er smukke i denne belysning!" sagde Felix. "Her er en gammel omblæst stamme, som ingen har anset det for umagen værd at føre bort. Skal vi sidde ned lidt?"

"Ja, den mosklædte jord, bestrøet med tørre blade, er et behageligt fodtæppe."

Esther satte sig ned og tog sin hat af, for at den lette brise kunne strejfe hendes hoved. Også Felix kastede sin hue og stok og lagde sig ned på jorden med ryggen op til det omblæste træ.

"Jeg ville ønske, at jeg kunne føle som De," sagde hun og så ned på spidsen at sin fod, der legede med en tot mos. "Jeg kan ikke lade være at tænke meget på, hvad der hænder mig. Og De synes at bryde Dem så lidt om Dem selv."

"De tager fuldstændig fejl," sagde Felix. "Det er netop, fordi jeg er en meget ærgerrig person med stærke lidenskaber, og fordi der hører meget til at tilfredsstille mig, at jeg har foretrukket at opgive, hvad folk kalder verdslige goder. Det har i alt fald været en bestemmende grund. Det kommer alt sammen an på, hvad en mand får ind i sin bevidsthed – hvad livet indprenter i hans sind, så at det bliver nærværende for ham, som angeren er nærværende for den skyldige eller et mekanisk problem for et opfindsomt hoved. Der er to ting, som på den måde er blevet nærværende for mig: den ene af dem er billedet af, hvad jeg ikke på nogen måde ville være. Jeg er bestemt på aldrig at gå rundt og lægge mit ansigt i højtidelige folder og fortælle hyklerske løgne for vindings skyld eller at lade mig indvikle i affærer, hvorved jeg måtte lukke øjet for uredelighed og stikke udbyttet i lommen og derpå retfærdiggøre slyngelstreger som hørende med til et system, jeg ikke kan forandre. Kastede jeg mig nogensinde ind i den slags kamp for den timelige lykke, så ville jeg også hige efter at sejre – så ville jeg forsvare den uret, jeg da havde identificeret mig med. Jeg ville blive alt, hvad jeg nu på forhånd anser for forkasteligt, og hvad mere er, jeg ville gøre det, som mennesker gør det hver dag, for en latterlig lille løn – måske for slet ingen – måske for to stuer, en stilling, der gjorde en valgbar til kirkeværge, en misfornøjet kone og diverse lidet lovende børn."

Esther følte et skrækkeligt tryk på sit hjerte ved visheden om, hvor fjernt hun stod fra Felix – hvor fuldstændig triviel, hun måtte forekomme ham.

"Den anden ting, der har trængt sig som en splint ind i mit sind," sagde Felix efter en pause, "er de ulykkeliges liv – livet i laster og sult. Jeg vil aldrig blive et velnæret, selvtilfreds menneske. De gamle katolikker har ret med deres højere og lavere ordener: nogle er kaldet til at underkaste sig en strengere disciplin og frivilligt at give afkald på ting, som er berettigede for andre. Her gælder det gamle ord: Nødvendigheden byder mig at handle således."

"Det forekommer mig, at De er endnu strengere end fader."

"Nej, jeg gør ikke indvendinger imod nogen glæde, der ikke er lav eller ond, men man må være tilfreds med lidt. Det er flertallets lod. Jeg ville gerne ønske mindretallet god fornøjelse, men det bryder sig sikkert ikke om mine ønsker."

Atter indtrådte der en tavshed. Esthers kinder blussede trods den brise, der viftede i hendes hår. Da Felix havde opfordret hende til at gå en tur med, var han forekommet hende så god, og hun havde fundet, at han havde et så åbent blik for, hvilke følelser der kunne tænkes at opfylde hende, at hun havde troet sig nærmere ved ham, end hun nogensinde før havde været; men siden de var kommet ud, lod det til, at han havde glemt alt dette. Og dog var hun sig bevidst, at det var meget småligt af hende at være irriteret over det. Mens hun således kæmpede med sig selv og stirrede på birkestammerne foran hende, indtil hun til sidst slet ikke kunne se noget klart, var hun sig ikke bevidst, hvor længe de blev siddende uden at tale. Hun vidste ikke, at Felix havde forandret sin stilling lidt og hvilede sin

albue på træstammen, mens han holdt hånden under hovedet, der var vendt imod hende.

Pludselig sagde han i en sagtere tone end han plejede:

"De er meget smuk."

Hun fo'r sammen og så om på ham for at se, om udtrykket i hans ansigt kunne yde hende nogen bistand til fortolkningen af denne nye og uvante tale. Han så ganske roligt op på hende, omtrent som en ærbødig protestant kunne se på et maleri af den hellige jomfru, med en andagt, der mere skyldtes typen end selve billedet. Esthers forfængelighed blev ikke i mindste måde tilfredsstillet; hun havde en følelse af, at Felix på en eller anden måde ville sige hende noget ubehageligt.

"Jeg gad vidst," vedblev han, idet han fremdeles så på hende, "om man nogensinde vil blive i stand til at udmåle den magt, der ville være hos en eneste smuk kvinde, hvis sind var lige så ædelt, som hendes ansigt var smukt, og som derfor ville lade en mands lidenskab for hende holde sig i samme bane som alle hans livs store formål."

Der kom en stikkende hede i Esthers øjne. Det kunne ikke nytte, at hun forsøgte at påtage sig en værdig mine. Hun havde vendt sit hoved bort og sagde nu temmelig bittert: "Det er vanskeligt for en kvinde nogensinde at forsøge på at være noget godt, når man ikke tror hende – når man altid går ud fra, at hun må være et foragteligt væsen."

"Nej, kære Esther –" det var første gang, Felix havde følt sig drevet til at kalde hende ved hendes fornavn, og da han gjorde det, lagde han sin store hånd på hendes to små hænder, som var foldede over hendes knæ, "De tror da ikke, at jeg anser Dem for foragtelig. Straks da jeg så Dem –"

"Javel," afbrød Esther ham heftigt, men så fremdeles bort, "De mener, at dengang anså De mig for foragtelig. Men det var meget snæverhjertet af Dem at bedømme mig således, da mit liv havde været så forskelligt fra Deres. Jeg har store fejl. Jeg ved nok, at jeg er egenkærlig og tænker for meget på mine egne små tilbøjeligheder og for lidt på, hvad der vedrører andre. Men jeg er ikke dum. Jeg er ikke ufølsom. Jeg kan nok indse, hvad der er bedre."

"Men jeg har ikke gjort Dem uret, siden jeg lærte Dem nærmere at kende," sagde Felix mildt.

"Jo, De har," sagde Esther, idet hun vendte sig om og smilede til ham gennem tårer. "De taler til mig som en vred skolemester. Har *De* altid været klog? Husk på den tid, da De var tåbelig eller uartig."

"Den ligger ikke langt borte," sagde Felix kort, idet han tog sin hånd bort og lagde den bag om hovedet. Samtalen, der syntes at skulle danne indledningen til en større gensidig forståelse, end der før havde bestået imellem dem, lod til nu at ville gå i stå.

"Skal vi nu rejse os og gå tilbage?" sagde Esther efter nogle øjeblikkes forløb.

"Nej," sagde Felix i en bønlig tone. "Bliv endelig siddende lidt endnu. Vi vil vist aldrig tiere komme til at gå ud sammen eller til at sidde her."

"Hvorfor ikke?"

"Fordi jeg er en mand, der lader mig advare af syner. Der er noget sandt i de gamle historier om syner og drømme, der leder menneskene; vi frelses ved, at vi gør fremtiden nærværende for os."

"Så ville jeg ønske, at jeg kunne få syner," sagde Esther og smilede til ham med en bestræbelse efter at antage en spøgende tone, der stod i strid med en ubestemt bedrøvet stemning hos hende.

"Det er også det, jeg ønsker," sagde Felix og så meget alvorligt på hende. "Vend ikke Deres hoved bort. Se på mig, så jeg kan se, om jeg tør blive ved at tale. Jeg tror på Dem, men jeg ønsker, at De må få et sådant syn på fremtiden, at De aldrig mister Deres bedste Jeg. Der kan komme en eller anden fin fortryllelse, som kun et kraftigt, alvorligt fremtidssyn kan frelse Dem fra. Og hvis det frelste Dem, kunne De måske blive den kvinde, som jeg tænkte på for lidt siden, da jeg så på Deres ansigt: den kvinde, hvis skønhed gør en stor opgave lettere for mænd i stedet for at drage dem bort fra den. Det er ikke rimeligt, at jeg får det at se. Men det kan ske, når en kvindes ånd er grebet på rette måde, og jeg ville ønske, jeg kunne være vis på, at det ville ske med Dem."

"Hvorfor tror De ikke, at De vil få at vide, hvad der bliver af mig?" sagde Esther og vendte trods hans tidligere pålæg sine øjne bort. "Hvorfor skulle De ikke altid være min faders og min ven?"

"Så snart jeg kan, vil jeg tage bort til en eller anden stor by," sagde Felix i sin mere sædvanlige tone – "et eller andet hæsligt, lastefuldt og ulykkeligt sted. Jeg vil være en demagog af en ny art, om muligt en ærlig demagog, der vil fortælle folk, at de er blinde og tåbelige, og hverken vil smigre dem eller fede mig på deres bekostning. Jeg har min arv – en bestemt klasse, som jeg hører til. Jeg har en håndværkerfamilies blod i mine årer, og jeg vil kæmpe for håndværkerens lod som en god lod, i hvilken en mand kan blive bedre uddannet overensstemmende med sin

naturs bedste funktioner, end om han hørte til de ansigtsskærende individer, der har visitkort i lommen og er stolte over at anses for rigere end deres næste."

"Ville intet nogensinde kunne bevirke, at det forekom Dem rigtigt at skifte sind?" sagde Esther (hun havde hastigt tilfantaseret sig nogle muligheder ud af de nye uvisheder i hendes lod, skønt hun ikke for alverden ville have ladet Felix ane noget om sine fantasier). "Sæt, at De ved et eller andet tilfælde på hæderlig måde kom i besiddelse af en formue – ved giftermål eller på en anden uventet måde – ville det da ikke kunne bevirke nogen forandring i Deres levevis?"

"Nej," sagde Felix bestemt; "jeg vil aldrig være rig. Jeg regner det ikke for nogen speciel dyd. Nogle mænd gør vel i at modtage rigdom, men det er ikke mit kald; jeg har ingen samfundsfølelse med de rige som klasse; deres livsvaner er mig imod. Tusinder af mennesker har viet sig til fattigdom, fordi de venter at komme i Himlen ad den vej; jeg venter ikke at komme i Himlen for det, men jeg vælger den, fordi den sætter mig i stand til at gøre, hvad jeg helst ønsker at gøre på jorden. Hvilke forhåbningerne for verden end monne være – enten store eller små – så er jeg en mand af denne slægt, og jeg vil stræbe efter at gøre livet mindre bittert for nogle få mennesker indenfor min rækkeevne. Det betragtes som ganske rimeligt at slide for en familie, skønt den måske i tredje slægtled kan blive åndeligt og legemligt svækket. Jeg foretrækker en familie, der har større chancer."

Esther så drømmende frem for sig og sagde endelig: "Det synes at være en hård lod, og dog er den stor." Hun rejste sig for at gå hjem.

"De finder altså ikke, at jeg er en tosse," sagde Felix højt, idet han sprang op og derpå bukkede sig for at tage sin hue og sin stok op.

"Naturligvis antog De, at jeg ville være så dum."

"Nå – kvinder, der ikke er hellige Thereser eller Elisabeth Fry'er, finder i reglen, at sligt er galskab, undtagen når de læser om det i Bibelen."

"En kvinde kan næppe nogensinde træffe et sådant valg; hun er afhængig af, hvad tilfældet bringer hende. Hun må give sig af med ringere ting, fordi kun ringere ting ligger indenfor hendes område."

"Kunne De da tænke Dem, at De skulle ville vælg møje og fattigdom som den bedste lod?" sagde Felix og så på hende med et spørgende udtryk i sit blik.

"Ja, jeg kan," sagde hun, og blev blussende rød fra panden og helt ned over halsen.

I deres ord var der en betydning, som ganske afhang af den hemmelige bevidsthed hos hver især af dem. Der var ikke blevet sagt noget, der nødvendigvis måtte udlægges som gældende deres personlige forhold. De gik et lille stykke hen ad den vej, de var kommet ad, uden at ytre mere, førend Felix i en mild tone sagde: "Vil De tage min arm?" Hun tog den, og de gik således hjem, ganske uden at tale sammen.

Felix kæmpede, som en mand med en fast vilje kæmper imod en fristelse, seende ud over den og nærende mistillid til dens falske forjættelser. Esther kæmpede som en kvinde kæmper med længslen efter en eller anden kærlighedsytring og med ærgrelsen over at være undergivet en længsel, hvis tilfredsstillelse ikke er sandsynlig. De var sig begge bevidste, at

der herskede en tavshed, som ingen af dem var i stand til at bryde, førend de kom ind i Malthouse Yard og var nogle få skridt fra præstens gadedør.

"Det begynder at blive mørkt," sagde Felix da; "mon mr. Lyon er urolig for Dem?"

"Nej, det tror jeg ikke. Lyddy har i så fald nok sagt ham, at jeg gik ud med Dem, og at De havde en stor stok," sagde Esther med sin lette latter.

Felix gik ind med Esther for at drikke te, men samtalen førtes udelukkende mellem ham og mr. Lyon om de brugte valgfif, om de tåbelige personlige udfald, plakaterne vrimlede med, og sandsynlighederne for Transomes valg, med hensyn til hvilket Felix erklærede, at det var blevet ham ganske ligegyldigt. Denne skepticisme gjorde præsten bekymret; han havde stor tro til de gamle politiske paroler, havde forkyndt, at almindelig valgret uden hemmelig afstemning stemmede med Guds vilje, og ville gerne tro, at et synligt "redskab" var i færd med at fremtræde i den radikale kandidat, der med stort eftertryk havde udtalt sig imod whiggernes middelvejspolitik. Felix, som var opsat på at sige imod, påstod, at den almindelige valgret ville være lige så behagelig for Djævelen som for Gud, førstnævnte ville blot forandre sin politik lidt, få større omsætning og blive stærkere repræsenteret i Parlamentet.

"Nej, min ven," sagde præsten, "nu leger De igen med paradokser, for De kan da ikke nægte, at Der er stolt over at kalde Dem radikal."

"Radikal – ja; jeg vil begynde fra roden – men rigtignok fra én, der stikker dybere end den almindelige valgret."

"Ganske vist," sagde præsten, "er der en indre gerning, som ikke bør forsømmes; men det er vor foreløbige opgave at befri menneskene fra politisk magtesløshed og bringe dem ind i, hvad Milton kalder 'den frie luft', hvor åndens endelige triumfer alene kan fuldbyrdes."

"Det kan være meget rigtigt, men så længe Caliban er Caliban, vil han, om De så multiplicerer ham en million gange, tilbede enhver Trinculo, der har en flaske hos sig. Men det er sandt, jeg glemmer, at De ikke læser Shakespeare, mr. Lyon."

"Jeg må tilstå, at jeg har kigget så meget i en af Esthers bøger, at jeg forstår, hvad De mener; men fantasierne deri lod sig så lidet forsone med en grundig betragtning af den guddommelige styrelse, der er skjult for forstanden, men åbenbaret for troen, at jeg opgav læsningen som skikket til at gribe forstyrrende ind i min præstelige gerning."

Esther sad og hørte til i usædvanlig tavshed. Overbevisningen om, at Felix var bestemt på at udelukke hende fra sit liv, gjorde det klart for hende, at noget mere end venskab imellem dem ikke var så helt utænkeligt, som hun altid i sit stille sind havde påstået. I sin sorg over, at hans bane lå fjernt fra hendes, var hun nødt til åbent at vedgå for sig selv ønsket om, at det havde været anderledes, og at han havde bedt hende om at dele hans møjsommelige liv. Han var for hende som ingen anden: det var forekommet hende, at han på én gang bragte hende et bud og den kærlighed, som gav styrke til at adlyde buddet. Men i det næste øjeblik benægtede hun, irriteret over den uafhængige stilling, han indtog overfor hende, at hun elskede ham; hun havde kun længtes efter en moralsk støtte;

hvis hun ikke fik denne støtte, forekom al anstrengelse hende unyttig.

Esther havde så længe været vant til at høre formlerne for hendes faders tro uden at føle eller forstå dem, at de havde tabt al magt til at gøre indtryk på hende. Den første religiøse erfaring i hendes liv – den første udspørgen af sit eget Jeg, den første frivillige underkastelse, den første længsel efter at erhverve et større livsformåls kraft og at arbejde med større iver – var kommet til hende ved Felix Holt. Intet under derfor, at hun følte, at tabet af ham ville være en uundgåelig tilbagegang for hende.

Men var det sikkert, at hun ville tabe ham? Hun troede ikke, at hun virkelig var ham ligegyldig.

28

Den mangfoldighed af alt andet end smigrende plakater, som mr. Lyon og Felix Holt havde talt om, var et af tegnene på, at valgdagen nærmede sig. Valglisterevisorens nærværelse i Treby var en lejlighed for alle ikke på anden måde beskæftigede personer til ikke blot at lægge deres iver for valglisternes renselse for dagen, men til også at forsone privat magelighed og offentlig pligtopfyldelse ved at stå rundt om på gaderne og drive i gadedørene.

Det var ikke nogen let ting for trebianerne at danne sig en mening; det blotte faktum, at der indfandt sig en embedsmand med en hidtil ubekendt titel, var nok til at vække spekulationer hos dem. For sadelmager Pink f.ex. var, indtil han selv havde haft nogen bestemt skade eller gavn af det, valglisterevisorens tilværelse af samme art som tilværelsen af den unge giraf, som Wambwell nylig havde bragt til egnen – den måtte beskues, men ikke kritiseres. Mr. Pink vedkendte sig vel toryanskuelser, men betragtede al kritik af andre som radikal, som en ugudelig ting, der greb forstyrrende ind i handelen og let kunne fornærme godsejerne og proprietærerne eller de tjenestefolk, som bestilte deres seletøjer til dem; der var en Nemesis i verden, som gjorde det klogest for folk at tie stille med deres indvendinger, og selv reformloven var en slags elektrisk ål, som driftige handelsmænd gjorde bedst i ikke at røre ved. Det var kun "papisterne", der levede langt nok borte til, at man uden fare kunne tale uhøfligt om dem.

Men mr. Pink holdt meget af nyheder, som han samlede og udhøkrede med fuldstændig upartiskhed, noterende kendsgerninger og forkastende kommentarer. Derfor var han vel tilfreds med, at hans butik var et så stadigt tilflugtssted for dagdrivere, at der for mange trebianere var en stærk idéassociation mellem en behagelig sladder og lugten af læder. Han havde den tilfredsstillelse at kunne afridse og tilskære og holde sine svende strengt til arbejde, samtidig med at han af dem, der besøgte hans butik, fik at vide, hvem det var, hvis valgret der var blevet rejst tvivl om, hvorledes prokurator Jermyn havde haft krammet på prokurator Labron med hensyn til Todds huse, og hvorledes efter nogle borgeres mening denne kiggen i værdien af folks ejendom og denne sværgen på, at den ikke var det og det værd, var et afskyeligt spioneri, mens andre bemærkede, at det var noget vås at tage det så nøje med et par pund. Men, sagde mr. Sims, auktionsholderen, det var alt sammen lavet for prokuratorernes skyld. Mr. Pink mente upartisk, at prokuratorerne også skulle leve, men mr. Sims, der som auktionsholder havde ordet godt i sin magt, skønnede ikke, at der behøvede at være så mange af dem, eller at børn fødtes til prokuratorer. Mr. Pink følte, at dette spørgsmåls rette besvarelse stod i forbindelse med det antal damesadler, der bestilles til prokuratordøtre, og idet han vendte tilbage til kendsgerningernes faste grund, udtalte han, at det begyndte at blive mørkt.

Mørket syntes i næste øjeblik at forøges ved en skikkelse, der udfyldte døråbningen, og ved synet af hvilken mr. Pink gned sine hænder og smilede og bukkede mere end én gang med

øjensynlig stræben efter at vise den ære, hvem ære tilkom, mens han sagde:

"Goddag, mr. Christian, hvorledes har De det?"

Christian svarede med en overlegen persons nedladende fortrolighed:

"Meget dårligt, må jeg sige Dem, med de forbistrede seler, der skulle være sådant et godt stykke arbejde. Se, nu er de sprunget igen."

"Det gør mig meget ondt, sir. Kan De lade dem blive hos mig?"

"Ja, jeg vil lade dem blive. Hvad nyt?" sagde Christian, idet han satte sig halvt ned på en høj skammel og slog sig på støvlerne med en ridepisk.

"Vi venter at høre nyt af Dem," sagde mr. Pink med et fiffigt smil. "De er jo i hovedkvarteret. Det sagde jeg også forleden dag til mr. Scales. Han kom her om nogle stropper, det gjorde Scales, og fremsatte det samme spørgsmål i omtrent samme udtryk som De, sir, og jeg svarede ham præcis ligedan."

"Hør nu, Pink," sagde Christian, "De ved jo alting, så De kan nok sige mig, hvis De vil, hvem den person er, der bruges til at klistre Transomes plakater op?"

"Hvad siger *De*, mr. Sims?" sagde Pink og så på auktionsholderen.

"Ih, det ved både De og jeg. Det er Tommy Trounsem, den gamle, halvgale fyr. De fleste kender Tommy. Jeg har selv brugt ham af medlidenhed."

"Hvor skal jeg få fat på ham?" sagde Christian.

"Rimeligvis i *Den forgyldte Nøgle*," sagde mr. Sims. "Jeg ved ikke, hvor han gør af sig selv, når han ikke er på værtshuset."

"Han var en kraftkarl at se til for femten år siden, når han gik og solgte lertøj," sagde mr. Pink.

"Ja, og han har fanget mangen en hare i sin tid," ytrede mr. Sims. "Men han har altid været lidt forrykt. Tænk, engang gik han og svor på, at han havde ret til Transomes gods."

"Så – hvordan faldt han på det?" sagde Christian, der havde fået mere at vide, end han havde forventet.

"Det kom sig af processerne, sir – bare af processerne om godset. Der var nok af dem for en snes år siden," sagde mr. Pink. "Tommy kom tilfældigvis hertil ved den tid – en svær, trodsig fyr, der talte uhøfligt om alle."

"Å, han mente ikke noget ondt med det," sagde mr. Sims. "Han holdt meget af en tår og var ikke ganske rigtig i den øverste etage, og han kunne ikke høre nogen forskel mellem Trounsem og Transome. Det er en løjerlig måde, de udtaler ordene på der, hvor han er fra – lidt nordefter. De kan straks høre det på ham, når De taler med ham."

"Jeg træffer ham altså i *Den forgyldte Nøgle*?" sagde Christian og rejste sig fra sin skammel. "Farvel, Pink, farvel."

Christian gik lige fra sadelmagerens hen til Quorlen, tory-bogtrykkeren, som han havde aftalt nogle politiske løjer med. Quorlen var en ny mand i Treby, men havde taget så meget af næringen fra Dow, den gamle bogtrykker, at denne havde slået sig til whigpartiet og radikalismen eller hvilke som helst andre anskuelser, der var tilfredse med at fremtræde gennem et lille forråd af typer. Quorlen havde bragt sit Duffield-vid med sig og påstod, at religion og vid var politikkens hjælpersker, efter hvilken grundsætning han og Christian påtog sig viddet, mens de overlod religionen til sognepræsten. I nærværende tilfælde

gjaldt det en praktisk spøg. Idet Christian kom ind på kontoret, sagde han bare: "Jeg har fundet ham – giv mig plakaterne," og idet han stak en ganske tyk, flad pakke, som var pakket i sort glansshirting, under armen, gik han igen ud i mørket.

"Sæt nu," sagde han til sig selv, idet han gik hen ad gaden – "sæt, at der er en eller anden hemmelighed at få ud af denne gamle slubbert eller et eller andet vink, der er lige så godt som en hemmelighed for dem, der forstår at bruge det? Så ville dyden få sin løn. Men jeg er bange for, at den gamle klisterpotte ikke duer stort. Der er sandhed i vin, og der kan måske også være sandhed i genever og plumret øl; men om det er en sandhed, som er værd at vide, er et andet spørgsmål. Jeg har i min tid fået sandhed i masser ud af fulde folk, men aldrig nogen, der var seks pence værd for mig."

Den forgyldte Nøgle var et meget gammeldags værtshus. Dets skænkestue var et stort, uregelmæssigt køkken med et bølgeformigt murstensgulv; de små ruder bredte et interessant halvmørke over det fjerne køkkenbord, der var besat med tinkrus og store fade, der syntes at tale om bedre tider; to bænke var skubbet halvt ind under den store skorsten, og komfuret med dets murstenssider, dets massive jerndøre og dets forskellige grydekroge tydede på en overflødighed, der måske engang havde været til stede, men nu i al fald ikke fandtes. Et middel til at få en forestilling om vore medmenneskers elendighed er at gå hen og se på deres adspredelser.

Den forgyldte Nøgle havde en vært med et rødt, oppustet ansigt og en gulladen, sygelig værtinde med et hvidt tørklæde bundet om hovedet som en fra de døde opvakt Lazarus; det havde

forfalsket øl, en lugt af dårlig tobak og bemærkelsesværdig stærk ost. Det var således ikke den største nydelse at opholde sig der, men der var rigelig plads til at strække benene, gæsterne havde ikke en hvidtet væg lige på næsen af sig, og i sammenligning med adskillige ølstuer i vore dage var *Den forgyldte Nøgle* et ganske hyggeligt forlystelsessted.

Men skønt dette ærværdige værtshus også havde fået sin del af den nymodens politiske drikkelyst, var de adspredelser, det tilbød, i denne tidlige aftentime ikke søgt af noget talrigt selskab. Der blev kun røget tre eller fire piber ved skæret fra kaminen. Men det var nok for Christian, da han erfarede, at den ene af disse piber blev røget af plakatklistreren Tommy Trounsem, hvis store, flade kurv, propfuld af plakater, stod i nærheden af ham ved bænken. En så glimrende fremtoning som Christian var ikke lidt forbavsende i *Den forgyldte Nøgle*, og man stirrede på ham i forventningsfuld tavshed; men han var fremmed i den ende af byen og blev anset for en uhyre fin rejsende, da han erklærede, at han var nederdrægtig tørstig, bestilte for seks pence genever og et stort krus vand, hældte et par dråber af spiritussen i sit eget glas og indbød Tommy Trounsem, der sad nærmest ved ham, til at tage for sig. Tommy var ikke senere, end en rystende hånd nødte ham til, med at modtage denne indbydelse. Det var en høj, bredskuldret gammel fyr, der engang havde set godt ud; men nu var både hans kinder og hans bryst hule, og hans lemmer var skrumpet ind.

"De har nogle plakater der, hvad?" sagde Christian og pegede på kurven. "Skal der være auktion?"

"Auktion? Nej," sagde Tommy med en grov, hæs stemme, der var resten af en gemytlig bas, og med en accent, der afveg adskilligt fra den trebianske. "Jeg har ikke noget med auktioner at gøre; jeg er politiker. Det er mig, som får Trounsem ind i Parlamentet."

"Trounsem, siger han," bemærkede værten, idet han med en gryntende latter tog piben ud af munden. "Det er Transome, sir. De hører måske ikke til her på egnen. Det er den kandidat, som vil gøre mest for arbejderne og har vist det derved, at han har været rundhåndet og har villet, at de skulle more sig. Havde jeg tyve stemmer, ville jeg give én til Transome, det siger jeg lige meget hvem der hører på mig."

Værten kiggede frem fra sit oppustede ansigt med en øllet fortrøstning til, at det høje tal tyve på en eller anden måde havde hævet hans stemmes hypotetiske værdi.

"Spilkins," sagde Tommy og slog ud med hånden til værten, "vil De bare lade den ene herre tale med den anden. Denne herre ønsker at vide besked med mine plakater. Er det sandt, eller er det løgn?"

"Ja, men herregud, det var jo også dem, jeg talte om," sagde værten mildt.

"Ja, De kan være meget god, Spilkins," genmælede Tommy, "men De er ikke mig. Jeg er ingen af de almindelige plakatklistrere, min gode mand; jeg klistrer nu ikke længere bekendtgørelser op om ti punds belønning for pågribelsen af en fåretyv eller den slags simpelt stads. Det er Trounsems plakater, og jeg hører med til familien, derfor hjælper jeg ham. En Trounsem er jeg, og som en Trounsem vil jeg begraves; og hvis Fanden vil slå klør i mig, fordi jeg har været krybskytte, så siger

jeg 'Gå du hjem og læg dig, du sorte Satan, for hver en hare og fasan på Trounsems gods er min.' Hvad der hæver familien, hæver gamle Tommy, og vi vil ind i Parlamentet – det er hele sagen, min gode herre. Og jeg er familiens hoved, og jeg klistrer plakaterne op. Der er Johnsons og Thomsons og Jacksons og Billsons; men jeg er en Trounsem, det er jeg. Hvad siger De til det, min gode mand?"

Dette spørgsmål, som ledsagedes af et slag i bordet, mens værten blinkede til selskabet, var henvendt til Christian, der med den alvorligste mine svarede:

"Jeg siger, at der ikke eksisterer noget hæderligere erhverv end at klistre plakater op."

"Nej," sagde Tommy og rokkede frem og tilbage med hovedet, "jeg tænkte nok, at De ville indrømme det. Jeg tænkte nok, at De var for klog til at sige noget andet. Giv mig Deres hånd. De kan stole på, jeg er en skikkelig fyr – en mand af gammel familie, der ikke har fået sin ret. Jeg vil komme i Himlen, hvor meget den Slemme end vil anstrenge sig for at få fat i mig."

Da disse himmelske udsigter syntes at vidne om, at geneveren begyndte at virke på plakatmanden, mente Christian, at der ingen tid var at spilde, når han ville tilvende sig hans opmærksomhed. Han lagde sin hånd på Tommys arm og sagde med eftertryk:

"Men jeg skal sige Dem, hvad I plakatklistrere ikke forstår. I skal være på jeres post, når Debarrys parti har slået friske plakater op, og så straks gå hen og klistre jeres ovenpå. Jeg ved, hvor der nu er en mængde af Debarrys plakater. Følg med mig, så skal jeg vise Dem det. Vi vil klistre dem over, og så vil vi komme tilbage og traktere selskabet."

"Hurra!" sagde Tommy. "Lad os bare komme afsted."

Han var en af de af spiritus gennemtrukne, oprindeligt sunde og stærke drukkenbolte og blev ikke let ør i hovedet eller vaklende på benene, ligesom der hørte meget til, at han skulle tale anderledes, end han plejede. Fremmede antog ofte, at Tommy var beruset, når han kun havde drukket, hvad han kaldte "en velsignet halv pot", navnlig fordi han var så inderlig vel fornøjet med sig selv og sin vanskæbne, hvilket i reglen ikke er karakteristisk for den ædru brite. Han bankede asken ud af sin pibe, greb sin klisterpotte og sin kurv og lavede sig til at gå.

Værten og nogle andre var blevet enige med sig selv om, at de nu meget godt vidste, hvem Christian var. Han var en af Transomes agenter, der var kommet for at se, om opklistringen af plakaterne for Transome blev ordentligt besørget. Idet værten bidsk beordrede sin gulblege kone til at lukke døren op for herren, udtalte han det håb, at han snart ville se ham igen.

"Vi holder med Transome her," bemærkede værten, "og beværter mest kunder af hans parti. Men naturligvis gør jeg min pligt som værtshusholder, og jeg ved nok, at den består i ikke at vise noget menneskes penge tilbage. Jeg siger, giv alle mennesker en chance, og jo des bedre – både i Parlamentet og udenfor. Og hvis nogen siger, de vil have to kandidater, så siger, at det var endnu bedre, om der var seks i stedet for og vælgere i samme forhold."

"Ja, De er en fornuftig man. Og De vil ikke stemme for Debarry?"

"Nej, såmænd vil jeg ej," svarede værten.

Så snart døren havde lukket sig efter Christian og hans nye ledsager, sagde Tommy:

"Nå herre, hvis De skal være min lygte, så må De ikke være en lygtemand – det vil sige, De må ikke føre mig vild. For det vil jeg sige Dem, når De har været så heldig at træffe på Tommy Trounsem, så må De ikke slippe ham igen."

"Nej, vist ikke nej," sagde Christian. "Kom blot med denne vej. Vi vil først gå hen til bryggerimuren."

"Nej, nej, De må ikke løbe fra mig. De kan stole på, jeg kan fortælle Dem mere på en dag, end De kan høre af Spilkins i en uge. Der er ikke mange mænd som jeg. Jeg er gået med plakater i femten samfulde år – hvad synes De om det for en mand, som kunne have levet deroppe i Trounsem Park og fanget sit eget vildt? Og det ville jeg have gjort – altså med snarer naturligvis," sagde Tommy og slog med hovedet til Christian i det af gadelamper uforstyrrede mørke. "Må jeg være fri for at skyde – man kan holde to imod en på, at man skyder fejl. Næh, at sætte snarer – der ligner mere fiskeri. Man sætter madding på krogen, og hvis fiskene ikke bider, så er det jo ikke fiskerens skyld."

"Men hvis De havde ret til Transomes gods, hvordan gik det så til, at De ikke fik det, gamle? Det var vel altså en eller anden nederdrægtighed?"

"Det var loven, der var skyld i det – det var det. De er en skikkelig fyr, så jeg kan gerne fortælle Dem det. Der er nogle folk, som fødes til et gods, og der er andre folk, som napper det, og loven er lavet for dem, som napper det. Jeg er ganske fiffig, ser De; jeg ser meget dybere end Spilkins. Der var nu Ned Patch, bissekræmmeren, han plejede at sige til mig: 'Du kan ikke læse, Tommy,' siger han. 'Nej tak,' siger jeg; 'jeg har ikke i sinde at volde mig hovedbrud for at blive lige så stor en tosse

som du.' Jeg holdt meget af Ned. Vi har drukket mangt et krus øl sammen."

"Ja, jeg ser nok, at De kan mere end Deres Fadervor, Tommy. Hvordan fik De at vide, at De var født til godsejer?"

"Det var bogen – kirkebogen," sagde Tommy med sit fiffige kast med hovedet, "af den kan man se, at man er født. Jeg havde altid en følelse af, at jeg var noget, og jeg kunne også se, at andre mente det om mig; og så en dag i Littleshaw, hvor jeg holdt fritter og havde et lille værtshus, kom der en fin mand, som spurgte mig ud på kryds og på tværs. Og jeg fik ud af sogneskriveren, at han havde haft fat i kirkebogen, og jeg gav sogneskriveren et krus øl eller to, og så fik han ud af præsten, at navnet Trounsem var et stort navn her på egnen. Så ventede jeg en tid på, at den fine mand skulle komme igen. Er det et gods, som mangler den rette ejer, tænkte jeg, så får jeg nok besked; for dengang kendte jeg ikke loven. Og jeg ventede og ventede, til jeg skønnede, at det ikke kunne hjælpe at vente længere. Så skilte jeg mig af med mit værtshus og mine fritter – for hun var allerede død, det var min kone, og jeg havde ingen børn. Og så travede jeg da afsted her til egnen, for i de dage kunne jeg godt have taget væddemål på at gå."

"Så, nu er vi ved bryggerimuren. Sæt nu Deres klisterpotte og Deres kurv fra Dem, gamle, så skal jeg hjælpe Dem. De smører klister på, og jeg giver Dem plakaterne, og så bliver De ved at tale."

Tommy adlød automatisk, for han var optaget af den sjældne lejlighed til at udbrede sig for en ny tilhører og var bare ivrig for at blive ved med sin historie. Så snart han vendte ryggen til og bøjede sig ned over klisterpotten, ombyttede Christian

behændigt plakaterne i sin egen pose med dem i Tommys kurv. Christians plakater var ikke trykt i Treby, men var en ny levering, der samme dag var sendt fra Duffield – "dygtigt krydrede", havde Quorlen sagt, "skrevet af en mand, der forstod sig udmærket på den slags ting!"

Christian havde læst den første i pakken og antog, at de alle sammen var ens. Han rakte en af dem til Tommy og sagde:

"Der, gamle, den skal De klistre over den anden. Nå, da De kom herhen på egnen, hvad gjorde De så?"

"Gjorde? Ih, jeg tog ind i et godt værtshus og bestilte det bedste, der var at få, for jeg havde lidt penge i lommen. Så forhørte jeg mig, og de sagde til mig: 'Hvis det er en Trounsem-affære, De er her for, så skal De gå til prokurator Jermyn.' Og jeg gik; og undervejs sagde jeg til mig selv: Han er måske den fine mand, der pumpede mig. Men det var han ikke. Jeg skal sige Dem, hvordan prokurator Jermyn var. Han stiller én op og holder én fra sig med en fem alen lang stang. Han stirrer på én og siger ingenting, til man er til mode som et tossefår; så truer han én med politiet, og så gør det ham ondt for én, og han giver én penge, holder en prædiken for én og fortæller én, at man er en fattig mand, og han vil give én et lille råd – man skal aldrig blande sig i noget, som kommer ind under retten, ellers kan man let blive malet sådan rundt, at man går i stumper og stykker. Den kolde sved stod på mig, da jeg gik min vej, og jeg ønskede ved mig selv, at jeg aldrig tiere måtte få prokurator Jermyn i syne. Men han siger: 'Hvis De bliver her på egnen, så opfør Dem bare godt, så skal jeg hjælpe Dem.' Jeg var fiffig nok, men det kan ikke nytte at være fiffig, for loven, den kommer

man aldrig til at forstå sig på. Og der er tider, da slev den klogeste person bliver mest bange."

"Javel – se. her er er en plakat til. Nå, og så var det altså det hele?"

"Det hele?" sagde Tommy, idet han vendte sig om og holdt klisterkosten lige ud i luften. "Næ, giv bare tid. Så tænkte jeg ved mig selv: 'Jeg vil ikke have mere med retten at bestille. Jeg har lidt penge – jeg vil købe mig en kurv og gå rundt med plakater. Det er et behageligt liv. Så kommer jeg til at færdes på værtshuse, og der vil jeg gøre bekendtskaber og nu og da få en drikkeskilling.' Men da jeg var kommet ind i *Den røde Løve* og var blevet varmet op ved en bitte varmt, så faldt der mig noget ind. 'Tommy,' tænkte jeg, 'du har båret dig dumt ad; du er en rotte, der er løbet bort fra sit hus for at løbe lige imod en fritte.' Og så kom jeg i tanker om, at jeg engang havde haft to fritter, der var kommet op at nappes, og den lille havde dræbt den store. Så sagde jeg til værtinden: 'Missis,' sagde jeg, 'kan De ikke sige mig, hvor jeg skal få fat i en prokurator; ikke nogen stor eller fin, men en af anden klasse – ligesom de kartofler man giver grisene?' 'Det kan jeg,' sagde hun, 'for der er netop sådan en i skænkestuen.' 'Vær så god at føre os sammen,' sagde jeg. Og så råbte hun – jeg kan endnu ganske tydeligt høre det – 'Mr. Johnson!' Og hvad tror De så?"

På dette kritiske punkt i Tommys historie åbnedes de grå skyer, der lidt efter lidt var blevet tyndere, så meget, at månens lys pludselig faldt igennem dem og viste hans stakkels gamle, medtagne skikkelse og ansigt i en stilling og med et udtryk som hos en fortæller, der er vis på den virkning, hans næste ord vil gøre på hans tilhører. Hans overkrop og hals var bøjet lidt hen

til den en side, og klisterkosten holdt han udstrakt med en foruroligende tilbøjelighed til i det rette øjeblik at slå Christian på frakkeærmet. Christian trak sig tilbage i en sikker afstand og sagde:

"Det er mærkværdigt. Jeg ved ikke, hvad jeg skal tro."

"Så skal De aldrig benægte Djævelens tilværelse," sagde Tommy højtideligt. "Jeg har siden den tid troet mere end nogensinde på ham. Hvem var Johnson? Ih, Johnson var den fine mand, som havde pumpet mig med sine spørgsmål. Jeg fortalte ham lige på stedet, hvad der lå mig på hjerte. Han var meget høflig imod mig og sagde: 'Følg med mig, min gode mand.' Og så fortalte han mig en hel del om lov og ret. 'Enten De er Tommy Trounsem eller ej,' sagde han, 'så nytter det ikke Dem, men kun de folk, der har godset. Om De så tyve gange var en Tommy Trounsem, ville det ikke nytte noget, for loven er Dem imod, og Deres liv er ingen nytte til for andre end for dem, som har godset. Jo mere De lever, desto mere ville de hænge ved. Det er ikke fordi de nu har nogen brug for Dem,' sagde han – 'der ingen nytte er til for nogen, og om De så tudede som en hund til Dommedag, så ville retten ikke bryde sig om det. Jeg gør Dem en tjeneste,' sagde Johnson, 'ved at fortælle Dem det. For sådan er loven.' Og hvis De vil vide noget om lov og ret, gode herre, så kan De bare tale med Johnson. Jeg hørte siden sige, at han var en af Jermyns håndlangere. Jeg har ikke glemt det til den dag i dag. Men jeg indså klart, at når bare loven ikke havde været, så ville jeg have fået Trounsem-godset. Men folk er nogle tosser her omkring, og jeg taler ikke mere om det. Jo mere man siger dem sandheden, desto mindre vil de tro én. Så gik jeg ud og købte min kurv og mine klisterpotter, og –"

"Nå, kil nu på," sagde Christian. "Her er en plakat til."

"Jeg begynder at blive lidt tør i halsen, gode herre."

"Så skynd Dem, så meget før vil De få noget at drikke."

Tommy vendte sig igen om til sit arbejde. Og idet Christian blev ved at række ham plakater, sagde han: "Og hvor længe har mr. Jermyn så brugt Dem?"

"Å, ikke så meget længe – sådan nu og da. Men for en uge eller to siden så han mig på gaden, og så tiltalte han mig mere høfligt, end han plejer, og sagde til mig, at jeg kunne komme hen på hans kontor, så ville han give mig noget at bestille. Og jeg har ikke noget imod at klistre plakaterne op for at få familien ind i Parlamentet. For ingen kan udrette noget imod loven. Og familien er familien, enten man går med klisterpotter eller ej. Men hør, herre, jeg er svært tør i halsen; det løber rundt i hovedet for mig; det kommer af den megen tale."

Den uvante anstrengelse, stakkels Tommys hukommelse havde været underkastet, begyndte at fremkalde en reaktion.

"Nå Tommy," sagde Christian, der lige havde gjort en opdagelse mellem plakaterne, som forandrede hans tankers retning, "nu kan De gå tilbage til Den forgyldte Nøgle, hvis De har lyst; her har De en halv krone, som De kan give ud, lige som De vil. Jeg kan ikke selv i dette øjeblik følge med; men De kan hilse Spilkins fra mig. Og husk på at klistre resten af plakaterne op i morgen tidlig."

"Javel. Men De skal forresten ikke tro for meget på Spilkins," sagde Tommy, idet han stak den halve krone i lommen og viste sin taknemmelighed ved at give velvillige råd – "der er ikke synderligt ondt i ham – men han er svag. Han bilder sig ind, at han ved alt, fordi han giver én kredit. Men jeg bærer ikke nag til

ham. Tommy Trounsem er en skikkelig fyr, og hvad dag De har lyst til at give mig en halv krone til, skal jeg fortælle Dem den samme historie om igen. Men nu ikke; nu er jeg tør i halsen. Å, hjælp mig disse ting op; De er en yngre fyr end jeg. Nå, jeg skal nok sige til Spilkins, at De vil komme igen en anden dag."

Måneskinnet, som havde belyst stakkels Tommys oratoriske holdning, havde også for Christian belyst trykket på plakaterne. For at være sikker på, at de var, som de skulle, havde han bøjet dem halvt om på forskellige steder i bunken, inden han trak dem ud, som han rakte Tommy. Men pludselig havde han ved månelyset på en af dem set et navn, som netop da var særlig interessant for ham, så meget mere, som det forekom på en plakat, der var bestemt til at fraråde vælgerne i North Loamshire at stemme for Transomernes arving. Han trak i en hast alle dem ud, der var af denne art; for det var måske klogest for ham ikke at bidrage til offentliggørelsen af plakater, som indeholdt hentydninger til arvesagen imellem Bycliffe og Transome. Der var omtrent et dusin af dem; han rullede dem sammen og stak dem i lommen, mens han lagde hele resten over i Tommys kurv. Om han også tog dette dusin bort, kunne han ikke forhindre at lignende plakater blev slået op andetsteds, men han havde grund til at tro, at der ikke var sendt flere af denne art til Treby fra Duffield.

Christians interesse for hans praktiske spøg var udslukt som et natlys hen ad morgenstunden. Foruden denne opdagelse på plakaterne var der også i gamle Tommys historie nogle antydninger, som det var værd at spekulere over. Hvor var bemeldte velunderrettede Johnson nu? Var han endnu i Jermyns tjeneste?

Optaget af denne sag, gik Christian blot lige indenfor på Quorlens kontor, kastede der den sorte pose med de erobrede radikale plakater, sagde, at han havde fået besørget arbejdet, og ilede tilbage til herregården for at spekulere på sit problem.

29

Man tænke sig, hvad et parti skak ville være, hvis alle skakbrikkerne havde lidenskaber og forstand, mere eller mindre udviklede; hvis man ikke blot var i uvished om sin modspillers brikker, men også lidt usikker på sine egne; hvis éns springer lumskelig kunne sætte over på en ny tavl; hvis éns løbere, ærgerlige over, at man har rokeret, kunne lokke éns bønder bort fra deres pladser; og hvis éns bønder, som hader én, fordi de er bønder, kunne desertere fra deres poster, så at man med ét blev skakmat. Om man så var den allerskarpeste ræsonnør, kunne man dog blive slået af sine egne bønder. Man ville navnlig have al udsigt til at blive slået, hvis man anmassende stolede på sin matematiske indbildning og betragtede sine af lidenskaber opfyldte brikker med foragt.

Og dog er et sådant tænkt skakspil let i sammenligning med det spil, en mand har at spille imod sine medmennesker med andre medmennesker som redskaber. Han tror måske, at han er meget kløgtig, fordi han ikke stoler på noget andet bånd end egennyttens. Men den eneste egenkærlige interesse, han sikkert kan stole på, er den, der fremstiller sig som en sådan for den person, han vil bruge eller lede. Kan han nogensinde være sikker på at kende den?

Matthew Jermyn var ikke i tvivl om Johnsons troskab og lydighed. Han havde "skabt Johnson", og dette forekommer mange mennesker at være en grund for dem til at vente hengivenhed, til trods for den kendsgerning, at de selv, skønt

de holder meget af deres egne personer og deres eget liv, slet ikke er den skaber hengivne, som de tror på. Johnson var en overmåde nyttig undergiven. Da han var en mand, som stræbte efter at være vel anset, en familiefader, der havde en god stol i kirken, subskriberede på kobberstik efter malerier af banketter, hvorpå der fandtes portrætter af politiske berømtheder, og ønskede, at hans børn måtte blive mere uomtvisteligt dannede mennesker end deres fader, så var der hos ham hanke nok, som en forstandig foresat kunne tage fat i for at holde ham fast. Men denne nyttige stræben efter borgerlig anseelse havde sine ulemper i forhold til en sådan foresat som Jermyn; den var tegn på en forfængelighed og stolthed, der let kunne blive såret, når den ikke blev taget ganske på den rette måde. Jermyn kendte Johnsons skrøbelighed og troede, at han havde smigret ham nok. Men med hensyn til kundskaben om, når vi er ubehagelige, er vor menneskelige natur fejlbar. Vor *eau de lavande*, vore smil, vore komplimenter og andre høflige løgne er stedse fornærmelige, når de efter deres egen beskaffenhed kun kan være beregnet på at vække beundring og agtelse for os selv. Jermyn havde ofte, uden at han var sig det bevidst, værst ubehagelig imod Johnson, rent bortset fra den stadige krænkelse, at han var en overlegen patron. Han ville aldrig lade Johnson spise til middag med sin kone og sine døtre; han ville ikke selv spise til middag i Johnsons hus, når han var London. Han viste ofte ringeagt for hans samtale ved at se ud til ikke at høre efter, hvad han sagde, og ved pludselig at afbryde den med et spørgsmål om et nyt emne. Jermyn var dygtig og fiffig nok til at udrette en hel del for sig selv i livet; men han kunne ikke gøre ved, at han var smuk og arrogant, at han gerne ville høres, at

han var utilbøjelig til al slags kammeratskab, let forelsket og smilende overfor damer, men kold og tilbageholdende overfor mænd. Man kan høre meget stærke benægtelser af, at det, at en prokurator er smuk, har noget at gøre med den uvilje, han vækker; men samtale består for en ikke ringe del i benægtelser af, hvad der er sandt. Fra det britiske synspunkt betragtes mandlig skønhed omtrent på samme måde som i en manufakturforretning – som kun nyttig for modebranchen – for unge adelsmænd, kunstnere, digtere og præster. En, der ligesom mr. Lingon var tilbøjelig til at håne Jermyn (måske det var sir Maximus), havde kaldt ham "en fordømt glinsende, smuk, kedelig, storsnudet øretuder", benævnelser, der på en noget forvirret måde udtrykte den blandede karakter af den uvilje, han vakte. Og den nyttige John Johnson, der selv var glinsende og omhyggelig for sine klæder og sit linned, havde, hvad han anså for "ånd" nok til at føle denne uvilje imod Jermyn lidt efter lidt vinde i styrke gennem år tilbragt i et forbindtligheds- og underordnelsesforhold, indtil den var blevet en virkende kraft, tilbøjelig til at benytte en given lejlighed, om ikke til at spejde efter en sådan.

Det var imidlertid ikke dette motiv, men snarere tingenes sædvanlige gang, der var årsag i, at Johnson spillede en tvetydig rolle som valgagent. Hvad mennesker foretager sig ved valg, kan hverken klassificeres mellem synder eller nådesgerninger. Det ville være vanhelligt at drage forretninger ind under religionen, og samvittigheden har kun med uheld, ikke med held at gøre.

Men følelsen af, at Jermyns seletøj trykkede ham, var en yderligere grund for ham til at pleje alle af denne uafhængige

forbindelser, og ærgrelse over den temmelig bryske måde, Harold Transome i anledning af Felix Holts klage havde tiltalt ham med i Jermyns kontor, krydrede måske dobbelt den måde, Johnson brugte pen og blæk på, da han skrev en plakat for Garstin og Garstins uforlignelige agent, Putty, fuld af stikpiller til Harold Transome som en ætling af Durfey-Transomerne. Det er en ganske naturlig årsag til tilfredshed for en mand, når en speciel kundskab, der er vundet for længe siden uden nogen forud lagt plan, viser sig i øjeblikket at kunne komme til særlig nytte; og Johnson følte en ny glæde ved bevidstheden om, at der næst efter Jermyn ikke var noget menneske i verden, der havde et så fortroligt kendskab til Transomes affærer som han. Ja, endnu bedre – nogle af disse affærer var Jermyns hemmeligheder. Når nogen, der havde lyst til at være uhøflig, kunne falde på at kalde ham Jermyns "stråmand", var det en tilfredshed at vide, at manden John Johnsons uvirkelighed var indskrænket til hans underskrift på livrentedokumenter, og at han alle andre steder var solid, bevægelig og i stand til at erindre alt til sin egen glæde og fordel. At handle tvetydigt imod en mand, hvis egen adfærd var tvetydig, var så nær ved at være en dyd, at det fortjente ikke at benævnes med noget ringere navn end diplomati.

På denne måde gik det til, at Christian holdt i hånden en plakat, hvori der spøgende alluderedes til Jermyn som den, der vandt spillet ved alle slags fif og kunster, i hvilke det ikke toges så nøje med æren, da han forsvarede Durfeys krybbe imod Bycliffe, som også ville til der. I forbindelse med dette gaves der snildelig et vink om, at Transomernes såkaldte hoved kun var Durfeyernes hale, og at der var dem, der sagde, at Durfeyerne

ville være uddøde, og at deres rede ville have stået tom, hvis ikke Jermyn havde været.

Johnson havde ikke turdet benytte andre erindringer end dem, der troligvis også kunne findes hos andre end ham. I virkeligheden var der ingen uden han, der faldt på at genkalde disse gamle skandaler i erindringen: men det var i og for sig så rimeligt, at den slags stygge ting blev bragt frem i valgkampen, at Johnson sagtens kunne undgå al mistanke.

Christian kunne kun drage dunkle og usikre slutninger af denne flade ironi og grove spøg; men én vigtig ting stod dog klar for ham: Han havde haft ret i sin gisning om, at Jermyns interesse for Bycliffe havde sit udspring i et krav af Bycliffe på Transomernes gods. Og så var der den gamle plakatklistrers historie, der, nøje beset, antydede, at de nuværende Transomers ret var afhængig eller i det mindste havde været afhængig af, at visse andre vedblev at leve. Christian havde i sin levetid samlet sig tilstrækkeligt juridisk begreb til at vide, at én mands besiddelse af noget stundom var afhængig af en anden mands liv; at en mand kunne sælge sin egen og sine descendenters adkomst til et gods, mens en anden end køberen dog ville beholde et krav på dette gods, såfremt descendenterne uddøde, og den adkomst, de havde solgt, dermed bortfaldt. Men under hvilke betingelser dette krav i nogen speciel sag kunne være gyldigt eller ugyldigt, var lutter mørke for ham. Sæt også at Bycliffe havde haft noget sådant krav på Transome-godserne, hvorledes skulle Christian så vide, om det i øjeblikket var mere værd end et stykke råddent pergament? Gamle Tommy Trounsem havde sagt, at Johnson vidste besked med det hele. Men selv om Johnson endnu vandrede her på jorden – og alle

Johnsoner er jo dødelige – var han måske endnu en af Jermyns agenter, og i så tilfælde ville hans viden ikke kunne nytte Henry Scaddon det mindste. Hvad han først måtte bestræbe sig for, var at opspore alt, hvad han kunne, om Johnson. Han bebrejdede sig, at han ikke havde udspurgt Tommy nærmere, mens han havde haft fat på ham; men dette punkt kunne plakatklistreren næppe vide mere om end Trebys mindre brøstfældige borgere.

Det traf sig nu så, at i de uger, da Christian havde været optaget af bestræbelser for at løse gåden om Jermyns interesse for Bycliffe, havde Johnsons sind også været noget sysselsat med en mistanke og gisninger om at der var kommet nye oplysninger med hensyn til de gamle Bycliffe'ske krav, som Jermyn havde i sinde at skjule for ham. Det brev, som Jermyn efter sin samtale med Christian med en følelse af fuldstændig tryghed havde skrevet til sin trofaste ven og medhjælper Johnson, var, som vi ved, skrevet til en Johnson, der havde fundet sin egenkærlighed uforenelig med den troskab, den antoges at tjene som grundlag for. Alt, hvad patronen anså det for ubelejligt, at hans forbundne ven og tjener fik at vide, blev netop derfor en genstand for speciel nysgerrighed. Den forbundne ven og tjener glædede sig i al hemmelighed over, hvad der voldte patronen gene, når det blot ikke også gik ud over ham, og hans gisninger blev derfor ganske naturligt særdeles levende.

Johnsons juridiske fantasi, der var ganske anderledes vel udstyret end Christians, havde ingen vanskelighed ved at tænke sig forhold, under hvilke der kunne opstå et nyt krav på Transome-godserne. Han havde for sig hele historien om

dispositionen over disse goder for hundrede år siden af John Justus Transome, der, mens de var i hans besiddelse, havde oprettet dem som et stamgods for sin søn Thomas og dennes mandlige descendenter, mens der gaves Byclifferne en sekundær arveret, når den første linje var uddød. Han vidste, at Thomas, søn af John Justus, der havde vist sig at væren en ødeland, uden sin faders vidende, mens denne endnu var i besiddelse af godserne, havde solgt sin egen og sine descendenters rettigheder til en fætter ved navn Durfey, der var prokurator; at altså Durfey-Transomernes adkomst trods hin gamle Durfeys kunster for at bevise det modsatte ene og alene beroede på købet af Thomas Transomes ret; og at Byclifferne var de sekundære arvinger, der kunne jage Durfey-Transomerne ud af besiddelsen, hvis nogensinde den udskejende Thomas' afkom helt forsvandt af tilværelsen og ophørte at repræsentere en ret, som han havde solgt bort fra dem.

Som Jermyns undergivne havde Johnson vidst nøje besked om detaljerne ved den sag, der var ført af forskellige efter hinanden følgende Bycliffer, af hvilke Maurice Christian Bycliffe var den sidste, i henhold til den påstand, at Thomas Transomes linje nu var uddød – en lang og trættende sag, der havde tæret stærkt på to familiers formue og kun havde fedet prokuratorerne. Sagen var endt med Maurice Christian Bycliffes død i fængsel; men inden hans død havde Jermyns anstrengelser for at tilvejebringe bevis for, at der endnu levede afkom af Thomas Transomes linje, som en sikkerhed for Durfeyernes adkomst ledet til opdagelsen af en Thomas Transome i Littleshaw i Stonyshire, som var repræsentant for en pantsat arv. Maurices død havde gjort denne opdagelse

unyttig, og han havde fundet det klogest ikke at tale noget om det, så at dette faktum var vedblevet at være en hemmelighed, der kun var bekendt for Jermyn og Johnson. Man vidste eller troede ikke, at der eksisterede nogen anden Bycliffe, og Durfey-Transomerne kunne betragtes som sikre, med mindre – ja, der var et "med mindre", som Johnson kunne tænke sig – med mindre en arving til Byclifferne, hvis en sådan person viste sig at eksistere, engang kunne rejse et nyt og gyldigt krav, når han eller hun først havde erfaret, at den elendige gamle Tommy Trounsem, plakatklistreren, der ravede drukken om på gravens rand, var den sidste levende ætling af hin udsvævende Thomas, der for et århundrede siden spillede Esaus rolle. Så længe den stakkels gamle plakatklistrer levede, kunne Durfey-Transomerne med juridisk ret beholde godterne, selv om en mulig Bycliffe viste sig at være virkelig; men det kunne de ikke, når fattigvæsenet havde begravet plakatklistreren.

Men ét er at have øje for visse forhold, og et andet er at se nogen mulighed for at godtgøre deres tilværelse. For øjeblikket så Johnson ikke spor af en sådan mulighed, og selv om han nogensinde øjnede den, var han ikke sikker på, at han ville benytte den. Hans forespørgsler hos Medwin i henhold til Jermyns brev havde kun fremkaldt en benægtelse af, at Bycliffes prokuratorer skulle have haft nogen underretning om et ægteskab eller nogen forventning om afkom efter ham. Men Johnson var ikke desto mindre meget nysgerrig efter at erfare, hvad Jermyn havde opdaget; at han havde opdaget noget med hensyn til en mulig Bycliffe, var Johnson ganske vis på. Og han tænkte med tilfredshed på, at Jermyn ikke kunne forhindre ham fra at vide, hvad han allerede vidste om Thomas

Transomes afkom. Der kunne hænde meget, som kunne forandre hans politik og give fakta nyt værd. Var det sikkert, at Jermyn altid ville være heldig?

Når begærlighed og samvittighedsløshed udfolder sig efter en stor historisk målestok, og der er tale om fred eller krig eller venskabelig deling, træffer det sig ofte, at mænd med stort diplomatisk talent har deres tanker rettet på den samme genstand fra forskellige synspunkter. Hver især tænker måske på et vist hertugdømme eller en vis provins i den hensigt at arrangere besiddelsen af den på den måde, der bedst tjener bemeldte med stort diplomatisk talent udstyrede gentlemans specielle formål. Men disse udvalgte ånder i høje embedsstillinger kan aldrig forfejle deres mål af uvidenhed om hinandens tilværelse eller opholdssted. Deres høje titler kan erfares selv af simple folk i enhver lommealmanak.

Men hos ringere diplomater, der måske kunne være hinanden til gensidig nytte, volder slig uvidenhed ofte vanskeligheder. Mr. John Johnson og mr. Christian, *alias* Henry Scaddon, kunne have haft et fællesskab i formål og en sindrighed i planer, der havde gjort dem skikkede til at figurere med ved Europas udstykning, og dog kunne de måske aldrig have truffet hinanden, simpelthen fordi Johnson ikke vidste noget om Christian, og fordi Christian ikke vidste, hvor han skulle finde Johnson.

30

Christian og Johnson mødtes imidlertid på en aldeles uberegnelig måde. Det tilfælde, som bragte dem i forbindelse med hinanden, skyldtes Felix Holt, der af alle mennesker i verden havde mindst åndeligt slægtskab hverken med den flittige eller med den dovne parasit.

Mr. Lyon havde opmuntret Felix til at begive sig til Duffield den 15. december for at være til stede ved kåringen af repræsentanter for North Loamshire. Præsten ønskede at høre, hvad der forefaldt, og ønsket om at gøre ham en tjeneste hjalp til at overvinde de betænkeligheder, han havde ved det.

"Jeg bliver nok rasende over et eller andet," havde Felix sagt. "Jeg har sagt Dem, hvad et af mine svage punkter er. Hvor jeg har noget specielt at bestille, der må jeg løbe den risiko, som min karakter medfører. Men jeg har ikke noget specielt at bestille i Duffield. Imidlertid vil jeg tage mig en fridag og gå derhen. Ved at se på disse tåbeligheder vil jeg øve mig i tålmodighed."

Det svage punkt, Felix hentydede til, var hans tilbøjelighed til aldeles at miste sin selvbeherskelse, når han blev indigneret og vred. Hans stærke helbred, hans afkald på alle egennyttige krav, hans sædvanlige syslen med store tanker og med formål, der var uafhængige af hverdagslivets tilfældigheder, sikrede ham et jævnt, ensartet gemyt, frit for særhed og irritabilitet. Han var særdeles overbærende med sin uforstandige moder, der hver dag plagede ham med sine opfordringer til det ene og det

andet; han havde valgt at udfylde sine dage på en måde, der krævede den største tålmodighed og en stadig udfoldelse af den godhed i det små, der hos energiske karakterer må have sit udspring i dybe tankens og hjertets kilder. Selve hans energi gjorde ham på denne måde mild i sind, og nu, i hans seksogtyvende leveår, havde den ophørt at ægge ham til vrede undtagen overfor et eller andet, der vakte hans dybe indignation. Når han først blev forbitret, afkastede hans lidenskabelige natur den møjsommeligt vundne besindelses åg og kunne da give sig luft i et raseri, der var lige så ustyrligt som i drengeårene. Han kendte til fulde denne sin tilbøjelighed og vidste, at han under sådanne forhold ikke kunne svare for sig selv. Følsomme folk med svage konstitutioner betages ofte af samme art raseri; men de er selv ødelagte og ødelægger intet. Felix havde en skrækkelig stærk arm; han vidste, at han var farlig, og han skyede de forhold, der kunne vække forbitrelse hos ham, som han ville have skyet berusende drikke, hvis han havde været i fare for at drikke sig fuld.

Kåringen gav dygtige agenter rig lejlighed til allehånde heldige fif eller – for at tale på en mere parlamentarisk måde – krigspuds. Og mr. Johnson godtede sig for sit vedkommende som den, der med føje kunne vente stigende berømmelse og med tiden blive lige så almindeligt søgt som den store Putty selv.

En af mr. Johnsons store bedrifter var følgende: Spratt, den forhadte bestyrer for Sproxtons kulminer, havde i sorgløs fortrøstning til, at kulminearbejderne og andre ham undergivne arbejdere ville lystre hans ordrer, sørget for vogne til at føre nogle læs ikke stemmeberettiget begejstring til

Duffield for Garstin – en begejstring, for hvilken der allerede var betalt ved den anerkendte velgerning, det var, at Garstin eksisterede som kapitalist og havde part i Sproxton-minerne, og som derfor ikke ville koste meget i form af traktement. En kapitalist betragtedes som værdig til ærefrygtsfuld hæder som årsagen til, at arbejdere eksisterede. Men mr. Spratt betænkte ikke tilstrækkeligt, at en årsag, der skal godtgøre ved argumenter og vidner, ikke er genstand for nogen særdeles varm tilslutning fra kulminearbejderes side; en synlig årsag i form af øl virker langt stærkere på dem. Og selv om der havde været nogen kærlighed til den fjerntboende Garstin, ville had til den i alt for umiddelbar nærhed værende Spratt have været den stærkeste bevæggrund. Derfor havde Johnsons beregninger, som han for længe siden havde anstillet med Chubb, den mærkelige kromand, været vel grundede, og der var blevet sørget vel for traktement i Duffield i Transomes navn. Når valget var forbi, var det ikke usandsynligt, at der ville blive vekslet adskillig venskabelig spøg mellem Putty og Johnson om det heldige udfald af dette fif imod den kandidat, Putty var engageret af, og Johnson ville føle, at han steg i den ældre agents omdømme.

For oprakte hænder og hurraråb, puffen og støden, brølen og hyssen, kasten med små projektiler og afbrydelser med tarvelige vittigheder var der nok af på Transomes side til at opveje de tilsvarende "demonstrationer" for Garstin, selv når Debarryernes indflydelse anvendtes til gunst for ham. Og Spratts ubelejlige nærværelse blev man snart fri for ved en snildt arrangeret ulykkeshændelse, der tvang ham til forslået og humpende at forlade valpladsen. Mr. Chubb havde aldrig før

haft en så stærk følelse af, at lejligheden befandt sig i niveau med hans talenter, mens det klare dagslys, hans dyd ville vise sig i, når han ved valget, som pligten imod ham selv bød ham, kun stemte for Garstin, fuldstændig beroligede hans samvittighed.

Felix Holt var den eneste af de personer, der så til ved kåringsdagens forskellige tåbeligheder, som kendte fra begyndelsen af de fif, der var bedrevet med mændene i Sproxton. Han havde hele tiden vidst, at traktementet hos Chubb var blevet fortsat, og at Harold Transomes løfte for så vidt ingen gode frugter havde båret; og hvad han iagttog i dag, mens han holdt øje med den støjende hob, overbeviste ham om, at hele planen ville blive udført, ganske som om han ikke havde talt om den. Han kunne være billig nok imod Transome til at indrømme, at han kunne have ønsket at holde sit løfte, men med sine begreber om, hvad der var lykke i livet, ikke havde formået det, og hans bitterhed imod kandidaten antog kun formen af hånlig medynk; for Felix nærede dyb foragt for mennesker, der pantsætter deres ære for at vinde verdens goder. Hans foragt vendte sig alt for let imod dem, der havde lykken med sig. Men da han så Johnson gå frem og tilbage og tale med Jermyn på tribunen, mærkede han, at han begyndte at blive vred, og sprang ned fra den vogn, hvor han sad, for ikke længere at have den mand for øje, hvis lumpne tale til arbejderne havde bragt hans blod til at koge og hans fingre til at klø den første dag, han traf ham i Sproxton. Det var lovlig irriterende at se dette rødmossede, trinde eksemplar af en velstående medborger, at være vidne til den magt til det onde, der lå i hans simple tale, støttet som den blev ved en andens

penge, og at vide, at denne tåbelige og skammelige forlokkelse fandt sted under bannere, der bar påskrifterne Reform, Liberalisme, Retfærdighed imod de trængende. Mens hoben vedblev at brøle og puffes, banede Felix sig med sin stok i hånden vej gennem mængden og gik ned ad Duffields gader, indtil han kom ud i en forstad, hvor der var en lille fælled, omgivet af huse. Her spadserede han i den friske luft og spiste sit brød og sine æbler, mens han sagde til sig selv, at hans hidsighed over onder, der kun langsomt kunne afhjælpes, ikke kunne andet end gøre skade og måske engang – han så det så klart, at det forekom ham at være en forudanelse – ville standse hans eget værk.

"Ikke at spilde sin kraft, at anvende den, hvor det kunne nytte, at udføre den lille gerning, der lå lige for, og ikke vente på tænkte lejligheder til at vise heltemod, men dog forberede sig på dem" – det var de regler, han stadig havde foreskrevet sig. Men hvad kunne være et større kraftspild end at slå en slyngel, der havde både lov og smørelse til sin rådighed? Efter denne betragtning følte Felix sig rolig og besindig nok til at gå tilbage til byen, mens han dog ikke ville nægte sig den glæde at anbringe et par bidende ord, når han fik lejlighed til det. Slag er sarkasmer, der er blevet dumme; vid er en form af styrke, der ikke sætter lemmerne i bevægelse.

Der var nu ikke længere noget at se, der kunne kaldes en hob. Da det var blevet forkyndt, at Debarry og Transome havde de fleste stemmer ved håndsoprækningen, kunne dagens forretning betragtes som værende til ende. Men på den gade, hvor tribunen var opført, og hvor de store hoteller lå, var der mange grupper og mange enkelte personer, der drev frem og

tilbage. Mænd i smukke overfrakker og velbørstede hatte ventede med større eller mindre utålmodighed på en vigtig middag, enten i *Kronen*, som var Debarrys hotel, eller i *De tre Traner*, som var Garstins, eller i *Ræven og Hundene*, som var Transomes. Klynger af ædruelige småhandlende, der allerede havde spist til middag, kunne ses i nogle butiksdøre; mænd i meget tarvelige frakker og med blandede hovedbedækninger, beboere af Duffield og ikke hørende med til vælgerne, drev enten om i dvask tavshed eller lyttede, nogle til en sortsmudset mand i en ulden skjorte, uden hat og med rødt, forpjusket hår, der udbredte sig over politiske spørgsmål med langt større lethed end de fine talere på tribunen syntes at have besiddet, andre til en skotsk bissekræmmer, hvis uvante dialekt syntes at besidde en garanti for sandhed, der fattedes i det dagligdags engelsk. Nogle simple piberygere eller elegante cigarrygere foretrak at gå op og ned i ensomhed og tavshed. Men flertallet af dem, der havde vist en brændende interesse for kåringen, var forsvundet, og hattesløjfer blinkede ikke længere frem mellem en tæt pakket mængde som engblommer i græsset. Stenbroen var forunderlig marmoreret af brudstykker af forgængelige projektiler, der var trådt flade af svære fødder: men man hvilede fra arbejdet, og den nuværende summen og trampen og lyden af talende stemmer forekom Felix som stilhed efter den brølen, der havde lydt over hele den store plads, da han forlod den.

Gruppen om taleren i uldskjorten befandt sig på hjørnet af en sidegade, og taleren selv var med hovedet og skuldrene hævet over sine tilhørere, ikke fordi han var høj, men fordi han stod på en afvisersten. På det modsatte hjørne lå den store gæstgivergård *Ræven og Hundene*, og det var det ultraliberale

hovedkvarter i High Street. Felix følte sig straks draget hen til denne gruppe; han syntes godt om taleren, hvis bare arme var meget muskelstærke, skønt de havde den gustne hudfarve, der er almindelig hos mænd, der tilbringer størstedelen af deres tid i nærheden af hede ovne. Han lænede sig med korslagte arme op til den mørke stenbygning bagved ham, hvorpå hans blege ansigt og hvidgrå skjorte fremtrådte i hautrelief. Han holdt sin ene pegefinger opløftet og gav, når han talte, sine ord eftertryk ved at slå i luften med den. Hans stemme var høj og kraftig, og Felix kunne af den flydende måde, han talte på, skønne, at han var vant til at prædike eller holde foredrag.

"Det er den slags falske påstande, som man hører fra alle hyldere af monopolsystemet," sagde han. "Vi ved jo, hvad monopolister er: det er mænd, der vil beholde en handel for sig selv under påskud af, at de forsyner publikum med bedre varer. Vi ved, hvad resultatet af det er: i nogle lande kan en fattig mand ikke have råd til at købe sig en skefuld salt, skønt der er salt nok i verden til at salte alt levende i. Det er den slags velgerninger, monopolisterne gør menneskeslægten. Og det er de mænd, der fortæller os, at vi skal holde os fra politikken; de vil regere os bedre, uden at vi ved noget om den slags. Vi skal passe vore forretninger; vi er uvidende; vi har ikke tid til at sætte os ind i store spørgsmål. Men jeg vil sige Dem, at det største spørgsmål i verden er, hvorledes man skal skaffe hvert menneske et menneskes part i, hvad der foregår i livet –"

"Hør, hør!" sagde Felix med sin klangfulde stemme, der syntes at give det, taleren sagde, endnu større eftertryk. Alle så på ham; det vel vaskede ansigt og det dannede udtryk i det tillige med en dragt, der var mere skødesløs end de fleste

velstående arbejderes på en festdag, gjorde hans ydre forunderligt fængslende.

"Ikke et svins part," vedblev taleren, "ikke en hests part, ikke den part, en maskine har, som man bare fodrer med olie for at få den til at arbejde og intet andet. Det er just ikke et menneskes part i livet at passe sit nålemageri eller sit glaspusteri og tinge om sin løn og opdrage sin familie til uvidende sønner af uvidende fædre uden nogen bedre udsigt end de; det er en slaves part; vi vil have en fri mands part, og det er at tænke og tale og handle med hensyn til det, der vedrører os alle, og se efter, om disse fine herrer, der påtager sig at regere os, gør det bedste, de kan, for os. De har kundskaberne, siger de. Nu vel, vi har fornødenhederne. Der er mangen én, som ville gå ledig, hvis ikke sulten klemte ham; men maven driver os til arbejde. Der fortælles en fabel, hvori adelen er maven og folket lemmerne. Men jeg kan fortælle en anden fabel. Jeg siger, at vi er maven, som mærker knebene, og vi vil bringe disse aristokrater, disse storborgere, der kalder sig vore hjerner, til at arbejde på en metode til at tilfredsstille os en kende bedre. Man kan sagtens være sikker på, at aristokraterne vil søge at regere til deres eget bedste; men hvorledes skal vi være sikre på, at de vil søge at regere til *vores* bedste? De må efter min mening efterses ligesom andre arbejdere. Vi må have, hvad vi kalder inspektører, for at se, om arbejdet bliver godt gjort for os. Vi vil sende vore inspektører til Parlamentet. Nu vel, siger de, I har fået Reformloven, hvad mere kan I forlange? Send jeres inspektører. Men jeg siger, Reformloven er humbug – den er ikke andet end en edfæstning af ekstraordinære konstabler for at sikre aristokraterne deres monopol; det er det samme som at

bestikke nogle af folket med stemmer, for at de skal holde mund med forlangender om at give resten stemmer. Jeg siger, at når en mand ikke tigger eller stjæler, men arbejder for sit brød, så, jo fattigere og mere ulykkelig han er, desto mere vil han trænge til at have en stemme for at sende en tilsynsmand til Parlamentet – ellers er der rimelighed for, at den mand, som er værst faren, vil blive glemt; og jeg siger, han er den mand, som først bør erindres. Hvad betyder ellers deres religion? Hvorfor bygger de kirker og begaver dem således, at deres sønner kan blive vel betalt for at forkynde Frelseren og ligne ham lidt som muligt? Når jeg vil tro på Jesus Kristus, må jeg lukke øjnene for ikke at se en præst. Og hvad er en biskop? En biskop er en pyntet præst, der sidder i Overhuset for at hjælpe med til at kaste reformlove ud. Og fordi det er vanskeligt at få noget i skikkelse af en mand til at pynte sig således ud og gøre den slags arbejde, giver de ham et palads for det, og mange tusinde pund om året. Og så råber de – "Kirken er i fare" – "den fattige mands kirke". Og hvorfor er det den fattige mands kirke? Fordi han kan få en plads for intet. Jeg tror virkelig, det *er* for intet; for det ville være vanskeligt at sige, hvad han får for det. Hvis den fattige mand havde en stemme med i sagen, tror jeg, han ville vælge en anden slags kirke end den, der nu er. Men tror I at aristokraterne nogensinde vil forandre den, hvis maven ikke klemmer dem? Nej, det gør de ikke. Den er en part af deres monopol. De vil forsyne os med vor religion som med alt andet og tjene ved det. De vil give os masser af himmel. *Der* kan vi få jord. Det er den slags religion, de holder af – en religion, der giver os arbejdere Himlen og intet andet. Men vi vil tilbyde at bytte med dem. Vi vil give dem noget af deres Himmel tilbage

og til gengæld tage noget til os og vore børn i denne verden. Det lader ikke til, at de selv bryder sig synderligt om Himlen, førend gigten bliver meget slem. Men I får dem ikke til at opgive noget andet, førend I klemmer dem for det. Og for at klemme dem nok, må vi have stemmeret, for at vi kan sende de mænd til Parlamentet, der vil gøre vort arbejde for os; og vi må have Parlamentet opløst hvert år, for at vi kan skifte vor mand, når han ikke gør, hvad vi vil have; og vi må have landet delt, så at de små konger i grevskaberne ikke kan gøre, som de har lyst til, men må rystes sammen i samme pose med os. Jeg siger, hvis vi arbejdere nogensinde skal få en menneskelig lod, så må vi have almindelig stemmeret og årlige parlamenter og hemmelig afstemning og en ny fordeling af valgkredse."

"Nej! – frem for alt noget andet," sagde Felix, der således igen bragte tilhørerne til at se på sig. Men taleren tilkastede ham et koldt blik og vedblev:

"Det var det, sir Francis Burdett kæmpede for for femten år siden, og det er det rette for os, om det så var den største nar, der optrådte for det. I må udnytte enhver lejlighed. Jeg tror ikke meget på liberale aristokrater, men er der nogen smuk, udgraveret, guldknappet stok af en aristokrat, der vil gøre sig til kosteskaft, så vil jeg feje med ham. Og det er det, jeg tror om Transome. Og hvis nogen af jer har bekendte, som er vælgere, så giv dem et vink om, at I ønsker, at de skal stemme for Transome."

Ved de sidste ord steg taleren ned fra sin lille ophøjning og gik hurtigt bort som en mand, hvis fritid er omme, og som må afsted til sine forretninger. Man han havde vakt appetit hos sine tilhørere efter mere tale, og en af dem syntes at være tolk for en

almindelig stemning, da han vendte sig lige om til Felix og sagde:

"Nå, sir, hvad siger De?"

Felix gjorde straks, hvad han efter al rimelighed ville have gjort uopfordret – han gik hen til stenen og tog sin hue af, efter en instinktiv tilskyndelse, der altid bragte ham til at tale med blottet hoved. Virkningen af hans figur imod stenbaggrunden var forskellig fra den foregående talers. Han var betydeligt højere, hans hoved og hals var mere massive, og udtrykket ved hans mund og i hans øjne var helt forskelligt fra det skarpe, bidende nag, der karakteriserede fagforeningsmanden. Felix Holts ansigt havde det præg af stadig åndelig abstraktion fra formål for rent personlig forfængelighed eller attrå, der er dannelsens særlige stempel. Selv løver og hunde kender forskel på menneskers blikke; og uden tvivl blev disse Duffield-mænd i den forventning, de så op på Felix med, ubevidst påvirket af det noble præg ved hans fyldige, men faste mund og den rolige klarhed i hans grå øjne, der var noget forskellige fra, hvad de var vant til at se sammen med en gammel brun bomuldsfløjls frakke og en hals, der ikke omsluttedes af noget stift halsbind. Da han begyndte at tale var modsætningen mellem de tos stemmer endnu større end forskellen i ydre. Manden i uldskjorten var ikke blevet hørt – havde sandsynligvis ikke brudt sig om at blive hørt – udenfor den nærmeststående gruppe af tilhørere. Men Felix vakte straks opmærksomhed hos personer, der stod forholdsvis langt borte.

"Efter min mening," sagde han lige et øjeblik efter, at han var blevet tiltalt, "var det et sandt ord, som jeres ven sagde, da han ytrede, at det store spørgsmål var, hvorledes man skulle skaffe

ethvert menneske et menneskes part i livet. Men jeg tror, han venter sig for meget i den retning af stemmeretten. Jeg ønsker, at arbejderne skal have magt. Jeg er selv en arbejder, og jeg ønsker ikke at være noget andet. Men der er to slags magt. Der er en magt til at gøre ulykker – til at kuldkaste, hvad der er blevet udført med store omkostninger og arbejde, til at forspilde og ødelægge, til at være grusom imod de svage, til at lyve og kives og tale giftigt nonsens. Det er den slags magt, som den uvidende mængde har. Den magt har aldrig lavet en taburet eller plantet en kartoffel. Tror I, at den har udsigt til at udrette meget i retning af at regere et stort land, give gode love og skaffe millioner af mennesker husly, føde og klæder? Uvidende magt kommer til syvende og sidst ud på ét med ond magt; den skaber elendighed. Det er en anden slags magt, jeg ønsker, at vi arbejdere skal have. Og jeg ser klart, at det, at vi alle får stemmeret, for øjeblikket vil have liden betydning for den sag. Jeg håber, at vi eller vore børn engang vil få stor politisk magt. Jeg siger åbent til alle, at jeg håber, der vil indtræde store forandringer, og at engang, enten vi nu oplever det eller ej. Mennesker vil skamme sig over ting, som de nu er stolte af. Men jeg ville gerne overbevise jer om, at stemmeret aldrig vil kunne give jer en politisk magt, som det er værd at have, så længe forholdene er, som de nu er, og at I, når I går rigtigt til værks, snarere kunne få magt uden stemmeret. Måske alle I, som hører på mig, er ædruelige mænd, der søger at lære så meget om tingenes væsen og beskaffenhed, som I formår, og at være så lidt tosser som muligt. En tosse eller idiot er den, der venter, at noget skal hænde, som aldrig *kan* hænde; han hælder mælk i en kande uden bund og venter, at mælken skal blive i

den. Jo mere et menneske har af slige tomme forventninger, desto større tosse eller idiot er han. Og hvis nogen arbejder venter, at stemmeret skal gøre for ham, hvad den aldrig kan gøre, så er han overordentlig tåbelig. Jeg tror, det er klart nok."

"Hør, hør!" sagde flere stemmer, men de kom ikke fra den oprindelige gruppe; de hidrørte fra nogle af de spadserende, der var blevet draget derhen af Felix Holts kraftige stemme; det var toryer fra *Kronen*. Blandt dem var Christian, der røg en cigar med det velbehag, han altid følte, når han var mellem folk, der ikke kendte ham og uden tvivl antog ham for at være noget større, end han i virkeligheden var. Tilhørere fra *Ræven og Hundene* kom også langsomt til og sluttede sig til klyngen. Felix, som det opmuntrede, at folk hørte på ham, vedblev med mere og mere liv:

"Måden til at blive dårskaben kvit er at skille sig af med tomme forventninger og tanker, der ikke stemmer med forholdenes natur. De mænd, som har haft rigtige tanker om vandet og om, hvad der kan udrettes med det, når det forvandles til damp, og under allehånde andre forhold, har gjort sig til en stor magt i verden; de drejer maskinhjulene, der vil bidrage til at forandre det meste i verden. Men ingen maskiner ville have duet, hvis der havde været urigtige forestillinger om den måde, vand ville virke på. Alle planer om stemmeret, valgkredse, årlige parlamenter osv. er maskiner, og vandet eller dampen – den kraft, som skal drive dem – må komme fra menneskenaturen – fra menneskers lidenskaber, følelser og attråer. Om maskinerne vil gøre dårligt eller godt arbejde, beror på disse følelser, og hvis vi har falske forventninger om menneskers karakterer, er vi noget nær som

den idiot, der vil bære mælk i en kande uden bund. Efter min mening er forestillingerne om, hvad den blotte stemmeret kan udrette væsentligt af denne art."

"Det er meget smukt," sagde en mand i en smudsig bomuldsfrakke med en hånlig latter. "Men hvorledes skal vi få magten uden stemmeret?"

"Jeg skal sige jer, hvad der er den største magt under solen," sagde Felix; "det er den offentlige mening – den herskende tro i samfundet om, hvad der er ret, og hvad der er uret, hvad der er hæderligt, og hvad der er skammeligt. Dét er dampen, der skal drive maskinerne. Hvorledes kan politisk frihed gøre os bedre, så lidt som en religion, vi ikke tror på, hvis folk ler og lukker øjnene, når de ser mennesker misbruge og besudle den? Og så længe den offentlige mening er, hvad den er – så længe mennesker ikke har bedre meninger om, hvad der er pligt imod samfundet – så længe bestikkelse ikke føles at være en fordømmelig skam – så længe mennesker ikke skammer sig ved både i og udenfor Parlamentet at gøre offentlige spørgsmål, der angår millioners velfærd, til et skalkeskjul for deres egne små private formål, – så længe vil ingen ny valgretsplan synderligt forbedre vor stilling. For lad os tage os arbejdere af alle arter. Sæt, at der af hver hundrede, der havde stemmeret, var tredive, som var nogenlunde ædruelige, som havde nogen forstand til at vælge og noget hjertelag til at ønske det rette for alle. Og sæt, at der var halvfjerds af de hundrede, af hvilke halvdelen ikke var ædru, ikke havde forstand nok til at vælge i politik så lidt som i andre forhold og så lidt hjertelag, at de på tilfredsstillelsen af deres egen drikkelyst ødte de penge, de skulle have skaffet deres koner og børn mad og klæder med, mens den anden halvdel,

hvis den ikke drak, var for uvidende eller lav eller dum til at se noget større held for sig end at kunne stikke en femshilling i lommen, når den blev dem tilbudt. Hvad politisk magt ville så de tredive ædruelige mænd have? Magten ville være hos de halvfjerds fordrukne og dumme vælgere, og jeg skal sige jer, hvad slags mænd, der ville få magten – hvad slags mænd der til sidst ville sætte ind i Parlamentet, hvem de havde lyst til."

Felix havde set hvert ansigt omkring sig, og havde særlig lagt mærke til en ny tilvækst til hans auditorium, men så nu frem for sig uden at se ud til at fæste sit blik på nogen. Trods hans afkølende betragtninger for en time siden begyndte hans puls at banke stærkere af harme, og ønsket om at knuse, hvad han hadede, ville rimeligvis give sig luft i ord. Hans tone blev mere bidende.

"Det ville blive mænd, som påtog sig at besørge forretningen for kandidaten og skaffe ham valgt – mænd, som ingen virkelige meninger har, men rapser nogle ord fra hver anskuelse og deraf lavet et eget sprog, som i øjeblikket kan tjene deres formål; mænd, der spejder efter smudsigt arbejde til at tjene formuer ved, fordi smudsigt arbejde kun kræver lidet talent og ingen samvittighed; mænd, som kender alle bestikkelsens veje, fordi der ikke er en sprække i deres egne sjæle, som stikpenge ikke kunne komme ind igennem. Mænd som de ville blive herrerne over alt, hvor der er et flertal af vælgere, der bryder sig mere om penge, mere om drikke, mere om et eller andet usselt lille formål, der er deres eget og ingen andens, end om noget, som nogensinde er blevet kaldet ret i verden. For sæt, at der er en fattig vælger ved navn Jack, der har syv børn og tolv eller femten shillings om ugen i løn, måske

mindre. Jack kan ikke læse – jeg siger ikke, hvis skyld det er – han har aldrig haft lejlighed til at lære det; han ved så lidt, at han måske tror, at Gud har lavet fattiglovene, og hvis nogen sagde til ham, at planen til arbejdshuset var angivet i Bibelen, ville han ikke være i stand til at modsige ham. Hvad vil den stakkels Jack rimeligvis gøre, når han ser en fiffig fremmed komme, der tilfældigvis er netop en af de mænd, som jeg siger vil være herrerne, indtil den offentlige mening bliver dem for varm? Han er – lad os sige – en mand af middelstørrelse, svær, med den ene fine klædes frakke oven på den anden, der står så meget åbne, at man kan se en smuk guldkæde; det er ikke en af disse mørke, skulende mænd, men en person med en uskyldig hvid og rød hud og meget glat, lyst hår – en højst respektabel mand, der fører et godt, sundt, vel bekendt engelsk navn – som Green eller Baker eller Wilson eller, lad os sige, Johnson –"

Felix afbrødes at et stormende latterudbrud fra flertallet af de omstående. Nogle blikke var blevet vendt om imod Johnson, der stod på højre side af Felix, lige ved begyndelsen af hans beskrivelse, og de efterfulgtes lidt efter lidt af andre, indtil til sidst hver en tilhørers opmærksomhed var fæstet på ham og det første latterudbrud fra de to eller tre, der kendte prokuratorens navn, satte alle tilstrækkeligt ind i hemmeligheden til at gøre munterheden almindelig. Johnson, som havde holdt kontenancen, til hans navn blev nævnt, vendte sig nu om, usædvanlig bleg, efter at han først havde været usædvanlig rød, og famlede med en prokurators instinkt efter sin lommebog, som om han følte, at her var et tilfælde, hvor han burde notere sig vidnernes navne.

Alle de velklædte tilhørere vendte sig også bort i den formening, at de havde fået det bedste af talen i vittigheden imod Johnson, der som noget, det var værd at fortælle, bidrog til at minde dem om, at middagsmaden ventede.

"Hvem er denne Johnson?" sagde Christian til en ung mand, der havde stået i nærheden af ham og havde været en af de første til at le. Christians nysgerrighed var ganske naturligt blevet vakt ved, hvad der måske kunne vise sig at være en god lejlighed.

"Å, det er en prokurator fra London. Han er agent for Transome. Den gyselige fyr der henne på hjørnet er en glorød radikal demagog, og Johnson har sagtens fornærmet ham; ellers ville han ikke var optrådt således imod en mand af deres eget parti."

"Jeg havde hørt, at der var en Johnson, som var i Jermyns tjeneste," sagde Christian.

"Det er meget muligt, at denne mand har været hos Jermyn. Men nu bor han i London – en meget driftig fyr – har en selvstændig forretning i Bedford Row. – Ha, ha! det er brillant, når disse liberale får et slag i ansigtet af de arbejdere, som de tager sig så ivrigt af."

En ny vandring op ad gaden satte Christian i stand til at fatte en beslutning. Da han havde set Jermyn køre bort en time før, var han ikke bange; han gik lige hen til *Ræven og Hundene* og bad om at få mr. Johnson i tale. En kort samtale, i hvilken han forvissede sig om, at han havde den af plakatklistreren omtalte Johnson for sig, førte til en aftale om en længere konference lidt senere, og inden de forlod Duffield, var de kommet, om just

ikke til en gensidig forståelse, så dog til en på begge sider velkommen udveksling af oplysninger.

Christian havde i begyndelsen været meget forsigtig og kun antydet, at han vidste noget vigtigt, som nogle tilfældige vink havde bragt ham til at tro muligvis kunne interessere mr. Johnson, men at det ganske beroede på, hvorvidt han havde fælles interesse med mr. Jermyn. Johnson svarede, at han havde mange forretninger, hvori denne herre ingen part havde, men at de til en vis grad havde fælles interesser. Så var sandsynligvis, bemærkede Christian, Transome-godsets affærer en del af de forretninger, i hvilke mr. Jermyn og mr. Johnson kunne opfattes som gensidigt repræsenterende hinanden – og i så fald behøvede han ikke at opholde mr. Johnson. Ved dette vink kunne Johnson ikke skjule, at han begyndte at blive meget nysgerrig. Han havde ingen forestilling om, hvad Christian havde at meddele, men der var mange grunde til, at Johnson ønskede at vide så meget som muligt om Transome-affærerne uafhængigt af Jermyn. Lidt efter lidt kom det til en forklaring. Christian fortalte om sin samtale med Tommy Trounsem og erklærede, at hvis Johnson kunne sige ham, om en sådan oplysning kunne have nogen juridisk værdi, så kunne han skaffe bevis for, at der eksisterede et ægtefødt barn af Bycliffe; han var sikker både på selve faktum og på, at han kunne bevise det. Johnson meddelte, at i så fald ville den gamle plakatklistrers død give barnet et fuldgyldigt krav på den Bycliffe'ske arv, at han for sit personlige vedkommende ville være glad ved at støtte et berettiget krav, men at der måtte iagttages forsigtighed. Hvorledes vidste Christian, at Jermyn var underrettet om dette forhold? Christian, som følte sig mere

og mere overbevist om, at Johnson ville være glad ved at modvirke Jermyn, udtalte sig til sidst udførligere om Esther, men fortav endnu sit eget virkelige navn og beskaffenheden af sit forhold til Bycliffe. Han sagde, at han ville meddele resten af, hvad han vidste, når mr. Johnson optog sagen for alvor og lagde den i hænderne på Bycliffes sagfører – det ville han naturligvis gøre? Johnson svarede, at det ville han ganske vist, men at der var juridiske finesser, som Christian sandsynligvis ikke kendte, at Esthers krav endnu ikke havde nogen praktisk betydning, og at hastværk var unyttigt.

De to mænd skiltes, begge opfyldt af mistillid til hinanden, men begge to vel tilfredse med at have erfaret noget. Johnson var slet ikke sikker på, hvorledes han skulle bære sig ad, men antog det for sandsynligt, at han snart ville få en vejledning af tildragelserne. Christian begyndte at spekulere på, hvorledes han skulle fremme sine egne formål uden i mindste måde at være afhængig af, hvad Johnson foretog sig. Det var nok for ham, at han nu var forvisset om Esthers retslige krav på Transome-godserne.

31

Endelig var den store begivenhed, valget for North Loamshire, kommet. På de veje, der førte til Treby, sås tidligt et større antal køretøjer, ryttere og fodgængere, end der nogensinde sås ved det årlige marked.

Treby var valgstedet for mange vælgere, hvis ansigter ellers var ganske fremmede i byen; og hvis der var nogle fremmede, som ikke kom for at stemme, skønt de havde forretninger, der stod i en vis forbindelse med valget, var der ingen rimelighed for, at de ville blive betragtet med mistanke eller særlig nysgerrighed. Det hed sig, at der i intet distrikt nogensinde var blevet agiteret så meget som her, og at der ville komme til at stå en varm kamp mellem Garstin og Transome. Mr. Johnsons hovedkvarter var i Duffield; men det var en grundsætning, som han havde lært af den store Putty, at en dygtig agent må være allestedsnærværende, og rent bortset fra de ilbude, der sendtes mellem ham og Jermyn, havde John Johnsons nærværelse i universet en mægtig indflydelse på denne decemberdag i Treby Magna.

En let støvregn, som bemærkedes af nogle toryer, der før klokken seks om morgenen så ud af deres sovekammervinduer, indgav dem et håb om, at dagen, når alt kom til alt, dog kunne gå bedre, end ængstelige folk havde ventet. Regnen betragtedes som på en eller anden måde værende på rolighedens og konservatismens side; men snart skiltes skyerne, og en decembersols milde stråler kaldte tidligere bekymringer til live

igen. Da der allerede var præcedenser for tumulter ved et efter Reformloven afholdt valg, og da det trebianske distrikts tillid til tingenes naturlige gang var blevet noget rystet derved, at en godsejer med et gammelt navn stillede sig som radikal kandidat, havde mange imødeset valget med en ubestemt følelse af, at det ville blive en lejlighed omtrent som en nævekamp, da dårlige personer sandsynligvis ville samles, og der kunne blive slagsmål og uroligheder, som gjorde det hensigtsmæssigt for respektable mænd at styrke sig ved en lille snaps cognac både før og efter. Forpagterne på Transomegodset var forholdsvis ved godt mod; stakkels mr. Goffe mente, at "den ene ting var lige så gal som den anden", og at et valg ikke var værre end fårepesten, mens mr. Dibbs, der så på sagen fra en velstående mands mere gemytlige synspunkt, var af den anskuelse, at når de radikale var farlige, var det det sikreste at være på deres side. Debarrys og Garstins vælgere mente derimod, at de alene havde ret til at betragte sig som skiver for ildesindede mænd, og havde mr. Crowder kunnet finde understøttelse for sine ideer, ville han have tilrådet at opstille en flok karle med høtyve til forsvar for kirken og kongen. Men de dristigere mænd var ganske tilfredse ved udsigten til, at der blev hujet ad dem, så at de kunne gøre omkring og huje igen.

Mr. Crow, politiassistenten i Treby, øvede sig i en kort tale til en tumultuarisk skare for det tilfælde, at den skulle gøres behov, da sognepræsten havde mindet ham om, at det ved sådanne lejligheder var en pligt at søge at undgå såvel udfordringer som ligefremme voldshandlinger. Sognepræsten tillige med et andet medlem af øvrigheden, som var på stedet, havde anset det for ønskeligt at antage nogle overordentlige

konstabler, men tilstedeværelsen af loyale mænd, der ikke absolut var nødvendige til stemmegivningen, betragtedes ikke som en udfordring. De velgørende klubber trak op fra flere sider, nogle med den ægte torykandidats orangefarvede bånd og vimpler, andre med whiggernes mørkeblå farver. De orangefarvede musikkorps spillede *Auld Lang Syne*, og et stærkere mørkeblåt musikkorps kom forbi dem med *Oh, whistle and I will come to thee, my lad* – åbenbart den for liberalismen mest symbolske melodi, som dets repertoire indeholdt. Der var ikke en eneste klub, som bar den radikale lyseblå farve: medlemmerne af Sproxtonklubben bar mørkeblåt, og mr. Chubb bar så meget af det, at han i passende afstand så ud som en meget stor mark-ensian. Det var den almindelige mening, at "disse brave mænd", der repræsenterede den smukke institution velgørenhedsselskaberne og holdt deres motto: "*Lad broderkærligheden vedvare*" højt i ære, var en velvillig borgerlig styrke, der var beregnet på at opmuntre vælgere med sunde politiske anskuelser og holde deres humør oppe. Men et betydeligt antal svære jernbane-, kulmine- og stenbrudsarbejdere, som ikke var pyntet med bånd og sløjfer, der benyttede deres frihed som britiske undersåtter til at være til stede i Treby ved denne vigtige lejlighed, så ud som en muligvis ikke meget velvillig styrke, hvis politik var tvivlsom, indtil det klart viste sig, hvem de råbte hurra for, og hvem de hujede ad.

Vejen hen til stemmelokalerne var således besat på forskellig vis, og de, som gik ad dem, havde, hvad side de end hørte til, det held fra den modsatte side at høre, hvilke de mest fremtrædende mangler var i deres ydre, for hin tids trebianere

var, uden at vide, at de havde Ciceros autoritet bag sig, af den mening, at en modstanders legemlige fejl var en berettiget anledning til at gøre ham latterlig; men hvis en vælger forhindrede den slags vittighed ved at være smuk, blev han hånet og spottet efter en formel, hvori substantivet var tory, whig eller radikal efter omstændighederne, mens adjektivet tilføjedes efter hver enkelts smag.

Nogle af de mere frygtsomme havde valgt at gennemgå denne ildprøve så tidligt som muligt om morgenen. En af de tidligste var mr. Timothy Rose, proprietæren fra Leek Malton. Han havde forladt sit hjem med slemme anelser efter at have indsvøbt de vigtigere dele af sit legeme i flonelsbind og taget to overfrakker på som en slags rustning. Men da han med nogen bæven betænkte, at der ikke var noget middel til at beskytte hans hoved, vaklede han atter i sit forsæt om at afgive sin stemme og bemærkede til mrs. Rose, at det var strenge tider, når det forlangtes af en mand i en uafhængig stilling, at han *nolens volens* skulle stemme; men tvunget ved bevidstheden om. At det ville blive ilde optaget "i disse tider", om han ikke sluttede sig til de andre gentlemen i omegnen, begav han sig endelig afsted i sin gig og medtog en stærk kusk, som han gav ordre til at holde sig i syne af ham, når han gik til det skur, hvor han skulle afgive sin stemme. Klokken var ikke stort mere end ni, da mr. Rose efter således at have opfyldt sin tids krav opmuntrede sig med en snaps kirsebærlikør *Markis'en*, kørte derfra i en langt modigere stemning og steg af hos mr. Nolan lige udenfor byen. Den tidligere londonske handlende, mente han, var en erfaren mand, der på rette måde ville vurdere hans forstandige

fremfærd og kunne gøre den bekendt for andre. Mr. Nolan stod og så på, at nogle buske i hans have blev flyttet.

"Nå, mr. Nolan," sagde mr. Rose, idet han selvtilfreds kiggede ud over sine runde, røde kinder, "har De været henne og afgive Deres stemme?"

"Nej, det haster ikke. Jeg går lige straks."

"Jeg ville ikke spilde tiden. Jeg sagde til mig selv: Skal jeg gøre nogen en tjeneste, så vil jeg gøre det straks. Ser De, jeg har jo ingen godsherre, Nolan – jeg er i en sådan stilling, at jeg ikke er afhængig af nogen."

"Det forstår sig," sagde den tørre Nolan, idet han kneb sig i underlæben med sin tommelfinger og pegefinger og gjorde et skuldertræk, der syntes beregnet på at forhindre en tendens hos hans klæder til at flyve af ham. "Kom indenfor og hils på min kone."

"Nej, ellers tak, men min kone venter mig tilbage. Men det var det, jeg ville sige, jeg er en uafhængig mand, så jeg mener, at det ikke tilkommer mig at begunstige den ene mere end den anden, men at jeg må være upartisk. Havde jeg været forpagter hos nogen, så måtte jeg naturligvis have stemt for min godsherre – det er en selvfølge. Men jeg ønsker alle vel, og når den ene bliver valgt til Parlamentet frem for den anden, så kan ingen sige, at det er min skyld, for når man kan stemme for to, kan man lade sine stemmer gå lige op. Derfor gav jeg én til Debarry og én til Transome; jeg ønsker ikke Garstin noget ondt, men jeg kan ikke gøre ved, at jeg ikke kan stemme for tre. Og han følger nok også med Debarry, siger de."

"Herregud," sagde mr. Nolan, idet han hostede for at skjule sin latter, "kan De da ikke indse, at De lige så gerne kunne være

blevet hjemme og slet ikke have stemt, når De hellere vil sende en radikal ind til Parlamentet end en besindig whig?"

"Det gør mig ondt, at De har noget at udsætte på, hvad jeg har gjort, Nolan," sagde mr. Rose lidt forknyt, men holdt oppe ved sin indre varme. "Jeg troede, at De ville være enig med mig, da De er en fornuftig mand. Men det højeste, en uafhængig mand kan gøre, er at forsøge på at behage alle, og er han ikke så heldig – så vil jeg ønske, at det må lykkes en anden gang," tilføjede mr. Rose, idet han rakte sin hånd ud til afsked og derpå igen steg op i sin gig.

På den tid, da mr. Timothy Rose forlod byen, bølgede hoben i King Street og på torvet, hvor stemmeskurene stod, frem og tilbage. Der var endnu ikke mange vælgere, og brave mænd, der var kommet langvejs fra denne formiddag eller havde siddet længe oppe og drukket aftenen i forvejen, trængte til en hjertestyrkning. Alle værtshuse i Treby, end ikke den ærværdige og mørke *Forgyldte Nøgle* undtaget, var optaget af et talrigt, skiftende selskab. Naturligvis blev der nu ikke trakteret, det var ophørt af moralske betænkelighedshensyn; men der blev drukket tæt, og det gør samme virkning, hvad navn det så går under.

Stakkels Tommy Trounsem, der nød sin frokost her, bestående af et Falstaffsk kvantum brød og noget, som vi for høfligheds skyld vil kalde sekt, var usædvanlig hævet over livets onder og følte sig som en af dagens helte. Han havde en umådelig lyseblå kokarde på hatten og så mange sølvpenge i en lille smudsig lærredspose, at han selv var forbavset over det. Af en eller anden grund, som han ikke straks kunne fatte, havde han på mr. Jermyns kontor fået meget rigelig betaling for sit

arbejde med at klistre plakater op, uagtet han engang havde været offer for et puds, ved hvilket han havde mistet sine egne plakater og klistret Debarrys op i stedet; men han indså snart, at det simpelthen var en anerkendelse af, hvad der tilkom ham som "en gammel forurettet familie", samt af hans specielle part i en lejlighed, da familien skulle ind i Parlamentet. Under disse omstændigheder var det en pligt for ham at vise sig på en iøjnefaldende måde der, hvor forretningerne foregik, og at give enhver stemme for Transome forøget værd ved sin nærværelse. I henhold til denne synsmåde fik han en pægleflaske fyldt med sin ejendommelige art af "sekt" og ilede tilbage til torvet, godmodig og patroniserende overfor alle politiske partier og kun for så vidt partisk, som hans familieforhold bød ham at være det.

Men en tilbøjelighed til at flokkes i den ende af King Street, der udmundede i torvet, var ikke almindelig hos den voksende skare. Nogle af dem syntes draget hen til et andet centrum ved den anden ende af King Street i nærheden af *De syv Stjerner*. Det var Garstins hovedkvarter, hvor hans valgkomité var forsamlet, og det var også et punkt, som nødvendigvis måtte passeres af mange vælgere, der kom ind i byen på den østlige side. Det var ganske naturligt, at de mørkeblå farver var mest fremtrædende her, og at Pack, den høje "hyrde" for folkene fra Sproxton, sås at ile frem og tilbage, hvor der hyppigt ville være lejlighed til at hilse med hurraer dem, der stemte for en herre, som havde hovedparten i Sproxton-minerne. Men sidegaderne og udgangene fra King Street var talrige nok til, at det var en let sag at få al trængsel til at høre op, hvis det blev nødvendigt at skaffe plads.

Imellem klokken ti og elleve kom vælgerne hurtigere efter hinanden, og det hele optrin blev livligere. Hurraråb, spotteord og eder, der for mange tilhørere syntes at have en bismag af vittighed, begyndte at forstærkes med mere praktiske demonstrationer, hvis spøgefulde karakter var noget tvivlsom. Der var en tilbøjelighed hos mængden til at lukke sig og spærre vejen for vælgere, både gående og kommende, indtil de havde erlagt en eller anden art af told. Det var vanskeligt at se, hvem der gav eksemplet med at gå over fra ord til handlinger. Nogle troede, at det var Jacob Cuff, en mand, der havde med toryernes velgørenhedsanstalter at bestille og desuden var en vel bekendt prydelse for ølhuset og rig på morsomme påfund; men spørgsmål om den første oprindelse til noget er det som bekendt vanskeligt at afgøre i bevægede perioder. Det er på ingen måde nødvendigt i menneskelige forhold, at der kun er én begynder. Vist er det imidlertid, at mr. Chubb, der ønskede, at det skulle bemærkes, at han kun stemte for Garstin, var en af de første til at blive genstand for mere opmærksomhed, end han ønskede, og at han fik sin hat slået af og knust i Debarrys interesse af toryer, der var modstandere af koalition. På den anden side sagde nogle, at det var på samme tid, Mr. Pink, sadelmageren, efter at være stoppet på vejen og have afgivet den erklæring, at han agtede at stemme for Debarry, fik sin frakke smurt over med kridt og blev skubbet ind i en entré, som han ikke kunne komme ud af, og hvor han derfor blev holdt fanget, så at han slet ikke kom til at afgive sin stemme den dag.

Den anden toryspøg var meget godt arrangeret. Flertallet af Transomes forpagtere kom i sluttet trop fra *Vædderen* med underforvalteren, mr. Banks, i spidsen. Stakkels mr. Goffe var

den sidste af dem, og hans ulykkelige mine og foroverbøjede holdning gav den spøgefulde Cuff den forestilling, at han ikke var ved sine fulde fem. Mr. Goffe blev afskåret fra sine kammerater og omringet, derpå brøledes der ham lige ind i øret forespørgsler om, hvor mange heste han havde. hvor mange køer og hvor mange fede svin, og endelig skubbedes han fra den ene til den anden, og allesammen satte de deres hænder for munden og råbte til ham, at han skulle stemme for Debarry. På denne måde blev den melankolske mr. Goffe skubbet afsted, til han var kommet til stemmestedet, opfyldt af forvirrede bekymringer, af hvilke den nærmeste, umiddelbart foreliggende var, at han ville komme til at gå tilbage på en endnu værre måde, end han var kommet. Da han ankom, var de andre forpagtere gået, og han forbavsede da alle tilhørere, der vidste, at han var en af Transomes forpagtere, ved at sige "Debarry", hvorpå han rystende og under skingrende latter blev puffet tilbage.

Gennem stadier af denne art tiltog lystigheden og truede med at blive temmelig alvorlig. Toryerne begyndte at føle, at deres spøg blev gengældt med anden spøg af en grovere art, og at flertallet af mængden ikke var på den sunde politiks side, men dog let kunne få i sinde at uddele en sund dragt prygl til en og anden. Der syntes at komme flere og flere slet klædte jernbane- og minearbejdere, der øjensynlig ikke hørte til ordenspartiet. I butikkerne gjordes der hyppige indkøb af forskellige slags "spøgefuldt" kasteskyts og våben, og øvrigheden, der så til fra det store vindue i *Markis'en*, fik melding om, at en herre, der var kommet ridende i den anden

ende af gaden for at stemme for Garstin, havde fået sin hest drejet rundt og skræmt ud af byen i galop.

Mr. Crow og hans undergivne eg alle de ekstraordinære konstabler indså, at det var nødvendigt at gøre en eller anden energisk anstrengelse, ellers ville alle vælgere blive skræmte, og valget måtte udsættes. Sognepræsten besluttede at stige til hest og begive sig ind i mængden med konstablerne, og han sendte bud til mr. Lingon, der var i *Vædderen,* med opfordring til ham om at gøre ligeså. "Sporting Jack" var sikker på, at de gode mennesker ikke mente noget ondt med det, og han var modig nok til at trodse hvilke som helst legemlige farer og red ud med sine brune gamacher og sit brogede ostindiske halstørklæde for at tale hoben til rette.

Klokken var næsten tolv, da dette foregik; konstablerne og øvrigheden forsøgte de fredsommeligste skridt, og de syntes at lykkes. Der indtrådte en hurtig fortynding af mængden; de mest larmende forsvandt eller blev stille; der ophørte at flyve projektiler gennem luften, og der blev skaffet tilstrækkelig plads for vælgerne til at gå op ad King Street. Øvrighedspersonerne vendte tilbage til deres kvarterer, og konstablerne indtog bekvemme observationsposter. Mr. Wace, som var medlem af Debarrys komite, havde forestillet sognepræsten, at det måske var det klogeste at lade militæret fra Duffield tilkalde med ordre til, at det skulle tage post ved Hethercote tre engelske mil borte; der var så megen ejendom i byen, at det var bedst at sikre den imod al risiko. Men sognepræsten følte, at det ikke var er sådan rolle, som passede for en mådeholden og klog øvrighed, medmindre der kom nye tegn til tumulter. Han var en modig mand og ville gerne bilde

sig ind, at hans egen myndighed var tilstrækkelig til at holde orden i Treby.

32

Felix Holt, der sad ved sit arbejde uden sine elever, som havde bedt om en fridag i den tro, at de på torvet opførte træboder var bestemt til forevisning af noget, lagde omtrent klokken elleve mærke til, at de lyde, han kunne høre fra hovedgaden, blev mere og mere støjende. Han havde længe set dårlige varsler for dette valg, men havde dog ræsonneret som så, at skønt der var mange forhold, som let kunne føre til voldshandlinger, var der lige så mange, der kunne tjene til at forhindre noget sådant, og der ville måske dog, når alt kom til alt, ikke ske nogen anden ulykke end den, han på forhånd var sikker på. Med disse tanker havde han roligt sat sig til sit arbejde i den hensigt ikke at plage sin sjæl ved at gå hen og se på noget, som han gerne ville have gjort anderledes, hvis han havde formået. Men hans sjæls fibre vibrerede for stærkt for livet om ham, til at han således kunne aflukke sig i ro, selv fra det, der medførte åndelig lidelse og var et uopretteligt onde. Da støjen blev stærkere og gjorde større og større indtryk på hans fantasi, var han nødt til at lægge det fine urværk fra sig. Hans moder kom ind fra køkkenet, hvor hun havde været ude for at skrælle roer sammen med lille Job, og sagde, at de vist slog alverden ihjel henne i High Street, og at valget, som aldrig før havde fundet sted i Treby, måtte betragtes som en gudsdom; at Vorherre viste sin nåde, selv når man mindst anede det, og at hun takkede Gud, fordi han i sin visdom havde ladet hende bo omme i en sidegade.

Felix snappede sin hue og ilede ud. Men da han nåede omdrejningen til torvet, var øvrighedspersonerne der allerede til hest, konstablerne gik rundt, og Felix så, at der ikke var nogen stærk tilbøjelighed til at gøre modstand imod dem. Han blev der længe nok til at se, at mængden delvis spredtes, og at der blev tålelig roligt, og derpå gik han tilbage til sin moder for at lade hende vide, at der nu ikke var noget at frygte, han gik ud igen, og hun måtte endelig ikke være urolig, mens han var borte. Hun kunne sætte hans middagsmad af til ham.

Felix havde tænkt på Esther og på hendes sandsynlige ængstelse over den støj, der måtte have lydt stærkere for hende end for ham, for Malthouse Yard lå kun et lille stykke fra hovedgaden. Mr. Lyon var borte fra hjemmet, da han var blevet anmodet om at prædike og være til stede ved nogle forsamlinger i en langt bortliggende by, og Esther havde det just ikke gemytligt med den grædevorne Lyddy til eneste selskab. Felix havde endnu ikke været henne for at besøge hende siden hendes faders bortrejse, men i dag havde han nye grunde til at aflægge et sådant besøg.

Miss Esther, sagde Lyddy, var oppe på loftet, hvorfra hun forsøgte at se, hvad der foregik. Men inden der blev kaldt på hende, kom hun løbende ned ad trappen, tiltrukket af Felix' banken på døren, som hele det lille hus havde rystet ved.

"Jeg er Dem så taknemmelig, fordi De kommer," sagde hun ivrigt. "Vær så god at komme indenfor."

Da hun havde lukket dagligstuedøren, sagde Felix: "Jeg havde en formodning om, at støjen havde gjort Dem urolig. Jeg er kommet for at sige Dem, at alt nu er roligt. Men det kan De jo forresten selv høre."

"Jeg *var* virkelig bange," sagde Esther. "Det er så afskyeligt at høre denne brølen af rå og simple mænd. Det er mig en trøst, at fader ikke er hjemme – at han er udenfor al fare, som han kunne have været udsat for, hvis han havde været her. Men jeg tænkte nok, at De var midt i faren," tilføjede hun smilende, bestemt på ikke at lægge megen sindsbevægelse for dagen. "Sæt Dem ned, og fortæl mig, hvad der er hændt."

De satte sig ned, hver i sin ende at den gamle, sorte sofa, og Felix sagde:

"Sandt at sige havde jeg lukket mig inde og forsøgte at være så ligegyldig ved valget, som om jeg havde været en af fiskene i floden, indtil støjen blev mig for stærk. Men jeg så kun lige slutningen af spektaklerne. De stakkels støjende tåber syntes at vige for øvrigheden og konstablerne. Jeg håber, at ingen er kommet synderlig til skade. Det, man kan være bange for, er, at spektaklerne siden begynder igen; det, at hoben så hurtigt gav efter, er måske ikke noget rigtig godt tegn. Der er en mængde svære karle i byen, og hvis de går hen og drikker mere, kan enden måske blive værre end begyndelsen. Imidlertid –"

Felix holdt inde, som om det var urimeligt at blive ved at tale om det, foldede sine hænder bag sit hoved, lænede sig tilbage og så på Esther, der også så på ham.

"Må jeg blive her lidt?" sagde han efter et øjebliks pause, som syntes meget lang.

"Ja, vær så god," sagde Esther rødmende. For at berolige sig tog hun noget sytøj og bukkede sig ned over det. Det var i virkeligheden en lille himmel for hende, at Felix var der, men hun så ud over den – så, at han snart ville drage bort, og at de da ville være længere på vej, ikke til at mødes, men til at skilles.

Hans vilje var urokkelig. Han var en klippe, og hun var ikke mere for ham end den hvide tågesky.

"Jeg ville ønske, at jeg kunne være vis på, at De så på tingene ganske som jeg," sagde han med ét efter et minuts tavshed.

"Jeg er vis på, at De ser meget klogere på dem end jeg," sagde Esther næsten bittert uden at se op.

"Der er nogle folk, som man gerne vil have, bedømmer én rigtigt. Ikke at ønske det ville være stivsindethed. Jeg ved nok, De anser mig for en mand uden følelser – i alt fald uden stærke følelser. De tror, at jeg ikke holder af andet end af mine egne beslutninger."

"Hvad om jeg svarer i samme toneart?" sagde Esther med et lille kast med hovedet.

"Hvorledes?"

"At De anser mig for en overfladisk kvinde, ude af stand til at tro på det bedste hos Dem og betragter alt, hvad der er for højt for mig, som fejl."

"Lad være således at gå uden om sagen, men svar mig." Der var et sørgmodigt, bedende udtryk i den tone, hvori Felix sagde dette. Esther lod sit sytøj falde ned på skødet og så på ham, men kunne ikke tale.

"Jeg ønsker, at De vil sige mig – blot én gang – at De ved, det ville være lettere for mig at give mig hen til at elske og blive elsket, som andre mænd gør, når de kan, end til –"

Denne afbrydelse af hans tale midt i en sætning var noget ganske nyt hos Felix. For første gang havde han tabt sin selvbeherskelse og vendte sine øjne bort. Han var i strid med sig selv. Han havde begyndt på noget, som han følte, at han ikke burde tale til ende.

Som en kvinde – en kvinde, der venter på kærlighed, men aldrig kan bede om den – havde Esther sin glæde af disse tegn på sin magt; men de gjorde hende højmodig og gavmild, ikke knibsk og kostbar, som de kunne have gjort, hvis hun havde haft en mere smålig karakter. Hun sagde med inderlig, om end frygtsom alvor:

"Hvad De har valgt at gøre, har kun overbevist mig om, at Deres kærlighed vil have så meget større værd."

Alt det ædleste i Esthers karakter åbenbarede sig i disse ord. At være, som vi bør, i store, mindeværdige øjeblikke, er måske det, vi mest har behov at ønske for os.

Hurtig som lynet vendte Felix igen sit blik om imod hende, og idet han bøjede sig frem, tog han hendes fine hånd og holdt den til sine læber nogle øjeblikke, inden han igen slap den og løftede sit hoved.

"Vi vil altid have gavn af at tænke på hinanden," sagde han, idet han støttede sin albue på sofaryggen og holdt hånden under hovedet, mens han så på hende med et roligt, sørgmodigt blik. "En ting som denne kan ikke hænde mig to gange. Det er min pligt, og pligten kræver ofte store ofre."

Han smilede til hende, men hun sad og bed sig i læben og knugede sine hænder sammen. Hun ønskede at blive det værdigt, som hun ærede hos Felix, men den uundgåelige opgivelse af ham var for tung. Hun så sig gennemvandre fremtiden svag og forladt. Den indtagende frejdighed var rent forsvundet af hendes ansigt, men erindringen om den gjorde denne barnlige, ydmyge sorg dobbelt rørende.

"Sig mig, hvad De vil –" udbrød Felix og bøjede sig nærmere hen til hende; men et øjeblik efter fo'r han op, gik hen til bordet,

tog sin hue i hånden og trådte hen foran hende.

"Farvel," sagde han meget mildt uden at turde række sin hånd frem. Men Esther rakte sin op i stedet for at tale. Han trykkede den kort og gik så sin vej.

Hun hørte døren lukke sig efter ham og kunne nu frit være ulykkelig. Hun græd bitterligt. Kunne hun være blevet gift med Felix Holt, så kunne hun være blevet en god kvinde. Hun stolede ikke på, at hun nogensinde kunne blive god uden ham.

Felix bebrejdede sig sin adfærd. Han ville have gjort bedre i ikke at tale således, men den tilskyndelse, han især havde lyttet til, havde været ønsket om at bevise Esther, at han satte stor pris på hendes følelser. Han kunne ikke undlade at se, at han var af megen betydning for hende og han var for naturlig og oprigtig en mand til at efterabe en slags ydmyghed, der ikke ville have gjort ham i mindste måde bedre, hvis han virkelig havde besiddet den. En sådan falsk indbildning gør ofte vort liv til et sørgeligt drama. Og Felix ønskede, at Esther skulle vide, at hendes kærlighed var ham kær, som de elskede døde er os kære. Han følte, at de ikke burde gifte sig med hinanden – at de ville ødelægge hinandens liv. Men han havde længtes efter, at hun til fulde skulle vide, at hans beslutning om altid at forblive skilt fra hende var et offer, han bragte, ikke noget let valg. Det var fuldstændig ædle bevæggrunde, der havde drevet ham; og dog, nu da et ejendommeligt, i sjælelivet indgribende sammenstød af indtryk og omstændigheder havde bragt ham til at tale, drog han i tvivl, om han havde handlet klogt. Sådanne direkte tilståelser giver erindringer, som uden dem lettere kunne smelte hen, en egen bestemthed, og Felix følte for Esthers sorg, som den kraftige soldat, der kan blive ved at marchere, skønt

han sulter, uden at være bange for, at han skal besvime, føler for den unge broder – den glatkindede rekrut, hvis byrde er for tung for ham.

33

Felix kunne ikke gå hjem igen straks efter, at han havde forladt Esther. Han gik ud af byen, spadserede en kort tid uden om den, mens han i det stille decembervejr lod blikket glide hen over markerne, og gik da igen ind i den. Han vandrede ad hovedgaden op til torvet, i den tanke, at det, når alt kom til alt, dog ville være bedre for ham at se på menneskers travle færden end i ensomhed at lytte til de indre røster; og han ønskede også nok at vide, hvorledes tingene gik.

Klokken var nu næsten halv to, og Felix så, at der strømmede endnu flere mennesker sammen i gaden end før. Da han kom hen foran valgskurene, var han selv så omringet af mænd, der skubbedes frem og tilbage, at det ville have været umuligt for ham at komme tilbage; og han gik, hvor han var nødt til at gå, skønt hans højde og styrke var over gennemsnittet, selv i en skare, hvor der var så mange sværarmede arbejdere, som var vant til at føre øksen og hakken.

Næsten alle de mest lurvet klædte trebianere var der vistnok, men massen af mængden hidrørte dog ikke fra byens gyder og stræder, og foruden de personer, som var kommet ind fra landet, både af den nettere og af den simplere slags, syntes Felix, at han, mens han blev skubbet afsted, hist og her kunne skelne folk af det skarpere udseende, der kun er almindeligt i fabriksbyer.

Men for øjeblikket var der ingen symptomer på afgjort slemme planer. Der var kun tegn til. At flertallet af mængden

var ophidset ved drik, og at deres handlinger var lige så uberegnelige, som det var, hvad okser og svin ville foretage sig, når de blev drevet i flok under hujen og puffen. De forvirrede, øredøvende råb, de tilfældige slagsmål, den almindelige halen, skubben og puffen syntes hvert øjeblik at tiltage. De af konstablerne, der var blandede i mængden, var aldeles hjælpeløse, og sås der en officiel stav ovenover hovederne, bevægede den sig rundt i lunefulde ryk og viste lige så ringe tegn på en ledende hånd som toppen af en bøje på bølgerne.

Det var klart, at der ikke længere kunne finde nogen afgivelse af stemmer sted, og valget var derfor blevet udsat. Sandsynligheden for alvorlige spektakler var blevet stærk nok til at besejre sognepræstens indvendinger imod at have militær assistance ved hånden, og da Felix igen kom ind i byen, var der allerede blevet sendt et bud afsted i galop til Duffield. Sognepræsten ville ride ud igen og oplæse oprørsloven fra et punkt, hvor han kunne høres bedre end fra vinduet i *Markis'en*, men mr. Crow, politiassistenten, der var kommet tilbage fra en observationstur, forsikrede, at der ville være for stor risiko ved dette. Nye overordentlige konstabler var blevet taget i tjeneste og edfæstede, men mr. Crow sagde profetisk, at hvis spektaklerne først rigtigt begyndte, ville pøbelen ikke tage sig noget af konstabler.

Men sognepræstens stemme var klangfuld og gennemtrængende, og da han viste sig på den lille altan og oplæste loven, idet han bød alle mænd at gå til deres hjem eller til deres lovlige forretninger, gjorde det en stærk, omend forbigående virkning. Alle, der kunne høre ham, lyttede efter, og den relative stilhed vedblev i nogle øjeblikke efter

slutningsordene "Gud bevare kongen!" Men så begyndte folk atter at røre sig, den tidligere summen begyndte atter og steg og steg, indtil den blev til brøl og råb ligesom før. Bevægelsen var som den i en opdæmmet flod; den førte ingen bort fra stedet. Om hoben ville adlyde befalingen til at spredes i løbet af en time, var en tvivl, der nærmede sig mere og mere til en negativ vished.

Mr. Crow, der anså sig for en taktiker, foretog nu et velment skridt, der i høj grad bidrog til at opfylde hans egen profeti. Han var med øvrighedspersonerne ad en omvej kommet til *De syv Stjerner*, og her blev oprørsloven atter oplæst fra et vindue, omtrent med samme resultat som før. Sognepræsten var ad samme vej vendt tilbage til *Markis'en* som det hovedkvarter, der var mest skikket til ledelse, men mr. Crow blev i den anden ende af King Street, hvor der bestemt også trængtes til en imponerende persons nærværelse. Da han så, at tiden gik, og at al virkning af lovens stemme var forsvundet, viste han sig ved et vindue på første sal og råbte ud til mængden, at der var sendt bud efter soldater, og at hvis man ikke spredtes, ville man få kavalerister i stedet for konstabler at nappes med.

Som forskellige andre i historien bekendte politimænd havde mr. Crow et dårligt rygte, og var alt andet end populær i Treby. Det er sandsynligt, at selv en behagelig meddelelse ville have tabt en del ved at komme fra hans læber, og hvad han sagde her, var faktisk så ubehageligt, at det i stedet for at virke beroligende på mængden tværtimod syntes at ophidse den. En eller anden greb en rå kartoffel fra en sæk i en grønthandlers butik, kastede den efter politiassistenten og traf ham på munden. Øjeblikkelig fløj rå kartofler og roer i snesevis imod

vinduerne i *De syv Stjerner*, og ruderne blev knust. Felix, som var kommet halvt op ad gaden, hørte stemmerne forvandle sig til et vildt brøl, og så folk styrte hen imod isenkrambutikken, der afgav mere virksomme våben og projektiler end roer og kartofler. Så lød der gennem gaden et råb om, at toryerne havde sendt bud efter soldaterne, og når de blandt pøbelen, der kaldte sig toryer lige så gerne som noget andet var tilbøjelige til at tage parti derefter, bidrog de kun til at gøre uordenen og tummelen så meget stærkere.

Men der var vidnesbyrd om, at den fremherskende tendens hos mængden var imod "Debarrys folk" og til gunst for Transome. Flere butikker blev stormet, og de var alle sammen "torybutikker". De handlende, der kunne gøre det, aflåsede nu deres døre og barrikaderede deres vinduer indvendig fra. Der var en formelig panik blandt husfædrene i denne hidtil så fredelige by og en almindelig længsel efter, at militæret skulle komme. Sognepræsten var særlig længselsfuld i denne henseende; han havde så hemmeligt, som han formåede, afsendt to bud ad Heathercote til for at beordre soldaterne til at ride lige til byen; men han var bange for, at disse sendebud på en eller anden måde var blevet opsnappet.

Klokken var tre, og der var forløbet over en time, siden oprørsloven var blevet oplæst. Sognepræsten i Treby Magna skrev et fortørnet brev og sendte det til *Vædderen*, til mr. Lingon, sognepræsten i Lille Treby, og sagde deri, at der åbenbart var en radikal ånd hos pøbelen, og at ansvaret for dette særlig faldt på mr. Transomes parti. Hvor var mr. Jermyn?

Mr. Lingon svarede, at han selv ville begive sig ud ad Duffield til for at se efter soldaterne. Hvad Jermyn angik, kunne han ikke

svare for ham; han troede imidlertid, at Jermyn var gået et eller andet sted hen i forretninger – måske for at få fat i vælgere.

Hele den civile styrke, man havde til sin rådighed, var nu i færd med at gøre en alvorlig anstrengelse. Decemberdagen ville snart blive til aften, og al uorden ville blive værre i mørket. Man kunne lige så godt vente ildebrande som hvilke som helst mindre onder. Konstablerne bevæbnede sig, så mange som der kunne, med karabiner og sabler; alle de respektable indbyggere, som besad noget mod, beredte sig til at kæmpe for ordenen, og mange indså tillige med mr. Wace og mr. Tiliot, at det først og fremmest var en pligt at forsvare bryggerierne og brændevins- og vinlagrene, hvor varerne var af en sådan beskaffenhed, at de rimeligvis straks ville være truet og ville være farligst i deres virkninger. Bestemt og resolut steg sognepræsten igen til hest, da han mente, at han således bedst kunne anføre konstablerne, der kun kunne optræde med virkning i sluttet trop. Efter hans anvisning holdt den samlede kolonne af bevæbnede mænd sig borte fra hovedgaden og begav sig ned ad et bagstræde for at besætte de to vigtigste stræder, som førte til vinkældrene og bryggeriet, og gå løs på hoben fra disse adgange, som det var særlig ønskeligt at forsvare.

Imidlertid havde Felix Holt været stærkt optaget i King Street. Efter at først ruderne var slået ind i "De syv Stjerner", var der grund nok til at ødelægge denne gæstgivergård fuldstændigt. Ødelæggelsesånden har tendens i retning af at gøre sine sager færdige, og enhver genstand, som først er lemlæstet eller beskadiget, bliver lige så let dømt til fuldstændig undergang af tåbelige mænd som af tåbelige drenge. Dertil kom, at *De syv Stjerner* husede Spratt, og for nogle mænd foran

denne gæstgivergård var det irriterende, at Spratt skulle være frisk og rask på en dag, da det gik løs med slag til alle sider, og der kunne ydes ham retfærdighed. Endelig var der også i al almindelighed en trang til at komme ind i et værtshus.

Felix var til sidst mod sin egen vilje blevet drevet hen til dette sted. Skubbet frem og tilbage af hoben, havde han hidtil ikke været i stand til at gøre andet end at forsvare sig og holde sig på benene; men han forudså, at folkeskaren ville trænge ind i gæstgivergården; han hørte råbene: "Spratt!", "Hent ham ud!", "Vi vil hale ham ud!", "Gå på ham!". Det var ikke usandsynligt, at der kunne gå menneskeliv tabt, og det var utåleligt for Felix at være vidne til denne rasende hobs blinde voldshandlinger og dog ikke at gøre noget for at modvirke dem. Selv en eller anden nok så frugtesløs bestræbelse ville tilfredsstille ham mere, end om han blot stod og så til. Indenfor gæstgivergårdens mure kunne han måske frelse en eller anden. Han gik derind med en blandet skare, der spredte sig med forskellige formål – nogle gik til skænkestuen eller ud for at søge efter kælderen, mens andre gik op ovenpå for at søge i alle værelser efter Spratt eller måske en anden, der kunne tjene som midlertidig syndebuk for Spratt. Vejledet af kvinders skrig kom Felix endelig op til en gang i øverste etage, hvor værtinden og nogle af hendes tjenestefolk i hjælpeløs angst løb deres vej for to eller tre halvfulde mænd, der havde tømt en brændevinsflaske i skænkestuen. Idet han påtog sig en pøbelanførers tone, råbte han: "Herhen, folkens! Her er mere kommers ad denne kant – følg med mig!" og således fik han mændene draget med sig tilbage ad gangen. De kom i rette tid ned på den nederste trappeafsats til at se den ulykkelige Spratt skrigende og med

afslået frakke blive trukket ned ad trappen. For øjeblikket var der ingen, der slog eller sparkede ham; det lod til, at man forbeholdt sig at tugte ham på en større arena, hvor glæden over det kunne være mere almindelig. Felix fulgte tæt efter, bestemt på, hvis han kunne, at frelse både angriberne og den angrebne fra de værste følger. Forskellige mulige planer opfyldte hans sind.

Ned ad trappen og ud af porten blev Spratt trukket som en slet og ret hob af linneds- og klædespjalter. Da han var kommet ud af porten, opstod der en almindelig hujen og brølen, skønt mange af dem, som befandt sig derude, ikke havde noget at beklage sig over ham, og kun gættede sig til, at andre havde det. Men det var den smallere del af gaden; den udvidede sig længere oppe, og Spratt blev slæbt afsted, mens hans fjender råbte: "Vi vil slutte kreds – vi vil se, hvor forskrækket han ser ud!"

"Spark ham, og gør det af med ham!" hørte Felix en anden sige. "Lad os gå til Tiliots kælder – der er mere brændevin!"

Det var to afskyelige trusler. Idet folkehoben slæbte Spratt afsted, kom den meget nær hen til det stræde, hvor det lager lå, som hørte til Tiliots forretning. Felix holdt sig så nær, som han formåede, til det af pøbelen truede offer. Han havde kastet sin stok fra sig og havde i hånden en knippel, som en af de personer, der trængte ind i *De syv Stjerner* havde tabt; hans hoved var blottet; for mindre skarpe blikke så han ud som en ledende ånd for pøbelen. I denne forfatning blev han bemærket af flere personer, der så ud af deres vinduer på første sal, og til sidst så man ham med voldsomme anstrengelser skubbe sig tæt hen bagved den mand, der blev slæbt afsted.

Imidlertid bemærkede den forreste af konstablerne, der nu ad den omtalte omvej var nået frem til mundingen af Tiliot Lane, at hoben havde et offer i sin midte. En modig fyr, der hed Tucker og var fast konstabel, og som indså, at der ingen tid var at spilde med overvejelser, råbte til sin sidemand, at han skulle følge med, og ved rask at udføre sin beslutning banede han sig med sin sabel vej hen, hvor man ikke ventede ham. I dette øjeblik havde man sluppet Spratt – ladet ham næsten livløs af skræk falde ned på stenbroen, og de mænd, der omgav ham, var veget lidt tilbage, ligesom for at more sig med at se på ham. Felix havde benyttet denne lejlighed, og som det første skridt af en plan, han var opsat på at gennemføre, var han sprunget hen til Spratt, der havde rejst sig op på hug. Netop da han gjorde det, havde Tucker hugget sig frem til stedet, og i den tro, at Felix var den, der skulle gøre det af med Spratt – for Tucker skelnede mere med musklerne end med øjnene – styrtede han hen til Felix i den hensigt at gribe ham i struben og kaste ham til jorden. Men Felix havde skarpe sanser og hurtige tanker, han indså, hvorledes situationen var, og valgte af to onder det, der forekom ham at være det mindste. Hurtig som lynet sprang han til side for konstablen, fo'r derefter løs på ham og forsøgte at tage hans våben fra ham. Under kampen, som flokken så på uden at blande sig, faldt konstablen underst, og Felix fik våbnet fra ham. Han sprang op med den dragne sabel i sin hånd. Mængden rundt om ham råbte "Hurra!" med en følelse af, at han var på dens parti imod konstablen. Tucker rejste sig ikke straks, men Felix antog ikke, at han var kommet synderlig til skade.

"Rør bare ikke ved ham!" råbte Felix. "Lad ham gå. Kom med, Spratt, og følg med mig!"

Felix var sig fuldt bevidst, at han var inde i en indfiltret historie. Men han havde navnlig for øje de gyseligheder, der kunne blive følgen, hvis den masse af vilde, kaotiske lyster og drifter, der omgav ham, ikke blev draget bort fra ethvert yderligere angreb på steder, hvor den ville komme midt ind imellem berusende og brændbare materialier. Det var ikke et øjeblik, hvor en ånd som hans ville beregne, hvad virkning en misforståelse kunne have for ham; naturen skaber aldrig mænd, der på én gang er energisk medfølende og småligt beregnende. Han troede, at han havde magten, og han var bestemt på at forsøge på at få den farlige mængde til at lade være at gøre ulykker, indtil militæret kom og imponerede den – hvilket han efter mr. Crows for længe siden givne meddelelse antog måtte være en nær forestående begivenhed.

Man fulgte ham så meget villigere, som de bageste nu så, at Tiliot Lane forsvaredes af konstabler, af hvilke nogle havde skydevåben; og hvor der ikke er nogen stærk bevægelse i modsat retning, vækker ethvert forslag om at gøre noget, der ikke angives nærmere, dum nysgerrighed. For mange af mændene fra Sproxton, der var i nærheden, var Felix personlig bekendt, og de havde en ubestemt tro om, at han var en mand, som tænkte på mange løjerlige ting og slet ikke var af den dagligdags slags. Da han trængte sig frem som en leder med sablen i hånden, og opfordrede dem til at bringe Spratt med, forekom det dem, at der var større rimelighed i at følge ham end i at gøre noget andet. En mand med en bestemt vilje og en energisk personlighed virker som en slags flag til at samle og

sammenknytte de tåbelige enkelte individer i en pøbelskare. Det var denne art af indflydelse over mennesker, hvis åndelige habitus var en blanding af grådighed og forvirrede indtryk, som Felix havde dristet sig til at gøre regning på. Han lokkede dem afsted med opmuntrende ord, idet han sagde til dem, at de skulle holde Spratt oprejst og ikke slæbe ham, og de bagved fulgte ham med en stigende tro på, at han havde en eller anden plan, som det nok var umagen værd at få besked på, mens de foran dreves frem efter dels ved samme tro, dels ved følelsen af, at de bagved havde noget for, som de ikke ret vidste hvad var. Det var denne blanding af selv at skubbe frem og at blive skubbet frem, der i kort begreb er de fleste menneskelige tings historie.

Hvad Felix virkelig havde i sinde at gøre, var at få mængden ad den nærmeste vej ud af byen og formå den til at gå uden om den på nordsiden med ham, mens han vedligeholdt den forestilling hos dem, at han førte den an til et eller andet krigspuds, hvorved de ville komme bag på noget, som det var værd at angribe, og overliste konstablerne som forsvarede sidegaderne. Imidlertid stolede han på, at soldaterne ville komme, og det var højst usandsynligt, at denne art af pøbel, der ikke var besjælet af nogen virkelig politisk lidenskab eller forbitrelse på samfundets højere lag, skulle ville gøre nogen modstand imod en militærstyrke. Nærværelsen af halvtreds soldater ville sandsynligvis være nok til at splitte de hundreder, der deltog i spektaklerne. Hvor talrig pøbelhoben var, var der ingen, der nogensinde fik at vide; mange indbyggere var senere rede til at sværge på, at der måtte have været mindst to tusinde spektakelmagere. Felix vidste, at han løb en stor risiko, men

"hans blod var kommet i kog"; vi tillægger næppe i hverdagslivet resultaterne af den opflammende, lidenskabelige begejstring, der under andre forhold udfører verdensberømte bedrifter, tilstrækkelig betydning.

Han styrede kursen hen imod et punkt, hvor gaden delte sig, og på den ene side førte til en af levende hegn indesluttet vej, på den anden side til fattigkvarteret Pollard's End. Ved denne korsvej var der en stor åben plads, midt på hvilken der var en lille stenplatform, hvor tre trin førte op til en gammel grøn vejviser. Felix gik lige hen til denne platform og steg op på den, idet han med høj røst råbte "Holdt!" til mændene bagved og foran ham og kaldte på dem, der holdt på Spratt, at de skulle bringe ham derhen. Alle standsede med ansigterne vendt imod vejviseren, og først da måske fik folkene i udkanterne af skaren en bestemt forestilling om, at en mand med en sabel i hånden havde taget kommandoen over dem.

"Hør nu," sagde Felix, da Spratt, halvt afmægtig og rystende, var blevet bragt op på stenplatformen, "er der nogen, der har et tov? Hvis ikke, så bind nogle lommetørklæder godt sammen, og giv mig dem."

Han trak sit eget lommetørklæde frem, og der raktes ham to eller tre andre. Han gav ordre til, at de skulle knyttes sammen, mens nysgerrige blikke fæstedes på ham. Ville han lade Spratt hænge? Felix holdt fast på sit våben og gav andre ordre til, hvad de skulle gøre.

"Læg det nu om livet på ham, sur hans arme ind til kroppen, og træk dem lidt bagud – og bind det så fast på den anden side af pælen."

Da det var gjort, sagde Felix i en bydende tone:

"Lad ham stå der – vi kommer siden tilbage til ham; lad os skynde os; march, afsted, gutter! Op ad Park Street og ned ad Hobb's Lane."

Det var den bedste mulighed, han kunne tænke sig til at redde Spratts liv. Og det lykkedes ham. Glæden over at se den hjælpeløse mand bundet var for øjeblikket tilstrækkelig, og ingen tænkte på, at en eller anden ganske sikkert snart ville komme ud fra de nærliggende huse og løse ham, når han var blevet alene.

Sværmen ilede altså op ad Park Street, en larmende strøm, i midten af hvilken Felix endnu var, skønt han anstrengte sig ivrigt for at bane sig vej frem i fronten. Han ønskede at lede hoben om ad en sidegade, kaldet Hobb's Lane, ad hvilken den ville komme til den anden ende af byen, den, hvor vejen gik til Duffield. Han opfordrede flere af de mænd, der befandt sig omkring ham, deriblandt ingen ringere end den tykke Dredge, vor gamle bekendt fra Sproxton, til at se at komme frem og passe på, at alle mand gik ned ad den omtalte gade, da man ellers ikke ville komme med til de rigtige løjer. Hidtil havde Felix haft held med sig; men snart skete der noget, der i et nu gav ham en forfærdelig følelse af, at hans plan måske kunne vise sig at være lige så desperat, som dristige projekter gerne forekommer folk at være, når de er mislykkedes.

Imellem den mere balstyrige og halvdrukne mængde var der nogle fyre med skarpe, griske ansigter, der satte pris på forvirringen ved gadetumulter for noget andet end for deres egen skyld, og som for øjeblikket ikke var blevet så meget rigere, som de kunne ønske sig, efter den ulejlighed, de havde gjort sig med at komme til valget i Treby, lokket dertil ved visse

på kåringsdagen i Duffield fremtrådte symptomer på, at der muligvis kunne være betingelser for en sådan forvirring, som altid var en høsttid for dem. Det var nogle af disse fyre bekendt, at Park Street førte ud til herregården Treby Manor, der var lige så god, ja bedre end banken for deres formål. Mens Felix med iver forfulgte sine planer, havde disse andre Adamssønner et andet lige så intensivt, men temmelig forskelligt formål, og øjeblikket var kommet, da de skulle sætte deres plan igennem.

Fra de forreste rækker bagud til det sted, hvor Felix befandt sig, lød der en ny opfordring – en ny indbydelse:

"Lad os gå til Treby Manor!"

Fra det øjeblik var Felix magtesløs; et nyt bestemt forslag besejrede hans mere ubestemte indflydelse. Skaren fo'r rask forbi Hobb's Lane og ikke ned ad den. Felix blev også slæbt med; han vidste ikke, om han skulle ønske det modsatte. Da han først var på vejen udenfor byen med adgange til marker og med den store park i nærheden, ville det have været en let sag for ham at komme fri af mængden. Straks forekom det ham at være rettest at gøre det, og at se at komme tilbage til byen så hurtigt, som han formåede, i håb om at få fat i militæret og få en afdeling til at begive sig ud og frelse herregården. Men han betænkte, at den vej, pøbelen tog, var blevet set nok, og der var folk nok i Park Street til at bringe meddelelse om det hurtigere, end han kunne. Det forekom ham mere nødvendigt, at han ved selv at følge med til herregården skaffede familien der så megen hjælp, som han kunne yde. Debarryerne hørte ikke til den samfundsklasse, som han plejede at være ængstelig bekymret for; men Felix Holts samvittighed rejste den anklage, at al den fare, der måske nu truede den, var fremkaldt ved en handling af

ham. I disse græmmelsens og skuffelsens bitre øjeblikke faldt det ham ind, at der måske kunne svæve meget ubehagelige følger af en helt anden art end utilfredshed med sig selv over hans hoved; men det var ingen nytte til nu at tænke på at afvende slige følger. Mens han blev revet afsted med mængden ind i Treby Park, syntes selve denne bevægelse ham kun at være et billede af dagens fataliteter, idet mangeartede små egennyttige formål og drifter, som i virkeligheden ikke repræsenterede noget stort fond af ondskab, og ikke havde været rettet på noget større resultat, var i forening blevet til en stærk hang til at gøre ulykker, der kunne blive farlig nok.

Det begyndte at mørknes; allerede skinnede i lysene gennem mange vinduer på herregården. Allerede var den forreste del af hoben trængt ind i økonomilejligheden, og behændige mænd var travlt beskæftiget på de rette steder med at lede efter sølvtøj, efter at have sat andre til at tvinge kældermesteren til at lukke op for kældrene, og Felix havde først lige fået banet sig vej hen til terrassen foran facaden i håb om at komme ind i værelserne, hvor han ville finde familiens damer og trøste dem med den forsikring, at der snart måtte komme hjælp, da lyden af hovslag overbeviste ham om, at hjælpen var nærmere, end han havde ventet. Lige som han hørte hovslagene, havde han nærmet sig til det store vindue i et værelse, hvor han ved en strålende lysekrone, som hang under hoffet, så en gruppe af kvinder, der forfærdet klyngede sig til hinanden. Andre af skaren trængte sig på forskellige punkter op ad terrassens trin og de grusbelagte skrænter. Da han hørte hovslagene, blev han stående foran vinduet, og idet han vinkede med sablen, råbte

han til de nyankommende: "Bliv borte! Jeg hører soldaterne komme." Nogle tumlede tilbage, andre standsede uvilkårligt.

De stærkere og stærkere lydende hovslag slog over i en anden gangart og hørtes nu fra forskellige sider. "Holdt! Fyr!" Puf! Puf! Puf! lød skuddene i ørerne på folkene på terrassen.

Inden de fik tid eller mod til at røre sig, hørtes en lyd som af en fremadstormende kolonne nærmere ved dem – og så igen: "Fyr!" En kugle kom pibende – og gik igennem Felix Holts skulder – skulderen på den arm, hvori han holdt den dragne sabel, der blinkede i lyset fra vinduet.

Felix faldt. Resten af sværmen flygtede forvirret afsted som skræmte får. Nogle af soldaterne gjorde omkring og drev dem afsted med den flade klinge. Den største vanskelighed bestod i at få økonomilejligheden ryddet for dem, der var trængt ind der.

Sognepræsten, som med en anden øvrighedsperson og flere andre herrer til hest var fulgt med soldaterne, sprang nu af på terrassen og ilede ind til familiens damer.

Der samlede sig snart en gruppe om Felix, der var besvimet og efter at være kommet til sig selv var besvimet igen. Han havde kun fået lidt at spise om dagen og var overanstrengt. To af gruppen var civile, men kun en af dem kendte Felix, da den anden var en øvrighedsperson, som ikke boede i Treby. Den, som kendte Felix, var mr. John Johnson, hvis nidkærhed for den offentlige rolighed havde bragt ham til at ile derhen fra Duffield, da han hørte, at der var blevet tilkaldt soldater.

"Jeg kender denne mand meget godt," sagde mr. Johnson. "Han er en farlig person – en komplet revolutionsmand."

Det var en trist aften, og næste dag blev Felix, hvis sår blev erklæret for ubetydeligt, arresteret og ført til Loamfords arresthus. Han blev sat under tiltale for tre ting – for at have overfaldet en konstabel, for at have begået drab (Tucker var død af en hjernerystelse) og for at have været anfører ved et angreb på et beboelseshus.

Fire andre mænd sattes under tiltale: den ene af dem for at have bemægtiget sig et guldbæger med familien Debarrys våben på, de to andre, af hvilke den ene var kulminearbejderen Dredge, for overfald og gadeoptøjer.

Den formiddag var byen Treby ikke længere betaget af skræk, men der var megen bedrøvelse i den. Andre mænd, mere uskyldige end den forhadte Spratt, havde fået alvorlige legemsbeskadigelser, og stakkels Tuckers lig var ikke det eneste, som var samlet op fra gaden. Rigtignok sørgede ingen meget over den anden døde mand, medmindre det er sorg at sige: "Stakkels gamle fyr!" Han var blevet nedtrampet, uden tvivl på det sted, hvor han var faldet beruset om, nær ved indgangen til *De syv Stjerner*. Dette andet lig var gamle Tommy Trounsem, plakatklistreren – *alias* Thomas Transome, den sidste af en meget gammel familie.

34

En uge efter disse gadeoptøjer i Treby var Harold Transome på Transome Court. Han var kommet hjem fra et hurtigt besøg i London for at holde jul på det smukke herresæde, men var just ikke i det bedste julehumør. Han var faldet igennem ved valget; men hvis det havde været den eneste fortrædelighed, havde han godt humør og fornuft nok til, at han ville have fundet sig i dette lige så godt som de fleste mænd og uden knurren have betalt de otte eller ni tusinde pund, der havde været prisen for at opnå vished om, at han ikke ville få sæde i det næste Parlament. Men livets skuffelser kan lige så lidt som dets behageligheder nogensinde vurderes enkeltvis, og selv den raskeste og behageligste mand er udsat for det sammenstød af forskellige ærgrelser, hver for sig forøgende virkningen af den anden, som hos ham kan frembringe noget, der svarer til den sygeliges og vrantnes uvilkårlige og af de ydre forhold uforklarlige pirrelighed.

Harold ville måske ikke have taget sig nogle små optøjer i Treby videre nær, selv om de havde voldet grevskabet nogle udgifter; men den vending, som optøjerne faktisk havde taget, gav ham af mere end én grund anledning til bitre grublerier. Hvorledes end de uordener, som havde fundet sted, var opstået, og hvad det end var, der havde givet dem deres slemme karakter – og sandsynligvis var der ingen, der i så henseende kendte den fulde sandhed – havde alle de alvorligste og mest iøjnefaldende tildragelser bidraget til at lægge skylden for dem over på det

radikale parti, det vil sige på Transome og hans agenter, og for så vidt havde kandidatskabet og dets resultater givet Harold et slet navn i grevskabet, lige den modsatte virkning af den, som var et kært formål for hans ærgerrighed. Ydermere var Harolds samvittighed stærk nok til, at han blev meget ubehageligt berørt af, hvad der var sket med Felix Holt. Hans altid gode hukommelse mindedes særligt levende Felix Holts klage til ham over traktementet af folkene i Sproxton og det påfølgende heftige optrin i Jermyns kontor, hvor Johnson havde erklæret til ham, at det var umuligt at gøre en valgplan om, når man først havde begyndt på dens gennemførelse, og at vende med en vogn, der allerede var begyndt at rulle ned ad bakken. Harold mindedes, at Felix havde udtalt sig med indignation om at leje drukne folk til at gøre spektakler, og kunne ikke komme bort fra det indtryk, at de forseelser, Felix var tiltalt for, var uheld, der ikke skyldtes nogen godvillig samvirken af ham med spektakelmagerne, men sandsynligvis skrev sig fra slet betænkte bestræbelser fra hans side for at modvirke deres voldsfærd. Og dette indtryk, der mere og mere voksede til en overbevisning, blev i en af sine faser til en urolig følelse af, at han kunne afgive vidnesbyrd, der straks ville frikende Felix, men til gengæld ville stille ham og hans agenter i et alt andet end ønskeligt lys. Det var rimeligt, at en eller anden kunne af give lige så fyldestgørende vidnesbyrd til gunst for Felix – den lille snaksomme dissenterpræst f.eks., men i hvert tilfælde ville der blive rippet op i historien med arbejderne i Sproxton, og modpartierne ville gøre noget så slemt ud af den som muligt. Den mand, som brugen af en eller anden underfundighed er slået fejl for, kan det kun meget lidt hjælpe, at hans rivaler er

mænd, for hvem bemeldte underfundighed er noget menneskeligt, der er meget langt fra at være fremmed for dem. Der vedbliver at være den store forskel, at det er gået galt for ham, og at lyset helt og holdent kastes på hans fejlgreb.

I denne sag følte Harold sig som et offer. Kunne han forhindre sine agenters fif? Han havde jo forsøgt at forhindre dem, men det havde været forgæves. Han havde lige fra første færd af ikke holdt af disse to agenter; og nu, på dette senere stadium af begivenhederne, var han mere uskyldig end nogensinde i at nære andet for dem end den oprigtigste uvilje. Han var mere indædt forbitret på dem, end han sandsynligvis ville have været, hvis han i en ganske særlig grad havde været begejstret for offentlig dyd. Jermyn havde sammen med sin John Johnson føjet denne hæslige, smudsige ledelse af valget i Treby til hele den lange liste af forseelser, som Harold var bestemt på at lade ham undgælde alvorligt for. Han havde set nogle plakater med den insinuation, at Transomerne stod i en lidet hæderlig gæld til Jermyn. Hvis der udenfor den med et valg følgende bagtalelse eksisterede sådanne meninger, var der så meget større grund til at lade verden se Jermyn blive strengt straffet, fordi han havde misbrugt sin myndighed over familiens anliggender og skaltet og valtet med, hvad den ejede. Og verden skulle visselig snarest muligt få dette at se. Den kolde, selvtillidsfulde, anmassende person skulle komme til at udrede erstatning til sidste blodsdråbe, og al forbindelse med ham skulle blive definitivt brudt. Nu, da valget var forbi, agtede Harold at hellige sig til sine private anliggender, indtil alt var kommet i fuldstændig orden under hans eget overtilsyn.

På denne morgen sad han som sædvanlig i sit private værelse, der nu var blevet sat smukt i stand til ham. Det var den tredje morgen efter den første jul, han i femten år havde tilbragt i sit engelske hjem, og dette hjem havde et højst tiltalende præg. Den hvide rimfrost lå på den store plæne, på vedbendens takkede blade, og på de mægtige træer i det fjerne. Store stykker tørt egebrænde blussede i kaminen; gulvtæppet var som varmt mos under hans fødder; han havde lige spist frokost efter sin smag, og han havde en stor godsejers interessante beskæftigelse til at udfylde formiddagen. I hele huset hørtes ingen fodtrin på de bløde tæpper eller smukke måtter; forhallen og korridorerne var opvarmet; der var tjenestefolk nok til at gøre alt og til at gøre det i rette tid. Den flinke Dominic var altid ved hånden for at udføre sin herres befalinger, og hans milde væsen bredte sig som et smil over huset, indgød det mørke engelske sind den tro, at livet var mageligt og behageligt, og lod hans virkelige herredømme synes så blødt og let som et dun. Gamle mr. Transome havde fået nyt mod og nye kræfter, siden lille Harry og Dominic var kommet, og siden Harold havde sat igennem, at han jævnligt kørte sig en tur. Selv mrs. Transome sås på en ny baggrund med en kjole af svært, nyt silketøj. Og når hun alligevel ikke syntes lykkelig, lagde Harold enten ikke mærke til det eller ignorerede det venligt som en nødvendig skrøbelighed hos ældre damer, i hvis liv der har været for mange sorger og savn. "Vore sind får nykker ligesom vore legemer," tænkte Harold, "og alderen stivner dem således, at de ikke kan lægges af. Stakkels moder! Jeg ville såmænd nødig være en gammel kone. Dertil hører, at man skal være en mild, kærlig bedstemoder. Jeg ville ønske, at hun kunne komme til at holde

lidt mere af lille Harry. Men hun har vist sin mistanke om drengens moder og er lige så stiv i de sager som i sin konservatisme. Imidlertid gør jeg, hvad jeg kan; det vil være vanskeligt at sige, hvad der mangler hende i retning af hensyntagen og luksus til at yde hende erstatning for det trælleliv, hun har måttet føre så længe."

Og ganske vist var Transome Court nu et sådant hjem, som mange kvinder ville attrå. Men selv Harolds egen tilfredshed midt i dets elegante komfort trængte dog for tiden til at holdes oppe ved forventningen om, at han kunne få sin harme udøst. Han var tydeligt mindre rolig og tilfreds, end han plejede at være, og hans moder, der havde iagttaget ham nøje uden at turde spørge ham om noget, havde mærket sig et og andet, hvoraf hun drog den temmelig sikre slutning, at et uvejr stod i begreb med at bryde løs mellem ham og Jermyn. Hun turde ikke stille spørgsmål, og dog havde hun ikke kunnet modstå fristelsen til at sige noget bittert om, at det ikke var lykkedes Harold at blive valgt som radikal, hvorved hun med kvindelig tilbøjelighed til at skade sig selv bidrog til endnu mere fuldstændigt at udelukke sig fra at blive taget på råd af ham. På denne måde gør stakkels kvinder, hvis magt ene og alene ligger i den indflydelse, de udøver, sig lige med falsk musik, og bringer kun mændene til at løbe deres vej.

På denne morgen havde Harold givet ordre til, at hans breve skulle bringes til ham ved morgenbordet, hvilket ikke var hans sædvanlige praksis. Hans moder kunne se, at der var forretningsbreve fra London, som han længtes efter, og hun havde opdaget, at det brev, som en kontorbetjent dagen i forvejen havde bragt, gik ud på at træffe aftale med Harold om,

at Jermyn skulle komme til Transome Court klokken elleve denne formiddag. Hun så Harold skylle sin kaffe ned og skubbe sin tallerken fra sig med en hurtig abstraktion fra morgenmaden, som slet ikke var almindelig hos ham. Hun spiste selv intet; teen, som hun nippede til, syntes at øve en inciterende virkning på hende; hendes kinder blussede, og hendes hænder var kolde. Hun var endnu ung og fyrig i sin angst: fortidens lidenskaber levede i hendes frygt.

Da Harold rejste sig fra bordet, gik hun ind i den lange sal, hvor hun kunne søge lettelse for sin uro ved at gå op og ned og høre, når Jermyn kom ind i Harolds værelse, som var tæt ved. Her vandrede hun frem og tilbage mellem de med rosenrødt atlask betrukne lænestole og de rosenrøde gardiner – med denne verdens store historie for hende reduceret til hendes eget livs lille eksistens – alle vegne dunkelhed, undtagen hvor det skarpe lys faldt på hendes egen skæbnes smalle spor, kun stort for en kvindes ængstelige spænding. Endelig hørte hun den ventede ringen og fodtrin, hørte døren åbne og lukke sig. Ude af stand til at gå rundt længere sank hun ned i en stor, udpolstret lænestol, hjælpeløs og ikke mægtig at bede. Hun tænkte ikke på Guds vrede og barmhjertighed, men på sin søns. Hun tænkte ikke på, hvad døden, men på, hvad livet kunne bringe.

35

Da Jermyn trådte ind i værelset, hilste Harold, der sad ved sit skrivebord og undersøgte nogle papirer, med sin ryg til lyset og sit ansigt vendt imod døren, på ham med en kold hovedbøjning. Jermyn sagde højst uvenligt "Godmorgen" – et "Godmorgen", der så lidet som muligt lignede en hilsen til en mand, der kunne betragte sig som hans arbejdsgiver. På prokuratorens smukke ansigt hvilede der en sort sky af trodsig bestemthed, lidt overraskende for Harold, der havde ventet, at det dårlige lune med den overvægt, det gav, under samtalen skulle være på hans side. Ingen var nogensinde på forhånd forberedt på dette udtryk i Jermyns ansigt, der syntes at stå i en så stærk modsætning til den kolde uigennemtrængelighed, som han bevarede under sædvanlige forretningsærgrelser, og til den smilende venlighed, der karakteriserede ham i hans lysere øjeblikke.

Harold selv så just ikke elskværdig ud i det øjeblik. Men hans vrede var af den art, der giver sig luft uden at vente på at give et dødbringende slag; det var en vrede af en finere sammensat natur end Jermyns – mindre dyrisk voldsom, mindre fast i egenkærlighed og med mere fornem stolthed. Han så på Jermyn med forøget afsky og hemmelig forundring.

"Tag plads," sagde han kort.

Jermyn satte sig i tavshed, knappede sin overfrakke op og tog nogle papirer op af sidelommen.

"Jeg har skrevet til Makepiece," sagde Harold, "for at bede ham besørge alt vedrørende udgifterne ved valget. De vil derfor behage at sende Deres regninger til ham."

"Meget vel. Men jeg kommer i dag i andre forretninger."

"Hvis det er angående tumulterne og arrestanterne, så vil jeg blot straks sige, at jeg ikke vil indlade mig på nogen som helst plan. Bliver jeg stævnet, vil jeg sige, hvad jeg ved om den unge Felix Holt. Folk kan så forresten godtgøre, hvad de formår, om Johnsons fordømmelige fif og Deres med."

"Jeg kommer heller ikke for at tale om gadeoptøjerne. Jeg er enig med Dem i, at det er en ganske underordnet sag." (Når Jermyn havde den sorte sky på panden, stammede han ikke, og han kom heller ikke med latinske citater.)

"Så vær så god straks at begynde på Deres forretninger," sagde Harold i en bydende og ligegyldig tone.

"Det er netop det, jeg ønsker at gøre. Jeg har her en meddelelse fra en korrespondent i London om, at De agter at indgive en klage over mig til Kanslerretten." Mens Jermyn talte, lagde han sin hånd på de papirer, han havde liggende foran sig, og så direkte på Harold.

"I så tilfælde kommer det for Dem an på, om Deres opførsel som familiens konsulent og forretningsfører kan tåle nærmere undersøgelse. Men det er et spørgsmål, som De må overveje med Dem selv."

"Ganske vist. Men forinden er der et spørgsmål, som vi må overveje sammen."

Den tone, hvori Jermyn sagde dette, gav Harolds følelse af overlegenhed et ubehageligt stød. Var det muligt, at våbnet ville blive vristet ham ud af hånden?

"Jeg vil vide, hvad jeg skal mene om det," svarede han lige så stolt som før, "når De har meddelt mig, hvad spørgsmålet er."

"Simpelthen, om De ønsker at beholde familiegodserne, eller om De vil udsætte Dem for ad rettens vej at miste dem."

"De sigter formodentlig herved til en eller anden hemmelig plan af Dem selv i lighed med de livrenter, De i Johnsons navn har plyndret os for," sagde Harold, som på ny blev grebet af vrede. "I så fald gør De bedst i at meddele Deres plan til mine prokuratorer, d'hrr. Dymock og Halliwell."

"Nej. Jeg tror, De vil billige, at jeg allerførst meddeler Dem, at det beror på min vilje, om De skal vedblive at være en betydelig godsejer i North Loamshire, eller om De skal forsvinde fra grevskabet med resten af den formue, som De har erhvervet ved handel."

Jermyn holdt inde, som om han ville give Harold tid til at smage på denne mundfuld.

"Hvad mener De?" sagde Harold skarpt.

"Det er ingen plan, jeg omtaler, men simple kendsgerninger, der er begrundet på erektionspatentet af 1729, i henhold til hvilket Deres faders og Deres krav på familiegodserne bliver fuldstændig værdiløst, så snart den rette prætendent bliver underrettet om sin ret."

"Og De agter at underrette ham om den?"

"Det beror på omstændighederne. Jeg er den eneste person, der er inde i forholdene. Det beror på Dem at afgøre, om jeg skal benytte denne kundskab imod Dem, eller om jeg skal bruge den til bedste for Dem ved at skaffe det vidnesbyrd af vejen, ved hvilket De trods besiddelsesretten ville blive sat fra godserne."

Jermyn gjorde igen en pause. Han havde talt langsomt, men uden mindste betænkning og med en bitter bestemthed. Der gik et par øjeblikke, inden Harold svarede, og da sagde han kort:

"Jeg tror Dem ikke."

"Jeg troede, at De var mere fiffig," sagde Jermyn med et anstrøg af ringeagt. "Jeg troede, De kunne indse, at jeg havde for stor erfaring til at spilde min tid med at fortælle røverhistorier for at narre en mand, der har stillet sig overfor mig som en dødsfjende."

"Nuvel, så lad mig straks høre, hvad beviser De har," sagde Harold, der imod sin vilje rystede og blev nervøs.

"Jeg har ingen tilbøjelighed til at være unødvendigt vidtløftig. Det er kun et par uger siden, jeg erfarede, at der lever en arving af Byclifferne, Deres families gamle modpart. Og kuriøst nok er det kun et par dage siden – ja, kun siden den dag, da gadeoptøjerne fandt sted – at Bycliffernes krav er blevet gyldigt, og at den pågældende arving har fået adkomst til godserne."

"Hvorledes, om jeg må spørge?" sagde Harold, idet han rejste sig fra sin stol og gik en omgang i værelset med sine hænder i lommerne. Jermyn rejste sig også og blev stående ved kaminen med ansigtet vendt imod Harold, mens denne gik frem og tilbage.

"Ved at en gammel fyr drak sig fuld og blev trampet ihjel under optøjerne. Han var den sidste af den Thomas Transomes linje, ved købet af hvis adkomst Deres familie kom i besiddelse af godserne. Deres ret døde med ham. Man antog, at linjen allerede tidligere var uddød, og på denne antagelse grundede de gamle Bycliffer deres krav. Men jeg fik denne mand opsporet

lige ved den tid, da den sidste proces blev sluttet. Hans død ville have været uden betydning for Dem, hvis der ikke havde eksisteret nogen Bycliffe; men jeg ved tilfældigvis, at der er en sådan, og at dette faktum kan juridisk godtgøres."

I et minut eller to tav Harold, men vedblev at gå frem og tilbage i værelset, mens Jermyn blev stående med hænderne bag på ryggen. Endelig sagde Harold fra den anden ende af værelset i en hånlig tone:

"Det klinger foruroligende. Men der hører andre beviser til end en simpel påstand af Dem."

"Det er indlysende. Jeg har et dokument og en kopi, som godtgør min påstands rigtighed. Det er en erklæring, som er afgivet for over tyve år siden, og den er underskrevet at den daværende generalprokurør og første dokumentskriver."

Jermyn tog de papirer, han havde lagt på bordet, og åbnede dem langsomt og koldsindigt, mens han vedblev at tale, og mens Harold gik hen imod ham.

"De kan begribe, at vi ikke sparede nogen møje for at dokumentere familiens adkomst i den sidste proces imod Maurice Christian Bycliffe, der truede med at blive temmelig alvorlig. Dette dokument er resultatet af en retskyndig prøvelse; der gives i det et skøn, der må betragtes som afgørende. De kan løbe det igennem, hvis De har lyst; jeg kan godt vente så længe. Eller De kan læse konklusionen her," sagde Jermyn, idet han holdt et af dokumenterne hen til Harold og pegede på en slutningspassus.

Harold tog dokumentet med en utålmodig gestus. Han skøttede ikke om at følg Jermyns vink og nøjes med konklusionen. Han gennemløb dokumentet. Men han var i

virkeligheden i for stærk sindsbevægelse til at følge det i enkelthederne og lod i grunden kun, som om han læste, indtil han til sidst kastede sig i sin lænestol og gik ind på at fæste sin opmærksomhed på den af Jermyn udpegede passus. Prokuratoren holdt øje med ham, mens han læste og to gange læste om igen:

> "Som resultat af vore undersøgelser udtaler vi altså den formening, at de nuværende besidderes adkomst til Transome-godserne bestemt kan bevises kun at hvile på et efter den oprindelige erektion af 1729 udstedt overdragelsesdokument, der kun er gyldigt, så længe der lever afkom af den besidder af fideikommiset, af hvem hint overdragelses dokument udstedtes. Vi har af de aflagte vidnesbyrd fået tilstrækkelig vished for, at sligt afkom lever i Thomas Transomes, alias Trounsems person i Littleshaw. Men ved hans dødelige afgang uden afkom er vi af den mening, at familien Bycliffes adkomst vil træde i kraft, hvilken adkomst ikke kan være fortabt ved hævdsbestemmelserne."

Da Harolds øjne for tredje gang hvilede på underskrifterne under dette dokument, sagde Jermyn:

"Som sagen gik, idet processen endte ved prætendentens død, havde vi ingen anledning til at rykke frem med Thomas Transome, den omtalte gamle fyr. Forespørgslerne om ham gjorde ham nysgerrig, og da de var ophørt, kom han her til nabolaget i den tro, at der var noget for ham at fiske her. Her er et memorandum om ham, hvis De har lyst til at se på det. Jeg gentager, at han døde under opløbet. Beviserne haves. Og jeg

gentager, at jeg – kun jeg – ved, at der lever en Bycliffe, og at jeg ved, hvorledes der kan skaffes beviser til veje for det."

Harold rejste sig igen fra sin stol og gik atter op og ned i værelset. Han var ikke belavet på at trodse denne nye vending.

"Og hvor er han – denne Bycliffe?" sagde han endelig, idet han standsede i sin gang og vendte sig om imod Jermyn.

"Jeg vil ikke indlade mig på at sige mere, førend De lover at udsætte al procederen imod mig."

Harold vendte sig igen bort og så et øjeblik ud af vinduet uden at tale. Der foregik ganske naturligt en kamp – for øjeblikket en temmelig forvirret kamp – hos ham. Endelig sagde han:

"Og denne person er uvidende om sin ret?"

"Ja."

"Er opdraget i ringe kår?"

"Ja," sagde Jermyn, der var skarpsynet nok til at gætte sig til en del af, hvad der foregik i Harolds sind. "Man kan sagtens lade ham forblive uvidende om det. Spørgsmålet er rent juridisk, og den fuldstændige kundskab om sagen, for så vidt der på den kan bygges noget bevis, er jeg udelukkende i besiddelse af. Jeg kan tilintetgøre beviset eller jeg kan med sikkerhed gøre det gældende imod Dem. Det beror på Dem selv at vælge."

"Jeg må have tid til at tænke over det," sagde Harold, der følte sig under et skrækkeligt tryk.

"Jeg kan ikke give Dem nogen tid, medmindre De lover mig at udsætte retsforfølgelsen imod mig."

"Og så vil De, når jeg forlanger det, forelægge mig alle detaljerne?"

"Ikke uden, at der forud kommer en fuldstændig forståelse i stand. Hvis jeg forpligter mig til ikke at benytte, hvad jeg ved, imod Dem, så må De skriftligt erklære, at De efter at have modtaget fyldestgørende forklaring opgiver al retslig forfølgelse imod mig og ikke vil indgive nogen ny klage i anledning af, hvad der er sket i fortiden."

"Jeg må have betænkningstid," sagde Harold igen, der mere end nogensinde var tilbøjelig til at give prokuratoren en dragt prygl, men følte sig bundet på hænder og fødder med knuder, som han ikke var sikker på, at han nogensinde ville kunne løse.

"Det vil sige," sagde Jermyn med sin barske stivsindethed, "at De skriver til London og udsætter den retslige undersøgelse?"

Atter betænkte Harold sig. Han var mere forbitret end nogensinde, men han var truet, ydmyget og fortumlet ved nødvendigheden af at træffe et øjeblikkeligt valg mellem alternativer, der var ham lige meget imod. Det var kun med besvær, at han kunne tvinge sig til at sige nogle afgørende ord. Han gik så langt bort fra Jermyn, som han kunne – helt hen til den anden ende af værelset – gik så tilbage til sin lænestol og kastede sig ned i den. Endelig sagde han uden at se på Jermyn: "Jeg går ind på det – jeg må have tid."

"Meget vel. Det er en aftale."

"Det betyder ikke videre," sagde Harold hastigt og tilkastede Jermyn et forbitret blik, "end at jeg må have tid og derfor også indrømmer Dem en frist."

"Naturligvis. De må have tid til at betænke Dem på, om glæden ved et forsøg på at ødelægge mig – mig, som De virkelig står i gæld til – kan opveje tabet af Transome-godserne. Og så vil jeg sige Dem farvel."

Harold talte ikke til ham og så ikke på ham, og Jermyn gik ud af værelset. Da han kom til syne udenfor døren og lukkede den efter sig, viste mrs. Transome sit hvide ansigt ved en anden dør, der lå i flugt med Harolds, på en sådan måde, at Jermyn akkurat kunne undgå at se hende. Han benyttede sig af denne mulighed og gik lige over vestibulen, hvor der ingen tjener var til at lukke ham ud, som om han troede, at ingen så efter ham, der kunne vente en hilsen af ham. Han skøttede ikke om i øjeblikket at tale med mrs. Transome; han havde intet at bede hende om, og én ubehagelig samtale havde været nok for ham på denne formiddag.

Hun var overbevist om, at han med forsæt havde undgået hende, og hun var for stolt til at standse ham. Hun var nu lige så ubetydelig i hans øjne som i hendes søns. "Mænd gemmer ingen minder i deres hjerter," sagde hun med bitterhed til sig selv. Da hun gik ind i sin dagligstue, hørte hun den gamle mr. Transomes og lille Harrys stemmer, mens de legede med hinanden. Hun ville i det øjeblik have givet meget til, at hendes svage mand ikke altid havde levet i angst for hendes luner og hendes tyranni, så at han nu havde holdt af hende. Hun følte sig blottet for kærlighed; hvis der var nogen, hun var af betydning for, så var det kun hendes gamle kammerjomfru Denner.

36

Få mænd ville have været anderledes til mode, end Harold var, hvis de, når de havde en arveret, der var ensbetydende med besiddelse af et smukt gods, hvortil der var knyttet et gammelt navn og betydelig social indflydelse, pludselig blev underrettet om, at der var en person, som havde en juridisk ret til at berøve dem disse fordele, men at denne persons ret aldrig af nogen var blevet anset for mere end en mulighed og var ganske ubekendt for ham selv. I sædvanlige tilfælde gav loven en kortere besiddelse, end Harolds familie havde nydt, en uomstødelig ret til denne. Og når i sjældne og særegne tilfælde loven udsatte besidderen af en gammel arv for at miste den som følge af gamle, dunkle transaktioner, så var der ikke desto mindre stærke moralske grunde til at give den ved lang besiddelse hjemlede adkomst legal gyldighed. Ingen ville have sagt, at Harold var forpligtet til at opspore denne formentligt arveberettigede og pånøde ham sine rettigheder; tværtimod ville alverden have leet ad en sådan opførsel, og han ville være blevet betragtet som en interessant patient for en sindssygelæge. Den om forholdene uvidende arveberettigede havde sandsynligvis meget bedre af at forblive i sin oprindelige livsstilling; Harold ville ikke have følt sig opfordret til at tænke nærmere over vedkommendes eksistens, når ikke opfordringen til at gøre det var kommet i form af en trussel fra en person, der havde magt til at sætte truslen i værk.

Hvad han ville have gjort, hvis omstændighederne havde været af en anden art, var i virkeligheden meget klarere, end hvad han ville vælge at gøre eller føle sig tvunget til at gøre i den forhåndenværende krise. Det ville ikke være blevet betragtet som en skam, om han, når et gyldigt krav var rejst, havde fået sine sagførere til at bekæmpe det for ham med den mulighed for øje, at det ved en eller anden snild juridisk manøvre kunne blive skudt til side. Ingen, der ikke befandt sig på selve scenen, kunne blive rørt over slige ting eller lade, som om de fældede glædestårer, fordi et gods overførtes fra en gentleman til en tiggefærdig matros med træben. Og denne tilfældigt opdukkende arving var måske et lignende eksemplar som den fordrukne person, der blev dræbt ved gadeoptøjerne. Alverden ville finde, at de Transomer, der var besiddere af godset, var i deres fulde ret til at bekæmpe ethvert imod dem rejst krav til det yderste. Men på den anden side – det var ikke sikkert, at de ville vinde i kampen, og hvis de ikke vandt, ville de pådrage sig andre tab end tabet af godset. Der havde allerede været lovlig meget af slige tab.

Men hvis det ikke var urigtigt at bestride kravet, hvorfor følte han da de ubehageligste betænkeligheder ved at berøve bemeldte krav dets brod ved at skaffe beviset for det af vejen? Det var en gyselig skuffelse – opofrelse af en vel fortjent gengældelse – at opgive at få Jermyn straffet. Men selv om han kunne bekvemme sig til at betragte det som det klogeste, krympede han sig ved, hvad han betragtede som medskyldighed med Jermyn, krympede sig ved den hemmelige tilintetgørelse af et begrundet lovligt krav. Havde han blot vidst nærmere besked, havde han vidst, hvem denne nyopdukkende

arving var, så kunne han måske have udspekuleret en eller anden fremgangsmåde, der ikke sårede hans æresfølelse og værdighed. Men Jermyn havde været for snedig til at lade Harold vide det; han havde endog omhyggeligt brugt det maskuline pronomen. Og han troede, at der ikke var nogen anden end han, der ville eller kunne gøre Harold klogere. Han gik hjem med den overbevisning, at mellem denne samtale og den næste, de ville få, ville Harold være optaget af en indre kamp, som helt og holdent var baseret på den meddelelse, han havde givet ham. Og han nærede ikke synderlig tvivl om, at resultatet ville blive, som han ønskede. Harold var ingen tosse; der var mange gode ting i livet, han holdt mere af end en ufornuftig hævn.

Og det traf sig så, at Harold efter at have skrevet til London for at indfri sit løfte virkelig tilbragte mange timer i en indre kamp, der ikke var synderlig forskellig fra, hvad Jermyn bildte sig ind. Han tog den med sig alle vegne, til fods og til hest, og den var hans ledsager en stor del af natten. Af naturen var han ikke tilbøjelig til indre kampe, og han havde aldrig før i lang tid været vaklende og ubestemt. Denne uvante sindstilstand var pinefuld og fortrædelig for ham – han følte så stærkt trykket af forhold, i hvilke hans hurtige temperament og sædvanlige resoluthed ikke kunne hjælpe ham – at det tifold forøgede hans had til Jermyn, som var skyld i det. Og mens fristelsen til at undgå al fare for at miste godset voksede og voksede, indtil betænkelighederne krympede ind til intet ved siden af den, syntes vanskeligheden ved at overtale sig til at slutte en pagt med Jermyn mere og mere uovervindelig.

Men vi har set, at prokuratoren var meget for tillidsfuld i sine beregninger. Og mens Harold ærgrede sig over, at han var afhængig af Jermyns viden, var uafhængige oplysninger undervejs til ham. Overbringeren af dem var Christian, som efter, så godt han formåede, at have overvejet alle sandsynligheder var kommet til den slutning, at den mest profitable måde, hvorpå han kunne anbringe sine særlige erfaringer og sit vidnesbyrd med hensyn til Bycliffe og Bycliffes datter, var at stille dem til Harold Transomes rådighed. Han var bange for Jermyn, han nærede dyb mistillid til Johnson; men han troede, at han med sikkerhed kunne stole på Harold Transomes omsorg for sin egen interesse, og han foretrak fremfor alle andre resultater udsigten til straks at forlade landet med en sum, der i det mindste for en tid ville sætte ham i stand til at leve sorgfrit.

Da Dominic blot tre morgener efter samtalen med Jermyn åbnede døren til Harolds dagligstue, og sagde, at "mister Christian", mr. Philip Debarrys kurer, der var en bekendt af ham fra Neapel, ønskede at tale med Harold Transome i vigtige anliggender, var dennes øjeblikkelige tanke, at hans ærinde gjaldt de politiske affærer, som for øjeblikket var, hvad der væsentligt bragte ham i forhold til navnet Debarry, skønt det på den anden side forekom ham at være en besynderlighed, der trængte til nærmere forklaring, at en tjener blev brugt som mellemmand. Han sagde, at bemeldte person kunne komme ind, og ventede snarest at høre noget ubehageligt.

Christian havde denne morgen påtaget sig det ærbødige, men ikke servile væsen, han altid viste overfor folk, der ubestrideligt stod over ham. Mr. Debarry, der satte pris på at

have en person om sig, der så lidt som muligt lignede en almindelig tjener, holdt meget af den rolige, forstandige Christian og ville være blevet yderst forbavset, om han havde hørt den uforskammede, anmassende tone, han kunne påtage sig overfor folk som mr. Lyon, der ikke havde nogen betydning i den fornemme verden. Christian besad den slags fiffighed, der kaldes at "kende verden" – det vil sige, han kendte priskuranten på de fleste ting.

Vel vidende, at han betragtedes som et bud, så længe han blev stående ved døren med hatten i hånden, sagde han med ærbødig lethed:

"Det vil sandsynligvis overraske Dem, sir, at jeg kommer for at tale med Dem for mig selv og jeg ville virkelig ikke have tænkt på at gøre det, hvis mit ærinde ikke tilfældigvis var af større vigtighed for Dem end for nogen anden."

"De kommer altså ikke fra mr. Debarry?" sagde Harold noget forundret.

"Nej, sir. Mit ærinde er en hemmelighed og må, med Deres tilladelse, vedblive at være det."

"De forlanger et løfte af mig?" sagde i Harold noget mistænksomt, da han ikke havde grund til at sætte synderlig lid til en mand i Christians stilling.

"Ja, sir; jeg er nødt til at forlange intet mindre end, at De forpligter Dem til ikke at betro mr. Jermyn, hvad der foregår mellem os."

"Med fornøjelse," sagde Harold, idet noget ligesom et glimt gik hen over hans ansigt. Blodomløbet var blevet hastigere hos ham. "Men hvad har De haft at bestille med Jermyn?"

"Han har altså ikke omtalt mig til Dem – har han, sir?"

"Nej, det har han sandelig ikke – aldrig."

Christian tænkte: "Aha, mr. Jermyn! Så du går og gemmer på hemmeligheden?" Højt sagde han:

"Så har mr. Jermyn altså ikke omtalt for Dem, sir, hvad jeg tror han ved – at der er fare for, at der vil blive anlagt en ny sag imod Dem af en Bycliffe for at få godset?"

"Ah!" sagde Harold og stillede sig op mod gesimsen. Han var som elektriseret af overraskelse over den kant, hvorfra denne meddelelse kom. Enhver ny ængstelse modvirkedes ved den tanke, der som et lyn fløj igennem ham, at han måske kunne blive sat i stand til at handle uafhængigt af Jermyn, og i den storm af følelser, der trængte ind på ham, kunne han ikke ytre andet end et enkelt udråbsord. Christian sluttede deraf, at Harold ikke i forvejen havde fået noget vink.

"Det er denne kendsgerning, sir, som jeg er kommet for at fortælle Dem."

"Formodentlig af et andet motiv end velvilje mod mig?" sagde Harold med et lille tilløb til et smil.

"Ganske vist," sagde Christian, som om han havde talt om vejret i går. "Jeg vil ikke være så tåbelig at forstille mig overfor Dem, mr. Transome. Jeg har i min ungdom tabt en betydelig formue, og oppebærer nu kun min løn. I den nævnte sag kan jeg aflægge vidnesbyrd, som vil tynge vægtskålen ned til skade for Dem. Jeg nærer intet ønske om at gøre det, hvis De vil sørge for, at det er umagen værd for mig at forlade landet."

Harold lyttede, som om han havde været en eventyrhelt, der var udset til særlig fristelse af den Onde. Fristelsen fremstillede sig her i en mere tillokkende skikkelse end før, fordi den vandt i sødme ved udsigten til at narre Jermyn. Men forsigtigheden

bød ham ikke at forhaste sig, og hans ligegyldighed for den person, han talte med, hjalp ham i dette tilfælde til fuldstændig at bevare sin selvbeherskelse.

"De ved," sagde han koldt, "at tavshed ikke er en vare, som det er værd at købe, med mindre der er noget ved den. Der er uden tvivl mange personer, som gerne ville have, at jeg skulle betale deres rejseudgifter for dem. Men de ville næppe være i stand til at vise mig, at det var umagen værd for mig."

"De ønsker, at jeg skal meddele Dem, hvad jeg ved?"

"Ja, det er en nødvendig indledning til al yderligere samtale."

"De vil formentlig kunne indse, mr. Transome, at de oplysninger, jeg kan give, er noget værd, rent bortset fra, om jeg i fremtiden optræder som vidne eller ej. Jeg må varetage min egen interesse, og hvis noget skulle være til hinder for, at De valgte at fyldestgøre mig for at skaffe et vigtigt vidne af vejen, må jeg i alt fald have betaling for den meddelelse, jeg bringer Dem."

"Kan De sige mig, hvor og hvem denne Bycliffe er?"

"Ja, det kan jeg."

"Og give mig en forestilling om hele sagen?"

"Ja; jeg har talt med en prokurator – ikke Jermyn – der er nøje inde i den."

"De må ikke gøre regning på, at jeg skulle nære noget ønske om at undertrykke et vidnesbyrd eller skaffe et vidne af vejen. Men lad mig høre, hvad De forlanger for Deres meddelelse."

"I så tilfælde må jeg have denne meget højere betalt. Lad os sige to tusinde pund."

"Gå pokker i vold med Deres to tusinde pund!" udbrød Harold, idet han igen kastede sig ned i sin stol og vendte siden

til Christian. Nye tanker myldrede ind på ham. "Denne fyr vil måske gerne af en eller anden grund stikke af," sagde han til sig selv. "Det lader til, at der er andre folk end Jermyn, der ved besked med dette bevis. Hele sagen kan måske se sort ud for mig, hvis den kommer ud. Man vil tro, at jeg har bestukket ham til at løbe sin vej, enten jeg så har det eller ej." Klogskaben og samvittigheden gik altså i nærværende tilfælde sammen.

"Jeg vil ikke give Dem en sixpence for Deres meddelelse." sagde han bestemt, "førend det har vist sig, at De ikke har i sinde at løbe Deres vej, men vil møde for retten når De stævnes. På de vilkår har jeg ikke noget imod at give Dem et bevis, der går ud på, at når betingelsen er opfyldt – det vil sige, når der har været ført en proces eller det er givet, at der ikke vil finde nogen proces sted – vil jeg betale Dem en vis sum som godtgørelse for den meddelelse, De nu giver mig."

Christian sad som i en skruestik. Først havde han trøstigt gjort regning på, at Harold begærligt ville have grebet hans tilbud om at forsvinde, og da nogle ord syntes at have kastet en tvivl over denne formodning, havde han i sit stille sind besluttet at rejse bort, enten Harold ønskede det eller ej, hvis han kunne få penge nok til det. Han svarede ikke straks, og Harold ventede i tavshed, spændt på at erfare, hvad Christian kunne have at meddele, men i øvrigt nu rolig og klar nok til at være bestemt på ikke at udsætte sig for den beskyldning, at han havde haft lod i en slyngelstreg. Det er et stort held for os, når et sammenstød af omstændigheder lader en handling af tvivlsom berettigelse fremstille sig for os som positivt urigtig.

Christian spekulerede på, at hvis han blev og trodsede mulige ubehageligheder, som kunne times ham, om han offentligt blev

bekendt som Henry Scaddon, af hensyn til det, han måske kunne få af Esther, så ville det i alt fald være klogt at være sikker på nogle penge fra Harold Transome, siden denne viste sig at være af en så ejendommelig beskaffenhed, at han stod på en smålig ærlighed til sin egen skade. Tænkte han på at træffe en overenskomst med den anden part? I så fald kunne han måske slå sig til ro og vente på oplysningerne, til de kom på anden måde. Christian begyndte at blive bange for, at han slet intet skulle få for det fiffige skridt, han havde gjort ved at komme til Transome Court. Endelig sagde han:

"Jeg synes, sir, at to tusinde pund ikke ville være en urimelig sum på de betingelser."

"Jeg vil ikke give to tusinde pund."

"Tillad mig at gøre Dem opmærksom på, sir, at der ingen er, i hvis interesse det ligger at fortælle Dem så meget, som jeg vil, selv om de kunne, siden mr. Jermyn, der ved det, ikke har anset det for hensigtsmæssigt at fortælle Dem det. Det kan måske være Dem til en nytte, som De ikke aner, straks at få meddelelsen fra mig."

"Nu vel?"

"Det forekommer mig, at en gentleman under sådanne omstændigheder bør være noget rundhåndet."

"Det vil jeg også være."

"Jeg kan ikke tage imod mindre end tusind pund. Det ville virkelig ellers ikke være umagen værd. Hvis mr. Jermyn vidste, at jeg gav Dem nogen meddelelse, så ville han bestræbe sig for at skade mig."

"Jeg vil give Dem tusind pund," sagde Harold straks, for uden at vide af det havde Christian rørt ved en sikker fjeder. "I alt fald

vil jeg give Dem et bevis af den art, som, jeg før omtalte."

Han skrev, som han havde lovet, og gav Christian papiret.

"Lad os nu være fri for flere omsvøb," sagde Harold, "det lader til, at De kan tale som en forretningsmand. Hvem og hvor er denne Bycliffe?"

"Det vil overraske Dem at høre, sir, at hun antages for at være datter at den gamle præst, mr. Lyon, i Malthouse Yard."

"Du gode Gud! Hvorledes kan det være?" sagde Harold. Straks dukkede den første lejlighed, hvor han havde set Esther, frem i hans erindring – den lille, mørke stue – den nydelige pige i den blå kjole med det overraskende elegante væsen og ydre.

"Det er gået således til, at gamle Lyon på en eller anden forunderlig måde er blevet gift med Bycliffes enke, da denne unge pige var et lille barn. Og præsten skøttede ikke om, at pigen skulle vide, at han ikke var hendes rigtige fader; det har han selv sagt mig. Men hun er det udtrykte billede af Bycliffe, som jeg godt kendte – en ualmindelig smuk dame – med en holdning som en dronning."

"Jeg har set hende," sagde Harold, overmåde glad over at have tilkøbt sig denne kundskab. "Men tal nu videre."

Christian fortalte alt, hvad han vidste, inklusive sin samtale med Jermyn, undtagen forsåvidt den havde en for ham selv ubehagelig karakter.

"De tror altså," sagde Harold, da fortællingen syntes at være til ende, "at miss Lyon og hendes formentlige fader for tiden er uvidende om de krav, der måske i kraft af hendes herkomst kunne rejses på hendes vegne?"

"Det tror jeg. Men jeg behøver ikke at sige Dem, at hvor prokuratorer er på spor efter noget, kan man aldrig i længden

være sikker. Jeg må erindre Dem om, sir, at De har lovet at tie stille med, hvad jeg har betroet Dem, for at ikke Jermyn skal falde over mig."

"De skal ikke være bange; jeg skal ikke røbe noget til mr. Jermyn, det kan De stole på."

Christian blev sendt bort med et "Godmorgen", og mens han opfriskede nogle venskabelige erindringer med Dominic, sad Harold og tyggede på de nye oplysninger, han havde modtaget, og fandt dem ikke slet så bitre, som han havde ventet.

Lige straks efter Harolds samtale med Jermyn havde hans uvilje imod at tilintetgøre en lovlig ret bragt ham på den tanke at forsøge et kompromis. Der kunne måske tænkes en middelvej, som ville være et mindre onde end en kostbar proces eller den fuldstændige opgivelse af godserne. Og nu havde han erfaret, at den nye prætendent var en dame – en ung dame, der var opdraget under forhold, som ville lade fjerdedelen af Transomernes gods i hendes øjne fremtræde som en uhyre formue. Både hendes køn og hendes sociale stilling var sådanne, at der kunne tænkes mange mildnende påvirkninger. Og da Harold havde set Esther, var det uundgåeligt, at der mellem de forskellige behagelige og ubehagelige udveje, som Harolds fantasi afmalede, også fremstillede sig en mulighed, der kunne forene de to krav – hans eget, som han følte var rimeligt, og Esthers, der lod til at være juridisk begrundet.

Harold var, som han stadig havde sagt til sin moder, ikke nogen "giftefærdig mand"; han tænkte ikke på i mange år, om overhovedet nogensinde, at bringe en hustru til Transome Court. Da han i lille Harry havde en arving, foretrak han sin frihed. Vesterlandske damer var ikke efter hans smag; de

dannede en overgang fra det svage animalske individ til det tænkende væsen, som forekom ham generende. Harold foretrak en lidet kløgtig, storøjet kvinde, lidet talende og kærlig, med et kraftigt sort hår, der vejede langt mere end hendes hjerne. Han havde ikke set nogen sådan kvinde i England på én nær, som han selv havde bragt med sig fra Orienten.

Derfor brød Harold sig ikke om at blive gift, førend, eller med mindre, der frembød sig en eller anden overraskende chance, og nu, da en sådan chance var kommet og tilskyndede ham til at gifte sig, ville han ikke vedgå for sig selv, at han spekulerede på at gifte sig med Esther af egennyttige bevæggrunde; han var blot nødt til at erkende, at en sådan udvej ikke var utænkelig. Han ville ikke gøre noget skridt, som direkte var rettet på dette formål; hvad han havde besluttet sig til som den fremgangsmåde, der under de forhåndenværende omstændigheder tiltalte ham mest, var at optræde overfor Esther på en oprigtig, kavalermæssig måde, der måtte vinde hendes velvilje og gøre hende tilbøjelig til at skåne hans familieinteresser så meget som muligt. Han styrkedes i denne beslutning ved ønsket om at tilintetgøre Jermyns bestræbelser for at fri sig for straf, og hans bestemteste og mest opmuntrende fremtidsforhåbninger gik ud på, at han inden meget kort tid ikke blot ville have truffet en tilfredsstillende overenskomst med Esther, men også ved en højst ubehagelig meddelelse ville have ladet Jermyn vide, at Harold Transome ikke længere var bange for ham. Jermyn skulle krympe sig i støvet for hans fod.

Da han var færdig med disse overvejelser, følte han sig tilfreds med sig selv og let i sind. Han havde forkastet to

uhæderlige forslag og stod i begreb med at foretage noget, der syntes særdeles smukt og nobelt. Men hertil måtte han have sin moders bistand, og det var nødvendigt, at han både betroede sig til hende og fik hende overtalt til at tiltræde hans mening.

To timer efter, at Christian havde forladt Harold, bad denne sin moder om at komme ind i hans private værelse, og der fortalte han hende den forunderlige og foruroligende historie, idet han dog forbigik alt, hvoraf det kunne sluttes, at han havde fået den fra Christian. Harold følte, at den forpligtelse, han havde indgået, pålagde ham denne tavshed, og han sagde til sin moder, at han havde lovet at skjule kilden til de oplysninger, han havde fået, og som var helt uafhængig af Jermyn.

Mrs. Transome sagde ikke stort, mens han fortalte sin historie; hun kom ikke med udråb af nogen art, men lyttede med spændt opmærksomhed og stillede nogle enkelte spørgsmål, der var så træffende, at de overraskede Harold. Da han viste hende den kopi af det juridiske skøn, som Jermyn havde ladet ham beholde, sagde hun, at hun meget godt kendte det; hun havde selv en kopi. De nærmere omstændigheder ved hin sidste proces var alt for dybt indprentet i hendes erindring, den forefaldt på en tid, da der ikke var nogen, som kunne tage kommandoen fra hende, og da hun var den faktiske leder af familiens anliggender. Hun var forberedt på at høre, at besiddelsen af godserne endnu kunne være udsat for fare; men intet havde forberedt hende på de forunderlige nærmere omstændigheder ved det – på den måde, hvorpå den nye prætendent var blevet opdraget, – og allermindst på den rolle, Jermyn var kommet til at spille ved opdagelsen. Mrs. Transome så på disse ting med visse hendes sind beherskende følelser, der

lod dem fremtræde for hende som en længe forberedt gengældelse. Harold så, at hun var pinefuldt bevæget, at hun rystede, og at hun havde ondt ved at få ordene frem over sine blege læber. Og det var ikke andet end, hvad han ventede. Han havde selv ikke været glad ved opdagelsen, straks da den var blevet ham meddelt. Men han anede ikke, hvad det var i hans fortælling, der havde gjort det mest pinefulde indtryk på hans moder. Det var noget, der gjorde truslen med hensyn til godset til en ængstelse af underordnet betydning. Nu hørte hun for første gang tale om den tilsigtede proces imod Jermyn. Harold havde ikke skøttet om at tale om det før; men da han endelig havde taget sin moder med på råd, skønnede han ikke, at der var noget, som kunne afholde ham fra at tale uforbeholdent om, at han havde besluttet at drage prokuratoren til ansvar for den skammelige måde, han havde bestyret familiens anliggender på.

Harold fortalte det alt sammen – fortalte, hvorledes Jermyn havde spekuleret på at få sat en skrue på ham, men hvorledes han nu var i stand til at bringe denne plan til at strande – talte på sin sædvanlige hurtige måde, men med en afgørende bestemthed i tonen, og hans moder indså, at hvis hun overhovedet skulle kunne gøre nogen modbemærkning, kunne det kun ske, når han ikke havde mere at sige.

"Hvis du nu har samme syn på denne sag som jeg, moder," sagde Harold til sidst, "så vil jeg bede dig at følge med mig hen og aflægge en visit hos denne unge pige i Malthouse Yard. Jeg vil meddele hende, hvorledes det forholder sig; det ser ud til, at hun endnu ikke har fået noget at vide; og du vil indbyde hende til straks at besøge dig her, for at al skandale, alle elendige

prokuratorfif kan undgås, og sagen kan bringes til en venskabelig afgørelse."

"Det synes næsten utroligt – højst mærkværdigt – en ung pige i hendes stilling," sagde mrs. Transome med besvær. Det ville have forekommet hende som den bitreste, mest ydmygende pønitense, hvis en anden sorg ikke helt havde opfyldt hendes hjerte.

"Jeg forsikrer dig, hun er en dame; jeg så hende, da jeg agiterede for valget, og blev dengang ganske forbavset. Du vil blive helt slået af hende. Der er ikke noget nedværdigende for dig i at indbyde hende."

"Nå ja," sagde mrs. Transome i en sagte, bitter tone, "jeg må finde mig i alt, hvad der forlanges af mig. Hvornår skal vi tage derhen?"

"Klokken er næppe to," sagde Harold og så på sit ur. "Vi kunne godt tage derhen i dag, når du har spist frokost. Det er bedst ikke at spilde nogen tid. Jeg skal bestille vognen."

"Bliv lidt," sagde mrs. Transome med en fortvivlet anstrengelse, "det er tidsnok. Jeg spiser ikke frokost. Jeg har et ord at sige dig."

Harold tog sin hånd bort fra klokken og lænede sig til kamingesimsen for at høre på sin moder.

"Du ser, at jeg straks føjer mig efter dit ønske, Harold."

"Ja, moder, jeg er dig meget forbunden, fordi du ingen indvendinger har gjort."

"Så bør du til gengæld høre på mig."

"Ja, tal blot," sagde Harold, forberedt på at høre noget fortrædeligt.

"Hvad kan det nytte at få denne sag for kanslerretten imod Jermyn?"

"Hvad det kan nytte? Det skal jeg sige dig. Denne person har betynget godset med panteforskrivninger og deslige til et beløb af tre tusinde pund om året, og jeg er overbevist om, at han selv under en anden mands navn er i besiddelse af størsteparten af dem. Og de lån, som denne årlige rente repræsenterer, har ikke været stort mere end tyve tusinde pund. Naturligvis har han ført dig bag lyset, og min fader har aldrig givet sig at med den slags ting. Han havde været i stand til at foretage alle slags djævlekunster med de dokumenter; han gjorde ikke regning på, at jeg skulle komme tilbage fra Smyrna for at indtage stakkels Durfeys plads. Han skal få forskellen at føle. Og resultatet af det vil være, at jeg vil spare næsten alle livrenterne i resten af min faders liv, hvilket måske kan være ti år eller mere, at jeg vil få nogle af pengene tilbage, og at jeg vil få en slyngel straffet. Det er nytten af denne proces."

"Han vil blive ødelagt."

"Det er netop det, jeg har i sinde," sagde Harold skarpt.

"Han gjorde sig dog megen umage for os i de gamle processer. Alle sagde, at han var mageløst ivrig og dygtig," sagde mrs. Transome, der talte sig mod og varme til. Det begyndte så småt at koge i hende.

"Hvad han gjorde, gjorde han for sin egen skyld, det kan du stole på," sagde Harold med en hånlig latter.

"Der forefaldt meget ubehagelige ting under den sidste proces. Det synes med hensyn til denne unge dame at være dig magtpåliggende at undgå al videre skandale og al tvist i familien. Hvorfor ønsker du da i dette tilfælde ikke at gøre det?

Jermyn ville måske være villig til at træffe et venskabeligt arrangement – til at yde erstatning, så vidt han formår – hvis han har gjort noget forkert."

"Jeg vil ikke træffe noget venskabeligt arrangement med ham," sagde Harold bestemt. "Har han nogensinde som vor agent gjort noget skandaløst, så lad ham bære skammen for det. Og den rette måde til at kaste skammen på ham er at vise verden, at han har plyndret os, og at jeg har i sinde at straffe ham. Hvorfor vil du holde din hånd over sådan en person, moder? Det er væsentligt hans skyld, at du har måttet leve sådan et knebent, ulykkeligt liv – du, der i gamle dage var så glimrende, som nogen dame kunne ønske at være."

Mrs. Transomes vågnende vrede gik over til en følelse af skræk, omtrent som det pludselige, forskrækkede sæt, det giver i os, når vi slår ud med hånden i den tro, at den vil ramme noget varmt, blødt og levende ligesom os selv, men den i stedet falder på noget hårdt og ubevægeligt. Stakkels mrs. Transomes slag kastedes tilbage på hende af en hård, uforanderlig fortid. Hun svarede ikke Harold, men rejste sig fra sin stol, som om hun opgav diskussionen.

"Kvinder bliver forskrækkede over alting," sagde Harold venligt, da han indså, at han efter sin moders føjelighed overfor ham havde været lidt for skarp. "Og du har i så mange år været vant til at betragte Jermyn som en regulator for alt. Se nu lidt munter ud, lille moder," vedblev han, idet han så mildt på hende og lagde sine hænder på hendes skuldre. "Vi kommer nok ud over alle disse vanskeligheder. Og denne unge pige – jeg er vis på, hun vil være en interessant gæst for dig. Du har i lang tid ikke haft nogen ung pige om dig. Hvem ved? Hun kan måske

blive så forelsket i mig, at jeg kan blive nødt til at gifte mig med hende."

Han talte spøgende og tænkte kun på, hvorledes han kunne få sin moder til at smile. Men hun så alvorligt på ham og sagde: "Er det din hensigt, Harold?"

"Er jeg ikke i stand til at gøre en erobring? Jeg er ikke for korpulent endnu – en køn, velafrundet ung mand på fireogtredive år."

Hun var nødt til at se lige på det strålende ansigt med den rige, mørke farve, der bøjede sig lidt ned over hende. Hvorfor skulle hun ikke være lykkelig over denne søn, hvis fremtid hun engang havde drømt om, og som havde haft alt det held med sig, som hun nogensinde havde turdet håbe på? Tårerne kom hende i øjnene, ikke i rig mængde, men kun således, at de mørke øjne blev så store og klare, som ungdommen fordum havde gjort dem uden tårer.

"Så, så!" sagde Harold kærligt. "Du skal ikke være bange. Du skal ikke få en svigerdatter, med mindre hun er en perle. Nu vil vi gøre os klar til at tage afsted."

En halv time efter kom mrs. Transome ned, helt majestætisk at se til i fløjl og zobelskind, rede til at besøge "pigen i Malthouse Yard". Hun havde vundet fatning nok til at gennemgå denne prøve; hun indså, at der ikke var noget bedre at gøre. Efter de beslutninger, Harold havde taget, var en eller anden overenskomst med denne forunderligt stillede arving det resultat, som man snarest måtte håbe på; hvis overenskomsten til sidst skulle blive til et ægteskab – nå, så havde hun ikke grund til at tage sig det videre nær; hun var jo allerede

magtesløs. Det skulle nu vise sig, hvorledes denne unge pige var.

Vognen skulle køre bagom for at undgå at vække alt for megen opmærksomhed. Men det nylig afholdte valg, med hvad dertil hørte, kunne forresten nok forklare, at mr. Lyon fik et besøg af den faldne radikale kandidat.

37

Siden Esther skiltes fra Felix Holt på den dag, da gadeopløbet fandt sted, havde hun gennemgået så mange og overraskende sindsbevægelser, at hun var forberedt på at modtage enhver ny tildragelse af en uvant art forholdsvis roligt.

Da mr. Lyon kom hjem igen fra sin prædike-udflugt, var Felix allerede på vej til Loamford arresthus. Denne efterretning gjorde et rystende indtryk på den lille præst. Han kunne ikke finde nogen tydelig forklaring af Felix Holts opførsel, for de beretninger, Esther havde hørt, var indbyrdes så modstridende, at hun ikke havde været i stand til bestemt at komme på det rene med, hvad der var fremkommet ved det af øvrigheden optagne forhør. Mr. Lyon var imidlertid overbevist om, at Felix var uskyldig i noget ønske om at fremkalde optøjer eller tilføje folk legemsbeskadigelser; hvad han navnlig var bange for, var, at han i det sørgelige sammenstød med Tucker havde ladet sig henrive af en hidsighed, som han ikke havde tilstrækkeligt værn imod i et gudhengivent og ydmygt sind.

"Min stakkels unge ven bliver med en for vore øjne forunderlig strenghed belært om det slemme ved at være for tryg og selvtillidsfuld," sagde han til Esther, mens de sad hver på sin side af bordet og talte bedrøvet med hinanden.

"Du vil vel tage hen og tale med ham, fader?"

"Ja, det vil jeg sandelig. Men jeg må straks gå hen og tale med den stakkels af sorgen hjemsøgte kvinde, hvis sjæl uden tvivl

hvirvles om i denne vånde som en formløs ting, der jages af stridende vinde."

Mr. Lyon rejste sig og tog hastigt sin hat for at gå ud med åben frakke, så at hans lille person blev udsat for den skarpe luft.

"Å, bliv lidt, fader, til du har fået noget at spise," sagde Esther og lagde sin hånd på hans arm. "Du ser så træt og medtaget ud."

"Barn, jeg kan ikke blive. Jeg kan hverken spise brød eller drikke vand, førend jeg har erfaret noget mere om denne unge mands handlinger, hvad der kan føres bevis for imod ham, og hvad ikke. Jeg er bange for, at der ikke er nogen her i byen, som vil stå ham bi, for selv venner af vor kirke har ofte bebrejdet mig, at jeg syntes at holde af ham. Men, Esther, mit elskede barn –"

Ved disse ord greb mr. Lyon hendes arm og syntes i trangen til at tale at glemme sit tidligere hastværk. "Jeg mindes dette: Herren kender sine; men vi – vi må dømme af usikre tegn, for at vi således kan lære at øve håb og tro til hinanden; og i denne uvished klynger jeg mig med helligt håb til dem, som verden ikke elsker, fordi deres samvittighed, om end måske fejlagtigt, står i strid med verdens sædvaner. Vor store tro, min Esther, er martyrtroen; jeg vil ikke hastigt vende mig bort fra nogen mand, der må døje en hård medfart, fordi han ikke vil lyve."

Præsten holdt inde og syntes åndsfraværende at fæste sin tanke på en eller anden erindring; han var altid tilbøjelig til ved betragtninger at drages bort fra forfølgelsen af et formål, som var forekommet ham at være af påtrængende vigtighed. Esther greb lejligheden og formanede ham til at styrke sig med noget af Lyddys suppe, inden han gik ud på sin møjsommelige

vandring for at søge bestemt, pålidelig kundskab fra forskellige vidners læber, først og fremmest fra den kvindelige konfusionsmager, den stakkels mrs. Holt.

Hun, der betragtede al den sorg, der var kommet over hende for Felix' skyld, som en fuldbyrdelse af hendes egne profetier, behandlede den sørgelige historie mere fra et opbyggeligt end fra et nøjagtigt refererende synspunkt og med en forkærlighed for det mystiske frem for det oplysende, der var en fortolker af Johannes' Åbenbaring værdig. Hun dvælede hovedsagelig ikke ved de vigtige kendsgerninger, at Felix havde siddet ved sit arbejde til efter klokken elleve som en døv person, var faret ud urolig og overrasket, var kommet tilbage for med tilfredshed at melde, at det gik roligt, og havde bedt hende om at sætte middagsmaden af til ham – kendsgerninger, der ville have betydning som vidnesbyrd om, at Felix ikke havde noget at gøre med nogen plan til optøjer og var imod dem. Disse ting kom tilfældigt frem under hendes lange klage til præsten, men hvad mrs. Holt væsentligt lagde vægt på at få fortalt, var, at hun længe før Mikkelsdag, siddende i sin stol, havde sagt til Felix, at det ville gå ham ilde, fordi han havde været så sikker i sin sag med pillerne og livseliksiren.

"Og nu, mr. Lyon," sagde den stakkels kone, der havde taget en kjole på, som hun før havde lagt af, et forlorent forhår, der var helt forpjusket, og en kappe uden stivelse, mens hun havde den lille hostende Job på skødet – "nu ser De – mine ord er blevet til sandhed tidligere, end jeg troede. Felix kan sige mig imod, om han vil, men der sidder han nu i fængsel, og her er jeg uden anden hjælp og støtte i verden end en halv krone om ugen, som jeg har sparet sammen til, og dette hus, som jeg må betale

leje af. Det er ikke mig, der har gjort noget galt, mr. Lyon, det skal ingen sige mig på – og det stakkels barn, jeg har her på skødet, er lige så uskyldigt i gadeoptøjer og drab og alt andet, som ondt er. Men når man har en søn, der er så påståelig og ikke vil have, at man må sælge medicin, som Forsynet selv har indgivet min mand at lave, og som folk, der er højere på strå end han, har brugt hele landet over, førend han endnu var et lille barn, så kan det ikke nytte at være god her på jorden. Ja, han har såmænd engang været et lille barn, mr. Lyon, og har fået sin tår her ved mit bryst" – mrs. Holts moderkærlighed besejrede ved disse ord hendes iver for at give forklaringer, og hendes tone blev mere og mere grædende – "og så at tænke på, at der nu er folk, som siger, at han vil blive deporteret og hans hår raget af, og at han vil komme i trædemøllen og alt sådan noget, ak Gud, ak Gud!"

Da mrs. Holt brast i gråd, stak lille Job, der havde en forvirret, men dyb følelse at sorg og af, at der var gjort Felix fortræd, og at han var borte, ligeledes ynkeligt i at græde.

"Nej, mrs. Holt," sagde præsten trøstende, "De skal ikke gøre Deres sorg større ved unødvendige ængstelser. Jeg har godt håb om, at min unge ven, Deres søn, vil slippe fri for andre sørgelige følger af det passerede end konstablen Tuckers død, som jeg er bange for altid vil hvile tungt på hans erindring. Jeg stoler sikkert på, at en jury vil skelne imellem uheld eller måske urigtigt skøn, og ond vilje, og at han vil blive frikendt for at have gjort sig skyldig i nogen alvorlig forseelse."

"Han har aldrig i sit liv stjålet, mr. Lyon," sagde mrs. Holt med fornyet liv. "Ingen kan rive mig det i næsen, at min søn er løbet bort med penge, som den unge mand i banken – og han så

dog så ærlig ud og var ganske anderledes pæn om søndagen, end Felix nogensinde har været. Og jeg ved nok, at det er galt at slås med konstabler; men de siger, at Tuckers kone vil få det meget bedre end før, for de store folk vil give hende pension, og hun vil få hjælp af alle stiftelserne, og hendes børn vil komme frit i skole, og alt sådan noget. Man kan sagtens bære en sorg, når alle søger at hjælpe én med det; og hvis juryen og dommerne vil gøre Felix ret og skel, så må de tænke på hans stakkels moder, som brødet er taget af munden, og som kun har en halv krone om ugen og indboet – men det er rigtignok meget godt, for jeg har selv købt det – og nu oven i købet skal underholde det stakkels barn her, som Felix har lagt på mig. Jeg kunne jo nok sende drengen tilbage til hans gamle bedstefader og lade kommunen betale for ham, men sådan en kone er jeg ikke, mr. Lyon; jeg har et godt hjerte. Hans små fødder og tæer er såmænd så hvide som marmor; her skal De se –" og mrs. Holt trak Jobs sko og strømpe af og viste en vel vasket lille fod frem. "De vil måske sige, at jeg kan tage en logerende i huset, og det er let nok sagt; men det er ikke så lige en sag at få fat i nogen, der har brag for en stue og et sovekammer. Men hænder der Felix noget slemt, så kan jeg lige så gerne gå ind i sognemenigheden, for det er forskrækkeligt, hvor medlemmerne af vor egen kirke river ned på min søn. Jeg synes, de kunne lade hans moder om det; for løjerlig og egenrådig som han var, og skønt han fo'r løs på selve Skriften om den medicin, så var han dog et flinkt menneske – det vil *jeg* sige – og han var sin faders lovlige barn, og jeg var hans moder, jeg, der var Mary Wall i tredive år, inden jeg blev gift med hans fader."

Atter blev mrs. Holts følelser hende for stærke, men hun tvang sig til hulkende at vedblive: "Og hvis de vil deportere ham, så kunne jeg nok have lyst til at gå hen i arresten og tage barnet her med; for han holdt meget af at have ham på skødet og sagde, at han aldrig ville gifte sig; og det har én over os hørt og har taget ham på ordet."

Mr. Lyon hørte på hende med dybe suk og søgte da at trøste hende ved at sige, at han selv snarest muligt ville tage til Loamford og ikke ville unde sig ro, førend han havde gjort alt, hvad han formåede, for Felix.

I ét punkt stemmede mrs. Holts klage med hans egne anelser, som han altså fandt bekræftet: stemningen i Treby blandt den liberale dissentermenigheds medlemmer var ugunstig for Felix. Ingen, der havde iagttaget hans opførsel fra vinduerne, så noget, der kunne tjene til hans undskyldning, og man rystede på hovedet ad den forklaring, han selv ved forhøret havde givet af sine motiver; havde det ikke været, fordi han havde for skik altid at tro sig klogere end andre folk, ville han aldrig have indladt sig på sådanne forrykte planer. Han havde givet sig mine af at være noget særligt og havde talt ilde om hæderlige borgere. Han havde forhindret sin moder i at lave en let afsættelig medicin imod alle fornuftige regler for køb og salg; han havde ikke vist tilbørlig fortrøstning til, hvad Forsynet kunne udrette på det indre menneske ved hjælp af midler, der, set i et slet og ret verdsligt lys, var dårlige for maven, og resultatet af dette var, hvad man kunne vente. Han havde bragt sin moder i armod og sig selv i forlegenhed. Og hvorfor? Han havde ikke gavnet "den gode sag" derved; havde han kæmpet om kirkeskatterne, og var det gået ilde for ham i en kamp, hvor han

klart optrådte som forkæmper for dissenternes ret og de frie grundsætninger, så ville der have været anledning til at indsamle både guld, sølv og kobber for at skaffe ham den bedste forsvarer; så kunne der være holdt prædikener over ham, og hans navn kunne være set på bannere lige fra Newcastle til Dorchester. Men der lod ikke til at være noget opbyggeligt i, hvad der var hændt Felix. Gadeopløbet i Treby – "hvordan man så vendte og drejede det", som mr. Muscat bemærkede – var ikke til stor hæder for liberalismen, og hvad mr. Lyon havde at bevidne med hensyn til Felix Holts opførsel i anledning af udskænkningen til arbejderne i Sproxton, gjorde det klart, at et forsvar for Felix var en anklage for hans parti. Hele sagen, sagde mr. Nuttwood, var mørk og uudgrundelig og syntes ikke at være en sådan, i hvilken Guds tjeneres indblanding ville bidrage til at give den æren, som æren tilkom. At en kandidat, som alle de rigere medlemmer af menigheden havde stemt for, fik sit navn sat i forbindelse med opmuntringer til drukkenskab, gadetumulter og plyndring, var noget, fjenden kunne spotte over; og det var ikke let at se, at fjendens mund kunne stoppes ved bestræbelser til gunst for en ubetænksom ung mand, hvis indblanding havde gjort tingene værre i stedet for bedre. Man advarede mr. Lyon, for at ikke hans menneskelige sympatier skulle sløve hans blik for sandhedens interesser; det var Guds sag, der stod i fare ved denne affære.

Den lille præsts sjæl var sønderknust; han havde selv en stærk følelse af striden imellem offentlige og private hensyn i denne sag og græmmede sig meget ved tanken om den triumf, hvormed toryerne kunne pege på, at med undtagelse af angrebet på *De syv Stjerner*, der kaldte sig et whighus, var al den

skade, der var sket, gået ud over toryer. Han var meget ivrig for sine meninger, og han ville have sat pris på, at begivenhederne havde talt for dem i en slags billedskrift, som alle kunne forstå. Verdens begejstring kan ikke opildnes ved en kommentar med små og fine bogstaver, og billedskriften i Felix Holts forviklinger var af en højst forvirrende art; hvis han var martyr, brød ingen af siderne sig om ham, og ingen af dem gjorde krav på ham. Dog fandt præsten, som vi har set, i sin kristentro en grund til at holde dobbelt fast ved en mand, der ikke havde et stort parti til at støtte sig. Den lille mands hjerte var heltemodigt; han var ikke en af dens slags liberale, der benytter deres bekymring for liberalismens sag til fejt at lade nogen i stikken.

Foruden Felix selv troede han ikke, der var nogen, som kunne aflægge vidnesbyrd om Felix' indsigelser imod, at man trakterede arbejderne i Sproxton, undtagen Jermyn, Johnson og Harold Transome. Skønt han kun havde en højt ubestemt forestilling om, hvad der kunne foretages i sagen, fæstede han dog sin tanke på den sandsynlighed, at mr. Transome, om så blot for at yde, hvad oprejsning han formåede, kunne lade sig bevæge til at gøre en alvorlig anstrengelse; men han turde ikke gøre noget skridt, førend han havde talt om det med Felix, som han forudså rimeligvis ville være meget bestemt på, hvad hjælp han ville modtage og hvad ikke.

Denne forventning gik i opfyldelse. Mr. Lyon vendte hjem til Esther efter sin dags rejse til og fra Loamford med mindre sorg og forvirring i sindet; han havde i det mindste fået anvist en bestemt vej, som han måtte finde sig i at følge. Felix havde erklæret, at han ikke ville modtage nogen anden hjælp af

Harold Transome end den, han kunne give som ærligt vidne. Der skulle ikke gøres noget andet for ham, end hvad der var ganske simpelt og ligefremt. Selv om det (hvad det på den tid ikke var) havde været tilladt, at en advokat førte det mundtlige forsvar for en arrestant, der var anklaget for en så alvorlig forbrydelse som den foreliggende, ville Felix have afslået det; han ville i ethvert tilfælde have forsvaret sig selv. Han havde en ganske simpel beretning at give, og behøvede ikke at benytte sig af nogen juridisk fiffighed. Han gik ind på at modtage bistand af en respektabel sagfører i Loamford, der tilbød at besørge det fornødne uden honorar. Arbejdet var simpelt og let, sagde Felix. De eneste vidner, der behøvede at skaffes til veje, var nogle, der kunne bevidne, at han havde forsøgt at få skaren ned ad Hobb's Lane, og at den imod hans vilje var gået til herregården.

"Han er altså ikke så forknyt, som du var bange for, fader?" sagde Esther.

"Nej, mit barn. Men han er forresten bleg og meget medtagen at en så kraftig mand at være. Han har ingen sorg, siger han, undtagen for den stakkels Tucker og for sin moder; ellers er hans hjerte let. Vi talte meget om den sørgelige virkning, alt dette ville have for hans moder, og om de menneskelige vilkårs vanskelige forhold, idet selv en handling, som er udsprunget af de rette bevæggrunde, kan synes at medføre slette følger, når vi kun tager hensyn til vort eget korte liv og ikke til den større, almindelige verdensstyrelse, hvorefter vi kun er redskaber for Forsynet og ikke selv skabere af vort held."

"Sagde han ikke noget om mig, fader?" spurgte Esther lidt skælvende, men ude af stand til at beherske sine egenkærlige følelser.

"Jo, han spurgte, om du var rask, og sendte dig sin venlige hilsen. Han bad mig om at sige dig noget, der sagtens har hentydning til en samtale mellem jer, mens jeg var borte. 'Sig hende,' sagde han, 'at hvad de end dømmer mig til, kan de ikke berøve mig mit kald. Med fattigdommen til brud og prædiken og undervisning til livsgerning er jeg vis på at komme vel ud af det.' Han lo, uden tvivl fordi han mindedes en eller anden spøg af dig."

Mr. Lyon syntes at se på Esther, mens han talte, men hun var ikke nær nok til, at han kunne skelne udtrykket i hendes ansigt. Det syntes i dette øjeblik mere skabt for tungsind end for spøg. Hendes skønhed var ikke af den barnlige art, og når skælmeriet, viddet og den kvindelige forfængelighed ikke spillede i hendes øjne, men disse udtrykte sorg og kummer, overraskedes man ved en vis højhed, som smilene havde skjult. Dette vekslende ansigtsudtryk var et fuldstændigt symbol på hendes blandede, let bevægelige karakter, i hvilken kamp var uundgåelig, mens det var usikkert, hvilken side der ville gå af med sejren.

Hun begyndte at betragte alt, hvad der var forefaldet mellem hende og Felix, som noget, der ikke var begravet, men balsameret og gemt som en relikvie i en privat helligdom. Den inderlighed, hendes tanker syslede med ham med, den stadige genkaldelse i erindringen af alt, hvad der var forefaldet imellem dem, havde denne virkning til følge. Hun levede med ham i fortiden; i fremtiden syntes hun udelukket fra ham. Han var mere en magt over hendes liv end en del af det; og den tid kunne måske komme, da han ville være for hende som himlens skyer, der påmindede om, hvor småt og ringe alt var herneden og åbnede blikket for et større og ædlere liv.

Men endnu kunne det ikke ske – ikke, så længe hendes sorg var så ny. For det var endnu hendes sorg og ikke Felix Holts. Måske var det en indskrænkning i hans magt over hende, at hun aldrig kunne tænke på ham med medlidenhed, fordi han altid forekom hende for stor og kraftig til at kunne blive genstand for medlidenhed; han trængte ikke til noget. Han undgik elendighed ved at vælge savn. Den bedste del af en kvindes kærlighed er tilbedelse; men det er hårdt for hende at blive afvist, at se sin kostelige salve forsmået og sine lokker med, som allerede var løst og rede til at trykkes om de mødige fødder.

Mens Esther gik med disse tanker i sit hjerte, begyndte januardagene at gå med deres vante vinterlige ensformighed, på det nær, at lystigheden fra Helligtrekongersaften varede lidt længere, end den plejede, hos de triumferende toryer, og at der mellem de ydmygede dissentere vaktes noget større forargelse end ellers ved deres præsts egensindighed. Han havde ligefrem nævnet Felix Holt ved navn i sin aftenprædiken og havde opsendt en særlig bøn for ham i aftenbønnen, ligeledes ved navn – ikke som "en ung ismaelit, som vi gerne ville se ført tilbage fra det lovløse liv i ørkenen og siddende i den samme fold som Judas og Benjamins sønner". Midt i sin sorg var mrs. Holt stolt over således at være genstand for præstens hentydninger og menighedens bemærkninger; men mere indflydelsesrige tilhørere var af den mening, at hos en mand, der havde så megen talefærdighed som mr. Lyon, var den ligefremme brug af et ikke i skriften hjemmehørende navn fra Treby i en henvendelse til den Almægtige dobbelt stødende. Hos en simpel, ulærd stedlig prædikant af den wesleyanske retning

kunne sligt passere; men af independenter, den mest dannede del af de ortodokse dissentere, krævedes der en vis stil i bønnen. Slige anskuelser forekom mr. Lyon bedrøveligt forkerte, og næste formiddag udtalte han for Esther sin beslutning om bestemt at modsætte sig dem og ikke at betragte noget, som Guds velsignelse kunne nedbedes over, som simpelt eller urent. Hans tankegang blev imidlertid fuldstændig forandret ved en stor overraskelse, der bragte både ham og Esther til at sidde og se på hinanden med målløs forbavselse.

Årsagen dertil var et brev, som var blevet bragt ved et specielt bud fra Duffield, et stort og tungt brev, der på forretningsmæssig måde var adresseret til Esther, som aldrig før havde fået noget lignende. Og brevets indhold var endnu mere forbavsende end dets ydre. Det begyndte således:

"Frøken!

Hermed sender vi Dem et kort udtog af beviser, der er kommet til vor kundskab, for at den ret, hvorefter Edward Bycliffes descendenter kan gøre krav på de godser, der i 1729 oprettedes til et fideikommis af John Justus Transome, nu tilfalder Dem som eneste legitime barn af Maurice Christian Bycliffe. Vi er sikre på at vinde en på denne ret begrundet sag, som vil medføre, at De kommer i besiddelse af godser til en værdi af mindst fem til seks tusinde pund om året – – –"

Ved dette punkt lod Esther, der læste højt, sin hånd med brevet falde ned på sit skød og så med bankende hjerte på sin fader, der igen så på hende under en tavshed, der varede i to eller tre minutter. En vis angst havde grebet dem begge, skønt de tanker, der bandt deres tunger, var forskellige hos hver især.

Det var mr. Lyon, der talte først.

"Det er altså det, den mand, som kaldte sig Christian, sigtede til. Jeg nærede mistillid til ham, men det lader dog til, at han talte sandhed."

"Men," sagde Esther, hvis fantasi ganske naturligt gav sig til at sysle med de rigdomsformer, som hun bedst kunne bedømme, "mener de, at Transomerne skal jages bort fra Transome Court, og at jeg skal flytte hen og bo der? Det forekommer mig at være fuldstændig umuligt."

"Det ved jeg sandelig ikke, barn. Jeg er uvidende i slige ting, og tanken om, at du skal komme i besiddelse af verdslig pomp og herlighed, har mere afskrækkende end glædeligt for mig. Ikke desto mindre bør vi nøje overveje alt, og ikke betragte noget, der times os, som en blot og bar hændelse, men mere som en lejlighed til tro at forvalte det os betroede gods. Lad os gå op på mit studereværelse og tænke videre over dette brev."

Hvorledes denne meddelelse, der kom Esther så uventet, som om den var faldet ned fra himlen, kom til at blive gjort hende af andre prokuratorer end Batt og Cowley, Byclifferness gamle sagførere, var for den, der vidste rigtig besked, den naturligste, det vil sige juridisk naturligste, ting af verden. Den hemmelige ophavsmand til denne tilsyneladende mærkelighed var mr. Johnson, der selvsamme dag, som han skrev til sin patron, mr. Jermyn, for at give ham en alvorlig advarsel om, at der rimeligvis ville blive indgivet en klage til Kanslerretten over ham, med forøget iver havde drevet på den allerede påbegyndte forretning at træffe aftale med et andet firma om sin part i den profit, der rimeligvis kunne vindes ved at gøre Esther Bycliffes krav gældende.

Jermyns stjerne var utvivlsomt i dalen, og Johnson følte ikke nogen ubetinget sorg over dette. Med undtagelse af nogle ubehagelige forklaringer over sin del i de transaktioner, ved hvilke hans navn var blevet benyttet, skønnede han ikke, at der truede ham noget, som han behøvede at være bange for. Han ville ikke blive ruineret, mens dette sandsynligvis ville blive tilfældet med Jermyn. Han havde ingen højtflyvende tendenser, men var en simpel klatrefugl, der kunne holde fast og tjene udkommet lige så godt, om også hans vinger blev stækket lidt. Og imidlertid var der noget at tjene ved denne Bycliffe'ske forretning, der – det var en ganske behagelig tanke – var en nød, som Jermyn havde haft i sinde at beholde for selv alene at knække den, og som ville være en temmelig alvorlig overraskelse for mr. Harold Transome, hvis optræden imod respektable agenter var en sådan, at den nok kunne efterlade en vis bitterhed hos en dygtig mand.

Under påvirkning af sådanne små, mangfoldigt sammensatte motiver som disse er der blevet udført grumme meget i verden af velklædte og vel barberede mænd, hvis navne figurerer på lister over bidrag til velgørende formål, og som ikke ved, at de er slyngler. Mr. Johnsons karakter var ikke mere exceptionel end hans dobbelte hage.

Intet system, hverken religiøst eller politisk, har, så vidt vides, opstillet den sætning, at alle mennesker er lige dydige, ja end ikke at alle de folk, der er optaget på vælgerlisten, er en ære for menneskeslægten.

38

Den udsigt, der åbenbarede sig for Esther ved prokuratorens brev, som hun og hendes fader studerede sammen, havde gjort et helt andet indtryk på hende end det, hun havde været vant til at forestille sig i sine mange vågne drømme om virkningen af pludselig at komme til rang og rigdom. I sine vågne drømme havde hun ikke formået at opdage de midler, hvorved en sådan forandring kunne udføres; ja, forandringen var forekommet hende umulig undtagen i hendes lille private Utopia, der som andre utopier var fuldt af herlige resultater, der var uafhængige af nogen forudgående virksomhed. Men hendes tanke havde i reglen fæstet sig på de luksuriøse ydre tegn på en fornem social stilling, som hun havde det skarpeste blik for. Hun havde set måtten i sin vogn, havde lugtet de tørre rosenblade i sine korridorer, havde følt de bløde tæpper under sine smukke fødder og set sig selv, når hun rejste sig fra sine sofahynder, i spejlpanelet, der genspejlede en lang sal, hvori drivhusblomster og portrætter af smukke kvinder omgav hende, der dog var den smukkeste af dem alle. Hun havde i tankerne trådt på de marmorfaste grusgange i sin have og på det bløde grønsvær på sin plæne; hun havde været omgivet af tjenere, der var fulde af ærbødig hengivenhed såvel på grund af hendes godhed som på grund af hendes ynde og skønhed; flere fint dannede kavalerer havde samtidigt bejlet til hendes hånd – og en af dem, der forbandt høj herkomst med lange, sorte øjenhår og den mest glimrende begavelse, havde hun lønligt foretrukket, skønt hans

og hendes stolthed forhindrede en tilståelse og således gav deres forhold forventningens uvurderlige interesse. De glimt, hun i sit korte liv som guvernante havde set af den fornemme verden, forsynede hendes livlige ånd med detaljer nok af en herlig herregårdsidyl til at afgive stof for hendes vågne drømme, og ingen, der ikke som Esther har en stærk naturlig tilbøjelighed for slige ting og samtidig har lidt under trykket af helt forskellige livsvilkår, kan forstå, hvor mægtigt disse med rangen følgende ydre forhold, der tiltaler en kræsen smag, kan beskæftige fantasien.

Det syntes, at næsten alt i hendes vågne drømme – kavalerer undtaget – måtte findes på Transome Court. Men nu, da fantasien begyndte at blive til virkelighed, og det umulige syntes muligt, mærkede Esther, at ganske andre ting fængslede hendes opmærksomhed; nu, da fornemheden ikke længere blot var en utopisk drøm, vendte hendes tanke sig med uro og bekymring til de midler, denne fornemhed skulle opnås ved. For hendes uerfarne gemyt dannede denne sælsomme historie om en solgt arveret, om en sådan sidste repræsentant for en gammel, fornem familie som den gamle plakatklistrer Thomas Transome, fremfor alt om den fare, der truede dem, som faktisk besad og havde ventet altid at besidde den rigdom og sociale stilling, som pludselig forkyndtes med rette at være hendes – alle disse ting dannede for hende et billede, ikke af den art, at hendes smag og fantasi kunne vugge sig i det med elysisk velbehag, men et sådant, at hun var nødt til i det at stirre på andre menneskelige væseners hårde prøvelse og på det ydmygende tab, som var aversen af hendes stolte vinding. Selv på den tid, da Esthers tankegang var mest egoistisk, gyste hun

tilbage for alt uædelt; og den kendsgerning, at hun havde et meget levende billede i sit sind af Harold Transome og hans dreng med sigøjnerøjnene, gav den tanke, at når hun rykkede ind, måtte han rykke ud, forøget klarhed. De ældre Transomer havde hun kun en dunklere forestilling om, og de trådte derfor ganske naturligt i baggrunden i hendes sympati.

Hun og hendes fader sad hånd i hånd, som de kunne have siddet, om de i oldtiden havde lyttet til et højtideligt orakel, der åbenbarede dem ukendte slægtskabsforhold og en lovlig arveret. Det var ikke, fordi Esther havde nogen tanke om at give afkald på sin formue; hun var i disse øjeblikke ude af stand til at samle sine ubestemte forestillinger og følelser til nogen bestemt handleplan, og det forekom hende ej heller, at der krævedes nogen rask beslutning af hende. Men hun var sig bevidst, at noget, som kaldtes *lykken*, gjorde et forunderlig betagende indtryk på hende, og denne stemning udelukkede både enhver plan om at afvise, hvad der tilkom hende, og enhver triumferende glæde over dets modtagelse. Hendes egen fader, erfarede hun, var død skuffet og i et uretfærdigt fangenskab, og en ubestemt nemesisfølelse syntes halvvejs at gøre hendes tiltrædelse at arven til en hellig ret og at betage den en del af vilkårlighedens præg. Felix Holt var hele tiden til stede i hendes tanker; hvad han ville sige til dette, var noget, hun stadig spekulerede på, og de ord, hun hyppigst med en vis bitterhed lagde ham i munden, var følgende: "Det er øjensynlig Deres bestemmelse at være fornem, at være rig. Jeg har altid indset, at vore livsbaner lå langt fra hinanden. De egner Dem ikke til fattigdom eller til noget møjsommeligt arbejde. Men

husk på, hvad jeg engang sagde til Dem om konsekvenserne – pas vel på, hvor skæbnen leder Dem hen."

Hendes fader havde ikke sagt et ord, siden de havde endt deres gennemlæsning og drøftelse af beretningen og de foreliggende beviser. Han havde med sin sædvanlige åndslivlighed givet sig i lag med det; men han var så vant til det upersonlige studium, at selv i disse exceptionelle øjeblikke et halvt århundredes vane gjorde sig gældende, og han syntes stundom ikke at skelne Esthers arvesag fra en fortælling i den gamle historie, indtil en eller anden enkelthed vakte hos ham en dyb følelse af, at en stor, stor forandring kunne indtræde i det barns liv, der stod ham så nær. Endelig hensank han i fuldstændig tavshed, og i nogen tid følte Esther ikke trang til at afbryde den. Han var faldet tilbage i sin stol med sin hånd i hendes, og hengav sig til en slags bedende eftertanke; han opsendte ikke nogen bestemt bøn, men det var, som om hans sjæl atter vandrede hen over de kendsgerninger, som han havde erfaret, i følge med en leder, der var villig til at oplyse ham og rette ham. Han søgte at rense sine følelser i denne sag fra egenkærlige og verdslige slagger – en bestræbelse, som i virkeligheden er en uophørlig bøn, hvis vedholdenhed sikrer den et svar.

Ingen kan vide, hvor længe de ville være blevet siddende således, hvis ikke den uundgåelige Lyddy var kommet og med sin melankolske stemme havde mindet dem om, at det var middagstid.

"Ja, nu kommer vi, Lyddy," sagde Esther; men inden hun rørte sig. sagde hun:

"Har du noget råd at give mig, fader?" Esther var blevet mere og mere ængstelig. Hendes mest intensive liv var nu ikke længere i hendes drømme, hvor hun formede forholdene efter sit eget tykke; hun bevægede sig nu i en virkelighedsverden, hvor mange modstående kræfter brødes.

"Endnu ikke, kære barn – undtagen det, at du i denne kritiske vending må søge særlig oplysning fra oven og frem for alt passe på, at din sjæl ikke hovmodes over, hvad der ret beset snarest er en forøgelse af dit ansvar for Herren; den vej, du skal vandre, er visselig let for kødet, men farlig for ånden."

"Du vil vel altid bo hos mig, fader?" Esther sagde disse ord af en stærk indre drift – dels kærlighed, dels trang til at gribe efter moralsk bistand. Men aldrig så snart havde hun ytret dem, førend de fremmanede et syn, hvori hun som ved et lynglimt så den dybe uoverensstemmelse imellem fortiden, der indesluttede alt, hvad der var hende helligt og kært i livet, og den fremtid, der ventede hende ... Den lille, tarvelige, gamle præst, hvis eneste luksus var den pibe, han søndag aften røg op igennem køkkenskorstenen, skulle leve midt i pragt og herlighed ... hendes fader, som fortidens sorger og et langt og møjsommeligt arbejde havde givet et sådant højhedens præg, skulle svigte sit kald og med simpel beregning gå ind på et liv, der ikke passede for ham ... Esther rødmede af sindsbevægelse ved dette syn og den fortolkning, der kunne gives det, og som hun for fem måneder siden ikke ville have været i stand til at få øje på. Hendes spørgsmål til hendes fader forekom hende som en spot, og hun skammede sig. Han svarede langsomt:

"Du må endnu ikke røre ved denne streng, barn. Jeg må lære at tænke på din lod overensstemmende med Forsynets bud. Vi

vil lade dette emne hvile en stund, og jeg vil søge ro i min daglige gerning."

Næste formiddag blev der ikke talt mere om det. Mr. Lyon var optaget af at skrive sin prædiken, for det var ved slutningen af ugen, og Esther var nødt til at give sig af med sine elever. Mrs. Holt kom efter indbydelse for at dele deres tarvelige middagsmåltid, og efter meget af, hvad præsten kaldte unyttig tale, stod hun i begreb med at forlade huset, da hun kom ilende tilbage med et forbavset udtryk for at fortælle mr. Lyon og Esther, der allerede undrede sig over en rullende lyd, som de hørte på stenbroen, at der ved indgangen til Malthouse Yard holdt en ekvipage "med fint liberi", i hvilken der sad en fin dame og en herre. Mr. Lyon og Esther så på hinanden og tænkte begge to på det samme navn.

"Hvis det er mr. Transome eller en anden, der er noget stort, mr. Lyon," sagde mrs. Holt, "så husker De nok på min søn og siger, at han har en moder med liv og levned, som de kan forhøre sig så meget om, som de vil. Og de skal ikke bryde sig om, hvad Felix siger, for han er så egensindig, at han er ligeglad, om han også bliver i arrest og bliver deporteret, når han blot får sin vilje. For man kan da ikke tro andet, end at de store folk nok måtte kunne få ham ud, hvis de ville; og det er hårdt, når der er en konge i landet, og der står så meget i ordsprogene om kongens beskyttelse og Salomons dom over det lille barn –"

Mr. Lyon løftede sin hånd for at tysse på hende, og mrs. Holt trak sig fra dagligstuedøren tilbage til en krog af køkkenet, da gadedøren optoges af Dominic, som spurgte, om mr. og miss Lyon var hjemme og kunne modtage mrs. Transome og mr.

Harold Transome. Mens Dominic gik tilbage til vognen, smuttede mrs. Holt med sin lille ledsager ud til Zachary, kirkebetjenten, idet hun bemærkede til Lyddy, at hun nok vidste, hvorledes hun skulle forholde sig, og at hun ikke var den kone, der ville blive, hvor man ingen brug havde for hende, hvorpå Lyddy, der var af en helt anden mening, til afsked mindede hende om, at det var godt, om hun vidste, at hun var støv og aske – en bemærkning, hvis anvendelse hun i sit stille sind udstrakte til mrs. Transome, da hun så denne høje dame komme sejlende ind, iført sin prægtige, pelsværkbræmmede sorte kjole og med den fine herre bagefter, hvis svære hår, funklende fingerring, mørke hudfarve og almindelige præg af noget verdsligt ophøjet, der ikke stod i nogen forbindelse med kapellet, mindede Lyddy om Herodes eller Pontius Pilatus.

Idet han med anstand hilste på Esther, forestillede Harold Transome sin moder, hvis ørnelignende blik lige fra indtrædelsen var fæstet så stift på Esther, at denne havde en følelse, som om det gennemborede hende. Mrs. Transome lagde næppe mærke til mr. Lyon, ikke af forsætlig stolthed, men fordi det i hendes nuværende åndelige habitus var hende plat umuligt at tage notits af ham – ligesom en i naturhistorien ukyndig person er ude af stand til at betragte en ferskvandspolyp anderledes end som en slags levende plante, der ikke egner sig til at komme på bordet. Men Harold så, at hans moder blev behageligt slået af Esther, der ganske vist også viste sig særdeles til sin fordel. Hun var slet ikke overrasket og bevarede en værdig ro; men hendes tidligere kundskab om og betragtninger over disse Transomers fare for at miste deres

ejendom gav hende en blidere følelse overfor dem, som på en overmåde behagelig måde udtrykte sig i hendes væsen.

Harold gjorde sig umage for at være særdeles høflig imod præsten og lod et vink falde om, at han havde en vigtig del i det anliggende, som havde foranlediget dette uanmeldte besøg. De fire personer dannede en gruppe, som de sad der ikke langt fra hinanden i nærheden af vinduet, mrs. Transome og Esther i sofaen.

"De må være forundret over at modtage et besøg af mig, miss Lyon," begyndte mrs. Transome; "jeg kommer sjældent til Treby Magna. Nu, da jeg ser Dem, er besøget en uventet behagelighed for mig; men årsagen til mit komme er forretninger af en alvorlig natur, som min søn vil meddele Dem."

"Jeg må begynde med at sige, at hvad jeg har at meddele Dem, er alt andet end ubehageligt, miss Lyon," sagde Harold i en let og livlig tone. "Jeg antager ikke, at verden vil betragte det som en synderlig god nyhed for mig; men en falden kandidat, mr. Lyon," vedblev Harold, idet han vendte sig med et venligt smil til præsten, "begynder at blive hærdet imod tab og uheld."

"Deres ord, sir," sagde mr. Lyon med en noget sørgmodig højtidelighed, "vækker bedrøvelige tanker hos mig, men jeg vil ikke spilde Deres tid med at tale videre om det."

"De kan aldrig gætte, hvad jeg har at meddele Dem," sagde Harold, idet han atter så på Esther, "med mindre De allerede tidligere har fået meddelelse om det."

"Er det et arvespørgsmål, De sigter til?" sagde Esther med et smil. Harolds væsen havde allerede oplivet hende. Nyheden syntes at tabe sin isnende kulde og at være noget, der hørte med til et varmt, hyggeligt, interessant liv.

"De har altså allerede hørt det?" sagde Harold, ærgerlig i sit stille sind, men tilstrækkelig forberedt til ikke at vise det.

"Først i går," sagde Esther ganske ligefremt. "Jeg fik et brev fra nogle prokuratorer med en meddelelse om mange overraskende ting, der viste, at jeg var en rig arving" – ved disse ord vendte hun sig graciøst om til mrs. Transome – "hvilket, som De kan tænke Dem, var det sidste, jeg kunne have troet om mig."

"Min kære frøken," sagde mrs. Transome med klædelig anstand, idet hun et øjeblik lagde sin hånd på Esthers, "det er en stilling, som vil passe udmærket for Dem."

Esther rødmede og sagde spøgende:

"Åh, jeg ved nok, hvad jeg skal købe for halvtreds pund om året, men ud over det kender jeg ikke prisen på noget."

Hendes fader sad og så på hende gennem sine briller, mens han klappede sig om hagen. Det forbavsede hende selv, at hun nu tog noget så let, der dagen i forvejen havde voldet hende så dyb sindsbevægelse.

"Så kender De vistnok," sagde Harold, "mere til sagen, end jeg gør. Min moder og jeg behøver derfor kun at sige Dem, hvad ingen andre kan sige Dem – nemlig hvad hendes og mine følelser og ønsker er under disse nye og uventede forhold."

"Jeg er," sagde Esther med et alvorligt, smukt og ærbødigt blik på mrs. Transome, "overmåde bekymret i denne henseende. Ja, da jeg naturligvis har været i uvished om det, har jeg endnu ikke vidst, om jeg kunne glæde mig." Mrs. Transomes blik var blevet mildere. Det gjorde hende godt, når Esther så på hende.

"Vor hovedbekymring," sagde hun, vel vidende, hvad Harold ønskede, hun skulle sige, "er, at der ikke må blive nogen tvist, ikke nogen unyttig pengeudgift. Naturligvis vil vi afstå, hvad der med rette kan gøres fordring på."

"Min moder udtaler ganske mine følelser, miss Lyon," sagde Harold. "Og jeg er vis på, mr. Lyon, at De vil forstå vort ønske."

"Ganske vist, sir. Jeg vil i ethvert tilfælde råde min datter til at søge en afgørelse, der ikke vil medføre nogen strid. I vor menighed bestræber vi os for at overholde den apostoliske regel, at den ene kristne broder ikke bør gå til retten med den anden, og jeg for mit vedkommende vil gerne udstrække denne regel til alle mine medmennesker, da jeg frygter, at praksis ved vore domstole lidet stemmer med den enfold, som er i Kristus."

"Hvis det beror på min vilje," sagde Esther, "er der intet, som ville være mig mere imod end nogen strid om en sådan sag. Men kan prokuratorerne ikke vedblive at gøre, hvad de vil, imod min vilje? Det lader til, at de har det i sinde."

"Nej, det kan ikke ske," sagde Harold smilende. "Ganske vist lever de af den slags stridigheder, som De er imod. Men vi kan gøre dem en streg i regningen ved at blive enige om ikke at strides. Det er ønskeligt, at vi overvejer sagen sammen og lægger den i hænderne på hæderlige sagførere. Jeg forsikrer Dem, vi Transomer vil ikke kæmpe for, hvad der ikke er vort eget."

"Jeg er kommet," sagde mrs. Transome, "for at bede Dem at komme til Transome Court – og lad os give os god tid til at bringe sagen i orden. Gør mig den tjeneste; De skal ikke blive plaget mere, end De selv har lyst til, af en gammel kone; De skal få lov til at gøre, hvad De vil, og gøre Dem bekendt med Deres

fremtidige hjem, siden det skal være Deres. Jeg kan fortælle Dem en masse ting, som det vil interessere Dem at erfare, og forretningerne kan da gå deres rolige gang."

"De må sige Ja," sagde Harold med indtagende korthed.

Esther rødmede, og hendes øjne var usædvanlig klare. Det var umuligt for hende ikke at føle, at det fremsatte forslag var et mere fristende skridt henimod hendes forandrede livsstilling, end hun på forhånd kunne have tænkt sig. Hun havde glemt de bedrøvelige tanker, der ellers fyldte hendes sind. Men hun så hen på sin fader, der igen streg sig om hagen, som han plejede, når han tvivlede og grundede.

"Jeg håber, at De ikke har noget imod, at miss Lyon gør os denne tjeneste?" sagde Harold til præsten.

"Jeg har ingen grund til at modsætte mig det, sir, når min datter selv er på det rene med, hvad hun bør gøre."

"De følger med os – straks," sagde mrs. Transome overtalende. "De kører med os hjem i vognen."

Harold var overmåde tilfreds over den måde, hans moder optrådte på ved denne lejlighed, som han havde imødeset med en ikke ringe bekymring. Siden han var kommet hjem, havde han aldrig set hende så vel fornøjet eller med et så velvilligt udtryk i sit ansigt. Hemmeligheden lå i den tryllemagt, som Esthers tiltalende ungdommelige ærbødighed udøvede på hende, en tryllemagt, som ikke før havde gjort sig gældende i hendes ældre dage. Det må i øvrigt indrømmes, at Esthers smukke opførsel ikke udelukkende havde sit udspring fra høje moralske kilder; ganske vist var hun besjælet af virkelig ædle følelser, men endnu mere bestemtes hendes færd derved, at hun nød mrs. Transomes tonefald, hendes tales fornemme ro,

den fine duft fra hendes toilette. Hun havde altid tænkt, at livet måtte være særdeles let og behageligt, når man kunne tilbringe det mellem fint dannede folk, og det følte hun også i dette øjeblik. Hun ønskede ganske uforbeholdent at tage med til Transome Court.

"Siden min fader ikke har noget imod det," sagde hun, "og De så venligt anmoder mig om det, så går jeg gerne ind på Deres tilbud. Men jeg må bede om tid til at pakke lidt tøj sammen."

"Ja, med fornøjelse," sagde mrs. Transome. "Vi har slet intet hastværk."

Da Esther var gået ud af stuen, sagde Harold: "Bortset fra den umiddelbare årsag til vort komme, mr. Lyon, kunne jeg nok have ønsket at tale med Dem i anledning af de ulykkelige følger af valgkampen. Men De vil kunne indse, at jeg har været meget optaget af private affærer."

"De har ret i, at følgerne er ulykkelige, sir. Og hvis jeg ikke sætter min lid til noget, der står over menneskelig beregning, ved jeg ikke, hvad jeg mest skulle beklage, enten den skam, som en forkert handlemåde har bragt over rigtige principper, eller de snarer, som den har lagt for fødderne af en ung mand, som er mig kær. Den ene sår, og en anden høster, er en sandhed, der gælder både ondt og godt."

"Det er Felix Holt, De taler om. Jeg har ikke undladt at gøre skridt for at skaffe arrestanterne den bedste juridiske bistand; men det er blevet sagt mig, at Holt ikke vil modtage nogen som helst hjælp af mig. Jeg håber, at han ikke vil gå overilet til værks ved uden juridisk instruktion selv at føre sit forsvar. Det er en skam for vor lovgivning, at det i sager som den foreliggende ikke tillades nogen sagfører at føre ordet for den anklagede. En

rap tunge kan i en ret gøre en mand lige så megen skade som gavn. Han sætter en stolthed i at brillere, og brillerer ofte lidt for meget."

"De kender ham ikke, sir," sagde den lille præst i sin dybere tone. "Selv om det var tilladt, ville han ikke modtage et forsvar, hvor der blev lagt skjul på noget eller gået uden om sandheden – ikke af nogen forfængelig lyst til at udmærke sig, for han er en sjældent jævn og ligefrem mand; men af uvilje imod en stand, hvori en mand uden undseelse for timelig løn kan søge at retfærdiggøre den ugudelige og fremstille den redelige mand som uredelig."

"Det er skade, at en køn ung mand ved fanatiske forestillinger af den art vil gøre sig slev skade. Jeg kunne i alt fald have skaffet ham en juridisk konsulent af første rang. Han så mig ikke ud som en drømmer."

"Det er han heller ikke; hans fejl ligger snarere i, at han er for praktisk."

"Nå, jeg håber, at De ikke vil opmuntre ham i slige urimeligheder; der er ikke tale om at give en falsk fremstilling af kendsgerninger, men om at lægge dem således til rette, at de kan benyttes som beviser. Kan De ikke indse det?"

"Jo, ganske vist, men jeg nærer ikke mistillid til Felix Holts dømmekraft i sin egen sag. Han bygger ikke på tvivlsomme ting og nærer ingen illusoriske forhåbninger; tværtimod, han er for vantro, hvor jeg gerne ville se lidt mere barnlig tro. Men han vil ikke tro noget uden at handle derefter, og anledningen til, at han vendte tilbage til dette sit fødested på en tid, der har vist sig så skæbnesvanger for ham, var ingen anden end hans beslutning om at forhindre salget af noget medicin, som hans

moder hovedsagelig havde levet af, men som hans bedre indsigt viste ham var skadelig for det menneskelige legeme. Han påtog sig at underholde hende ved sit eget arbejde, men, sir, jeg beder Dem at bemærke – og gammel som jeg er, vil jeg ikke benægte, at denne unge mand i så henseende formår at belære mig – jeg beder Dem at bemærke den fordærvelige blanding af godt og ondt, som er den vidt udbredte virkning af en slet praksis. Ved anvendelsen at utilbørlige valgmidler – med hensyn til hvilke jeg dog ikke rejser anden dadel imod Dem, end at De har båret Dem ad som den, der vasker sine hænder, når han overlader andre udøvelsen af en uretfærdig magt – er Felix Holt, det betænker jeg mig ikke på at sige, blevet det uskyldige offer for et gadeopløb, og den strengt hæderlige handling, hvorved han påtog sig forsørgelsen af sin gamle moder, synes nu at have berøvet hende det daglige brød, ja pådrager ham endog dadel af svagere mennesker."

"Jeg vil være stolt af at sørge for hende så rigt mål, som De måtte anse det for ønskeligt," sagde Harold, der ikke var synderlig opbygget af præstens prædiken.

"Jeg vil bede Dem at tale om det med min datter, der synes selv at kunne få store midler til sin rådighed og visselig gerne i al venskabelighed og med fornøden takt ville sørge for mrs. Holts fornødenheder. For øjeblikket kan jeg nok drage omsorg for, at hun ikke mangler noget væsentligt."

Mens mr. Lyon talte, kom Esther igen ind, påklædt til sin køretur. Hun lagde sin hånd på sin faders arm og sagde: "Du sender vel nok straks bud til mine elever, fader?"

"Ja, det skal jeg nok," sagde den gamle mand, hvis stemme rystede lidt ved følelsen af, at denne Esthers bortrejse var et

kritisk vendepunkt. Intet ville i fremtiden blive, som det havde været, i deres gensidige liv. Men han var bange for, at hensynet til ham selv øvede for stærk indflydelse på ham, og han stræbte at holde sig rolig.

Mrs. Transome og Harold havde begge to rejst sig.

"Hvis De er færdig, miss Lyon," sagde Harold, der nok kunne tænke, at fader og datter gerne ville være et øjeblik ene, "så vil jeg følge min moder til vognen og derefter komme tilbage efter Dem."

Da de var ene, lagde Esther sine hænder på sin faders skuldre og kyssede ham.

"Jeg håber ikke, det vil være en sorg for dig, fader? Du mener vel, at det er rigtigt, at jeg tager afsted?"

"Ak, barn, jeg er svag. Men min bedagede jordiske tilværelse er kun en lille og næsten udtørret kilde, mens for den modtagelige sjæl livets flod hverken standser i sit løb eller aftager i styrke."

"Måske du igen taler med Felix Holt og fortæller ham det alt sammen?"

"Skal jeg sige ham noget fra dig?"

"Nej, kun at Job Tudge har fået en lille uldskjorte og en æske brystsukker," sagde Esther smilende. "Ah, der hører jeg mr. Transome komme tilbage. Jeg må sige farvel til Lyddy, ellers vil hun græde over mit hårde hjerte."

Trods alle de alvorlige tanker, Esther havde haft, var det en ny og ganske behagelig erfaring for hende at blive ført til vognen af Harold Transome, at sidde på bløde hynder og at rulle afsted, betragtet med beundring og ærbødighed af en lige overfor

hende siddende person, som det var behageligt at se på til gengæld, og at blive konverseret venligt og livligt. Imod hvilken fremtid førte denne lette ekvipage hende i virkeligheden? Hun kunne ikke altid gøre sig selv belærende spørgsmål. Hendes unge, livsglade natur var temmelig træt af sorgen, der var blevet tungere i de sidste uger som en kold hvid tåge, der håbløst tilslørede solens lys. Hendes skæbne begyndte at vise sig værdig til at kaldes en god lod. Hun var kommet til et nyt stadium på sin vandring, en ny dag var oprunden over nye scener, og hendes unge, friske ånd var fuld af videlyst.

39

Nogle dage efter Esthers ankomst til Transome Court fandt Denner, da hun kom for at klæde mrs. Transome på før middag, sin frue siddende med mere end nogensinde af det statuelignende udtryk af tankefuld lidelse, som hun med sit skarpe blik havde set lidt efter lidt tiltage i styrke i den forløbne uge. Hun havde banket på døren, uden at der var blevet kaldt på hende, og havde vovet at træde ind, skønt hun ikke havde hørt nogen stemme sige "Kom ind".

Mrs. Transome havde en mørk, varm slåbrok på, der hang i tykke folder om hende, og hun sad foran et spejl, der fyldte et panel fra gulvet til loftet. Værelset oplystes ved ilden i kaminen og vokslys. Af en eller anden grund havde mrs. Transome imod sædvane selv løst sit svære grå hår, der i en bleg, glansløs strøm rullede fra nakken ned over hendes mørke dragt. Hun sad foran spejlet, idet hun tilsyneladende så på sig selv, hendes pande var rynket sammen til én dyb fure, og hendes juvelsmykkede hænder lå den ene ovenpå den anden på hendes skød. Sandsynligvis havde hun ophørt at se spejlbilledet i spejlet, for hendes øjne havde det stive, vidt åbne udtryk, der viser, at vedkommende ikke ser, men drømmer. Mens hun sad således, og hendes skarpe træk klart vidnede om fordums skønhed, så hun mere ud som om et af et uendeligt sollys hentørret og afbleget billede end som en levende kvinde, der havde talt årene, efterhånden som de gik, og i sig havde en bevidsthed,

der var den langsomme aflejring af hine uophørligt henrullende år.

Trods al sin indgroede og systematiske tilbageholdenhed kunne Denner ikke lade være at lægge for dagen, at hun blev forskrækket, da hun mellem sine halvt lukkede øjenlåg så det ubevægelige billede i spejlet lige foran sig, da hun trådte ind.

Hendes sagte åbnen af døren havde ikke vækket hendes frue, som Denners nærværelse forstyrrede lige så lidt som en yndlingskats. Men det lille skrig og det sæt, det gav i hende, og som sås i spejlet, var tilstrækkeligt usædvanlige fænomener til at afbryde drømmeriet. Mrs. Transome bevægede sig, lænede sig tilbage i sin stol og sagde:

"Nå, er De endelig der, Denner?"

"Ja, frue, men det er ikke sent. Det gør mig ondt, at De selv har løst Deres hår."

"Jeg løste det for at se, hvad for en gammel heks jeg er. Disse kønne klæder, som De giver mig på, Denner, er kun en pyntelig ligdragt."

"For Guds skyld, tal dog ikke således, frue. Hvis der er nogen, som ikke glæder sig ved at se på Dem, så beklager jeg dem. Jeg for mit vedkommende har ingen unge set, der er værdige til at bære Deres slæb. Se blot på Deres portræt nede i salen; og hvad har det at betyde, at De nu er ældre? Jeg ville ikke være Letty nede i køkkenet, blot fordi hun har røde kinder. Hun ved måske ikke, at hun er en sølle stakkel, men det ved jeg, og det er mig nok; jeg ved nok, hvad for en sluske hun vil være om en halv snes år. Jeg ville ikke bytte med nogen, frue. Og blev der bragt sorger til torvs, ville jeg hellere købe gamle end nye. Det er en god ting at have det værste overstået."

"En kvinde har aldrig overstået det værste, førend hun bliver gammel, Denner," sagde mrs. Transome bittert.

Den lille skarpsindige portnerkone var ikke klar på årsagen til den forøgede bitterhed hos hendes frue; men hun tillod sig sjældent at stille spørgsmål, når mrs. Transome ikke gav hende ret til det ved at begynde at gøre hende meddelelser. Ladefogeden Banks og tjeneren havde nikket og blinket og snakket en hel del om, at mr. Harold ikke just holdt så meget af Jermyn, men det var et emne, som mrs. Transome aldrig havde indladt sig på at tale om, og Denner vidste intet bestemt. På den anden side var hun vis på at der stod en eller anden vigtig hemmelighed i forbindelse med Esthers tilstedeværelse i huset; hun havde en mistanke om, at den tavse Dominic kendte hemmeligheden og var mere betroet end hun, trods hendes fyrre års tjeneste; men ethvert nag over dette ville have været en bebrejdelse imod hendes frue, og en sådan stred imod Denners karakter og anskuelser. Hun var tilbøjelig til at tro, at Esther var den umiddelbare årsag til den nye misfornøjelse.

"Jeg gad vidst, hvad slemt der nu kan true Dem, frue," sagde hun efter et øjebliks tavshed på sin sædvanlige sagte, hurtige måde. mens hun blev ved med sin stille syslen. "Når jeg vågner ved hanegal, vil jeg hellere have én virkelig sorg hvilende på mit sind end tyve indbildte. Det er bedre at vide, at man er plyndret, end at tro, at man skal myrdes."

"Jeg tror, De er det menneske i verden, der holder mest af mig, Denner, men De vil dog aldrig kunne forstå, hvad jeg lider. Det kan ikke nytte, at jeg siger Dem det. De kender hverken til dårskaber eller til hjertesorger. De er lavet af jern. De har aldrig i Deres liv haft nogen sorg."

"Jeg har haft min part af Deres sorger, frue."

"Ja, De gode menneske, men på samme måde som en sygeplejerske, der aldrig selv har fået feber. De har ikke engang nogen sinde haft et barn."

"Jeg kan godt føle for noget som jeg aldrig har gennemgået. Da jeg var ung, var jeg f.eks. meget bedrøvet for den stakkels franske dronnings skyld; jeg ville godt have ofret mine bekvemmeligheder, for at hun kunne få dem. Jeg ved nok, at folks følelser retter sig efter deres stand og stilling, og De har bestandig taget Dem alt mere nær end andre, frue. Men jeg vil håbe, at der ikke er noget nyt, som bringer Dem til at tale om det værste."

"Jo, Denner, det er der – det er der," sagde mrs. Transome i en sagte, ulykkelig tone, mens hun bøjede hovedet, for at hendes hovedpynt kunne blive fæstet på.

"Er det denne unge dame?"

"Sig mig, hvad synes De om hende, Denner?" sagde mrs. Transome i en livligere tone, lidt nysgerrig efter at høre, hvad den gamle kone ville sige.

"Jeg benægter ikke, at hun er graciøs, og hun har et smukt smil og et behageligt væsen; det er helt uforklarligt, efter hvad Banks fortæller om hendes fader. Jeg kender ikke selv noget til de folk i Treby, men det forbavser mig. Jeg holder meget af mr. Harold, og det vil jeg altid gøre, frue. Jeg var med, da han kom til verden, og kun hvis han gjorde Dem uret, ville jeg blive vred på ham. Men tjenestefolkene siger alle sammen, at han er forelsket i miss Lyon."

"Jeg ville ønske, at det var sandt, Denner," sagde mrs. Transome ivrigt. "Jeg ville ønske at han *var* forelsket i hende, så

at hun kunne beherske ham og få ham til at gøre, hvad hun ville."

"Det er altså ikke sandt – det, de siger?"

"Det er ikke sandt, at hun nogensinde ville kunne beherske ham; det vil ingen kvinde nogensinde komme til. Han vil få hende til at holde af sig og være bange for ham. Det er en af de ting, De aldrig har gået igennem, Denner. En kvindes kærlighed fryser altid til angst. Hun vil have alt, men er ikke sikker på noget. Denne unge pige er så åndrig, fuld af liv, stolthed og vid. Mænd synes om den slags fanger, som de synes om heste, der tygger på bidslet og skraber på jorden: det er dem en større triumf at tvinge dem. Hvad kan det nytte, at en kvinde har en vilje? – forsøger hun at gøre den gældende, så lykkes det hende ikke, og så ophører hun at blive elsket. Gud var grusom, da han skabte kvinder."

Denner var vant til sådanne udbrud som dette. Hendes frues sind og veltalenhed passede for hendes høje rang, hendes fornemme personlighed og hendes gennemborende sorte øjne. Mrs. Transome havde en følelse af, at der i hendes ord lå en ugudelighed, men netop det gjorde det dobbelt fristende for hendes afmægtige vrede at bruge dem. Portnerkonen besad intet af den slags ærefrygt, der kunne forvandles til trods; den hellige lund var for hende et almindeligt krat.

"Det kan gerne være, at det ikke er så heldigt at være fruentimmer," sagde hun. "Men man begynder med det fra lille barn af, så man bliver vant til det. Og jeg ville ikke gerne være mand – at hoste så højt, som de gør, at måtte traske ud, hvordan vejret så er, og at være nødt til at spise og drikke så meget. De er så simple, synes jeg. Men jeg behøver altså ikke at

gøre mig bekymringer angående den unge dame, frue?" tilføjede hun efter et øjebliks pause.

"Nej, Denner. Jeg kan godt lide hende. Hvis det blot var det hele – jeg så gerne, at Harold giftede sig med hende. Det ville være det bedste. Hvis det var bekendt, hvorledes det forholdt sig – og det vil snart blive bekendt – så er godset hendes efter loven – sådan som loven nu engang er. Det er en forunderlig historie; hun er virkelig en Bycliffe."

Denner så ikke forbavset ud, men blev ved at klæde sin frue på, mens hun sagde:

"Ja, frue, jeg var overbevist om, at der stak noget mærkværdigt under. Og så grubliserede jeg over de gamle processer og alt det andet, og så tænkte jeg nok, at de havde noget at gøre med det. Hun er altså født frøken?"

"Ja, hun har adeligt blod i sine årer."

"Vi talte om det i husholderskens værelse – sikken en hånd og en gang hun har, og hvor hendes hoved sidder på skuldrene – næsten ligesom Deres, frue. Men hendes lyse teint spolerer hende efter min mening. Dominic sagde også, at mr. Harold aldrig før havde været indtaget i nogen dame af den art. Den fyr ved besked med alt muligt. Han kan løse en gåde, førend den er lavet. Men han forstår at holde mund, det må jeg lade ham. Og det forstår jeg også, frue."

"Ja vist så; De taler naturligvis ikke om det, førend andre folk taler om det."

"Hvis mr. Harold giftede sig med hende, ville det vel forhindre alt muligt vrøvl?"

"Ja – om godset, i alle tilfælde."

"Og det lader til, at han har lyst til det; og hun vil ikke give ham kurven, det tør jeg nok indestå for. Og De synes godt om hende, frue. Så er jo alt muligt i orden for at give Deres sind ro."

Denner lagde netop den sidste hånd på mrs. Transomes toilette ved at kaste et indisk sjal over hendes skuldre og således fuldstændiggøre modsætningen imellem den majestætiske dame i fuldt middagstoilette og den Hecuba-lignende kvinde med det nedslagne hår, som hun havde fundet en halv time før.

"Mit sind er ikke roligt," sagde mrs. Transome langsomt og tydeligt, idet hun flyttede sig fra spejlet hen til vinduet, hvor persiennen ikke var rullet ned, og hun kunne se det kolde, hvide landskab og de fjerne, ligegyldige stjerner.

Denner, om var mere bedrøvet over sin frues sorger, end hun kunne være blevet ved noget som helst andet, tog med kærlighedens instinkt en guldflakon, som mrs. Transome tit holdt af at bære hos sig, gik hen til hende og stak hende den sagte i hånden. Mrs. Transome tog et hårdt tag i den lille kones hånd og holdt fast på den.

"Denner," sagde hun med sagte stemme, "hvis jeg i dette øjeblik kunne vælge, hvad som helst jeg ville – så ville jeg vælge, at Harold aldrig var blevet født."

"Ved De hvad, min bedste" (Denner havde kun én gang før i sit liv kaldt sin frue "min bedste"), "dengang var det dog en lykke for Dem."

"Jeg tror ikke, jeg dengang følte lykken så stærkt, som jeg føler ulykken nu. Det er tåbeligt at sige, at folk ikke kan have stærke følelser, når de bliver gamle. Glæde måske ikke – den er der ikke meget af. Men de kan føle, at de er ensomme og forladte – ja, hver en fiber i mig synes at være et minde, der

volder mig smerte. De kan føle, at al kærligheden i deres liv er blevet til had eller foragt."

"Ikke min, frue, ikke min. Hvad der end skulle hænde, ønsker jeg at leve for Deres skyld, fordi jeg er bange for, at De ellers ikke ville have nogen til at passe Dem således, som jeg kan."

"De er et lykkeligt menneske, Denner; De har i fyrre år holdt af én, som nu er gammel og svag og ikke kan komme ud af det uden Dem."

Middagsklokken ringede nedenunder, og mrs. Transome slap atter den trofaste hånd.

40

Hvis Denner havde haft en mistanke om, at Esthers nærværelse på Transome Court ikke var hendes frue behagelig, var det umuligt at nære nogen sådan mistanke med hensyn til familiens andre medlemmer. Mellem hende og lille Harry bestod der en overordentlig tiltrækningskraft. Dette lille individ med de bløde, brede, brune kinder, den lave pande, de store sorte øjne, den fine, vel formede næse, de vilde, bidske manerer imod enhver person eller ting, han ikke syntes om, var et eksemplar af menneskeslægten, som Esther aldrig før havde set magen til, og hun syntes at være en lige så original fremtoning i Harrys erfaringskreds. Ved første øjekast syntes hendes lyse teint og blå kjole, sandsynligvis også hendes milde smil og de mod ham udstrakte hænder at præsentere sig for ham som en ny slags fugl; han kastede sig tilbage imod sin "Gappa", som han kaldte den gamle mr. Transome, og stirrede på denne nyankomne person med et blik så bistert som hos et vildt dyr, men aldrig så snart havde hun sat sig ned i sofaen i bogsalen, førend han klatrede op til hende og begyndte at behandle hende som en interessant naturhistorisk genstand, greb fat i hendes lokker med sin brune hånd og kneb og pustede ind i det lille øre, som han opdagede var skjult under dem, halede i hendes krans af fletninger og syntes med tilfredshed at opdage, at den ikke voksede på hendes isse, men kunne hales ned og løses helt op. Da han derefter så, at hun lo, skubbede ham til side, kyssede ham og lod, som om hun ville bide ham – kort sagt, var et dyr,

der forstod løjer – styrtede han ud og lod Dominic bringe et lille menageri af hvide mus, egern og fugle, samt Moro, den sorte spaniel, for at de kunne gøre hendes bekendtskab. Dem Harry syntes om, var det en selvfølge, at mr. Transome også måtte synes om. "Gappa" såvel som Nimrod hørte med til menageriet og døjede måske mere end alle de andre levende skabninger i retning af at blive tumlet rundt. Da den gamle mand så, at Esther meget gemytligt fandt sig i, at hendes hår blev trukket ned, og at hun var villig til at lade sig spænde for og slå, begyndte han på sin svagelige, smilende og stammende måde at betro hende Harrys mærkelige bedrifter: hvorledes han en dag, da Gappa sov, havde taget en hel skuffe biller af deres knappenåle for at se, om de ville flyve bort, og derpå, ærgerlig over deres dumhed, stod i begreb med at kaste dem alle sammen på gulvet og trampe på dem, da Dominic kom ind og reddede de værdifulde eksemplarer, samt hvorledes han snildelig havde holdt øje med på mrs. Transome ved det skab, hvor hun gemte sin medicin, og da hun havde forladt det et øjeblik uden at låse det af, var gået hen og havde tømt halvdelen af dets indhold ud på gulvet. Men hvad den gamle mr. Transome fandt var det vidunderligste bevis på en næsten overnaturlig begavelse, var, at Harry næsten aldrig ville tale, men foretrak at udstøde nogle uartikulerede lyde eller kombinere stavelserne efter en for ham ejendommelig metode.

"Han kan tale meget godt, når han har lyst," sagde Gappa, der åbenbart troede, at Harry ligesom aberne havde dybe grunde til sin tavshed. "Pas bare på ham," tilføjede han, idet han nikkede til Esther og formelig rystede af sagte latter. "Så skal De høre;

han kan godt de rigtige navne på alt, men han vil selv lave nogle. Det varer ikke længe, så har han også givet Dem et navn."

Og da Harry syntes at være kommet fuldstændig på det rene med sig selv om, at Esthers navn var "Bu", nikkede mr. Transome til hende med triumferende glæde, og fortalte hende derpå hviskende efter først forsigtigt at have set sig om, at Harry aldrig kaldte mrs. Transome "Gamma", men altid "Bid".

"Det er mærkværdigt!" sagde han med en fiffig latter.

Den gamle mand syntes nu så lykkelig i den nye verden, som Dominic og Harry havde skabt for ham, at han, om det havde været nødvendigt, ville have anstillet et brændoffer med sine fluer og biller for at beholde denne levende, livlige venlighed omkring sig. Han holdt sig ikke længere blot på bogsalens område, men trissede rundt fra værelse til værelse og blev stående og så på, hvad der foregik, alle vegne hvor han ikke fandt mrs. Transome alene.

For Esther var synet af denne åndssvage, frygtsomme, paralytiske mand, der for længe siden havde givet afkald på alt herredømme over de ting, der var hans, noget overmåde ynkeligt. Visselig havde det aldrig hørt med til det bohave, hun havde forestillet sig i den herlige aristokratiske bolig i hendes Utopia, og en sådan skæbnes sørgelige ironi gjorde så meget stærkere indtryk på hende, fordi hun hos sin fader var vant til at se alderdommen parret med åndelig friskhed og legemlig rørighed. Hendes tanker var meget beskæftiget med gisninger over mr. og mrs. Transomes forbigangne liv – dette par, der var så vidt forskellige fra hinanden. Det var hende umuligt at forestille sig deres tilværelse i denne skønne, ensomme park og i dette høje hus med de store værelser, hvor det syntes formelig

latterligt at være noget så småt som et menneskeligt væsen, uden at finde den temmelig kedsommelig. Mr. Transome havde altid haft sine insekter, men mrs. Transome –? Det var ikke let at tænke sig, at mand og kone nogensinde havde holdt synderlig af hinanden.

Esther følte sig vel tilpas i mrs. Transomes selskab; hun havde nok i den bevidsthed – for i så henseende var Esther meget hurtig i sin opfattelse – at mrs. Transome beundrede hende og så på hende med tilfredse blikke. Men når de var sammen i den første tid af hendes ophold på herregården, drejede samtalen sig væsentligt om, hvad der var sket i mrs. Transomes ungdom – hvad hun havde på, da hun blev forestillet ved hoffet – hvem der på den tid var de eleganteste og smukkeste damer – den skrækkelige bevægelse, den franske revolution havde fremkaldt – de emigranter, hun havde kendt, og forskellige af hendes fornemme pårørendes liv og levned. Af medfødt takt berørte Esther ikke nyere emner af personlig art. Hun blev i rigt mål belært om, at familien Lingon var fornemmere end selv de ældre Transomer, og fik en forklaring af de forskellige felter i våbnet, som viste, at der stadig var blevet ført nyt blod ind i den. Med al sin bitterhed og angst fandt stakkels mrs. Transome dog en nydelse i denne slags stolthed, som ikke led noget skår ved, at visse afsnit af hendes liv havde stået i en bedrøvelig uoverensstemmelse med den. Stamtavler interesserede hende desuden meget, og det var lige så nødvendigt for hende at tale om slige emner, som det var for irisken og solsorten at synge. Hun havde ikke nogen grundig forståelser af noget, der lå udenfor familien og blodet, og hun havde aldrig virkelig set om bag dette tapet, som dannede

hendes livs baggrund. Det interesserede imidlertid Esther at høre om Lingon-familiens slægtshistorie, så længe det var noget nyt for hende, men hun kunne ikke lade være at tænke på, at når hun havde hørt nok af den, ville den ophøre at give hende stof til hverken samtale eller eftertanker, og mrs. Transome, som havde kendt den altid, måtte have følt en vis tomhed til trods for den.

Men foreløbig var det en tidlang ganske underholdende for Esther at sidde på bløde hynder med sit filérarbejde foran sig, mens mrs. Transome broderede og i sin lette, elegante tone fortalte familiehistorier, der var for Esther som små noveller: hvad for diamanter der tilhørte jarlens familie, søskendebørn til mrs. Transome; hvorledes lady Saras mand blot en måned efter brylluppet blev gal af skinsyge og pryglede sin yndige unge kone; og hvorledes den strålende Fanny giftede sig med en landsbypræst og blev så fattig, at hun næsten var gået rundt og havde tigget æg hos bønderkonerne, men dog havde fået sine seks sønner vel anbragt ved familiens hjælp.

For øjeblikket berørte mrs. Transome slet ikke sine egne trange tider eller de sorger, hendes ældste søn havde voldet hende, eller noget andet, der lå hende stærkt på sinde. Hun talte med Esther og fungerede som værtinde, ligesom hun gjorde sit toilette og syede på sit broderi: det var ting, der måtte gøres, enten man var lykkelig eller ulykkelig. Esthers mangel på erfaring forhindrede hende i at anstille synderlig mange gisninger om den smukke gråhårede dame, som hun nok så stod temmelig afsides fra familiegruppen, som om der både hos hende selv og hos de andre var en eller anden årsag til en sådan isolation. Hendes unge hjerte følte en særlig interesse for

mrs. Transome. En ældre dame, hvis skønhed, rang og godhed imod hende gjorde det naturligt at vise hende ærbødighed, var en ny skikkelse i Esthers erfaringskreds. Hun var altid parat til med sine lette, hurtige skridt at komme mrs. Transomes ønsker i forkøbet, og hørte altid med opmærksomhed på mrs. Transomes fortællinger og forskrifter, selv når de drejede sig om miksturer og salve. Hendes opførsel må have været særdeles mønsterværdig, for en dag, da hun var trippet over gulvet for at sætte kakkelovnsskærmen på dens rette plads, greb mrs. Transome hendes hånd og sagde: "Min kære Esther, De bringer mig til at ønske, at jeg havde en datter."

Det var behageligt, og behageligt var det også at blive pyntet med mrs. Transomes egne hænder med et sæt turkissmykker, der klædte hende udmærket, og med et hvidt kashmirssjal, som hun ligeledes absolut ville have, at Esther skulle tage på. Esther tænkte aldrig på, at der stak en dobbelt hensigt under denne venlighed imod hende; med ungdommeligt højsind spekulerede hun snarere på, hvorledes hun skulle vise, at hun ikke følte nogen simpel triumf over den kendsgerning, at hun havde rettigheder, som var til skade for denne familie, i hvis liv hun var ved at blive indviet. Og desuden kunne der gennem al mrs. Transomes venlighed spores visse tegn på en skjult ængstelse af en langt dybere art end den, godsets anliggender kunne vække hos hende, for dem berørte hun ofte i en let tone som et motiv til at underrette Esther om et eller andet. Det var umuligt at anse hende for en lykkelig kvinde, og den ungdommelige fantasi sættes altid i bevægelse ved en sorg, der ikke synes at være nogen iøjnefaldende årsag til. Når vi bliver

ældre, betragter vi de urolige blikke og det bitre udtryk ved munden mere som noget selvfølgeligt.

Men Harold Transome var mere meddelsom end sin moder om de senere år. Han anså det for godt, at Esther fik at vide, hvorledes hans families formue var medgået til processer, som hendes familie under fejlagtige forudsætninger havde påført den; han talte om sin moders ensomme liv og trange kår, om den bekymring, hendes ældre søn havde voldet hende, og om den vane, hun derved havde fået til at se alt fra den mørke side. Han lod et vink falde om, at hun havde været vant til at byde, og at hun, da han havde forladt hende som dreng, måske havde levet i den indbildning, at han også ville komme tilbage som dreng. Hun var endnu bedrøvet over hans politiske holdning. Det var ting, som der ikke kunne gøres noget ved. Men så vidt han formåede, ønskede han at gøre resten at hendes liv så lykkeligt som muligt.

Esther hørte med spændt opmærksomhed på ham og lagde sig disse ting på sinde. Fordringen på en arv, den pludselige opdagelse af en ret til en formue, som andre besad, begyndte for hende at få en meget klar og uventet betydning. Hver dag beskæftigede den tanke hende mere, hvad det ville være at opgive sin egen fortid, og hvad hun ville få i bytte for det; hvad det ville være at gribe forstyrrende ind i mange års besiddelse, og hvor vanskeligt det var at bestemme et punkt, hvor der kunne gribes ind, uden at det senere ville ængste og bedrøve hende.

Harold Transomes tanker drejede sig om det samme emne, men hans følelser var af en anden art, og tankerne fremkaldte mere bestemte beslutninger. Han øjnede en måde til at forsone

alle vanskeligheder, der forekom ham behageligere, jo længere han så på Esther. Hun havde næppe været en uge i huset, førend han havde besluttet at gifte sig med hende; og det var aldrig faldet ham ind, at denne beslutning ikke ene og alene afhang af hans tilbøjelighed. Det var ikke, fordi han nærede ringe tanker om Esthers fordringer, han indså nok, at hun ville forlange betydelige personlige fortrin for at føle sig tilfredsstillet, og at der var vanskeligheder at besejre. Hun var øjensynligt en pige, som der måtte gøres kur til; men Harold tvivlede ikke om, at han ville kunne tilbyde de nødvendige personlige fortrin, og vanskelighederne gav frieriet større interesse, end han havde troet muligt. Når han havde sagt, at han ikke ville gifte sig med nogen engelsk dame, havde han altid gjort et stiltiende forbehold med hensyn til særlige omstændigheder, og nu var de særlige omstændigheder indtrådt. At føle en dyb, alvorlig kærlighed var en katastrofe, som det ikke var rimeligt ville hænde ham; men han blev meget let forelsket. Ingen kvinde kunne gøre ham ulykkelig, men han holdt meget af dameselskab og var livlig og forekommende overfor kvindekønnet. Og hver dag, han var sammen med Esther, blev løsningen af alle vanskeligheder ved et giftermål en mere tiltalende udsigt, skønt han måtte tilstå for sig selv, at vanskelighederne ikke aftog ved en nærmere betragtning, trods den smigrende følelse, at hun oplivedes ved hans komme.

Harold var ikke en mand, der ville lade et formål mislykkes af mangel på ihærdig stræben. Når han havde anvendt en eller to morgentimer til forretninger, gik han ned for at se efter Esther, og hvis han ikke fandt hende legende med Harry og den gamle mr. Transome eller passiarende med hans moder, gik han ind i

salen, hvor hun i reglen enten sad med en bog på skødet og kinden i sin ene lille hånd eller med en grundende mine stod foran et af de dér hængende familieportrætter i legemsstørrelse. Det var Esther umuligt at læse i disse dage; hendes liv var en bog, som hun syntes selv at være i færd med at skrive, idet hun søgte at klare sig karaktererne og kaste blikket hen ad skæbnens veje.

Den livlige Harold havde næsten altid noget bestemt at foreslå for at udfylde tiden; var det smukt vejr, måtte hun gå ud med ham og se på parken: og når sneen smeltede og det ikke længere var glat, måtte hun lære at ride. Når de blev inden døre, måtte hun lære at spille billard, eller hun måtte gå rundt i huset og se på de malerier, han havde hængt op på ny, eller på de dragter, han havde medbragt fra Orienten, eller følge med ham ind i hans studereværelse og se på kortet over godset og høre, hvad han – hvis det var forblevet i hans familie – havde haft i sinde at udføre alle vegne på det for at få det mest mulige ud af det.

Omtrent på en bestemt tid om formiddagen havde Esther lært at vente ham. En formiddag fandt Harold hende i salen, støttet til en konsol, mens hun betragtede et portræt af en vis lady Betty Transome, der havde levet for halvandet hundrede år siden.

"Å, rør Dem endelig ikke," sagde han, da han trådte ind; "De ser ud, som om De stod model til Deres eget portræt."

"Det betragter jeg som en fornærmelse," sagde Esther leende, idet hun gik hen imod sin plads på en ottoman i nærheden af kaminen, "for næsten alle portrætterne har en affekteret holdning. Den smukke lady Betty ser ud, som om denne stilling

var indekserceret hos hende, og som om hun ikke havde selvstændig vilje nok til at røre sig ud af den, med mindre hun fik et lille skub."

"Hun opliver panelet der ganske godt med sin lange atlaskes kjole," sagde Harold, idet han fulgte efter Esther, "men mens hun levede, har hun vistnok været et mindre muntert selskab."

"Man skulle tro, hun lige var blevet pakket ud af sølvpapir. – Nej, hvor De er ridderlig!" sagde Esther, da Harold knælede ned på det ene knæ for at hjælpe hende med at få hendes filérarbejde i orden. Hun havde ofte forestillet sig tiltalende optrin, hvor der ydedes hende en sådan hyldest, og den var hende ikke ubehagelig nu, da den virkelig var kommet, men forunderligt nok, i samme øjeblik fløj der gennem hendes sind en meget levende erindring om en person, der aldrig havde vist hende en sådan opmærksomhed. Hun rødmede lidt og tav et øjeblik. Harold troede ganske naturligt, at det var ham, der opfyldte hendes tanker. Han havde lyst til at sætte sig på ottomanen hos Esther og ganske anderledes tydeligt optræde som hendes tilbeder, men han tog en stol og satte sig i tilbørlig afstand. Han turde ikke andet. Ved siden af sin livlige ynde havde Esther et præg af personlig stolthed, der advarede Harold om, at han under deres nuværende kildne stilling let kunne gøre et forkert skridt, der fornærmede hende. En kvinde er i reglen lettroende, når en mand gør kur til hende, og anser det for tilstrækkelig begrundet i hendes yndigheder, men Esther var for godt begavet og kritisk til ikke at få øje for den mindste kejtethed, der kunne vække det indtryk, at han tilbød hende ægteskab som et bekvemt kompromis for sig selv. Før i tiden ville han måske have sagt, at en sådan karakter ikke var

behagelig hos en kvinde; men som det nu var, fandt han, at håbet om at behage hende havde en tiltrækning, der var noget helt nyt for ham.

"Jeg gad vidst," sagde Esther, idet hun brød tavsheden med sin lette, sølvklare stemme, "om de damer, der så således ud, nogensinde havde bekymringer. Der hænger to gamle damer oppe i billardstuen, der ganske vist er blevet svære med alderen, men ellers har et ganske lignende udtryk i ansigtet."

"En dame bør aldrig have bekymringer. Der burde altid være en mand til at skærme hende imod dem." Hvor vel begavet og erfaren en mand Harold Transome end var, kunne han dog somme tider komme med trivialiteter.

"Men hvis nu manden fik bekymringer, så skulle hun vel tage sig af dem? Eller hvad, hvis manden selv var til besvær?" tilføjede Esther og så skælmsk op på Harold.

"Sådanne sandsynligheder må De ikke gå ud fra. I almindelighed er mænd fuldkomne. Jeg for eksempel ..."

"De er en fuldendt saucekender," sagde Esther, der morede sig ved at lade Harold se, at hun lagde mærke til småting.

"Det er fuldkommenhed nummer ét. Bliv kun ved."

"Nej, listen er alt for lang – jeg ville blive træt, inden jeg kom til Deres prægtige rubinring og Deres handsker, som altid er af den rette farve."

"Hvis De ville lade mig sige Dem Deres fuldkommenheder, ville jeg aldrig blive træt."

"Det er ingen kompliment; det vil blot sige, at listen er kort."

"Nej, det vil sige, at det er en behagelighed at dvæle ved denne liste."

"Å, begynd blot ikke," sagde Esther med sit smukke kast med hovedet, "det ville være farligt for vor gode forståelse. Den i verden, jeg har syntes bedst om, var en mand, der ikke bestilte andet end skænde på mig og fortælle mig om mine fejl."

Da Esther begyndte at tale, var det blot hendes hensigt at give en koket, uforståelig antydning, der kunne drille Harold lidt; men aldrig så snart havde hun udtalt ordene, førend de forekom hende som en bekendelse. En dyb rødme bredte sig over hendes ansigt og hals, og følelsen af, at hun rødmede, gjorde den stadig stærkere. Harold følte sig ubehageligt berørt ved tanken om en mulighed, der endnu aldrig var faldet ham ind. Hans overraskelse foranledigede en forlegen pause, hvor Esther fik tid til at ærgre sig over sig selv.

"De taler i datid," sagde Harold endelig, "men ikke desto mindre er jeg misundelig på denne person. På den måde vil jeg aldrig kunne vinde Deres gode omdømme. Er det nogen i Treby? For i så tilfælde kan jeg forhøre mig om Deres fejl."

"Jeg har jo, som De ved, altid levet mellem alvorlige folk," sagde Esther, der lettere fattede sig nu, da der blev talt til hende. "Inden jeg kom hjem til fader, var jeg først skolepige og så lærerinde, og i de stillinger bliver man sjældent smigret. Men der er forskellige måder at sætte én i rette på. I skolen i Paris var den lærer, jeg syntes bedst om, en gammel mand, der tog skrækkeligt på veje imod mig, når jeg læste Racine, men dog viste, at han var stolt af mig."

Esther begyndte atter at blive fuldkommen rolig. Men Harold var ikke rigtig tilfreds; hvis der var nogen hindring på hans vej, ønskede han at vide nøje, hvori den bestod.

"Det må have været et ulykkeligt liv for Dem i Treby," sagde han – "en dame med Deres dannelse."

"Ja, der var en tid, da jeg var meget misfornøjet," sagde Esther, meget optaget af nogle fejl, hun havde gjort ved sit filerarbejde, "men det begyndte at tabe sig. Jeg har haft tid til at blive fornuftig; jeg er toogtyve år."

"Ja," sagde Harold, idet han rejste sig og gik et par skridt frem og tilbage, "De er myndig og har fuld rådighed over Deres formue – og mere til."

"Jeg tror virkelig ikke," sagde Esther, idet hun lod sit arbejde falde og lænede sig tilbage på sofapuden, "at jeg har synderlig begreb om, hvad jeg skal gøre med denne fulde rådighed."

"Nuvel," sagde Harold, idet han blev stående foran hende, lænede sin arm på kaminhylden og talte meget alvorligt, "jeg håber, at De i ethvert tilfælde, siden De ikke synes at have nogen nær slægtning, der forstår sig på forretninger, vil stole på mig og betro mig alle Deres hensigter, som om jeg ikke havde nogen anden personlig interesse i sagen end min agtelse for Dem. Jeg håber, De vil tro mig i stand til at varetage Deres interesse, selv hvor den viser sig at stå i uundgåeligt strid mad min egen."

"De har visselig givet mig anledning til at tro det," sagde Esther med alvor, idet hun rakte Harold sin hånd. Hun var ikke blevet holdt i uvidenhed om, at der to gange var blevet tilbudt ham lejlighed til at forhindre hendes krav fra at komme frem.

Harold løftede hånden til sine læber, men turde ikke beholde den mere end et øjeblik. Den skønne tillidsfuldhed i Esthers væsen var dog en uimodståelig fristelse for ham. Efter at have stået stille et minut eller to, mens hun bøjede sig over sit

arbejde, gik han sagte hen til ottomanen, satte sig hos hende og så på hendes travle hænder.

"Jeg ser, De har gjort fejl ved Deres arbejde," sagde han og bøjede sig endnu nærmere hen til hende, for han så, at hun var sig hans nærhed bevidst uden at blive vred over det.

"Å snak, det forstår De Dem jo slet ikke på," sagde Esther leende og gemte den bløde silke under sine hænder. "De fejl er begået med forsæt."

Hun så sig om og så et smukt ansigt meget nær ved hende. Harold så ud til at være helt forelsket i denne blonde dame, der slet ikke stemte med hans tidligere smag. Måske bidrog nu et lille anfald af hypotetisk skinsyge til at forhøje det indtryk, hun gjorde på ham. Men han tvang sig til ikke at begå nogen ubetænksomhed og så blot på hende, da han sagde:

"Jeg spekulerer på, om De har noget dybt ønske og nogen hemmelighed, som jeg ikke kan gætte."

"Å, tal ikke om mine ønsker," sagde Esther, som det nye og tilsyneladende uvilkårlige udbrud af Harold gjorde helt forvirret; "i dette øjeblik er det mig ikke muligt at sige Dem noget. – Jo, bliv lidt," sagde hun pludselig, idet hun kæmpede for at befri sig fra det tryk af uforståelige følelser, der hvilede på hende "ét ønske ved jeg bestemt. Jeg vil gerne tage ind og besøge min fader. Han skriver til mig, at alt er vel hos ham. Men jeg vil dog gerne se ham."

"De skal blive kørt derind, når De ønsker."

"Kan jeg tage derind nu – det vil sige, så snart det er belejligt?" sagde Esther og rejste sig.

"Jeg skal straks lade spænde for, hvis De ønsker det," sagde Harold, der indså, at audiensen var hævet.

41

Esther lod ikke vognen køre til Malthouse Lane, men lod den vente på sig udenfor byen. Og da hun trådte ind i huset, lagde hun fingeren på munden, for at Lyddy ikke skulle sige noget, og løb ovenpå med lette skridt. Hun ønskede at overraske sin fader ved sit besøg, og det lykkedes hende. Den lille præst var i det øjeblik næsten omringet af en mur af bøger, som kun hans hoved akkurat ragede op over, og var i stor forlegenhed med at finde noget, der kunne gøre tjeneste som borde og pulte til at lægge de bøger på, han ville have liggende opslået for at se et og andet efter. Han var optaget af at granske alle de møjsommelige fortolkninger af Daniels Bog, som nu er vandret ned i den uheldige kritiks underverden, og da Esther sagte lukkede døren op, hørte hun ham citere en sådan fortolkning og gøre sine bemærkninger over den.

"Du vil vel nødig have, at jeg skal forstyrre dig, fader?" sagde Esther skælmsk.

"Mit kære barn!" udbrød han, idet han væltede en stabel bøger og således uforsætligt lavede et brud i muren, hvorigennem Esther kunne komme hen til ham og kysse ham. "Dit komme er en glæde, som jeg ikke havde turdet håbe. Jeg havde tænkt på dig, som den blinde tænker på dagens lys – der visselig er en ting at glæde sig over, som over alt andet godt, selv om vi ikke ser det."

"Har du nu også haft det så godt, som du skriver i dine breve?" sagde Esther, idet hun satte sig lige foran sin fader og

lagde sin hånd på hans skulder.

"Jeg skrev dem overensstemmende med min daværende indsigt. Men for en gammel erindring som min er de nærværende dage kun som en dråbe vand hældt i dybet. Det synes nu, at alt har været som sædvanlig med undtagelse af mine studier, der har drejet sig om profeternes historie. Men jeg er bange for, du vil skænde på mig for min skødesløse påklædning," sagde den lille mand, som i forhold til Esthers lyse, strålende ydre følte sig som en flagermus, der bliver overrasket af dagslyset.

"Det er Lyddys skyld, for hun sidder og græder over sin mangel på kristelig vished i stedet for at børste dine klæder og give dig ren krave. Hun siger altid, at hendes tro er som smudsige pjalter, og jeg tror virkelig ikke, at det er for stærkt et udtryk. Som støvede klæder og møbler er den i hvert fald."

"Du må ikke være for streng imod vor trofaste Lyddy; det er min egen fejl, at jeg ikke hjælper på hendes svage hukommelse ved at minde hende om, hvad hun bør gøre. Men fortæl mig nu noget om dig selv. Dit hjerte har vendt sig til denne familie – den gamle mand og barnet, som jeg ikke havde gjort regning på?"

"Ja, fader; jeg har mere og mere vanskeligt ved at begribe, hvorledes jeg skal bekvemme mig til overhovedet at gøre indgreb i disse folks besiddelse."

"Ja, vi bør forsøge at finde en måde, hvorved det store tab og den pludselige forandring kan blive lettere for dem. Jeg ville gerne have, du skulle søge at mildne denne tilskikkelse, som dog er sendt af Forsynet og følgelig ikke bør forbigås upåagtet."

"Tror du, fader – er du overbevist om, at det er en Forsynets tilskikkelse, som vi må adlyde?"

"Jeg har hele tiden betragtet det som sådan," sagde mr. Lyon højtideligt. "For du må huske på, min ven, at du er blevet ført til denne høje stilling ad sælsomme veje; og hvad jeg har sagt dig i mine breve om denne sag, skal jeg engang gå nærmere ind på."

Esther tav urolig. I dette store spørgsmål angående sin skæbne så hun tvivl og vanskeligheder, som det forekom hende, at hendes fader ikke kunne hjælpe hende med. Hans teori om Forsynets styrelse hjalp hende ikke. Hun sagde pludselig (skønt hun ikke helt så pludseligt havde tænkt på det):

"Har du været henne og besøge Felix Holt, fader? Du har ikke omtalt ham i dine breve."

"Jeg har været hos ham, siden jeg sidst skrev, og jeg tog hans moder med mig. Jeg er bange for, at hun gjorde ham tiden tung ved sine klager, men så bragte jeg hende hen til en af mine medtjenere i Herren, som bor i Loamford, og vendte derpå tilbage til Felix, som jeg havde en lang samtale med."

"Fortalte du ham alt, hvad der er sket – jeg mener med mig, og Transomes?"

"Ja, jeg fortalte ham det, og han hørte forbavset på det. For han havde meget at høre, eftersom han intet kendte til din herkomst og ikke vidste, at du havde nogen anden fader end Rufus Lyon. Det er en beretning, som jeg håber, at jeg ikke skal blive kaldet til at give andre; men det var mig dog en vis tilfredsstillelse at åbenbare sandheden for denne unge mand, der har vundet en så forunderlig stor plads i mit hjerte."

"Og du fortalte ham, at Transomerne kom til os, og at jeg bor på Transome Court?"

"Ja, jeg fortalte ham det alt sammen med en del omstændelighed, som det er min vane, når noget har gjort et stærkt indtryk på mig."

"Hvad sagde Felix?"

"Ikke noget, kære barn, som det er umagen værd at gentage," sagde mr. Lyon og strøg sig over panden med hånden.

"Han sagde noget, kære fader, og du husker altid, hvad folk siger. Fortæl mig det, jeg vil så gerne vide det."

"Det var en overilet bemærkning, der undslap ham, uden at han havde tænkt mere over det. Han sagde: Så vil hun blive gift med Transome; det er det, Transome har i sinde."

"Var det det hele?" sagde Esther, idet hun blev noget bleg og bed sig i læberne for at tvinge tårerne tilbage.

"Ja, vi indlod os ikke videre på det emne. Jeg håber, at der ikke er nogen grund til hans antagelse, og jeg ville ikke være uden ængstelse, hvis jeg tænkte anderledes. For jeg tilstår, at når du opnår rang og formue, ser jeg på det med det glade håb, at du vil forblive knyttet til den menighed, der, så længe jeg har beklædt mit embede, har bevaret mest af den rene og oprindelige tugt. Din opdragelse og livshistorie ville således vise sig at være en styrelse af Forsynet og ville tjene til hæder og fremme af en renere form af kristendommen end den, som desværre har vundet forrang her i landet. Men dette mit hjertes ønske og inderlige bøn synes at måtte glippe, om du giftede dig med en mand, med hensyn til hvem der i alt fald ikke er nogen synlig antydning af, at han vil slutte sig til vore menighed."

Hvis Esther havde været mindre bevæget, ville hun næppe have undladt at smile ved tanken om, at Harold Transome skulle "slutte sig til menigheden" i Malthouse Yard. Men hun var

alvorlig og optaget af det, Felix havde sagt, og som krænkede hende på en højst betegnende dobbelt måde. For det første var hun vred på ham, fordi han turde sige bestemt, hvem hun ville gifte sig med; for det andet var hun vred over den beskyldning, at Harold Transome fra første færd af havde haft en overlagt plan om at blive gift med hende. Esther sagde til sig selv, at hun meget godt kunne dømme om Harold Transome og hans opførsel. Hun var vis på, at han var en åbenhjertig og ædel karakter. Det nedsatte ham ikke i hendes tanker, at han åbenbart, siden forholdene havde ført dem sammen, beundrede hende – var forelsket hende – kort sagt, ønskede at gifte sig med hende; og hun mente at forstå, at kun finfølelse forhindrede ham i at udtale sig mere bestemt. Der er intet punkt, i hvilket unge damer lettere stødes, end når der rejses tvivl om, at de er i stand til at bedømme de mænd, som gør kur til dem. Og Esthers ædle karakter glædede sig ved at tro på andres højsind. Alle disse tanker tumlede sig i hendes sind, mens hendes fader udviklede den glans, hendes lod kunne kaste på dissenternes sag. Hun hørte, hvad han sagde, og mindedes det senere, men svarede ikke straks og sprang i stedet op for at søge efter en børste – en handling, der måtte forekomme hendes fader ganske naturlig. Hun opnåede derved at drage ham bort fra det vidtløftige emne, han var inde på.

"Har du talt med mr. Transome om mrs. Holt, barn?" sagde han, da Esther begyndte at gå rundt i værelset. "Jeg antydede for ham, at du bedst ville afgøre, hvorledes der skulle ydes hende hjælp."

"Nej, fader, vi er endnu ikke kommet ind på dette emne. Mr. Transome har måske glemt det, og af flere grunde vil jeg ikke

gerne for øjeblikket tale til ham om sligt – om pengesager. Men forresten, så har jeg nogle penge til gode hos Lukyns og Pendrells."

"De har betalt dem," sagde mr. Lyon og lukkede pulten op. "Jeg har dem liggende her til dig."

"Behold dem, fader, og brug dem til mrs. Holts husleje og til, hvad andet hun har brug for. Vi må betragte alt nu som midlertidigt," sagde Esther, idet hun bredte et håndklæde over sin faders skuldre og begyndte at rede og børste hans hår, mens han lukkede øjnene for passivt at underkaste sig denne behagelige operation. "Alt er usikkert – hvad der skal blive af Felix – hvad der skal blive af os alle sammen. Herregud!" afbrød hun pludselig sig selv i en lystigere tone, "jeg tror såmænd, jeg begynder at tale ligesom Lyddy."

"Ja," sagde mr. Lyon smilende, "vor skæbnes uvished er alt for stor en tekst til at præke om med nogen nytte; at tale om det er, om jeg så må sige, ligesom at komme luft på flaske og forære det til dem, der står ude i det fri."

"Sig mig," spurgte Esther senere under deres samtale, "tror du, at folk i Treby ved rigtigt, hvorfor jeg er på Transome Court?"

"Jeg har ikke mærket noget til det, og der er da, så vidt jeg kan skønne, heller ingen, som kunne meddele noget nærmere om det. Den mand, der kalder sig Christian, er i London med mr. Debarry, da Parlamentet nu begynder, og mr. Jermyn ville uden tvivl ikke røbe Transomernes hemmeligheder. Jeg har for øvrigt ikke set noget til ham for nylig og ved ikke, hvad han tager sig for. Og hvad mig selv angår, har jeg ikke en gang talt om, at du fulgte med vognen tilbage til Transome Court, da jeg

ikke ville give anledning til unyttig spørgen. Jeg har også forbudt Lyddy at tale om det. Men det er kommet ud, at du er der, og har givet anledning til forskellige gisninger, af hvilke den almindeligste nok er, at du er taget derud som selskabsdame for mrs. Transome; for nogle af vore venner har allerede så småt dadlet mig, fordi jeg har tilladt dig at modtage en plads, der er så lidet skikket til at fremme dit åndelige vel."

"Nu tror jeg, at jeg må løbe fra dig, fader, for at vognen ikke skal holde og vente alt for længe," sagde Esther, idet hun lagde den sidste hånd på sin forbedring af præstens toilette. "Nu ser du udmærket ud, og jeg må holde et lille foredrag for Lyddy, inden jeg går."

"Ja, mit barn, jeg vil ikke opholde dig længere; mine pligter kalder også mig. Men tag med dig denne afhandling om alle de vigtigste stridsspørgsmål mellem os og statskirken; det er ønskeligt, at du følger med i denne strid, for at du ikke skal drages ind på en forkert bane og lade dig forlokke af statskirkens fejlagtige forbindelse med ophøjet rang."

Esther modtog den lille bog og ville ikke støde den gamle præst ved at udtale, at hun ikke for øjeblikket var i stand til at fæste sine tanker ved spørgsmål om, hvilke en biskops oprindelige gerning måtte have været og deslige. Men hun lod ikke på køreturen hjem sine øjne løbe hen over dens sider for straks at tilegne sig noget af dens argumentation, for hun var ganske optaget af Felix Holts spådom om, at hun ville blive gift med Harold Transome.

42

Den dags morgen, da Esther tog ind for at besøge sin fader, havde Jermyn endnu ikke hørt tale om, at hun opholdt sig på Transome Court. En omstændighed, som bidrog til at holde ham i denne uvidenhed, var, at han nogle dage efter sin kritiske samtale mod Harold – dage, i hvilke han havde grundet på, hvor længe det ville vare, inden Harold besluttede sig til at ofre den nydelse at få sin vrede tilfredsstillet for den solide fordel at sikre sin formue og sin stilling – af bydende forretninger var blevet bortkaldt til det sydlige England og var nødt til skriftligt at underrette Harold om sin fraværelse. Han sørgede for også at notificere ham sin hjemkomst, men Harold svarede ikke på det. Dagene gik uden at bringe ham nogen snak om Esthers besøg, for sladderen om dette var næsten helt indskrænket til mr. Lyons menighed, idet hendes højkirkelige elever, deriblandt miss Louisa Jermyn, havde ladet sig nøje med en skriftlig meddelelse fra hendes fader om, at hun var taget ud på et besøg af ubestemt varighed. Men den dag, da Esther aflagde sit besøg i Malthouse Yard, så miss'erne Jermyn på deres spadseretur, at hun kom kørende i Transomernes vogn, som de før havde set holde, og som de nu så rulle afsted på vejen hen ad Lille Treby til. Resultatet af dette var, at efterretningen nogle timer efter nåede til Matthew Jermyns forbavsede øren.

Aldeles uvidende, som Jermyn var om de sammenstødende omstændigheder, der havde fremkaldt Christians gisninger og lidt efter lidt havde bidraget til at sætte ham i kundskab om

sagens sammenhæng, og ligeledes uvidende om de følelser, der rørte sig hos hans ærbødige tjener Johnson, var Jermyn ude af stand til straks at begribe, hvorledes Harold kunne have fået den vigtige underretning, at Esther var den endnu levende Bycliffe. Hans døtre kom naturligvis ligesom andre til den slutning, at Transomerne, da de søgte en guvernante til lille Harry, havde ladet deres valg falde på Esther, og bemærkede. At de måtte have lokket hende ved et højt honorar til at modtage en sådan elev, skønt det naturligvis var af vigtighed, at der straks fra første færd af lagdes tilbørlig vægt på hans fransk og engelsk. Da Jermyn hørte denne formodning, havde han et flygtigt håb om, at den var sand, og at Harold endnu var uvidende om, at han under sit tag havde den lovlige prætendent til familiens gods.

Men et sind, der er bytte for en alvorlig ængstelse, er ikke lettroende med hensyn til bekvemme løsninger. Den ene støtte, vort håb hviler på, vil ganske sikkert tage sig skrøbelig ud og vil synes at vakle, når man ser længe på den. Der afhang alt for meget af, at Harold var uvidende om sagens sammenhæng, og skønt Jermyn ikke indså, hvorledes det kunne være gået til, at det, han troede var hans egen hemmelighed og derfor ganske sikkert bevaret, var kommet for en dag, indså han grant, hvad resultatet ville blive af en sådan opdagelse. Ikke blot ville Harold Transome ikke længere være bange for ham, men ved at gifte sig med Esther (og at det ville blive enden, var Jermyn straks sikker på) ville han heldigt befri sig fra alle ubehagelige følger og kunne i god ro og mag gøre sig den fornøjelse at ruinere Matthew Jermyn. Tanken om en fjendes triumferende glæde er i ethvert tilfælde tilstrækkelig irriterende, og der var

grunde til, at den i nærværende tilfælde var det i ganske særlig grad.

Men Jermyn havde nu ikke tid til ørkesløs sindsbevægelse; han måtte spekulere på en mulig plan, der kunne redde ham fra den truende ruin – ikke et ubestemt uheld, men en fuldstændig ruin, som hans tanker udmalede med de styggeste, grelleste farver. En mand på tres år med en intet anende hustru og døtre, der er i stand til at give sig til at skrige og besvime ved en pludselig afsløring og at se bebrejdende på ham under deres daglige elendigbed i en ussel, fattig tilværelse, som han har bragt over dem – en mand med et sind og livsvaner, som årene har stivnet – ikke i stand til at øjne nogen anden tålelig tilværelsesform end den, hvor han som velstående mand kan spille en vis rolle mellem andre folk af middelstanden – en sådan mand vil i reglen betragte udsigten til timelig ødelæggelse som så forfærdelig, at han næsten vil gøre hvad som helst for at undgå den. Han vil sandsynligvis foretrække en hvilken som helst privat foragt, der befrier ham fra offentlig vanære og lader ham beholde penge i lommen, for den ydmygelse og genvordighed igen at måtte slide som en træl på sine gamle dage, at måtte gå med en simpel hat og at have et trist hus, hvor der må spares på brændslet, og hvor kvinderne ser melankolske ud. Men selv om en mand også er villig til at smutte bort gennem en kloak, har man ikke altid ved hånden en kloak, der fører ud til frisk luft.

Da Jermyn grundigt overvejede sin stilling, indså han at han ikke havde synderligt behagelige udveje til sin rådighed. Men han blev snart enig med sig selv om, hvad han ville gøre. Han skrev til mrs. Transome og bad hende at bestemme en tid, da

han kunne tale med hende i enrum; hun ville straks forstå, at det måtte være på en tid, da Harold ikke var hjemme. Da han forseglede brevet, hengav han sig til et svagt håb om, at han måske under denne samtale kunne få vished for, at Esthers herkomst ikke var bekendt på Transome Court men i værste tilfælde kunne han måske få nogen hjælp hos mrs. Transome. Den nytte kan man have af kærlighedsforbindelser, når de har ophørt at være kærlige!

Som følge af dette brev til mrs. Transome blev Jermyn to dage efter ført ind i den lille sal på Transome Court. Det var et nydeligt lille værelse i dets restaurerede forfatning; der var i det to smukke indlagte småskabe, store porcelænsvaser med buketter, der udsendte en liflig duft, blomstermalerier i ovale rammer på væggene og mrs. Transomes eget portræt i et selskabstoilette fra år 1800 med en have i baggrunden. Denne strålende unge dame så smilende ned på mr. Jermyn, da han gik forbi kaminen, og for øjeblikket var der ingen anden i værelset, der så på ham. Han kunne ikke lade være at besvare blikket fra portrættet, mens han stod med hatten holdt på ryggen og ventede – kunne ikke undgå, at det vakte mange erindringer til live; men han var tilbøjelig til vedblivende at argumentere således, at hver en erindring blev et krav, og at se en personlig fortjeneste i de hensyn, andre tog til ham. Der havde stået en mængde veje åbne for ham, da han var en ung mand; hvis han ikke havde ladet sig bestemme (hovedsagelig naturligvis ved andres følelser, for hvad ville hans egne følelser have haft at betyde uden dem?) til at slå ind på den vej, han fulgte, ville han måske have ståect sig bedre. I alle tilfælde var der rimelighed for, at det nu ville gå galt for ham, og det var

ham, der havde grund til at klage. Den heldige Jason takkede, som vi ved af Euripides, andægtigt gudinden og indså klart, at han slet ikke skyldte Medea nogen tak. Jermyn kendte måske ikke oldtiden, men udspekulerede med en medfødt finhed, der ikke var ringere end Jasons, at han selv ikke skyldte nogen tak, og at det var andre, der stod i gæld til ham.

Inden der var forløbet tre minutter, syntes imidlertid som ved en trolddom den strålende, smilende unge dame over kaminen at vise sig i døren, vissen og falmet formedelst mange vintres bitre kulde, og med læber og øjne, fra hvilke smilet var veget bort. Jermyn gik hende i møde, og de rakte hinanden hånden, men ingen af dem sagde noget til hilsen. Mrs. Transome satte sig ned og pegede på en stol lige for og i nærheden af hende.

"Harold er taget til Loamford." sagde hun i en sagte tone. "De havde noget specielt at sige mig?"

"Ja," sagde Jermyn med sin blide og ærbødige mine. "Sidste gang jeg var her, kunne jeg ikke få lejlighed til at tale med Dem. Men jeg længes efter at vide, om det er Dem bekendt, hvad der er forefaldet mellem mig og Harold?"

"Ja, han har meddelt mig alt."

"Den retslige undersøgelse, han agtede at indlede imod mig, og hvad grunden var til, at han suspenderede den?"

"Ja; er det blevet meddelt Dem, at han har taget fat på den igen?"

"Nej," sagde Jermyn med en meget ubehagelig overraskelse.

"Det vil han naturligvis nu," sagde mrs. Transome. "Der er i hans øjne ingen grund til, at han skulle lade være."

"Har han da besluttet at udsætte sig for at miste godset?"

"Han nærer ikke nogen bekymring i så henseende. Og var der nogen fare, så er den i hvert tilfælde ikke afhængig af Dem. Det sandsynligste er, at han vil gifte sig med denne unge pige."

"Han ved altså alt?" sagde Jermyn, i hvis ansigt der kom et overmåde mørkt udtryk.

"Ja, han ved alt. Det kan ikke nytte, De tænker på at kommandere ham; De kan ikke gøre det. Jeg ønskede gerne i gamle dage, at Harold skulle have lykken med sig – og han har lykken med sig," sagde mrs. Transome med stor bitterhed. "Han har ikke arvet min stjerne."

"Ved De, hvorledes han har fået det at vide med den unge pige?"

"Nej; men hun vidste det hele, førend vi talte med hende. Det er ikke nogen hemmelighed."

Jermyn blev helt fortumlet over denne håbløse skuffelse, som han ingen nøgle havde til. Skønt han tænkte på Christian, spredte denne tanke intet lys; men hovedsagen var klar: han var ikke i besiddelse at nogen hemmelighed, der kunne hjælpe ham.

"De ved vel, at denne undersøgelse ved Kanslerretten måske kan ruinere mig?"

"Det sagde han mig, at den ville. Men hvis De bilder Dem ind, at jeg kan udrette noget, så lad De kun den tanke fare. Jeg har sagt ham så tydeligt, som jeg tør, at jeg ønsker, at han skal lade al offentlig strid med Dem fare, og at De måtte kunne træffe en overenskomst uden at vække skandale. Jeg kan ikke gøre mere. Han vil ikke høre på mig, han tager intet hensyn til mine følelser. Han bryder sig mere om Transome end om mig. Han

hører ikke mere efter, hvad jeg siger, end om jeg var en gammel gadesangerske."

"Det er meget hårdt imod *mig*," sagde Jermyn i den tone, en mand udslynger en bebrejdelse med.

"Jeg bad Dem indstændigt for tre måneder siden hellere at finde Dem i alt end at strides med ham."

"Jeg har ikke yppet klammeri med ham. Det er ham, der altid har søgt strid med mig. Jeg har fundet mig i meget – mere, end nogen anden ville have gjort. Han har lige fra første øjeblik af stillet sig i et fjendtligt forhold til mig."

"Han så et og andet, der ærgrede ham, og mænd er ikke som kvinder," sagde mrs. Transome. Der var en bitter spydighed i denne sandhed.

"Det er meget hårdt imod mig – det ved jeg," sagde Jermyn med en forstærkelse af sin tidligere tone, idet han rejste sig og gik et skridt eller to, derpå vendte sig om og lagde sin hånd på stoleryggen. "Naturligvis kan den juridiske ret i dette tilfælde ikke repræsentere den sande ret. Jeg har i fortiden bragt mange ofre. Jeg opgav mange gode forretninger for at passe familiens sager, og havde jeg ikke været, ville den være blevet totalt ruineret i den proces."

Han gik igen et stykke hen ad gulvet, lagde sin hat fra sig, som han tidligere havde holdt i hånden, og stak sine hænder i lommerne, idet han vendte tilbage. Mrs. Transome sad så ubevægelig som en marmorstatue og næsten lige så bleg. Hendes hænder lå over kors i hendes skød. Denne mand havde engang, ung, slank og graciøs, med en egenkærlighed, som da antog skikkelse af en hyldest til hende, knælet for hende og trykket hede kys på disse hænder; og hun havde troet, at der var

en ganske anden poesi i en sådan lidenskab end den, der kunne findes i det huslige hverdagsliv.

"Jeg strakte, som De ved, min samvittighed en hel del i den sag med Bycliffe. Dengang fortalte jeg Dem alt. Jeg sagde Dem, at jeg var meget urolig med hensyn til vidnerne, og at jeg meget nødigt greb til at lade ham arrestere. Jeg ved, at det er det værste, nogen kunne sige mig på, hvis de kendte mit liv fra begyndelsen til enden; og jeg ville aldrig have gjort det, hvis jeg ikke havde befundet mig under en sådan bedårelse, som bringer en mand til at gøre, hvad det skal være. Hvad havde det at betyde for mig, om jeg tabte en sag? Jeg var ung og ugift – verden lå åben for mig."

"Ja," sagde mrs. Transome i en sagte tone. "Det var skade, at De ikke gjorde et andet valg."

"Hvad skulle der være blevet af Dem?" sagde Jermyn, der som andre folk, der vil retfærdiggøre sig selv, stadig førtes videre. "Jeg måtte tænke på Dem. De ville dengang nødig have set mig gøre et andet valg."

"Det er rigtigt nok," sagde mrs. Transome med koncentreret bitterhed, men fremdeles rolig. "Den største fejltagelse var min."

Egoismen gør i reglen én dum i en samtale; men Jermyns egoisme gjorde ham ikke så dum, at han ikke følte brodden i mrs. Transomes ord, og de forøgede hans forbitrelse.

"Det kan jeg ikke indse," svarede han med en let, hånlig latter. "De havde et gods og en stilling at redde, for ikke at tale om andet. Jeg husker meget godt, hvad De sagde til mig: – 'En dygtig sagfører kan gøre hvad som helst, hvis han har viljen til det; hvis det er umuligt, vil han gøre det muligt. Og det er

sikkert, at godset engang vil tilfalde Harold.' Han var dengang et lille barn."

"Jeg husker det meste lidt for godt. De gør bedst i straks at sige, hvad Deres hensigt er med at bringe disse ord i erindring."

"Et formål, som ikke er andet end simpel retfærdighed. Efter det forhold, jeg stod i, var det ikke rimeligt, at jeg skulle anse mig for bundet ved alle de former, der opstilles for at binde fremmede. Jeg havde ofte uhyre besvær med at rejse de penge, som var nødvendige til at klare gæld og holde alt i gang; og jeg havde, som før bemærket, opgivet andre veje til at forbedre min stilling, der ville have stået mig åbne, hvis jeg ikke var blevet her på egnen på en kritisk tid, da jeg havde mod og kraft til at bryde mig en bane. Enhver, der kendte samtlige forhold i sagen, ville sige, at det er skammelig uretfærdigt og unaturligt, hvis jeg bliver forfulgt og ruineret på grund af mine tidligere transaktioner med hensyn til familiens anliggender."

Jermyn holdt inde et øjeblik og tilføjede så: "I min alder ... og med en familie om mig ... og efter hvad der er foregået ... havde jeg troet, at der ikke var noget, De ville finde vigtigere at forhindre."

"Jeg finder det også vigtigt. Det gør mig ulykkelig. Videre går min magt ikke, end til at føle mig ulykkelig."

"Jo, Deres magt går videre. De kunne frelse mig, hvis De ville. Det kan ikke antages, at Harold ville indlede undersøgelse imod mig ... hvis han kendte hele sandheden."

Jermyn havde sat sig ned, inden han ytrede de sidste ord. Han havde sænket sin stemme lidt. Han havde en mine som en mand, der troede, at han havde beredt vejen for en forståelse. At en mand, der rådede over så megen kløgt, et så glat væsen –

en mand, der gjorde sig til af sin forekommenhed imod damer – kunne opføre sig således, som Jermyn gjorde ved denne lejlighed, ville være overraskende, hvis der ikke findes en stadig erfaring for, at hidsighed og egenkærlig ufølsomhed sejrer over fortrinlige gaver – bringer selv en fornuftig person til at råbe op, når det ikke er på sin plads at råbe. og gør en høflig mand rå, når høfligheden kunne være til fortrinlig nytte for ham.

Da Jermyn, siddende på sin stol og bøjende sig fremad med den ene albue støttet på sit knæ, ytrede de sidste ord – "hvis han kendte hele sandheden" – syntes der at gå et lille stød igennem mrs. Transome hidtil ubevægelige legeme, efterfulgt af et pludseligt glimt i hendes øjne som hos et vildt dyr, der er i springet.

"Og det venter De, at jeg skal sige ham?" sagde hun, ikke højt, men dog med en klar, metallisk klang i sin stemme.

"Ville det ikke være rigtigst, om han vidste det?" sagde Jermyn i en venligere og mere indsmigrende tone end den, han hidtil havde talt i.

Noget af den skrækkeligste ironi i den menneskelige skæbne er det måske, når en dyb sandhed udtales af læber, som ikke har nogen ret til at gøre det.

"Jeg vil *aldrig* sige ham det!" sagde mrs. Transome, idet hun fo'r op, og hele hendes skikkelse gennembævedes af en lidenskab, der næsten syntes at gøre hende ung igen. Hendes hænder hang fast knyttede ned på hendes sider, af hendes øjne og læber forsvandt den tidligere hjælpeløse, tilbagetrængte misfornøjelsens bitterhed, og der syntes pludselig at komme energi i dem. "De opregner Deres ofre for mig; De har holdt godt regnskab over dem, og det kan også nok gøres behov; det

er af den slags, som ingen andre kan gætte sig til eller opdage. Men De bragte Deres ofre, da de forekom Dem behagelige, da De sagde mig, at de var Deres lykke, da De sagde mig, at det var *mig*, der bøjede mig ned til Dem, og *mig*, som viste *Dem* en gunst."

Jermyn rejste sig også og lagde sin hånd på ryggen af sin stol. Han var blevet synligt blegere, men syntes i begreb med at tale.

"Tal ikke!" sagde mrs. Transome bydende. "Luk ikke mere Deres mund op. De har sagt nok; nu vil *jeg* tale. Jeg har også bragt ofre. Men det var, da jeg vidste, at De ikke var min lykke. Det var, efter at jeg havde set, at jeg havde fornedret mig – efter at jeg havde set, at Deres ømhed var blevet til beregning – efter at jeg havde set, at De kun brød Dem om Dem selv og ikke om mig. Jeg hørte Deres forklaringer – om Deres pligter i livet – om vort fælles rygte – om en dydig ung dame, som elskede Dem. Jeg fandt mig i det; jeg lod alt gå; jeg lukkede mine øjne; jeg ville næsten hellere være død af sult end have scener med den mand, jeg havde elsket, hvor jeg måtte beskylde ham for at benytte min kærlighed til at gøre en god forretning." Der var en let skælven i mrs. Transomes stemme ved de sidste ord, og hun holdt et øjeblik inde; men da hun igen talte, var det, som om denne skælven var frosset til en skærende istap. "Jeg antager, at når en elsker har stjålet ud af vor lomme, er der ingen kvinde, som vil skøtte om at vedgå det. Jeg vil ikke påstå, at jeg ikke var bange for Dem; jeg *var* bange for Dem, og nu ved jeg, at jeg havde grund til det."

"Mrs. Transome," sagde Jermyn, hvid helt ud på læberne, "det er overflødigt at sige mere. Jeg tager alle de ord tilbage, som har fornærmet Dem."

"De kan ikke tage dem tilbage. Kan en mand gøre undskyldning, fordi han er en nidding? ... Jeg har altså foranlediget Dem til at strække Deres samvittighed? – ikke sandt? – det er mig, som har besudlet Deres renhed? – Jeg antager, at djævlene har mere ære i livet – de er ikke så frække imod hinanden. Jeg ville ikke give afkald på den ulykke at være en kvinde, nu da jeg ser, hvor lumpen en mand kan være. Man må være en mand for først at sige en kvinde, at hendes kærlighed har gjort hende til mandens skyldner, og så bede hende at betale manden ved at sønderbryde det sidste par tråde mellem hende og hendes søn."

"Det forlanger jeg ikke," sagde Jermyn med en vis skarphed. Han begyndte at finde dette utåleligt. Et mandligt væsens rent dyriske kraft satte sig op imod det. Han følte sig næsten tilbøjelig til at kvæle denne kvinde, blot for at bringe hende til tavshed.

"De forlanger det; det er det, De vil have. Jeg har været betaget af skræk for, at der skulle times Dem en ulykke. Lige fra det første øjeblik efter, at Harold var kommet hjem, var jeg betaget af en gyselig angst. Det forekom mig, at der mellem Dem og ham kunne blive tale om drab eller jeg ved ikke hvad. Jeg følte det rædsomme i, at han ikke kendte sandheden. Jeg kunne måske til sidst ved min egen følelse – ved min egen erindring – være blevet bragt til at sige ham alt og gøre både ham og mig ulykkelige for at frelse Dem."

Atter gik der en let skælven gennem hende som ved erindringen om kvindelig kærlighed og medynk. Men straks efter vedblev hun:

"Men nu, da De har *forlangt* det af mig, vil jeg aldrig sige ham det! Bliv kun ruineret ... nej – gør noget endnu mere lumpent end hidtil for at redde Dm. Når jeg har syndet, har jeg på forhånd fået min straf – ved, at jeg har syndet for en mand som Dem."

Efter at have sagt disse ord gik mrs. Transome hurtigt ud af værelset. Den blødt udpolstrede dør lukkede sig lydløst efter hende, og Jermyn befandt sig ene.

En kort tid stod han stille. Havde Jermyn kunnet føle, at han i fuldt mål fortjente denne tugtelse, ville han ikke have ytret de ord, som bragte den over ham. Mænd bliver ikke angergivne og lærer ikke at afsky sig selv ved, at deres ryg piskes til blods med en svøbe; snarere lærer de at afsky svøben. Hvad Jermyn følte med hensyn til mrs. Transome, da hun forsvandt, var, at hun var en rasende kvinde, der ikke ville gøre, hvad han ville have hende til at gøre, og han bestyrkedes i forsvarligheden af sin handlemåde ved for sig selv at gentage, hvad han allerede havde sagt til hende, at det nemlig var i sin orden, at Harold fik sandheden at vide. Han tog ikke med i sin beregning (hvorledes kunne han det?) den forbitrelse og væmmelse, som var vakt ved den dristighed, han gjorde denne påstand gældende med. En mand, der havde stjålet æsken med det indviede kirkebrød og blev bange, når rettens betjente var i hælene på ham, kunne måske føle den slags anger, der ville formå ham til at løbe tilbage i mørket og sætte æsken, hvor klokkeren kunne finde den; men hvis han, idet han gjorde det, hviskede til den hellige jomfru, at han var drevet til det ved en overvejelse af ejendomsrettens hellighed og den kirkelige ejendomsrets særlige hellighed, så tør man ikke tro, at hun af den grund ville

synes bedre om ham. Ja, det forekommer én ofte ret naturligt, at helgenerne foretrækker lys for ord, navnlig af bodfærdige, hvis skind er i fare. Havde Jermyn besiddet noget højsind, ville han have følt, at han havde mistet den borgerret, som gav ham myndighed til at føre ordet for det rette. Der er et heltemod selv i Helvedes kredse blandt syndere, der klynger sig til hinanden i den glødende hvirvelvind og aldrig knurrer over deres straf. Men slige ting, som vi så godt kan se, når de males for os på en digterisk fortællings store lærred, bliver dunkle og forvirrede selv for belæste herrer, når deres egenkærlighed foruroliges af en virkelig erfarings presserende enkeltheder. Hvis de til sådanne tider er i stand til at anstille sammenligninger, sker det væsentligt kun for at trøste sig med, at der er visse fine forskelligheder mellem deres egen sag og alle andre sager, og at de derfor bør være fri for en ubarmhjertig dom.

Og således var det også med Matthew Jermyn. Der var så meget, der var mere tydelig synligt for ham og berørte ham stærkere end hans handlingers eller ords virkninger på mrs. Transomes følelser! Var der ikke i virkeligheden, spurgte han sig selv, noget forkert i dette overmål af pirrelighed over noget, som han ikke selv fandt så vigtigt? Hun havde behandlet ham højst urimeligt. Det ville have været rigtigt, om hun havde gjort, hvad han – ikke havde *forlangt* af hende, men ladet et vink falde om på en mild og spørgende måde. Men det klareste og ubehageligste resultat at samtalen var, at det, som han fandt rigtigt, og som han ønskede så meget, ganske sikkert ikke ville blive gjort for ham af mrs. Transome.

Idet han tog sin arm fra stoleryggen og vendte sig om for at tage sin hat, hørtes der støj i vestibulen; døren til værelset blev

skubbet op og gamle mr. Transome viste sig med sit åndsformørkede, fornøjede ansigt, legende hest med lille Harry, der brølede og piskede bagved ham, mens moro kom løbende med en spinkel bjæffen bag efter. Men da mr. Transome så Jermyn i værelset, stod han stille i døråbningen, som om han ikke vidste, om det var tilladt at komme ind. Flertallet af hans tanker var kun sammenfiltrede tråde fra fortiden. Prokuratoren trådte med skyldig høflighed frem for at række ham hånden, men med et forvildet blik og i en tøvende tone sagde den gamle mand:

"Mr. Jermyn? – men – men – hvor er min kone?"

Jermyn gik smilende forbi den uventede gruppe, og lille Harry, som fandt lejligheden bekvem, vendte sig om og tog et afskedstag i den fremmedes frakkeskøder.

43

Efter den morgen, da Esther var blevet helt rød i hovedet og forvirret, fordi hun havde gjort en ubestemt hentydning til Felix Holt, fandt hun det umuligt, som hun stundom havde haft i sinde, at tale ligefremt om ham med Harold for at drøfte sandsynlighederne for udfaldet af hans sag. Hun var vis på, at hun ikke kunne gøre det uden at røbe sindsbevægelse, og Esther havde forskellige grunde til ikke at ønske, at Harold skulle opdage, hvor let bevægelig hun var med hensyn til dette emne. Det var ikke blot jomfruelig stolthed, tilbageholdenhed og undseelse overfor denne mand, som var meget ældre end hun og præget af en erfaring, som var helt fremmed for hende, men dog stærkt antog karakteren af en bejler, – det var ikke blot denne fine blufærdighed, der rørte sig hos hende; der var hos Esther en anden art finfølelse, som hendes nuværende forhold bidrog til at skærpe. Hun vidste meget vel, at Felix Holt for Harold Transome var en af de simple folk, som der kun kunne være tale om i forbindelse med offentlige anliggender. Hun mindedes alt for vel sine egne første indtryk til ikke at forudse, at det ville være som et elektrisk stød for Harold Transome, hvis han fik mistanke om, at der havde bestået noget nærmere forhold mellem hende og denne unge mand, der for ham naturligvis ikke var noget mere end ethvert andet begavet medlem af arbejderklassen; "for ham," sagde Esther til sig selv med en reaktion af hendes bedre stolthed, "som ikke har haft den slags omgang med Felix Holt, hvorunder dennes dannelse

og begavelse kunne hævde sin overlegenhed." Og under sine spekulationer over denne sag greb hun sig i sit stille sind i at gøre gældende, at der, hvad end Harold kunne mene, var et synspunkt, hvorfra han var simpel i sammenligning med Felix. Felix havde anskuelser og motiver, som hun ikke troede, at Harold kunne forstå. Der var i så henseende en sikker prøve, den nemlig, at hun ikke selv havde nogen følelse af underlegenhed, når hun var sammen med Harold Transome, ja der var endog noget hos ham, som hun følte en vis ringeagt for, mens hun, når hun var sammen med Felix, altid havde en følelse af sin egen ringhed. I hans store, alvorlige, ærlige grå øjne syntes kærligheden at være noget, der hørte med til livets ædle begejstring, noget, som hun måske nu for stedse var udelukket fra.

Samtidig krympede hendes forfængelighed sig ved tanken om, at Harold skulle lægge mærke til, hvad der fra hans synspunkt ville se ud som en simpel og mangelfuld smag hos hende. Hun kunne ikke lade være at føle sig smigret ved alle de tilkendegivelser, hun fik fra dem, hun færdedes iblandt, om, at hun betragtedes som fuldstændig skikket til at indtage en høj stilling – kunne ikke lade være at finde en mere eller mindre stærk nydelse i at anstille en prøve med sin holdning under pragtfulde omgivelser, der tit havde spillet en rolle i hendes vågne drømme, og til denne prøve hørte modtagelsen af mere eller mindre ivrige opmærksomheder fra Harold og det at være genstand for en varme i udtryk, der ville have været fornærmelig, hvis den var kommet tidligere, men var smigrende som virkningen af et tiltagende bekendtskab og af daglig berøring. I vort liv vinder vi under mange forskellige

former den kundskab, at der er noget, som er det højeste og bedste, men som vi tvivler om at kunne nå, mens der er noget nærværende, der opfordrer os til let og umiddelbar nydelse. Og det er en fordærvelig og usand påstand, at en kvindes kærlighed er hævet over slige fristelser.

Den ene dag efter den anden blev der budt Esther en arm, blev der på fæstet meget strålende blikke på hende, og blev der givet hende lejlighed til en hel del let, luftig samtale, hvori hun vidste, at hun var indtagende. Samtidig interesserede det hende at lægge mærke til Harolds praktiske dygtighed – den mandlige lethed, hvormed han beherskede alle og styrede alt omkring sig uden mindste barskhed og med en godmodighed, der dog ikke var præget at svaghed. I baggrunden stod også det altid tilstedeværende hensyn, at hvis Harold Transome ønskede at gifte sig med hende, og hun gav ham sit Ja, ville det problematiske ved hendes skæbne blive langt lettere løst end på nogen anden måde. Det var vanskeligt ved nogen teori om Forsynets vilje eller noget hensyn til eventuelle resultater at få øje for en fremfærd, som hun kunne kalde pligt; når noget ville komme og stærkt fremstille sig for hende som en behagelig løsning, der ville befri hende for den anstrengelse at finde en nøgle mellem den labyrintagtige forvirring af lovens ret og besiddelsens ret, kunne denne udsigt ikke andet end være lokkende. Og dog var dette liv på Transome Court *ikke* det liv, han havde drømt om; der var allerede noget kedsommeligt i dets rolige velvære og i manglen på høje krav, og der var en ubestemt bevidsthed om, at denne ganske indtagende mands kærlighed, der sværmede om hende, gav alle hendes udsigter et præg af åndelig middelmådighed. Hun ville måske ikke have

været i stand til at definere dette indtryk; men hvad det nu end kom sig af, syntes det hende at den højere ærgerrighed, der var begyndt at vågne hos hende, for stedse tilintetgjordes ved denne fremgang i formuevilkår. Livets forekom hende at være at være blevet ringere – på samme måde, som det ville forekomme en ung student, der havde troet, at han for at tage en eksamen, måtte skrive en afhandling og anvende den største flid, og så opdagede, man ikke forventede nogen afhandling, men kun en sum af tyve pund, ti shillings og sixpence.

Når alt kom til alt, så var hun jo dog en kvinde og kunne ikke selv skabe sin skæbne. Det var, som hun engang havde sagt til Felix: "En kvinde må vælge ringere ting, fordi kun de ringere ting tilbydes hende." Hendes lod skabes for hende ved den kærlighed, hun modtager. Og Esther begyndte at tænke, at hendes lod var i begreb med at skabes for hende ved den kærlighed, der omgav hende og øvede samme indflydelse som en duftende have på en skøn sommermorgen.

Harold var sig på sin side bevidst, at hans interesse for at vinde hende var i stadig fremgang. Han begyndte at betragte det som en erobring, som det ville være skuffende for ham at gå glip af, også selv om denne skønne nymfe ikke havde noget krav på godset. Han ville have ønsket – nej, det ville han i grunden ikke have ønsket – at en lille skygge af tvivl med hensyn til det heldige udfald af hans bestræbelser kunne fjernes. Der var noget ved Esther, som han ikke rigtig forstod. Hun var øjensynlig en kvinde, der kunne styres; hun var alt for indtagende til, at han skulle frygte for, at hun nogensinde ville være halsstarrig eller blande sig i hans anliggender. Men ikke desto mindre skød der nu og da et lyn frem af hendes øjne, der

syntes at vidne om en farlig selvstændighed i hendes dom, som om hun i sit stille sind så noget, der var mere beundringsværdigt end Harold Transome. Men for at være fuldstændig indtagende burde en kvinde ikke have sådanne syner.

En smuk februardag, da de gule og lilla krokus allerede var sprunget ud på terrassen – en af de bedrageriske dage, der stundom går forud for marts måneds nordøstenvinde og vækker den tro, at det vil blive et dejligt forår, kom en meget interessant gruppe, som Esther og Harold befandt sig i, ud for at spadsere udenfor Transome Court. De gik ikke som sædvanlig ad haven til på den østlige side af hovedbygningen, fordi mr. Lingon, som var med, stod i begreb med at gå hjem, og hans vej førte gennem den hvælvede port ud i parken.

Onkel Lingon, der ikke kunne udstå fortrolig meddelelser, når de var af en ubehagelig art, og foretrak ikke at vide noget ondt om nogen, havde ikke haft noget imod at blive indviet i den vigtige hemmelighed om Esther og var straks vis på, at hele denne affære i stedet for at være et uheld var et stort held. Selv gav han sig ikke ud for at være nogen stor damekender, men det forekom ham, at hun førte sig lige så godt som hans søster Arabella, hvilket ville sige en hel del. Den gode Jack Lingons første indtryk havde det med at blive til traditioner, som intet kunne tilintetgøre. Han holdt meget af sin søster og syntes aldrig at have bemærket nogen forandring hos hende siden deres ungdom. Han betragtede det menneske som en skurk, der sagde noget som helst ubehageligt om mennesker, han holdt af. Harold var efter hans mening en rigtig god, flink fyr, og Esther passede så glimrende for ham – det var ganske

mærkværdigt og det mindede ham om et sted i klassikerne, som netop kunne anvendes på det, men hvad det egentlig var, kunne han ikke komme på. Det var en forbistret ting med den hukommelse. Esther var altid glad, når den gamle præst kom på besøg. I kuriøs modsætning til hendes tidligere pertentlighed kunne hun netop godt lide hans tarvelige dragt og ligefremme tale; det var som et led, der knyttede livet på Transome Court sammen med den simplere, jævnere verden, hvor hun havde haft sit hjem.

Hun og Harold gik lidt forud for det øvrige selskab, som sinkedes af forskellige årsager. Gamle mr. Transome var indsvøbt i en med pelsværk kantet klædeskappe og havde en ligeledes med pelsværk bræmmet klædeshue på hovedet, hans gang var usikker og vaklende. Lille Harry trak en legetøjsvogn, på hvis sæde han havde bundet Moro fast med et rødt tørklæde, der gav den et udseende som en barbarisk fyrste i sin ekvipage. Moro, der havde meget lidt fantasi, syntes ikke om det og bjæffede svagt, mens den tyranniske dreng løb fremad, kastede vognen omkring og løb tilbage til "Gappa", så pludselig standsede og væltede vognen for at se onkel Lingons vandspaniel løbe efter hans stok og bringe den tilbage. Nimrod holdt sig tæt ved sin herres ben, idet den meget ligegyldig så på sin artsfælles interesse for stokke og den slags, mens Dominic gik ved siden af og så mildt til, mens han tog sig af både unge og gamle. Mrs. Transome var ikke med.

Da Esther og Harold så sig tilbage og så, at de var kommet et godt stykke forud for de andre, stod de stille.

"Hvad synes De om at hugge lidt ud mellem træerne derhenne?" sagde Harold og pegede med sin stok. "Jeg har en

idé om, at hvis de blev delt i grupper, så at man kunne se egetræerne bagved dem, ville det være en stor forbedring. Det ville give en forestilling om parkens udstrækning, som nu savnes. Og der kunne fås nogle meget smukke grupper ud af de blandede træer. Hvad mener De?"

"Jeg antager også, at det ville være en forbedring. Men jeg har aldrig hørt Dem udtale Dem så tvivlende," sagde Esther og så lidt skælmsk på ham, "i reglen ser De alt så klart og er så sikker i Deres sag, at jeg begynder at blive ganske vaklende, når jeg mærker, at De er mindre sikker. De må endelig ikke være tvivlrådig; det er så smitsomt."

"De finder mig meget for sikker – for selvtillidsfuld?" sagde Harold.

"Nej, på ingen måde. Det er en stor fordel at vide, hvad man vil, når man altid vil have sin vilje."

"Men sæt nu, jeg ikke kunne få den – selv om jeg gerne ville?" sagde Harold med et smilende spørgsmål i øjnene.

"Å," sagde Esther, idet hun skødesløst vendte hovedet bort også ud mod de fjerne træstammer, "så ville De tage Dem det lige så let, som De tog det, da De ikke blev valgt. De ville vide, at De kunne få det en anden gang – og også noget andet, der var lige så godt."

"I grunden," sagde Harold, mens han gik lidt videre, som om han ikke ønskede at blive indhentet af de øvrige, "finder De vist, at jeg er er en fed, indbildsk, selvtilfreds fyr."

"Nå-å, der er grader," sagde Esther med en sølvklar latter. "De har netop så meget af disse egenskaber, som det er klædeligt. Der findes mere end én stil – og De er fuldkommen i Deres."

"Men De foretrækker en anden stil, antager jeg – en mere ydmyg, tårefuld tilbeder, der med skælven og bæven ville ofre Dem sin røgelse."

"Nej, De tager fejl," sagde Esther, stadig let henkastet, "jeg har opdaget, at jeg er meget lunefuld; når der bliver mig noget tilbudt, så er det, ligesom jeg værdsætter det mindre og ikke bryder mig om at få det."

Dette var et meget skuffende svar, men dette til trods kunne Harold ikke lade være at tro, at Esther så langt fra havde noget imod den slags røgelse, han havde ofret på hendes alter.

"Jeg har ofte læst, at det ligger i den menneskelige natur, og dog overrasker det mig altid hos mig selv. Jeg antager," tilføjede hun smilende, "at jeg betragter mig selv som 'den menneskelige natur'."

"Jeg kan ikke sige, at jeg er lige så lunefuld," sagde Harold. "Jeg holder meget af det, jeg kan få, og jeg har aldrig længtes meget efter noget, jeg ikke kunne få; når jeg er vis på, at jeg kan få noget, holder jeg så meget des mere af det. Jeg tror, at halvdelen af disse lærde grundsætninger om den menneskelige natur ikke er mere til at stole på end universalmidler – der er forskellige slags menneskelig natur, nogle er tilbøjelige til at være misfornøjede og altid længes – andre til at erhverve og nyde. Og lad mig sige Dem, at den misfornøjede og smægtende slags er meget ubehagelige at leve sammen med."

Han nikkede med et betydende smil til Esther.

"Å, jeg forsikrer Dem, jeg har opgivet al beundring for den," sagde hun, idet hun smilede tilbage til ham.

Hun huskede den irettesættelse, Felix havde givet hende, og føjede i sit stille sind en tredje art menneskelig natur til dem,

Harold havde omtalt. Han antog naturligvis, at hun havde opgivet sin tidligere beundring til fordel for ham. Og hans ansigt så meget behageligt ud i dette øjeblik; hun kunne ikke lade være med at holde af ham, skønt han var meget for kræsen med hensyn til sauce, mad og vine og havde den vane ligefrem at måle alle tings værdi efter, hvor meget de bidrog til hans egen fornøjelse; end ikke hans godmodighed var rigtig sympatisk; den kom aldrig af nogen rigtig forståelse eller dyb respekt for, hvad der rørte sig hos det menneske, han føjede eller hjalp – det var alt sammen ligesom hans godhed mod moderen – et arrangement, han havde truffet for at fremme andres lykke, og som, hvis ellers disse andre var fornuftige, ville lykkes. Og ved den sammenligning, hun uvilkårligt måtte drage, så hun, at den samme tilbøjelighed gjorde sig gældende i hans politiske anskuelser. Det er forfærdeligt – kvindens skarpe øje – når det først en gang med beundring er blevet vendt mod, hvad der er stort og sandt; men det store og sande kommer rigtignok også kun sjældent inden for hendes synskreds. Esther havde haft en usædvanlig erfaring i så henseende – Harold vidste ikke hvorledes, men han så virkningen klart nok til at gøre ham mere forsigtig, end han nogensinde før havde været. Denne forsigtighed ville have forhindret ham i for øjeblikket at forfølge det spørgsmål videre, om hvilken slags mennesker Esther ville finde det behageligt at leve sammen med, selv om onkel Lingon ikke i øjeblikket havde sluttet sig til dem for at tale om landbruget. Lidt efter sagde præsten, at han ville gå over græsset til den forpagtergård, Harold selv bestyrede, og hvor han indførte forbedringer med en rivende fart.

"Men ved du hvad, min dreng," sagde præsten, da de standsede for at sige farvel, "alting kan du ikke gøre i sådan en fart. Hveden må have tid til at vokse, selv når du får alle os gamle toryer omvendt. Ja, for pokker – nu da valgene er overstået, er jeg atter en gammel tory. Ser du, Harold, en radikal duer ikke her på egnen. Jeg ville uhyre gerne have haft, at du var blevet valgt, og en radikal af god familie ville passe meget godt til en nymodens tory som den unge Debarry – men ser du – dette her med disse optøjer har været en slem historie. Jeg får nok ordentlig på hovedet af min kolleger i retten det næste års tid eller så. – Men hov, hvad er det for en kone med en lille dreng – det er ikke nogen af mine sognebørn."

Harold og Esther vendte sig om og fik øje på en ældre kone, som nærmede sig med en lille rødhåret dreng med en tarvelig trøje på, men med et varmt, blåt uldtørklæde svøbt om halsen. Esther genkendte kun alt for godt dette par og blev noget uhyggelig til mode. Vi er bedrøveligt undergivne alle slags forfængelighed, og trods de næsten højtidelige erindringer, der knyttede sig til mrs. Holt, vaktes Esthers første gysen ved tanken om, hvad denne kone ville sige, og ved den ydmygelse, det var, at se Felix på nogen måde blive repræsenteret af sin moder.

Da mrs. Holt kom nærmere, blev det mere iøjnefaldende, at hun var påklædt ikke med det formål at fængsle øjet, men snarere i den hensigt at gøre et ubehageligt indtryk på det ved hele det præg af kummer, der følger med meget slidt bombasin og et overmåde dårligt forlorent forhår. Ikke desto mindre var hun ikke den kone, der tabte følelsen af sit eget værd eller under nok så forknyttende omstændigheder blev ydmyg i sit væsen, og

hun havde ved nærværende lejlighed en særlig følelse af, at hun havde god grund til at stole på rigtigheden af sin egen dom, hvad så end mr. Lyon eller den selvkloge Felix ville have sagt, hvis hun havde anset dem for værdige til at blive bekendt med hendes forehavende. Hun nejede én gang, ligesom for den hele gruppe, der nu endog indbefattede hundene, som viste forskellige grader af nysgerrighed, navnlig med hensyn til, hvad slags vildt den lille Job ved nærmere undersøgelse ville vise sig at være, derpå begav hun sig lige hen imod Esther, som, trods den ærgrelse dette møde voldte hende, tog sin arm ud af Harolds, meget venligt sagde: "Hvorledes har De det, mrs. Holt?" og bukkede sig ned for at klappe lille job.

"Ja – De kender ham, miss Lyon," sagde mrs. Holt i en tone, som viste, at samtalen var bestemt til hele selskabets opbyggelse: "De kender det forældreløse barn, som Felix bragte hjem for at jeg som hans moder skulle tage mig af det. Og det har jeg også gjort – ingen kunne gøre det bedre – skønt sorg og kummer er al den løn, jeg har for det."

Esther havde igen rejst sig op og stod hjælpeløs og resigneret i forventning om, hvad der nu ville komme. Men nu var den unge Harry, som Job Tudges udseende syntes, at have gjort endnu større indtryk på end på hundene, kommet til med sin vogn og havde stillet sig lige ved det blege barn, som han overgik både i højde og bredde, for ikke at tale om ansigtsfarve. Han så Job ind i øjnene, kiggede på hans skødetrøje, trak lidt i den, tog så den tynde klædeshue af og iagttog med megen interesse de tykke, røde lokker, som havde været skjult under den. Job så på drengen med et udtryk af forbavselse i de runde blå øjne, indtil Harry, bare som et eksperiment, tog en bonbon

fra en taske, der hang over hans skuldre, og stak den i munden på Job. Resultatet var tilfredsstillende for dem begge. Alle havde set på denne lille komedie, og da Job gnaskede på bonbonen, mens Harry så spørgende ned på ham og klappede ham på ryggen, lød der en almindelig latter undtagen fra mrs. Holt, der langsomt rystede på hovedet og klaskede på bagen af sin venstre hånd med samme pinagtige tålmodighed som den, en tragisk skuespiller lægger for dagen, når han må finde sig i en ubetimelig humoristisk introduktion.

"Jeg håber, at det i den senere tid har været bedre med Jobs hoste," sagde Esther, der ikke vidste, hvad hun skulle sige eller gøre.

"Ja, det tvivler jeg ikke om, at De håber, miss Lyon," sagde mrs. Holt og så på det fjerne landskab. "Jeg har ingen grund til at tro, at De ikke ønsker både barnet og Felix og mig det godt. Ingen har, så vidt jeg ved, grund til at ønske mig andet. Min vandel kan nok stå sin prøve, og hvad De, ung som De er, ikke ved, det kan andre fortælle Dem. Det sagde jeg til mig selv, da jeg bestemte mig til at komme herhen og tale med Dem og bede Dem skaffe mig lejlighed til at tale med mr. Transome. Jeg sagde, at hvad miss Lyon end er nu, da hun er kommet mellem fornemme folk, så er hun dog vor præsts datter og var ikke for fin til at komme i mit hus og gå ud og spadsere med min søn Felix – skønt jeg ikke skal nægte, at han så sådan ud i søndags, at det måske ville skade ham hos dommeren, hvis nogen får lyst til at fortælle ham det."

Her holdt mrs. Holt et øjeblik inde, som om hun så det smertefulde billede for sig, hun havde fremkaldt.

Esthers ansigt var blussende rødt, da Harold lod sit blik falde på hende, og da han så det, var han taktfuld nok til at henvende sig til mrs. Holt i stedet for til hende.

"De er altså moderen til den ulykkelige unge mand, som er arresteret?"

"Ja, det er jeg, sir," sagde mrs. Holt, der følte, at hun nu var ude på dybt vand. "Det er ikke rimeligt, at jeg ville gøre krav på ham, hvis han ikke var min egen, skønt jeg må sige, at det aldrig var efter min vilje eller mit råd, han handlede, for jeg gav ham altid kun gode råd. Men hvis blot alle sønner ville lade sig lede af deres mødre, ville verden se anderledes ud; min søn er ikke værre end mangen anden kones søn, hvad så de folk siger, der ikke har deres sønner i arrest. At han opgav doktoreringen og stoppede sin faders medicin, det ved jeg nok, var slemt – men det er mig, der har måttet lide for det, og kongen og Parlamentet ville tage hensyn til mig, hvis de ville gøre, hvad ret er, og der var nogen til at sige dem det. Og angående gadeoptøjerne og drabet på konstablen – så har min søn åbenhjertigt sagt til mig, at det aldrig havde været hans hensigt, og der stod hans smule kartoffelkage, som han skulle have til middag, og tørrede helt ind på ilden i al den velsignede tid, jeg sad og ventede og ikke vidste, hvad der timedes mig. Og det er min mening, at når fine folk laver valg for at komme ind i Parlamentet, og der så kommer gadeoptøjer og drab ud af det, så burde de sørge for, at enken og enkens søn ikke kom til at lide for det. Jeg kender godt mine pligter; jeg har læst min bibel, og jeg ved nok, at man ikke skal skælde på de store, om de så er skinbarlige djævle, og det vil jeg heller ikke gøre. Men det siger

jeg, om det så er tre mr. Transomer, der hører på mig, i stedet for én, at de burde gå til kongen og få min søn Felix givet fri."

I sine hovedtræk var denne tale forud vel overvejet. Mrs. Holt havde sat sig for at lade de fine folk vide deres pligt, ligesom hun kendte sin; hendes trodsige tone skyldtes bevidstheden om, at hun ikke blot trådte op for et mægtigt auditorium, men også tillod sig at stå på sit eget skøns stærke grund lige imod hendes søns. Hendes forslag var blevet afvist af mr. Lyon og Felix, men hun havde længe haft den kvindelige overbevisning, at når hun blot kunne "komme til at tale på rette sted", kunne alt komme til at se anderledes ud. Det dristige impromptu med de tre mr. Transomer var foranlediget ved en bevægelse af gamle mr. Transome hen i forgrunden i række med mr. Lingon og Harold, idet hans pelsbræmmede og usædvanlige dragt syntes at tyde på en mystisk værdighed, som hun måtte skynde sig at indbefatte i sin appel.

Og der var grunde, som ingen kunne have forudset, der lod mrs. Holts fordring straks gøre sin virkning. Mens gamle mr. Transomre stirrede omtrent som en voksfigur, man har gjort et mislykket forsøg på at lægge noget udtryk i, og præsten, som var vant til kvindelige sognebørn og deres klager, så på hende med et smil i øjet, sagde Harold straks med hjertelig velvilje:

"Jeg tror, De har fuldstændig ret, mrs. Holt, og jeg for mit vedkommende er bestemt på at gøre mit bedste for ham både i vidnelogen og andetsteds. Trøst Dem, hvis det er nødvendigt, skal der blive appelleret til kongen, og De kan stole på, at jeg skal huske Dem som Felix Holts moder."

Et hurtigt ræsonnement havde overbevist Harold om, at han på denne måde bedst gjorde Esther til behag.

"Det glæder mig," sagde mrs. Holt, der ikke fandt anledning til at fremføre videre taksigelser, "at De taler så pænt, og havde De været kongen selv, ville jeg ganske frit have sagt Dem min mening. For Bibelen siger, at kongen tykkes vel om den kloge tjener, og det er rimeligt, at han ville tage dobbelt hensyn til dem, der aldrig har været i tjenesten og taget løn af ham, hvilket jeg aldrig har og heller aldrig har tænkt på, at min søn skulle gøre. Hans fader efterlod sig så meget, at han i dette hellige minut kunne have siddet som doktor på sin hest i stedet for at være i arrest."

"Hvad for noget, har han været studeret medicin?" sagde mr. Lingon, der ikke havde hørt dette før.

"Ja, det har han, og han var et dygtigt menneske ligesom sin fader, bare at han gik den forkerte vej. Men hvad det angår, at han skulle have skadet nogen, så har Felix aldrig tænkt på at gøre andre skade end sig selv og sin moder, hvilket han ganske vist har gjort, da han trak i sådanne klæder og gav sig til at være en simpel arbejder og forhindrede mig i at have et respektabelt levebrød, især ved pillerne, som der var god afsætning på, så De kan være sikker på, at de passede for folks legemer. Og hvad folk har godt af at tage ind, det skulle jeg mene, at man har ret til at sælge. Det er der mange steder i Bibelen for, som jeg før har set på uden at tænke videre over det. For når det står skrevet: 'Beder, så skal eder gives', så må det da endnu mere gælde, når man er villig til at betale for, hvad man får."

Det var lidt for meget for mr. Lingons alvor; han brast i latter, og Harold kande ikke lade være at følge eksemplet. Mrs. Holt fæstede sit blik på det fjerne og klappede sig igen på bagen af hånden; det kunne være, at denne art lystighed var den

ejendommelige virkning, som en slående sandhed gjorde på fornemme og verdslige folk, der hverken var i independentmenigheden eller i den almindelige baptistmenighed.

"De er vist træt af Deres lange spadseretur, og lille Job med," sagde Esther for at gøre ende på denne pinlige scene. "Er du ikke, Job?" tilføjede hun, idet hun bukkede sig ned for at kærtegne barnet, der frygtsomt unddrog sig Harrys indbydelse til ham om at trække vognen – Harry havde nemlig den mening, at Job kunne blive en god hest at slå løs på, og at han kunne løbe hurtigere end Gappa.

"Det er godt, at De kan føle for det forældreløse barn, miss Lyon," sagde mrs. Holt, der foretrak et indirekte svar frem for at ydmyge sig ved at vedgå træthed i påhør af herrer, der syntes at tage hendes sag lovlig let. "Jeg tvivlede ikke om, at De ville bære Dem pænt ad, som De altid har båret Dem ad imod mig, skønt alverden sagde, at De var stolt at Dem. Men det var De såmænd aldrig imod Felix, for De lod ham sidde ved siden af Dem i friskolen i hele byens påsyn, skønt han ikke havde en kende tørklæde om halsen. Det viser, at De hos ham så det, som det var værd at lægge mærke til – og det er ikke mere end rimeligt, at De, når De ved, at jeg taler sandhed, lægger et ord ind for ham hos herrerne."

"Jeg forsikrer Dem, mrs. Holt," sagde Harold, idet han ilede Esther til undsætning, "jeg forsikrer Dem, at der er sagt nok til, at jeg af yderste evne skal anstrenge mig for Deres søn. Men gå nu op i hovedbygningen med den lille dreng, og hvil Dem lidt. Dominic, vis mrs. Holt vejen, og bed mrs. Hickes at tage sig af

hende, og sørg for, at nogen kører hende tilbage til Treby i enspændervognen."

"Jeg skal følge mrs. Holt tilbage," sagde Esther, idet hun gjorde vold på sig selv.

"Nej, på ingen måde," sagde Harold i en halvt bedende, halvt bydende tone. "Lad mrs. Holt få tid til at hvile sig. Når vi kommer hjem, kan De tale med hende, inden hun tager bort. Farvel så længe, mrs. Holt."

Den stakkels kone havde intet imod udsigten til at få en smule hvile og mad, især til "det forældreløse barn", som hun nærede en kærlig omhu for. Som mange kvinder, der forekommer andre at have en mandig bestemthed i tonen og sig selv at have en mandig åndsstyrke, og som kommer i alvorlig kollision med sønner, der er nået til det trin, at de vil regere sig selv, havde hun i sit hjerte en moderlig streng, der vibrerede stærkt overfor alle små børn. Og da hun så Dominic tage den lille Job op på armen for at gøre hans bekendtskab, betragtede hun ham med en velvilje, som hun ikke havde anset det for muligt, at hun kunne vise nogen udlænding. Siden Dominic gik, foretrak Harry og mr. Transome at følge med. Onkel Lingon sagde farvel og gik hen over græsset, og Esther blev således ene med Harold.

Men der var kommet noget nyt imellem dem. Harolds hurtige opfattelsesevne var naturligvis mindst af alt langsom, hvor det gjaldt om at gribe noget vink om noget, som angik han stilling med hensyn til Esther. Nogen tid i forvejen var hans skinsyge blevet vakt, og han havde tænkt sig den mulighed, at Esther kunne have følt en dyb interesse for en anden. Esthers gentagne forvirring i forbindelse med hendes tavshed

angående Felix Holt, som nu først forekom Harold påfaldende, og med mrs. Holts slående beskrivelse af, hvordan hun havde spadseret med ham og ladet ham sidde ved siden af sig for hele byens øjne, fremkaldte ikke alene en mistanke, men en bestemt slutning hos Harold.

Virkningen af denne slutning, som han straks betragtede som en faktisk opdagelse, var meget forskellig fra, hvad Esther havde ventet. Det forekom ham, at Felix var det mindst farlige menneske, der kunne have været genstand for Esthers interesse. En ung arbejder, der var blevet kastet i fængsel, kunne, hvor megen tiltrækning han måtte have øvet for en ung pige, som endnu var i sin romantiske alder og levede i et trist og glædesløst dissentersamfund, efter Harolds mening slet ikke betragtes som nogen virkelig rival. Esther var alt for begavet og havde en alt for god smag til at skænke sin skønhed og sine ejendomme til denne simple mand. Desuden nærede Harold den tro, at Esther nu var mere tilbøjelig til at skænke begge dele til en anden mand, der i enhver henseende var et mere passende parti. Men denne opdagelse havde i forskellige henseender en afgørende indflydelse på ham: han var nysgerrig efter helt nøjagtigt at vide, hvorledes forholdet mellem hende og Felix havde været, og han var bestemt på at optræde således overfor den unge mand, at det ville hæve ham i Esthers anseelse. Men samtidig havde han ikke i sinde at bruge nogen eufemisme, som kunne antyde, at han for alvor betragtede Felix som en rival.

Da de var blevet ene, var det naturligvis Harold, som først talte.

"Der er vist en hel del godt ved denne unge fyr – denne Holt, trods de fejl, han har begået. Han er måske lidt sær og indbildsk; men det er i reglen tilfældet med mænd af hans samfundsklasse, når de på en eller anden måde er deres kammerater overlegne."

"Felix Holt er en særdeles dannet mand; han er slet ikke indbildsk," sagde Esther. De forskellige arter af stolthed hos hende var nu i færd med at smelte sammen. Hun vidste, at hun havde røbet sig.

"Ah?" sagde Harold, der ikke rigtig kunne lide tonen i dette svar. "Denne excentricitet er altså en slags fanatisme? Denne opgivelse af at være 'doktor til hest', som den gamle kone kalder det, og syslen med – lad mig se – er det ikke urmageri?"

"Hvis det er excentricitet at være langt bedre end andre mænd, så er han ganske sikkert excentrisk, og fanatisk med, hvis det er fanatisk at give afkald på alle små egennyttige formål for et stort og uegennyttigt formåls skyld. Jeg havde aldrig vidst, hvad en ædel karakter i virkeligheden var, før jeg lærte Felix Holt at kende."

Det forekom Esther, som om hendes egne ord i øjeblikkets bevægelse gav hende et klarere syn på sagerne, end hun før havde haft.

"Ih Gud bevares!" sagde Harold i en overrasket tone og så Esther ind i ansigtet. "Jeg ville ønske, at De tidligere havde talt til mig om dette."

Esther så i det øjeblik fuldkommen smuk ud og havde i ansigtet et udtryk, som Harold hidtil aldrig havde set. Al den forvirring, der havde haft sin grund i personlige hensyn, var

veget for følelsen af, at hun måtte tale sandheden om den mand, som hun følte var så beundringsværdig.

"Jeg tror ikke, jeg så betydningen af noget smukt – jeg havde ikke engang rigtigt øje for min egen faders ædle karakter, før jeg havde lært noget ved at høre, hvad Felix Holt sagde, og se, at hans liv var som hans ord."

Harold så op hørte på hende, og hans lette anfald af skinsyge blev snarere formindsket end forøget ved det. "Det ligner ikke kærlighed," sagde han til sig selv med nogen tilfredshed. Med al agtelse for Harold Transome var han en af de mænd, som er udsat for at tage mærkeligt fejl af en speciel kvindes følelser, fordi de gør sig til af at besidde en fortolkningsevne, som er grundet i stor erfaring. Erfaring er oplysende, men kun indenfor visse grænser. Eksperimenter med levende dyr kan fortsættes i en lang periode, og dog kan den fauna, de anstilles på, være indskrænket. Der kan være en lidenskab i en kvindes sind, som driver hende, ikke til at vandre ad det magelige selvbedrags vej, men til at gøre et stort spring bort fra den. Harolds erfaring havde ikke lært ham dette, og Esthers begejstring for Felix Holt forekom ham ikke at være farlig.

"Han er altså en ligefrem apostolisk personlighed," var det selvberoligende svar, han gav på hendes sidste ord. "Han så ikke således ud; men jeg havde kun en kort samtale med ham, og det blev givet mig at forstå, at han ikke ville tale med mig i arresten. Jeg tror ikke, han er synderlig vel stemt imod mig. Men De har sagtens talt meget med ham, og Deres vidnesbyrd for hvem som helst er mig nok," sagde Harold og sænkede sin stemme, så at den fik et ganske ømt tonefald. "Nu da jeg ved, hvad Deres mening er, vil jeg ikke spare nogen anstrengelse for

at hjælpe en sådan ung mand. Jeg var i virkeligheden allerede forinden kommet til en sådan beslutning, men Deres ønske vil gøre vanskelige ting lette."

Efter disse energiske ytringer af Esther var der, som det så ofte hænder, kommet tårer i hendes øjne. Det var ikke mere, end man i betragtning af Felix Holts omstændigheder kunne vente af en godhjertet kvinde, og tårerne gjorde kun det blik, hun så på Harold med, da han talte så venligt, endnu skønnere. Hun var fornøjet med ham; hun hengav sig let til den skuffende tro, at hun havde magt over ham og kunne få ham til at gøre, hvad hun ville, og glemte rent de mange indtryk, der havde overbevist hende om, at han havde et udpolstret åg parat til halsen på enhver mand, kvinde eller barn, der var afhængig af ham.

Efter en kort tavshed var de nået hen i nærheden af porthvælvingen, og Harold sagde med en fortrolig rådspørgende mine:

"Hvad kunne vi gøre for denne unge mand under den forudsætning, at han slap fri? Jeg vil i morgen sende den gamle kone halvtreds pund. Jeg burde have gjort det før, men mellem de mange ting, som i den sidste tid har beskæftiget mig, var det virkelig gået mig af minde. Men denne unge mand – hvad, tror De, ville være det bedste, vi kunne gøre for ham, hvis han igen får sin frihed? Han burde anbringes i en stilling, hvor hans dygtighed kunne gøre sig mere gældende."

Esther havde allerede genvundet noget af sin livlighed og var tilbøjelig til at forcere den lidt for at tilsløre andre følelser, som hun nu igen helst ville skjule, efter at øjeblikkets opbrusen havde lagt sig. Harolds misforståelser og ilde anbragte,

patroniserende hensigter voldte hende en lidt ondskabsfuld morskab.

"De tager fuldstændig fejl," sagde hun med en let latter og et kast med hovedet. "Hvad ville De tilbyde Felix Holt? En plads i toldvæsenet? De kunne lige så gerne tænke på at give Johannes den Døber et sådant tilbud. Felix har valgt sin livsbane. Han har i sinde altid at være en fattig mand."

"Har i sinde?" sagde Harold lidt krænket. "Ja, men hvad en mand har i sinde, afhænger i reglen af, hvad der hænder. Jeg har i sinde at blive medlem af Underhuset; men der kunne under acceptable omstændigheder tilbyde sig en plads i Overhuset."

"Det kan der slet ikke anstilles nogen sammenligning med," sagde Esther, der nu helt havde genvundet sin gamle muntre tone. "Som De er stillet til en peer-titel, er Felix Holt ikke stillet til noget tilbud, som De kan tænke på at give ham."

"Det lader til, at De finder ham skikket til en hvilken som helst stilling – den første i landet."

"Nej, det gør jeg ikke," sagde Esther og rystede på hovedet. "Jeg tror, at han står for højt."

"Jeg ser, De kan være varm i Deres beundring."

"Ja, det er min champagne; De ved, jeg bryder mig ikke om den anden slags."

"Det ville være glædeligt, når man var sikker på at vinde Deres beundring," sagde Harold, idet han førte hende op på terrassen mellem krokusserne, hvorfra man havde en smuk udsigt over parken og floden. De stod stille i nærheden af det østlige brystværn og så lysblinket på vandet og træernes fine skygger på græsplænen.

"Ville det være lige så godt at beundre Dem som at være værdig til at beundres?" sagde Harold, idet han vendte sine øjne fra landskabet til Esthers ansigt.

"Det kunne man jo altid tage til takke med." sagde Esther og smilede lidt skælmsk til ham. "Men De befinder Dem vel ikke i en sådan stilling, at De skulle opgive håbet om Dem selv?"

"Jeg er mig bevidst, at jeg ikke er i besiddelse af de strenge dyder, De før lovpriste."

"Det er sandt; De er af en helt anden genre."

"En dame ville ikke finde, at jeg var en tragisk helt."

"Nej, hun måtte belave sig på et konversationsstykke, hvori den mest spændende begivenhed ville være udstedelsen af en smuk veksel."

"De er en rigtig slem lille fe," sagde Harold, idet han dristede sig til at trykke Esthers hånd lidt tættere op imod sig og trak hende ned ad den østlige trappe til haven, som om han nødigt ville opgive samtalen. "De må tilstå, at min mangel på romantik vækker anstød hos Dem?"

"Nej, det vil jeg ikke tilstå; men jeg vil have Deres tilståelse for, at De ikke er nogen romantisk skikkelse!"

"Jeg er lidt for svær –"

"Til romantik – ja. I det mindste må De absolut sørge for, at De ikke bliver sværere."

"Og jeg ser ikke smægtende nok ud?"

"Å jo – snarest for meget – ved en god cigar."

"Og jeg risikerer ikke at begå selvmord."

"Nej, De er enkemand."

Harold svarede ikke straks på denne sidste bemærkning. Hun havde i øjeblikkets spøgende stemning ytret den med

uskyldig tankeløshed; men det var en kendsgerning, at Harolds tidligere ægteskabelige liv havde spillet en stor rolle i de forestillinger, hun havde dannet sig om ham. Harrys nærværelse gjorde det uundgåeligt. Harold opfattede denne hentydning fra Esther som en tilkendegivelse at, at hans stilling som enkemand var noget, der talte imod ham, og efter en kort tavshed sagde han i en forandret og alvorligere tone:

"De antager forhåbentlig ikke, at nogen anden kvinde nogensinde har indtaget den plads i mit liv, som De kunne komme til at indtage?"

Esther begyndte at ryste lidt, som hun altid gjorde, når den skæmtende kærlighedspassiar imellem dem syntes at antage et alvorligere præg. Hun svarede kun forlegent: "Hvorledes det?"

"Harrys moder havde været slavinde – jeg havde købt hende."

Det var umuligt for Harold forud at danne sig nogen mening om den virkning, dette ville have på Esther. Hans naturlige mangel på evne til at dømme om en ung piges følelser blev endnu større ved den blinde iver, hvormed han forfulgte et enkelt formål – det at forsikre hende om, at hendes plads i hans hjerte var af en egen og højere beskaffenhed.

Hidtil skyldte Esther væsentligt byronske digte sit kendskab til østerlandsk kærlighed, og dette kendskab havde ikke været tilstrækkeligt til at forberede hende på en ny historie, hvor hun selv havde den pågældende *giaour* under armen. Hun var ikke i stand til at tale, og Harold vedblev:

"Skønt jeg er lige ved femogtredive år, har jeg aldrig i mit liv før truffet nogen kvinde som Dem. Der gives nye æraer i ens liv, der er enstydige med ungdom – ja er noget bedre end ungdom.

Jeg har aldrig været bejler til nogen kvinde, før jeg lærte Dem at kende."

Esther tav endnu.

"Det er ikke, fordi jeg nu tør kalde mig det. Jeg er ikke så selvtillidsfuld en person, som De bilder Dem ind. Jeg befinder mig ubestrideligt i en pinlig stilling for en mand, der har nogen følelse."

Ved disse ord havde Harold endelig berørt den rette streng. Den højsindede Esther fattede straks hele den betydning, der lå i den sidste sætning. Hun havde en fin følelse for den grænse, hvor koketteriet måtte høre op, og hun var nu bleg og stærkt betaget af følelser, som hun endnu ikke havde gjort sig klart rede for.

"Lad os nu ikke tale mere om sådanne vanskelige ting," sagde hun med mild alvor. "Jeg er nylig kommet ind i en ny verden og må lære livet om igen. Lad os gå ind. Jeg må tale med den stakkels mrs. Holt og min lille ven Job igen."

Hun blev stående ved glasdøren, som vendte ud til terrassen, og gik ned ad den, mens Harold gik om til stalden.

Da Esther havde været oppe ovenpå og igen kom ned i den store vestibule, fandt hun dens brede stengulv oplivet af menneskelige skikkelser, der var overordentlig forskellige fra statuerne. Da Harry absolut ville lege igen med Job, var mrs. Holt og den forældreløse lille efter at have spist blevet ført derhen for at lege skjul og se på to egern, der viste deres klatrekunster.

Mrs. Holt sad på en lav stol i et forunderligt relief imod piedestalen til Apollo, mens Dominic og Denner (også kendt som mrs. Hickes) holdt hende med selskab. Harry flagrede i sin

lyserøde og højrøde dragt rundt som en stor tropisk fugl efter den lille Job, der med megen kløgt skjulte sig bag scagliola-pillerne og piedestalerne, mens det ene egern satte sig på hovedet af den højeste statue, og det andet allerede tittede ned mellem de svære stukengle på loftet ved kapitælen af en pille.

Mrs. Holt havde på skødet en kurv fuld af gode sager til Job, og syntes meget formildet ved behageligt selskab og fortrinlig behandling. Da Esther sagte og ubemærket kom ned, lænede hun sig et øjeblik ud over gelænderet og betragtede hele scenen; hun opdagede da, at mrs. Holts opmærksomhed var blevet henledt på egernet, som var klatret op på hovedet af en Silén med en lille Bacchus i armene, nu blev ledt videre ned på barnet, som så kærligt blev betragtet af den temmelig grimme, behårede herre, som hun dog omtalte med en vis forsigtighed, idet hun antog, muligvis forestillede en eller anden gammel Transome.

"Det er så nydeligt at se dens små hænder og fødder og den herre, der holder den. Efter hans ydre at dømme må han vist være meget elskværdig, men det er nu underligt, at han således lod sig afbilde uden tøj på. Hed han også Transome?" Mrs. Holt antog, der måtte være en let tilbøjelighed til vanvid i familien.

Denner, der stilfærdigt smilende missede med øjnene, skulle til at svare, da hun blev forhindret ved synet af mr. Transome, der efter sin spadseretur havde fået sig en lille lur på sofaen i biblioteket og nu kom ud for at se efter Harry. Han havde taget sin pelshur og frakke af, men da han lagde sig, havde han kastet et orientalsk sjal om sig, som Harold havde givet ham, og dette endnu over hans tynde hvide hår og ned til hans knæ, og blev holdt fast af hans træagtige arme og slapt foldede hænder.

Denne mr. Transomes besynderlige ydre passede nøjagtigt til mrs. Holts øjeblikkelige tanker. Det var højst sandsynligt, at de adeliges forstand var lidt anderledes indrettet end andres; når de ikke behøvede at tjene deres livsophold havde Vorherre nok sparet på forstanden, dengang han skabte dem – der var jo andre, som trængte mere til den en de, og i den vaklende herre, der stod for hende, så hun en efterkommer af den herre, der havde fundet for godt at lade sig fremstille uden klæder – hvad der var så meget mere mærkværdigt hos folk, der havde indflydelse på højere steder. Mrs. Holt rejste sig og nejede med stolt respekt – ganske som hun ville have gjort det, hvis mr. Transome havde set lige så intelligent ud som lord Burleigh [Note 9)].

"Jeg håber ikke, at jeg tager mig nogen utilbørlig frihed," begyndte hun, mens den gamle herre så venligt på hende; "jeg er ikke den kone, der vil sidde ned andre steder end i mit eget hjem uden at være indbudt, ja nødet til det. Men man fik mig til at vente her, fordi den lille herre ville lege med barnet."

"Det glæder mig, min gode kone – sid ned – sid ned," sagde mr. Transome nikkende og smilende. "Køn lille dreng. Deres barnebarn?"

"Nej, sir," sagde mrs. Holt, der blev stående, da hun følte, at det at sætte sig ned ville være alt for familiært. "Jeg har såmænd intet barnebarn og får heller intet, skønt jeg burde have det. Eftersom min eneste søn siger, at han ikke vil gifte sig, og desuden er i fængsel, og nogle siger, at han vil blive deporteret, så kan De nok selv indse, at der ikke er megen udsigt til, at jeg selv skulle få børnebørn. Nej, det er den gamle master Tudges barnebarn, som min egen Felix tog til sig, fordi han var sygelig

og forsulten, og jeg havde slet ikke noget imod det, for jeg har et godt hjerte, skal jeg sige os. Jeg er nemlig selv enke, og min Felix, som forresten er en stor fyr, har ingen fader, og desformedelst kender jeg min pligt. Og det var at ønske, sir, at andre også kendte den, som har større magt og bor i store huse og kan køre i ekvipage, hvorhen de vil. Og hvis De er den herre, som er manden for det hele – og jeg tænker ikke, De giver magten fra Dem til Deres søn, således som en stakkels enke har måttet gøre – så bør De også tage parti for dem, som fortjener det; for der står i Bibelen, at de grå hår skal tale."

"Ja, ja – stakkels kone – hvad skal jeg sige?" sagde den gamle mr. Transome, der havde en følelse af, at han fik skænd, og efter sædvane gerne ville formilde vreden.

"Det skal jeg såmænd snart sige Dem, for jeg ved nok, hvad jeg selv ville sige, hvis jeg kunne komme til at tale med kongen. For jeg har spurgt dem, der ved besked, og de siger, at det står både i Bibelen og andetsteds, at kongen kan benåde, hvem han vil, og for hvad det skal være. Og at dømme efter hans ansigt på de nye penge og efter den snak, der for nogen tid siden var om, at han var folkets ven, som præsten også engang sagde fra prædikestolen – hvis de ord har noget at betyde, vil han gøre ret og skel imod mig og min søn, når han bliver bedt rigtigt om det."

"Ja – det er en meget god mand – han vil gøre alt rigtigt," sagde mr. Transome, hvis egne forestillinger om kongen i det øjeblik var noget tågede og væsentligt bestod i fragmentariske erindringer om George den Tredje. "Jeg vil bede ham om alt, hvad De vil have," tilføjede han med en stærk attrå efter at tilfredsstille mrs. Holt, der gjorde ham noget bange.

"Hvis De så vil køre hen i Deres ekvipage og sige: Denne unge mand, Felix Holt hedder han, hans fader var kendt i hele landet, og hans moder er en rigtig respektabel kone, han har aldrig haft i sinde at tilføje nogen noget ondt, og langt fra at have lyst til slagsmål og drab har han tvært imod gerne villet give, hvad han havde, til de trængende – og hvis De kunne få andre herrer til at sige det samme og få dem til at forhøre sig, hvis de ikke selv ved besked – så tror jeg jo nok, at kongen ville lade min søn komme ud af arresten. Eller hvis han virkelig først skal dømmes, så ville kongen nok sørge for, at der ikke skete ham noget ondt. Jeg har endnu min fulde fornuft, og jeg tror aldrig, at det rette ikke kan ske i et land, hvor der er en Gud i Himlen og en konge på jorden, der, når store folk er villige til at gøre det."

Som alle talere var mrs. Holt blevet mere og mere højrøstet og energisk i sin tale. Den stakkels gamle mr. Transome, der blev mere og mere forskrækket over denne barske kvinde, der fremstillede sig for hans tanke som en ny, forfærdelig fremtoning, der måske kunne blive permanent, syntes at være helt betaget af angst og stod hjælpeløs og uden at tænke på, at han, hvis han havde lyst, kunne vende om og gå sin vej.

Lille Harry, der havde et skarpt øje for alt, hvad der angik "Gappa", var ophørt med sin leg, og da han så den fæle sorte kone antage en formentlig fjendtlig holdning imod den gamle, styrtede han hen imod hende, hamrede først løs på hende med sin pisk og satte derpå sine tænder i hendes arm. Mens Dominic skændte på ham og søgte at trække ham bort, begyndte Nimrod at gø ængsteligt, og scenen begyndte endog at blive foruroligende for de to egern, der klatrede så langt bort som muligt.

Esther, der havde stået på trappen og ventet på en lejlighed til at skride ind, kom nu hen til mrs. Holt for at sige nogle formildende ord til hende, og da gamle mr. Transome så en tilstrækkelig betryggende dækning mellem sig og den forfærdelige supplikant, samlede han endelig mod til at gøre omkring og med usædvanlig hurtighed sjokke ind i bogsalen.

"Kære mrs. Holt," sagde Esther, "trøst Dem nu endelig. Jeg forsikrer Dem, De har udrettet alt, hvad der på nogen måde kan udrettes ved Deres ord. Deres besøg har ikke været spildt. Se, hvor børnene har været glade ved det! Jeg så lille Job le. Jeg tror aldrig, jeg har set ham mere end smile før." Idet hun derpå vendte sig om til Dominic, sagde hun: "Kommer enspændervognen om til døren her?"

Dette vink var tilstrækkeligt. Dominic gik ud for at se, om køretøjet var parat, og da Denner bemærkede, at mrs. Holt helst ville stå op i det i den indre gård, indbød hun hende til at følge med tilbage i husholderskens værelse. Men der rejstes en ny modstand fra Harrys side, da han hørte, at Job skulle bort, idet han fandt, at denne var en værdifuld forøgelse af hans menageri af tamme dyr; og det var lige i sidste øjeblik, at Esther havde den lettelse at se vestibulen tom og således forhindre noget yderligere møde mellem mrs. Holt og Harold, der nu kom gående op ad trappen ved hovedindgangen.

44

Kort tid efter, at mrs. Holt på en så ejendommelig måde havde præsenteret sig på Transome Court, begav Esther sig på et nyt besøg til sin fader. Assiseretten for Loamford skulle snart samles; det antoges, at Felix Holts sag ville komme for om en halv snes dage, og nogle vink i hendes faders breve havde givet Esther det indtryk, at han så udfaldet i et temmelig mørkt lys. Harold Transome havde en eller to gange omtalt sagen med et let håb om, at "det unge menneske ville slippe godt fra det", men det var for hendes ængstelige sind ikke nogen modvægt imod hendes bange anelser, og hun havde ikke haft lyst til at indlede en ny samtale om Felix Holt ved at spørge Harold, hvad han støttede sin tro på. Siden hine øjeblikke på terrassen var Harold stadig blevet mere af den bønfaldende elsker, og selve den kendsgerning, at pinligt forvirrende tanker tyngede på Esther – nye tanker, som syntes at rokke hendes tro på, at livet kunne være noget andet end et kompromis med ting, som oprørte den moralske sans – havde gjort hende mere passiv overfor hans opmærksomheder, samtidig med at hun havde begyndt at få en dybere følelse af, at hun ved at sige Ja til Harold Transome for stedse lod den inderlige kærligheds klare, rene bjergluft bag sig og måtte lempe sine ønsker efter et liv af hverdagsglæder, omhyllet af et for højere formål blottet velværes kedsommelige tåge, i hvilket poesien kun var litteratur og de skønne tanker måtte tages ned fra bogsalens hylder, når hendes mand vendte ryggen til. Men det lod til, at alle ydre

vilkår forenede sig med hendes højsindede deltagelse for Transomerne og med de medfødte tilbøjeligheder, som hun engang havde begyndt at kæmpe imod, for at gøre denne hverdagslod til den bedste, hun kunne opnå. Hun befandt sig i denne halvt bedrøvede, halvt tilfredse resignation over for noget lignende som det, der kaldes verdslig kløgt, da hun tog ind for at besøge sin fader og høre, hvad han kunne sige hende om Felix.

Den lille præst var meget forknyt, ude af stand til at bekæmpe den angst, han havde begyndt at føle for, at Felix kom til at lide den vanærende deportationsstraf for manddrab, hvilket var den forseelse, som intet vidnes ord til gunst for ham kunne modbevise.

"Jeg var blevet opmuntret ved de forsikringer af mænd, som er forfarne i så henseende," sagde mr. Lyon, mens Esther sad på en lav stol tæt ved ham og lyttede opmærksomt, "at om han end erklæredes skyldig i denne handling, som han ulykkeligvis har udført, så kunne dog en dommer, der var mildt stemt og tog tilbørligt hensyn til den sjælens usynlige virksomhed, hvorved handlinger, der er ens efter deres ydre skin og virkning, dog er lige så forskellige, som lægens snit, selv om det dræber, er fra en kåd voldsmands knivstik, bruge sit skøn til at mildne straffen, så at den ikke ville være meget hård at bære. Men nu siges det, at den dommer, der denne gang skal afsige dommen, er en streng mand og nærer fordom mod de dristigere ånder, der ikke vandrer på de gamle veje."

"Jeg vil være til stede i retten, når sagen foretages, fader," sagde Esther, der beredte vejen til at ytre et ønske, som hun var ængstelig for at fremsætte selv til sin fader. "Jeg omtalte for

mrs. Transome, at jeg havde lyst til det, og hun sagde, at hun i gamle dage altid plejede at være til stede i Assiseretten, og at hun ville følge med mig derhen. Kommer du der også, fader?"

"Ja, naturligvis kommer jeg der, eftersom jeg er blevet kaldet til at aflægge vidnesbyrd om Felix' karakter og om at han længe i forvejen har fremsat indsigelser og advarsler, hvorved han har vist sig at være en fjende af tumulter. I vore øren, som kender ham, lyder det forunderligt, at noget andet skulle være troligt; men han har få til at tale for sig, skønt jeg stoler på, at mr. Harold Transomes vidnesbyrd vil være ham meget gunstigt, hvis han, som du siger, er til sinds at tilsidesætte alle små hensyn og sige sandheden frejdigt og rent ud. For selve sandheden får sin kolorit efter den mands stemning, som siger den."

"Han er god; han kan være ædel," sagde Esther.

"Det er godt; for jeg tror visselig, at andre mennesker har været i virksomhed imod Felix. *Duffield Watchman* har stadig skrevet om ham som en af de nedrige mænd, der søger at hæve sig ved deres partis vanære, og som en af dem, der ikke føler inderligt for folkets trang, men kun søge at skaffe sig selv øre ved at skråle op. Det er disse ting, som gør mit sind tungt; den mørke hemmelighed ved denne unge mands lod er et kors, som jeg dagligt bærer på."

"Fader," sagde Esther frygtsomt, mens begges øjne fyldtes med tårer; "jeg ville gerne tale med ham, inden hans sag skal for. Kan jeg det? Vil du spørge ham om det? Vil du følge mig derhen?"

Præsten løftede sine tårefyldte øjne op imod hendes og talte ikke i et øjeblik eller to. En ny tanke havde grebet ham, men

hans kærlige takt forbød ham selv i sit eget stille sind at rejse et spørgsmål af en egen intim art – det forekom ham som en bestræbelse efter at se på hemmeligheder, der burde være hellige.

"Jeg skønner ikke, at der kan indvendes noget imod det, mit kære barn, hvis du kommer tids nok og betror dig til den gamle frue, så at du kan stige af vognen på et passende sted – independentpræstens hus for eksempel – hvor jeg kan træffe sammen med dig og ledsage dig. Jeg skal forud underrette Felix, der uden tvivl vil glæde sig ved at se dit ansigt igen, eftersom han måske kan komme bort og blive som begravet for dig, selv om det kun bliver i fængsel og ikke –"

Det var for meget for Esther. Hun slyngede sine arme om sin faders hals og hulkede som et barn. Det var en usigelig lettelse for hende efter at de sidste ugers indre kamp og knugende stræben efter at lægge bånd på sine følelser. Den gamle mand var også dybt bevæget og holdt i tavs bøn sin arm tæt slynget om det kære barn.

I nogle minutter taltes der ikke et ord, da rejste Esther sig, tørrede sine øjne og trykkede med en håndbevægelse, der skulle se spøgende ud, mens der dog ikke var noget smil på hendes ansigt, sit lommetørklæde imod sin faders kinder. Da hun derpå lagde sin hånd i hans, sagde han højtideligt:

"Det er en stor og forunderlig gave, min Esther, denne hjerternes inderlige sammenslutning; det er, takket være den, ofte forekommet mig, at vore sjæle i lidelsens stund har den største forsmag på Himlen. Det er ikke letsindig tale af mig, jeg siger det som den, der selv har lidt. Og det er en sælsom

sandhed, at vi først i afskedens smerte skuer ned i kærlighedens dybder."

Således endte samtalen, uden at mr. Lyon fremsatte noget spørgsmål om, hvad Esther tænkte sig som det endelige arrangement mellem hende og Transomerne.

Efter denne samtale, som viste præsten, at det, der hændte Felix, gjorde større indtryk på Esther, end han havde antaget, følte han ingen tilbøjelighed til at fremmane billederne af en fremtid, der var så forskellig fra enhver lod, som Felix kunne være villig til at dele og Esther ville også have været ude af stand til at besvare alle sådanne spørgsmål. De henrundne uger havde ikke bragt hende nærmere til en klar afgørelse, men havde kun medført den tilintetgørelse af illusioner, der gerne følger med den faktiske tilstedeværelse af ting og forhold, der længe har levet i fantasien med hele en vilkårlig ordnings skuffende tiltrækningskraft. Hendes fantasiherregård havde ikke været beboet ganske på samme måde som Transome Court, hendes fantasiformue havde ikke været knyttet til forhold, som hun ikke var i stand til at komme bort fra. Hun selv havde aldrig i sit Utopia været, hvad hun nu var – en kvinde, hvis hjerte var delt og fortrykt. Hendes første umiddelbare kærlighed, hendes livs første store inspiration, var en slags forsvunden ekstase, der havde efterladt sine sår. Det forekom hende som en grusom ulykke for hendes unge liv, at hendes bedste følelser, hendes hjertes varmeste hengivelse til en anden var kaldt til live, netop da vilkårene var hårdest, og da alle de banede veje, forholdene frembød, førte hen imod noget, som hendes tidligere hellige længsler lod hende se som en moralsk gåen nedad. Det var karakteristisk for hende, at hun næsten slet ikke tænkte på det

alternativ, at hun ved et kompromis kunne opnå den større del af den formue, hun havde et lovligt krav på, og dog tilfredsstille sin medfølelse ved at lade Transomerne forblive i besiddelse af deres gamle hjem. Hendes samliv med denne familie havde bragt den frem i forgrunden for hendes fantasi, Harolds gradvis udfoldede bejlen havde på hende øvet en stadig, umiddelbar indflydelse, der beherskede alle ubestemte fremtidsplaner, og en rent personlig opnåelse af en rigdom, som hun i sine utopiske drømme ikke havde nogen forestilling om at bestyre, tog sig for hende så kold og lidet tillokkende ud som et tilbud om høje værdigheder i et ubekendt land.

I alle tider lige siden Adams giftermål har det været godt for nogle mænd at være ene – og for nogle kvinder også. Men Esther var ikke nogen af disse kvinder; hun hørte i en fremtrædende grad til den kvindelige type, der hverken egner sig til at være helgen eller til at være engel. Hun var et af de væsener, hvis fortræffelige egenskaber kun til fulde kunne gøre sig gældende i ægteskabet. Og som alle unge mennesker havde hun en følelse, som om de nuværende vilkår for hendes valg også var de endelige. Det hørte med til hendes hjertes friskhed, at efter at hendes følelser var sat i stærk bevægelse ved noget virkeligt, spekulerede hun aldrig på fremtidige muligheder. Det forekom hende, at hun stod ved den første og sidste skillevej. Og i én forstand befandt hun sig ikke i nogen illusion. Det er kun i denne vor tilværelses friske ungdom, at det valg er muligt, som giver livet finhed og gør erindringen til et tempel, hvori én bestemt følelse har helliget alle relikvier og offergaver al tilbedelse og al taknemmelig glæde.

45

Det var en følge af denne samtale med hendes fader, at Esther, da hun tidligt en mørk martsmorgen steg i vognen med mrs. Transome for at begive sig til Assiseretten i Loamford, var opfyldt af en forventning, der bragte hendes læber til at bæve og gav hendes øjne det ejendommelige udtryk, som viser, at den ydre verden, der afspejler sig i dem, ikke ses med sjælens øje.

Mrs. Transome forstyrrede hende ikke med unødvendig tale. I den sidste tid var Esthers ængstelige opmærksomhed blevet henledet på en forandring hos mrs. Transome, der lagde sig for dagen på mange små måder, som kun kvinder lægger mærke til. Ikke blot syntes talen, når de sad sammen, at koste hende mere anstrengelse; det kunne jo hidrøre fra den successivt opstående mangel på samtaleemner, der følger med den meste omgang, i hvilken gentagelse ikke betragtes som så ønskelig som noget nyt. Men mens mrs. Transome var klædt ganske som sædvanlig, tog plads som sædvanlig, syslede med sin medicin og havde sit broderi liggende foran sig som sædvanlig, samt fremdeles hilste på Esther om morgenen med den fine høflighed og hensynsfulde tone, der forekommer simplere folk affekteret, bemærkede Esther noget forunderligt nervøst i hendes bevægelser. Af og til broderede hun i et kvarter med en så rastløs iver, som om hun måtte sy sig fri for trældom ved at gøre en snirklet kant færdig; men så sank hendes hænder pludselig ned, hendes blik faldt åndsfraværende på bordet, og på denne måde kunne hun sidde ubevægelig som en siddende

statue, tilsyneladende uden at være sig Esthers nærværelse bevidst, indtil en eller anden tanke, som pludselig opstod hos hende, syntes at have samme virkning som et ydre stød og at vække hende med et sæt, hvorpå hun hver gang så sig om som en person, der skammer sig over, at hun har sovet. Esther rørtes af undrende medlidenhed over de tegn på sorg og kummer, som hun således sporede; hun gjorde sig med fin takt den største umage for at se ud, som om hun ikke lagde mærke til noget, og forsøgte kun at forøge den venlige opmærksomhed, der måske kunne bidrage til at mildne den bekymrede kvindes sind.

Men en morgen havde mrs. Transome, idet hun brød en temmelig lang tavshed, sagt:

"Min kære, jeg vil gøre dette hus kedsommeligt for Dem. De sidder hos mig som den personificerede tålmodighed. Jeg er utålelig; med alderen bliver jeg mere og mere melankolsk. En stundesløs gammel kvinde som jeg, er lige så ubehagelig at se på som en råge med knækket vinge. Bryd Dem ikke om mig, barn. Løb uden videre bort fra mig. Det gør alle andre, som De ser. Jeg hører med til det gamle bohave, der har fået nyt betræk."

"Kære mrs. Transome," sagde Esther, idet hun gik hen til den lave sofa ved siden af broderikurven, "kan De ikke lide, at jeg sidder hos Dem?"

"Det er blot for Deres egen skyld, mit barn," sagde mrs. Transome med et svagt smil og tog Esther under hagen. "Kommer De ikke til at gyse, når De ser på mig?"

"Hvorfor siger De sådanne grimme ting?" sagde Esther kærligt. "Havde De en datter, så ville hun særligt have ønsket at være hos Dem, når De mest trængte til opmuntring. Og enhver

ung kvinde har visselig noget af en datters følelse for en ældre dame, der har været god imod hende."

"Jeg ville ønske, at De virkelig var min datter," sagde mrs. Transome og mandede sig op til at se lidt mildere ud. "Det er noget, som selv en gammel kone endnu kan håbe."

Esther rødmede; hun havde ikke forudset, at ord, som hun kun havde ytret af kærlig deltagelse, kunne blive anvendt således. For så hurtigt som muligt at lede tankerne hen i et andet spor bad hun hende straks om noget, som hun tidligere havde haft i sinde at bede om. Inden hendes rødme var forsvundet, sagde hun:

"De er så god; jeg vil bede Dem om at gøre mig en stor tjeneste. Det er at lade os tage meget tidligt til Loamford på onsdag og sætte mig af ved et hus der, hvor jeg har aftalt at træffe sammen med fader. Det er et privat anliggende, som jeg ønsker, at om muligt ingen skal vide noget om. Han vil så bringe mig tilbage til Dem, hvor De bestemmer."

På den måde nåede Esther sin hensigt uden at behøve at røbe den, og da Harold allerede var i Loamford, var hun så meget tryggere.

Independentpræstens hus, hvor hun blev sat af, og hvor hun modtoges af sin fader, lå i en stille gade ikke langt fra arresthuset. Esther havde kastet en mørk kåbe over de smukkere toilettegenstande, som Denner havde forsikret hende var absolut nødvendige for damer, der sad i nærheden af dommeren ved en stor retssag, og da den tids damehat ikke lod ansigtet fremtræde i relief, men snarere i perspektiv, gav et slør, der var trukket ned over det, hende et tilstrækkelig lidet iøjnefaldende udseende.

"Jeg har aftalt alt, mit barn," sagde mr. Lyon, "og Felix venter os."

De gik straks deres vej, uden at Esther stillede nogen spørgsmål. Hun havde ingen bevidsthed om, hvad gade de gik ad; hun kunne aldrig mindes noget som helst andet end en dunkel følelse af, at hun trådte indenfor høje mure og gik gennem forskellige korridorer, indtil de førtes ind i et større rum, end hun havde ventet, og hendes fader sagde:

"Her er det, at vi kan få lov til at tale med Felix, Esther. Han kommer straks."

Mekanisk tog Esther sine handsker og sin hat af, som om hun var trådt ind i huset efter en spadseretur. Hun havde tabt den fulde bevidsthed om alt andet end, at hun stod i begreb med et se Felix. Hun rystede. Det forekom hende, som om han også ville se forandret ud efter det nye liv, hun var kommet ind i – som om selv fortiden ville forandre sig for hende og ikke længere være en bestemt erindring, men noget, hun havde taget fejl af, ligesom hun havde taget af det nye liv. Måske var hun i færd med at vokse ud af den barnealder, for hvilken hverdagsting er sjældne og kostelige, og alle genstande ser større ud. Måske ville fremtidig hele verden være ringere for hende. Den angst, som koncentrerede sig i disse øjeblikke, forekom hende værre end alt, hvad hun før havde kendt. Det var som den angst, en pilgrim kunne føle, når det hviskes til ham, at de hellige steder er et bedrag, eller at han vil se på dem med en kold og vantro sjæl. Hvert minut, der går, kan være svangert med en eller anden sådan krise i en mands eller kvindes indre verden.

Men snart gik døren lidt op; nogen så ind; derpå åbnede den sig på vid gab, og Felix Holt trådte ind.

"Miss Lyon – Esther!" og hendes hånd omsluttedes af hans.

Han var ganske den samme – nej, noget usigeligt bedre på grund af adskillelsen fra ham og de halvt trættende nye omstændigheder, der gjorde, at synet af ham var som det tilbagevendende morgenlys.

"Bryd jer ikke om mig, børn," sagde mr. Lyon. "Jeg har nogle optegnelser at gøre, og min tid er kostbar. Vi kan kun blive her et kvarter." Og den gamle mand satte sig ved et vindue med ryggen til dem og skrev med hovedet bøjet tæt ned til papiret.

"De er meget bleg, De ser dårlig ud i sammenligning med gamle dage," sagde Esther. Hun havde taget sin hånd til sig, men de stod endnu i nærheden af hinanden, og hun så op på ham.

"Ja, jeg skal sige Dem, jeg er ingen ynder af at sidde i arrest," sagde Felix smilende; "men jeg antager, at jeg i bedste tilfælde ikke tør håbe mere end at få en god slump fængselsliv til."

"Det antages, at der i værste tilfælde kan opnås en benådning," sagde Esther, der undgik at nævne Harold Transomes navn.

"Det stoler jeg ikke på," sagde Felix og rystede på hovedet. "Jeg gør klogest i at belave mig på den værste straf, de kan dømme mig til. Hvis jeg kan gå den i møde, vil enhver ringere straf forekomme mig let. – Men De ved nok," vedblev han med et mildt smil til hende, "at jeg aldrig har sat pris på fint selskab og bløde hynder. I så henseende kan skuffelsen ikke være synderlig stor for mig."

"Ser De på alt, ganske som De plejede?" sagde Esther og blegnede, idet hun sagde det. "Jeg mener med hensyn til fattigdommen og de folk, De vil leve iblandt. Har hele denne misforståelse, al denne sorg ikke gjort Dem mindre halsstarrig?" Hun forsøgte at smile, men det kunne ikke lykkes hende.

"Hvorledes – med hensyn til den slags liv, jeg ville føre, hvis jeg igen blev fri?" sagde Felix.

"Ja. Jeg kan ikke undlade at være forknyt på Deres vegne formedelst alt det, som er sket. De ser jo, hvorledes Deres bestræbelser kan slå fejl." Esther talte i en frygtsom tone. Hun så et eget smil, som hun kendte så godt, komme frem i hans øjne. "Ja, undskyld, jeg taler vist tåbeligt," tilføjede hun.

"Nej, De er forfærdelig inspireret," sagde Felix. "Når Fristeren bliver træt af at hviske ordene 'fejlslagne forhåbninger' i en mands celle, så sender han en røst som en drossels til at sige dem for ham. Sådan et mørkets sendebud er De!" Han smilede, tog begge hendes hænder i sine og trykkede dem sammen, som når børn bedende holder dem i vejret. De følte sig begge alt for højtideligt til mode til at være undselige. De så hinanden lige ind i øjnene. Og på den måde stod de, mens han blev ved at tale.

"Men ord som 'fejlslagne forhåbninger' bider ikke på mig. Jeg har set, hvad der stikker under dem. Det eneste, en mand i så henseende bør frygte for, er, at han skal blive forledet til at svigte det formål, han erkender for det bedste. Hvad angår de resultater, han kan vente af sin virksomhed, så er de forfærdelig usikre: verden er ikke blevet skabt for at tilfredsstille hans følelser. Så længe en mand ser og tror på et eller andet stort gode, vil han foretrække at arbejde for det på den måde, han er

bedst skikket til, der komme, hvad der komme vil. Jeg vil hellere have et minimum af virkning, når den er af den art, som jeg bryder mig om, end et maksimum af virkning, som jeg ikke bryder mig om – en mængde smukke ting, som ikke er efter min smag, og for hvis bevaring, selv om de var det, betingelserne, så længe verden er, som den er, er af en sådan art, at de ville virke på mig som skærende metal."

"Ja," sagde Esther i en sagte tone, "nu tror jeg, at jeg forstår det bedre, end jeg hidtil har gjort." Felix' ord syntes til sidst at stemme forunderligt med hendes egen erfaring. Men hun sagde ikke mere, skønt han i nogle øjeblikke syntes at vente det og så på hende. Men derpå vedblev han:

"Det er ikke min hensigt at vinde mig et navn og grundlægge en ny æra, ellers ville det være venligt af Dem at anskaffe en ravn og lære den at skrige 'fejlslagne forhåbninger' i mit øre. Hvor der ikke kan forefalde store ting, lægger jeg vind på meget små ting af den art, som aldrig vil blive bekendte udenfor nogle få kvistkamre og værksteder. Og med hensyn til én ting, som jeg tror på, er jeg temmelig sikker på, at jeg ikke helt kan tage fejl. Når der er noget, vort folk trænger til at blive overbevist om, så er det det, at der gives anden værdighed og lykke for et menneske end den, der består i at skifte livsstilling. Det er en tro, som jeg ønsker at vie mit liv. Hvis nogen kunne godtgøre for mig, at jeg af den grund savnede smag, ville jeg dog ikke anse det for en nødvendig konsekvens, at jeg måtte låne penge til at fæste en fin bolig og bestille nye klæder."

De smilede til hinanden med det gamle, skæmtsomme smil, som de så tit havde udvekslet.

"De er ganske den samme som altid," sagde Esther.

"Og De?" sagde Felix. "Mine sager er blevet afgjort for længe siden. Men Deres – der er indtrådt en stor forandring i dem – der har vist været trolddom på spil?"

"Ja," sagde Esther med lidt bævende stemme.

"Nuvel," sagde Felix og så igen alvorligt på hende, "det er et tilfælde, der passer så vel, at det endog synes at give den skimlede lov, det beror på, en vis lejlighedsberettigelse. Den første gang, jeg så Dem, gjorde Deres tilsyneladende familieforhold mig ganske forvirret. Nu er De endelig kommet i kår, der passer for Dem."

Disse ord forekom Esther grusomme. Men Felix kunne ikke kende alle grundene til, at de forekom hende således. hun kunne ikke tale; der gik en isnende gysen igennem hende, og hun følte sit hjerte banke smerteligt.

"Alle Deres tilbøjeligheder er nu tilfredsstillet," vedblev han i al uskyldighed. "Men De vil vel nok mindes den gamle skolemester og hans prædikener?"

Én tanke i Felix' sind var den, at Esther ganske sikkert ville gifte sig med Harold Transome. Mænd tror gerne den slags ting om de kvinder, som elsker dem. Men han kunne ikke på nogen mere direkte måde hentyde til giftermålet. Han var bange for den skæbne, der således ventede hende, uden at han havde nogen speciel kundskab, han kunne retfærdiggøre sin frygt med for en anden. Han var ikke tilfreds med, at Esther skulle giftes med Harold Transome.

"Mine børn," sagde i dette øjeblik mr. Lyon uden at se sig om, idet han kun så stift på sit ur. "Vi har kun lige to minutter til." Derpå fortsatte han at skrive.

Esther talte ikke. Men Felix kunne ikke lade være nu at bemærke, at hendes hænder var blevet iskolde, og at hun rystede. Han troede, ja han vidste, at hvilke fremtidsplaner hun end havde, så var den bevægelse, hun nu var grebet af, fremkaldt af hensynet til ham. En blandet følelse at kærlighed, taknemmelighed og ængstelse, som han ikke kunne modstå, tilskyndede ham til at sige:

"Jeg har haft en skrækkelig kamp at gå igennem, Esther. Men De ser, at jeg havde ret. Der var forbeholdt Dem en passende lod. Men husk på, at den er dyrekøbt – forspild den derfor ikke. Jeg vil trænge til det budskab, at De har en lykke, som er Dem værdig."

Esther var for ulykkelig til mode til, at hun kunne få lindring i gråd. Hun så et øjeblik hjælpeløst på Felix, tog derpå sine hænder fra hans, vendte sig i tavshed om og gik drømmende hen imod sin fader. "Fader," sagde hun, "jeg er rede – der er ikke mere at sige."

Hun vendte tilbage til den stol, hvor hendes hat lå, og den mørke dragt fremhævede stærkt hendes ansigts ligbleghed.

"Esther!"

Hun hørte Felix i en bønlig tone udråbe dette ord og gik tilbage til ham med den hastige bevægelse, et forskrækket barn søger hen til sin beskytter med. Han trykkede hende i sin favn, og de kyssede hinanden.

Hun kunne aldrig i sine dage mindes noget som helst af, hvad der derefter hændte, førend hun sad i vognen igen hos mrs. Transome.

46

Esther sad således i retten under mrs. Transomes beskyttelse, at hun uden anstrengelse kunne se og høre alt. Harold havde modtaget dem i hotellet og havde lagt mærke til, at Esther så dårlig ud og var usædvanlig åndsfraværende, men dette syntes at finde en fyldestgørende forklaring i hendes deltagende bekymring for udfaldet af en sag, hvor den tiltalte var en ven, mens både hendes fader og han var vigtige vidner. Mrs. Transome tog ikke i betænkning at have en lille hemmelighed for sin søn og hun havde ikke røbet den "aftale", Esther havde truffet om at mødes med sin fader.

Harold var på denne dag overordentlig taktfuld og lidet påtrængende med sine opmærksomheder; han havde den bevidsthed, at han stod i begreb med at optræde på en måde, der ville tilfredsstille Esther og vinde hendes beundring, og vi bliver alle mere indtagende, når vi tror, at vi besjæles af et ædelt formål; der er da ligesom noget melodisk og harmonisk ved vore handlinger.

Hvis Esther havde været mindre optaget af stærke følelser, ville hun have set, at hun var genstand for særlig opmærksomhed. I den nøgne kvadratiske sal, hvor der ikke var nogen fremspringende vinkel til at hænge en gisning eller tanke på, ikke noget billede eller nogen smule farve til at sætte fantasien i bevægelse, og hvor de eneste genstande for spekulationer, for beundring eller for nogen som helst interesse var menneskelige væsener, og særlig de menneskelige væsener,

der indtog stillinger, som tydede på en vis betydning, ville den opmærksomhed, der skænkedes Esther, ikke have været overraskende, selv om den blot havde været en tribut til hendes ungdommelige ynde, der dannede et smukt sidestykke til mrs. Transomes ældre, majestætiske anstand. Men den skyldtes også rygter om, at hun havde en arveret til Transome-godserne, og at Harold Transome stod i begreb med at gifte sig med hende. Harold selv havde i den senere tid ikke brudt sig om at skjule hverken faktum eller den nævnte sandsynlighed; begge dele var snarere til ære end til skam for ham. Og på denne dag, da der var en mængde trebianere til stede, spredte rygtet sig hurtigt.

Retssalen var endnu mere overfyldt end den foregående dag, da vor stakkels bekendt Dredge og hans to kammerater fra kulminerne dømtes til et års forbedringshusarbejde og den mere civiliserede arrestant, der stjal familien Debarrys sølvtøj, til deportation på livstid. Stakkels Dredge havde grædt, havde ønsket, at han "aldrig havde hørt tale om dette hersens valg", og havde trods prædikener af fængselspræsten stadig erklæret, at dette var en verden, hvori Spratt og den Onde regerede, så at de fleste iagttagere i alt fald for Dredges vedkommende måtte have vundet den triste overbevisning, at der ikke var foregået noget fremskridt i almenånd ved den bølge af politisk agitation, der havde nået gruberne i Sproxton.

Men nysgerrigheden var naturligvis stærkere spændt i dag, da fangens beskaffenhed og de nærmere omstændigheder ved den forbrydelse, han var tiltalt for, var af en meget usædvanlig art. Så snart Felix viste sig for skranken, opstod der en mumlen, der forvandledes til en høj hvisken, som vedblev indtil der var blevet fremsat gentagne, bydende opfordringer om tavshed i

retten. Forunderligt nok var det første gang, Esther følte sig stolt af ham blot på grund af hans ydre. I dette øjeblik, da han var genstand for en mangfoldighed af stirrende blikke, der syntes at påvirke hendes eget syn som et fuldt, udæmpet dagslys, følte hun, at der trods talrige elegante herrers nærhed var noget fremragende hos ham. En æblekælling ville ikke have beundret ham; ikke blot for kvindelige gemytter som mrs. Tiliots, men også for mange mandlige gemytter var der noget farligt og måske for moral blottet i han nøgne hals og store, gotiske hoved, og hans noget massive person ville uden tvivl være kommet i en meget besynderlig skikkelse fra en datidig modeskrædders hænder. Men da Esther så hans store grå øjne se sig om roligt og uden trods, først på tilhørerne i almindelighed og derefter med et mere iagttagende udtryk på prokuratorerne og andre personer umiddelbart omkring ham, så følte hun, at han bar det ydre præg af en højt begavet natur. Tilgiv hende, om hun trængte til denne tilfredsstillelse; vi er alle – enten vi er mænd eller kvinder – tilbøjelige til den svaghed, at vi gerne vil se vor gunstige dom retfærdiggjort også for andre. Esther sagde i sit stille sind med en vis triumf, at Felix Holt midt i denne store forsamling gjorde et lige så gunstigt indtryk, som han nogensinde havde gjort ved deres *tête-à-tête*r i den dunkle belysning i den lille stue i Malthouse Yard.

Esther havde følt sig noget lettet, da hun af sin fader havde hørt, at Felix bestemt havde forlangt, at hans moder ikke måtte være til stede; og da mrs. Holt trods sit almindelige ønske om, at folk ville prøve hendes forhold, var af den mening, at der ikke var så synderlig stor forskel imellem at være vidne og tiltalt, havde hun været mindre tilbøjelig end sædvanlig til at beklage

sig over sin søns afgørelse. Esther havde på forhånd gyst ved tanken om den uundgåelige lystighed, mrs. Holt ville fremkalde, når hun afgav sit vidnesbyrd. Men på den anden side ville det ganske vist være en mangel, at Felix ikke havde noget vidne, som kunne afgive vidnesbyrd om hans opførsel om formiddagen, inden han blev inddraget i gadeoptøjerne.

"Han er virkelig en smuk ung mand," sagde Harold, da han efter en samtale med den tiltaltes juridiske konsulent kom hen for at tale med Esther. "Jeg vil håbe, at han ikke gør nogen bommert, når han forsvarer sig."

"Det er ikke sandsynligt, at han vil gøre nogen bommert," sagde Esther. Hun havde fået lidt af sin farve tilbage og var lettere til mode, end hun havde været hele formiddagen.

Felix havde syntes at indbefatte hende i sit almindelige blik, men havde skyet at se på hende specielt. Hun indså, at et taktfuldt hensyn til hende forbød ham det, mens hun uden risiko kunne se på ham og på sin fader, som hun kunne se i samme retning. Idet hun vendte sig om imod Harold for at gøre en bemærkning, så hun, at hans blik var rettet imod det samme punkt, men der var et udtryk i hans ansigt, som overraskede hende.

"Gud," sagde hun uden at tænke videre over, hvad hun sagde, "hvor De ser vred ud. Jeg har aldrig før set Dem så vred. Det er da ikke min fader, De ser på?"

"Nej, jeg er vred på noget, som jeg ser bort fra," sagde Harold, idet han gjorde en anstrengelse for at trænge den besværlige dæmon tilbage, der kiggede ud ad vinduet. "Det er denne Jermyn," tilføjede han, idet han så både på sin moder og på Esther. "Han stikker sig frem alle vegne, hvor jeg kommer, siden

jeg nægtede at tale med ham og sendte ham hans brev tilbage. Det er min faste beslutning ikke tiere at tale direkte med ham, hvis jeg kan undgå det."

Mrs. Transome hørte på ham med et ansigt, hvori der ingen forandring sporedes. Hun havde i nogen tid holdt øje med sin søn og havde påtaget sig sit marmoragtige, ubevægelige udtryk. Hun sagde et sagte, bittert "Naturligvis!" til alt, hvad der var ubehageligt.

Efter at dette var passeret, ville Esther nødigt forstyrres af nogen tale; hendes opmærksomhed var fængslet af proceduren i retten og af den måde, Felix holdt sig på. Hvad der anførtes for at fælde ham, var ikke andet end en gentagelse af de fakta, vi allerede kender, og som de afgivne vidneforklaringer ikke føjede stort til. Spratt havde beholdt bevidsthed nok midt i sin angst til at aflægge ed på, at Felix styrede pøbelskarens handlinger, dengang han blev bundet til vejviseren. Værtinden i *De syv Stjerner*, der skyldte Felix, at hun var sluppet for forfølgelsen af nogle berusede tumultuanter, afgav en forklaring, der tjente til at godtgøre, at han havde tiltaget sig anførslen for overfaldet på Spratt, idet hun nemlig kun huskede, at han havde kaldt hendes forfølgere bort til "bedre løjer". Forskellige hæderlige vidner gjorde ed på, at Felix havde "opmuntret" tumultuanter, der slæbte Spratt ned ad King Street, på hans sørgelige angreb på Tucker og på den holdning, han havde indtaget foran salsvinduet på herregården.

Tre andre vidner afgav forklaring om ytringer, som arrestanten havde brugt, og som skulle vise beskaffenheden at de handlinger, han var tiltalt for. To af dem var købmænd fra Treby, den tredje var en fuldmægtig fra Duffield. Fuldmægtigen

havde hørt Felix tale i Duffield; folkene fra Treby havde hyppigt hørt ham udtale sig om offentlige anliggender, og de anførte allesammen ytringer, der skulle vise, at han nærede bitre følelser imod den respektable købmandsklasse, og at efter al sandsynlighed intet lå bedre for ham end at plyndre butikker. Ingen anden vidste – ja, end ikke vidnerne selv vidste det – i hvor høj grad deres iagttagelser og erindringer i så henseende skyldtes en fjerde mand, nemlig mr. John Johnson, prokuratoren, som var nært beslægtet med et af vidnerne fra Treby og en fortrolig bekendt af fuldmægtigen fra Duffield. Mennesket kan ikke defineres som et vidnesbyrd aflæggende dyr, og under vanskeligheden med at skaffe vidnesbyrd til veje om et hvilket som helst emne er der plads for megen skjult virksomhed af flittige personer, der har den særlige spore, som ligger i et eller andet privat motiv. Mr. Johnson var i dag til stede i retten, men på en beskeden, lidet fremtrædende plads. Han var kommet for at give mr. Jermyn meddelelser og skaffe sig selv oplysninger fra andre sider, i hvilken henseende det var såre oplysende for ham, at Esther mødte i retten sammen med Transomes.

Da vidneførslen imod den tiltalte var sluttet, antog alle fremmede, at sagen så meget sort ud for ham. Kun i to tilfælde havde Felix rettet et kontraspørgsmål. For det første havde han spurgt Spratt, om han ikke troede, at det, at han var blevet bundet til vejviserpælen havde frelst ham fra en sandsynligvis dødelig mishandling. For det andet havde han spurgt den købmand, der havde gjort ed på, at han havde hørt Felix opfordre tumultuanterne til at lade Tucker ligge og følge med

ham, om han ikke kort forinden havde hørt råb i pøbelskaren, der tilskyndede til et angreb på vinkældrene og bryggeriet.

Esther havde hidtil lyttet opmærksomt, men rolig. Hun vidste, at der ville komme sådanne stærke, ugunstige vidnesbyrd, og hele hendes håb og frygt var rettet på, hvad der ville følge derefter. Da arrestanten blev spurgt, hvad han havde at anføre som svar, blev hun overfaldet af en nervøs skælven.

Der indtrådte dødsstilhed, da Felix Holt begyndte at tale. Hans stemme var klar og fast; han talte med naturligt alvor og åbenbart uden at lægge an på at gøre effekt. Esther havde aldrig set et så træt udtryk i hans ansigt.

"mylord, jeg vil ikke optage rettens tid med unødvendig tale. Jeg tror, at de vidner, der er optrådt imod mig, har talt sandhed, for så vidt en overfladisk betragtning har sat dem i stand til det, og jeg ser intet, der kan påvirke juryen til gunst for mig, medmindre den vil tro min beretning om mine motiver og det vidnesbyrd, nogle vidner vil aflægge om min karakter og mine formål, som ikke harmonerer med, at jeg med forsæt skulle have tilskyndet til gadeoptøjer. Jeg skal meddele retten med så få ord, som jeg formår, hvorledes jeg kom med ind i tumultuanternes skare, hvorledes jeg kom til at angribe politikonstablen, og hvorledes jeg bragtes til at optræde på en måde, der, nu da jeg ser tilbage på det, forekommer mig selv temmelig vanvittig."

Felix gav derpå en sammentrængt beretning om sine motiver og sin færden på valgdagen lige fra det øjeblik af, da han blev bragt til at forlade sit arbejde ved de første tumulter om formiddagen. Han forbigik naturligvis sit besøg i Malthouse Yard og sagde kun, at han gik ud for at gå en tur efter at have

været hjemme for at berolige sin moder. Han blev varm ved fortællingen om de sjælelige rørelser, som han havde gennemgået, og som greb ham mere end nogensinde før, nu da han fremstillede dem for en stor tilhørerkreds.

"Det er alt, hvad jeg har at sige til forsvar for mig, mylord. Jeg har erklæret mig "ikke skyldig" i manddrab, fordi jeg ved, at dette ord kan udlægges på en måde, som ikke ville svare til, hvad jeg har gjort. Da jeg kastede Tucker til jorden, havde jeg ikke øje for den mulighed, at han ville dø af et sammenstød, der jævnligt forefalder ved slagsmål uden at have nogen dødelig virkning. Hvad det angår, at jeg angreb en konstabel, skyldtes det et i hast truffet valg mellem to onder; jeg ville ellers være blevet overmandet. Og han angreb mig under en fejlagtig antagelse med hensyn til mine hensigter. Jeg vil ikke påstå, at jeg aldrig skulle ville angribe en konstabel, hvis jeg havde mere lejlighed til modent overlæg. Jeg ville ganske sikkert angribe en sådan, hvis jeg så ham foretage noget, der bragte mit blod i kog; jeg nærer ærbødighed for loven, men ikke, hvor den er et påskud for at øve uret, som det netop skulle være lovens formål at forhindre. Jeg er af den mening, at jeg ville føre et uværdigt forsvar, hvis jeg lod retten drage de slutninger af, hvad jeg selv siger, eller hvad der siges af mine vidner, at fordi jeg er en mand, der hader hensigtsløse, i drukkenskab udførte optøjer og al uden nytte anrettet skade, jeg derfor skulle være en mand, der aldrig ville bekæmpe øvrigheden. Jeg anser det for gudsbespotteligt at sige, at en mand under ingen omstændigheder tør bekæmpe øvrigheden; der findes ingen stor religion og ingen stor frihedstanke, som ikke fra begyndelsen af har gjort det. Det ville være uforskammet af mig

nu at tale om det, hvis jeg ikke følte trang til at sige til mit forsvar, at jeg ville anse mig for den værste slags forræder, hvis jeg rakte hånd til kamp og optøjer, som altid må medføre skade for en eller anden, hvis jeg ikke blev drevet til det af, hvad jeg anser for hellige følelser, der gjorde en sådan optræden til en pligt for mig enten imod mig selv i kraft af min menneskeværdighed eller imod mine medmennesker. Og tilvisse," sluttede Felix med en stærk klang af hån i sin stemme, "anså jeg det aldrig for en hellig pligt at forsøge på at få en radikal kandidat valgt for North Loamshire ved med beråd hu at stille mig i spidsen for en drukken, hylende pøbelskare, hvis virksomhed måtte bestå i at slå ruder ind, ødelægge frugten af møjsommeligt arbejde og sætte mænds og kvinders liv i fare. Jeg har ikke mere at sige, mylord."

"Jeg tænkte nok, at han ville begå en bommert," sagde Harold med sagte stemme til Esther. Men da han så hende fare lidt sammen, var han bange for, at hun skulle tro, at han blot følte sig krænket ved hentydningen til ham, og tilføjede derfor hurtigt: "Jeg mener ikke det, han sagde om den radikale kandidat. Det er ikke den sidste sætning, jeg mener. Det er hele den sidste del af talen, som han burde have udeladt. Den har gjort ham skade hos juryen – den vil ikke kunne forstå den, eller rettere, den vil misforstå den. Og jeg tør indestå for, at den har stemt dommeren ugunstigt. Det kommer nu an på, hvad vidnerne kan sige for ham for at tilintetgøre virkningen af, hvad han selv har sagt. Jeg håber, at hans konsulent har gjort sit bedste for at skaffe vidner til veje; jeg hører, at udgiften ved det afholdes af nogle liberale i Glasgow og Lancashire, venner af Holt. Men det har Deres fader vel fortalt Dem."

Det første vidne, der mødte for den tiltalte, var mr. Lyon. Hovedindholdet af hans forklaring var, at fra begyndelsen af afvigte september indtil valgdagen havde han holdt jævnlig omgang med arrestanten; han havde lært hans karakter og livsanskuelser såvel som hans færd med hensyn til valget nøje at kende, og de stred imod enhver anden antagelse, end at hans inddragelse i gadetumulterne og hans skæbnesvangre sammenstød med konstablen skyldtes fejlslagning af et dristigt, men godt formål. Han meddelte endvidere, at han havde været til stede, da der i hans hus forefaldt en samtale mellem den tiltalte og mr. Harold Transome, som dengang agiterede for at blive valgt for North Loamshire. Den tiltaltes formål med at søge denne samtale havde været at underrette mr. Transome om, at man i hans navn trakterede arbejderne i gruberne og ved kanalen i Sproxton, og at protestere imod, at man vedblev med dette, da den tiltalte frygtede, at spektakler og ulykker kunne blive følgen af det, som han troede var målet for traktementet – nemlig disse mænds nærværelse ved kåringen og valget. Flere gange efter denne samtale, sagde mr. Lyon, havde han hørt Felix Holt vende tilbage til det under denne samtale drøftede emne med ytringer af sorg og ængstelse. Han plejede selv at besøge Sproxton i sin egenskab af præst; han vidste til fulde, hvad den tiltalte havde gjort der for at stifte en aftenskole, og var vis på, at den tiltaltes interesse for arbejderne i dette distrikt udelukkende drejede sig om muligheden af at vænne dem af med drukkenskab og få dem til at sørge for deres børns oplæring. Endelig forklarede han, at den tiltalte efter hans anmodning havde været til stede i Duffield på den dag, da kåringen fandt sted, og ved sin

hjemkomst havde udtalt sig med stærk harme om benyttelsen af mænd fra Sproxton ved den lejlighed og om, hvad han kaldte det skammelige i at leje blinde spektakelmagere.

Den lille dissenterpræsts sære ydre og væsen kunne ikke undlade at ægge sagførernes tilbøjelighed til at gøre sig lystige på et vidnes bekostning. Han blev underkastet et besværligt krydsforhør, som han fandt sig i med stirrende, nærsynet ro og hengivelse i den pligt at svare overensstemmende med sandheden. Da han noget spottende blev spurgt, om den tiltalte var medlem af hans menighed, svarede han i den dybe tone, der var en af de mest virkningsfulde nuancer af hans stemme:

"Nej – Gud give, han var det! For så ville jeg tro, at den store dyd og det rene levned, jeg har set hos ham, var vidnesbyrd om kraften af min tro og af den kirkes tugt, som jeg tilhører."

Måske der krævedes en inderligere forståelse, end nogen af tilhørerne var i besiddelse af, til ret at skatte den sædelige højhed hos en independentpræst, der kunne ytre sådanne ord. Ikke desto mindre lød der en mumlen, som øjensynlig havde et sympatetisk præg.

Det næste vidne – og det, som tilhørernes interesse særligt var koncentreret om – var Harold Transome. Tory-stemningen havde afgjort overvægt i retten, og den menneskelige tilbøjelighed til at glæde sig over, at modpartiet får en lille tugtelse, havde i nærværende tilfælde en tory-kolorit. Harold var sig dette og alle de andre ubehageligheder, det kunne medføre, at han måtte optræde i vidnelogen, stærkt bevidst. Men han var ikke den, der så let tabte herredømmet over sig selv, og han var i stand til at bevare sin anstand under forhold, som det ville forekomme de fleste mænd vanskeligt at komme

nogenlunde godt fra. Han var ærlig og højsindet nok til uden småligt nag at finde sig i Felix Holts stolte afvisning af hans tilbud, han følte som en gentleman, og hans dom om, hvilken optræden af ham der stemmede bedst med hans værdighed, var taktfuld og rigtig. Alt, hvad der krævede selvbeherskelse, var lettere for ham, fordi Esther var til stede, for hendes beundring var i øjeblikket det, som denne velopdragne verdensmand mest attråede at vinde.

Da han trådte ind i vidnelogen, vakte han stor beundring blandt de kvindelige tilhørere, af hvilke mange sukkede lidt ved tanken om den forkerte politiske retning, han havde slået sig til. Han stod ikke langt fra Felix, og de to radikale dannede unægtelig en meget slående modsætning til hinanden. Mens Harold så ud som et smukt portræt af sir Thomas Lawrence uden denne kunstners almindelige sødladenhed i behandlingen, kunne Felix være udgået fra en billedhugger i den yngre romerske periode, da barbariske formers storslåethed havde givet plastikken nye impulser.

Harold Transome forklarede, at han kun havde haft én samtale med den tiltalte; det var den samtale, som var omtalt af det foregående vidne, i hvis nærværelse og hus den begyndte. Samtalen fortsattes imidlertid andetsteds, hvor mr. Lyon ikke havde lejlighed til at høre den. Den tiltalte og han forlod sammen dissenterpræstens hus i Malthouse Yard og begav sig til mr. Jermyns kontor, da bemeldte prokurator dengang ledede valgagitationen på hans vegne. Hans formål var at efterkomme Holts anmodning ved at forhøre sig om de misbrug, der efter hans påstand fandt sted i Sproxton, og om muligt sætte en stopper for dem. Holt udtalte sig både i Malthouse Yard og i

prokuratorens kontor meget stærkt; han var tydeligvis indigneret, og hans harme var navnlig rettet på det farlige i at benytte uvidende mennesker, som var ophidset ved drik, under en stor sammenstimling at mennesker. Han troede, at Holts eneste motiv var at forebygge uorden og det, han betragtede som arbejdernes demoralisation ved trakteren af dem. Begivenhederne havde ganske bestemt retfærdiggjort hans indsigelser. Han havde ikke senere haft lejlighed til at iagttage den tiltalte; men hvis der kunne lægges nogen vægt på en fornuftig slutning, måtte det efter hans mening være klart, at den således af Holt udtalte bekymring var en borgen for sandheden af den forklaring, han havde afgivet om sine motiver på den dag, da optøjerne fandt sted. Hele det indtryk, han havde modtaget af Holts væsen ved hin eneste samtale, var, at han var en moralsk og politisk sværmer, som, hvis han søgte at øve tvang imod andre, kun ville gøre dette for at formå dem til at udvise en vanskelig, måske umulig, samvittighedsfuldhed.

Harold talte så ligefremt og bestemt, som om det, han sagde, ikke kunne have nogen personlig betydning for ham. Han havde naturligvis ikke indladt sig på unødvendige detaljer om, hvad der forefaldt i Jermyns kontor. Men nu blev han underkastet et krydsforhør i så henseende, der fremkaldte nogle små skuldertræk, smil og blinken med øjnene blandt egnens gentlemen.

Spørgsmålene var fremsat således, at der om muligt på den måde kunne fremkomme nogen antydning af, at Felix Holt var bevæget til sine protester ved personligt nag til de politiske agenter, der var med til at arrangere udskænkningen til arbejderne i Sproxton, men den slags udspørgen er en slags

skiveskydning, der stundom rammer langt forbi målet. Den sagfører, der ledede krydsforhøret, havde nøje forbindelser blandt toryerne i Loamshire og nød denne dag rigtigt sin forretning. Under ilden af forskellige spørgsmål om Jermyn og den agent, han havde brugt i Sproxton, blev Harold varm og sagde i et af sine svar skarpt og hastigt:

"Mr. Jermyn var dengang min agent, nu ikke. Jeg står nu kun i et fjendtligt forhold til ham."

Følelsen af, at han havde været lidt hidsig, ville have ærgret Harold mere, hvis han ikke havde haft nogen glæde af den tanke, at Jermyn hørte hans ord. Han genvandt hurtigt sit gode lune, og da der derefter til ham rettedes følgende spørgsmål: "De fandt Dem i, at folkene i Sproxton blev trakteret, som noget, der var nødvendigt for den virksomme bearbejdelse af den reformerede vælgerkorporation?" svarede han roligt og uden stammen:

"Ja; da jeg kom hjem til England, fik jeg, inden jeg stillede mig for North Loamshire, de bedste råd af øvede agenter, både for whigger og toryer. De var alle enige med hensyn til de forholdsregler, der hørte med til valg."

Det næste vidne var Michael Brinsey, *alias* Mike Brindle, der afgav forklaring om den tiltaltes gøren og laden blandt arbejderne i Sproxton. Mike forklarede, at Felix "tog svært på veje imod drik og spil og kævl og sådan noget" og "bare talte for skoler og børneopdragelse"; men da han blev krydsforhørt, indrømmede han, at han ikke "kunne forklare meget", at Felix talte imod dovne folk, enten de var fattige eller rige, og at han vel nok tænkte på de rige, der "havde lov til at drive", hvilket han, Mike, også nok sommetider kunne lide, skønt han i reglen

"sled som et bæst". Da Mike blev afbrudt i denne overflødige udvikling af sin egen teori og praksis, blev han bange for, at det at svare var et mysterium, der lå udenfor en minearbejders fatteevne, og begyndte at stamme af mangel på stof i stedet for af overflod. Imidlertid erklærede han atter, at det, Felix lagde mest vægt på, var "at få dem til at lave en skole for smådrengene".

Med forklaringerne af de to påfølgende vidner, der aflagde ed på, at Felix havde søgt at drage pøbelskaren om ad Hobb's Lane i stedet for ad herregården til, og at Tuckers angreb på ham havde været af en meget voldsom karakter, antoges det almindeligt, at vidneførslen for den tiltalte var til ende.

Imidlertid havde Esther set og hørt på det hele med voksende bekymring i følelsen af, at der ikke var sagt alt, hvad der kunne siges til bedste for Felix. Var det juryen, der skulle påvirkes, sagde hun til sig selv, så kunne dens følelser være blevet påvirket på en måde, der afgjorde dens kendelse. Sagde man ikke og så man ikke bestandig, at juryer erklærede "skyldig" eller "ikke skyldig" af sympati for eller uvilje imod den tiltalte? Hun var for uerfaren til at tænke på, hvad aktor ville svare, og hvorledes dommeren ville rekapitulere sagen med det formål at afkøle sympatien og fremkalde roligt overlæg. Hvad der trængte sig pinefuldt ind på hendes indre syn, var, at sagen nærmede sig stærkt sin afslutning, og at retten og sandhedens røst ikke havde været kraftig nok.

Når en kvinde besjæles af en ren og ædel følelse, så er den varme hos hende, der bryder igennem formler, som daglige praktiske sysler alt for stærkt pålægger mændene, noget af det, hun gør stærkest indtryk med. Hendes inspirerede uvidenhed

giver handlinger, der i og for sig kunne synes så enfoldige, at de ville bringe mænd til at smile, en egen højhed. Noget af den varme, der har gennemtrængt al sand poesi og al ægte historie, glødede i dag i Esther Lyons bryst. I så henseende var hun i alt fald fuldt ud kvinde, at den mand, hun elskede, var hendes helt, at hendes kvindelige lidenskab og hendes ærbødighed for sjældne åndens egenskaber flød sammen i en eneste, udelelig strøm. Hendes følelser blev så stærke, at det blev hende en nødvendighed at handle. Hun kunne ikke udholde den tanke, at sagen ville komme til ende, at der ville blive afsagt dom over Felix, og at der hele tiden var blevet forsømt noget, som kunne have været sagt til bedste for ham. Der havde ikke været noget vidne, som havde kunnet forklare, hvorledes hans adfærd og stemning havde været lige før tumulterne. Det måtte hun sige. Det lod sig gøre; der var endnu tid til det, men ikke synderlig lang tid. Alle andre sindsbevægelser gik op i iver for ikke at lade øjeblikket gå unyttet hen. Man var i færd med at kalde det sidste vidne frem. Harold Transome havde ikke kunnet komme tilbage til hende, da han forlod vidnelogen, men mr. Lingon var lige ved hende. Hurtigt og bestemt sagde hun til ham:

"Gør mig den tjeneste at sige til Holts juridiske konsulent, at jeg har et vidnesbyrd at aflægge til gunst for ham – men spild ingen tid."

"Ved De, hvad De vil sige, min kære frøken?" sagde mr. Lingon og så forbavset på hende.

"Ja – for Guds skyld, jeg beder Dem," sagde Esther i den sagte, bønlige tone, der er som et sjælens angstråb, og med et endnu mere talende blik. "Jeg ville hellere dø end undlade det."

Den gamle præst, der altid var mest tilbøjelig til at se alt fra et godmodigt synspunkt, tænkte kun på, at der syntes at være endnu en chance for den stakkels fyr, der var kommet i forlegenhed. Han gjorde ikke flere indvendinger, men gik hen til den pågældende sagfører.

Inden Harold vidste noget om Esthers hensigt, var hun på vej til vidnelogen. Da hun trådte ind i den, var det, som om der gik et stød, hurtigt som lynet, gennem retten og gennem Felix selv, der hidtil havde set ud til at være ufølsom for ydre påvirkninger. Der fløj et glædesglimt hen over hans ansigt, og enhver, der var i nærheden af ham, kunne have set, at hans hånd, som hvilede på skrankens rand, rystede stærkt.

I det første øjeblik blev Harold bestyrtet og urolig; i det næste øjeblik glædede han sig over, at Esther så så smuk ud, og over den beundring, hun vakte hos retten. Hendes ansigt blussede ikke; hun stod rolig, fri for alle personlige hensyn, dikteret enten af forfængelighed eller af undseelse. Hendes klare stemme lød, som den kunne have lydt, hvis hun havde været i færd med at afgive en trosbekendelse. Hun begyndte og vedblev uden spørgsmål eller afbrydelse. Alle ansigter var præget af alvor og agtelse.

"Jeg er Esther Lyon, datter at mr. Lyon, independentpræsten i Treby, som har været et af de for den tiltalte afhørte vidner. Jeg kender godt Felix Holt. På den dag, da valget afholdtes i Treby, og jeg havde været meget urolig over den tummel, der lød op til mig fra gaden, kom Felix Holt for at besøge mig. Han vidste, at min fader var borte, og han antog, at jeg ville være urolig over støjen. Det var omtrent midt på dagen, og han kom for at sige mig, at tumulten var sagtnet, og at gaderne var næsten tomme.

Men han sagde, at han var bange for, at folkene ville samles igen, når de havde drukket, og at der måske længere op ad dagen kunne hænde værre ting. Han var meget bedrøvet ved denne tanke. Han blev lidt hos mig og forlod mig så. Han var meget nedtrykt. Hans sind var optaget af store beslutninger, der skrev sig fra hans velvillige følelser for andre. Det var det sidste, han ville have gjort, at deltage i gadeoptøjer eller gøre noget menneske skade, når han kunne undgå det. Hans karakter er ædel; han har et godt hjerte; han kunne aldrig have haft nogen hensigt, der ikke var god og hæderlig."

Der var noget så naivt og smukt i Esthers optræden, at den besejrede alle lave og smålige gisninger selv i de simpleste gemytter. De tre mænd i denne forsamling, der kendte hende bedst – selv hendes fader og Felix Holt – betragtede hende med en overraskelse, blandet med beundring. Denne smukke, fine skabning, der syntes mest at ligne et smukt legetøj – en hånd havde rørt ved de rette strenge hos hende, og der lød en musik, som bragte tårer i øjnene. Et halvt år i forvejen havde Esthers frygt for at blive latterlig bredt sig over hele hendes livs overflade; hvad der skjulte sig i dybet underneden slumrede endnu.

Harold Transome stod parat til at give hende hånden og føre hende tilbage til hendes plads. Da hun var der, kunne Felix for første gang ikke lade være at se hen på hende, og deres øjne mødtes i et eneste, højtideligt blik.

Efter dette var Esther ude af stand til at høre efter, så at hun kunne danne sig noget skøn om, hvad hun hørte. Hvad hun, drevet af en stærk indskydelse, havde gjort, havde udtømt hendes energi. Der indtrådte en kort pause, som optoges af en

mumlen, en hvisken og megen hosten. Tilhørerne havde i det hele en følelse, som om der igen begyndte at trække et uvejr op. Og under disse auspicier rejste aktor sig for at svare. Esthers optræden havde en mere end øjeblikkelig virkning, men den kunne ikke straks være synlig i de påfølgende retsforhandlinger. Det var aktors pligt på ny at fremdrage for de edsvorne alt, hvad der talte imod arrestanten, og virkningen deraf forøgedes ved dommerens rekapitulation. Det var ikke, fordi dommeren i og for sig havde nogen tilbøjelighed til at være hård. Men han så på det passerede med strenghed. Felix' adfærd var ikke af den beskaffenhed, at den opfordrede ham til overbærende hensyntagen, og denne stemning påvirkede nødvendigvis den måde, hvorpå han i sin vejledning til de edsvorne fremstillede det begåede drab. Selv mange i retten, der ikke var bundet af nogen pligt som dommer, forekom det, at skønt den agtelse, der næredes for den tiltalte af hans venner, særlig af en højhjertet kvinde, var meget smuk, så var ikke desto mindre en opførsel som hans farlig og tåbelig, og overfaldet på og drabet af en konstabel var ikke en forseelse, som det gik an at se på med milde øjne.

Esther så nu så dårlig og nervøs ud, at Harold bad hende om at forlade retssalen med hans moder og mr. Lingon. Han skulle komme og meddele hende resultatet. Men hun svarede roligt, at hun hellere ville blive; hun var blot lidt medtaget af den anstrengelse, det havde været hende at tale. Hun var bestemt på at se Felix til det sidste øjeblik, inden han forlod retten.

Skønt hun ikke kunne følge aktors eller dommerens tale, havde hun et skarpt øre for, hvad der var kort og afgørende. Hun hørte kendelsen "Skyldig i manddrab". Og hvert ord,

dommeren ytrede, da han afsagde dommen, lød i hendes øren som noget, hun aldrig ville glemme, og som hun atter og atter ville høre både vågen og i drømme. Hun holdt sine øjne fæstet på Felix, og ved ordene "fire års fængsel" så hun hans læbe bæve. Men i øvrigt stod han rolig og fast.

Esther fo'r op fra sin plads. Hendes hjerte svulmede af smerte, men ængstelig for, at hun skulle tabe herredømmet over sig selv, greb hun mrs. Transomes hånd og vandt nogen styrke ved denne berøring af et medmenneske.

Esther så, at Felix havde vendt sig om. Hun kunne ikke længere se hans ansigt. "Ja," sagde hun, idet hun trak sit slør ned, "lad os gå."

47

Den varigere virkning af Esthers optræden i retten viste sig ved et møde, som blev afholdt næste dag i det største værelse i *Den hvide Hjort* i Loamford. De øvrighedspersoner og andre landadelsmænd, der samledes ved middagstid, ville måske ikke have følt sig tilskyndet til det, hvis ikke Esthers optræden havde sat adskillige retfærdige mænds og gode familiefædres hjerter i en vis bevægelse. Blandt dem var en af de ivrigste sir Maximus Debarry, som var kommet til retten efter tilskyndelse af sin søn, Philip Debarry. Denne var selv i London, men i breve til sin fader havde han opfordret ham såvel som sin onkel Augustus til at holde et vågent øje med, hvorledes det gik Felix Holt, som han efter alt, hvad han havde kunnet få at vide om sagen, var tilbøjelig til snarere at anse for uheldig end egentlig besjælet af forbryderiske hensigter. Philip havde sagt, at det lå ham så meget mere på sinde, at hans familie om muligt tog sig af denne sag, fordi han hørte, at mr. Lyon tog sig den unge mands skæbne overordentlig nær, og han ville altid betragte sig som stående i den gamle præsts gæld. Sir Maximus havde brummet lidt over den kommission, hans søn havde givet ham, men havde ikke turdet sætte sig op imod det, og i virkeligheden var han også villig til at gøre alt det gode og rigtige, som han kunne forstå var godt og rigtigt. Hans broder, sognepræsten, ønskede at være strengt retfærdig, men han var kommet til Loamford med en alvorlig fordom imod Felix og med den tanke, at en streng straf kunne være en ganske gavnlig stopper for en ung

mand, der var tilbøjelig til at stole alt for meget på sine egne umodne domme.

Inden proceduren begyndte, havde sir Maximus naturligvis været en af dem, der havde betragtet Esther med nysgerrighed på grund af rygtet om hendes arv og om det sandsynlige giftermål mellem hende og hans engang velsete, men nu irriterende nabo, Harold Transome, og han havde afgivet den fyndige erklæring, at hun var "en smuk pige, med en rigtig nobel holdning, alt for god for en radikal". Men under sagen bragtes sir Maximus i en mere levende sympatetisk stemning, og så snart han kunne få sin broder fat i knaphullet, sagde han:

"Hør, ved du hvad, Augustus, vi må bestræbe os for at få denne unge fyr benådet. Hvad pokker kan det nytte at spærre ham inde i fire år for eksemplets skyld? Det er noget snak. Bliver der af den grund slået en eneste mand mindre til jorden? Jeg fik tårer i øjnene, da jeg hørte denne unge pige tale. Du kan stole på, enten hun nu vil gifte sig med Transome eller ej, så har hun holdt af Holt – dengang hun var fattig, forstår sig. Hun er en beskeden, modig og smuk kvinde. Jeg ville, gammel som jeg er, ride en steeplechase for at fornøje hende. Tror hun, at fyren er skikkelig, så er han det minsandten også. Og jeg syntes, han gav den radikale kandidat en slem en på hovedet. Du kan være vis på, han er i grunden en flink fyr."

Sognepræsten var ikke slet så ivrig og var ikke tilgængelig for akkurat den argumentation, som syntes at have overbevist sir Maximus; men det passerede havde dog gjort så meget indtryk på ham, at han var tilbøjelig til at slutte sig til en bestræbelse for at opnå benådning, idet han også bemærkede, at han "var vis på, at Phil ville være af samme mening". Og ved samvirken af

lignende åndelige bevægelser hos andre mænd, hvis navne var af vægt, var det blevet besluttet at afholde et møde for at rådslå om tilvejebringelsen af en adresse til Indenrigsministeriet til bedste for Felix Holt. Hans sag havde aldrig haft den slags betydning, der kunne vække politisk partistrid, og den interesse, der nu føltes for ham, var desårsag endnu mere ublandet. De herrer, der samledes i værelset i *Den hvide Hjort*, var – ikke som *North Loamshire Herald*s fantasi mente, "af alle afskygninger af politiske anskuelser", – men af så mange afskygninger, som man kunne finde blandt dette grevskabs gentlemen.

Harold Transome havde været energisk virksom for at bringe dette møde i stand. Foruden samvittighedens bud og beslutningen om at optræde, som ærens love bød, stod desuden hos ham som en mægtig bevæggrund ønsket om at gøre, hvad der ville tilfredsstille Esther. Hans gradvis mere skærpede blik for, at hun nærede en varm følelse for Felix Holt, havde ikke gjort ham urolig. Harold havde en overbevisning, der kunne have taget sig ud som dårskab, hvis det ikke var, fordi han så den virkning, han gjorde på Esther, i belysning af sine meninger om kvinder i almindelighed. Denne overbevisning var, at Felix Holt ikke kunne være hans rival i nogen farlig betydning. Esthers beundring for denne excentriske unge mand var, antog han, en moralsk begejstring, en romantisk glød, som var en af de mange for hans egen erfaring ganske nye tiltrækninger hos hende; hendes sorg over, at en mand, der havde været en stadig gæst i hendes tidligere hjem, befandt sig i nød og vånde, var ikke mere end hvad der var en naturlig følge af en kærlig kvindes deltagelse. Den plads, den unge Holt havde

indtaget i hendes omdømme, havde nødvendigvis skiftet karakter, nu da hendes lod var så højligt forandret. Det er unægteligt, at hvad der mest bidrog til den beroligende beskaffenhed af Harolds antagelser, var indflydelsen på hans fantasi af de mere eller mindre klart formulerede grunde, at Felix Holt var urmager, at hans hjem og dragt var af en vis kvalitet, at hans person og væsen – at kort sagt – (for Harold havde som alle vi andre mange indtryk, der sparede ham for den ulejlighed at klare sine ideer) Felix Holt ikke var den slags mand, en kvinde kunne antages at blive forelsket i, når en Harold Transome gjorde kur til hende.

Således var han tilstrækkelig beroliget i denne henseende til ikke at behøve at øve nogen pinefuld selvbeherskelse ved at optræde som en ivrig advokat for Felix Holts sag hos alle personer, som det var værd at vinde; men det var ikke ved noget direkte samkvem mellem ham og sir Maximus, at de var kommet til at virke sammen, for den gamle baronet ville ikke hilse på Harold med mere end det ubetydeligste buk. Og Harold var ikke den mand, der ville udsætte sig for en afvisning. Alt, hvad han i sin inderste sjæl betragtede som ikke andet end en snæverhjertet fordom, kunne han trodse, ikke med en arrogant mine, men med let ligegyldighed. Han kunne godmodigt finde sig i det meste, når han følte, at han havde det overlegne stade.

Formålet med mødet drøftedes, og man blev uden noget sammenstød enige om adressen. Mr. Lingon var taget hjem, men det ventedes, at han såvel som de andre fraværende herrer ville give deres samstemning og underskrift. Forretningen nåede lidt efter lidt det stadium, da den koncentrerede interesse ophører – da opmærksomheden hos alle på nogle få

nær, der er mere personligt part i sagen, taber sig og spreder sig i privat passiar, og der ikke længere er nogen speciel grund til, at alle bliver, undtagen den, at alle er der. Det var et temmelig langt rum, som opfordrede til at røre sig lidt; den ene herre trak den anden til side for i en sagte tone at tale om skotsk kvæg, en anden havde noget at sige om North Loamshires jagtselskab til en ven, som var lige det modsatte af smuk, men som ikke desto mindre, mens han hørte efter, viste sin sindsstyrke ved samtidig at skænke sit spejlbillede i det smukke høje spejl, der optog rummet mellem to vinduer, alvorlig opmærksomhed. Og på denne måde skiftede grupperne stadig.

Men imidlertid kom der henimod dette værelse i *Den hvide Hjort* gående en person, der ikke var blevet indbudt, og som, meget langt fra at blive draget derhen ved den tro, at han ville være velkommen, tværtimod meget vel vidste, at hans indtræden ville være i det mindste én person stærkt imod. Det var mr. Jermyn, hvis ydre den dag var ikke mindre pynteligt og soigneret end sædvanlig, men som led under en indædt forbitrelse, der, om den end ikke var afmægtig til at volde en anden smerte, var afmægtig til af afvende et onde fra ham selv. Efter hans samtale med mrs. Transome var der af visse årsager indtrådt en standsning i de retslige skridt, som Harold havde indledet imod ham, og heraf havde Jermyn to gange benyttet sig, først til at søge en samtale med Harold, derefter til at sende ham et brev. Samtalen var blevet afslået, og brevet var blevet sendt tilbage med den erklæring, at der ikke kunne finde nogen forhandling sted undtagen gennem Harolds sagførere. Og i går havde Johnson bragt Jermyn det budskab, at han snart ville erfare, at sagen imod ham ved Kanslerretten var genoptaget;

Johnson havde ved sine forbindelser fået sikker underretning om det. Et dødsdømt dyr, som alle andre udgange er stoppede for undtagen den, hvor dets fjende står, må, hvis det har tænder og mod til at bide fra sig, ufortøvet forsøge sin eneste chance. Og en mand kan nå et tidspunkt i sit liv, hvor han føler sig stillet ligesom et jaget dyr og ikke betænker sig på at handle derefter. Vor egenkærlighed er så kraftig og glubsk, at den, hvis den opmuntres, med lethed gnaver alt kødet bort af vore stakkels små betænkeligheder.

Siden Harold ikke ville give Jermyn adgang til sig, var bemeldte energiske sagfører bestemt på selv at skaffe sig den. Han vidste god besked med mødet i *Den hvide Hjort*, og han gik derhen med den beslutning at få fat i Harold. Han troede nok, han vidste, hvad han ville sige, og hvad tone, han ville sige det i. Det skulle være en ubestemt antydning, der havde karakteren af en trussel, og som skulle tvinge Harold til at give ham en privat samtale. Imod ethvert hensyn, der fremstillede sig i hans sind imod det, imod alt, hvad en tænkt stemme kunne sige, lød det ligeledes tænkte svar: "Det er alt sammen meget smukt, men jeg vil ikke lade mig ruinere, hvis jeg kan undgå det – og allermindst vil jeg ruineres på den måde." Skal vi kalde det degeneration eller gradvis udvikling – denne tredive vintres virkning på den mildt skuende, poetisk indstillede muntre Jermyn?

Da Jermyn trådte ind i værelset i *Den hvide Hjort*, så han ikke straks Harold. Døren var i enden af værelset, og udsigten var spærret at herrer, hvis figurer var blevet temmelig massive ved hjælp af overfrakker. Hans indtræden vakte ingen særlig opmærksomhed; der var flere personer, som var kommet sent.

Kun én eller to, som kendte Jermyn godt, var ikke så optaget, at de ikke mindedes, hvad der dagen i forvejen var blevet snakket meget om – Harolds irriterede svar fra vidnelogen med hensyn til hans agent. Idet han modtog og gav et nik hist og her trængte Jermyn sig frem, mens han så sig skarpt om, indtil han så Harold stå i den anden ende af salen. Den sagfører, der havde været Felix Holts konsulent, talte netop i det øjeblik med ham, men efter at have stukket et papir i hans hånd gik han bort, og Harold, der stod isoleret, skønt ikke i nogen stor afstand fra andre, fæstede sine øjne på papiret. Han så udmærket ud den formiddag. Han havde redet en tur, inden han kom til mødet, og var desuden oplivet af samtale og af bestræbelsen for at gøre et gunstigt eller i alt fald varigt indtryk på nærmere eller fjernere naboer. Der var i hans kinder netop så megen rødme, som tydede på, at han glædede sig ved livet, og som han stod der og strøg sig om bakkenbarten med sin venstre hånd, mens han sin højre hånd holdt papiret og sin ridepisk og lod sine mørke øjne hastigt løbe hen over de skrevne linjer, kunne alle, der betragtede ham, se, at han befandt sig vel ved tilværelsen.

Jermyn gik hastigt i al stilhed tæt hen til ham. De to mænd var af samme højde, og inden Harold fik set sig om, sagde Jermyn lige ved hans øre, ikke hviskende, men i en hård, skærende, uærbødig og dog ikke høj tone:

"Mr. Transome, jeg må tale med Dem under fire øjne."

Denne tone gjorde et dobbelt irriterende indtryk på Harold, fordi den bragte ham ud af den veltilfredse stemning, han befandt sig i. Han fo'r sammen og så om på Jermyn. I et øjeblik, der syntes meget langt, sagde de ikke et ord, men i begges ansigter samlede der sig et udtryk af forbitret had. Harold

havde en følelse af, at han kunne slå denne uforskammede person til jorden; Jermyn følte, at han hos sig havde ord, der kunne fæste sig som kløer i denne halsstarrige person, presse blodet ud af ham og tvinge ham til at give tabt. Og Jermyn var den, der følte sig mest drevet til handling. I en tone, der næsten var endnu sagtere, men hårdere og mere bidende, sagde han:

"De vil ellers fortryde det – for Deres moders skyld."

Ved disse ord slog Harold, hastig som en springende lue, Jermyn over ansigtet med sin pisk. Hatteskyggen tog af for ham. Jermyn, der var en kraftig mand, greb øjeblikkelig Harold i klæderne lige under struben og skubbede ham lidt tilbage, så at han vaklede.

Ved denne tid var alles opmærksomhed blevet draget hen til denne ende af salen, men både Jermyn og Harold var for ivrige til, at nogen bevidsthed om, at de havde tilskuere, kunne lægge bånd på dem.

"Slip mig, skurk!" sagde Harold rasende, "eller jeg bliver Deres død."

"Gør det," sagde Jermyn i en skærende tone, *"jeg er din fader."*

Ved det stød som havde bragt Harold til at tumle lidt tilbage, var de to mænd kommet meget nær hen ved det lange spejl.

De var begge to ligblege; i begges ansigter sås vrede og had; begges hænder var løftede. Da Harold hørte de sidste forfærdelige ord, gik der et sæt igennem ham, og ved dette sæt kom han til at vende sine øjne bort fra Jermyns ansigt. Han så det samme ansigt i spejlet med sit eget ved siden og så i dette spejlbillede en bekræftelse på, at denne forhadte person virkelig var hans fader.

Den unge, kraftige mand tumlede halvt afmægtig om. Men i samme øjeblik slap Jermyn sit tag, og Harold mærkede, at nogen greb ham ved armen for at holde ham oppe. Det var sir Maximus Debarry, som havde taget et tag i ham.

"Gå ud af salen her, sir!" sagde baronetten til Jermyn i en bydende og hånlig tone. "Dette er et møde af gentlemen."

"Kom, Harold," sagde han i den gamle, venlige tone. "Kom du med mig."

48

Lidt over klokken fem den dag kom Harold til Transome Court. Mens han kørte op ad den brede vej i parken, faldt nogle afskedsglimt af martssolen gennem træerne hist og her og kastede på græsset en lang skygge af ham og rideknægten og illuminerede et par vinduer i det hjem, han nærmede sig til. Men bitterheden i hans sind gjorde disse solglimt næsten lige så afskyelige i hans øjne som et kunstlet smil. Han ønskede, at han aldrig var kommet tilbage til dette matte engelske solskin.

Mens han havde kørt den lange tur, havde han besluttet sig til, hvad han ville gøre. Han forstod nu, som han aldrig før havde forstået det, sin moders ensomme liv og de antydninger, der var faldet under valget. Men med en stolt uvilje til at underkaste sig en vanære, han selv ikke havde nogen skyld i, sagde han i sit stille sind, at hvis omstændighederne ved hans fødsel var af en sådan beskaffenhed, at de kunne berettige nogen mand til at betragte hans stilling som gentleman med mistænksomme blikke, så skulle han ved sin færd så meget stærkere hævde denne stilling. Ingen skulle med noget skin af ret kunne påstå, at han havde fået lavhed i arv.

Da han steg ud af vognen og trådte ind i forhallen, kom lille Harry som sædvanlig løbende for at gribe sin fader om benet og gøre narrestreger med ham. Harold berørte lige drengens hoved og sagde så til Dominic i en træt tone:

"Tag barnet bort. Spørg, hvor min moder er."

Mrs. Transome, sagde Dominic, var oppe ovenpå. Han havde set hende gå op, da hun var kommet hjem fra sin spadseretur med miss Lyon, og hun var ikke kommet ned igen. Idet han kastede hat og overfrakke fra sig, gik Harold lige op til sin moders påklædningsværelse. Der var endnu et håb i hans sind. Det var måske simpelthen en løgn. Der voldes megen ulykke i verden ved fejltagelser eller bagtalelse, og det var måske en løgn, støttet ved sådan bagtalelse, der havde gjort et så bedøvende indtryk på ham. Han bankede på sin moders dør.

Hendes stemme sagde straks: "Kom ind!"

Mrs. Transome sad og hvilede sig i sin lænestol, som hun ofte gjorde mellem en spadseretur og middagsmåltidet. Hun havde taget sin spadseredragt af og svøbt sig ind i en blød slåbrok. Hun var hverken mere eller mindre glædeløs end sædvanlig. Men da hun så Harold, blev hun grebet af en forfærdelig vished. Det var, som om et længe ventet brev med et sort segl endelig var kommet.

Harolds ansigt sagde hende så meget klarere, hvad hun havde at frygte, fordi hun aldrig før i det havde set udtrykket af en mands dybe sindsbevægelse. Siden den vripne barndoms og den sorgløse ungdoms tid havde hun kun i det set den modne alders selvbevidste kraft og godmodige attrå efter at herske. De sidste fem timer havde gjort en lige så stor forandring, som sygdom ellers gør. Harold så ud, som om han havde været oppe at brydes og havde fået et skrækkeligt slag.

Han så på sin moder, da han trådte ind, og hendes øjne fulgte hans bevægelser, indtil han kom hen og blev stående foran hende, mens hun så op på ham med hvide læber.

"Moder," sagde han i en langsom og tydelig tone, der stod i en forunderlig modsætning til hans sædvanlige måde at være på, "sig mig sandheden, for at jeg kan vide, hvad jeg skal gøre."

Han gjorde et øjebliks pause og sagde så: "Hvem er min fader?"

Hun var stum; kun bævede hendes læber. Harold stod tavs i nogle øjeblikke, som om han ventede. Så fortsatte han:

"*Han* har sagt – og det i andres påhør – at *han* er min fader."

Han så fremdeles på sin moder. Det så ud, som om alderdommen pludselig slog hende med en tryllekvist – som om hendes skælvende ansigt i hans påsyn blev rynket og indfaldent. Hun var stum. Men hun havde ikke slået sine øjne ned; de så i hjælpeløs kval op på hendes søn.

Denne søn vendte sine øjne bort fra hende og forlod hende. I det øjeblik var Harolds hjerte hårdt: han kunne ikke vise medlidenhed. Al hans stolthed satte sig op imod at være denne mands søn.

49

Den dag spiste Esther kun til middag med gamle mr. Transome. Harold sendte bud, at han havde travlt og allerede havde spist til middag, og mrs. Transome lod melde, at hun ikke var rigtig rask. Det var en stor skuffelse for Esther, at hun således ikke fik noget at vide af Harold om, hvorledes det gik med Felix' sag, og da hendes spænding gjorde hende ængstelig, hjemsøgtes hun af den tanke, at hvis der havde været noget opmuntrende at fortælle, ville han nok have skaffet sig tid til ufortøvet at meddele hende det. Gamle mr. Transome gik som sædvanlig efter bordet ind til sin sofa i biblioteksværelset for at tage sig en lur, og Esther måtte sætte sig ind i den lille sal, hvor ensomheden i det vel oplyste rum gjorde hende helt forknyt. Kønt som dette værelse var, kunne hun ikke lide det. Da mrs. Transomes portræt i fuld legemsstørrelse var det eneste maleri derinde, trængte det sig alt for stærkt ind på hendes opmærksomhed; den strålende ungdom, som det fremstillede, gjorde Esther bedrøvet, fordi hun ikke kunne lade være at tænke på, hvad hun hver dag så var kommet i stedet – en bitter, glædesløs alderdom. Følelsen af, at mrs. Transome var ulykkelig, gjorde stærkere og stærkere indtryk på Esther, efterhånden som den tiltagende fortrolighed bragte husets frue til at opgive sin stræben efter at påtage sig et kunstlet udtryk og mere og mere åbenbarede det luvslidte væv i denne majestætiske dames liv. Selv Paradisets blomster og rene solskin og liflige vande ville være blevet spoleret for et ungt

hjerte, hvis der i de løvdækkede gange havde vandret en Eva, som var grånet ved bitre erindringer om en Adam, der havde klaget: "Kvinden ... hun gav mig af træet, og jeg åd." Og mange af os ved, hvorledes selv i vor barndom et eller andet trist, misfornøjet ansigt i vort hjem har fordærvet vore sommermorgener. Esther var kommet langt ud over denne barndom til en tid og forhold, da denne daglige nærværelse af en misfornøjet gammel dame under sådanne ydre vilkår, som hun altid havde troet måtte bidrage meget til at gøre en tilfreds, vakte hos hende ikke blot en dunkel tvivl, men også en bestemt, afgørende tanke. Og nu, i disse timer siden hendes hjemkomst fra Loamford, var hendes ånd i den tilstand af anspændt virksomhed, hvori det er, som om vi er hævet op over vort eget liv og upartisk vejer vore egne fristelser og de svagheds-attråer, der jævnligt hjemsøger os.

"Jeg tror næsten, jeg får den evne, som Felix ønskede, at jeg skulle have; jeg vil snart få stærke syner," sagde hun til sig selv, mens et melankolsk smil gik hen over hendes ansigt, og så slukkede hun vokslysene for at blive fri for at se på væggene og de udpolstrede møbler og portrættet med det strålende smil, som ikke havde nogen anelse om fremtiden.

Netop i det øjeblik kom Dominic ind for at bede hende fra Harold om at forunde ham en samtale i hans værelse. Han kunne ikke lide den lille stue; hvis hun ville gøre ham den tjeneste straks at gå ind i hans værelse, skulle han også meget snart komme derind. Esther gik derind noget forundret og ængstelig. Hvad hun i disse øjeblikke mest frygtede eller håbede, angik Felix Holt, og det faldt hende ikke ind, at Harold

kunne have noget specielt at sige hende den aften om andre emner.

Harolds værelse var ganske vist behageligere end den lille stue. Det dæmpede lys faldt kun på grønne betræk og mørkt træ, og Dominic havde sat en bekvem stol frem til hende lige overfor hans herres stol, der endnu var tom. Alle de små luksusgenstande rundt om vidnede om, at Harold jævnligt opholdt sig i dette værelse, og da Esther sad omgivet af disse ting og med den tomme stol lige foran sig, der mindede hende om, at han snart ville indfinde sig, medførte forventningen om den måde, på han ville bringe hende sin hyldest på, en utålmodig uvilje imod det, som hun aldrig før havde følt. Netop mens disse følelser var meget levende hos hende, gik døren op, og Harold trådte ind.

Han havde genvundet sin fatning siden sin samtale med sin moder; han havde gjort toilette og var fuldstændig rolig. Han havde været optaget af resolutte tanker og havde besluttet at gøre, hvad han vidste, at ærens strenge krav bød, det koste ham, hvad det koste ville. Ganske vist havde han et lønligt håb om, at det måske ikke ville koste ham, hvad han satte størst pris på; ja, der var endog et lille glimt af håb om, at han ville få en løn for det; men lige så vist var det, at han ville have handlet, som han gjorde, også uden dette håb. Det var det alvorligste øjeblik i Harold Transomes liv; for første gang var sværdet trængt ind i hans hjerte, og han følte det hårde tryk af vor fælles lod, dette en mægtig og ubarmhjertig skæbnes åg, som er pålagt os ikke blot af vore egne, men også af andre menneskers handlinger.

Da Esther så på ham, blev hun blød i sindet og skammede sig over sin ugrundede uvilje. Hun så, at der hvilede en eller anden

byrde på hans sjæl. Men så vågnede straks den angst hos hende, at han havde noget håbløst at melde om Felix.

De gav hinanden hånden i tavshed, og Esther så på ham med ængstelig overraskelse. Han slap hendes hånd, men det faldt hende ikke ind at sætte sig ned, og de blev begge to stående foran kaminen.

"De må ikke ængste Dem," sagde Harold, da han så, at hendes ansigt blev højtideligt ved synet af ham. "Jeg antager, at der er spor hos mig af en sindsbevægelse, jeg har haft. Den skyldtes kun private bekymringer – familiesorger. Den vedrører ingen andres forhold."

Esther undrede sig endnu mere, og følte sig endnu blødere om hjertet.

"Men," sagde Harold efter en lille pause og i en tone, som en ny følelse gjorde mere udtryksfuld, "min stilling overfor Dem bliver derved en anden, og det var om dette punkt, jeg straks ønskede at tale med Dem. Når man indser, hvad der bør gøres, gør man rettest i at gøre det straks. Man kan ikke svare for sig selv i morgen."

Mens Esther vedblev at se på ham med øjne, der stod vidt åbne af forventning, vendte Harold sig lidt om, lænede sig til kaminhylden og ophørte at se på hende, idet han sagde:

"Mine følelser drager mig i en anden retning. Jeg behøver ikke at sige Dem, at Deres agtelse er blevet mig meget vigtig at jeg, hvis vor gensidige stilling havde været en anden – nåja, at De må have set, at hvis det ikke havde set ud som fremgået af materiel interesse, ville jeg allerede have sagt Dem rent ud, at jeg elskede Dem, og at min lykke kun kunne være fuldstændig, hvis De ville gå ind på at blive min hustru."

Esther følte, at hendes hjerte begyndte at banke pinefuldt. Harolds ord og tone greb hende så stærkt, at hendes egen opgave syntes vanskeligere, end hun før havde tænkt sig. Det syntes, som om tavsheden, der ikke afbrødes af noget andet end ildens knitren, havde været meget lang, inden Harold igen vendte sig om imod hende og sagde:

"Men i dag har jeg hørt noget, som forandrer min stilling. Jeg kan ikke sige Dem, hvad det er. Det behøves heller ikke. Selv har jeg ingen skyld i det, men jeg har just ikke ganske det samme uplettede navn i omverdenens øjne, som jeg troede, at jeg havde, dengang jeg tillod mig at nære et sådant ønske om Dem. De er meget ung, og der åbner sig for Dem et friskt liv med lyse udsigter – De fortjener at få det bedste, der findes. Det er måske alt for forfængeligt af mig overhovedet at anse det for nødvendigt, men jeg vil fra nu af opgive ethvert forsøg på at formå Dem til at modtage noget, som andre måske kunne mene, at der hviler en plet på, den være nok så ringe."

Esther var dybt rørt. Som det ofte sker, blev hun i dette øjeblik grebet af en forunderlig længsel efter, at hun kunne have elsket denne mand af hele sit hjerte. Tårerne kom hende i øjnene; hun talte ikke, men lagde med et mildt og kærligt udtryk i ansigtet sin hånd på hans arm. Harold gjorde en stærk anstrengelse for at lægge bånd på sine følelser og sagde:

"Hvad der nu bør ske, er, at vi straks foretager de nødvendige retslige skridt for at overdrage til Dem, hvad der tilkommer Dem, og få vore gensidige rettigheder afgjort. Når det er sket, vil jeg sandsynligvis forlade England."

Esther befandt sig under et overvældende tryk. Hendes deltagelse for Harold var i dette øjeblik så stor, at den bredte sig

som en tåge over alle tidligere tanker og beslutninger. Det var umuligt nu at tilføje ham et nyt sår. Mens hendes hånd fremdeles hvilede på hans arm, sagde hun frygtsomt:

"Er det nødvendigt, at De rejser bort – i alle tilfælde?"

"Måske ikke i alle tilfælde," sagde Harold, mens blodet synligt strømmede ham op i kinderne, "i alt fald ikke for lang tid; ikke for bestandig."

Esther så en egen glans i hans øjne. Forskrækket over sig selv sagde hun hastigt: "Jeg kan ikke tale. Jeg kan ikke sige noget i aften. Det påhviler mig at træffe en vigtig afgørelse; jeg må vente – til i morgen."

Hun tog sin hånd bort fra hans arm, og Harold tog den derpå ærbødigt og førte den til sine læber. Hun vendte sig om imod sin stol, og da han slap hendes hånd, sank hun ned på sædet med en følelse af, at hun trængte til denne støtte. Hun ønskede ikke endnu at gå sin vej fra Harold. Hele tiden var der noget, som hun længtes efter at få at vide, og dog kunne hun ikke overtale sig til at spørge om det. Hun måtte finde sig i udelukkende at lade det komme an på, om han kunne tænke på noget andet end den sorg, der tyngede nærmest på ham. Hun sad som et hjælpeløst bytte for kæmpende sympatier, mens Harold stod noget fra hende og følte sig mere træt og medtaget, nu da han havde udført sin beslutning og ikke længere blev holdt oppe af den spænding, udførelsen medførte.

Esthers sidste ord havde forment ham at genoptage det emne, som ganske naturligt lå ham mest på sinde. Men ikke desto mindre sad hun der, og mens hans tanker syslede med sandsynlighederne for hendes følelser, gennemgik han alt, hvad

hun havde gjort og sagt i de sidste dages samkvem. Det var dette tilbageblik, der endelig bragte ham til at sige:

"Det vil glæde Dem at erfare, at vi vil få en mængde underskrifter på en adresse til Indenrigsministeren om den unge Holt. Jeg tror, det har hjulpet meget, at De tog ordet for ham. De bragte alle mændene til at ønske, hvad De ønskede."

Det var, hvad Esther havde længtes efter at høre, men ikke havde turdet spørge om, både af agtelse for den måde, Harold gik op i sin sorg på, og af den undseelse, som gerne følger med vore inderligste ønsker. Den overordentlige lettelse, det var hende at høre, hvad hun længtes efter at høre, påvirkede hendes hele ydre: hendes ansigtsfarve, hendes udtryk forandrede sig, som om hun med ét var blevet befriet fra en eller anden pinagtig tvang. Men vi fortolker tegn på sindsbevægelse, som vi fortolker andre tegn – tit aldeles fejlagtigt, med mindre vi har den rette nøgle til, hvad de betyder. Harold indså ikke, at det var det, Esther havde ventet på, eller at forandringen hos hende betød noget mere, end han havde ventet, at hun ville føle ved denne hentydning til en usædvanlig handling, som hun havde foretaget efter en stærk indskydelse.

Desuden er det at bringe et nyt emne på bane, efter at der er udtalt særdeles vægtige ord, som tanken endnu dvæler ved, en slags rystelse, hvorved vort sind bringes i lave igen.

Det syntes ganske naturligt, at Esther kort efter rakte ham sin hånd og sagde godnat.

Harold gik ind i sit sovekammer, der var i samme etage som hans dagligværelse, og tænkte på den dag i morgen med en usikkerhed, hvor håbet dog havde overvægten. Denne yndige kvinde, som han nærede en stærkere kærlighed til, end han

nogensinde havde ventet at skulle komme til at føle, kunne måske gøre det lettere for ham at bære forskellige hårde tilskikkelser – hvis hun elskede ham. Hvis ikke – nå, så havde han handlet således, at han ville se den, der turde vove at påstå, at han ikke var en gentleman.

Esther gik op i sit soveværelse med den tanke, at hun ikke ville sove den nat. Hun satte sit lys på en høj piedestal og rørte ikke ved sin kjole. Hvad hun ønskede at se klart og bestemt, var noget, som ikke var til stede; den hvile, hun trængte til, var den hvile, som fulgte med et endeligt valg. Det var vanskeligt. Hvorledes hun end valgte, ville hun komme til at give afkald på noget.

Hun trak persiennen op, da hun følte lyst til at se på den grå himmel, hvorpå der var nogle enkelte tilslørede glimt af månelys, og på den stedse rindende flods bugter og på de sorte træers svajende bevægelser. Hun trængte til at søge hjælp for sin tanke hos den store verden. Denne unge pige, der vandrede frem og tilbage med lette fjed, lænede sig til vindueskarmen og rystede sine brune lokker tilbage, idet hun så på noget, der ikke var synligt for det ydre blik, havde næppe levet et halvt år, siden hun første gang så Felix Holt. Men livet måles efter omskiftelsernes hurtighed, efter den række af indflydelser, der forandrer éns indre væsen, og Esther var så omtrent undergået en hel indre omvæltning. Den revolutionære kamp var imidlertid ikke helt til ende.

Der var noget, som hun nu dybt følte var det bedste, livet kunne give hende. Men – hvis det overhovedet kunne fås, kunne det ikke fås, uden at hun betalte en svær pris for det, en sådan, som vi må betale for alt, hvad der er overordentlig godt.

En meget dyb og inderlig kærlighed, en impuls, der løfter en kvindes hverdagsliv op i niveau med sjælens dybeste trang, kan ikke opnås, når og hvorledes hun vil; for at blive delagtig den, må hun ofte vandre, hvor det er hårdt at vandre, og føle den kolde luft og stirre ud i mørket. Det er ikke sandt, at kærligheden gør alt let; den bringer os til at vælge, hvad der er vanskeligt. Esthers tidligere liv havde bragt hende i nær berøring med mange fornægtelser og ligeledes med mange positive onder, ikke af den stærkt pinefulde, men af den ubehagelige art. Hvad om hun valgte kamp og møje og kom til at bære den alene uden nogen styrke at støtte sig til, uden noget andet bedre Jeg til at skaffe plads for tillid og glæde? Hendes tidligere erfaringer befriede hende for illusioner. Hun kendte det dunkle liv i den afsidesliggende gade, berøringen med smudsige og simple personer, manglen på alt det, der tiltaler sanserne, nødvendigheden af strengt dagligt arbejde; og det, der skulle gøre et sådant trangt og møjsommeligt liv til noget, som hun var bange for at vende ryggen til, som om det var en himmelsk tilværelse – Felix Holts nærværelse og kærlighed – var kun et flagrende håb, ikke en vished. Det lå ikke i hendes kvindelige natur, at håbet ikke skulle røre sig hos hende og øve en stærk virkning på hende. Hun vidste, at han elskede hende; havde han ikke sagt, at en kvinde kunne hjælpe en mand, når hun var ham værdig og vidste dette? Men ikke desto mindre nærede hun frygt for, at hun, når det kom til stykket, kunne befinde sig ene, træt og afmægtig på den stenede vej. Selv om hendes håb gik i opfyldelse, vidste hun, at hun forbandt sig til at efterkomme stærke krav.

Og på den anden side stod en lod, hvor alt syntes let – kun at der desværre manglede de følelser, som det, nu da hun engang havde lært dem at kende, forekom hende at være et fald og en fornedrelse at måtte undvære. Med en skrækkelig forudfølelse, som en mangfoldighed af indtryk under hendes ophold på Transome Court havde bidraget til at skabe, så hun sig i en silke-trældom, der standsede alle frie impulser og ikke var andet end en vel udpolstret fortvivlelse. At være urolig midt i timeligt velvære, at være forknyt og modfalden midt imellem alt, hvad der hører med til livets behageligheder og glæder, var en mulighed, der syntes at knytte sig til værelserne i dette hus og at vandre med hende under parkens bøge- og elmetræer.

Og Harold Transomes kærlighed, der ikke længere var en flygtig fantasi, som hun legede med, men var blevet en alvorlig kendsgerning, syntes at true hende med et kvælende tryk. Én mands hyldest kan være ganske behagelig, indtil han rent ud beder om den kærlighed, som er en kvindes hyldest. Siden hun og Felix havde kysset hinanden i fængslet, havde hun en følelse, som om hun havde lovet sig bort, som om erindringen lå på hendes læber som et besiddelsens segl. Og dog havde det, der denne aften var hændet, styrket hendes sympati for Harold og hendes bekymring for alt, hvad der angik ham; det havde forøget hendes ulyst til at jage ham ud af alt, hvad han havde ventet skulle være hans, eller til at rive noget fra ham i kraft af en vilkårlig ret. Det havde endog indgivet hende frygt for at sige noget til ham, der ikke var et løfte om at gøre alt for at lette denne hans nye sorg.

Det var allerede næsten midnat, men mens disse tanker afløste hinanden i Esthers sind som scener, hun gennemlevede,

var hun mere vågen, end hun nogensinde var om dagen. Alt havde hidtil været stille undtagen vindstødene udenfor, men nu opfangede hendes øren en lyd inde i huset – en sagte, men pludselig lyd. Hun gik hen til sin dør og hørte noget bevæge sig hen ad tæppet på gangen. Det kom nærmere og standsede. Så begyndte lyden igen og syntes at bevæge sig bort fra hende. Så nærmede den sig og hørte op, ligesom den havde gjort før. Esther lyttede forundret efter. Det samme gentog sig atter og atter, indtil hun ikke kunne udholde det længere. Hun åbnede døren, og i den dunkle belysning i korridoren, hvis spejlloft tog sig ud som en blinkende himmel, så hun mrs. Transomes høje skikkelse gå langsomt frem og tilbage med kinden hvilende på hånden.

50

Da Denner var kommet op på sin frues værelse for at klæde hende på til middag, havde hun fundet hende siddende, ligesom Harold havde fundet hende, kun med sænkede øjenlåg, der bævede over de langsomt nedrullende tårer, ja med et ansigt, hvori hvert træk, hver muskel syntes at skælve af tavs smerte.

Denner gik hen til sin frues stol og blev stående et minut uden at tale, men lagde blot sin hånd sagte på mrs. Transomes. Endelig sagde hun i en bønlig tone: "For Guds skyld, tal, frue. Hvad er der sket?"

"Det værste, Denner – det værste."

"De er syg. Lad mig klæde Dem af og lægge Dem i seng."

"Nej, jeg er ikke syg. Jeg dør ikke! Jeg vil leve – jeg vil leve!"

"Hvad skal jeg da gøre?"

"Gå og sig, at jeg ikke vil spise til middag. Så kan De komme tilbage, om De har lyst."

Den tålmodige gamle kone kom tilbage og sad tavs og ubevægelig hos sin frue. Mrs. Transome ville ikke lade hende røre ved sin kjole og vinkede alle forsøg på det bort med en let håndbevægelse. Denner turde ikke engang tænde et lys, uden at det blev pålagt hende. Endelig, da aftenen var langt fremrykket, sagde mrs. Transome:

"Gå ned, Denner, og skaf at vide, hvor Harold er. Og kom tilbage og sig mig det."

"Skal jeg bede ham om at komme op til Dem, frue?"

"Nej, vov ikke at gøre det, hvis De holder at mig. Kom blot tilbage."

Denner bragte den besked, at mr. Harold var inde i sit arbejdsværelse, og at miss Lyon var hos ham. Han havde ikke spist til middag, men havde senere sendt bud til miss Lyon, om hun ikke ville komme ind på hans værelse.

"Tænd lysene, og gå så."

"Må jeg ikke komme herop igen?"

"Nej, det kan være, at min søn måske kommer op til mig."

"Må jeg ikke sove på den lille seng i Deres sovekammer?"

"Nej, min gode Denner, jeg er ikke syg. De kan ikke hjælpe mig."

"Det er det hårdeste ord, De kan sige, frue."

"Den tid kan måske komme – men nu kan De det ikke. Kys mig. Gå nu."

Den stille gamle kone adlød, som hun altid havde gjort. Hun krympede sig ved at fordre en ligestillets del i sin frues sorg.

I to timer hang mrs. Transomes sind ved, hvad der næppe var et håb – næppe mere end en lytten efter en slet og ret mulighed. Hun begyndte i sin fantasi at skabe de lyde, som hun i sin angst begærede at høre – begyndte at bilde sig ind, at hun hørte fodtrin, hørte nogen tage i døren. Men da hun idelig skuffedes, forsøgte hun at kalde en sådan bevidsthed til live ved at rejse sig fra sin stol og gå hen til sit vindue, hvor hun så lysstriber bevæge sig og forsvinde på græsset, og hørte, at man lukkede og stængede dørene. Hun ilede bort og kastede sig igen ned på sin stol og begravede sit hoved i pudernes døvende dun. Der var ingen trøstens lyd for hende.

Så opløftedes hendes hjertes råb imod denne søns grusomhed. Straks, da han vendte sig bort fra hende, havde han ikke haft tid til at føle noget andet end det slag, der havde ramt ham. Men senere – var det muligt, at han ikke blev grebet af en søns medlidenhed – var det muligt, at han ikke var blevet hjemsøgt af nogen tanke om de lange år, hvor hun havde lidt? Mindet om disse år kom nu tilbage til hende med en protest imod den grusomhed, der var vist imod *hende*. Denne oppositionsånd vakte en ny uro hos hende. Hun var ikke bodfærdig. Hun havde lidt for hård en straf. Altid havde ulykken ramt *hende*. Hvem havde følt for hende? Hun var ene og forladt. Gud havde ingen barmhjertighed, ellers ville hendes søn ikke have været så hård.

Hvilken forfærdelig fremtid ventede der efter denne forfærdelige fortid? Hun så også ud i den dunkle nat; men det sorte grænseskel af træer og flodens lange linje syntes kun at være en del af hendes livs ensomhed og ensformighed.

Pludselig så hun et lysskær på stenbalustraden af den altan, der sprang frem foran Esthers vindue, og så glimtet af et lys, der bevægede sig, falde på en busk nedenunder. Esther var endnu vågen og oppe. Hvad havde Harold sagt hende? Hvad var der forefaldet mellem dem? Harold elskede denne unge pige, der altid havde været kærlig og ærbødig imod hende. Der var barmhjertighed i hendes unge hjerte; hun kunne måske blive en datter, som ikke havde lyst til at tugte og slå hende, som skæbnen allerede havde slået. I den dunkle ensomhed, der udbredte sig foran hende, syntes hun at se Esthers milde blik; det var endnu muligt, at der kunne komme nogen trøst i denne nats kvide. Den stolte kvinde higede begærligt efter den

kærtegnende medynk, som måtte findes i denne unge barm. Hun åbnede sagte sin dør, men da hun var kommet hen til Esthers dør, betænkte hun sig. Hun havde endnu aldrig i sit liv bedt om medlidenhed – havde aldrig tillidsfuldt søgt støtte hos en kærlighed, der ikke blev tilbudt hende. Og hun kunne måske være blevet ved at vanke op og ned ad korridoren som en urolig ånd, hvis ikke Esthers tanke, ilende hende i møde, havde befriet hende fra den nødvendighed at måtte bede om adgang.

Mrs. Transome var på vej hen imod døren, da den gik op. Da Esther så dette billede af urolig kval, blandede det sig ved et hurtigt tankeglimt med alt, hvad Harold havde sagt om aftenen. Hun anede, at sønnens nye sorg måtte skrive sig fra samme årsag som moderens lange kummer. Men der var nu ingen tid til at overveje. Et øjeblik efter følte mrs. Transome Esthers arm om sin hals og hørte en stemme sige blidt:

"O, hvorfor kom De dog ikke før til mig?"

De begav sig hånd i hånd ind i værelset og satte sig sammen ned på en sofa ved foden at sengen. Det forpjuskede grå hår – det indfaldne ansigt – de røde øjenlåg, under hvilke smertens tårer igen syntes at pible frem, gik Esther dybt til hjertet. Et inderligt ønske om at trøste denne lidende kvinde bemægtigede sig hende. Hun omslyngede hende atter og kyssede hendes stakkels bævende læber og øjenlåg og lagde sin unge kind imod den blege, hule kind. Ord kunne ikke være hurtige eller stærke nok til at tolke hendes ønsker. Da mrs. Transome mærkede dette bløde favntag, sagde hun:

"Gud har endnu barmhjertighed med mig."

"Læg Dem på min seng," sagde Esther. "De er så træt. Jeg vil dække Dem til, og så vil De sove."

"Nej – sig mig, kære barn – sig mig, hvad Harold sagde."

"At han havde fået en uventet sorg."

"Han sagde ikke noget hårdt om mig?"

"Nej – intet. Han nævnede ikke Dem."

"Jeg har været en ulykkelig kvinde, barn."

"Det var jeg nok bange for," sagde Esther og trykkede hende kærligt op til sig.

"Mænd er egenkærlige. De er egenkærlige og grusomme. Hvad de bryder sig om, er deres egen behagelighed og deres egen stolthed."

"Ikke alle," sagde Esther, i hvis øre disse ord skurrede smerteligt.

"Alle de, som jeg nogensinde har elsket," sagde mrs. Transome. Hun tav et par øjeblikke og sagde så: "I over tyve år har jeg ikke haft en lykkelig time. Det ved Harold, og dog er han hård imod mig."

"Det vil han ikke være, i morgen vil han ikke være det. Jeg er vis på, at han vil være god," sagde Esther undskyldende. "Husk på – han sagde til mig, at det var en ny sorg – han har ikke haft tid til at tænke sig om."

"Det er for hårdt til, at jeg kan holde det ud, barn," sagde mrs. Transome, der atter begyndte at hulke, mens hun klyngede sig til Esther. "Jeg er gammel og venter nu så lidt af livet – en bagatel ville nu synes mig at være noget stort. Hvorfor skal jeg da straffes mere?"

Det var vanskeligt for Esther at tale. Den dunkelt antydede tragedie i denne kvindes liv, det sørgelige spild af år, blottede for tillid og kærlighed, slog hende næsten med gru. Det syntes at være kommet som en sidste impuls for at bringe hende til at

vælge det liv, hvor glædens kilder sprang fra agtelsens og den inderlige kærligheds dybe, uforanderlige væld.

Men så meget mere længtes hun efter at stille dette hjertes smerte, der bankede imod hendes.

"Lad mig følge Dem ind på Deres værelse, og lad mig klæde Dem af, og lad mig pleje Dem," sagde hun med en kvindes kærlige instinkt. "Det vil være mig en stor glæde. Så vil det være for mig, som om jeg igen havde en moder. Lad mig gøre det."

Mrs. Transome gav til sidst efter og lod Esther hjælpe sig med en datterlig omhu og kærlighed. Hun blev klædt af og gik i seng og faldt endelig i en urolig søvn, som hun hyppigt fo'r op fra. Men Esther vågede hos hende, til morgenkulden kom, og så svøbte hun blot noget mere varmt tøj om sig og sov trygt i stolen, indtil hun blev vækket ved, at Denner puslede i værelset. Hun fo'r op af en drøm, hvori hun fortalte Felix, hvad der var hændt hende den nat.

Mrs. Transome lå nu i den sundere morgensøvn, der stundom følger på en lang, kvalfuld nat. Esther vinkede Denner ind i toiletværelset og sagde:

"Klokken er mange, mrs. Hickes. Tror De, at mr. Harold er kommet ud af sit værelse?"

"Ja, for længe siden; han var tidligere ude, end han plejer."

"Vil De bede ham komme herop? Sig til ham, at jeg har bedt Dem om det."

Da Harold trådte ind, stod Esther og lænede sig til ryggen af den tomme stol, som han dagen før havde set sin moder sidde i. Han var i en tilstand af spænding, og da Esther nærmede sig til ham og rakte ham sin hånd, sagde han forskrækket:

"Gud i Himlen, hvor De ser dårlig ud! Har De siddet oppe hos moder?"

"Ja. Hun sover endnu," sagde Esther.

De havde kun vekslet et flygtigt håndtryk til hilsen, og stod nu lidt borte fra hinanden og så højtideligt på hinanden.

"Har hun sagt Dem noget?"

"Nej – kun at hun er ulykkelig. O, jeg tror, jeg ville underkaste mig megen sorg for at befri hende for at lide mere."

Der gik en smertefuld sitren gennem Harold, og der kom i hans ansigt et ubeskriveligt udtryk. Esther knugede sine hænder sammen og sagde frygtsomt, men inderligt:

"Der er intet her i huset – intet af alt, hvad jeg har set i den tid, jeg har været her – som jeg kunne sætte så megen pris på, som at De nu sætter Dem ned hos hende, og at hun får Dem at se, når hun vågner."

Med fin takt tilføjede hun, idet hun let lagde sin hånd på hans arm: "Jeg ved nok, at De ville være kommet uopfordret. Jeg er vis på, at det var Deres hensigt. Men nu sover hun. Gå sagte derind, førend hun vågner."

Harold lagde et øjeblik sin højre hånd på Esthers, mens den hvilede på hans arm, og gik derpå sagte hen til sin moders seng.

En time efter, da Harold havde lagt sin moders hovedpude til rette og atter sat sig ned hos hende, sagde hun:

"Hvis den kære pige vil gifte sig med dig, vil det være dig en erstatning for meget."

Men inden dagen var til ende, vidste Harold, at det ikke ville ske. Den unge kvinde, der som en hvid due var flagret hen over

alle de sørgelige erindringer og nye herligheder på Transome Court, kunne ikke finde sit hjem der. Harold hørte af Esthers læber, at hun elskede en anden, og at hun opgav ethvert krav på Transome-godserne.

Hun ønskede at vende tilbage til sin fader.

51

En aprildag, da solen skinnede på regndråberne, var Lyddy gået ud, og Esther sad i køkkenet i kurvestolen ved det hvide bord mellem komfuret og vinduet. Kedlen snurrede, og uret dikkede og viste næsten fire.

Hun læste ikke, men syede, og mens hendes fingre bevægede sig rask, spillede der noget som et smil om hendes halvt åbne læber. Pludselig lagde hun sit arbejde fra sig, trykkede sine hænder sammen om sine knæ og bøjede sig lidt fremad. Et øjeblik efter bankede det på døren. Hun fo'r op og åbnede den, men holdt sig skjult bag den.

"Er mr. Lyon hjemme?" sagde Felix med sin klare stemme.

"Nej, sir," sagde Esther bag sit skjul; "men miss Lyon er hjemme, hvis De vil være så artig at træde indenfor?"

"Esther!" udbrød Felix forbavset.

De holdt hinanden i begge hænder og så glade hinanden ind i ansigtet.

"De er ude af fængslet?"

"Ja, indtil jeg gør noget slemt igen. Men De? – hvorledes forholder alt dette sig?"

"Å, det forholder sig således," sagde Esther med et smil, idet hun gik hen til kurvestolen og satte sig igen, "at alt er som sædvanlig: fader er gået ud for at se til de syge; Lyddy er meget forknyt gået ud for at købe urtekramvarer; og jeg sidder her opfyldt at forfængelige tanker og trænger til at få nogle skænd."

Felix havde sat sig på en stol, der tilfældigvis stod i nærheden af hende ved hjørnet af bordet. Han så fremdeles på hende med et spørgende, alvorligt blik, mens hun smilede skælmsk.

"Er De da kommet tilbage for at bo her?"

"Ja."

"De skal ikke giftes med Harold Transome og De skal ikke være rig?"

"Nej."

Der var noget, som gjorde, at Esther igen tog sit sytøj op og begyndte at sy. Smilet døde hen i en skælven.

"Hvorfor ikke?" sagde Felix i en sagte tone, idet han støttede sin albue på bordet og hvilede sit hoved på sin hånd, mens han så på hende.

"Jeg havde ikke lyst til at gifte mig med ham eller til at blive rig."

"De har opgivet det alt sammen?" sagde Felix, idet han bøjede sig lidt fremad og talte i en endnu mere sagte tone.

Esther talte ikke. De hørte kedlen snurre og uret dikke højt. Ingen af dem vidste, hvorledes det gik til: Esther tabte sit sytøj, deres øjne mødtes, og i næste øjeblik havde de hinanden om halsen og kyssede igen hinanden.

Da deres hænder atter sank ned, glinsede der tårer i deres øjne. Felix lagde sin hånd på hendes skulder.

"Kunne De da dele en fattig mands liv, Esther?"

"Ja, hvis jeg syntes godt nok om ham," sagde hun, og smilet kom igen tilbage i hendes ansigt, og hun gjorde atter det smukke, skælmske kast med hovedet.

"Har De vel betænkt, hvad det ville være? – at det vil være et grumme simpelt og tarveligt liv?"

"Ja – uden ægte rosenolie."

Felix tog pludselig sin hånd fra hendes skulder, rejste sig op fra sin stol og gik et par skridt; derpå vendte han sig om og sagde med dyb alvor:

"Og de folk, jeg vil leve iblandt, Esther? De har vel ikke ganske de samme dårskaber og laster som de rige, men de har deres egne former af dårskab og last. Og de har ikke de riges ydre elegance til at gøre deres fejl mere udholdelige. Jeg siger ikke mere udholdelige for mig – jeg sætter ikke pris på denne ydre elegance; men det gør De."

Felix tav et øjeblik og tilføjede så:

"Det er en meget alvorlig sag, Esther."

"Jeg ved nok, at det er alvorligt," sagde Esther og så op på ham. "Siden jeg har været på Transome Court, har jeg set meget alvorligt på mange ting. Havde jeg ikke det, ville jeg ikke have forladt, hvad jeg forlod. Jeg traf mit valg med fuldt overlæg."

Felix stod et øjeblik eller to og så på hende med et blik, hvori alvoren forvandlede sig til ømhed.

"Og disse lokker?" sagde han i en blidere tone, idet han igen satte sig og lagde sin hånd på dem.

"De koster intet – de er ægte."

"De er sådan en fin og skrøbelig kvinde."

"Jeg er meget rask. Fattige kvinder, tror jeg, er raskere end de rige. Desuden," vedblev Esther med en lidt drillevorn betoning, "har jeg i sinde at have *nogen* rigdom."

"Hvorledes?" sagde Felix ængsteligt studsende. "Hvad mener De?"

"Jeg tænker endog på hele to pund sterling om ugen; man behøvede jo ikke at bruge det hele; vi kunne leve så tarveligt,

som De havde lyst; der ville blive penge til overs, og De kunne godt gøre vidundere og være nødt til at arbejde, blot ikke, når der kom sygdom. Og så tænker jeg på en lille fast indtægt til Deres moder, så meget, at hun kan leve, som hun har været vant til, og en lille pension til min fader, så at han ikke skal være afhængig af nogen, når han ikke længere kan prædike."

Esther sagde alt dette i en spøgende tone, men hun endte med et alvorligt, bedende og ydmygt blik:

"Det vil sige – hvis De er enig med mig i det. Jeg vil gøre, hvad De anser for det rette."

Felix lagde igen sin hånd på hendes skulder og tænkte sig lidt om med blikket fæstet på komfuret; derpå løftede han sine øjne op imod hende og sagde med et smil:

"Jeg vil jo kunne etablere et stort bibliotek og låne bøgerne ud til at blive forsynet med æselører og fedtet til med brødkrummer."

Esther sagde leende: "De tror, at De skal gøre alt. De ved ikke, hvor dygtig jeg er. Jeg har i sinde at blive ved med at give undervisning i grumme mange ting."

"Og også undervise mig?"

"Å ja," sagde hun med et lille kast med hovedet; "jeg vil give Dem en bedre fransk accent."

"De vil ikke forlange, at jeg skal gå med halsbind?" sagde Felix og rystede trodsigt på hovedet.

"Nej; og De vil ikke tillægge mig tåbelige tanker, før jeg har ytret dem."

De lo lystigt og holdt hinanden under armen som en pige og en dreng. De havde den samme ubeskrivelige ungdomsfølelse tilfælles.

Så bøjede Felix sig frem, for at deres læber igen kunne mødes, og derefter gled hans øjne med ømhed hen over hendes ansigt og lokker.

"Jeg er en barsk og simpel person, Esther. Vil De aldrig fortryde, hvad De har gjort – aldrig i Deres stille sind bebrejde mig, at jeg ikke var en mand, der kunne have delt Deres rigdom? Er De ganske sikker på det?"

"Ja, ganske sikker!" sagde Esther og rystede på hovedet, "for så ville jeg have æret Dem mindre. Jeg er svag – min mand må være større og ædlere, end jeg er."

"O, det vil jeg sige Dem," sagde Felix, idet han fo'r op. stak sine hænder i lommerne og lagde sin pande i spøgende folder, "at når De tager mig således, så vil jeg blive nødt til at blive et meget bedre menneske, end jeg nogensinde havde tænkt på at blive."

"Det kalder jeg gengældelse," sagde Esther med en latter så liflig som droslens morgensang.

Epilog

Den følgende maj blev Felix og Esther viet. I hine dage blev alle viet i sognekirken, men mr. Lyon ville absolut desuden have en privat højtidelighed, hvori "der ikke var nogen trældom under tvivlsomme former, så at han mere frit kunne udtale sin glæde og sin bøn".

Det var et meget tarveligt bryllup, men intet bryllup, selv det lystigste, havde nogensinde fremkaldt så megen interesse og diskussion i Treby Magna. Selv meget fornemme folk, som sir Maximus og hans familie, begav sig til kirken for at se på denne brud, der havde givet afkald på rigdom og valgt at være en mands hustru, der sagde, at han altid ville være fattig.

Nogle rystede på hovedet, kunne ikke rigtigt tro det og antog, at der "stak noget bagved". Men flertallet af de skikkelige trebianere havde omtrent samme følelse som mr. Wace, der, da han gik hjem fra kirken, sagde til sin kone: "Det er mærkværdigt, hvor sådant noget kan virke på én; jeg har en følelse, som om jeg troede mere på alt, hvad der er godt"

Mrs. Holt sagde den dag, at hun havde en følelse, som om hun fik "nogen løn", idet hun derved ligesom antydede, at retfærdigheden ganske vist havde en hel del mere i baghånden. Lille Job Tudge havde en splinterny dragt på og fingererede således ved hver enkelt metalknap, at det så ud, som om han var betaget af en aritmetisk mani; og mrs. Holt havde igen taget sine bedste tebakker frem og bredt sit tæppe på gulvet i den

tilfredsstillende overbevisning, at der ikke tiere ville komme drenge ind i alskens vejr med smudsige sko.

For Felix og Esther tog ikke bolig i Treby Magna, og nogen tid efter forlod mr. Lyon også byen og flyttede ind hos dem. Da han tog sin afsked, valgte menigheden i Malthouse Yard en efterfølger til ham, hvis lære nærmede sig noget mere til den højkirkelige.

Der var også andre, som rejste bort fra Treby. Mr. Jermyn hævede sin forretning, og man sagde, at han var flyttet langt bort, nogle sagde "til udlandet", dette store hjem for ødelagte rygter. Mr. Johnson vedblev at være en blond, velstående mand, indtil han blev grå og endnu mere velstående. Nogle personer, som ikke nærede store tanker om ham, mente, at man ikke gerne skulle tale for meget om hans velstand, da den var farlig for ungdommens moral, idet de gik ud fra, at det just ikke egnede sig til at styrke troen på et guddommeligt forsyn, når andet end dyden lønnedes med en elegant lejlighed på Bedford Row.

Hvad mr. Christian angår, havde han ikke flere indbringende hemmeligheder til sin rådighed. Men han fik sine tusind pund af Harold Transome.

Familien Transome var i nogen tid borte fra Transome Court. Herregården blev passet og fremvist for fremmede, men ikke af Denner, der var borte med sin frue. Efter nogen tids forløb kom familien tilbage, og mrs. Transome døde der. Sir Maximus var med ved hendes begravelse, og i hele egnen tav man stille om fortiden.

Onkel Lingon vedblev at føre tilsyn med jagten og rævekrattene på gården, indtil den begivenhed indtraf, som

han havde forudsagt som en sikkert forestående del af kirkereformen. Lille Treby fik en ny sognepræst, men der var andre end de gamle støvere, som var bedrøvede over dette.

Hvad hele det vidtstrakte sogn Treby Magna angår, er det siden skredet frem i velstand, som hele England er skredet frem i velstand. Uden tvivl er der nu mere oplysning. Om forpagterne nu alle er besjælet af en god samfundsånd, købmændene selvstændigt dømmende og uafhængige borgere, arbejderne i Sproxton fuldstændig ædruelige og besindige, dissenterne uden al snæverhjertethed og bitterhed i religiøse og politiske spørgsmål og tolderne alle sammen skikket til at være en apostels venner – det er ting, som jeg ikke har hørt, da jeg ikke står i brevveksling med nogen der på egnen. Om der kan drages nogen slutning i så henseende af, at North Loamshire endnu ikke har nogen radikal repræsentant, det overlader jeg til de alvise – jeg mener aviserne – at bedømme.

Hvad angår den by, hvor Felix Holt nu bor, så vil jeg beholde det som en hemmelighed for mig selv, for at han ikke skal forstyrres af nogen besøgende, der kun drives derhen af nysgerrighed.

Jeg vil blot sige, at Esther aldrig har fortrudt det skridt, hun har gjort. Felix brummer imidlertid lidt over, at hun har gjort hans liv for mageligt, og at han, hvis han ikke gik så meget, ville få mere mave, end han skøttede om.

Der er en ung Felix, der har en hel del mere lærdom end sin fader, men ikke stort flere penge.

Om "Felix Holt"

Forfatter: George Eliot (1819-1880).
Org.udgave: *Felix Holt. The Radical*. William Blackwood and Sons, Edinburgh and London, 1866.
Denne udgave baseret på: *Felix Holt*. Af George Eliot. Føljeton i *Dagbladet* (København) 09.08.1877 – 27.12.1877, samt (alternativ oversættelse) i *Morgenbladet* (København) 02.11.1887-18.04.1888. Oversætteren er ikke oplyst i nogen af udgaverne.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter Frederick Dielman (1847-1935): *Portrait of Esther Lyon* (1888).

ISBN 978-87-7979-808-3
1. ebogsudgave

© 2022 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1: **For en femogtredive år siden:** I bogens kontekst ca. 1830. *Red.anm.*

Note 2: **Réné:** Roman af François-René de Chateaubriand (1768-1848). *Red.*

Note 3: **Uldne huer, prydede med tællelys:** Minearbejderne satte et lys i huen for at kunne se, når de kom ned i minen. *Red.*

Note 4: **Rådne flækker:** *Rotten boroughs*, dvs. et valgområde, hvor antallet af vælgere var så lille, at det var nemt for en kandidat at kontrollere valget. *Red.anm.*

[*Note 5:*](#) **In rerum natura:** I sagens natur.
Red.anm.

Note 6: **Haud consimili ingenio:** Har ikke samme forstand. *Red.anm.*

Note 7: **Areopagus:** En høj ved Athen, hvor det tidligste "byråd" af aristokrater holdt til. *Red.anm.*

Note 8: **Nemo mortalium omnibus horis sapit:** ~ Ingen dødelig kan altid være lige kløgtig.
Red.anm.

Note 9: **Lord Burleigh:** Førsteminister og rådgiver for Elizabeth I. *Red.anm.*